

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

REALİZM PERSPEKTİFİNDEN KÜRESEL BİR
GÜVENLİK AKTÖRÜ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ:
KAPASİTE, KABİLİYET VE İŞBİRLİĞİNİN SINIRLARI

Senem NARİN

Danışman
Doç.Dr. Ali Şevket OVALI

İZMİR - 2022

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ DOKTORA PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

REALİZM PERSPEKTİFİNDEN KÜRESEL BİR
GÜVENLİK AKTÖRÜ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ:
KAPASİTE, KABİLİYET VE İŞBİRLİĞİNİN SINIRLARI

Senem NARİN

Danışman
Doç.Dr. Ali Şevket OVALI

İZMİR - 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Realizm Perspektifinden Küresel Bir Güvenlik Aktörü Olanak Avrupa Birliği: Kapasite, Kabiliyet ve İşbirliğinin Sınırları” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğuunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğuunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

11/10/2022

Senem NARİN

ÖZET

Doktora Tezi

Realizm Perspektifinden Küresel Bir Güvenlik Aktörü Olarak Avrupa Birliği: Kapasite, Kabiliyet ve İşbirliğinin Sınırları

Senem NARİN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi Programı

Bu doktora tezi, Avrupa Birliği (AB) 'nin realizm kuramının varsayımları çerçevesinde küresel güvenlik aktörlüğünü sorgulamaktadır. Realist kuram, özellikle güvenlik ve savunma alanına giren konularda ulus-devletlerin, kendilerinden başkasına yetki devri yapmasının oldukça güç hatta kimi zaman olanaksız olduğunu varsaymaktadır. Bu bağlamda AB gibi uluslararası bir kuruluşun da güvenlik ve savunma alanında özerk bir aktör olarak gündem belirlemesi, kendisini oluşturan ulus-devletlerden bağımsız hareket edebilmesi oldukça zordur. 21. yüzyılda güvenlik kavramına yüklenen anlamın giderek genişlemesi, güvenliğin hayatın her alanındaki düzenlemelerde ön plana çıkmasına neden olmuştur. AB de özellikle Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ve Rusya-Ukrayna Savaşı gibi güncel gelişmeler karşısında savunma kapasitesini ve bu alandaki stratejik özerkliğini arttırmak zorunda kalmıştır. Özellikle savunma sanayinin liberalleşmesi ve savunma ve silah teknolojisindeki hızlı gelişmeler ve bu gelişmeler karşısında AB'nin savunma kapasitesinin yetersiz kalması, Trump Başkanlığındaki ABD'nin AB'ye savunma harcamalarını arttırması yönünde baskı yapması AB'nin bu alandaki çabalarının itici gücü olmuştur. Tez çalışmasında AB'nin, bürokratik, kurumsal ve fiili olarak ortak güvenlik ve savunma politikası alanında bugüne kadar ortaya koyduğu çabalar detaylı olarak değerlendirilmiştir. AB'nin bu çabasında Avrupa'nın daima AB'nin kurucu değerlerine bağlı sivil ve normatif yönleri ağır basan özerk bir aktör olmasını savunan Entegrasyoncu görüş ile AB'nin NATO'nun önemli bir

müttefikleri olarak savunma kabiliyetlerine ve stratejilerine sıkı sıkıya bağı Atlantikçi görüşün farklı yaklaşımları belirleyici olmuştur. Tezin vaka analizi olarak detaylı bir şekilde incelenen PESCO süreci de AB'nin ortak savunma alanında her zaman Atlantikçi eğilimlerin baskın olacağını ve AB'nin uluslararası ilişkilerde stratejik özerkliğe sahip bir küresel güvenlik aktörü olmasının ne denli güç olacağını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Küresel güvenlik aktörlüğü, PESCO, realist kuram, ortak güvenlik ve savunma, Atlantikçi-Entegrasyoncu yaklaşım

ABSTRACT

Doctoral Thesis

The European Union as a Global Security Actor from the Perspective of Realism: Limits of Capacity, Capability and Collaboration

Senem NARİN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Public Administration

Public Administration Program

This dissertation questions the global security actorness of the EU within the framework of the assumptions of the theory of realism. Realist theory assumes that it is very difficult, sometimes even impossible, for nation-states to delegate authority to anyone other than themselves, especially in matters that fall under the field of security and defense. In this context, it is very difficult for a supranational institution like the EU to set an agenda as an autonomous actor in the field of security and defense and to act independently of the nation-states that create it. In the 21st century, the gradual expansion of the meaning attributed to the concept of security has caused security to come to the fore in regulations in all areas of life. The EU, too, had to increase its defense capacity and strategic autonomy in the face of current developments such as Russia's annexation of Crimea, the USA's withdrawal from Afghanistan and the Russia-Ukraine War. In particular, the liberalization of the defense industry and rapid developments in defense and weapons technology and the inadequacy of the EU's defense capacity in the face of these developments, the pressure of the USA under Trump's Presidency on the EU to increase its defense expenditures have been the driving force of the EU's efforts in this area. In the thesis, the EU's bureaucratic, institutional and de facto efforts in the field of common security and defense policy have been evaluated in detail. In this effort of the EU, the different approaches of the Europeanist view, which advocate that Europe should always be an autonomous actor that is dependent on

the founding values of the EU and whose civil and normative aspects predominate, and the Atlanticist view, which is closely tied to the defense capabilities and strategies of the EU as an important NATO ally, have been decisive. The PESCO process, which was examined in detail as the case study of the thesis, also showed that Atlanticist tendencies will always be dominant in the EU's common defense area and how difficult it would be for the EU to become a global security actor with strategic autonomy in international relations.

Key Words: global security actorness, PESCO, Realist theory, common security and defense, Atlanticist-Europeanist divide

**REALİZM PERSPEKTİFİNDEN
KÜRESEL BİR GÜVENLİK AKTÖRÜ OLARAK AVRUPA BİRLİĞİ:
KAPASİTE, KABİLİYET VE İŞBİRLİĞİNİN SINIRLARI**

İÇİNDEKİLER

TEZ/PROJE ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xvii
TABLOLAR LİSTESİ	xxv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xxvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**REALİST ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMININ
YAKLAŞIMLARI VE AB’NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜ**

1.1. REALİST ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMI	8
1.1.1. Realist Uluslararası İlişkiler Kuramının Ortaya Çıkışı	8
1.1.2. Uluslararası Örgütler ve Güvenliğe Klasik Realist Yaklaşımlar	9
1.1.3. Sistemin Uluslararası Örgütler ve Güvenliğe Etkisi: Yapısal Realizm	18
1.1.3.1. Dış ve Güvenlik Politikasında Yeni Klasik Realizm	22
1.1.3.2. Savunmacı Realizm: İyimser Birliktelik	24
1.1.3.3. Saldırgan Realizm: Kötümser Güvensizlik	26
1.1.4. Realizm Kuramı ve AB	29
1.2. AB’NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜ	34
1.2.1. Literatürde AB’nin Küresel Aktörlüğünün Gelişimi	34

1.2.2. AB'nin Küresel Güvenlik Aktörlüğünün Ölçütleri	41
1.2.2.1. Entegrasyonun Kapsamı	41
1.2.2.1.1. Otorite	41
1.2.2.1.2. Özerklik (Yetki Devri)	43
1.2.2.2. İmkân ve Kabiliyetler	44
1.2.2.3. Kaynaklar	45
1.2.2.3.1. Güç Kullanımı ve Tehdidi	45
1.2.2.3.2 Askeri Kapasite	46
1.3.1.1.3. Sivil Kapasite	48
1.3.1.1.4. Normatif Kapasite	50
1.2.2.4. Araçlar	52
1.2.2.4.1. Askeri Kapasitenin Geliştirilmesine Yönelik Araçlar	53
1.2.2.4.2. Sivil Kapasitenin Geliştirilmesine Yönelik Araçlar	55
1.2.2.4.3. Normatif Kapasitenin Geliştirilmesine Yönelik Araçlar	57
1.2.2.5. Uyum	60
1.2.2.6. Tanınma (Recognition)	64

İKİNCİ BÖLÜM

AB'NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜNE FARKLI YAKLAŞIMLAR VE AKTÖRLÜĞÜN GELİŞİMİ

2.1. AVRUPA'DA ORTAK SAVUNMA İHTİYACININ ORTAYA ÇIKIŞI	67
2.1.1. Yapısal Etkenler	67
2.1.2. Ekonomik Nedenler	73
2.1.3. Silah Teknolojisindeki Gelişmeler	81
2.1.4. Avrupa Savunma Topluluğu Girişimi	83

2.2. ENTEGRASYONCU YAKLAŞIM	90
2.2.1. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikalarında Entegrasyoncu Modeli Savunan Görüşler	90
2.2.1.1. AB'nin Askeri Güce Gereksinimi Olmadığını Savunan Görüşler	90
2.2.1.2. AB'nin Askeri Güce Gereksinimi Olduğunu Savunan Görüşler	92
2.2.1.3. AB'nin Normatif Güç Olduğunu Savunan Görüşler	93
2.2.2. Entegrasyoncu Görüş Çerçevesinde Güvenlik Kimliğinin Gelişimi	95
2.2.2.1. Entegrasyoncu AB Güvenliğinin Fikri Temelleri	95
2.2.2.1.1. De Gaulle'ün Etkisi	97
2.2.2.1.2. Bağımsız Avrupa Program Grubu (IEPG)	100
2.2.2.1.3. Genscher-Colombo Girişimi	102
2.3. ATLANTİKÇİ YAKLAŞIM	104
2.3.1. Atlantikçiliğin Temelleri	104
2.3.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikalarında Atlantikçi Modeli Savunan Görüşler	107
2.3.2.1. Geleneksel Atlantikçiler	109
2.3.2.2. Post-Atlantikçiler	112
2.3.3. Geleneksel Atlantikçi AB Güvenlik Aktörlüğünün Gelişimi	115
2.3.3.1. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Gelişimi	115
2.3.3.1.1. Lüksemburg (Davignon) Raporu (1970)	116
2.3.3.1.2. Kopenhag Raporu (1973)	118
2.3.3.1.3. Tindemans Raporu (1976)	120
2.3.3.1.4. Londra Raporu (1981)	121
2.3.3.1.5. Stuttgart (Solemn) Deklarasyonu (1983)	122
2.3.3.1.6. ATS ile Düzenlenen Avrupa Siyasal İşbirliği ve Güvenliği	123
2.3.3.1.7. Maastricht Antlaşmasında ODGP	124

2.3.3.1.8. Amsterdam Antlaşması'nın Getirdikleri	128
2.3.3.1.9. Nice Antlaşması: Güçlendirilmiş İşbirliği	130
2.3.3.1.10. Lizbon Antlaşması: Köklü Kurumsal Değişiklikler	131
2.3.3.2. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Gelişimi	135
2.3.3.2.1. AST'nin BAB'a Dönüşmesi ve NATO'nun Üstünlüğü	135
2.3.3.2.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)	140
2.3.3.2.2.1. Ortak Savunmanın Tartışma Gündemine Girmesi	140
2.3.3.2.2.2. St. Malo'dan Nice'e Ortak Savunmanın Gelişimi	142
2.3.3.2.2.3. Avrupa Güvenlik Stratejisi	145
2.3.3.2.2.4. Temel Hedef 2010	147
2.3.3.2.2.5. AB Anayasal Antlaşma Taslağında AGSP	150
2.3.3.2.2.6. Lizbon Antlaşması: ASGP'nin OGSP'ye Dönüşümü	152
2.4. BRÜKSEL'İN GÖRÜŞÜ	154
2.4.1. OGSP Kapsamında Komisyon'un Rolü ve Etkinliği	154
2.4.2. AB Komisyonu'nun OGSP Yaklaşımı	155
2.4.3. Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi	157
2.4.4. AB Parlamentosu ve Konseyi'nin Yaklaşımları	167
2.5. FARKLI YAKLAŞIMLARIN REALİST KURAM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	171

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB’NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜNÜN MEVCUT KAPASİTESİ

3.1. AB’NİN ASKERİ OPERASYONLARI	175
3.1.1. Yasal Dayanak ve Karar Alma Mekanizması	175
3.1.2. Avrupa Barış Aracı Tarafından Finanse Edilmekte Olan Askeri Operasyonlar	179
3.1.2.1. EUFOR ALTHEA: Bosna-Hersek Askeri Operasyonu	179
3.1.2.1.1. Operasyonun Dayanağı Olan Siyasi İradenin Gelişimi	179
3.1.2.1.2. Operasyona Yönelik Farklı Yaklaşımlar ve Tartışmalar	181
3.1.2.1.3. Günümüzde Operasyonun Yapısı ve Üye Ülkelerin Katkıları	185
3.1.2.2. Somali Askeri Operasyonları	187
3.1.2.2.1. EUNAVFOR Atalanta: AB Deniz Kuvvetleri Somali-Atalanta Operasyonu	187
3.1.2.2.1.1. Operasyonun Yasal Dayanağı ve Niteliği	187
3.1.2.2.1.2. Karar Verme Süreci ve Tartışmalar	189
3.1.2.2.1.3. Operasyonun Genişletilmesi	195
3.1.2.2.1.4. Operasyonun Realist Perspektiften Değerlendirilmesi	197
3.1.2.3. Mali Askeri Operasyonu	202
3.1.2.3.1. Yasal Dayanak ve Operasyonun Gelişimi	202
3.1.2.3.2. Fransa’nın Mali’ye Askeri Operasyonu ve Destekçileri	207
3.1.2.3.3. EUTM Mali’de Güncel Gelişmeler ve AB’nin Aktörlüğü	210
3.1.2.4. Orta Afrika Bölgesi Askeri Operasyonu	217
3.1.2.4.1. Operasyonun Arka Planı	217
3.1.2.4.1.1. EUFOR RCA (Orta Afrika AB Görev Gücü)	217

3.1.2.4.1.2. EUMAM RCA (CAR Askeri Danışma Misyonu)	220
3.1.2.4.2. EUTM RCA: Bir Prestij Operasyonu	221
3.1.2.4.2.1. Yasal Dayanak	221
3.1.2.4.2.2. Operasyonun Güncel Durumu	222
3.1.2.5. EUNAVFOR Med Irini Askeri Operasyonu	227
3.1.2.5.1. Operasyonun Yasal Dayanağı	227
3.1.2.5.2. Arka Plan ve Tartışmalar	229
3.1.2.5.3. Operasyonun Kapsamı ve Unsurları	232
3.1.2.5.4. Operasyonda AB'nin Konumu ve Değerlendirme	234
3.1.2.5.4.1. Irini Operasyonu ve Türkiye	237
3.1.2.5.4.2. Operasyonda Güncel Gelişmeler ve Tartışmalar	240
3.1.2.6 EUTM Mozambik	245
3.1.2.6.1. Yasal Dayanak	245
3.1.2.6.2. Arka Plan ve Güncel Gelişmeler	245
3.1.2.7. EUMAM Ukrayna: Ukrayna Askeri Yardım Misyonu	249
3.1.2.7.1. Yasal Dayanak	249
3.1.2.7.2. Misyonun Kapsamı	250
3.2. AB'NİN SİVİL MİSYONLARI	252
3.2.1. Avrupa'daki Sivil Misyonlar	254
3.2.2. Orta Doğu'daki Sivil Misyonlar	258
3.2.3. Orta Afrika'daki Sivil Misyonlar	262
3.2.4. Sivil Misyonların AB Küresel Güvenlik Aktörlüğü Bakımından Değerlendirilmesi	264

3.3. GÜVENLİK STRATEJİSİ BELGELERİNDE AB’NİN KAPASİTESİ	266
3.3.1. 2003 Güvenlik Strateji Belgesi	267
3.3.2. 2008 Güncellemesi	271
3.3.3. 2016 Güvenlik Strateji Belgesi	273
3.3.4. 2020 AB Güvenlik Birliği Stratejisi	277
3.3.5. Stratejik Pusula Belgesi	282
3.3.6. AB’nin Stratejik Özerkliğinin Belirsizliği ve Güncel Tartışmalar	288
3.4. ÜYE ÜLKELERİN UYUMU	294
3.5. ASKERİ YAPILANMA VE ASKERİ KAPASİTE	301
3.5.1. Askeri Yapılanmalar	301
3.5.1.1. EUROCORPS (Avrupa Kolordusu)	301
3.5.1.2. EUROMARFOR (AB Deniz Gücü)	304
3.5.1.3. EUROGENDFOR (AB Jandarma Gücü)	308
3.5.1.4. EUMS (AB Askeri Personeli)	313
3.5.2. Askeri Kapasite	316
3.5.2.1. Askeri Kapasitenin Ölçütleri	318
3.5.2.1.1. Kuvvet Yapısı	318
3.5.2.1.2. Konuşlandırılabilirlik (Readiness/ Deployment)	319
3.5.2.1.3. Sürdürülebilirlik	320
3.5.2.1.4. Etkin Müdahale (Modernizasyon)	321
3.5.2.2. Kara Unsurlarına Dayalı Konvansiyonel Güç Kapasitesi	322
3.5.2.3. Kuvvet Aktarımı Unsurları	336
3.6. AB SAVUNMA HARCAMALARI	349
3.6.1. Stratejik Planlama	349
3.6.2. Avrupa Savunma Ajansı	351

3.6.3. Avrupa Savunma Fonu	354
3.6.4. Güncel AB Savunma Harcamaları	360

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VAKA ANALİZİ: KALICI YAPILANDIRILMIŞ İŞBİRLİĞİ (PESCO) SÜRECİ

4.1. PESCO’NUN KAPSAMI	367
4.1.1. Otorite Ölçütü	367
4.1.1.1. Yasal Dayanak ve Hedef	367
4.1.2. Özerklik Ölçütü	368
4.1.2.1. PESCO’nun İşleyiş Kuralları ve Özellikleri	368
4.2. PESCO SÜRECİ VE ÜYE ÜLKELERİN KATILIMI: UYUM	374
4.2.1. Birinci Proje Dalgası	375
4.2.2. İkinci Proje Dalgası	377
4.2.3. Üçüncü Proje Dalgası	381
4.2.4. Dördüncü Proje Dalgası	384
4.3. İMKAN VE KABİLİYETLER	387
4.3.1. Kara Unsurlarına Dayalı Konvansiyonel Güç Kapasitesine Yönelik Projeler	388
4.3.1.1. Arazi, Askeri Düzen ve Sistemler	388
4.3.1.2. Siber/C4ISR Alanında Gelişmeyi Hedefleyen Projeler	392
4.3.1.3. Eğitim Alanındaki Projeler	396
4.3.1.4. Hava Kuvvetlerine Yönelik Projeler	400
4.3.1.5. Deniz Kuvvetlerine Yönelik Projeler	403
4.3.1.6. Uzay Alanına Yönelik Projeler	406
4.3.2. Kuvvet Aktarımı Unsurlarına Yönelik Projeler	408

4.3.3. Ortaklık Etkinleştirici Projeler	410
4.4. TANINMA	415
4.4.1. Üçüncü Tarafların Katılımı: Yasal Dayanak ve Prosedürler	416
4.4.2. Üçüncü Devletlerin Katılım Düzeyi ve Stratejik Özerklik	418
4.4.3. NATO ile İlişkiler	423
SONUÇ	426
KAYNAKÇA	441

KISALTMALAR

A2/AD	Erişim ve Alan Engelleme
AB	Avrupa Birliği
ABA	Avrupa Birliği Antlaşması
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABİDA	Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma
ABKA	Avrupa Birliği'ni Kuran Anlaşma
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AfB	Afrika Birliği
AGS	Avrupa Güvenlik Stratejisi
AGSK	Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP	Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikası
AIFV	Zırhlı Piyade Savaş Aracı
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AMISOM	Afrika Birliği Barışı Koruma Misyonu
AAV	Amfibi Hücum Aracı
AEA	Hava Elektronik Saldırısı
AIFV	Zırhlı Piyade Muharebe Aracı
AMIDA-UT	Kentsel Arazinin Otomatik Modellenmesi, Tanımlanması ve Hasar Değerlendirmesi
ANDSF	Afgan Ulusal Savunma Güvenlik Gçleri
ANP	Afgan Ulusal Polisi
APC	Zırhlı Personel Taşıyıcılar
AQIM	Mağrip El-Kaidesi
ASA	Avrupa Savunma Ajansı
ASF	Avrupa Savunma Fonu
ASİ	Avrupa Siyasi İşbirliği

AST	Avrupa Savunma Topluluğu
ATF	Danışma Görev Gücü
ATS	Avrupa Tek Senedi
AUKUS	Avustralya-Birleşik Krallık-Birleşik Devletler Ortaklığı
BAB	Batı Avrupa Birliği
BK	Birleşik Krallık
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMDHS	BM Deniz Hukuku Sözleşmesi
BMDS	Balistik Füze Savunma Sistemi
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BTG	Rus tabur taktik grubu
C2	Komuta-Kontrol
C4ISR	Kontrol, İletişim, Bilgisayarlar, İstihbarat, Gözetleme ve Keşif
CAP	Yetenek, Silahlanma ve Planlama Birimi
CAR	Orta Afrika Cumhuriyeti
CARD	Savunmada Eşgüdümün Yıllık Gözden Geçirmesi
CAS	Kapsamlı Güvenlik Yaklaşımı
CBRN SaaS	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Denetim Hizmeti
CBRNDTR	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Savunma Eğitimi
CDP	Yetenek Geliştirme Planı
CFE Treaty	Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması
CIDCC	Siber ve Alan İstihbaratı Koordinasyon Merkezi
CIMIN	Departmanlar Arası Komite Yüksek Komite
CISR	Savaş İstihbaratı, Gözetleme ve Keşif
CIU SOC&CT	Bamako'da Ciddi Organize Suçlar ve Terörle Mücadeleye Karşı Kriminal İstihbarat Birimi
CIVCOM	Kriz Yönetiminin Sivil Unsurları Komitesi
CJTF	Birleşik Müşterek Görev Gücü

CMF	Birleşik Deniz Kuvvetleri
CoHGI	Uydu Görüntüleri İçin Ortak Merkez
COMEC	Avrupa Kolordusu Genel Karargâh Komutanı
CPCC	Sivil Planlama Sevk ve İdare Yeteneği
CRF	Siber Savunma İttifakı
CRRT	Siber Güvenlikte Siber Hızlı Müdahale Ekipleri ve Karşılıklı Yardım
CSS	Muharebe Hizmet Desteği
CTIRISP	Siber Tehditler ve Vakalara Müdahale Bilgi Paylaşım Platformu
C-UAS	Karşı İnsansız Hava Sistemi
DEFIS	Savunma Sanayi ve Uzay Genel Müdürlüğü
DGAP	Alman Dış İlişkiler Konseyi
DIVEPACK	Yerleştirilebilir Modüler Sualtı Müdahale Yeteneği
DM-DRCP	Konuşlandırılabilir Askeri Afet Yardımı Kapasite Paketi
DoSA	Uzay Varlıklarının Savunması
DSR	Savunma Sektörü Reformları
ECoWAR	AB İşbirlikçi Savaş Yetenekleri
ECOWAS	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu
EDIDP	Avrupa Savunma Sınai Kalkınma Programı
EDIG	Avrupa Savunma Sanayii Grubu
EDIS	Avrupa Savunma Sanayileri Etüdü
EEAS	Avrupa Dış İlişkiler Birimi
EHAAP	Avrupa Yüksek Atmosferli Hava Gemisi Platformu
EMC	Avrupa Sağlık Komutanlığı
EOF	Enerji Operasyonel Fonksiyonu
EPC	Avrupa Karakol Devriye Korveti
EPF	Avrupa Barış Aracı
ESDC	Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji

ESSOR	Güvenli Yazılım Tanımlı Avrupa Telsizi
ETCCEA	Avrupa Orduları için Avrupa Eğitim Sertifikasyon Merkezi
ETIB	Avrupa Savunma Teknoloji ve Sanayi Üssü
ETTF	Eğitim Görev Gücü
EU BLOS	AB Görüş Hattı Dışında Kara Tabanlı Füze Sistemleri
EU CAIH	AB Siber Akademi ve İnovasyon Merkezi
EU MilPart	AB Askeri Ortaklığı
EU SatGen	Avrupa Birliği Uydu Merkezi
EU TMCC	AB Eğitim Misyonu Yetkinlik Merkezi
EUBAM	AB Sınır Destek Misyonu
EUCAP	AB Kapasite İnşası
EUEOMs	Seçim Gözlem Misyonları
EUFOR RCA	Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki Avrupa Birliği Gücü
EUFOR	AB İstikrar Gücü
EUFOR-HOA	AB Afrika Boynuzu Gücü
EUFOR-SC	AB Güney Kafkasya Gücü
EUISS	Avrupa Birliği Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü
EUMAM Ukraine	Ukrayna Askeri Yardım Misyonu
EUMAM RCA	Orta Afrika Cumhuriyeti'nde AB Askeri Danışma Misyonu
EUMC	AB Askeri Komitesi
EUMILCOM	OGSP Misyonları ve Operasyonları için Stratejik C2 Sistemi
EUMM	Avrupa Birliği İzleme Misyonu
EUMS	AB Askeri Personeli
EUNDC	AB Dalış Merkezleri Ağı
EUPLC	Tunus'taki AB İrtibat ve Planlama Hücresi
EUPM	AB Polis Misyonu
EUPOL COPPS	Filistin Bölgesi için AB Polisi ve Hukukun Üstünlüğü Misyonu
EURAS	AB Telsiz Navigasyon Çözümü

EUROGENDFOR	AB Jandarma Gücü
EUROMARFOR	AB Deniz Gücü
EUROSIM	Bütünleşik Avrupa Ortak Eğitim ve Simulasyon Merkezi
EU-SSA-N	Avrupa Askeri Uzay Gözetleme Farkındalık Ağı
EUTEC	AB Test ve Değerlendirme Merkezleri
EUTM	AB Eğitim Misyonu
EW	Elektronik Harp
FACA	Orta Afrika Silahlı Kuvvetleri
FMTC	Geleceğin Orta Boy Taktik Kargosu
FPA	Katılım Antlaşması
GLORIA	Avrupa Global Uzaktan Pilotlu Uçak Sistemleri Modelleme ve Simülasyon
GMD	Karaya Konuşlu Arasafha Savunma Sistemi
GMSCE	Jeo-meteorolojik ve Oşinografik Destek Koordinasyon Unsuru
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HARMSPRO	Deniz ve Liman Gözetleme- Koruma
HHG	Helsinki Temel Hedefi
HQ	Ana Karargah
HR/VP	Yüksek Temsilci ve Başkan Yardımcısı
IcSP	İstikrar ve Barışa Katkı Aracı
IEPG	Bağımsız Avrupa Program Grubu
IFOR	NATO Uygulama Gücü
IISS	Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
IMP	Entegre Denizcilik Politikası
IRMB	Orta Menzilli Balistik Füze
ISAF	Afganistan Uluslararası Güvenlik Destek Gücü
ISGS	Büyük Sahra İslam Devleti
ISP	Barış ve Güvenlik İçin Entegre Yaklaşım Direktörlüğü

ISR	İstihbarat, Gözetleme ve Keşif
ISSAT	Uluslararası Güvenlik Sektörü Reformları Danışma Ekibi
İHA	İnsansız Hava Araçları
İKA	İnsansız Kara Araçları
iUGS	Entegre İnsansız Kara Araçları
JEIS	AB Ortak İstihbarat Okulu
JNIM	İslam ve Müslümanları Destekleme Grubu
KMW	Alman Krauss-Maffei Wegmann Şirketi
LAV	Hafif Zırhlı Araç
LAWS	Ölümcül Otonom Silahlar
MaAF	Mali Silahlı Kuvvetleri
MAC-EU	AB Teknolojik Rekabet Gücü İçin Malzemeler ve Bileşenler
MALE RPAS	Avrupa Orta İrtifa Uzun Dayanıklılık Uzaktan Kumandalı Uçak Sistemleri
MAS MCM	Mayın Önlemleri için (yarı) Otonom Denizcilik Sistemleri
MBT	Ana Muharebe Tankı
MBT-SIMTEC	Ana Muharebe Tankı Simülasyon ve Test Merkezi
MC	Milletler Cemiyeti
MGCS	Fransız-Alman Ana Kara Muharebe Sistemi
MINUSMA	Orta Afrika Cumhuriyeti'nde BM Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu
MINUSTAH	Haiti'deki BM İstikrar Misyonu
MISCA	Afrika Birliği'nin Orta Afrika Misyonu
MM	Askeri Hareketlilik
MoD	Somali Savunma Bakanlığı
MPCC	Askeri Planlama ve Yürütme Kabiliyeti
MRB	Motorlu Piyade Tugayı
MRBM	Uzunorta Menzilli Füze Sistemleri
M-SASV	Orta Ölçekli Yarı Otonom Yüzey Aracı

MUSAS	İnsansız Denizaltı Savunma Sistemi
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NDP	Ulusal Savunma Planı
NIS	AB Bilgi Ağı ve Enformasyon Güvenliği Direktifi
NRF	NATO Mukabele Gücü
NSPA	NATO Destek ve Tedarik Ajansı
NTM-A	Afganistan'daki NATO Eğitim Misyonu
ODGP	Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OGSP	Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
PADR	Savunma Araştırmasına İlişkin Hazırlık Eylemi
PESCO	Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği
PI	Ortaklık Aracı
PMG	Politik-Askeri Grup
PSC	Siyasi ve Güvenlik Komitesi
RAF	İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri
RPAS- NGRS	Yeni Nesil Küçük RPAS
RSM	Afganistan'daki Tam Destek Misyonu
RWO	Gerçek Operasyonlar
s.	Sayfa
SACEUR	Avrupa Müttefik Yüksek Komutanlığı
SAP	İstikrar ve Ortaklık Aracı
SATOC	Büyük Boy Kargo için Stratejik Hava Taşımacılığı
SDIP	Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı
SECDEFPOL	Güvenlik ve Savunma Direktörlüğü
SFOR	NATO İstikrar Gücü
SIPRI	Stokholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü
SMTc	Özel Harekât Kuvvetleri Sağlık Eğitim Merkezi
SNA	Somali Ordusu

SOF	Özel Harekat Kuvvetleri
SP	Yaptırım Politikası
ss.	Sayfadan sayfaya
SSW	Küçük Ölçekli Silahlar
TWISTER	Uzay Tabanlı Gözetim ile Zamanında Uyarı ve Müdahale
UAF	Ukrayna Silahlı Kuvvetleri
UCM	Uluslararası Ceza Mahkemesi
UMS	Deniz Gözetiminin Yükseltilmesi
UNIFIL	Lübnan'daki BM Geçici Görev Gücü
WEAG	Batı Avrupa Silahlanma Grubu
WFP	Dünya Gıda Programı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Güvenlik Alanında Uyum Kriterleri	s.62
Tablo 2: Devletlerin Avrupa Savunma Topluluğuna Yönelik Pazarlık Pozisyonları (1950-1954)	s.87
Tablo 3: Althea Operasyonu'na Yapılan Birlik Tabur Katkısı ve Konfigürasyonu	s.187
Tablo 4: EUTM Yetkilendirmeleri	s.204
Tablo 5: Stratejik Pusula İçin Seçkin Alanlarda İlgili Sorular	s.284
Tablo 6: 2004 Irak Krizinde Seçilen Üye Devletlerin Tutumları	s.295
Tablo 7: Avrupa'da Rusya'ya Yönelik Tehdit Algıları	s.299
Tablo 8: Güney Kafkasya'da AB Barış Gücü Operasyonu	s.339
Tablo 9: AB'nin Afrika Boynuzu'ndaki İstikrar ve Kapasite İnşa Operasyonu	s.340
Tablo 10: Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda Çatışma Önleme ve Korsanlıkla Mücadele Operasyonu	s.342
Tablo 11: Bangladeş'teki İnsani Yardım Operasyonu	s.343
Tablo 12: Güney Afrika'da Kurtarma ve Tahliye Operasyonu	s.344
Tablo 13: Birinci Dalga PESCO Projeleri	s.375
Tablo 14: İkinci Dalga PESCO Projeleri	s.377
Tablo 15: Üçüncü Dalga PESCO Projeleri	s.381
Tablo 16: Dördüncü Dalga PESCO Projeleri	s.384

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Avrupa ülkelerine dağıtılan ABD Yardımı: Nisan 1948-Haziran 1951	s.78
Şekil 2: Avrupa'ya yapılan Amerikan yardımı (1946-1981)	s.79
Şekil 3: Ağır Silahlar Bağlamında Rusya ve AB Koalisyonları	s.328
Şekil 4: MBT'ler Bağlamında Rusya ve AB Koalisyonları	s.329
Şekil 5: APC'ler Bağlamında Rusya ve AB Koalisyonları	s.329
Şekil 6: Rusya'nın Baltık Ülkeleri Üzerinde A2/AD Kapsamı	s.333
Şekil 7: AB'nin Kıtalararası Askeri Operasyon Senaryoları	s.337
Şekil 8: Toplam AB Savunma Harcamaları (Sabit 2020 Fiyatlarına Göre)	s.360
Şekil 9: 2007 Referans Yılı Olarak Toplam Savunma Harcamalarının ve GSYİH'nın Değerlendirilmesi	s.361
Şekil 10: Avrupa İşbirliği Savunma Ar-Ge Harcamaları (Sabit 2020 Fiyatlarına Göre)	s.364
Şekil 11: Toplam Avrupa Ar-Ge Savunma Harcamalarında İşbirlikçi Ar-Ge Harcamalarının Oranı	s.365
Şekil 12: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre Birinci Dalga PESCO Projeleri	s.376
Şekil 13: Birinci Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik	s.377
Şekil 14: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre İkinci Dalga PESCO Projeleri	s.379
Şekil 15: İkinci Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik	s.380
Şekil 16: Birinci Dalgadan İkinci Dalgaya Katılım Sayılarındaki Değişiklikler	s.380
Şekil 17: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre Üçüncü Dalga PESCO Projeleri	s.382
Şekil 18: Üçüncü Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik	s.382
Şekil 19: İkinci Dalgadan Üçüncü Dalgaya Katılım Sayılarındaki Değişiklikler	s.383
Şekil 20: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre Dördüncü Dalga PESCO Projeleri	s.385
Şekil 21: Dördüncü Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik	s.386

Şekil 22: Üçüncü Dalgadan Dördüncü Dalgaya Katılım Sayılarındaki Değişiklikler	s.386
Şekil 23: Projelere Toplam Genel Katılım	s.387
Şekil 24: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre PESCO Projeleri	s.388
Şekil 25: Kara Kuvvetlerinin Geliştirilmesine Yönelik PESCO Projelerine Katılım	s.389
Şekil 26: Siber ve C4ISR Alanındaki Projelere Katılım	s.393
Şekil 27: Eğitim Alanındaki Projelere Katılım	s.397
Şekil 28: Hava Kuvvetlerine Yönelik Projelere Katılım	s.400
Şekil 29: Deniz Kuvvetlerine Yönelik Projelere Katılım	s.404
Şekil 30: Uzay Alanındaki Projelere Katılım	s.406
Şekil 31: Ortaklık Etkinleştirici Projelere Katılım	s.410
Şekil 32: Ortaklık Etkinleştirici Projelere Dalga Dalga Toplam Katılım	s.415
Şekil 33: AB'nin Savunma ve Güvenlik Alanında Daha Fazla Dayanışma Gereksinimi Hakkında Üye Ülkelerin Konumu	s.422
Şekil 34: AB-NATO-PESCO ilişkileri	s.424

GİRİŞ

*Biz artık bir imparatorluğuz ve harekete geçtiğimizde kendi gerçekliğimizi yaratırız. Sizler tüm mantığınızı kullanarak bu gerçekliği incelerken biz yeniden harekete geçer; daha yeni, başka gerçeklikler oluştururuz; siz bunu da incelersiniz ve işler bu şekilde sürüp gider. Biz tarihin aktörleriyiz... Ve siz, hepiniz, biz her ne yapıyorsak onları incelemekle yetineceksiniz.*¹

Yukarıdaki sözler, eski ABD Başkanı George Bush'un baş danışmanı Karl Rove'un 17 Ekim 2004 yılında New York Times Magazine dergisine verdiği röportajdan alıntıdır. Bu sözler, uluslararası siyasal sistem; yani dünya düzeni tarihsel süreç içerisinde kendiliğinden mi gelişmiştir yoksa çeşitli aktörler tarafından bilinçli olarak mı yaratılmıştır sorusunu akla getirmektedir. Günümüzde oldukça tartışılan küresel sistemi ve bu sistem içerisinde güçlü bir aktör olarak var olmaya çalışan Avrupa Birliği'ni incelemeye başlarken bu sözleri göz önünde bulundurmak, daha gerçekçi bir yaklaşımı benimsemeye yöneltmektedir.. Zira küresel bir güvenlik aktörü olma iddiasını ortaya koyan AB'nin bu iddiasını, kendi içsel dinamiklerine dayanarak özerk olarak mı yoksa küresel sistemdeki dönüşümlere özellikle ABD dış politikasının ve NATO'nun dönüşümüne paralel olarak mı geliştirdiği ve/veya geliştireceği de büyük önem taşımaktadır.

Örneğin, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Kasım 2018'de *Avrupa'nın dünyayı kaosa sürüklenmekten alıkoyma yükümlülüğü olduğunu öne sürerek güvenlik ve terörle etkili bir mücadele için ABD'ye bağımlılığı azaltacak gerçek bir Avrupa ordusu kurmanın gerekli olduğu*" çağrısında bulunmuş;² Benzer bir biçimde ABD Başkanı Trump da sosyal medya üzerinden "*Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında Avrupa'ya saldıran Almanya olmuştu. Fransa o zaman ne yapmıştı? ABD kurtarıcı olarak çıkagelmeden önce Paris'te Almanca öğrenmeye başlamışlardı. Bedelini ya NATO'ya ödersiniz ya da ödemezsiniz*"³ şeklinde cevap vermiş AB'nin

¹ Ron Suskind, (17 October 2004), Faith, Certainty and the Presidency of George W. Bush, **New York Times Magazine**, http://www.nytimes.com/2004/10/17/magazine/faith-certainty-and-the-presidency-of-george-w-bush.html?_r=0, (19.04.2019).

² BBC News, France's Macron pushes for 'true European army', 06 November 2018 <https://www.bbc.com/news/world-europe-46108633>; BBC News, France's Macron: Europe must unite to prevent 'global chaos', 18 November 2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-46254393>, (13.01.2019).

³ Twitter, Donald J. Trump, <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/1062311785787744256>, (09.04.2019).

özerkliği için bir bedel ödemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu polemiklerin akabinde AB güvenliği ile ilgili tartışmalar da tekrar gündeme gelmiştir. Öye ki AB gibi uluslararası bölgesel bir kuruluşun güvenlik ve savunma politikalarında stratejik özerkliği sağlayarak bütünleşmeyi gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği ya da AB'ye üye ülkelerin güvenlik konusunda ne ölçüde ortak hareket edebileceği sorusu güncel bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu noktada realizm kuramı, AB gibi farklı üye devletlerden oluşan uluslararası bir kuruluşun tek başına bir küresel güvenlik aktörü olamayacağını iddia etmektedir. Çünkü realizm kuramına göre, güvenlik ve dış politika alanları devletlerin varlık sebebidir ve bu alanlar söz konusu olduğunda, devletlerin çıkarları çoğu zaman birbiriyle çelişmektedir. Uluslararası örgütlerin de devletlerden bağımsız ve üye devletlere yaptırım uygulayacak bir iradesi yoktur. Anarşik uluslararası sistemde devletler bağımsız birimlerdir ve kendi çıkarları doğrultusunda dış politika izlelerler.⁴ Dolayısıyla realist kuramın bu argümanları, AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikalarında güdük kalmasının nedenlerini büyük ölçüde açıklamaktadır ve tam da bu yüzden vaka için test edilebilir bir kuram olarak değerlendirilmiştir.

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğü ve stratejik özerkliği hakkındaki güncel tartışmalar ışığında tezin temel araştırma sorusuna yönelten konular, Lizbon Antlaşması ile kurumsallaşan AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının (OGSP'nin) ve bu politika uyarınca geliştirilen güvenlik stratejileri ile gerçekleştirilen misyonların hangi noktada olduğu; üye ülkelerin küresel güvenlik sorunları karşısında izledikleri ulusal güvenlik politikalarının benzerlik ve farklılıkları olmuştur. Bu bağlamda

OGSP'den yola çıkarak AB ordusu gibi iddialı bir girişime kadar uzanan ortak güvenlik ve savunma alanında AB'nin, gündem belirleyici (stratejik), etkin ve kalıcı bir güvenlik aktörü olup olamayacağı sorusu temel araştırma sorusu olarak belirlenmiştir. Bu temel araştırma sorusuna bağlı olarak aşağıdaki soruların cevapları da tezin içeriğini oluşturmaktadır.

- AB özelinde uluslararası kurumların barış ve güvenliği sağlamak üzere devletlerüstü bir otorite kurarak uluslararası bir düzen sağlaması mümkün müdür?

⁴ John J. Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions", **International Security**, Cilt:19, Sayı:3, Yıl:1994-1995 (Winter), ss. 5-49. (Mearsheimer, The False Promise of..)

- OGSP çerçevesinde üye ülkeler birbirlerinden nasıl farklılık göstermektedirler? Bu farklılıklara sahip üye ülkeler ne ölçüde ortak bir güvenlik ve savunma politikası uygulayabilirler?

- AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikasının siyasi iradesini oluşturan lokomotif güçleri/devletleri hangileridir? Bu siyasi iradenin dışında AB'nin stratejik bir güvenlik kültürü var mıdır?

- AB güvenlik aktörü olabilmenin temel ölçütlerini sağlayabilmekte midir? Bu konuda Birliğin siyasi iradesi nedir?

- AB ordusunun kurulmasına dair yasal düzenlemeler nelerdir? Bu yasal düzenlemeler, ortak bir ordu oluşturulmasına ne ölçüde izin vermektedir?

- Realist kuramın varsayımları doğrultusunda OGSP gelecekte nasıl bir şekil alacaktır?

Son zamanlarda popülist hükümetler giderek güç kazanmakta ve tüm uluslararası ve uluslararası kurumsal değerler giderek aşınmaktadır. Böylesi bir erozyon döneminde devletlerüstü bir kurum olan AB entegrasyonunun en zor olduğu güvenlik alanında bu meydan okumadan sağ çıkabilecek midir? Bu soruya üretilen cevaplar AB'nin dış ve güvenlik politikasına dair literatürün güncellenmesine katkı sağlayacaktır.

Tez çalışmasında öne sürülen hipotezler realist kuram çerçevesinde belirlenmiş olup şu şekilde sıralanmıştır;

- Macron'un çıkışından önce de AB, ortak güvenlik ve savunma politikaları konusunda gerek misyonu gerekse operasyonel kabiliyetleri bakımından oldukça ilerleme kaydetmiş ve kurumsal anlamda da oldukça gelişmiş olmasına rağmen etkili ve istikrarlı bir güvenlik aktörü olamamıştır.

- Güvenlik ve dış politika alanları devletlerin varlık sebebi ile ilgili olduğu için bu alanlarda yetki devri diğer alanlarda olduğu gibi kolay gerçekleşmez hatta hiçbir zaman gerçekleşmeyebilir.

- Uluslararası örgütlerin, örgütün mensubu olan üye devletlerden bağımsız iradeleri yoktur. Bu örgütlerin çıkarları üye devletlerin çıkarları ve iradeleri ile sınırlı olduğu için de AB'nin güvenlik politikalarında tam bir konsensüs sağlaması veya devletlerin yetkilerini belirli bir oranda dahi olsa uluslararası bir kuruluşa devretmesi zordur.

- Üye devletlerin dış politika ve güvenlik konusundaki çıkarları birbiriyle çelişkilidir ve bu da AB'nin otonom hareket edebilen bir güvenlik aktörü olmasını zorlaştıran bir başka unsurdur.

- Üye devletlerin siyasi iradesini belirleyen seçmenlerinin savunma harcamalarına sıcak bakmaması, iktidarda olan siyasal partinin veya devlet başkanının politika tercihleri gibi iç siyasi dinamikler de AB'nin güvenlik aktörü olarak esnek hareket etmesini zorlaştırır.

- Üye devletlerin AB savunma bütçesine bugüne kadar istikrarlı bir yatırım yapmamaları da AB'nin güvenlik aktörü olmasını engelleyen bir diğer unsurdur.

- Birliğin normatif gücüyle yeni güvenlik sorunları karşısında etkin bir aktör olabileceği ileri sürülse de gerek koşulluluk politikalarında gerekse ortak dış ve güvenlik politikasında istikrarlı davranmaması, bu ihtimali de zayıflatmaktadır.

- Siber güvenlik, uzay ve bilgi teknolojilerinin savunma alanında kullanılmasının zorunlu hale geldiği günümüz dünyasında bu teknolojilerin maliyetlerinin oldukça yüksek olması, Avrupa ülkelerinin savunma ve güvenlik politikalarında ortak hareket edebilmeleri için fırsat kabul edilmektedir. Hatta Komisyonun savunma alanında Ar-Ge faaliyetlerinin finansmanı için Savunma Eylem Planını başlatması da uluslararası mantığa giden önemli bir adım olarak görülmektedir. Silah teknolojisi alanında ortak politikaların geliştirilmesine bu kadar yaklaşılmış olmasına rağmen atılan bu adımlar, AB'nin etkili bir güvenlik aktörü olabileceği anlamına gelmemektedir. Çünkü etkili bir güvenlik aktörü olmak sürekliliği ve tutarlılığı da gerektirmektedir ve savunma teknolojisindeki artan maliyetlerin sürekli finansmanı oldukça zor görülmektedir.

- Askeri anlamda küresel ateş gücü (KAG) 2019 verilerine göre 137 ülke arasında KAG en yüksek ülkeler ABD, Rusya, Çin, Hindistan ve Fransa olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu verilerin detaylı analizleri de AB'nin küresel askeri gücünün bu ülkelerin gerisinde kaldığını göstermektedir. Nitekim AB'nin küresel ateş gücü bakımından en güçlü ülkeleri olarak kabul edilen Fransa, Almanya, İtalya 2018 yılı verilerine göre güçlerini arttırmayıp sabit tutarlarken Birleşik Krallık'ın

verilerinde düşüş gerçekleşmiştir.⁵ Kaldı ki 15-17 Şubat 2019 tarihleri arasında uluslararası güvenlik sorunlarının görüşüldüğü Münih Güvenlik Konferansının sonuç raporunda da AB ordusu kurulsun bile NATO merkezli bir transatlantik ortaklığın AB için en güvenli seçenek olduğu fikri ön plana çıkmıştır.⁶

Tez çalışmasının güvenilir ve sağlam temellere dayandırılabilmesi için araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge analizi, veri toplama ve vaka çalışması gibi birden fazla yöntemin kullanılması tercih edilmiştir. Çalışmada doküman analizi, veri toplama ve veri analizi gibi yöntemlerden ve çok çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Doküman analizi "hem basılı hem de elektronik (bilgisayar tabanlı ve internet üzerinden iletilen) materyallerin incelenmesi veya değerlendirilmesi" şeklinde gerçekleştirilmiştir. Belge analizi yöntemi ile anlamı ortaya çıkarmak, anlayış kazanmak ve deneysel bilgiyi geliştirmek için verilerin incelenmesi ve yorumlanması hedeflenmiştir. Doküman analizinde, Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu, EEAS ve AB Parlamentosunun resmi belgeleri ve raporları gibi birincil kaynaklarla akademik dergiler ve kitaplar gibi ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Birliğin küresel güvenlik aktörlüğünün Birlik içinde, dışında ve kurumsal anlamda tutarlılığının analizi için, politika yapım süreçlerinde AB kurumları, yani Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi arasındaki ilişkiler bu çalışma için önemli bir odak noktası olmuştur.

AB resmi belgelerinden oluşan birincil kaynaklar ve akademik yayınlarda yer alan çalışmalar çoğunlukla kuramsal analiz yapmaya yönelik olarak değerlendirilirken kurum, kuruluş ve kişilerden elde edilen bilgiler ile misyonların sonuçları ve silah teknolojilerine ilişkin sayısal ve teknik değerlendirmeler, daha somut ve uygulamaya dayalı veriler olarak çalışmayı desteklemiştir. Tez çalışması realist perspektiften AB'nin geçmişte, bugün ve gelecekte etkili ve tutarlı bir küresel güvenlik aktörü olup olamayacağı konusuna ve konuyla ilgili olarak AB içindeki farklı görüşlere odaklanmaktadır. Bu nedenle AB kurumlarının özellikle uluslararası güvenlik

⁵ Global Fire Power, 2019 Military Strength Ranking, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>; European Union Powers Ranked by Military Strength, <https://www.globalfirepower.com/countries-listing-european-union.asp>. (06.11.2019).

⁶ Munich Security Report 2019, The Great Puzzle: Who Will Pick Up the Pieces?, s.14, <https://www.securityconference.de/publikationen/munich-security-report/munich-security-report-2019/>, (18.02.2019).

sorunları karşısında Birliğin tutumunu belirleyen resmi dökümanları çalışmanın en temel kaynakları olmuşlardır.

Çalışmanın birinci bölümünde, öncelikle çalışmanın temelini oluşturan realizm kuramının varsayımları ve özellikle güvenlik ve uluslarüstü örgütlere ilişkin argümanları incelenmiştir. Daha sonra realist kuram bağlamında literatürde AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünü açıklayan kavramların tanımlanması ve böylece araştırmaya özgü, rasyonel ve somut kriterlerin ortaya koyulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda AB'nin ODGP'sini açıklayan savunmacı ve saldırgan realizm gibi kuramlara daha fazla ağırlık verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde temel araştırma sorusundan yola çıkarak realist kuram bağlamında ileri sürülen hipotezleri kanıtlamak için, AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasının evrim sürecinde ortaya çıkan farklı görüş ve yaklaşımlar analiz edilmiştir. Böylelikle Birliğin ortak güvenlik ve savunma politikaları konusunda geçmiş, mevcut ve gelecek siyasi iradesi hakkında fikir yürütmek için analitik bir alt yapı oluşturulması hedeflenmiştir. Temel araştırma sorusunu oluşturan en önemli unsur olan AB'nin küresel güvenlik aktörlüğü hakkında yorum yapabilmek için, özellikle uluslararası güvenlik sorunlarında örgüte üye devletlerin bütünleyici ya da uyumsuz davranışları, örgütün davranışlarına da etkide bulunacağından üye devletlerin farklı yaklaşımları büyük önem taşımaktadır. Analitik düzlemde ve tarihsel evrim sürecindeki bu farklı yaklaşımlar, Entegrasyoncu görüş, Atlantikçi görüş ve Brüksel'in yani AB Bürokratlarının görüşü olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılarak ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturan diğer bölümde daha çok AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak sahip olması gereken fiziki, bürokratik ve mali unsurlara dair hangi kavram ve stratejilerde uzlaştığı, hangi güvenlik politikalarında ne dereceye kadar bütünleştiği konusunda somut veriler toplanarak mevcut durum ve kapasitenin ortaya koyulması hedeflenmiştir. Bu bölümde önceki bölümde ele alınan ve özellikle AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçütleri hakkında yapılan literatür taramasını destekleyen operasyonlar, strateji belgeleri, askeri ekipman ve kapasite, AB Bürokrasinin ortak güvenlik ve savunma konularında karar verme sürecine etkileri ve AB savunma bütçesinin genel durumu ile diğer küresel aktörlerle karşılaştırılması üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünün ikinci kısmında, AB'nin stratejik özerkliği hakkında fikir yürütebilmek için özellikle üye ülkelerin dış ve güvenlik politikaları konusundaki uyumsuzluklarına, askeri yapılanmaların merkezi bir yönetimden yoksun olduğuna ve askeri kapasitenin teknik ve yapısal olarak eksikliklerine vurgu yapılmıştır. Askeri kapasite bakımından değerlendirme kriterlerinin oldukça teknik ve karmaşık olması, bu konularda izlenecek yol bakımından konunun uzmanlarından yardım almayı zorunlu kılmıştır. Stratejik analizlerin yapılmasında kullanılan verilerden yola çıkarak oldukça karmaşık ve teknik olarak anlaşılması güç olan AB askeri kapasitesini senaryolar üzerinden sınıflandırarak incelemenin daha kolay ve rasyonel olacağı düşünülmüş ve bu çerçevede AB askeri kapasitesi belirli bazı ölçütler ve senaryolar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Tüm bunlarla yakından ilgili olan savunma harcamaları da AB Savunma Ajansı ve AB Savunma Fonu üzerinden üye ülkelerin ortak savunmaya katkıları ve AB savunma projelerine katılımları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Son olarak genel anlamda AB'nin savunma harcamalarının yıllara göre karşılaştırmalı bir analizi yapılarak savunma bütçesinin durumu ortaya koyulmuştur.

Çalışmanın ilk üç bölümünde ortaya koyulan verileri uygulamada test edebilmek için PESCO (Permanent Structured Cooperation) işbirliği süreci ve üye devletlerin bu işbirliği sürecine katılımları incelenmiştir. Bu girişim, son yıllarda AB'nin ortak savunma kapasitesini güçlendirebilmek için attığı en somut adımlardan biri olarak özellikle önemli sayısal veriler elde edilebilecek bir kaynak olarak seçilmiştir. Nitekim söz konusu işbirliği ile AB'nin uluslararası güvenlik aktörü olarak kapasitesinin artırılması, AB vatandaşlarının korunmasına katkıda bulunulması ve savunma harcamalarının etkinliğinin en üst düzeye çıkarılması hedeflenmektedir.⁷ Bir anlamda AB'nin savunma entegrasyonunda önemli bir adım olarak kabul edilen bu oluşumun detaylı analizi ile çalışmanın başında realist perspektiften yola çıkılarak öne sürülen hipotezlerin test edebilmesi ve gelecek hakkında yorum yapılabilmesi amaçlanmıştır.

⁷ PESCO, About PESCO, <https://pesco.europa.eu/>, (01.12.2020).

BİRİNCİ BÖLÜM

REALİST ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMININ YAKLAŞIMLARI VE AB’NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜ

1.1. REALİST ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMI

1.1.1. Realist Uluslararası İlişkiler Kuramının Ortaya Çıkışı

Uluslararası ilişkilerde ana akım olarak kabul edilen realist kuram; Arnold Wolfers, Edward Hallet Carr, Hans Morgenthau gibi klasik realist yazarlar, Kenneth Waltz, John Mearsheimer ve Christopher Layne gibi yeni realist (yapısal realist) yazarlar ve son dönemlerde de Randall Schweller gibi neoklasik yazarların önemli katkılarıyla gelişmiştir.⁸

I. Dünya Savaşından sonra yaklaşık on yıl boyunca uluslararası ilişkilerin temelinde güç değil, işbirliği ve etik standartların olduğunu savunan idealist kuramlar literatüre damgasını vurmuştur. İdealist kuramlar, herkesin güvenliğinin sağlandığı kolektif güvenlik anlayışına dayanan bir dünya düzenini savunmuşlardır.⁹ Ancak uluslararası ilişkilerde barışı tesis etmek amacıyla kurulan Milletler Cemiyeti (MC)’nin barışı sağlayamaması ve akabinde II. Dünya Savaşı’nın gerçekleşmesi, idealizmin barışçıl varsayımlarının sorgulanmasına ve realist kuramın yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında MC’nin uluslararası hukuka dayanan normatif çözümleri etkili olamamış, ikinci büyük savaşın sonucunun belirlenmesinde güç dağılımı ve gücün maddi unsurlarının seferber edilmesi çok daha etkili olmuştur. Bu nedenle II. Dünya Savaşı sonrasında realizm yeniden uluslararası ilişkilerin açıklanmasında egemen bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Realistler, uluslararası sistemin barış ve istikrara dayalı bir düzen içinde işlemediğini, güç için devletlerin işbirliği yapmasının değil, çatışmasının doğal olduğunu, düzeni sağlayacak merkezi bir otoritenin var olmadığını ileri sürmüşlerdir.

İdealizmin sürekli barış tezlerine karşı çıkan realistler, “özgürleşme”, “kozmpolit düzen” veya “kusursuz adalet” gibi soyut ideallere dayanan radikal siyasi

⁸ Paul R.Viotti and Mark V.Kauppi, **International Relations Theory**, Longman, Fourth Edition, 2010, s.44.

⁹ Scott Burchill, **Theories of International Relations**, 3. Baskı, Palgrave, New York and Houndsmills,2005, s.21.

söylemleri gerçekçi bulmama eğilimindedirler. 1932’de Ahlaklı İnsan ve Ahlaksız Toplum adlı eseriyle “haklı savaş” kavramını literatüre sokan Reinhold Niebuhr, E.Carr ve Morgenthau gibi realist yazarları önemli ölçüde etkilemiştir¹⁰. Önceleri Wilson prensiplerini destekleyen bir idealist ve Amerikan Protestan bir teolog olarak bilinen¹¹ Niebuhr, realist düşüncenin gelişimine de zemin hazırlayan önemli bir düşünür olarak kabul edilmektedir. Niebuhr’a göre, “kolektif insanın kaygısı, zoraki, kusursuz bir barış ve adaletin tesis edildiği ideal bir toplumun yaratılması” olamaz; fakat “yeterince adil, ortak girişimlerin felakete dönüşmesinin engellendiği bir toplumun yaratılması mümkündür”.¹² Ona göre, devletler arası ilişkilerde güç mücadelesi, ilişkilerin seyrini belirleyen temel bir unsurdur ve bir ulusun üyesi olan bireyin üzerindeki ahlaki sınırlamalar, salt insan olan bireyin üzerindeki ahlaki kısıtlamalardan daha az olduğu için, ulus-devletin üyesi olan bireyin şiddete başvurma olasılığı daha yüksektir.¹³ Dolayısıyla ulus-devlet sistemiyle herkesin herkesle barışık olduğu idealist bir düzenin değil, herkesin herkese daha fazla düşmanlık edebilecek cesareti elde ettiği daha çatışmacı bir düzenin yaratıldığı yönündeki realist varsayımın felsefi temelleri de bu düşüncelere dayandırılmıştır.

1.1.2. Uluslararası Örgütler ve Güvenliğe Klasik Realist Yaklaşımlar

Uluslararası bir sistemde sürekli çatışan devletlerin varlığını ve bu devletlerin çatışmasının zorunlu bir durum olduğunu daha net bir şekilde ortaya koyan önemli bir tarihçi, İngiliz diplomat, akademisyen ve gazeteci olan **Edward Carr**, idealist düşünürlerin evrensel barış tezlerine karşı çıkarak, evrenselleşme adına herkese uygulanan kuralların tam aksine farklılıkların ortaya çıkmasına neden olduğunu ileri sürmüştür. Carr, “*The Twenty Years’ Crisis, 1919–1939: An Introduction to the Study of International Relations*” adlı çalışmasının 1946 yılında yayınlanan ikinci baskısına dair önsözünde bugüne kadar İngilizce konuşulan ülkelerde akademik ve popülist

¹⁰ Jack Donnelly, **Realism and International Relations**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2000, s.40. (Donnelly, Realism and International Relations).

¹¹ F.Parkinson, **The Philosophy of International Relations, A Study in the History of Thought**, Sage Publication, Beverly Hills, 1977, s.159.

¹² Adrian Hyde-Price, “A ‘Tragic Actor’? A Realist Perspective on ‘Ethical Power Europe’”, **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt: 84, Sayı:1, Ethical Power Europe? (Jan., 2008), ss. 29-44, s.38.

¹³ James E. Dougherty, Robert L. Pfaltzgraff Jr., **Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey**, Fifth Edition, Longman, 2001, ss.68-72.

çevrelerce uluslararası politikada güç faktörünün neredeyse tamamen ihmal edildiğini belirterek bu ihmalkârlığın ciddi bir kusur olduğunu öne sürmüştür.¹⁴

Carr, tarihçi kimliğinin de etkisiyle idealizmin iki savaş arası dönemin olağan koşullarında ortaya çıkarak o dönemin uluslararası çıkarlarının uyumlu olması ile izah edilebileceğini belirtmiştir. Ona göre uluslararası sistemdeki çatışmalar, MC gibi devletler üstü bir örgütle değil; çıkarları birbiri ile çatışan taraflar arasında en azından belli bir ahlaki oydaşmanın var olduğu pazarlık yöntemi ile çözülebilecektir. Dolayısıyla Carr, uluslararası sistemdeki aktörler arasında çatışma halinin bir zorunluluk olduğunu ve işbirliğinin ancak bir aktörün diğerine kendi iradesini kabul ettirmesiyle mümkün olabileceğini öne sürmüştür.¹⁵ Çünkü dünyayı realistler ve ütopyacılar olmak üzere ikiye ayıran Carr’a göre tarih, hayal gücü ile yönlendirilemeyen ve ancak entelektüel çaba ile anlaşılabilen bir sebep-sonuç dizisidir ve teori, pratiğe dönüşmez; pratik teoriyi oluşturur. Ayrıca siyaset etiğin değil, etik siyasetin bir işlevidir.¹⁶ Dolayısıyla Carr, iki savaş arası dönemde ütopyacılık olarak değerlendirdiği idealizmin MC gibi kurumsal çıktılarının kalıcı barışı sağlamada başarısız olduğunu öne sürerek, gerçekte devletlerin çıkarlarının mutlaka çatışacağını dile getirmiştir. Bunu yaparken de I. Dünya Savaşından sonra liberal öğretilerde hâkim olan “bırakınız yapsınlar” felsefesine dayandırılan ve ulusların hiçbir müdahale olmadan serbestçe hareket ettiğinde refah seviyelerini en üst düzeye çıkacağı varsayımına dayanan teze karşı çıkmıştır. Ona göre iki dünya savaşı arasındaki kısa barış dönemi çıkarların uzlaşısıdır ve büyük ekonomik bunalım, çıkarların uzlaşısını bozmuştur. Üstelik Carr, dönemin siyasal liberalizmini ve onun kurumsal ve pratik çıktıları da ayrıcalıklı ve güçlü sınıfların hâkimiyetini meşrulaştırdığı için eleştirmiştir.¹⁷

Özetle Carr, devletlerarası mücadelenin kaynağına dair önermelerde bulunmamış, analizlerinde dinsel öğretiler ve insan doğası gibi kavramları referans noktası olarak kullanmamış, çatışmaları insan doğasına değil, siyasetin doğasına

¹⁴ Edward Hallett Carr, **The Twenty Years Crisis, 1919-1939 an Introduction to the Study of International Relations**, Second Edition, St.Martin’s Press, 1954, s.11.. (Carr, The Twenty Years Crisis).

¹⁵ Carr, The Twenty Years Crisis, ss.75-76.

¹⁶ Carr, The Twenty Years Crisis, ss.63-64.

¹⁷ Carr, The Twenty Years Crisis, s.137.

bağlamıştır.¹⁸ Öte yandan, uluslararası sistemin yapısı ile ilgili olarak da devletler arasındaki farklı çıkarları uzlaştıracak üstün bir otorite olmadığını dile getirip anarşik yapı ile ilgili detaylı bir analiz yapmamıştır.

Carr, siyasal realizm ile siyasal idealizmi ütopya ve gerçeklik gibi keskin kavramlarla bölerek yaptığı bu tartışmalarda yeterince açıklayıcı olamadığı yönüyle eleştirilmektedir.¹⁹ Ancak İngiliz akademisyenlerin uluslararası politikada görmezden geldiği güç faktörünü ele alarak ve uluslararası ilişkileri bilimsel ve sistematik bir şekilde açıklamaya çalışarak bu alana önemli katkılar sağladığı ve uluslararası ilişkilerde idealizmi, realizmle eleştirerek büyük tartışmayı başlatan bir öncü olduğu da çoğunlukça kabul edilmektedir.²⁰

Klasik realistler arasında değerlendirilen bir başka yazar olan Schwarzenberger'in, 1941 yılında yayımlayıp 1951'de revize ettiği "*Güç Politikaları*" adlı eseri, realizmin temel önermelerini doğrudan aktarması nedeniyle önemli bir referans olarak kabul edilmektedir.²¹ Schwarzenberger, uluslararası ilişkilerde karşılıklı şüphe ve korkunun her zaman var olduğunu vurgulamıştır. Ona göre "gücün uluslararası ilişkilerde baskın rolü, bu alandaki düşünce ve eylemlere egemendir." Her ne kadar "yöneticiler ve liderler uluslararası ahlak kurallarının varlığından haberdar olsalar" da, iktidarda kalmanın gereklilikleri nadiren bu kurallara bağlı olarak hareket etmelerine izin verir. Uluslararası hukuk gibi uluslararası ahlak da hem iktidar politikasına boyun eğmekte hem de uluslararası güç mücadelesine müdahale edilmediği yerlerde en iyi şekilde gelişmektedir".²² Schwarzenberger'e göre devletler (ya da gruplar), en nihayetinde kendilerini koruyup kollamayı hedefler, devlet ya da grupların kendilerini korumak için aldıkları her türlü önlem haklı ve meşrudur, hukuk ve ahlak kuralları uluslararası ilişkilerde önem taşımamaktadır.²³

¹⁸ E.H. Carr, *New Society*, Macmillan, Londra, 1951, s. 8.

¹⁹ Martin Griffiths, **Realism, İdealism & International Politics a reinterpretation**, Routledge, London and New York, 1995, s.33; Peter Wilson, "**E.H. Carr: The Revolutionist's Realist**", First Press, The Global Site, 2000.

²⁰ John J. Mearsheimer, "E.H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On" **International Relations**, Cilt:19, Sayı:2, Year:2005, ss.139–152; Ken Booth, "Security in Anarchy: Utopian Realism in Theory and Practice," **International Affairs** Cilt:67, Sayı:3, Yıl:1991, ss.527-545, s.531.

²¹ Donnelly, *Realism and International Relations*, s.28.

²² George Schwarzenberger, **Power Politics: A Study of International Society**, Stevens, 1951, s.147, 157, 220, 224.

²³ Schwarzenberger, s.13.

Klasik realizmi savunan ve uluslararası ilişkilerde genel bir teori geliştirmeye çalışmasıyla bilinen önemli düşünür **Hans Morgenthau**, 1948 yılında yayınladığı “*Politics Among Nations The Struggle for Power and Peace*” adlı temel eserinde uluslararası politika ile ilgili altı temel varsayım ortaya koymuştur. Bu çalışmada ileri sürülen varsayımlardan ilki, uluslararası politikada kuramsal bazı varsayımlar elde edebilmek için siyasal olayları değerlendiren tarihsel verilerden yararlanmak gerektiğidir. Buna göre yöneticiler güç olarak tanımlanan çıkarlar doğrultusunda hareket etmektedirler ve tarih de bunu doğrulamaktadır. Bu varsayım da yöneticilerin siyasette attığı veya atacağı adımları tahmin etmeyi sağlar.²⁴

Morgenthau’nun realist uluslararası ilişkiler yaklaşımının ikinci ve üçüncü varsayımı, siyasal realizmin, güç ile açıklanan çıkar kavramı üzerinedir. Buna göre devletlerin dış politikalarını çıkar ögesine göre şekillendirmeleri rasyoneldir. Morgenthau ayrıca, çıkarların sabit olmadığı varsayımından hareketle çıkarların, zaman ve mekâna bağlı olmayan siyasallığın özünü oluşturduğunu ve dış politikada formüle edilecek siyasal ve kültürel zemine göre birbirinden çok farklı türlerde ortaya çıkabileceğini ileri sürer. Yaklaşımının dördüncü ve beşinci varsayımlarında ise siyasal realizm ile ahlaki değerler arasındaki ilişkinin önemine vurgu yapar. Buna göre öncelikle ahlaki değerlerle siyasal davranışın gerekleri arasındaki çatışmanın farkında olduğunu belirterek evrensel ahlaki değerlerin devletlerin davranışlarına uygulanamayacağını ve realizme göre en üstün erdemin “akıl” (ihtiyat/öngörü) olduğunu kabul eder. Ahlaki değerlendirmesinde ise realizmin belli bir ulusun ahlaki amaçlarının, evrensel ahlak kurallarına uygun olarak hareket edip etmediğini tanımlamayı reddettiğini ortaya koyar. Buna göre tüm devletler, kendi istek ve davranışlarının evrensel kurallara uygun olduğunu iddia ederler. Bu nedenle devletler arası ilişkilerin evrensel ahlaki normlarla değil, çıkar ilişkileri ile açıklanması daha doğrudur.

Morgenthau, altıncı ve son varsayımında, siyasal alanın sosyal yaşamın diğer yönlerinden özerk olduğunu belirterek uluslararası politikayı belirleyen siyasal etkenlerin, siyasal olmayan etkenlerden daha önemli olduğunu ileri sürer. Uluslararası ilişkilerde siyaset bilimci, ekonomist, hukukçu ve ahlak kuramcılarının birbirinden

²⁴ Hans Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, Brief Edition, McGraw Hill, Inc, 1993, ss.4-5. (Morgenthau, Politics Among Nations)

farklı değerlendirmeleri olduğunu örnek göstererek bu durumu açıklamaya çalışır. Buna göre siyaset bilimci, güce odaklanan çıkar kavramına; ekonomist refaha odaklanan çıkarlara; hukukçu, yürütülen politikanın hukukun üstünlüğüne uygun olup olmadığına ve ahlak kuramcısı ise eylemin ahlaki ilkelere uygunluğuna odaklanacaktır. Buna bağlı olarak ekonomist politikanın toplum refahını nasıl etkilediğini, hukukçu politikanın hukukun üstünlüğüne dayanıp dayanmadığını, ahlak kuramcısı politikanın ahlak kurallarına uygun olup olmadığını, siyasal realist ise politikanın devletin gcnn nasıl etkilediğini inceleyecektir.²⁵

Morgenthau, uluslararası ilişkilerde g ve çıkar kavramlarını temel alarak sistemsel bir analiz de yapmaya çalışmıştır. Yazar, güç dengesinin iki temel biçimi olduğunu öne sürerek bunları “doğrudan karşıtlık” ve “rekabet” biçimleri olarak adlandırmıştır. Doğrudan karşıtlık biçimindeki g dengesi sisteminde bir A lkesi bir B ülkesine karşı yayılmacı bir politika izlediğinde B lkesi buna savunma ya da karşı saldırı ile cevap verecektir. Bu durumda yayılmacı ülkelerle buna karşı gelen ülkeler arasında doğrudan karşıtlık ortaya çıkmaktadır. Rekabet durumunun ortaya çıktığı g dengesinde ise yayılmacı olan A lkesi başka bir C ülkesine baskı yaptığında bu durumdan çıkarları zarar gören B lkesi de etkilenecektir ve A ve B lkesi arasında doğrudan değil C lkesi üzerindeki rekabetten dolayı karşıtlık ortaya çıkacaktır.²⁶

Morgenthau, bu g dengesi yaklaşımından hareketle “ortak güvenlik” hakkında da devlet merkezli varsayımlarda bulunmuştur. Buna göre ortak güvenlik, ancak belirli koşullarda çatışmaları önleyebilir. Bu koşullardan ilki, ortak güvenliği sağlayacak sistemin herhangi bir saldırgan ya da saldırganlar grubunun düzeni bozmaya cesaret edemeyecek kadar üstün bir gücü olmasdır. İkinci koşul, statükoyu koruyacak olan devletlerin savunulacak olan güvenlik kavramı konusunda hemfikir olmalarıdır. Son olarak ortak güvenlik etrafında birleşen devletlerin ulusal çıkarlarından önce ortak güvenlik konularındaki çıkarlarını koruma yönünde istekli olmaları gereklidir. Morgenthau, bu üç koşulun aynı anda gerçekleşme olasılığının da oldukça düşük olduğunu ileri sürer ve ortak güvenliğin evrensel barışı mümkün kılmadığını, aksine evrensel savaşa yol açtığını belirtir. Ona göre tarihsel süreçte ulusal çıkar çatışmaları her zaman var olmuştur/olacaktır ve statükoyu korumak

²⁵ Morgenthau, *Politics Among Nations*, ss.4-13.

²⁶ Morgenthau, *Politics Among Nations*, ss.183-192.

isteyenlerle bunu değiştirmek isteyenlerin çatışması; ortak güvenlik diplomasisi sonucu yerel çatışmaları evrensel savaşlara dönüşmüştür. Buna göre ağdaş devletler sisteminde ortak güvenlik anlayışı ortaya çıkmadan önce iişlere karışmama ilkesi egemendi ve çatışmaların ilgili taraflardan dışarı sıçraması kabul edilemezdi. Oysa ki ortak güvenlik rejimi, bir devlete yapılan saldırı diğer tüm devletlere yapılmış sayılacağı ve saldırgan devletin birlikte durdurulması gerektiği prensibine dayandırıldığı için saldıran ve saldırıya uğrayan devlet dışındaki diğer devletlerin de çatışmaya dahil olması sonucunu doğurmaktadır. Sonuçta tüm devletlerin devletlerüstü çıkarları gerçekte birbiri ile örtüşmeyeceği için ortak güvenlik de sağlanamayacaktır. Çünkü “ortak güvenlik, bireysel devletlerden ulusal bencillikler ve bunlara hizmet eden politikalarından vazgeçmeyi gerektirmektedir.” Dolayısıyla kurulu düzenin sürdürülmesi her zaman her devletin ulusal ve devletler üstü çıkarları ile bağdaşmayacağı için statüko yanlısı devletlerin de bu tutumlarını sürdürmelerini beklemek gerçekçi olmayacaktır, kaldı ki Avrupa tarihinde bunun sayısız örnekleri bulunmaktadır. Bu bağlamda toplumu oluşturan bireylerden ve yöneticilerden de kendi ülkelerinin zarar görmesi pahasına devletlerüstü nitelik taşıyan ahlaki buyruklara uymalarını beklemek, uluslararası ahlaki bir devrim beklemekle aynı şeydir ve gerçekçi görülmemektedir.²⁷

Morgenthau’nun sistem düzeyinde analiz yaparken literatüre kazandırdığı önemli bir kavram da “denenin dengeleyicisi” kavramıdır. Ona göre g dengesi mekanizmasında denenin dengeleyicisi olan devletler her zaman zayıf tarafın yanında yer alarak kendisi için de tehdit oluşturabilecek bir ittifakın baskın duruma gelmesini engellemeye çalışırlar ve bu durumdaki bir devletin sürekli bir dostu veya düşmanı yoktur. Bilindiği gibi bu duruma en iyi rnek, Birleşik Krallık’ın dış politika davranışlarıdır. Tarihsel süreçte önce İşpanya’ya, sonra Fransa’ya daha sonra Almanya’ya karşı ittifaklarda yer almış, iki kutuplu sistemde bağlantısızları desteklemiştir. Bu nedenle Birleşik Krallık’a denenin dengeleyicisi denmiştir.²⁸

Bu noktada aynı yıllarda uluslararası ilişkilerde klasik realizmin savunucularından olan ve devletlerin g mücadelesini uluslararası sistemin anarşik yapısına bağlayarak güvenlik ikilemi kavramını realist kurama eklemleyen John

²⁷ Morgenthau, *Politics Among Nations*, ss.290-292.

²⁸ Morgenthau, *Politics Among Nations*, ss.209-212.

Herz'in “*Idealist Internationalism and the Security Dilemma*”²⁹ başlıklı çalışmasına da değinilmesi yerinde olacaktır. Herz, uluslararası sistemin anarşik yapısının devletlerin davranışlarında sürekli saldırıya uğrama ve yok edilme endişesi ile devamlı güvenlik odaklı politikalar üretmelerine ve güvenlik ikilemine düşmelerine neden olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre sistemde, bu sistemi kontrol eden ve kurallar koyan üstün bir otorite olmadığından ve güçlü olanın hegemonya kurmasından dolayı tüm devletler daha fazla güç ve güvenlik odaklı politikalar üretmektedir. 1951 yılında yayınladığı bir başka çalışmasında ise güvenlik ikilemini, “öldür ya da yok ol, ya önce saldır ya da yok olma riskini göze al” şeklinde tanımlamıştır. Bu da tüm devletlerin birbirini tehdit olarak algılayıp kısır döngü içinde kendi güvenlik ve savunmalarına odaklanarak saldırgan politikalar üreteceği, ortak bir güvenlik politikasında birleşmelerinin mümkün olmayacağı anlamına gelmektedir.³⁰

Uluslararası sistemin anarşik³¹ yapıda olmasının da klasik yaklaşımlar bakımından sistemsel ve aktör düzeyinde önemli sonuçları olmuştur. Bu nedenle sistemin yapısı büyük önem taşımaktadır. Öncelikle anarşik yapı, uluslararası toplumu, devlet gibi düzenleyen bir siyasal otorite olmadığı için sistemin değişmesini olanaksız kılar. Devletlerin yönetim biçimleri diktatörlükten demokrasiye çok geniş bir yelpazede çeşitlilik göstermesine karşın, uluslararası sistemin yönetim biçimi bulunmamaktadır. Uluslararası sistemde değişen sadece güç dağılımıdır ve sistem genellikle büyük güçlerin durumuna göre çok kutuplu veya iki kutuplu bir görünüm

²⁹ Herz, 1950, ss.157-180.

³⁰ John H. Herz, **Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities**, Chicago, University of Chicago Press, 1951, s.3.

³¹ Genel olarak uluslararası siyasal sistem, uluslararası ilişkilerin doğasından kaynaklanan iki temel üzerinde şekillenmiştir denilebilir. Bunlardan ilki bütün toplumsal grupların en büyüğü olan uluslararası topluluktaki insan davranışlarını inceleyen uluslararası ilişkilerde uluslararası topluluğa üyeliğin zorunlu olması; diğeri ise uluslararası topluluğun anarşik bir yapı arz etmesi, üstün ve düzenleyici bir otoritenin yokluğudur. Bkz. Torbjon L. Knutsen, **History of International Relations Theory**, Second Edition, Manchester University Press, UK, 1997, s.4. Anarşi Türkçe anlamı bakımından düzensizliğin yol açtığı karışıklık veya kargaşa olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası politikada genel olarak kabul görmüş olan temel varsayım; uluslararası ilişkileri düzenleyen ve tüm devletlerin egemenliğinin üstünde söz sahibi olan üstün bir otoritenin olmayışıdır. Bu nedenle uluslararası ilişkilerin tarihi ve şekli açıklanırken ilk üzerinde durulan nokta, sistemin anarşik bir yapı arz etmesidir. Bkz. Thomas Diez, Ingvild Bode and Aleksandra Fernandes da Costa, **Key Concepts in International Relations**, SAGE Publication, London, 2011, ss.4-5.

arz etmektedir.³² Tek kutuplu bir dünya sisteminin ise, uzun vadede diğer büyük güçleri dengeleyeceği için kısa ömürlü olacağı ileri sürülmektedir.³³

Uluslararası politikanın da doğasını belirleyen anarşik yapının önemli bir diğer sonucu ise, devletin uluslararası ilişkilerde temel aktör olarak ele alınmasıdır. Devletler, hem toplum içinde anarşiye son verip kendi uluslarının güvenliğini sağlamakta -böylelikle kendi meşruluğunu da kazanmakta- hem de uluslararası sistemin yapısından dolayı daima güvenlik içgüdüğü ile hareket etmektedirler. Bu durumda devletler, hem güvenlik sağlayan hem de toplum ve bireyin güvenliğini sağlamayı hedefleyen aktörler olarak kabul edilmektedirler. Kısacası klasik realist kuramın varsayımları doğrultusunda devletler, güvenliğin hem öznesi hem de nesnesi olarak değerlendirilirken bunun da en önemli sebebinin uluslararası sistemin anarşik doğası olduğu ileri sürülmektedir.³⁴

Nitekim II. Dünya Savaşı sonrasında güç dengesinin merkezi olma özelliğini yitiren Avrupa, ekonomik, askeri siyasal hatta psikolojik anlamda zayıf düşmüş; kendi içinde var olan barış ve güvenlik ortamını kaybetmiş durumdaydı. Her ne kadar Birleşik Krallık ve Fransa hala büyük ve güçlü birer devletmiş gibi davranmaya devam etseler de ABD ve SSCB, birer süper güç olarak tarih sahnesine çıkarak Avrupa'nın üstünlüğüne dayanan uluslararası sistemi sona erdirmişlerdi.³⁵

İki kutuplu uluslararası düzeninin geçerli olduğu 1945 sonrasındaki bu dönemde Avrupa doğu-batı olmak üzere ikiye ayrılmış, tehdit algılaması da birinin diğerini "öteki" olarak gördüğü SSCB ve Almanya üzerinde yoğunlaşmıştı. II. Dünya Savaşı'nın galip Avrupalı devletleri, 1945 sonrasında hem SSCB hem de Almanya'nın yeniden güçlenmesi tehdidine karşı bir yandan kendi aralarında ittifak kurmaya

³² Martin Wight, "Why is There No International Theory?" Andrew Linklater (der.), **International Relations: Critical Concepts in Political Science**, Cilt 1, New York, Routledge, 2000.

³³ John Mearsheimer, "Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War", **International Security**, Cilt 15, Sayı 1, Yaz 1990.

³⁴ Donnelly, ss.91-92. Bu durum, dış politikada kendini ve vatandaşlarını ulusal çıkarlar adına koruyan devlet aygıtının, bireylerin özgürlüklerinin kısıtlanmasına yola açtığı için eleştirilmiştir. Bu yöndeki eleştiriler için bkz. İlhan Uzgel, **Ulusal Çıkar ve Dış Politika**, İmge Yayınları, Ankara, 2004.

³⁵ John McCormick, **Europe Union Politics**, Palgrave Macmillan, London, 2011, ss.63-65; Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, Kasım 2008.s.201; Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul, 1995, ss.658-659.

çalışırlarken öte yandan ABD ile de işbirliği halinde olmaya çaba göstermişlerdi.³⁶ Bir başka deyişle bu dönemde eski gücünü kaybeden Avrupa, uluslararası sistemin yapısal özellikleri nedeniyle güvenliğini iki süper gücün şekillendirdiği bir ortamda planlamaya mecbur kalmış ve yüzünü Washington’a dönmüştür.

Özetle, klasik realizm kuramına göre uluslararası sistemin temel aktörleri “devletler”dir. Uluslararası politikanın baş aktörleri olarak kabul edilen devletler rasyonel davranırlar ve sürekli birbiri ile çatışırlar. Güvenlik sorunlarının temelinde “korku” yatmaktadır, devletin bekası askeri, ekonomik, stratejik demografik gibi çeşitli maddi unsurlarla sağlanır. Güvende olmanın her bakımdan en güçlü olmakla mümkün görülmesi klasik realist kuramın en temel varsayımıdır.

Klasik realizm çerçevesinde değerlendirilen geleneksel güvenlik yaklaşımlarının temel mantığı da devletin bekasının askeri, ekonomik, stratejik, demografik vb. çeşitli maddi unsurlarla, yani gücün ölçülebilir öğeleriyle, sağlandığı yönündedir. Ayrıca bu unsurların toplamı, güç ile bağdaştırılarak güvenliğin merkezinde değerlendirilir ve bu anlayışa göre en güçlü devlet, en güvenli devlet demektir.³⁷ Daha açık ve basit bir ifade ile belirtmek gerekirse, geleneksel güvenlik yaklaşımı bakımından, tüm olanakları ile seferber olmuş ulusal bir ordu, ülke topraklarında ve sınır ötesinde devletin ve buna bağlı tüm maddi ve ideolojik değerlerin korunmasında görevlidir. Bu yaklaşımda devletlerinin maddi değerlerinin korunması ile bağdaştırılan güvenlik durumu, son teknoloji ile donatılmış askeri araçlar ve silahlarla sağlanır. Başka bir deyişle güvenliğin maddi güç öğeleri ile doğrudan doğruya bağlantısı vardır. Yine bu yaklaşıma göre güç, ister amaç isterse araç olsun; güvenliğin sağlanması için en temel gereksinimdir ve uluslararası sistemde kaçınılmaz olan çatışmalarda güvende olmanın tek yolu her bakımdan en güçlü olmaktır. Nihayetinde modernitenin, refahın ve toplumsal dönüşümün siyasal sembolü olarak Soğuk Savaş dönemine damgasını vuran ulus-devletlerin en güçlü olabilmek için çatışması temeline dayanan bu geleneksel güvenlik yaklaşımları Soğuk Savaşın sonuna kadar güncelliğini ve geçerliliğini korumuştur.

³⁶ Lawrence S. Kaplan, **The Long Entanglement NATO's First Fifty Years**, Praeger, Westport, Connecticut London, 1999, s.2; Robert L. Beisner, **Dean Acheson A Life in the Cold War**, Oxford University Press, 2006, ss.151-157.

³⁷ Terry Terriff, **Security Studies Today**, Polity Press, Cambridge, 1999, ss.31-38.

1.1.3. Sistemin Uluslararası Örgütler ve Güvenliğe Etkisi: Yapısal Realizm

Uluslararası ilişkilerde tek aktörün devlet olmadığı, devlet dışı aktörlerin de sistem içerisinde değerlendirilmesi gerektiği argümanına dayanan yapısal realizmin (neorealizmin) çerçevesini çizdiği öne sürülen **Kenneth Waltz**, uluslararası ilişkilerde klasik realizmi bir adım daha ileri götürmüştür. Waltz, 1979 yılında yayınladığı “*Theory of International Politics*” adlı çalışmasında uluslararası sistemin yapısını zaman içinde benzer durumlara benzer tepkilerin verildiği sabit bir değişken ve tarihsel anlamda olayların tekrar etmesine yol açan önemli bir güç olarak tanımlar. Buna göre uluslararası politik yapı, sistem düzeyindeki bazı güçler tarafından onaylanan davranışları ödüllendirirken, onaylanmayan davranışları cezalandırmakta ve böylelikle devletlerin davranışlarına sınırlama getirmektedir. Dolayısıyla devletlerin davranışlarında uluslararası sistemin anarşik yapısından kaynaklanan rekabet ve zorluklar etkili olmaktadır. Ona göre anarşik yapıda güvenliği en üst seviyeye çıkarmanın yolu sürekli güçlenmek değil, kendi kendine yetmek (self-help) ile mümkündür.³⁸ Bu noktada güç, ulusal çıkarı sağlamak için amaç değil, bir araç olarak kabul edilmekte ve bu da yapısal realizmin klasik realizmden ayrılan önemli bir varsayımı olarak değerlendirilmektedir.³⁹

Waltz’a göre uluslararası ilişkilerde güvensizlik nedenleri sadece birey ya da devlet düzeyinde değil sistem düzeyinde de ele alınmalıdır ve devletlerin davranışları uluslararası sistemin anarşik yapısından dolayı kendi iradelerinin dışında gerçekleşmektedir.⁴⁰ Bununla birlikte aynı yıllarda ortaya atılan karşılıklı bağımlılık teorilerini de efsane (myth) olarak kabul eden Waltz, askeri savunmaya ilişkin konuları yüksek politika, ekonomik karşılıklı bağımlılıkları ise alçak politika alanlarında değerlendirerek devletler arasında ekonomik karşılıklı bağımlılığın çatışmaları daha çok artırdığını ileri sürer. Bu bağlamda iki kutuplu sistemin de daha dengeli, barışçıl ve güvenli olduğunu iddia eder.⁴¹ Sonuç olarak Waltz’a göre, sistemin anarşik yapısı

³⁸ Kenneth Waltz, **Theory of International Politics**, McGraw-Hill, Inc, USA, 1979, s.107.

³⁹ Stephen D.Krasner, “Structural Causes and Regime Consequences-Regime as Intervening Variables” **International Organization**, Cilt:36, Sayı:2, Yıl: 1982 (Bahar), ss.185-205.

⁴⁰ Kenneth N. Waltz, **Man, State and War: A Theoretical Analysis**, Colombia University Press, New York, 2001, ss.27-28.

⁴¹ Waltz, 1979, ss.129-161.

bir yandan devletlerin birbirine yakınlaşması sonucu ortaya çıkan davranışları ile şekillenirken öte yandan devletlerin davranışlarına da kısıtlama getirmektedir.⁴²

Özetle, Waltz tarafından çerçevesi çizilen yapısal realizm, daha sonra yeni realizme dönüşmüş ve Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkilerin açıklanmasında sıkça kullanılan önemli bir yaklaşım olmuştur. Yeni realist kuramı savunan yazarlar da devletler arasındaki güç mücadelelerinin ve bencilliğin sebebini açıklanması güç olan insan doğasına değil, anarşik yapıya bağlamışlar ve savaş gibi bir olgunun da onu engelleyecek hiçbir şeyin olmamasından kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca yapısal realist kuramda devletlerin dürtüleri hakkında güçlü iddialar ortaya atılmamaktadır. Devletler en düşük düzeyde kendi güvenliklerini sağlamaya çalışan; en üst seviyede ise küresel bir hegemonya kurmak isteyen üniter oyuncular olarak kabul edilmektedir.⁴³ Görüldüğü gibi realist uluslararası ilişkiler kuramı, anarşiyi devletlerarası ilişkilerin olmazsa olmazı ama aynı zamanda bir problematiği olarak kabul etmektedir. Uluslararası ilişkilerde siyasal realizmi savunan görüşler genel olarak anarşinin uluslararası sistemin değişmeyen yapısal bir özelliği olduğu konusunda hemfikirdirler. Arnold Wolfers gibi yapısal realistler, Morgenthau gibi klasik realistlerden farklı olarak gücün tek başına bir amaç olmadığını, devletlerin bekasını ve güvenliğini sağlayacak bir araç olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürerler ve yapısal realist kuramda devletlerin temel kaygısı daha fazla güç elde etmek değil; daha güvende olabilmektir.⁴⁴

Arnold Wolfers, güvenliğin, kazanılmış değerlere yöneltilmiş herhangi bir tehdit ya da bu değerlere yönelik herhangi bir korkunun var olmadığı bir durum olarak ifade etmiştir. Wolfers'a göre dışarıdan gelen tehditlerin hangi değerleri hedef aldığının tespit edilmesinin yanında bu tehditlerin ne tür araçlarla ve ne pahasına ortadan kaldırılabileceğinin belirlenmesi de büyük önem taşımaktadır.⁴⁵ Wolfers, uluslararası sistemin yapısının, devlet davranışlarında en önemli unsur olarak kabul

⁴² Kenneth N. Waltz, "Realist Thought and Neorealist Theory", **Journal of International Affairs**, Cilt:44, Sayı:1, Yıl:1990, ss.21-37, ss.33-34.

⁴³ Waltz, 1979, ss.65-67; Kenneth Waltz, "Anarchic Orders and Balances of Power" Robert O. Keohane, (Ed.), **Neorealism and Its Critics**, New York: Columbia University Press, 1986, ss.98-130, s.117.

⁴⁴ Dougherty and Pfaltzgraff, 2001, ss.72-73 and s.82.

⁴⁵ Arnold Wolfers, "National Security as an Ambiguous Symbol", **Political Science Quarterly**, Cilt:67, Sayı:4, Yıl:1952, ss. 481-502.

edildiği yapısal realizmi de yanan ev metaforuna dayanarak açıklamaya çalışmıştır. Buna göre bir evde yangın çıkması durumunda o evde yaşayan ve eğilimleri birbirinden farklı olan hemen hemen herkes, yangından kurtulmak için evden kaçma davranışında bulunacaktır. Burada kaçma davranışını gösteren insanların kapıdan, balkondan ya da pencereden mi kaçtığı; atlayarak mı, koşarak mı, yürüyerek mi kaçtığı önemli değildir. Önemli olan şey, tüm bireylerin güvenliklerini sağlamak için kaçarak kurtulmaya şartlanmış olmasıdır. Oysaki yanan ev alevler çıkartmak yerine yalnızca çok fazla ısınmış olsaydı, değişik eğilimleri olan bu kişilerin derhal pencereyi açmak, fazla ısı yüzünden yönetime şikâyetle bulunmak, kayıtsız kalmak gibi birbirinden farklı davranışlar sergilemeleri mümkündü. Dolayısıyla yapısal realist kuramda devletlerin içinde bulunduğu uluslararası sistemin yapısı, genel olarak devletlerin davranışlarını açıklayan en önemli unsur olarak kabul edilmektedir.⁴⁶ Başka bir deyişle uluslararası sistem, yanan ev metarofunda olduğu gibi örneğin, iki kutuplu ya da çok kutuplu bir görünüm arz edebilir ve küresel bir savaş durumu söz konusu olabilir. İşte devletlerin davranışları da bu yapının doğasına ve devletlerin bu yapıyı algılama biçimlerine göre değişiklik gösterebilir.

Wolfers, anarşik uluslararası sistemde devletlerin dış politika hedeflerinde çevreye (milieu goals) ve kendi sahip olduklarına (possession goals) yönelik olmak üzere ayırım yapmanın da devletlerin izledikleri farklı dış politika türlerinin anlaşılması bakımından yararlı olduğunu tespit etmiştir. Buna göre dış politikada çevresel hedef, bir devletin içinde bulunduğu çevreye yönelik dış politika davranışlarını ifade ederken, kendi egemenliklerine ve ulusal çıkarlarına yönelik içsel hedef, kendi değerlerine ve kültürüne sahip çıkmak, bunları koruyabilmek gibi davranışlar şeklinde açıklanmaktadır. Çevreye yönelik olan dışsal hedef, uluslararası sistemin yapısı ile ilgilidir. Çevresel hedefleri olan uluslar, sahip olduklarını korumak ya da arttırmak yerine kendi ulusal sınırlarının ötesindeki koşulları biçimlendirmeyi amaç edinirler. Wolfers'a göre bu tür amaçlar olmasaydı uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, hiçbir zaman ulus devletlerin dış politika amacı olamazdı. Benzer şekilde, uluslararası hukukun teşvik edilmesi ya da birçok ulus tarafından titizlikle yürütülen uluslararası örgütler kurma çabaları, ulusların faaliyetlerini yürüttüğü ortama yöneliktir ve aslında

⁴⁶ Arnold Wolfers, **Discord and Collaboration- Essays on International Politics**, The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1962, ss.13-16. (Wolfers, 1962)

bu tür çabalar ancak ulusların kendi sahip oldukları dışında kalan diğer şeylerle ilgilenmeleri için bir neden varsa anlamlıdır.⁴⁷

Wolfers'ın yapısal realist çözümlemesine ve kavramsal analizlerine atıfta bulunan Rynning de, AB'nin dış politikada hem içsel hem de dışsal hedefleri olduğunu dile getirmiştir. Buna göre AB açısından içsel hedef, liberal demokrasi ve kapitalist ekonomik sistemi koruyup sahip çıkmak, dışsal hedef ise kendi değerlerini çevre ülkelere yaymak şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda AB'nin hem iç hem de dış politikaya yönelik hedefleri olan, ortak dış ve güvenlik politikası bakımından illiberal bölgeleri liberal değerlerle kuşatıp kendini daha güvende hisseden normatif bir yönü olduğu ileri sürülmektedir.⁴⁸

Sten Rynning'in, realist kuram ve AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikası hakkında yaptığı bir çalışmasına göre Waltz'un 1979 yılında yayınladığı uluslararası ilişkiler teorisi, AB çalışmalarında realizmin neden bu kadar eksik olduğunu açıklamaktadır. Rynning'e göre, Waltz'un sistem düzeyindeki teorisi, özellikle ulusal ve uluslararası analiz düzeylerinde ilerleme kaydetmek için ve yerel dinamiklerin sistemik sonuçları hesaba katmak için davranışçı ekole karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Waltz hemen akabinde, takipçilerinden bazılarını hayal kırıklığına uğratarak, dış politika analizine yapısal realizmi uyarlamayı reddetmiştir. Bir başka deyişle, sistemik faktörlerin devletlerin dış politikalarındaki belirleyici rolünü öncelemiş ve devlet içi faktörlere de bakan dış politika analizi yaklaşımını önemsememiştir. İşte onun bu yaklaşımı, tartışmaların sertleşmesine yol açmış ve AB bütünleşmesi ile ortak güvenlik ve savunma politikaları alanlarındaki çalışmaların realist olmayan yönleri doğru götürme çabalarını daha çok beslemiştir. Rynning'e göre Waltz'un yapısal mirasçıları için birçok karmaşık sorun vardır. Örneğin kuramın açıklanmasında kullanılan "tehdit dengesi", "saldırı-savunma dengesi" ve "güç dengesi" gibi anahtar kavramların esnek olması, düşündürücüdür. Çünkü bu anahtar kavramları tanımlamak için tarihsel süreçleriyle birlikte askeri, coğrafi, toplumsal ve diplomatik bir çok konuya değinilmesi gerekmektedir. Ayrıca söz konusu anahtar kavramlar, birçok bileşeni olan, ölçülebilirliği ve iç ilişkilerinin değerlendirilmesi zor

⁴⁷ Wolfers, 1962, s.74.

⁴⁸ Sten Rynning, "The European Union: Towards a Strategic Culture?", **Security Dialogue**, Cilt: 34, Sayı: 4, Yıl:2003, ss. 479–496, s.483

olan kavramlardır. Yumuşak dengeleme gibi diğer kavramlar ise esnek değilse bile belirsizdir ve bu nedenle “güç dengesi” ve “ODGP’nin tehdit hesaplarının dengesi” gibi tamamen birbirine karşıt argümanların desteklenmesinde de kullanılabilir. Bu da temel iddiası aktörlere özgü insanlar, fikirler, politika süreçleri ve müzakereler, bürokrasi vb. “öznel” koşulların tüm ayrıntılarını “nesnel” koşullara dayanarak açıklamaya çalışan bir kuram için endişe verici olarak kabul edilir. Rynning’e göre yapısal realistler için sorunun kavramsal dayanağı olan “nesnel” koşulların karmaşık olmaması gerekmektedir. Böyle bir durumda rasyonel temeller ortadan kalkmaktadır; ancak bu tehlikenin farkında olan Waltz, bunu kabul etmez. Waltz’un takipçileri de onun izlediği yapısal yolu takip etmek istemiş; ancak ilgi düzeyi ve etkisi nedeniyle araştırma yolunu öznel faktörlerin alanına itmişlerdir.⁴⁹

1.1.3.1. Dış ve Güvenlik Politikasında Yeni Klasik Realizm

Yeni klasik realizm, dış politika analizinde ve devletlerin davranışlarının açıklanmasında Waltz’un yapısal realizm kuramında ele aldığı gibi uluslararası sistemin yapısına ağırlık verilmesine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.⁵⁰ Başka bir deyişle Waltz’un yapısal realist kuramında birey, devlet gibi iç politika unsurlarının ihmal edilmesi ve son tahlilde tüm dış politika davranışlarının üçüncü imaj da denilen uluslararası sistemin yapısına bağlanması, yeni klasik realizm kuramının eleştirdiği en önemli husus olmuştur. Buna göre yeni-klasik realizme göre devletlerin dış politika davranışlarının açıklanmasında tehdit dengesi, saldırı-savunma dengesi ve güç dengesi gibi sistem düzeyinde anahtar kavramların yanında, karar alıcıların algıları ile devletlerin iç politikaları da etkileyici ikincil unsurlar olarak ele alınmaktadır. Yeni klasik realizmde sistemin yapısındaki değişiklik, tıpkı yapısal realizmde olduğu gibi güvensizliğin kaynağı olarak değerlendirilirken, bu dönüşüm sırasında her devletin

⁴⁹ Sten Rynning, “Realism and the Common Security and Defence Policy”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt:49, Sayı:1, Year 2011, ss.23-42, ss.27-28.

⁵⁰ Jennifer Sterling-Folker, Organizing the Inter-national: Neoclassical Realism and the third Image Reversed, Lahey, 5. Pan-European Meeting of ECPR, Basılmamış Konferans Tebliği, Eylül 2004, ss. 1-2.’den aktaran: Sinem Akgül Açıkmeşe, “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Neoklasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 8, Sayı: 30, Yıl: 2011 (Yaz), ss. 43-73, s.54.

kendi iç dinamiklerinin ve karar alıcıların algılarının da dış ve güvenlik politika kararlarını etkileyen önemli bir değişken olduğu kabul edilmektedir.⁵¹

Yeni klasik realistlere göre dış ve güvenlik politikası kararları yöneticiler ve seçkinler tarafından alındığı için bu kararların alınmasında uluslararası sistemde mevcut güç dağılımında meydana gelen değişikliklerin rolü kabul edilmekle birlikte, karar alıcıların görüş ve değerlendirmeleri de etkili olabilmektedir. Dolayısıyla, güvenlik tehditlerinin tespit edilmesinde karar alıcıların görelî güç dağılımındaki değişikliklere karşı oluşturduğu algı ve değerlendirmeleri ile her hangi bir tehdit durumunda geliştirdikleri davranışları şekillendiren iç faktörler de büyük önem taşımaktadır.⁵² Nitekim yeni klasik ekolün önemli temsilcilerinden bir olarak kabul edilen Zakaria da “bir devletin dış politika davranışlarının doğru bir şekilde analiz edilebilmesi için önce o devletin uluslararası sistemdeki konumuna daha sonra iç politika, ulusal kültür ve karar alıcıların bireysel tutumlarına bakılması gerektiğini” ileri sürmüştür.⁵³

Yeni klasik realistlerin varsayımlarına göre, yöneticiler veya dış ve güvenlik politikasına yön veren seçkinler, sistemdeki güçlerin dağılımını veya tehdit dengesini doğru algılayamazlarsa kendilerine yöneltilen büyük tehditleri önemsiz gibi görüp tepkisiz kalabilirler. Bu da yanlış tarafa düşmanca politikalar yürütülmesine ya da gerçekte çok da önemi olmayan tehditlere aşırı tepkiler verilmesine yol açabilir. Benzer bir biçimde, devletlerin gerçekte kendilerinden oldukça güçlü bir devleti kendilerinden daha zayıf olarak algılamaları da sorun yaratacaktır. Bu durumda örneğin devletler kendilerini dengeleyici devlet olarak görmelerine rağmen gerçekte güçlünün yanında yer alan bir pozisyonda bulacaklardır. Yeni klasik realizme göre, yapının görelî güç dağılımına karşı devlet davranışlarının da değişken olduğu, devletlerin birbirleri ile ittifak yapmalarına rağmen bazı durumlarda farklı davranışlar

⁵¹ Gideon Rose, “Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy”, **World Politics**, Cilt: 51, Sayı: 1 Yıl: 1998(Oct.), ss. 144-172, ss.150-151.

⁵² Randall L. Schweller, “Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing”, **International Security**, Cilt: 29, Sayı: 2 Yıl: 2004 (Fall), ss. 159-201, ss.168-187.

⁵³ Fareed Zakaria, “Realism and Domestic Politics: A Review Essay”, **International Security**, Cilt: 17, Sayı: 1, Yıl: 1992 (Summer), ss. 177-198, s. 197.

sergiledikleri, ya da farklı dönemlerde farklı dış politika kararlarının çıkması gibi durumlar da karar alıcıların algıları ile açıklanabilmektedir.⁵⁴

Bir yandan yeni realizm ve yeni klasik realizm tartışmaları sürerken öte yandan, güvende olabilmek için ne kadar gücün yeterli olduğu konusundaki tartışmalar da literatürde önemli bir yer edinmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminin rekabetçi dünyasında “güvenlik ikilemi⁵⁵” kavramı ekseninde yaşanan tartışmalar, realist kuramın da farklı görüşlerle çeşitlenmesine neden olmuştur. Yeni klasik realistlerin Waltz’un yapısal realist varsayımlarını eleştirmesiyle ortaya çıkan savunmacı (defensive) realizm kavramı da bu tartışmaların bir sonucudur.⁵⁶ Buna göre savunmacı realizm yaklaşımı, iki kutuplu sistemin daha istikrarlı olduğunu savunurken devletlerin maksimum güç elde etmesine değil, güvende olmasına odaklanır.⁵⁷

1.1.3.2. Savunmacı Realizm: İyimser Birliktelik

Savunmacı realizmin en temel varsayımları, Waltz’un güç dengesi ile ilgili görüşlerine dayandırılmaktadır. Bu noktada Stephen Walt da “tehdit dengesi kuramı” ile savunmacı realizmin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Walt’un geliştirdiği bu kurama göre devletler, dış politika davranışlarını güce göre değil, algıladıkları tehdide göre belirler. Buna göre devletler güce karşı değil, bir tehdide karşı güvenlik arayışına girerler ve dış politika davranışlarını bu tehdit algısına göre belirlerler. Walt’a göre

⁵⁴ Thomas J. Christensen, “Perceptions and Alliances in Europe, 1865-1940”, **International Organization**, Cilt: 51, Sayı: 1, Yıl:1997, ss.65-97, s. 68.

⁵⁵ Güvenlik ikilemi (security dilemma), kendi güvenliğini arttırırken başkalarının güvenliğini azaltmak şeklinde ifade edilmektedir. Uluslararası ilişkilerde güvenlik ikilemi daha çok anarşik sistemde birbiri ile güç mücadelesi veren ve her zaman diğerinin kötü niyetine karşı kendisini savunan birimlerin durumunu ifade etmek için kullanılmış ve daha çok Soğuk Savaş dönemi çalışmalarında dikkate alınmıştır. Bkz: Herz, 1950 s.157; Herz, 1951, s.3; Robert Jervis, “Cooperation under the Security Dilemma”, **World Politics**, Cilt:30, Sayı:2, Yıl:1978, ss.167-214; Jack Snyder, “The Security Dilemma in Alliance Politics”, **World Politics**, Cilt: 36, Sayı: 4, Yıl: 1984, ss.461-495. Herz, iki kutuplu bir sistem içinde yaşayan gruplar veya bireyler, diğer grup ve bireyler tarafından saldırıya uğrama, maruz bırakılma, tahakküm ya da yok olma tehlikelerini düşünerek genellikle endişeli bir tutum takındıklarını ileri sürer. Devletler bu tür saldırılardan kaçınarak güvenliklerini sağlamaya çalışırlar ve başkalarının güçlerinin etkisinden kurtulmak için daha fazla güç elde etmeye yönlendirilirler. Bu da, diğerlerini daha güvensiz hale getirir ve en kötüsüne hazırlamak için onları da zorlar. Rekabetçi kutuplar dünyasında devletlerin hiç biri kendisini tam olarak güvende hissedemediğinden, güç rekabeti başlar ve böylelikle güvenlik güç birikiminin kısır döngüleri devam eder. Bkz. Herz, 1950, s.157.

⁵⁶ Jack Snyder, **Myths of Empire- Domestic Politics and International Ambition**, Cornell University Press, Ithaca and London, 1991, s.11.

⁵⁷ Randall L. Schweller, “Neorealism’s Status-Quo Bias: What Security Dilemma?” **Security Studies**, Cilt:5, Sayı:3, Yıl: 1996, ss. 90–121, s. 92.

II.Dünya Savaşından sonra Avrupa'nın Alman tehdidine karşı birleşmesi de tehdit kuramının tezini doğrulamaktadır. Tehdit dengesi kuramına göre devletlerin diğer devletlerden gelen tehditleri değerlendirirken devletlerin gücü yanında coğrafi yakınlık, saldırı yeteneği ve algılanan niyet de büyük önem taşımaktadır.⁵⁸

İşte klasik realist kuramın güç dengesi varsayımında göz ardı edilen karar alıcıların algılamaları gibi faktörler tehdit dengesi kuramında ele alınmış, bu da savunmacı realist kuramın gelişmesine katkı sağlamıştır. Schweller, uygulamada bunun çok gerçekçi olmadığını iddia etse de savunmacı realist olarak kabul edilen Waltz da varsaydığı güç dengesinin gerçekleşmesi durumunda devletlerin daha güvende olmak için güçlerini arttırmayı değil, muhafaza etmeyi çıkarlarına daha uygun bulacaklarını öne sürmektedir.⁵⁹ Nitekim savunmacı realistlere göre, devletlerin tek hedefi sürekli silahlanmak ve güç elde etmek değildir. Devletler için daima güvende kalabilmek ve sistemdeki mevcut konumlarını koruyacak kadar güç elde etmek yeterlidir.⁶⁰ Buna göre devletlerin temel hedefi maksimum güç elde etmek değil, diğer devletlerin daha fazla güç elde etmelerini önlemek olmalıdır. Ayrıca böyle bir kendi kendine yardım sisteminde güvenlik koşulları, ekonomik kazancın siyasi çıkarlara bağlı olmasını gerektirmektedir.⁶¹

Savunmacı realist kurama göre devletlerin uluslararası sistemde güvenliklerini sağlamak için iki alternatifleri bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, zayıf devletlerin bir savaşta galip gelen veya gücü yükseliş trendinde olan revizyonist bir devletin peşine takılması biçiminde tanımlanan “*bandwagoning*”⁶² politikasıdır. Diğer politika alternatifi ise, revizyonist olan ve sürekli güçlenme trendinde olan devletin güçlenmesini engellemek amacıyla mevcut durumu savunan diğer devletlerle işbirliği yapmak, kısacası dengeleme politikası yürütmektir. Waltz’a göre dengeleme, peşine

⁵⁸ Stephen M.Walt, **The Origins of Alliance**, Cornell University Press, 1990, Ithaca and London, s.vii, ss.263-265.

⁵⁹ Schweller, 1996, s.116.

⁶⁰ John J. Mearsheimer, “Reckless States and Realism”, **International Relations**, Cilt: 23 Sayı:2, Yıl: 2009, ss.241–256, s.242.

⁶¹ Waltz, 1979, s.117.

⁶² Uluslararası İlişkiler çalışmalarında peşine takılma politikasının (bandwagoning) ilk kez 1942 yılında Quincy Wright tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Bkz. Erdem Özlük, “ Dengeleme mi Peşine Takılmak mı?: Dış Politika Stratejilerini Yeniden Düşünmek”, **Akademik Bakış**, Cilt:10, Sayı:20, Yıl: 2017, ss.221-263, s.246. Peşine takılma stratejisini güçlü olanın yanında yer almak olarak tanımlayan Wright, daha çok küçük devletler tarafından tercih edildiği için “mazlum politikası” (underdog policy) olarak da ifade etmiştir. Quincy Wright, **A Study of War**, University of Chicago, Chicago 1942, s. 136’dan aktaran: Özlük, s.246.

takılma politikasının tam tersidir. Güvenlik arayışında olan devletler kendi durumlarını dikkate alarak ya daha güçsüz olan tarafı destekleyerek dengeleme politikasını ya da hegemon devletin peşine takılarak peşine takılma politikasını izlerler.⁶³

Bu noktada AB'nin de dış ve güvenlik politikasında zaman zaman peşine takılma stratejisi izlediği rahatlıkla söylenebilir. Nitekim konuyla ilgili yapılan bir çalışmada Avrupa'nın güvenliğinin ABD'nin askeri gücüne bağlı olmaya devam ettiği, savunma bütçelerinin giderek azaldığı ve ekonomik krizin derinleştiği dikkate alındığında bu bağımlılığın daha da artacağı öngörülmektedir.⁶⁴ Bu da yakın gelecekte, Avrupalıların ABD'ye güvenlik açısından bağımlı kalacaklarını göstermektedir. Pek çok Avrupalı için, ekonomik ve parasal birliği sağlayarak bütünleşmeyi sürdürmek ve yeni ülkeleri de içerecek şekilde genişlemek, bu süreçte de 1945 sonrasında olduğu gibi ABD'ye güvenmeyi gerektirmektedir.⁶⁵ Bunda Washington'un, art arda gelen stratejik sorunları çoğunlukla kendi koşullarına göre ve Avrupa'nın çıkarlarını ciddi şekilde tehdit etmeden veya tamamen göz ardı etmeden çözümleme yoluna gitmesinin de etkili olduğu söylenebilir. Böylelikle AB, hem ABD gibi uluslararası anarşik sistemde hegemon olan bir devleti karşısına almamakta hem de stratejik olarak onun kendi güvenliğini sağlayacak olan koruyuculuğunu da garantilemektedir.

1.1.3.3. Saldırgan Realizm: Kötümser Güvensizlik

En önemli temsilcisi Mearsheimer olan saldırgan realizm, devletlerin güvenliklerini sağlamak için güçlerini en üst düzeye çıkarma davranışında bulunacaklarını öne sürer. Buna göre anarşik uluslararası sistem, devletleri sürekli güçlerini arttırmaya yönlendirmektedir ve kurumsal işbirliği ile ittifaklar daimi değil, geçici bir güvenlik sağlama tedbidir.⁶⁶ Mearsheimer, "*The False Promise of*

⁶³ Waltz, s.126.

⁶⁴ Jean Yves Haine, "A new Gaullist moment? European bandwagoning and international polarity", **International Affairs**, Cilt:91 Sayı:5, Yıl:2015, ss.991-1008.

⁶⁵ Haine, s.997.

⁶⁶ Liberal hükümetlerarasıcılık ve realizm kuramlarının tartışıldığı dönemde özellikle devletlerin birbiriyle hangi şartlar altında işbirliği yapabileceği ya da ittifak kurabileceği, bu ittifakların ya da uluslararası kuruluşların barış ve güvenliği sağlamada kalıcı mı geçici mi olduğu incelenmiştir. Saldırgan realizmin temelinde de esasen bu tartışmalar yatmaktadır. Bkz. Joseph Grieco, "Anarchy

International Institutions” adlı çalışmasında uluslarüstü bir otoriteye dayanan uluslararası kuruluşların barış ve güvenliği sağlamayacağı yönündeki karamsar bakışı, uluslararası sistemle ilgili beş temel varsayıma dayandırmaktadır⁶⁷:

Varsayımlardan birincisi, uluslararası sistemin anarşik doğasına dayanmaktadır. Mearsheimer, sistemin anarşik olduğunu; fakat bu anarşi tanımının kaos veya düzensizlik anlamına gelmediğini; devletler arasında davranış kurallarını ve yaptırım sistemlerini belirleyecek üstün bir otorite olmadığını ifade etmek için kullanıldığını dile getirir. Uluslararası sistemde devletler otonom birimlerdir, devletlerin üstünde onların davranışlarını kısıtlayıp yönlendiren bir başka üstün otorite veya idare bulunmamaktadır. Mearsheimer, ikinci varsayımında devletlerin birbirlerini ortadan kaldıracabilecek askeri yeteneklere sahip olduklarını ve bu nedenle de birbirlerini potansiyel bir tehdit olarak gördüklerini ileri sürer. Anarşik uluslararası sistemde devletlerin gücü, çoğunlukla sahip oldukları askeri kapasite ile ölçülmektedir. Ancak bir devletin diğer devlete saldırmak için askeri donanımları yeterli değilse bile bireyler kendilerini savunmak için el ve ayaklarını kullanarak diğer devletin vatandaşlarına saldırma hakkını kendilerinde görürler.

Mearsheimer, devletlerin niyetlerine ilişkin olan üçüncü varsayımında, devletlerin birbirlerinin niyetleri konusunda asla emin olamayacaklarını belirtir. Özellikle diğer devletlerin sahip olduğu askeri kabiliyetlerin kendisine karşı kullanılıp kullanılmayacağı konusunda kesin bir yargıya varılamaz. Ancak bu da devletlerin her zaman birbirlerine karşı kötü niyetli olacakları anlamına gelmez, güvenilen iyi niyetin süreklilik arz edeceğinin garantisi olmadığı anlamına gelir. Çünkü Mearsheimer’a göre devletlerin saldırganlığının birçok nedeni vardır ve hiçbir devlet, yaptığı bir davranışla diğer devleti saldırgan bir davranışa yönlendirip yönlendiremeyeceğini öngöremez. Ayrıca devletlerin niyetleri çok hızlı bir şekilde değişebilir, bir gün iyi ertesi gün kötü olabilir; dolayısıyla devletlerin dış politika davranışlarındaki niyetlerin değerlendirilmesinde belirsizlik kaçınılmazdır.

Dördüncü varsayımında Mearsheimer, devletleri motive eden şeyin egemenliklerini korumak ve hayatta kalmak olduğunu ileri sürerken beşinci

and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism,” **International Organization**, Cilt: 42, Sayı:3 Yıl:1988 (Summer), ss. 485-507.

⁶⁷ John J. Mearsheimer, “The False Promise of International Institutions”, **International Security**, Cilt:19, Sayı:3, Yıl:1994-1995 (Winter), ss. 5-49, s.10. (Mearsheimer, The False Promise of...)

varsayımında, devletlerin uluslararası sistemde sistematik olarak nasıl hayatta kalabileceklerini düşündüklerini belirtir. Dolayısıyla uluslararası sistemin karamsar doğasının kaçınılmaz bir sonucu olarak devletler, rasyonel davranırlar ve stratejilerini de bu yönde geliştirirler.

Mearsheimer, yukarıda sayılan beş temel varsayıma dayanarak devletlerin de üç temel davranış biçimi sergilediğini ortaya koymuştur⁶⁸:

Birincisi, uluslararası sistemde devletler birbirlerini tehlikeli görüp birbirlerinden korkarlar; her an savaş çıkabileceği endişesinden dolayı şüphe içindedirler ve birbirlerine güven duymazlar. Korku seviyeleri her ne kadar zaman ve mekâna göre değişiklik gösterse de hiçbir zaman önemsiz bir seviyeye inmez. Yazar bu korkunun temelini de devletlerin anarşik bir sistemde var olmak için herhangi bir nedenle birbirlerine saldırabileceği ve kendilerini savunma güdülerıyla hareket ettikleri varsayımına dayandırmaktadır. Buna bir de tehdit altındaki bir devletin yardım için başvurabileceği üstün bir otorite bulunmadığı argümanı eklenirse devletler birbirinden daha fazla korkacaktır. Üstelik saldıran ve savunan dışında kalan üçüncü tarafın da bir saldırganı cezalandırmak için “kendi çıkarlarının ölçütleri” dışına çıkabileceği herhangi bir mekanizma bulunmamaktadır. Saldırgan güdülerle hareket eden bir devletin durdurulması oldukça zordur ve devletlerin saldırganca savaşa hazır olmak için birçok nedeni vardır. Hatta savaşın korkunç sonuçları, devletlerin birbirlerini sadece ekonomik pazarda rekabet eden birer rakipten çok ölümcül birer düşman olarak görmelerine neden olur.

Mearsheimer’a göre, ikinci davranışsal sonuç, uluslararası sistemde devletlerin yegâne hedefinin hayatta kalması ile ilgilidir. Çünkü diğer devletler potansiyel tehdittir ve herhangi bir tehlike anında onları koruyabilecek yüksek bir otorite mevcut değildir. Devletler güvenlikleri söz konusu olduğunda diğer devletlere asla güvenmezler. Her devlet kendini savunmasız ve yalnız görmeye meyillidir ve bu yüzden de kendini güvene almayı amaç edinmektedir. İttifaklar, bugün ittifak ortağı olanın yarın düşman ve bugün düşman olanın yarın ittifak ortağı olabileceği geçici birliktelikler olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla yazara göre devletler, kendi kendine yetmek zorunda oldukları çıkarlar dünyasında kısa vadede de uzun vadede de bencilce çıkarlarını düşünerek hareket etmek zorundadırlar.

⁶⁸ Mearsheimer, (The False Promise of...), ss.11-12.

Mearsheimer'ın karamsar realist yaklaşımının devletlerin davranışlarına dair üçüncü varsayımı, uluslararası sistemde devletlerin, gücünü en üst seviyeye çıkarmayı amaç edinmeleridir. Bunun da yazara göre oldukça basit bir sebebi vardır: diğer devletlere nazaran askeri gücü daha fazla olan devlet, güvenli devlettir. Tehlikelerle dolu, sorun çözücü üstün bir otoritenin olmadığı dünyada hayatta kalmayı garanti edecek tek şey askeri güçtür. Hatta ideal olan, hegemon olmaktır, çünkü anarşik uluslararası sistemde hegemon olmak, hayatta kalmayı garanti edecek olan tek şeydir.⁶⁹ Nitekim saldırgan realizmin öncüsü olarak kabul edilen Brandon Valeriano da söz konusu yaklaşımı, devlet gücünün en üst seviyeye çıkarılması olarak tanımlamaktadır. Buna göre uluslararası sistemin anarşik koşulları altında devletler, diğer devletler üzerindeki hâkimiyet alanlarını genişlettikçe daha güçlü ve daha güvenli olabilirler. Valeriano, saldırgan realizmi dış politika yönetiminde devletler için adeta bir reçete olarak görmektedir.⁷⁰

Uluslararası sistemin yapısı ve devletlerin davranışlarına yönelik olarak yukarıda sayılan karamsar varsayımları nedeniyle saldırgan realizmin en önemli temsilci olarak kabul edilen Mearsheimer'a göre, devletler, en azından bölgesel bir hegemonya kurdukları durumda çok daha fazla güvende olacaklardır. Burada sözü edilen hegemonyanın kurulabilmesi için de devletlerin üç farklı seçeneği bulunmaktadır. Birincisi ekonomik güçlerini ve askeri kapasitelerini diğer devletler üzerinde baskı kuracak seviyeye gelinceye kadar arttırmaları gerekmektedir. İkincisi devletler bulundukları bölgede en üstün teknolojiye sahip askeri güç olmalıdırlar ve özellikle kara kuvvetlerini olabildiğince geliştirmelidirler. Son olarak üçüncüsü, nükleer üstünlüğe sahip olmalıdırlar.⁷¹

1.1.4. Realizm Kuramı ve AB

AB'nin dış ve güvenlik politikaları bakımından bir değerlendirme yapılacak olursa özellikle saldırgan realist kuramın argümanlarının çalışmada öne sürülen önemli bazı hipotezleri desteklediği görülmektedir. Güvenlik ve dış politika

⁶⁹ Mearsheimer, The False Promise of..., ss.11-12.

⁷⁰ Brandon Valeriano, "The Tragedy of Offensive Realism: Testing Aggressive Power Politics Models", **International Interactions**, Cilt:35, Sayı:2, Yıl:2009, ss.179-206, s.180.

⁷¹ Bkz. John Mearheimer, **The Tragedy of Great Power Politics**, New York & London: Norton, 2001.

alanlarının devletlerin varlık sebebi olduğu, dış ve güvenlik politikaları söz konusu olduğunda çıkarlarının birbiriyle çeliştiği ve uluslararası örgütlerin devletlerden bağımsız iradesi olmadığı hakkındaki hipotezler saldırgan realist kuramın varsayımları ile rahatlıkla açıklanabilmektedir. Ayrıca gerek klasik realizm, gerek yapısal realizm ve yeni klasik realizmin argümanları dikkate alındığında AB'nin dış ve güvenlik politikalarında bütünleşmeyi gerçekleştirerek uluslararası sistemde gündem belirleyici bir güvenlik aktörü olabilmesi, hem sistem düzeyinde hem de iç politikada liderler ve karar alıcı seçkinler düzeyinde birçok koşulun gerçekleşmesine bağlıdır. Daha da önemlisi bu döneme damgasını vuran klasik realist kuramın varsayımları, Stanley Hoffmann'ın Avrupa bütünleşmesi ile ilgili çalışmalarına ve yine AB bütünleşmesine yönelik olarak ortaya çıkan hükümetlerarasıcılık kuramına ilham vermiştir.⁷²

Avrupa bütünleşmesine yönelik olarak ortaya çıkan ilk büyük kuramsal tartışmanın da uluslararası ilişkilerde idealizm-realizm tartışmasının Avrupa'ya uyarlanması ile birlikte özellikle 1960'lı yıllarda başladığı bilinmektedir. Ayrıca bu tartışmanın uluslarüstü bir bütünleşme öngören yeni işlevselci kuramcılarla üye devletlerin egemenliğine dayanan kontrollü bir işbirliğini daha rasyonel bulan hükümetlerarasıcılar arasında yaşandığı da ortaya konulmuştur.⁷³

Hoffmann, 1965 yılında yayınladığı çalışmasında özellikle Haas'ın Avrupa bütünleşmesini açıklayan yeni işlevselcilik yaklaşımına göndermeler yaparak, devletlerin temel aktör olduğunu ve milliyetçiliğin öneminin göz ardı edildiğini öne sürmüştür. Hoffmann'a göre, Avrupa'da ulus devletler dönüşse de ulusal çıkarlar hala büyük önem taşımaktadır. Nitekim ekonomik bütünleşmenin ilk zamanlarında daha kolay ilerleme kaydedilmesine rağmen gümrükleri ve kotaları kaldırmak veya stratejik çıkarlar gibi "yüksek politika"⁷⁴ alanlarında devletlerin çıkarları daha ön plana çıktığı

⁷² Sinem Akgül Açıkmeşe, Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa Bütünleşmesi, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 1, Sayı: 1, Yıl: 2004 (Bahar), ss. 1-32, s.9.

⁷³ Sevilay Kahraman, "Avrupa Bütünleşmesi Kuramları: 1950-1970 Yılları", Belgin Akçay ve İlke Göçmen (Ed.), **Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012, ss.67-83, s.70.

⁷⁴ Realistler, uluslararası politika sorunlarında bir hiyerarşi olduğunu varsaymaktadır. Buna göre bu sorunlar hiyerarşisinde askeri ve güvenlik meseleleri yüksek politika (high politics) alanlarında, ekonomik ve sosyal meseleler ise alçak politika (low politics) alanlarındaki sorunlardır. Realistler ayrıca yüksek politika alanındaki askeri ve güvenlik meselelerinin, alçak politika alanlarındaki ekonomik ve sosyal meselelere hükmettiğini varsayarak, alçak politika sorunlarını ikinci plana atmaktadır. Bkz. Robert O.Keohane and Joseph S.Nye, **Power and Interdependence**, Fourth Edition, Pearson, London, 2011, s.19.

için bu alanlarda bütünleşme giderek sancılı ve zor bir hal almaya başlamıştır. Çünkü ulusal hükümetlerin seçim öncesi yaptıkları politik hesapları gibi faktörler, siyasal partiler, sivil toplum örgütleri, meslek odaları, dernekler ve sendikalar gibi diğer baskı ve çıkar gruplarının uluslararası politikaya etki edebilmesini engelleyen bir unsur olarak ön plana çıkmıştır.⁷⁵Hoffmann, 1966 yılındaki bir diğer çalışmasında Avrupa bütünleşmesinin başarısız olduğu noktaları açıklamak için hükümetlerarası yaklaşımı kullanmış ve hükümetlerarası herhangi bir örgütün, kendisini oluşturan devletlerden bağımsız ve üstün bir otoriteye sahip olmadığını; örgütü oluşturan devletlerin temsilcilerinin de toplantılarda kendi devletlerinin çıkarlarını koruyup kolektif güvenliğe önem vermediğini iddia etmiştir. Bu bağlamda Hoffmann, entegrasyonun geleceğine ve yoğunluğuna karar verme yetkisinin üye devletlerde olduğunu öngörmüştür.⁷⁶

Nitekim, 1960'lı yıllardan sonra Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliğine dönüşürken yeni işlevselci yaklaşımda beklendiği gibi değil, hükümetler arası yaklaşımda öngörüldüğü gibi bir gelişim göstermiştir.⁷⁷Örneğin Avrupa-Atlantik eksenindeki yoğun tartışmalar sonucunda ortaya çıkan Maastricht Antlaşması da ekonomik ve parasal konularda uluslararası bir bütünleşmenin sağlanmasını öngörmüş, güvenlik ve savunma alanlarında ise yetki devrini içermeyen hükümetlerarası bir kurumsallaşmanın gerçekleştirilmesini düzenlemiştir.⁷⁸

Hoffmann, izleyen yıllardaki bir başka çalışmasında da ulusların esas fayda ve çıkarları gibi gerçek sorunlarla ilgilenmek yerine, uluslararası bir platformda üçüncü tarafları da ilgilendiren sorunları, “küresel denge oyunundaki rehineler” gibi bir karmaşıklık içinde düşünmenin de yanlış olduğunu belirtmiştir.⁷⁹Hoffmann'ın AB bütünleşmesinde ulus-devletleri ön plana alan bu yaklaşımı daha sonra Moravcsik

⁷⁵ Stanley Hoffmann, “The European Process at Atlantic Cross Purposes”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt:3, Sayı:2, Yıl:1965, ss.85-101.

⁷⁶ Stanley Hoffmann, “Obstinate or Obsolete? The Fate of The Nation State and the Case of Western Europe”, **Daedalus**, Cilt:95, Sayı:3, Tradition and Change, Yıl: 1966(Summer), ss.863-915.

⁷⁷ Açıkmeşe, 2004, s.11.

⁷⁸ Anthony Forster ve William Wallace, “Common Foreign and Security Policy: From Shadow to Substance?.”, Helen Wallace and William Wallace (Eds.), **Policy Making in the European Union**, Fourth Edition, Oxford University Press, Oxford, 2000, ss.461-491, ss.473-77; Federica Bindi, “European Union Foreign Policy: A Historical Overview.”, Federica Bindi ve Irina Angelescu (Eds.), **The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe's Role in the World**, Brookings Institution Press, Washington DC, 2010, ss.13-40, ss.26-28.

⁷⁹ Stanley Hoffmann, **Primacy or World Order**, McGrawHill, New York, 1978, s.175.

tarafından geliştirilerek liberal hükümetlerarasıcılık yaklaşımının alt yapısını oluşturmuştur.

Moravcsik, Avrupa Tek Senedi'nin (ATS) imzalanması sürecindeki AB bütünleşmesini realist bakış açısıyla açıklamaya çalışırken liberal hükümetlerarasıcılık yaklaşımını geliştirmiştir. Yeni işlevselci bakış açısını da eleştiren bu çalışmasında Moravcsik'e göre, ATS'nin imzalanarak bütünleşmenin ivme kazanmasına yol açan en önemli sebep, ülkelerin kendi çıkarlarını buna uygun görmeleri ve kendi aralarındaki göreceli güç dağılımıdır. Dolayısıyla Moravcsik'e göre Birliğin en güçlü ülkeleri olan Birleşik Krallık, Fransa ve Almanya'nın özellikle ekonomik çıkarlarına uygun bir pazarlık yapmaları ve bu çıkarların birbiriyle örtüşmesi sonucunda hükümetlerarası bir kurumsallaşma gerçekleştirilebilmiştir. Ancak bu durumda bile egemenliğin ulusüstü bir kuruma devredilmesinde devletlerin pek çok çekinceye sahip olduklarını belirtmek mümkündür. Çünkü pazarlıkların yöneticiler ya da dış politikadaki diğer karar alıcıların iç politika öncelik ve çıkarlarına göre ve en düşük ortak paydada gerçekleşmesi söz konusudur.⁸⁰

Nitekim Moravcsik ve Schimmelfennig de liberal hükümetlerarasıcı yaklaşımda devletlerin iç politikasındaki çıkar gruplarının temel aktör olduğunu ve dış politika tercihlerinin de konulara göre değişkenlik gösterdiğini vurgulamışlardır. Liberal hükümetlerarasıcılığı uluslararası ilişkilerdeki rasyonel kurumsalcılığın, AB bütünleşmesindeki devlet davranışlarının açıklanmasına uyarlanmış hali olduğunu ileri süren ikili, örneğin AB'nin Doğu genişlemesinde hangi ülkelerin Birliğe ne zaman ve hangi şartlarda katılacağı konusunda genişleme yanlısı ve karşıtı üye ülkeler arasında yapılan pazarlıkların "rasyonel kurumsalcılıkla"⁸¹ açıklanabileceğini ileri sürmüşlerdir. Buna göre genişleme yanlısı, karşıtı veya sınırlı genişleme ile tüm Doğu Avrupa'nın genişlemeye dahil edilmesini isteyen üye ülkeler arasında aday olabilecek ülkelerin coğrafi özellikleri veya üretim yapısı gibi unsurlar üzerinden

⁸⁰ Andrew Moravcsik, "Negotiating the Single European Act: national interests and conventional statecraft in the European Community", **International Organization**, Cilt:45, Sayı:1, Yıl:1991(Winter) ss.19-56.

⁸¹ Rasyonel kurumsalcılık, kurumların nedenselliğini açıklar ve kurumların daha çok devletlerin çıkarlarını kollamaya aracılık eden topluluklar olduğunu varsayar. Bkz. Frank Schimmelfennig and Ulrich Sedelmeier, "Theorizing EU Enlargement: Research, Focus, Hypotheses, and the State of Research", **Journal of European Public Policy**, Cilt:9, Sayı:4, Yıl:2002, ss.500-528, s.509.

değerlendirmeler yapılırken her üye devlet kendi ulusal çıkarlarını öncelemiştir. Dolayısıyla pazarlıklar da bu öncelikler üzerinden gerçekleştirilmiştir.⁸²

AB ile ilgilenen klasik realist kuramcılardan David P.Calleo da Avrupa ve Avrupa'nın diplomatik sisteminde farklılaşan ulusal hedeflere odaklanmıştır.⁸³ Buna göre bir “devletler Avrupası” vardır; ancak burada “Atlantik Avrupa” ve “Federal Avrupa” bir arada bulunmaktadır ve ayrıca günümüzde Avrupa, devletler temeline dayanan ancak kesinlikle bir konfederasyondan söz etmeyen “karma bir konfederasyon” modelinde örgütlenmiştir. Bu melez Avrupa'nın altında ise, siyasi çoğulculuğa ve onu bir dizi siyasi kurum içinde yönetme yollarına odaklanan bir siyasal düşünce akımı yer almaktadır. Calleo'ya göre bu çoğulculuğu yönetmenin Amerika'da geliştirilen tek kutuplu vizyonun aksine birçok farklı yolu vardır.⁸⁴

Calleo'nun AB bütünleşmesi ile ilgili bu görüşleri her ne kadar siyasal düşünce akımlarına dayandırılmış olsa da realist olduğu kabul edilmektedir. Şöyle ki, AB entegrasyonunun durmak istediği noktayı Batı Avrupa'nın belirlediğini ileri sürerken Batı Avrupa gemisinin tehlikeli bir şekilde rüzgarla savrulması da mevcut politika yapıcılar için endişe verici bir durum olarak görülmektedir. Dolayısıyla Calleo'ya göre AB bir gemi ise, Batı Avrupa da onun istediği yerde durmasını sağlayan bir çapadır. Calleo, hem Avrupayı önceleyip anti-Amerikancı olan hem de ABD hegemonyasına güvenliğini teslim eden politikacılara rasyonel ve kritik bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Buna göre AB'nin bütünleşmede başarılı olmasının yolu tamamen ABD'ye muhalif olan ve anti-Amerikancılığı kendi bireysel projeleri için elverişli bir platform olarak kullanan Entegrasyoncu politikacıların yönlendirmesi değildir. Fakat aynı zamanda Avrupa'daki istikrar ve işbirliği koşullarını göz ardı eden ve oldukça dar kapsamlı olarak Amerika'nın gücüne ve önceliğine odaklanan Amerikalı politikacıların da başarılı olamayacağını öngörmektedir.⁸⁵

⁸² Andrew Moravcsik and Frank Schimmelfennig, “Liberal Intergovernmentalism”, (Eds.) Antje Wiener and Thomaz Diez, **European Integration Theory**, Oxford University Press, Oxford, 2004, ss. s.80-81.

⁸³ David S. Calleo, **Rethinking Europe's Future**, NJ: Princeton University Press, Princeton, 2001.

⁸⁴ David S. Calleo, **Follies of Power: America's Unipolar Fantasy**, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.

⁸⁵ Sten Rynning, “Realism and the Common Security and Defence Policy”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 49, Sayı: 1, Yıl:2011, ss. 23-42, s.29.

Entegrasyoncu yaklaşımın da kuramsal temelini oluşturduğu söylenebilecek olan savunmacı realist yaklaşıma göre ODGP, Amerikan gücünün dengeleyicisi olarak işlev görmektedir. Saldırgan realizmin varsayımları bağlamında Atlantikçi bakış açısından ODGP'nin amacı, sert güç olan ABD'yi AB'nin bölgesel güvenlik düzenine dahil etmek şeklinde ifade edilebilir. Böylece ODGP, sınırlı ama sert güç unsurları baskın bir ABD desteği ile Almanya'nın hegemonya olmasını engellemenin bir unsuru olarak araçsallaştırılabilecektir. Dolayısıyla çalışmanın izleyen bölümlerinde ODGP'nin Entegrasyoncu-Atlantikçi yaklaşımların etkisiyle nasıl şekillendiği ve AB Bürokrasisinin bu yaklaşımların neresinde olduğu, bu kuramsal alt yapının somutlaştırılması bakımından anlamlı olacaktır.

1.2.AB'NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜ

1.2.1. Literatürde AB'nin Küresel Aktörlüğünün Gelişimi

Uluslararası ilişkilerde etkinliği sembolize eden “aktörlüğün” araştırılmasında her ne kadar fikir birliği olmasa da genel eğilim, ulus-devletin referans birim olarak kabul edilmesi yönünde olmuştur. Uluslarüstü bir kuruluş olan AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün akademik çevrelerce araştırılmaya başlaması 1970'lere dayandırılmaktadır. Bu dönemde Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 'nun “sui generis” aktör olarak devletler ya da hükümetlerarası kuruluşlardan farklılığının ortaya koyulması ve klasik realizmin devlet merkezli uluslararası ilişkiler anlayışında yaşanan dönüşüm, AET'nin önemli bir uluslarüstü aktör olarak kabul edilmesinde etkili olmuştur. Bu bağlamda AET'nin dünya ekonomisindeki rolüne ilk vurgu yapan kişiler Cosgrove ve Twitchett olmuşlardır.⁸⁶

Cosgrove ve Twitchett, AET'nin önemli bir küresel ekonomik güç olarak yükseliş eğiliminde olduğunu ve bunun ABD çıkarlarına aykırı olabileceğini ileri sürerek AET ile BM'nin aktörlük derecesini değerlendirmek için bir çerçeve geliştirmişlerdir. Bu çerçevede yazarlar, uluslararası bir kuruluşun küresel sahnede hareket edebilme kapasitesini belirlemek için bir takım ölçütler de belirlemişlerdir. Buna göre uluslararası bir birimin aktörlüğü;

1. merkezi kurumların özerk karar alma derecesi,

⁸⁶ Christian Kaunert and Kamil Zwolski, **The EU as a Global Security Actor A Comprehensive Analysis Beyond CFSP and JHA**, Palgrave Macmillan, New York, 2013, ss.32-33.

2. örgütün kendisini oluşturan devletler üzerinde ne derece etkili olduğu ve

3. üye devletlerin (ve bir dereceye kadar üye olmayan) devletlerin dış politikalarını formüle ederken söz konusu örgütü önemseme veya dikkate alma derecesi gibi üç temel ölçüte göre değerlendirilebilir.⁸⁷

1970’lerde uluslararası örgütlerin öneminin artmasının yapısal nedenlerini de Marsh ve Machenstein açıklamışlardır. Buna göre AET’nin önemli bir ekonomik güç olarak etkisini hissettirmesinde ve bunun da uluslararası güvenlik politikalarına yansıyan sonuçlarının olmasında hükümetlerarası liberal kurumsallaşmanın dünya çapında yayılmasının büyük etkisi olmuştur. Özellikle Soğuk Savaş döneminin dehşet dengesi stratejisinin ve konvansiyonel askeri silahların gözden düşmesi, yeni ekonomik güç merkezlerinin ortaya çıkması, ABD’nin gücünün göreceli düşüşü, Vietnam Savaşı ve Breton Woods sisteminin çöküşü ile iki kutuplu sistemin güç dengesinin bozulması önemli yapısal değişiklikler olarak sıralanmıştır. Bu değişikliklerin de AB’nin güvenlik aktörü olarak kavramsallaşmasının önünü açan önemli gelişmeler olduğu öne sürülmüştür. Yumuşama stratejisi ile Çin’in Batı Avrupa ve Japonya’nın önemli güç merkezleri olarak kabul edilmesi, AET’nin de uluslararası sahnede devlet dışı bir aktör olarak konumunu güçlendirmesine yol açmış ve tüm bu gelişmeler akademik çevreleri AET’nin aktörlüğünün yapısını anlamaya yönlendirmiştir. Böylece AET, Batı Avrupa’da, kendisi dışındaki diğer aktörlerle de yoğun ekonomik ve insani antlaşmalar yaparak barışı sağlayan uluslararası bir güvenlik aktörü olarak görülmüştür.⁸⁸ Dolayısıyla literatürde uluslararası bir örgüt olarak AB’nin küresel güvenlik aktörlüğüne yönelik incelemeler de bu şekilde gelişmeye başlamıştır.

1970’lerin sonuna doğru Sjötsedt, Cosgrove ve Twitchett’in yukarıda sayılan ve AET’nin küresel aktörlük ölçütlerini belirlemeye çalışan teorik yaklaşımlarından yola çıkarak uluslararası ilişkilerde Avrupa Topluluğu’nun rolüne ilişkin daha kapsamlı bir teori geliştirmeye çalışmıştır.⁸⁹ Sjötsedt, AET’nin aktör olup olmadığını belirlemenin değil; aktörlük kapasitesinin değişkenliğinin ölçülmesinin daha doğru

⁸⁷ Carol Cosgrove and Kenneth J. Twitchett (Eds.) **The New International Actors: The UN and the EEC**, Macmillan, London, 1970, s.12.

⁸⁸ Steve Marsh and Hans Mackenstein, **The International Relations of the EU**, Routledge, New York, 2005, s.15.

⁸⁹ Kaunert and Zwolski, s.36.

olacağını belirtmiştir. Böylece AET'nin uluslararası bir güvenlik aktörü olarak ne derece geliştiği ölçülebilecektir. Yazara göre herhangi bir birimin aktör olarak kabul edilebilmesi için, iki temel özelliğe sahip olması gerekir. Birincisi, söz konusu birim, dış ortamından ayırt edilebilir olmalı ve ikincisi söz konusu örgüt ya da birim, asgari tutarlılığa sahip olmalıdır ve AET bu iki temel koşulu sağladığı için aktör olarak kabul edilmelidir. Aktör olarak kabul edilen AET'nin ne derece küresel güvenlik aktörü olduğunun ölçülmesi için de bir dizi yapısal değişken ortaya koymuştur. Sonraki çalışmalarda aktörlük ölçütleri olarak adlandırılan bu değişkenler, üç kategoride sınıflandırılmıştır. Bunlar; bir takım hedeflere sahip olmak gibi temel gereksinimler, karar alma ve denetleme mekanizmaları ve son olarak dış politika davranışlarında kullanılan araçların performansı şeklinde açıklanmıştır.⁹⁰

İzleyen yıllarda AB, kimi zaman politikalarının çok yönlü olması kimi zaman da yapısal özellikleri nedeniyle, karmaşık güvenlik sorunlarıyla başa çıkabilecek donanımlı bir aktör olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Nitekim 1998 yılında Jupille ve Caporaso, iç ve dış faktörler yanında bunların birbiri ile etkileşimlerine de dayanarak AB'nin küresel aktörlüğünün ölçülmesinde dört önemli değişken ortaya koymuştur. Buna göre aktörlüğün dört önemli değişkeni, tanınma, otorite (yetki ve temsil gücü), özerklik ve uyum (kohezyon) olarak tanımlanmıştır.⁹¹

Jupille ve Caporaso'ya göre, bu değişkenlerden ilki olan tanınma ölçütü; AB üyesi olmayan herhangi bir üçüncü tarafın, Birlik üyelerinden herhangi bir devlete gitmek yerine Birlikle etkileşime girmesi durumunda sağlanmış demektir. Otorite ölçütü ise, AB'nin kendi politika alanlarında yasal yeterliliği ile açıklanmaktadır ve bu tanımlamaya göre Birliğin aktörlüğü farklı konularda değişkenlik gösterebilir. Üçüncü parametre olan özerklik ölçütü, kurumsal ayırt edicilik ve belirli bir dereceye kadar bağımsızlık özelliklerinin kombinasyonu ile ifade edilmektedir ki bu da kurumun “diğer aktörler arasında fark yaratması” gibi bir özellik ile var olması anlamına

⁹⁰ Gunnar Sjöstedt, **The external role of the European Community**, Westmead, Saxon House, 1977, ss.14-16.

⁹¹ Ronja Scheler, “The EU as a Global Actor: a Framework for Analysis”, Paper presented at the ECPR Graduate Student Conference Innsbruck, 3 to 5 July 2014, Section 09, Panel 100 – The EU as a Global Actor, ss. 1-18, s.9. <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/87c93b1f-cc56-4796-89d1-ddf8ad37bf0f.pdf> (18.02.2020).

gelmektedir. Son olarak uyum ölçütü ise, iç faktörlerle ilgili olan ve Birliğin kendi içindeki üye devletlerinin birbiri ile anlaşma düzeyini ifade etmektedir.⁹²

Daha çok AB'nin dünya politikasındaki etkinliğine odaklanan Bretherton and Vogler ise, AB'nin aktörlüğünü değerlendirmek için, üçüncü tarafların algılarının ve eylemlerinin de dikkate alınmasını gerektiren davranışsal ölçütleri yapısal yaklaşımla birleştirmenin önemine değinmişlerdir. Yazarlara göre bu yapısal bileşenler, politika ortamını çerçeveleyen üye devletlerin hükümetlerinin, AB yetkililerinin ve üçüncü tarafların uygulamalarını şekillendiren ortak anlayışın oluşmasına önemli ölçüde katkıda bulunur. Buna göre AB'nin aktörlüğü değerlendirilirken üçüncü tarafların algı ve eylemlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Aktör kabiliyetinin değerlendirilmesi ile ilgili olarak, Bretherton ve Vogler, yukarıda sözü edilen ve Sjöstedt tarafından geliştirilen yapısal önkoşulları kullanır, ancak bu önkoşulları dört ölçütü sadeleştirirler.⁹³

Bretherton ve Vogler'e göre AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak değerlendirilip ölçülmesinde dikkate alınması gereken bu dört ölçüt, belirli bir takım değerlere bağlılık taahhüdü, dış politika ile ilgili karar alma süreçlerinin üye ülkelere tanınması, AB dış ilişkilerinin yeknesaklığı ve tutarlılığı da dahil olmak üzere öncelikleri belirleme ve politikaları formüle etme yeteneği, diplomasi, ekonomik ve askeri araçlar gibi dış politika araçlarının mevcudiyeti ve kullanım kapasitesidir.⁹⁴ Bu bağlamda Bretherton ve Vogler, AB'nin aktörlüğünün Birliğin gelişen dış dünyadaki düşünce ortamında önemli bir normatif güç olarak algılanmasına ve aynı zamanda mevcut AB entegrasyonunun kapasitesine bağlı olacağını ileri sürmektedirler.⁹⁵ Böylece AB'nin aktörlüğü, değişen dış ve iç dinamikler tarafından şekillendirilen bir nitelik olarak kavramlaştırılmaktadır ve bu çerçevede sadece yasal ve kurumsal kapasite ile sınırlandırılmaz.⁹⁶

⁹² Joseph Jupille and James A. Caporaso, "States, Agency, and Rules: The European Union in Global Environmental Politics". In Carolyn Rhodes. (ed), **The European Union in the World Community**, Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998, ss. 213-229, ss.216-217.

⁹³ Charlotte Bretherton and John Vogler, **The European Union as Global Actor**, Routledge, New York, 2006, s. 22.

⁹⁴ Bretherton and Vogler, 2006, s.28.

⁹⁵ Charlotte Bretherton and John Vogler, 'A Global Actor Past Its Peak?' **International Relations**, Cilt: 27, Sayı:3, Yıl:2013, ss. 375–390.

⁹⁶ Stephan Klose, "Theorizing the EU's Actorness: Towards an Interactionist Role Theory Framework", **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 56, Sayı:5, Yıl:2018, ss. 1144–1160, s.1146.

Bretherton ve Vogler'in aktörlük ölçütlerine ek olarak AB'nin aktörlüğünün askeri boyutunu inceleyen bir makalesinde Larsen, söylem analizini de içeren sosyal inşacı bir epistemoloji ile literatüre katkıda bulunmuştur. Larsen'e göre aktörlüğe yönelik sosyal inşacı yaklaşım iki temel unsura odaklanır. Birincisi, "bir birim veya onu oluşturan üyelerin kendilerini bir aktör olarak görüp görmedikleri", ikincisi ise "dış dünyanın bu birimin bir aktör olarak görüp görmediği ve nasıl bir aktör olarak gördüğü"dür.⁹⁷ Bu nedenle AB'nin aktörlüğünü değerlendirirken en önemli ölçütlerden biri de Birliği oluşturan üye ülkelerin, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğü rolünü kabul etmeleridir.

Bretherton and Vogler tarafından geliştirilen aktörlük ölçütlerinin AB'nin kurumsal düzeyde aktörlüğünü değerlendirmede oldukça yararlı olduğunu kabul eden ve Larsen'in sosyal inşacı yaklaşımı benimseyen Dryburgh da 2008 yılında bir vaka analizi yayınlamıştır. Bu analizinde Dryburgh, aktörlüğün ölçütlerini, "kendini bir aktör olarak deklare etme, tutarlı ve somut politikalar, diplomatik/idari araçlar, imkân ve kabiliyetler ve AB'nin aktörlüğüne ilişkin üçüncü tarafların algısı" olarak ortaya koyar.⁹⁸

Yine terörle mücadelede AB politikalarını analiz eden bir çalışmada Beyer, AB'nin aktörlüğünün ölçülmesinde üç önemli bileşenden oluşan bir kavramsal çerçeve geliştirmiştir. Buna göre; uyum, tek seslilik ve tanımlanabilirliği içeren "kurumsal yapı", bir aktör olarak küresel yönetime katılım ve uluslararası hukukta tanınma özelliklerini barındıran "meşruiyet" ve stratejilerin varlığı, içerde ve dışarıda hedeflere yönelik hareket etme kapasitesini içeren "etki" ölçütleri ve bunların bileşenleri aktörlüğün ölçülmesinde dikkate alınması gereken unsurlar olarak ortaya konulmuştur.⁹⁹

Literatürde özellikle 2013 sonrasında AB'nin aktörlüğüne ilişkin yukarıda varsayılan ölçütlerin kanıtlayıcılığını araştırmaya odaklanan yeni bir akım ortaya çıkmıştır ve bundan sonraki araştırmalar daha çok AB'nin uluslararası bir aktör olarak küresel sistemi şekillendirmedeki rolü üzerine yoğunlaşmıştır. Örneğin Jupille ve

⁹⁷ Henrik Larsen, "The EU: A Global Military Actor?", **Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association**, Cilt: 37, Sayı:3, Yıl:2002, ss.283-302, s.287.

⁹⁸ Lynne Dryburgh, "The EU as a Global Actor? EU Policy Towards Iran", **European Security**, Cilt: 17, Sayılar: 2-3, Yıl: 2008 (June-September), ss.253-271, ss.256-257.

⁹⁹ Cornelia Beyer, "The European Union as a Security Policy actor: The case of Counterterrorism", **European Foreign Affairs Review**, Cilt: 13, Sayı: 3, Yıl: 2008, ss.293-315.

Caporaso'nun üye devletlerin birbirleri ile uyumuna yaptığı vurgudan sonra, araştırmacılar, AB'nin uyumu ile iklim politikası oluşturma veya uluslararası hukuk gibi normatif alanlarda lider rol oynama kapasitesi arasındaki bağlantıları daha çok araştırmaya başlamışlardır.¹⁰⁰ Yine 2013 yılında Niemann ve Bretherton, AB'nin uluslararası bir aktör olarak uluslararası ilişkilerdeki etkinliğini araştırmışlar ve son analizlerin daha çok AB'nin dış politikada etkili bir aktör olması konusunda yoğunlaştığını ve bu konuda en tartışmalı faktörün “uyum” olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu araştırmalarda genel eğilim, AB'nin tek sesle konuştuğu ve dış politikada tutarlı olduğu zamanlarda etkili bir aktör olduğu ve bu nedenle AB yetkilileri tarafından sıklıkla “sağduyu” kavramı ile dile getirilen ve üye devletlerin dış politikalarının uyumlaştırılması faktörünün büyük önem taşıdığı yönündedir.¹⁰¹

2013 yılında yayınlanan bir başka çalışmada AB'nin uluslararası kurumlarda bir aktör olarak tanınması incelenmiş ve üçüncü tarafların hangi şartlar altında AB'yi başlı başına bir aktör olarak uluslararası taraf kabul ettikleri üzerinde durulmuştur. Buna göre AB'nin, eylem kabiliyeti kazandığı herhangi bir alanda, uluslararası bir aktör olarak tanınması daha mümkün iken, mevcut resmi statüsü ile aktör olarak tanınmasının nispeten daha az olası olduğu tespit edilmiştir.¹⁰² Dolayısıyla AB'nin kurumsal yapısında sahip olduğu araçlar ne denli çeşitli olursa olsun, bu araçları etkili ve uyumlu bir şekilde kullanma yeteneğine sahip olmadığında küresel bir aktör olarak değerlendirilmesi olası değildir.

2017 yılında Drieskens tarafından yapılan başka bir çalışmada ise AB'nin aktörlüğüne ilişkin “etkileşimci¹⁰³” bir yaklaşım geliştirilmiştir. Yazara göre bugüne

¹⁰⁰ Klose, s.1146. Klose, AB'nin aktörlüğüne ilişkin literatürü araştırırken bu konu ile ilgili yapılan çalışmalara, “Niemann, A. and Bretherton, C. “EU External Policy at the Crossroads: The Challenge of Actorness and Effectiveness”, **International Relations**, Cilt: 27, Sayı: 3, Year:2013, ss. 261–75; Gehring, T., Oberthür, S. and Mühleck, M. “European Union Actorness in International Institutions: Why the EU is Recognized as an Actor in Some International Institutions, But Not In Others?” **JCMS**, Cilt: 51, Sayı: 5, Yıl:2013, ss. 849–65 ve Drieskens, E. “Golden or Gilded Jubilee? A Research Agenda for Actorness”. **Journal of European Public Policy**, Cilt: 24, Sayı: 10, Yıl: 2017, ss. 1534–46” makalelerini örnek olarak göstermiştir.

¹⁰¹ Arne Niemann and Charlotte Bretherton “EU External Policy at the Crossroads: The Challenge of Actorness and Effectiveness”, **International Relations**, Cilt: 27, Sayı: 3, Year:2013, ss. 261–75.

¹⁰² Thomas Gehring, Sebastian Oberthür and Marc Mühleck Gehring, “European Union Actorness in International Institutions: Why the EU is Recognized as an Actor in Some International Institutions, But Not In Others?” **JCMS**, Cilt: 51, Sayı: 5, Yıl:2013, ss. 849–65.

¹⁰³ Sosyolojide sembolik etkileşimci yaklaşım, “eylemin toplumsal bir uyarıcıya doğrudan bir tepki olarak değil de, toplumsal aktörün nesnel uyararı öznel tanımlaması ya da yorumlaması ile oluştuğunu” varsaymaktadır. Dolayısıyla etkileşimci yaklaşıma göre bireylerin davranışları

kadar AB'nin aktörlüğüne ilişkin olarak yapılan araştırmalar, aslında AB'nin işleyişinin etkileşimde bulunduğu dış politika ve güvenlik alanlarındaki kötümser veya iyimser bakış açılarından da etkilendiğini göstermektedir. Bu nedenle Drieskens, AB'nin aktörlüğü ile ilgilenen araştırmacılara, artık aktörlük kavramını AB'nin uluslararası işleyişi için kolaylaştırıcı bir terim olarak kullanmamalarını; rol, etki, alaka düzeyi, potansiyel, kapasite, güç, etkililik, gibi kavramlardan hangisine veya bu kavramlardan hangilerinin kombinasyonlara atıfta bulunduklarını belirtmelerini önermektedir.¹⁰⁴ Dolayısıyla kanımızca AB'nin aktörlüğünün geniş bir alanda değil de tez çalışmamızda olduğu gibi uluslararası güvenlik gibi spesifik bir konu başlığı altında incelenmesi daha doğru ve gerçekçi bir yaklaşım sunacaktır.

Kaunert and Zwolski de 2013 yılında yayınladıkları “*The EU as a global security actor: a comprehensive analysis beyond CFSP and JHA*” adlı çalışmalarında özellikle iklim değişikliği, uluslararası göç ve terörizm gibi insan güvenliği yaklaşımlarının gelişimine paralel olarak, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünü incelemişlerdir. Bu çerçevede AB'nin OGSP haricinde -örneğin Afrika bölgesinde- Avrupa Kalkınma Fonu, İstikrar ve Barışa Katkı Aracı gibi orta ve uzun vadede güvenlik sorunlarının çözümüne yönelik araçlar geliştirmesini, Birliğin küresel bir güvenlik aktörü olarak değerlendirilmesinde önemli girişimler olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarında adli işbirliği ve geliştirilmiş hukuk uygulamaları da AB'nin uluslararası güvenlik konularında rolünü günden güne arttıran önemli göstergeler olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünü değerlendirmede, aynı zamanda birbirleriyle de bağlantısı olan, kapsam, kabiliyetler ve tanınma olmak üzere üç önemli ölçüt ortaya koymuşlardır.¹⁰⁵

Tüm bu çalışmalar dikkate alındığında genel olarak AB'nin özellikle uluslararası güvenlik sorunları karşısında küresel bir güvenlik aktörü olup olamayacağını belirleyen ve tez çalışmasında da kullanılması faydalı olacak olan ölçütler asgari üç alanda sınıflandırılmıştır diyebiliriz. Buna göre bu ölçütler;

toplum tarafından şekillendirilerek değil, bireylerin içinde bulunduğu özel koşulları anlamlandırması ile oluşmaktadır. John D. Baldwin, **George Herbert Mead -A Unifying Theory for Sociology**, SAGE Publications, USA, 1986, ss. 32-35.

¹⁰⁴ Edith Drieskens, “Golden or Gilded Jubilee? A Research Agenda for Actorness”. **Journal of European Public Policy**, Cilt: 24, Sayı: 10, Year. 2017, ss. 1534–1546, ss.1542-1543.

¹⁰⁵ Kaunert and Zwolski, s.195.

- Siyasal ve yönetsel kapasite ile yetki devri gibi konuları içeren ve AB'nin aktörlüğüne yönelik kendi iradesini ortaya koyan bir ölçüt olarak entegrasyonun kapsamı ölçütü,
- Birliğin sahip olduğu gücün kapasitesini ve etkisini ölçebilecek imkan ve kabiliyetler ölçütü,
- AB'nin dünyada küresel bir aktör olarak üçüncü taraflarca tanınmasının derecesini belirlemeye yönelik olarak meşruluk/haklı olarak kabul edilme ölçütü olmak üzere üç ana başlıkta değerlendirilebilir.

1.2.2. AB'nin Küresel Güvenlik Aktörlüğünün Ölçütleri

1.2.2.1. Entegrasyonun Kapsamı

İlk aktörlük ölçütü olarak tanımlanan entegrasyonun kapsamı, “uluslararası organlarda ve Konsey’de oylama kurallarına ve karar alma mekanizmalarına katılıma odaklanarak, politika yapım süreçleri ile ilgili prosedürler” şeklinde açıklanmaktadır.¹⁰⁶ Entegrasyonun kapsamını belirleyen siyasal ve yönetsel kapasiteyi, Jupille ve Caporaso’nun da tanımladığı gibi AB’nin “otoritesi” ve “özerkliği” şeklinde iki kavramla açıklayabiliriz.

1.2.2.1.1. Otorite

Jupille ve Caporaso’nun ifade ettikleri gibi AB’nin otoritesinden kasıt, “AB’nin belli bir konudaki yasal yetkinliğidir”. AB, üye ülkelerden oluşmaktadır ve AB’nin otoritesi de büyük ölçüde üye ülkelerden oluşmaktadır. Bu nedenle AB’nin otoritesi, AB kurumlarında temsil edilen ulus devletlerin temsilcilerinden ibarettir. Böyle bir durumda yasal otorite ya da yetkinlik, Birliği oluşturan birimler tarafından kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmelerini sağlayacak bir sözleşme ile verilir. Böyle bir sözleşmede ise kabul edilecek ilkeler ve bu ilkeler çerçevesinde icra edilecek olan eylemler temsilcilerin yasal yetkinliğinin kapsamı ile sınırlı olur.¹⁰⁷ Dolayısıyla

¹⁰⁶ Tanja A. Börzel, “Mind the gap! European integration between level and scope”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:12, Sayı:2, Yıl:2005, ss.217-236, s.220.

¹⁰⁷ Jupille and Caporaso, s.216.

böyle bir sözleşme ile kurulan örgütte, yasal yetkinliğin kapsamı, doğası ve yeterince etkili olup olamadığı sözleşmenin her iki tarafına da bağlıdır.¹⁰⁸

Bu bağlamda AB'nin küresel aktörlüğünü, otorite bakımından değerlendirmek için üye ülkelerin uluslararası güvenlik konusunda yetki ve sorumluluklarını Birliğe ne ölçüde devrettiklerini ve Birliğin bu konuda aktör olarak yapabileceklerinin sınırlarını, AB'yi kuran antlaşmalar belirleyecektir. Bilindiği gibi Avrupa Birliği'ni Kuran Antlaşma'nın (ABKA) 2. Kısımında Birliğin ortak güvenlik ve dış politikası ile ilgili eylemleri hakkında düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre ortak güvenlik ve dış politika, özel usul ve kurallara tabidir. Ortak güvenlik ve dış politika, oybirliği ile karar alan AB Konseyi ve AB Bakanlar Konseyi tarafından tanımlanır ve yürürlüğe konulur. Yürürlüğe konulan politika ise, Antlaşmalara uygun olarak üye devletler ve güvenlik politikasından sorumlu ve dış işlerinden sorumlu Birlik Yüksek Temsilcisi tarafından icra edilir. AB'nin dış politika konusunda nihai karar organı, AB üye devlet ve hükümet başkanlarından oluşan Avrupa Konseyi'dir. Dış ve güvenlik politikası konusundaki kararların çoğu, tüm AB ülkelerinin anlaşmasını gerektiren oybirliği usulü ile alınmaktadır.¹⁰⁹

AB Konseyi, savunmayı etkileyen konular da dâhil olmak üzere, AB'nin stratejik çıkarlarını tanımlamak, amaçlarını belirlemek ve ortak güvenlik ve dış politikasının genel yönlendirmelerini tanımlamak ve bu konudaki gerekli kararları kabul etmekle görevlendirilmiştir.¹¹⁰

ABKA, üye devletlerin de ortak güvenlik ve dış politikası ile ilgili sorumluluklarını düzenlemiştir. Buna göre üye devletler, karşılıklı dayanışma ve doğruluk ruhu içinde Birliğin güvenlik ve dış politikasını koşulsuz ve aktif olarak desteklemekle sorumlu tutulmuşlar ve hukuken Birlik eylemine saygı duymaları bir gereklilik olarak vurgulanmıştır. Ayrıca karşılıklı siyasi dayanışmayı geliştirme ve güçlendirme konusunda uyumlu davranmaları ve Birliğin uluslararası ilişkilerde uyumlu bir güç olarak etkinliğine zarar verebilecek ve Birliğin çıkarlarına aykırı

¹⁰⁸ Terry M. Moe, "The New Economics of Organization", **American Journal of Political Science**, Cilt: 28, Sayı: 4 (November), Yıl: 1984, ss. 739-777, s.745.

¹⁰⁹ European Union, EU by Topics, Foreign and Security Policy, https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_en, (17.01.2020). Ayrıca Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması'nın 31/1 maddesinde de ortak dış ve güvenlik politikasına ilişkin kararların AB Konseyi ve Bakanlar Konseyi tarafından oybirliği ile alınacağı açıkça belirtilmiştir.

¹¹⁰ Treaty on European Union, Article 26/1.

olabilecek her türlü eylemden kaçınmaları kurala bağlanmıştır. Ancak ilgili antlaşmada bu kurallara uyulmadığı takdirde herhangi bir üye devletin nasıl bir yaptırımla karşılaşacağı belirtilmemiş, yalnızca Yüksek Temsilci ve Konsey'in üye devletlerin bu ilkelere uyulmasını gözeteceği hüküm altına alınmıştır.¹¹¹

Bu şekilde karar alınması AB'nin hızla değişen uluslararası koşullarda esnek hareket edebilme yeteneği bakımından olumsuz bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla ani gelişen uluslararası bir güvenlik krizinde hızla politika oluşturmak veya belli bir tavır sergilemek, Konsey'deki tüm üye devlet ve hükümet başkanlarının ortak hareket edebilmesi ve hemfikir olabilmesi koşuluna bağlıdır. Kısacası, ortak güvenlik ve dış politika alanında kararların oybirliği ile alınması usulü, özellikle AB Komisyonu tarafından AB'nin yasal olarak hareket etme yetisi bakımından aşılması gereken önemli bir kilometre taşı olarak görülmektedir.¹¹² Nitekim daha önce de sözü edildiği gibi, uluslararası bir örgütün kendini oluşturan üye devletlerden bağımsız olarak hareket edebilmesi, rasyonel olarak imkânsız olmasa da belirli bir düzeyde çıkarların ortak paydada bir araya gelmesini gerektirir ve bu da her zaman ve her koşulda kolaylıkla gerçekleşmeyebilir.

1.2.2.1.2. Özerklik (Yetki Devri)

Burada AB'nin özerkliğinden kasıt, Birliğin, uluslararası kurumsal bir örgüt olarak kendini oluşturan üye devletlerden bağımsız bir şekilde hareket edebilme yeteneğidir. Bu bağlamda özerklik, uluslararası bir örgütün her ne kadar ulusal siyasal kurumlara dayandırılmış ve bu kurumlar iç içe geçmiş olsa da ayrı bir kurumsal mekanizmaya sahip olması ile ifade edilmektedir. Jupille ve Caporaso, özerkliğin iki temel göstergesi olarak “kurumsal ayırt edicilik” ve “bağımsızlık” faktörlerini kabul etmişlerdir.¹¹³

Jupille ve Caporaso'ya göre AB Komisyonu ile Dış İlişkiler Servisi (EEAS) gibi diğer uluslararası kurumsal araçlar, dış ve güvenlik politikalarına ne kadar dahil

¹¹¹ Treaty on European Union, Article 24/3.

¹¹² European Commission, Priorities, State of Union Speeches, State of The Union 2018, “Qualified majority voting: a tool to make Europe's Foreign and Security Policy more effective”, 12 September 2018, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-factsheet-qmv_en.pdf (11.04.2020).

¹¹³ Jupille and Caporaso, ss. 217-218.

olurlarsa, entegrasyonun kapsamı da o kadar genişler. Ayrıca AB'nin otoritesini de belli bir konuda yasal olarak hareket edebilme yetisi (yasal yetkinlik) olarak tanımlayan Jupille ve Caporaso, AB'nin küresel aktörlüğünün etkili olması için özellikle dış ve güvenlik politikası alanlarında üye ülkelerin Birliğe kendilerini temsil etme yetkisini resmi olarak devretmesinin gerekli olduğunu vurgulamışlardır.¹¹⁴

Dolayısıyla, AB'nin güvenlik alanında etkin bir küresel aktör olup olmadığı konusunda olumlu ya da olumsuz çıkarımlarda bulunurken göz önünde tutulması gereken somut ölçütlerden biri de AB Komisyonu, AB Bakanlar Konseyi Genel Sekreterliği ve EEAS gibi uluslararası ve tarafsız nitelik taşıyan organların bu konudaki faaliyet ve etkileri olacaktır. Çünkü bu organlar dış ve güvenlik politikası alanına ne kadar dâhil olurlarsa, entegrasyonun kapsamı da o kadar genişleyecek ve böylece AB'nin otoritesi de dış ve güvenlik politikası alanında daha etkin olacaktır.

1.2.2.2. İmkân ve Kabiliyetler

Cosgrove ve Twitchett, aktörlüğü, küresel sahnede hareket edebilme kabiliyeti olarak tanımlamaktadırlar.¹¹⁵ Bu bağlamda Sjöstedt de aktörlüğün imkân ve kabiliyetler ölçütünü, yapısal ön koşullara bağlı olan “aktör davranışları” ile açıklamaktadır. Bu yönüyle aktörlük, “özerk bir birimin uluslararası sistemdeki diğer aktörlerle ilgili olarak aktif ve bilinçli davranma kapasitesinin bir ölçüsüdür. Bu da aktörün, özerkliğin iki koşulunu yerine getirmesine bağlıdır. Buna göre, bir çıkarlar topluluğu içinde amaç ve çıkarların dile getirilmesi, kaynak havuzunun bulunması ile bu kaynakların seferber edilmesinin yöntemi ve buna nasıl karar verileceği gibi hususlar küresel aktörlük yeteneğinin ölçülmesinde dikkate alınması gereken ölçütler olarak belirlenmiştir.¹¹⁶ Başka bir deyişle imkân ve kabiliyetler dendiğinde, Birliğin dış eyleminin iç bağlamı ifade edilir ki bu da Birliğin “etkili politikalar formüle etme yeteneği” bulundurması ve kullanması, bir dizi kapsayıcı değere ortak bağlılık, fırsatlara uyum sağlamak ve/veya fırsatlardan yararlanmak için” uygun politika araçlarının yaratılması ile açıklanmaktadır.¹¹⁷ Literatürde genel olarak AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçütlerini belirlemede kullanılan somut göstergeler;

¹¹⁴ Jupille and Caporaso, ss.226-227.

¹¹⁵ Cosgrove ve Twitchett, 1970, s.12.

¹¹⁶ Sjöstedt, ss.74-109.

¹¹⁷ Bretherton and Vogler,2006, s.24.

kaynaklar, araçlar ve üye devletlerin birbirlerine karşı duyduğu bağlılık olmak üzere üç temel başlıkta ele alınmıştır.¹¹⁸

1.2.2.3. Kaynaklar

Kaynaklar, AB'nin güç kullanımı ve tehdidi, ekonomik teşvik ve yaptırımlar ile diplomasiden oluşmaktadır. Ayrıca üçüncü ülkelerdeki çatışmaların önlenmesi veya çatışma sonrası yeniden inşa sürecinde eğitim ve izleme faaliyetleri gibi sivil kaynaklar da AB'nin bu gruptaki imkân ve kabiliyetleri arasında sayılmaktadır.

1.2.2.3.1. Güç Kullanımı ve Tehdidi

Güç kullanımı, siyasi iradenin nihai bir ifadesi olarak görülmektedir. Daha açık bir ifade ile güç kullanımı, bir kişinin ya da grubun, birinin iradesini başkasına dayatma ya da en azından diğer taraftan dayatmaya direnme kararlılığını yansıtmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sahip olunan değerlerle baskı arasındaki bağlantı, olması gerekenden çok daha fazladır. Ancak söz konusu olan AB olunca değerler ve kimlik konusunda kuvvet kullanmanın tekrar edilme örüntüsü nadiren analiz edilmektedir. Çünkü AB, kendine özgü bir uluslarüstü kurumdur ve tarihsel olarak oluşturulmuş bir “ulusal kimlik” ya da “belirli bir ideolojiyi meşrulaştıran soyut bir topluluk” değildir.¹¹⁹ Sahip olunan değerlerin risk altında olması, zorla başvurma ve güç kullanmada her zaman önemli bir gerekçe teşkil ettiğinden bu AB için önemli bir handikaptır. Örneğin, Bush, Irak hükümetinin kitle imha silahları ile ilgili uluslararası hukuk kurallarına uymadığı, demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri tehdit ettiği gerekçesi ile AB'yi de kuvvet kullanmaya zorlamıştır. Bu değerler, AB'nin üye devletlerince kabul edilmiş ortak değerler olmasına rağmen uygulamada

¹¹⁸ Sjöstedt, ss.13-19; Christopher Hill, “The capability-expectations gap” *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 31, Sayı: 3, Yıl: 2005, ss. 305-328, s.309; Asle Toje, The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe's Strategic Actorness, *European Integration*, Cilt:30, Sayı:2, Yıl: 2008, ss.199-215, s.203; Joachim Alexander Koops, *The European Union as an Integrative Power? Assessing the EU's 'Effective Multilateralism' Towards NATO and the United Nations*, Brussels University Press, Brussels, 2011, s.143.

¹¹⁹ Iver B. Neumann, “European Identity, EU Expansion, and the Integration/Exclusion Nexus” Lars-Erik Cederman (Ed.) *Constructing Europe's Identity: the External Dimension*, Boulder & London, 2001, ss.141-164, ss.160-161.

AB güç kullanımını oldukça kısıtlı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Çünkü üye devletler güç kullanımı konusunda ortak bir tavır sergileyememişlerdir.¹²⁰

Dolayısıyla güç kullanımı ve tehdidi konusunda AB'nin istikrarlı bir davranış göstermesi de onun küresel güvenlik aktörlüğünün değerlendirilmesinde önemli bir ölçüt olarak kabul edilmektedir. Zira üzerinde hemfikir olunarak üye ülkelerce daha önceden kabul edilmiş olan bir değeri veya ilkeyi desteklemek için güç kullanılması gerektiğinde, AB'nin küresel bir aktör olarak harekete geçebilme yeteneği büyük önem taşımaktadır. Bu aynı zamanda küresel bir güvenlik aktörü olarak AB'nin dış ve güvenlik politikasında etkili bir çok taraflılığı sürdürebilmesi için üye devletler arasındaki görüş ayrılıklarının da uzlaştırılmasını gerekli kılar ki araştırmacıların çoğuna göre Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin de temel hedefi budur.¹²¹ Dolayısıyla güç kullanımı konusunda istikrarlı davranış AB'nin hem küresel aktörlüğü hem de strateji belgelerinde belirtilen etkili çok taraflılığı sürdürebilmesi için önemli bir ölçüttür.

Bununla birlikte AB'nin kendine özgü yapısı nedeniyle güç kapasitesini değerlendirme askeri, sivil ve normatif güç unsurlarını ve bu unsurlara yönelik kapasite ile araçları analiz etmek, tez çalışması bakımından daha faydalı olacaktır. Bu nedenle AB'nin sahip olduğu kaynaklar sadece askeri ve sivil kapasite yönünden değil, normatif güç unsurları bakımından da ortaya koyulmalıdır ki bu güç unsurlarındaki çeşitlilik AB'nin kendine özgü aktörlüğünün en belirgin özelliğidir.

1.2.2.3.2 Askeri Kapasite

AB'nin ancak ve ancak askeri gücünü ve kapasitesini arttırması ile küresel bir aktör olabileceği düşüncesi daha önce sözü edildiği gibi özellikle realist kuramın temsilcileri tarafından savunulmaktadır. Öyle ki realist uluslararası sistemin hâkimiyeti karşısında AB'nin kendine özgü sivil ve normatif güç unsurları ile küresel bir aktör olarak tanınip kabul edilmesi ve bu alanlarda elde ettiği kazanımları sürdürebilmesi için dahi üstün bir askeri kapasiteye sahip olması gerekmektedir.

Nitekim askeri kaynaklar dış politikada eşi benzeri olmayan özelliklere sahip olan araçlardır. Bu nedenle küresel bir güvenlik aktörünün dış politikada sahip olduğu

¹²⁰ Sonia Lucarelli and Roberto Menotti, "The use of force as coercive intervention The conflicting values of the European Union's external action", Sonia Lucarelli and Ian Manners (Eds.) **Values and Principles in European Union Foreign Policy**, Routledge, 2006, ss.147-163, s.147.

¹²¹ Koops, 2011, s.83.

askeri kaynakları etkin olarak kullanabilmesi de büyük önem taşımaktadır. En bariz şekilde, askerler veya askeri kurumlar, uluslararası eylemlerde potansiyel öldürücü gücün kullanımını gerektiren durumlarda yasal olarak yetkilendirilebilen yegâne araçlardır. Zira düşman olarak tanımlanan diğer bir aktörü, özellikle ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğü söz konusu olduğunda, kendi siyasi taleplerine uymaya zorlamanın en mümkün yolu, bu öldürücü gücün kullanımıdır. Bu da genellikle askeri ordunun bölgeyi güvence altına alabilmesi ile nüfus ve altyapıyı koruyabilmesi anlamına gelmektedir. Bu tür görevleri yerine getirmek için de askerlerin tehlikeli ortamlarda hızlı ve uzun menzilli konuşlanabilmesine olanak tanıyan son derece gelişmiş organizasyon yetenekleri ve maddi varlıklarının olması gerekmektedir.¹²²

Askeri kapasite aynı zamanda askeri kaynakların arama - kurtarma, kolluk kuvvetleri ve doğal afetlere müdahale etme ile insani yardım sağlama gibi insani görevleri de içeren birçok “ikincil” görevleri de kapsar. Askerler aynı zamanda diğer askerlere eğitim ve destek sağlama konusunda da eşsiz bir kaynağırlar ve askeri alandaki uzmanlık ve yetenekler AB tarafından sivil olmayan görevlerde de sıklıkla kullanılmaktadır.¹²³

Daha sonra Amsterdam Antlaşması ile AB Antlaşmasına dâhil edilen Petersberg Deklarasyonu’na göre Birlik, insani yardım ve kurtarma, barışı koruma ve barışın inşası da dâhil olmak üzere kriz yönetiminde askeri birliklerini konuşlandırmayı kabul etmiştir. 2009 yılında Lizbon Antlaşması ile yapılan değişiklikte Petersberg görevlerinin kapsamında değişiklik yapılmış ve AB’nin Birlik olarak asker konuşlandırabileceği durumlar; insani yardım ve kurtarma, barış inşası da dâhil olmak üzere kriz yönetimi, ortak silahsızlanma operasyonları, askeri tavsiye ve yardım, çatışma sonrası istikrar olarak genişletilmiştir.¹²⁴ Bu nedenle Birliğin askeri kapasitesinin antlaşma ve protokollerle düzenlenen yasal çerçevesi, yeterliliği ile bu kapasiteyi hem askeri hem de sivil misyonlarda ne derece etkili kullandığının

¹²² Major General Maurice de Langlois and Andreas Capstack, “The Role Of The Military In The EU’s External Action: Implementing The Comprehensive Approach”, **Laboratoires De L’IRSEM**, Sayı:23, Yıl: 2014, ss.1-42, s.14.

¹²³ Langois and Capstack, s.14.

¹²⁴ European Union External Action, The Common Security and Defence Policy (CSDP), Shaping of a Common Security and Defence Policy, 08/07/2016, https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-_en, (14.04.2020).

incelenmesi AB'nin küresel aktörlüğünü değerlendirmede somut veriler elde edilmesini de sağlayacaktır.

Bununla birlikte Birliğin askeri gücünün kapasitesinin geliştirilebilmesi için sahip olduğu bütçenin değerlendirilmesi, üye devletlerin ortak bir ordu oluşturarak özerk bir askeri güç olması bakımından, dikkate alınması gereken önemli bir bileşendir. Günümüzde silah teknolojisinde yaşanan gelişmeler, savunma harcamalarının maliyetini arttırmış, sert güç unsurları ile herhangi bir küresel güvenlik krizinde özerk bir askeri güçle o bölgeye müdahale etmek de oldukça zorlaşmıştır. Özellikle üye ülkelerin askeri güç kapasitesini arttırmak konusunda hemfikir olup, savunma harcamalarına destek olması da askeri güç kapasitesinin artırılması bakımından önem taşımaktadır. OGSP'nin askeri kanadının güçlendirilmesi ve üye ülkelerin buna desteğini arttırması, transatlantik ilişkilerde AB'nin dengeleyici bir güç olabilmesi için de gerekli görülmektedir.¹²⁵

Bununla birlikte AB-NATO askeri ilişkileri de Birliğin küresel güvenlik aktörlüğüne ilişkin askeri kapasite ölçütünü değerlendirmede önemli bir faktör olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Çünkü gerek dış politika ile ilgili ABA'nın hükümlerinde gerekse güvenlik stratejisi belgelerinde NATO'ya atıflarda bulunulmuş, Birliğin askeri kapasitesi ve eylemleri, NATO ile de ilişkilendirilmiştir.

1.3.1.1.3. Sivil Kapasite

Sivil kapasiteden kasıt, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün göstergesi olarak kabul edilebilecek sivil güç unsurlarıdır. AB'nin sivil güç unsurlarına dayanan kapasitesi, kendi çıkarlarını askeri olmayan araçlarla ve yöntemlerle yerine getirmesi ve uluslararası bir aktör olarak bu araç ve yöntemleri etkili bir şekilde kullanması ile ilgilidir. Duchene'a göre AB, uluslararası sistemde bir sivil güçtür ve bu, AB'nin uluslararası bir aktör olarak kendine özgü inşasından kaynaklanmaktadır. Duchene, sivil güç kavramını iki temel bileşene bağlamaktadır. Sözü edilen bileşenlerden

¹²⁵ Bary Posen, "European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity?" **Security Studies**, Cilt: 15, Sayı: 2, Yıl: 2006, ss.149–186, ss. 184-185.

birincisi, üye ülkelerin toplu eylem anlayışı ile dış politikada diğer aktörleri etkileme şekli olup, diğeri de uluslararası ilişkilerde sivilleştirme misyonu ile ilgilidir.¹²⁶

Twitchett ve Maull, sivil güç olmanın üç temel özelliğini ortaya koymuşlardır. Buna göre sivil güç bakımından üstün olan herhangi bir aktörün temel hedefi ekonomik kazanımlar elde etmektir ve sorunların çözümünde diplomatik işbirliğini öncelikli bir araç olarak kullanır. Ayrıca sivil güç unsurları bakımından önde gelen bir aktör olmak için hukuki bağlayıcılığı olan ulusüstü mekanizmaların kullanılmasında da istekli olunmalıdır.¹²⁷ AB'nin sivil güç unsurlarına sahip önemli bir aktör olduğu konusunda oldukça iddialı olan Karen Smith, Birliğin gönüllü olarak kendisine üye olan devletleri ulusal egemenliklerinden feragat etmeye zorlayıcı ve bu yönüyle kendine özgü bir uluslararası aktör olduğunu ileri sürmektedir. Bu konuda özellikle NATO ile karşılaştırma yapan Smith, NATO'nun uluslararası güvenlik sorunlarında ve çatışmalarda sert güç unsurlarını kullanmasına karşın AB'nin çatışmaların önlenmesinde ve çatışma sonrası yeniden inşa sürecinde sivil araçları kullanmasına vurgu yapmaktadır.¹²⁸

Manners da Duchene, Twitchett ve Maull'un analizlerine dayanarak sivil gücün kaynak, hedef ve stratejilerini meydana getiren üç temel özelliğini ortaya koymuştur. Buna göre küresel sorunların çözümünde diplomatik işbirliğini savunmak (çok taraflılık), ekonomik güç unsurlarının etkin olarak kullanılması (askeri güç olmama) ve hukuk kurallarına uygun olarak işleyen uluslararası kurumların varlığı (uluslararası hukuk) sivil güç olarak tanımlanabilecek bir aktörün en temel özellikleridir.¹²⁹

Özellikle günümüzde güvenlik kavramına yüklenen anlamların genişlediği ve askeri tehditlerden ziyade Covit-19 küresel salgınında olduğu gibi askeri olmayan tehditlerin hayatın tüm alanlarını etkilediği göz önünde bulundurulduğunda sivil

¹²⁶ François Duchêne, "The European Community and the Uncertainties of Interdependence", M.Kohnstamm and W. Hager (Eds.), **A Nation Writ Large? Foreign-Policy Problems before the European Community**, Macmillan, London, 1973, ss. 1–21, s.19.

¹²⁷ Kenneth J. Twitchett (Ed.), **Europe and The World: The External Relations of the Common Market**, St.Martin's Press, New York, 1976, ss. 1-2; Hanns W. Maull, "Germany and Japan: The New Civilian Powers", **Foreign Affairs**, Cilt:69, Sayı:5, Yıl: 1990, ss. 91-106, s.92.

¹²⁸ Karen E. Smith, The end of civilian power EU: a welcome demise or cause for concern?, **International Spectator**, Cilt:35, Sayı:2, Yıl:2000, ss.11–28; Karen E. Smith, **European Union Foreign Policy in a Changing World**, Polity Press, Cambridge, 2003, s.111.

¹²⁹ Manners, 2002, ss.236-237.

kapasitenin önemi inkâr edilemez. Bu alanda küresel bir aktör olarak AB'nin mevcut kapasitesinin yanında yine üye ülkelerin eşgüdümü ve sivil güç olma yönünde irade ortaya koymaları da büyük önem taşımaktadır. Zira AB'nin askeri araçları içinde bulunduran sert güç unsurları ile değil de insan hakları ve demokrasinin teşviki, sürdürülebilir kalkınma ve daha iyi yaşam gibi unsurları içeren yumuşak ve normatif güç unsurlarıyla küresel sahnede önemli bir aktör olabileceğini savunan entegrasyoncu görüşün iddiaları bakımından sivil güç unsurlarının ve bu unsurlara ilişkin araçların etkinliğinin incelenmesi de gerekmektedir.

Nitekim 2000'li yılların başından bu yana, askeri operasyonlara devlet inşası, hukuk kurallarının uygulanması ve ekonomik kalkınma gibi tutarlı sivil eylemlerle eşlik etme ihtiyacının, tüm büyük küresel güvenlik aktörlerinin retoriğinde (ve değişen derecelerde, uygulamalarında) yer aldığı da ortaya koyulmuştur. Hatta bu stratejik hedef ve uygulamaların sadece BM, NATO ve AB gibi uluslararası güvenlik kuruluşlarınca değil, Birleşik Krallık ve Fransa gibi devletlerce de benimsendiği ileri sürülmüştür. Kriz yönetimine yönelik bu tutum, başta AB ve NATO olmak üzere birçok aktör tarafından “Kapsamlı Yaklaşım” (comprehensive approach) olarak kavramsallaştırılmıştır. Özellikle Batı Avrupa, AB ve NATO tarafından benimsenen kapsamlı yaklaşım, bir aktörün, bir bölgede güvenlik ve refahı sağlaması için sahip olduğu tüm sivil ve askeri araçlarla politikaları birbirini tamamlayacak şekilde ve tutarlı olarak kullanması ve bölgedeki diğer ilgili tüm sivil ve askeri aktörlerle işbirliği yapılması anlamına gelmektedir.¹³⁰

1.3.1.1.4. Normatif Kapasite

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğüne entegrasyoncu yaklaşımlarla bağdaştırılan ve izleyen bölümde detaylı bir şekilde analiz edilecek olan Manners'a göre AB'nin sahip olduğu gücün kapasitesi, Duchené ve Bull'un tanımladığı gibi yalnızca sivil güç unsurları ile açıklanamaz. Ona göre sivil güç, fiziksel unsurları ön plana çıkartan ve ulusal çıkarlara ve ulus devletlere önem veren Soğuk Savaş dönemi uluslararası ilişkileri açıklayan bir yaklaşımın ürünüdür. Sistemde ulus devletlerin tek başlarına egemen ve etkili olduğu varsayımına odaklanan AB ve AB'nin sivil güç unsurları ile küresel sahnede ayırt edici bir aktör olduğunu öne süren Duchene ve

¹³⁰ Langlois and Capstack, s.9.

Bull'un aksine Manners, AB'nin ulus-devletlerden bağımsız ekonomik ve siyasal olarak genişleyip derinleşen bir aktör olduğunu ileri sürmüştür.¹³¹

Manners, AB'nin uluslararası ilişkilerde bir aktör olarak gücünü ve kapasitesini daha iyi algılayabilmek için, AB'nin yalnızca ampirik olarak sahip olduğu maddi güç unsurlarına değil, fikir ve değerlere ilişkin potansiyeline de bakmak gerektiği argümanını öne sürmüştür.¹³² Yazar, AB'nin sivil ya da askeri bir güç olup olmadığı tartışmalarının ötesinde sahip olduğu fikir ve değerlerle uluslararası ilişkilerde etkili bir güç olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği üzerinde durmuştur. Manners tarafından kısaca “olağan algılama biçimini şekillendirme yeteneği”¹³³ olarak tanımlanan normatif güç, esasen AB'nin sivil-askeri küresel güvenlik sorunlarının çözümünde etkili bir aktör olarak, diğer aktörlerce tanınması bakımından da önem taşımaktadır. Ayrıca bir başka çalışmasında Manners, normatif güç olarak etkin ve sürdürülebilir bir aktör olmanın, sahip olunan normatif değerlerin tutarlı bir bütün oluşturması ve bu değerler bütünlüğünün diğer aktörce aynı şekilde algılanmasına bağlı olduğunu ileri sürmüştür.¹³⁴ Dolayısıyla normatif güç, Manners'ın ifadesi ile “diğer aktörler tarafından saygın ve kabul edilebilir bir yaklaşım” geliştirmekle ilgili olup, uluslararası ilişkilerdeki tipik sivil veya askeri güç yaklaşımlarından farklıdır ve AB'nin de normatif güç unsurlarını içinde barındıran kendine özgü bir aktör olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.¹³⁵

Buna göre; AB'nin uluslararası güvenlik aktörlüğünü değerlendirmede normatif güç kapasitesinin ölçütleri, “barış, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, eşitlik, sosyal dayanışma, sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetim” gibi normatif değerleri, diğer aktörlere kabul ettirebilme kapasitesi ile ilgilidir. AB, bu değerleri, üçüncü taraflarla ilişkilerinde ve özellikle ortak dış ve güvenlik politikasında ortaya koyduğu hukuki metinlerle düzenleyen biricik aktör olarak kabul

¹³¹ Manners, 2002, s. 238.

¹³² Manners, 2002, s.238.

¹³³ Manners, 2002, s. 240.

¹³⁴ Ian Manners, “Normative Ethics of the European Union”, **International Affairs**, Cilt:84, Sayı:1, Yıl:2008, ss.45-60, s. 46.

¹³⁵ Ian Manners, “The symbolic manifestation of the EU's normative role in world politics”, O. Elgström ve M. Smith (Eds.), **The European Union's Roles in International Politics: Concepts and Analysis**, Routledge, London, 2006, (Manners, 2006), ss.66-84, ss. 70-73; Ian Manners, “The European Union as a Normative Power: A Response to Thomas Diez”, **Millennium-Journal of International Studies**, Cilt:35, Sayı:1, Yıl:2006, ss.167-180, s. 168.

edilmektedir.¹³⁶ Bu da AB'nin son yıllarda sivil-askeri unsurları birleştiren güvenlik stratejisi ile doğrudan bağlantılıdır. Zira AB, dünyanın birçok bölgesinde uluslararası barış ve güvenliğe katkı misyonlarını yürütürken bu normatif değerlere dayanmaktadır.

Bazı realist yazarlar ise, Birliğin üçüncü taraflarla girdiği ilişkilerde kullandığı normatif güç kapasitesini, çıkarları bunu gerektirdiği için istem dışı olarak kullandığını ileri sürmektedirler. Buna göre güvenliğin sağlandığı istikrarlı bir ortamda ve AB'nin çıkarlarına uygun olarak liberal bir piyasa ekonomisinde kendi ekonomik kazanımları da artacağı için Birlik, bu kapasitesi ile üçüncü taraflara müdahale edip kendine göre ilişkilerini şekillendirmek istemektedir.¹³⁷ Bu bağlamda realist yaklaşımın argümanları doğrultusunda AB'nin küresel bir güvenlik aktörlüğünden söz edebilmek için sahip olduğu normatif güç unsurlarını ortak bir anlayışla etkin olarak kullanıp kullanmadığı da önemli bir değerlendirme kriteri olacaktır.

1.2.2.4. Araçlar

Araçlar, uluslararası bir güvenlik aktörü olarak AB'nin etkinliğini artırması amacıyla ve antlaşmaların hükümlerine dayanarak oluşturulan çeşitli politika araçlardır.¹³⁸ Bu bağlamda AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasında askeri, sivil ve normatif güç kapasitesinin geliştirilmesi için oluşturulan stratejiler ve yol haritaları da Birliğin küresel güvenlik aktörlüğü konusunda istekliliği ve etkinliği konusunda somut verilerin ortaya koyulmasına fayda sağlayacak olan önemli ölçütlerdir. Ayrıca esasen AB'nin aktörlüğü hakkındaki tartışmaların kökeni daha çok AB'nin sivil, normatif veya etik güç olup olmadığı yönündeki görüşlere dayandırılmaktadır.¹³⁹

AB'nin stratejik belgeleri, AB'nin dünyadaki rolünü anlamaya yardımcı olan AB'nin "stratejik kültürü" nün bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Çünkü özellikle dış politikanın ortak güvenlik ve savunma konularında üye ülkelerin ortak çıkarlar, değerler, ortak tehdit algılamaları, askeri güç kullanımı için kabul edilen ortak amaç ve araçların varlığı ile politika uygulayıcıların bu ortak değer, çıkar ve amaçlara

¹³⁶ Manners, 2006, s.70.

¹³⁷ Federica Bicchieri, " 'Our Size Fits All': Normative Power Europe and The Mediterranean", **Journal of European Public Policy**, Cilt:12, Sayı:2, Yıl: 2006, ss.286-303, ss. 291-292.

¹³⁸ Kaunert and Zwolski, s.43.

¹³⁹ Pol Morillas, **Strategy-Making in the EU - From Foreign and Security Policy to External Action**, Palgrave Macmillan, Basingstoke, United Kingdom, 2019, s.84.

uygun olarak var olan araçların ötesine geçme istekleri AB'nin dünyadaki konumunu belirleyen somut göstergelerdir.¹⁴⁰ Dolayısıyla AB'nin küresel güvenlik aktörü olup olmadığı konusunda fikir yürütebilmek için değerlendirilmesi gereken bir diğer ölçüt, yasal mevzuata göre oluşturulan strateji belgeleri ve bu belgelerle oluşturulan dış ve güvenlik politikası araçlarıdır.

1.2.2.4.1. Askeri Kapasitenin Geliştirilmesine Yönelik Araçlar

Günümüzde Birliğin uluslararası sistemde küresel güvenlik aktörlüğünün etkinliğini arttırmak için geliştirilen askeri kapasitesinin temel amacı, insani yardım ve kurtarma görevleri, kriz yönetimi, barış ve istikrarın korunması, çatışmaların önlenmesi gibi görevleri üstlenecek bir askeri güç oluşturmaktır.¹⁴¹ Birliğin güvenlik stratejisi de askeri, ekonomik, insani, istihbari ve adli araçların birlikte kullanımını gerektiren politikalara dayandırılmış; çatışmaların önlenmesi temel hedef olarak ortaya koyulmuştur.¹⁴² Dolayısıyla AB'nin askeri kapasitesini geliştirmeye yönelik dış politika araçları, hem askeri hem de sivil kriz yönetimini kapsayan araçlardan oluşmaktadır.¹⁴³

Esasen günümüzde bir AB ordusu henüz kurulmamış olup, tez çalışmasının da merkezinde yer alan bu ordunun kurulmasının gerekli olup olmadığına dair tartışmalar devam etmektedir. Bu nedenle AB'nin askeri kapasitesinin ölçütü, herhangi bir ulus-devletin sahip olacağı askeri olanaklar çerçevesinde değil, Birliğin kendine özgü amaçları doğrultusunda askeri kapasitesini geliştirmeye yönelik araçlar çerçevesinde değerlendirilmektedir. AB, küresel stratejisinde “sivil kriz yönetimi yaklaşımını” benimsemiş ve askeri gücünün kapasitesini, sivil kabiliyetlerle donatmıştır. Bu nedenle aslında AB'nin askeri güç unsurlarına yönelik araçlardan söz ederken yalnızca sert güç unsurlarını içinde barındıran bir AB ordusunun kabiliyetleri değil, ortak bir

¹⁴⁰ Ulrich Krotz and Richard Maher, “International Relations Theory and the Rise of European Foreign and Security Policy”, **World Politics**, Cilt:63, Sayı:3, Yıl:2011, ss.548-579, s.565.

¹⁴¹ Jolyon Howorth, “The EU's Security and Defence Policy: Towards a Strategic Approach”, C. Hill and M.E. Smith (Eds.) **International relations and the European Union**, 2nd ed., Oxford: Oxford Univ. Press, Oxford, 2011, ss.197–225, s.208.

¹⁴² Morillas, s.88.

¹⁴³ Sevilay Kahraman, “Avrupa Birliğinin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası” Çağrı Erhan ve Deniz Senemoğlu (Eds.), **Avrupa Birliği Politikaları**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2011, ss.121-169, s.132.

güvenlik kültürünün oluşturulması çabasını yansıtan ve strateji belgeleri ile uygulamaya koyulan sivil araçlar da ele alınacaktır.

AB'nin askeri güç kapasitesine dayandırılan dış politika araçları; polis ve askeri birliklerin eğitimi, hukuk devleti ve sivil yönetimin güçlendirilmesi misyonları, izleme heyeti misyonları, barışı koruma misyonları, tek taraflı askeri müdahale, askeri harcamalar gibi araçlardır. Daha açık bir ifade ile askeri güce dayalı araçlar, çatışma bölgelerinde barış ve istikrar antlaşmalarına uyulmasını sağlayan askeri müdahaleleri kapsar; sivil güce dayalı araçlar ise bu bölgelerin çatışma sonrası yeniden inşası ve kriz döneminde bölgedeki durumun incelenmesi sırasındaki sivil müdahaleleri kapsar.¹⁴⁴

Dolayısıyla AB'nin askeri kapasitesi, Askeri Planlama ve Yürütme Kabiliyeti (Military Planning and Conduct Capability/MPCC), Kalıcı Yapısal İşbirliği (Permanent Structured Cooperation/ PESCO), Savunmada Eşgüdümün Yıllık Gözden Geçirmesi (Coordinated Annual Review on Defence/ CARD), Avrupa Savunma Ajansı (European Defence Agency/ASA), AB Savaş Grupları (EU Battlegroups), AB Askeri Komitesi (The European Union Military Committee/ EUMC), AB Askeri Personeli (The European Union Military Staff/ EUMS) gibi araçların işlevselliği ve bu mekanizmalara üye devletlerin yaklaşımı ile ortaya koyulabilir. Ayrıca askeri operasyonların finansal aracı olan ve üye ülkelerin Gayrı Safi Milli Gelirlerine göre yıllık katkı sağlaması öngörülen "ATHENA"¹⁴⁵ mekanizmasının işleyişi de dikkate alınması gereken önemli bir araç olacaktır.

Ayrıca AB'nin askeri gücünün sivil unsurlarına yönelik araçlar da AB'nin küresel stratejisine göre sivil kriz yönetiminin bir parçası olduğu için bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir. AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak askeri kapasitesinin sivil unsurlarına yönelik olarak OGSP çerçevesinde geliştirdiği araçlar, Siyasi ve Güvenlik Komitesi (The Political and Security Committee / PSC), Kriz Yönetiminin Sivil Unsurları Komitesi (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management /CIVCOM), Politik-Askeri Grup (The Politico-Military Group / PMG), Güvenlik ve Savunma Direktörlüğü (Security and Defence Policy Directorate /

¹⁴⁴ Bretherton and Vogler, 2006, s.206; Keukeleire and Delreux, 2014, s.173.

¹⁴⁵ European Council Council of the European Union, Policies, Athena - financing security and defence military operations, 6 March 2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/athena/>, (07.05.2020).

SECDEFPOL), Barış ve Güvenlik İçin Entegre Yaklaşım Direktörlüğü (Integrated approach for Security and Peace Directorate/ ISP), Sivil Planlama ve İdare Kabiliyeti (Civilian Planning and Conduct Capability /CPCC), Avrupa Güvenlik ve Savunma Koleji (European Security and Defence College / ESDC), Avrupa Birliği Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (European Union Institute for Security Studies/ EUISS), Avrupa Birliği Uydu Merkezi (European Union Satellite Centre/ SatCen) gibi araçlardır.¹⁴⁶ Genel olarak bu araçlar, politik yönleri de olan ve bir AB küresel güvenlik stratejisi kimliğinin geliştirilmesine yönelik olan araçlardır. Söz konusu araçlar, askeri kapasitenin kullanılmasına karar verilmeden önce veya askeri operasyonun bitiminde yeniden inşa ve kurumsallaşma aşamasında kullanılan ve daha çok bilgi edinme, strateji geliştirme ve kalıcı nüfuz etmeye yönelik araçlardır. Bu nedenle askeri güç unsurlarına dayalı araçları tamamlayıcı özelliktedirler.

Bununla birlikte AB'nin yukarıda sayılan askeri ve sivil araçları kullanarak dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirdiği ve halen devam etmekte olan askeri operasyonlar ve sivil misyonları da OGSP'nin önemli birer parçasını oluşturduğundan özellikle uygulamada AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün tüm araçları ile ne derece etkili olduğunu gösteren önemli başlıklardır. Günümüzde AB'nin devam etmekte olan 7 askeri operasyonu; 11 de sivil misyonu bulunmaktadır.¹⁴⁷

1.2.2.4.2. Sivil Kapasitenin Geliştirilmesine Yönelik Araçlar

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün sivil güç kapasitesinin ölçülmesi herhangi bir dış ve güvenlik politikası sorunda üçüncü tarafları kendi çözümleri doğrultusunda yönlendirebilecek teşvik ve yaptırım araçlarını etkin olarak kullanıp kullanmadığı ile ilgilidir. Bu bağlamda sivil güç unsurlarına yönelik araçlardan teşvikler; ticaret, ortaklık ve işbirliği antlaşmaları, adaylık, insani yardımlar, proje destekli kalkınma yardımları gibi diğer tarafları ikna edebilme gücü şeklinde açıklanmaktadır. Yaptırım araçları ise, AB'nin diğer bir tarafa öne sürdüğü şartları

¹⁴⁶ European External Action Service, Common Security and Defence Policy (CSDP) structure, instruments, agencies, 08/07/2016, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5392/common-security-and-defence-policy-csdp-structure-instruments-agencies_en (07.05.2020).

¹⁴⁷ European External Action Service, The Common Security and Defence Policy (CSDP), Military and civilian missions and operations, 05.03.2019, https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en, (07.05.2020).

yerine getirene kadar cezalandırıcı tedbirler dayatabilme veya onu tehdit edebilme ve sonuçta bu yaptırımları, kendi öne sürdüğü şartlar yerine getirilinceye kadar ortadan kaldırmama iradesiyle ifade edilmektedir.¹⁴⁸

Genel olarak AB'nin sivil gücünü yansıtan araçları, ticaret, ortaklık ve işbirliği antlaşmaları, adaylık perspektifi, insani yardımlar, kalkınma yardımı gibi ekonomik kazanımları ön plana çıkaran araçlardır.¹⁴⁹ AB geçmişten bugüne kimi zaman askeri kapasitesini geliştirmeye yönelik adımlar atsa da fırsatlar ve teşvikler gibi yumuşak güç unsurlarının araçlarını kullanmayı ve "içgüdüsel olarak" olarak sorunlara barışçıl çözümler bulmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda AB'nin küresel gücünün çatışma ve askeri kapasitesinden değil, ticaret, yatırım ve çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinden kaynaklandığı da ileri sürülmektedir.¹⁵⁰ Günümüzde AB'nin sivil güç kapasitesine yönelik en önemli dış ve güvenlik politikası aracı, Ortaklık Aracı (Partnership Instrument- PI)¹⁵¹'dir. AB, Ortaklık Aracı ile Birliğin stratejik çıkarlarını korumak ve küresel zorluklarla başa çıkmak için dünya genelindeki ortaklarıyla işbirliği yapmaktadır. PI'nın Birlik için önemli olan rekabet, araştırma ve inovasyon, göç gibi iç meselelerde olduğu kadar enerji güvenliği, iklim değişikliği ve çevrenin korunması gibi büyük küresel sorunların çözümüne destek olması öngörülmektedir. Ayrıca Avrupa şirketleri için ticaret, yatırım ve iş fırsatlarını artırarak üçüncü ülke pazarlarına erişimin geliştirilmesi amacıyla AB'nin ekonomik diplomasisinin belirli yönleriyle de ilgilenmesi; kamu diplomasisi, insanlarla ilişkilerin geliştirilmesi, akademik kurumlar ve düşünce kuruluşları ile işbirliği yapılmasını ve sosyal yardım faaliyetlerini teşvik etmesi de bu ortaklık aracının hedefleri arasında sayılmaktadır.¹⁵²

Bununla birlikte pratikte AB'nin özellikle AB Komisyonunun örneğin terörle mücadele gibi küresel bir güvenlik sorununda ABD temsilcisi ile yaptığı görüşmelerde

¹⁴⁸ Roy H. Ginsberg, **The European Union in International Politics: Baptism by Fire**, Rowman & Littlefield Publisher, Oxford, 2001, s.50.

¹⁴⁹ Bretherton and Vogler, s.72

¹⁵⁰ McCormick, 2011, s.413.

¹⁵¹ Ortaklık Aracı 2014 yılında, Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin (AB) 234/2014 sayılı Yönetmeliği ile üçüncü ülkelerle işbirliği için bir Ortaklık Aracı, 3 Mart 2014 tarihinde oluşturulmuştur. European Commission, FPI , What we do , The Partnership Instrument, advancing the EU's core interests, https://ec.europa.eu/fpi/what-we-do/partnership-instrument-advancing-eus-core-interests_en, (09.05.2020).

¹⁵² European External Action Service, Foreign policy instruments, The Partnership Instrument, 03.05.2017, https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/foreign-policy-instruments/425/partnership-instrument_en, (09.05.2020).

veya uluslararası taşınabilirlik güvenliği konusunda üye ülkelere ortak tavır ve tutum sergileyebilmesi için ikili görüşmelerde sivil gücün araçlarından olan havuç ve sopa yaklaşımını kullandığı görülmüştür.¹⁵³ Dolayısıyla, çalışmanın izleyen bölümlerinde özellikle bölgesel güvenlik sorunlarında terörizmin ortadan kaldırılması, çatışmaların çözümü ve demokratik rejimlerin inşası gibi konularda AB'nin havuç ve sopa yaklaşımının ne derece etkin olduğu ve üye ülkeler bazında ne derece uyumlu bir araç olarak kullanıldığı hususu Birliğin aktörlüğü konusunda yorum yapmaya olanak sağlayacaktır.

1.2.2.4.3. Normatif Kapasitenin Geliştirilmesine Yönelik Araçlar

Daha önce de sözü edildiği gibi AB'nin normatif güç kapasitesinin ölçütleri, “barış, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, eşitlik, sosyal dayanışma, sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetim” gibi normatif değerleri, diğer aktörlere kabul ettirebilme kabiliyeti ile ilgilidir. Bu nedenle ortak güvenlik ve savunma politikasının barış, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan hakları ve BM Şartı ile uluslararası hukuka saygı hedeflerini destekleyen yaptırım araçları, Birliğin normatif güç unsurlarına dayanan araçlar olarak tanımlanmıştır. Nitekim AB, ODGP ile küresel sahnedeki eylemlerine kendisinin kurulmasına, genişleyip derinleşmesine ilham veren bu ilkeler ışığında yön vereceğini deklare etmiştir.¹⁵⁴

Dolayısı ile AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün diğer aktörlerce tanınması için de normatif kapasitesine yönelik olarak sahip olduğu araçları etkin ve uyumlu olarak kullanabilmesi gerekmektedir. AB'nin günümüzde dış ve güvenlik politikasıyla ilgili normatif güç kapasitesini ifade eden araçlar, Yaptırım Politikası (Sanctions Policy/ SP), Delegasyonlar, Ortaklık Aracı (Partnership Instrument/ PI), İstikrar ve Barışa Katkı Aracı (Instrument Contributing to Stability and Peace /IcSP), Seçim Gözlem Misyonları (Election Observation Missions / EUEOMs) olarak sıralanabilir.

Günümüzde AB, ODGP araçlarından “Yaptırım Politikası” aracı ile ortak dış ve güvenlik politikasının amaçlarına ulaşmaya çalışmakta ve söz konusu yaptırımları düzenli aralıklarla gözden geçirmektedir. AB Konseyi, Yaptırımların yenilenmesi,

¹⁵³ Kaunert and Zwolski, s.112.

¹⁵⁴ Stephan Keukeleire and Tom Delreux, **The Foreign Policy of the European Union**, Basingstoke: Routledge Macmillan, 2nd edition, 2014, s.135.

değiştirilmesi veya kaldırılması konusunda yetkili organdır ve AB yaptırımları ile ilgili tüm yasal düzenlemeler AB Resmi Gazetesinde yayınlanmaktadır. Yaptırımlar, AB'nin yetki alanı (bölgesi) dâhilinde olan herhangi bir konumdaki AB vatandaşlarına; üçüncü ülkelerdeki AB şirketlerinin şubeleri de dâhil olmak üzere, bir üye devletin yasasına göre kurulmuş şirket ve kuruluşlara; üye ülkelerin yetki alanı altındaki uçaklarda veya gemilerde geçerlidir. Bununla birlikte AB yaptırımlarının uygulanması, öncelikle AB üye ülkelerinin sorumluluğundadır. Cezalandırıcı olmayan AB yaptırımları daha çok hedef ülke, kurumlar veya bireyler tarafından politika veya faaliyetlerde değişiklik meydana getirmek üzere tasarlanmıştır. Ayrıca üye ülkelerdeki yetkili makamlara da mevzuatın ihlal edilip edilmediğini değerlendirerek gerekli adımları atma zorunluluğu getirilmiştir.¹⁵⁵

Bu bağlamda yaptırımlar, hem üye ülkelerin ortak güvenlik ve savunma konularında istekliliğini hem de AB'nin dış ve güvenlik politikasındaki istikrarını ve ayrıca üçüncü ülkelerin AB normlarını benimseyip benimsemediğini göstermesi bakımından oldukça önemli bir araçtır. Çünkü yaptırımlar yolu ile önceden üzerinde uzlaşılarak belirlenmiş bu ilkelerin savunulması Birliğin kendi kuruluş amacı ile tutarlılığını göstermektedir.¹⁵⁶ Ayrıca, kimi Atlantikçi görüşlere göre AB üyesi ülkelerin ortak güvenlik ve savunma politikasında normlar belirleyerek kısmen de olsa dış politikada “demokrasi, insan haklarına saygı” gibi uyulması gereken “normal” standartları belirleyerek kendine özgü dış politika bileşenleri oluşturduğu da ileri sürülmektedir.¹⁵⁷ Bu da AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçülmesinde normatif güç unsurlarına dayalı araçlarının Birlik içinde Entegrasyoncu ve Atlantikçi görüşler bağlamında değerlendirilmesi bakımından önemli olduğunu göstermektedir.

AB'nin normatif güç kapasitesi kapsamında önemli bir dış ve güvenlik politikası aracı olarak değerlendirilebilecek olan delegasyonlar da diplomasinin bir parçasını oluştururlar. Birliğin uluslararası örgütler nezdindeki ve üçüncü devletlerdeki delegasyonları, AB'nin diğer taraflarda temsilini sağlarlar. Bu

¹⁵⁵ European External Action Service, Foreign policy instruments, Sanctions policy, 03.08.2016, https://eeas.europa.eu/diplomatic-network/foreign-policy-instruments/423/sanctions-policy_en, (10.05.2020).

¹⁵⁶ Nigel G. Foster, **Blackstone's statutes : EC legislation : 2004/2005**, Oxford University Press, 2004, s.92.

¹⁵⁷ Fabian Krohn, “What kind of power? The EU as an International Actor”, **Atlantic Community**, 2009, ss.1-19, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.464.7896&rep=rep1&type=pdf>, (12.05.2020).

delegasyonlar, güvenlik politikasından ve dışişlerinden sorumlu Birlik Yüksek Temsilcisi'nin sorumluluğundadırlar.¹⁵⁸ Birliğin aktörlüğünün, eylem-performans göstergelerinden biri olarak kabul edilen ve uluslararası iletişim kanallarını oluşturan AB Delegasyonları özellikle kurumsallaşmış örgütsel iletişim bakımından büyük önem taşımaktadır. Çünkü delegasyonlar aracılığı ile AB, diğer aktörlerle sıklıkla ve düzenli olarak iletişim kurabilmektedir.¹⁵⁹

AB tarafından delegasyonlara, AB'yi ve dünyadaki vatandaşlarını temsil etme konusunda ve bağlantılarla ortaklıklar kurmada önemli görevler yüklenmiştir. Delegasyonlara yüklenen en önemli görev, AB'yi bulundukları ülkelerde temsil etmek ve bu ülkelerde AB'nin değerleri ile çıkarlarını teşvik etmektir. Bu bağlamda, delegasyonlar, AB ile ev sahibi ülke arasındaki ilişkinin, siyasal, ekonomik, ticari veya insan hakları ve sivil toplum kuruluşlarıyla ortaklık gibi tüm politik alanlarında ilişkiler kurmakla sorumludurlar.¹⁶⁰

Delegasyonlar, ev sahibi ülkelerindeki siyasi gelişmeleri analiz etmek ve raporlamakla da görevlendirilmişlerdir. Ayrıca projeler ve hibeler yoluyla kalkınma işbirliğini de programlarlar. Bir temsilciliğin en temel fonksiyonu, bulunduğu bölgede AB'nin görünürlüğünü, farkındalığını ve anlaşılmasını artırmayı içeren kamu diplomasisini yürütmektir.¹⁶¹ Söz konusu delegasyonlar; demokratikleştirme, barış ve güvenliğe katkı araçları gibi mekanizmalarının iyi yönetim, hukukun üstünlüğü, sivil toplum ve medya desteği, NGO desteği, insan hakları gibi süreçlerinin yürütülmesinde ve AB'nin tanıtılmasında önemli bir araç işlevi görmektedir. Bu nedenle, bölge delegasyonlarının etkinliği, AB'nin dış ve güvenlik politikasının normatif kapasitesini belirleyen önemli bir ölçüt olacaktır.

Avrupa Birliği Antlaşması (Treaty of European Union/TEU-ABA) ile politik anlamda ortak yaklaşımın oluşturulmasına ve uygulanmasına katkıda bulunması amacıyla, uluslararası örgütler nezdindeki ve üçüncü ülkelerdeki AB delegasyonları

¹⁵⁸ Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Andlaşma, md.221.

¹⁵⁹ Sjöstedt, ss.107-108.

¹⁶⁰ European External Action, About Us, About the European External Action Service (EEAS), EU Delegations, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-european-external-action-service-eeas_en (18.04.2020).

¹⁶¹ European External Action, About Us, About the European External Action Service (EEAS), EU Delegations, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/82/about-european-external-action-service-eeas_en (18.04.2020).

ve üye devletlerin diplomatik görevlilerin kendi aralarında işbirliği yapmaları da öngörülmüştür.¹⁶² Bununla birlikte üye devletlerin üçüncü ülkeler ve uluslararası konferanslar nezdindeki diplomatik delegasyonları ve konsolosluk delegasyonları ile Birlik temsilcileri ve bunların uluslararası örgütler nezdindeki delegasyonlarının işbirliği yapmaları ve bu işbirliğini de bilgi alışverişi ve ortak değerlendirmeler yapmak suretiyle arttırmaları hedeflenmiştir.¹⁶³ Dolayısıyla daha önce sözü edildiği gibi üye ülkelerin diplomatik temsilcilerinin de AB delegasyonları ile uyumlu çalışıp çalışmadığı, yine AB'nin küresel sahnede özellikle Entegrasyoncu görüş bağlamında normatif güç kapasitesinin istikrarını değerlendirirken önemli bir gösterge olarak kabul edilebilecektir.

1.2.2.5. Uyum

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün kapasitesi elbette sadece sahip olduğu kaynaklara ve araçlara göre değil, bu araçları güvenlik politikası ile ilgili alanlarda etkili bir şekilde kullanıp kullanmadığına bakarak daha gerçekçi bir şekilde değerlendirilebilir. Bu da “kolektif bir karara varma ve alınan bu karara bağlı kalma kapasitesi” olarak tanımlanan uyumlu davranışlar gerektirir.¹⁶⁴

Dolayısıyla AB'nin küresel güvenlik aktörlüğüne yönelik kabiliyetlerini ölçmede üzerinde durulan önemli bir kavram da uyumluluktur. Jupille ve Caporaso, küresel aktörlüğün uyum ölçütünü dört farklı boyutta değerlendirmiştir. Buna göre uyumlu bir küresel aktörün, değerlerde (hedeflerde), taktikte, usulde ve sonuca bağlamada (çıktıda) bir bütün olarak hareket edebilmesi gerekmektedir. Değer bütünlüğü basitçe, temel hedeflerin benzerliği ya da uyumu şeklinde ifade edilirken taktiksel bütünlük biraz farklı olan hedeflerin birbirine uyum sağlaması olarak açıklanmaktadır. Usulde bütünlük ise bazı kurallar ve prosedürler üzerinde fikir birliğini ifade etmekte ve üzerinde çatışma yaşanan sorunların çözümünde dikkate alınmaktadır. Son olarak eğer üye devletler ortak politikaları formüle edebilmeyi, hedefler ve usulde taktiksel olarak birleşerek bütünlük sağlamayı başarabilirlerse bu durumdan çıktıda bütünleşme de etkilenecektir. Dolayısıyla Jupille ve Caporaso,

¹⁶² Tready on European Union, Article 32.

¹⁶³ Tready on European Union, Article 35.

¹⁶⁴ Hill, 1998, s.24.

AB'nin küresel aktörlüğünün üye devletler ve AB düzeyindeki diğer kurumlar arasındaki politika ve çıkar çatışmalarından büyük oranda etkilendiğini ileri sürmektedirler.¹⁶⁵

Literatürde AB'nin küresel güvenlik alandaki uyumluluğunu değerlendirmek için genel olarak kurumsal koordinasyonu ile güvenlik, tehditler ve potansiyel tepkiler hakkında ortak görüşlerin varlığına (veya yokluğuna) bakmak gerektiği konusunda yaygın görüş ve çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.¹⁶⁶

Konu ile ilgili yapılan bir çalışmada AB Komisyonunun da sıkça dile getirdiği uyum ("coherence") kavramı, kurumsal koordinasyon ve güvenlik konusunda ortak bir anlayış olmak üzere çift yönlü bir anlam yüklenmek suretiyle açıklanmıştır. Kurumsal koordinasyon olarak uyum, ulusal sınırlara bağlı olmaksızın güvenlik tehditleriyle mücadele etmek için gerekli olan prosedürlerin, politika çıktıların, araçların ve aktörlerin en iyi şekilde uyumlaştırılması olarak tanımlanmaktadır. Buna göre kurumsal koordinasyon operasyonel ve politik olmak üzere iki temel unsura dayanmaktadır. Operasyonel unsur, dış ve güvenlik politikasındaki aktörlerin ortak bir anlayış ve uygulama geliştirmeyi amaçlayan çabaları ya da bu çabaların yokluğunu ifade ederken politik unsur ise bu çaba ve uygulamaları çevreleyen siyasi engeller ve teşvikleri ifade etmektedir. Çalışmada ayrıca operasyonel ve politik unsurlar arasındaki ilişkilerin uyumlu olması için güvenlik, tehditler ve potansiyel tepkiler hakkında aynı aktörlerin benzer görüşlere dayanması gerektiği ileri sürülmüştür ki bu da güvenlik konusunda ortak bir anlayışın geliştirilmesi şeklinde açıklanmaktadır.¹⁶⁷

Uyum konusundaki kavramsallaştırmalar, aşağıdaki tabloda kolaylıkla görüldüğü gibi genel olarak yatay ve dikey olarak analiz edilmektedir. Yatay eksen "AB kurumlarının, birimlerinin ve temsilcilerinin" çeşitli dış politika ve faaliyetlerinde mantıksal olarak birbirine ne ölçüde bağlı olduğunu ve birbirlerini ne

¹⁶⁵ Jupille and Caporaso, ss.219-220.

¹⁶⁶ Örneğin AB'nin küresel terörizmle mücadelede aktörlüğünü değerlendiren bir çalışmada Jupille and Caporaso'ya benzer şekilde AB'nin uyum kategorisindeki ölçütü, değerler, tercihler, prosedürler ve politikalar konusunda anlaşma ve uyum şeklinde açıklanmıştır. Bkz. Erik Brattberg and Mark Rhinard, "The EU as a global counter-terrorism actor in the making", **European Security**, Cilt:21, Sayı:4, Yıl:2012, ss.557-577, s. 564.

¹⁶⁷ Helena Carrapico and André Barrinha, "The EU as a Coherent (Cyber)Security Actor?", **Journal of Common Market Studies**, Cilt:55, Sayı:6, Yıl: 2017 Volume 55. ss. 1254–1272, ss. 1255-1256.

ölçüde desteklediğini içermektedir. Dikey eksen ise “üye devletlerin” dış politika ve faaliyetlerinde AB kurumları, birimleri ve temsilcilerinin politikaları ile ne ölçüde bağlantılı ve bunları ne ölçüde destekleyici oldukları ile ilgilidir. Dolayısı ile uyum ile kastedilen şey, AB’nin hangi kurum veya politika aracını seçtiğinden bağımsız olarak, dış politika hedeflerini ortaya koyup bunları gerçekleştirmek için gösterdiği çabadır.¹⁶⁸

Tablo 1: Güvenlik Alanında Uyum Kriterleri

	<i>Yatay Eksen</i>	<i>Dikey Eksen</i>
Kurumsal koordinasyon (Entegrasyon)	* Üye Devletlerin güvenlik kurumları / organları politikaları ve araçları ulusal düzeyde verimli bir şekilde koordine ediyor mu? * AB kurumları, girişimleri Avrupa düzeyinde verimli bir şekilde koordine ediyor mu? * Güvenlik alanındaki özel şirketler arasında koordinasyon var mı?	* Üye Devletler ve AB kurumları güvenlik politikaları arasında etkili bir şekilde koordine ediliyor mu? * Avrupa kurumları güvenlik alanında yetkin midir? * Avrupa güvenliğinde yükselen bir aktör olarak özel sektör, üye devletler ve AB kurumlarıyla etkin bir şekilde koordine ediliyor mu?
Ortak Anlayış, Tehditler, Yaklaşımlar ve Karşılıklar	* Belirli güvenlik tehditleri hakkında ulusal anlayışların yakınlştırılarak uyumlaştırılması söz konusu mu? * Üye devletler, güvenlik sorunlarına yanıt verirken AB’nin bu konudaki önceliklerine uyumlu davranıyor mu? * Avrupa kurumları güvenlik tehditleri konusunda ortak bir anlayışı paylaşıyor mu? * Tehdit algılamaları benzer bir kavramsal çerçevede karşılık buluyor mu? * Özel sektör, güvenlik tehditleri konusunda ortak bir anlayışı yansıtıyor mu?	* Üye devletlerin güvenlik tehditleri hakkındaki görüşleri AB kurumlarınıninkine benzer mi? * AB belgeleri ulusal güvenlik anlayışlarını yansıtıyor mu? * Üye Devletler ulusal düzeyde AB belgelerinde kullanılan güvenlik tehdidi tanımlarını uyguluyor mu? * Özel sektör, Devlet sektörü ile aynı güvenlik tehditleri anlayışını paylaşıyor mu?

Kaynak: Carrapico and Barrinha, s.1258.

¹⁶⁸ Jan Joel Andersson, “The European Security Strategy and the continuing search for coherence”, Sven Biscop and Jan Joel Andersson (Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, ss.122-138, s.124.

Yatay uyumun nasıl sağlanacağı konusunda yapılan bir çalışmada bunun öncelikle politikalar düzeyinde başlatılması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre, yatay uyum sadece ODGP ile ilgili değildir, aynı zamanda Birliğin güvenliği üzerinde önemli bir etkisi olabilecek tüm ilgili politika alanlarını ve karar verme düzeylerini de içermelidir.¹⁶⁹ Bu nedenle AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün yatay uyumu esasen oldukça geniş bir çerçevede örneğin, kurumları, üye devletlerin dış ve güvenlik stratejilerini, özel güvenlik şirketlerine yönelik aktörleri, politika ve strateji belgelerini ve bu konularla ilgili karar alma mekanizmalarını incelemeyi gerektirir.

Uyum kavramının, günümüzde AB'nin güvenlik aktörlüğü ve stratejik vizyonunun merkezinde olduğu ve kurumsal reformu daha da haklı göstermek için kullanıldığı da öne sürülmektedir. Bu noktada Lizbon Antlaşması ile oluşturulan Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisinin AB kurumları arasındaki uyumu arttırmayı amaçladığı ve bunun da uyum kavramının AB'nin merkezinde olduğunun en büyük göstergesi olduğu söylenmektedir.¹⁷⁰ Uyum kavramının kademeli olarak temel anayasal ilkelerden bir haline geldiği, AB'nin yasal düzenlemelerinde de bu yönde değişiklikler yapılması konusunda eğilimlerinin ortaya çıktığı gözlemlenmiş ve bunda özellikle güvenlik önceliklerinde yaşanan dönüşümün etkili olduğu ileri sürülmüştür. Bu bağlamda uyumun, AB yasal düzenlemelerinde özellikle Lizbon Antlaşması ile dış politikada hem maddi hem de araçsal açıdan bir bütün olarak verilen net bir dış yetki olduğu da söylenmektedir.¹⁷¹

Güvenlik tehditlerinin ortak anlayışı olarak uyumun, hem güvenliği bir kavram olarak farklı aktörlerin nasıl tanımladıkları hem de bu tehditlere karşı geliştirilecek olan ideal politikayı nasıl anlamlandırdıkları ile ilgili olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede küresel güvenlik konusunda üye ülkelerin, "ulus ötesi organize suçlar", "insan ticareti" veya "terörizm" gibi küresel güvenlikle ilgili bir takım kavramların tanımlanması ve iç hukuklarında bu normlara yaklaşılması konusunda ortak bir yaklaşım geliştirerek net ilerleme kaydettiği de hukuksal anlamda ortaya koyulmuştur.¹⁷² Her ne kadar akademik literatürde AB'nin uyum kavramı geliştirmesi

¹⁶⁹ Anderson, s.126.

¹⁷⁰ Carrapico and Barrinha, s.1257.

¹⁷¹ Marise Cremona, "Coherence through Law: What difference will the Treaty of Lisbon make?", **Hamburg Review of Social Sciences**, Cilt: 3, Sayı: 1, Yıl:2008, ss. 11–36, s.35.

¹⁷² AB'nin özellikle uluslararası güvenlik konuları ile ilgili olarak ceza hukukunda uluslararası suçlar, insan ticareti veya terörizm gibi konularda küresel olarak mücadele etmek amacıyla oluşturulan

ile yasal olarak oluşturulan koordinasyonun uygulamada beklenen sonuçları vermediği ve bunun AB’de “yetenek-beklenti açığı” oluşturduğu söylene de¹⁷³ AB’nin, ortak politika çıktılarını teşvik etme, ortak araçlar geliştirmek için yeni prosedürler uygulama ve güvenlik aktörlerini birlikte çalışmaya teşvik etme gibi konularda kayda değer ilerleme kaydettiği de belirtilmiştir.¹⁷⁴

Sonuç olarak AB’nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçütlerini değerlendirmede “uyum” alt başlığının, güvenlik konusunda AB’nin bugüne kadar oluşturduğu mevzuat ve üye ülkelerle özel güvenlik aktörlerin bu mevzuata ne derece uyum sağladığı incelenecektir. Öte yandan AB’nin güvenlik alanında söz sahibi olan ya da görevli olan kurumlarının da birbiri ile uyumu Birliğin dünyada tek sesle konuşan küresel bir güvenlik aktörü olup olmadığı konusunda fikir verecektir.

1.2.2.6. Tanınma (Recognition)

Uyum ölçütünün aksine aktörlüğün daha çok dış boyutu ile ilgili olan tanınma ölçütü, daha somut olarak, “başkaları tarafından bir aktör olarak tanımlanma” anlamına gelir.¹⁷⁵ Bu bağlamda tanınma, daha önce de sözü edildiği gibi, AB’nin diğer uluslararası aktörler ve devletler tarafından meşru olarak kabul edilmesi ve bunlarla etkileşime girmesi ile ilgilidir. Buna ek olarak tanınma ölçütünün, yukarıda sayılan davranışsal ölçütler dizisine önemli bir sosyal inşacı katkı sağladığı da ileri sürülmektedir. Çünkü tanınma, egemenlik, devletler ve devlet dışı aktörler gibi toplumsal yapıların kurucu doğasını yansıtır. Bu, aynı zamanda AB’nin kısmen

çerçeve kararı ve bu kararın üye ülkelerde uyumlaştırılarak yasal mevzuatını yaklaştırması konusunda yapılan detaylı bir hukuk araştırması için bkz: Francesco Calderoni, **Organized Crime Legislation in the European Union: Harmonization and Approximation of Criminal Law, National Legislations and the EU Framework Decision on the Fight Against Organised Crime**, Springer, London, New York, 2010.

¹⁷³ Florian Trauner, “The internal-external security nexus: more coherence under Lisbon?”, Occasional Paper Sayı: 89, **European Union Institute for Security Studies**, March 2011, s.38; Ramses A. Wessel, “Towards EU Cybersecurity Law: Regulating a New Policy Field”, Nicholas Tsagourias, Russell Buchan (Eds.) **Research Handbook on International Law and Cyber Space**, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2015, ss.403-425; Christopher Hill, “The capability-expectations gap” **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 31, Sayı: 3, Yıl: 1993, ss. 305-328, ss.24-25.

¹⁷⁴ Carrapico and Barrinha, s.1257.

¹⁷⁵ Rikard Bengtsson, **The EU and the European Security Order: Interfacing Security Actors**, Routledge, London and New York, 2010, s. 29.

kurumlar ve kabiliyetler gibi maddi güçlerden ve kısmen de başka kurumların bireylerin doğası hakkındaki ortak fikirlerinden oluştuğunu göstermektedir.¹⁷⁶

Jupille ve Caporaso, başkaları tarafından tanınma ölçütünün, küresel bir güvenlik aktörü olarak AB'nin küresel siyasette var olmasının olmazsa olmaz bir koşulu olduğunu belirtmişlerdir. Yazarlar ayrıca, tanımayı “de jure” ve de facto” tanınma şeklinde iki yönlü olarak detaylandırmışlar ve tanınma ölçütünün açıklanmasını bir adım daha ileri götürmüşlerdir. Buna göre de jure tanınma, uluslararası hukuk kapsamında diplomatik olarak tanınma veya uluslararası kuruluşlara resmi üyelikle ilgilidir. De facto tanınma ise herhangi üçüncü bir tarafın üye devletlerden ziyade AB ile etkileşim kurması ile ifade edilmektedir. Yazarlara göre AB için tanınma ölçütü herhangi bir üçüncü taraf, bir veya daha fazla AB üye ülkesine gitmek yerine AB ile etkileşime girdiğinde karşılanmış sayılmaktadır.¹⁷⁷

Bretherton ve Vogler'ın, AB'nin küresel aktörlüğünün bir ölçütü olarak “tanınma”yı, Jupille ve Caporaso'dan daha ayrıntılı bir çerçevede inceledikleri ve daha çok sosyal inşacı varsayımlara dayandıkları ileri sürülmektedir.¹⁷⁸ Bretherton ve Vogler, küresel siyaseti, içinde aktörlerin resmi ya da gayri resmi sosyal etkileşim kurdukları süreç bağlamında kavramsallaştırır ve aktörlerin kimlikleri de bu süreçlerde kurdukları ilişkilerle şekillenir. Yazarlar, “elverişli durum” kavramına da vurgu yaparlar. Buna göre AB'nin benzersiz bir şekilde ortaya çıkıp geliştiği zamanki yapısal koşulları, aktörlerin davranışlarını kısıtlayan veya dış ortamda neoliberal fikirlerin etkileşime geçmesini mümkün kılan bir faktör olarak tanımlarlar. Bu koşulların AB'nin melez (hükümetler arası bir örgütten daha fazlası, bir devletten daha azı) bir uluslarüstü aktör olarak tanınmasının yapısal bağlamını oluşturduğunu ve AB'nin bu koşullar altında kendini diğer aktörlere kabul ettirebilmek için akıntıya karşı yüzmediğini ileri sürmektedirler.¹⁷⁹ Bu yönüyle Bretherton ve Vogler'ın tanınma ölçütüne yükledikleri anlam, Jupille ve Caporaso'nun de facto tanınma açıklamasına daha yakın bulunur ve her ikisinin de uluslararası politikanın toplumsal yönleri ile ilgili

¹⁷⁶ Kaunert and Zwolski, s.43.

¹⁷⁷ Jupille and Caporaso, ss.215-216.

¹⁷⁸ Ronja Scheler, “The EU as a Global Actor: a Framework for Analysis”, Paper presented at the ECPR Graduate Student Conference Innsbruck, Section 09, Panel 100 – **The EU as a Global Actor**, 3-5 July 2014, ss.1-18, s.10.

¹⁷⁹ Bretherton and Vogler, 2006, s.20.

olduğu söylenir.¹⁸⁰ Dolayısıyla her iki görüş de AB'nin küresel aktörlüğünün tanınması için fiili olarak kabul edilmesinin yeterli olduğunu farklı şekillerde anlatmışlardır.

Bununla birlikte tanınma ölçütünün dinamik bir ölçüt olduğu ve AB'nin politika başlıkları bazında zamanla tanınma konusunda sorunlarının çıkabileceği de öne sürülerek kavramın derinleşmesi yönünde bir çalışma daha yapılmıştır. Buna göre örneğin üye ülkelerin uzunca bir zamandan beri sorumlu olduğu bir politika alanında AB'ye yetki devri olmuşsa, üçüncü ülkeler bu yetki devrini tanımakta zorluk çekebilirler. Birincisi, yeni yetki devri göz açıp kapayıncaya kadar gerçekleşemez; bu ülkelerle tek tek uğraşmak ve üçüncü ülkelerin yeni duruma uyum sağlaması zaman alır. Öte yandan münferit olarak üye ülkelerle müzakere edilebilen üçüncü ülkeler, AB'nin pazarlık gücünden fayda sağlamayacağı durumlarda bu yeni otoriteyi tanımak için istekli de olmazlar. Bu bağlamda AB'nin dış eylemi ile ilgili olan tanıma ölçütünün yeterince karşılanıp etkili bir aktör konumuna geldiği zaman, kendisine atfedilenden daha fazla otorite ve yetki sahibi olacağına ve bunun da “uyum” ölçütüne olumlu bir katkı yapacağına dair önemli bir varsayım geliştirilmiştir. Yine “Speaking with a single voice: internal cohesiveness and external effectiveness of the EU in global governance”adlı aynı çalışmada otorite, yetki devri ya da tanımanın yokluğunda üye ülkeler arasında uyum olabileceği; fakat bu durumda AB'nin uluslararası bir aktör değil, koalisyon yapmış üye ülkeler olarak adlandırılabilceği ileri sürülmüştür.¹⁸¹

Yine AB'nin iç yapısı ve dış eylemi hakkında yapılan bir diğer çalışmada da AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olabilmesi için öncelikle kendi içinde net bir benlik kavramına sahip olmasının yani uyumlu olmasının, daha sonra da üçüncü aktörlerce tanınmasının gerekli olduğu söylenmiştir.¹⁸² Bu noktada küresel aktörlüğün uyum, otorite, yetki devri ve tanınma ölçütleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesi ve bu kriterlerin birbirinin tamamlayıcısı olduğu söylenebilir.

¹⁸⁰ Brattberg and Rhinard, s. 561.

¹⁸¹ Eugénia da Conceição-Heldt and Sophie Meunier, “Speaking with a single voice: internal cohesiveness and external effectiveness of the EU in global governance”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:21, Sayı:7, Yıl:2014, ss. 961-979, ss.965-966, s.976.

¹⁸² Scheler, s.15.

İKİNCİ BÖLÜM

AB'NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜNE FARKLI YAKLAŞIMLAR VE AKTÖRLÜĞÜN GELİŞİMİ

2.1. AVRUPA'DA ORTAK SAVUNMA İHTİYACININ ORTAYA ÇIKIŞI

2.1.1. Yapısal Etkenler

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa uluslararası politikanın merkezi olmaktan çıkmış ve ABD, güvenlik odaklı bir çevreleme politikası aracılığı ile yeni bir uluslararası düzenin baş aktörü olmaya başlamıştır. Bu yeni dünya düzeni oluşmaya başlarken ABD, özellikle 1940-1950 yılları arasında Joseph Raymond McCarthy tarafından yürütülen korku ve tehdide dayalı politikalara başvurmuş ve komünizmin kaynağı olan Sovyet Rusya'yı güvensizliğin nedeni olarak göstermiştir. Öte yandan Yalta Konferansı'nda Birleşik Krallık ve Rusya ile anlaşmış, bu örtülü işbirliği yoluyla yeni dünya düzeninin ekonomik, siyasi ve kültürel anlamda liberalleşmesi, uzun vadede ise Amerikalılaştırılması için aktif politikalar izlemiştir. Nitekim Birleşmiş Milletler örgütünün kurulması da veto yetkisi olan devletlerin düzenlenmesi de bu döneme rastlamaktadır. Özellikle Reagan döneminde ABD'nin dış politikada anti-komünist hareketleri desteklemesi yapısal realist kuramın varsayımlarını destekleyen önemli gelişmelerden biri olmuştur.¹⁸³

ABD Başkanı Harry Truman'ın 12 Mart 1947'de tüm dünyaya ilan ettiği ve Truman Doktrini olarak bilinen Amerikan dış ve güvenlik politikası, II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin güvenliğinin sağlanması için demokratik rejimlerin desteklenerek totaliter rejimlerin yayılmasını engelleme esasına dayanmaktaydı. Truman Doktrini, Soğuk Savaş dönemi boyunca Amerikan dış politikası olarak çevreleme politikası adıyla uygulanmıştır. Başkan Truman, güvenli bir dünyada yaşamanın "ideolojik ve ekonomik koşullarını" bu doktrin ile ortaya koyarak bunları önce Kongre'ye daha sonra da tüm Batı toplumlarına kabul ettirmeyi başarabilmiştir.

184

¹⁸³ John Spanier, **American Foreign Policy Since World War II**, 12th Edition, Congressional Quarterly Press, Washington DC, 1992, ss.268-269.

¹⁸⁴ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, Kasım 2008, ss.257-258.

Truman, ABD'nin özgürlüklerin esas alındığı liberal bir dünyada ayakta kalabileceğini öngörmüş ve buna istinaden demokratik rejimlerle serbest piyasa ekonomisini savunmuştur. Truman Doktrini ayrıca Almanya'nın yayılmacılığı ve Sovyetler Birliği'nin karşıt ekonomik ve sosyal sistemleri karşısında Batı Avrupa'nın da güvende kalabilmesi için liberal ekonomik ve siyasal sistemin tüm dünyada yayılabilmesini gerekli görmüştür. 1950'lerde ABD Dışişleri Bakanı Dean Asheson ve yardımcısı Paul Nitze'nin katkılarıyla hazırlanan ve ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 68 Nolu belgesi ile somutlaşan doktrinin sonucunda “silahlanma¹⁸⁵” ekonomik ve güvenlik sorunlarına uzun vadeli bir çözüm olarak kabul edilmiştir. Söz konusu çözüm önerisi “Açık Kapı Politikasını”¹⁸⁶ uygulayacak bir akımın “uluslararasııcı”¹⁸⁷ mimarlarını yaratmıştır. Çok uluslu şirketler ve denizler aşırı ticaretle ilgilenen bu kesim, daha sonra özellikle soğuk savaş döneminde güvenlik sorunlarından yola çıkarak ekonomik ve askeri ilişkilerin düzenlenmesinde baş aktör olmuşlardır. Bu da Soğuk Savaşın yalnızca SSCB ile ABD arasındaki ideolojik bir rekabet olmaktan çıkarak, ABD'nin tüm dünyanın jandarmalığını üstlenmesine zemin

¹⁸⁵ 1950 yılında ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin 68 nolu (NSC-68) Belgesi ile ABD ve Avrupa'da Sovyet tehdidi ile başa çıkabilmek için büyük bir silahlanma programı başlatılmıştır. Bu silahlanma programı, aynı zamanda hem Marshall Planı dâhilinde Avrupa'ya yardım edilmesi hem de hidrojen bombası gibi silahların geliştirilmesi için yüklü bir paranın harcanması için gerekçe de oluştuyordu. Bu sırada Kore, Vietnam ve Tayvan'da uluslararası gerginliklerin artması, Amerikalılar ve Avrupa halkları arasında korku ve tehdidin yayılmasına ve bu projelerin finansmanının tepki çekmeden kabul edilmesine yol açmıştır. NSC-68 sürecinin detayları için bkz. John Lewis Gaddis and Paul Nitze, “NSC 68 and the Soviet Threat Reconsidered”, **International Security**, Cilt: 4, Sayı: 4, Yıl: 1980 (Spring), ss. 164-176. ABD Kongresinden çıkan kararın uluslararası gelişmelerle ve korkuya dayalı politika ile bağlantısı için bkz. Thomas J. McCormick, **America's Half-Century: United States Foreign Policy in the Cold War**, The John Hopkins University Press, Baltimore, MD, 1989, ss.77-78; s.98.

¹⁸⁶ Açık Kapı Politikası, ABD Dışişleri Bakanı John Hay tarafından 1899 yılında ABD'nin Çin'deki çıkarlarını korumak üzere yayınladığı bildiri ile duyurulan emperyalist bir politika olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu bildiriye göre Çin'i büyük bir Pazar olarak değerlendiren sömürgeci bütün devletler, Çin ile yaptıkları uluslararası ticarete eşit haklara sahip olacaklardı. Böylece ABD, Çin'in paylaşımında askeri olarak üstün olamasa da uluslararası ticaret yoluyla pazarın tümüne hâkim olmayı hedefleyen bir strateji izlemeyi hedeflemiştir. Ayrıca Marshall Planı'nın entelektüel kökeninin de bu stratejiye dayandırıldığı ileri sürülmüştür. Bkz. William Appleman Williams, **The Tragedy of American Diplomacy**, Fiftieth Anniversary Edition, W. W. Norton & Company, New York&London, 2009, s.xi, ss.270-271.

¹⁸⁷ Son zamanlarda literatürde ve uluslararası medyada “küreselci veya globalist” olarak da sıkça rastlanan uluslararasııcı terimi, ekonomik ve dış politikanın belirli bir ülke için en iyi olacak şekilde değil de uluslararası bir şekilde planlanması gerektiğine inanan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bunun aksine “ulusalıcı” ise, ekonomik ve dış politikaların kendi ülkesi için en iyi olacak şekilde bağımsız olarak planlanması gerektiğini düşünen kişi olarak ifade edilmektedir. Bkz. Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/globalist>, (27.05.2020).

hazırlayan ve yine ABD'ye uygarlığı Sovyet diktasından kurtarma misyonu yükleyen yapısal bir etken olarak değerlendirilmesine yol açmıştır.¹⁸⁸

İki büyük dünya savaşının ardından ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal alanlarda eski gücünü ve sisteme yön veren hâkim konumunu yitiren Batı Avrupa ülkeleri, ABD ve SSCB'nin birbiri ile rekabet eden süper güçler olarak ortaya çıkması ile kendi içindeki barış ve güven ortamını da yitirmiştir. Fransa ve Birleşik Krallık hala sisteme egemen olan büyük güçler gibi davranmaya çalışsa da Avrupa'nın üstünlüğüne dayanan uluslararası sistem dönüşmüş ve Avrupalı devletlerin tarafını seçmesi gereken iki kutuplu bir yapı haline gelmiştir. Klasik realizmin varsayımlarında da daha önce sözü edildiği gibi bu yapısal değişiklik, savaştan galip çıkan Avrupalı devletleri hem SSCB'den hem de Almanya'nın yeniden güçlenmesinden kaynaklanan tehdit unsurları karşısında kendi aralarında ittifak yapmaya ve ABD ile de müttefik olmaya zorlamıştır.¹⁸⁹

Batı Avrupa ülkeleri arasında güvenlik ve savunma konularında işbirliği yapılmasına dair ilk girişimin, esasen Birleşik Krallık ile Fransa arasında Mart 1947'de imzalanan Dunkerque Antlaşması olduğu ve hatta bu Antlaşma'nın NATO'nun temellerini oluşturduğu ileri sürülmektedir.¹⁹⁰ Bununla birlikte Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Ernest Bevin ve Fransa Dışişleri Bakanı Georges Bidault tarafından imzalanan Antlaşma'nın odak noktası, Almanya'nın eski gücünü tekrar toplayarak saldırgan politikalarına geri dönmesi tehdidi olarak görülse de esasen Avrupa güvenliğinde NATO'nun yani Atlantikçiliğin ilk adımını teşkil ettiği de öne sürülmüştür. Buna göre Dunkerque Antlaşması ile Büyük Britanya Avrupa güvenliği ile ilgili meselelerde söz sahibi olmaya başlamış, Büyük Britanya ile birlikte ABD ve dolayısıyla Atlantikçilik de Avrupa kıtasına yayılmıştır. Çünkü o dönem için küresel gücünü yitiren Büyük Britanya, SSCB ve ABD gibi iki süper güç karşısında üçüncü

¹⁸⁸ Kaplan, 1999, ss.186-187; Soğuk Savaş döneminde NATO tarafından “aynı çadırın entelektüel direkleri” olarak tanımlanan üç önemli stratejist George F. Kennan, Paul H. Nitze ve Andrew J. Goodpaster hakkında detaylı bilgi için bkz. NATO Dergisi, Eski ve Yeni Operasyonlar, Özel, Üç Soğuk Savaşçı, İlkbahar 2006, <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/turkish/special.html>, (15.11.2019).

¹⁸⁹ McCormick, 2011, ss.63-65; Sander, 2008.s.201; Uçarol, 1995, ss.658-659; Barış Özdal, **Avrupa Birliği Siyasi Bir Cüce, Askeri Bir Solucan Mı? –Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Süreçlerinin Tarihsel Gelişimi-**, Dora Yayınları, Bursa, 2013, ss.55-56.

¹⁹⁰ John Spanier, **American Foreign Policy Since World War II-**, 12th Edition, Congressional Quarterly Press, Washington DC, 1992, s.53.

bir güç olmaksızın Batı Avrupa ile ABD'nin ittifak yapmasını çıkarlarına daha uygun görmüştür.¹⁹¹ Nitekim bu antlaşmadan bir yıl sonra özellikle Çekoslovakya'da meydana gelen komünist darbe neticesinde, Benelüks ülkelerinin de davetiyle Batı Avrupa'da SSCB tehdidine karşı savunma ve işbirliği genişletilmek istenmiş; Mart 1948'de Brüksel Antlaşması imzalanarak taraf devletlerden birine yapılan saldırının her bir tarafa yapılmış gibi kabul edileceği belirtilmiştir. Böylelikle Avrupa savunmasında Batı Avrupa ülkeleri, Benelüks ülkeleri ve ABD ortak bir platformda bir araya gelmişlerdir.¹⁹²

Savaş sonrası eski gücünü yitiren Batı Avrupa ülkelerini güvenlik politikaları bakımından bütünleşmeye iten en önemli unsurlar, Almanya'nın yayılmacı siyasetine karşı içsel ve Doğu Avrupa'daki Sovyet yayılmacılığına dayalı dışsal risklerdir. Bu bağlamda henüz AB'nin güvenlik kimliğinin uluslarüstü veya uluslararası bütünleşme tercihinin herhangi bir Atlantik etkiye maruz kalmadığı ve bu yöndeki siyasi iradenin iç dinamiklere bağlı olarak geliştiği söylenebilir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın güvenlik politikaları bakımından Atlantikçi yörüngeye kaymasını (kaydırılmasını) Buzan, "bindirme" kavramı ile açıklamaktadır. Buzan'a göre herhangi bir bölgede bulunan yerel devletler arasındaki güvenlik dinamikleri, dışarıdaki güçlerin o bölgedeki varlığı ile doğrudan etkilendiği zaman ortaya çıkar. Bindirmenin müdahale ile karıştırılmaması için de ikisini karşılaştırır. Müdahalenin yerel güvenlik dinamiklerini güçlendirdiğini; bindirme durumu söz konusu olduğunda ise yerel güvenlik dinamiklerinin büyük güçlerin rekabet unsurlarına tabi kılındığını hatta yok edildiğini ileri sürer. Hatta bu duruma Avrupa'nın sömürgeciliğine maruz kalan üçüncü dünya ülkeleri ile Soğuk Savaş sırasında iki süper gücün arasında Avrupa'da kaybolan güvenlik dinamiklerini örnek gösterir. İşte bu nedenle Avrupa'nın yerel güvenlik dinamiklerinin süper güçlerin bindirmesi ortadan kalktıktan

¹⁹¹ John Baylis, "Britain and the Dunkirk Treaty: The Origins of NATO." **The Journal of Strategic Studies**. Cilt:5. Sayı:2, Yıl: 1982, ss.236-247, s.247. Buna göre 1945'te Büyük Britanya'nın iki seçeneği vardı. Hem ABD hem de yükselen SSCB'ye karşı bir güç dengesi olarak "üçüncü bir güç" arayacak ya da SSCB'den algılanan tehdidi kontrol altına almak için ABD ile ittifakı güçlendirecekti. Bkz: David Reynolds, **Britannia Overruled: British Policy and World Power in the Twentieth Century**, Longman, London, 1991. ss. 160-161.

¹⁹² Peter Svik, "The Czechoslovak Factor in Western Alliance Building, 1945-1948." **Journal of Cold War Studies**, Cilt:18, Sayı:1, Yıl: 2016, ss.133-160, s.137.

sonra ne tür özellikler taşıyacağı sorusunun da 21. Yüzyılın en kurgusal sorusu olduğunu iddia eder.¹⁹³

Buzan, günümüzde yapısal etkenlerin yoğun olarak görüldüğü bindirme durumunda daha gönüllü bir teslimiyet biçiminin ortaya çıktığını ve bunun da eşitsiz ittifaklara yol açtığını ileri sürmüştür. Buzan bunu, yerel güvenlik endişelerinin egemen gücün güvenlik yönelimlerine tabi olması ve bu yönelimlerin doğrudan yerel kompleksin içinde bulunan büyük gücün askeri güçleri ile desteklenmesiyle açıklamaktadır. Buna göre Avrupa Topluluklarını küresel güvenlik kompleksi olarak tanımlayan Buzan, Avrupa'daki yerel devletlerin ya toplu olarak dışardaki başka bir güçten ya da yerel güvenlik dinamiklerine karşı başka bir operasyondan korktukları için bu tabi olma durumuna boyun eğmişlerdir. Bu bağlamda Buzan, Avrupa ve Japonya'nın ABD ile olan ilişkilerini de bindirme duruma örnek göstermiştir. Buzan'a göre küresel güvenlik kompleksi olan Avrupa Toplulukları, Almanya'nın tutumuna odaklanan güvenlik yöneliminden kırk yıllık bir ayrılma yaşamıştır ve bunun sebebi de Avrupa'nın ABD ve SSCB arasındaki rekabette bir cephe hattı olarak kutuplaştırılmış olmasıdır. Buzan, Batı Avrupa ile ABD arasındaki birçok gerilimin de SSCB ile ortak rekabetin doğası ve amacına ilişkin olarak ortaya çıktığını, NATO ittifakının tarihinin de bunu doğruladığını vurgulamıştır.¹⁹⁴ Dolayısıyla Avrupa güvenlik ihtiyacının ortaya çıkışında olduğunda kadar dış ve güvenlik politikasının gelişiminde de yapısal etkenlerin baskın olduğu bindirme faktörünün etkili olduğu söylenebilir ki bu da yapısal realist kuramın önemli varsayımlarını doğrulamaktadır.

Nitekim 1948 yılında Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) kuruluşunun hemen ardından Sovyetler Birliği'nin Batı Berlin'i kuşatmaya başlaması ve 1949 yılında ilk atom bombasını patlatarak ABD'den sonra ikinci atom gücüne sahip devlet olması, Mao güçlerinin Çin'i ele geçirmesi, Çekoslovakya'da darbe olması gibi uluslararası gelişmeler, Batı Avrupa'da güvenlik tehdidinin hızla arttığı algısına yol açmış ve kendilerinde SSCB ile mücadele etme gücünü giderek yetersiz bulan Batı Avrupa Devletleri, (Birleşik Krallık, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, Danimarka, İzlanda, Portekiz ve İtalya) ABD ile Kanada'nın da dahil olduğu "Kuzey

¹⁹³ Barry Buzan, **People, States and Fear-The National Security Problem in International Relations in the post-cold world era**, Second Edition, ECPR Press, UK, 1991, ss.164-165 and s.181.

¹⁹⁴ Buzan, s.181.

Atlantik Antlaşması Örgütü'nü (NATO) kuran Washington Antlaşması'nı imzalamak durumunda kalmışlardır.¹⁹⁵ Antlaşma'nın en önemli beşinci maddesine göre, taraflar içlerinden birine ya da bir kaçına karşı Avrupa'da veya ABD'de meydana gelecek bir saldırıyı bütün taraflara yöneltilmiş olarak görecekle ve bu saldırıya karşı tek başlarına veya diğer taraflarla birlikte silahlı kuvvet kullanmak da dâhil olmak üzere her türlü savunmayı yapacaklardı.¹⁹⁶

NATO'nun kurulması ile SSCB'nin yayılmacılığına karşı etkili bir caydırıcı güç oluşturularak aynı zamanda Doğu genişlemesi karşısında Batı ittifakı geliştirilerek güçler dengesi sağlanmıştır. Hemen akabinde Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Danimarka, İrlanda, İsveç ve Norveç'in katılımıyla 10 Avrupa ülkesi Avrupa Konseyi'ni kurmuş, 1951 yılına kadar sırasıyla Türkiye, Yunanistan, Federal Almanya ve Avusturya da bu oluşuma katılmış ve uluslararası sistem Doğu-Batı olmak üzere iki bloklu bir görünüm almıştır.¹⁹⁷ Tam bu sırada Kore Savaşı'nın da patlak vermesi ve SSCB ile ABD arasında Kore üzerinden sıcak çatışmaların yaşanması, Batı Avrupa devletlerinin güvenliklerine yönelik tehdit algısının artmasına neden olmuş ve Avrupalı büyük devletler kendilerini bu süper güçler savaşında yeterince güçlü ve güvende görmemişlerdir. Bu durum da önceki bölümde açıklanan ve yapısal realist kuramın güvenlik sorunlarına yönelik politikaların belirlenmesinde uluslararası sistemde yaşanan gelişmelerin etkisini açıklayan argümanı ile örtüşmektedir.

Özetle II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle uluslararası sistemin başat aktörü olan Avrupa ülkeleri, hem ekonomik hem de askeri anlamda eski güçlerini yitirmişler,

¹⁹⁵ NATO, Organization, Organization, NATO Declassified, A Short History of NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm, (18.12.2020).

¹⁹⁶ North Atlantic Treaty Organization, e-Library, Official texts, The North Atlantic Treaty, Washington D.C. - 4 April 1949, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm, (Erişim Tarihi: 24.10.2019).

¹⁹⁷ Uçarol, s.669. Bununla birlikte realistler, kurumların devlet idaresinin önemli birer aracı olduğunu ve örneğin ABD'nin, Soğuk Savaş yürütürken büyük ölçüde NATO, Avrupa Topluluğu'na, Uluslararası Para Fonu'na (IMF), Dünya Bankası'na ve diğer kurumlara bel bağladığını ileri sürmektedirler. Buna göre ekonomik bağları kolaylaştırmak genellikle realizm ile tutarlıdır. Ayrıca realistlerin, Soğuk Savaş sırasında kesinlikle Amerika'nın yararına çalışan küreselleşmeyi coşkuyla destekledikleri de öne sürülmektedir ve bu bağlamda liberaller ve realistler arasındaki hem kurumlara hem de ekonomik karşılıklı bağımlılığa ilişkin anlaşmazlığın özü, dünya barışını teşvik edip etmedikleriyle ilgili görülmektedir. Kısacası dönemin realist bakış açısı esasen çatışmayı sona erdirmek gibi hedef ya da tutumla politika yapma inancını taşımamaktadır. Bkz. John J. Mearsheimer, **The Great Delusion: Liberal Dreams And International Realities**, Yale University Press, New Haven and London, 2018, s.150.

özellikle güvenlik alanında Soğuk Savaşın iki süper gücü olan SSCB ve ABD arasındaki rekabette NATO savunma sistemine dahil olarak güvenliğini sağlamaya çalışmışlardır. Avrupa güvenliğine yönelik siyasi ve stratejik görüş ayrılıkları da bu gelişmelerin akabinde başlamış, bu yöndeki tartışmalar günümüze kadar güncelliğini korumaya devam etmiştir. Soğuk Savaş dönemine damgasını vuran klasik realizm kuramının argümanlarına uygun olarak gücün maddi unsurlarının önem taşıdığı ilk kuruluş yıllarında Batı Avrupa, güvenliğin de ekonomik unsurlarının ön plana çıkarıldığı bu süreçte öncelikle ekonomik bir topluluk olarak ortaya çıkmıştır. Ortak bir Avrupa güvenlik ve savunma politikasının ortaya çıkması ise izleyen bölümlerde detaylı olarak incelenecek olup uzun tartışmalar ve süreçler sonucunda sınırlı bir şekilde gerçekleşebilmiştir. Batı Avrupa'nın SSCB ve Almaya tehdidi karşısında ABD'den bağımsız ortak bir savunma topluluğu olarak ortaya çıkmamasının nedeni de yine klasik realist kuramın argümanları ile açıklanabilir. Buna göre sistemde ulus-devletler egemen birimlerdir, bu egemenlik özellikle güvenlik ve savunma politikalarında devredilemez, ulusal çıkarlar her şeyden üstündür. Bu nedenle hayatta kalmak için ya en büyük güç olmak ya da en büyük güç ile ittifak yapmak rasyoneldir.

2.1.2. Ekonomik Nedenler

Dünyada bu gelişmelerin yaşandığı sırada Avrupa ülkeleri bir yandan da savaş nedeniyle çöken ekonomik durumlarını düzeltmek için kendi aralarında özellikle Almaya ve Fransa'nın kömür ve çelik birliğini kurma düşüncesinde hem fikir olması sonucu ekonomik konularda hızlı bir bütünleşme sürecine girmişlerdir. 18 Nisan 1951'de Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu Kuran Antlaşmayı (AKÇT), 25 Mart 1957'de ise AET'yi kuran Roma Antlaşması'nı imzalamışlardır. II.Dünya Savaşı sonrasında uluslararası sistemin iki farklı ideoloji çerçevesinde rekabet edilen bir yapı haline gelmesi, Batı Avrupa'nın savaş sonrası ekonomik kalkınmasının hangi yola gerçekleşeceğini de etkilemiştir. Yukarıda sözü edildiği gibi ABD Batı dünyasının güvenliğini kendi liberal dünya düzeni ile bağdaştırmış ve özellikle savaş sonrasında yıkıma uğrayan Avrupa'nın

yeniden güvenli bir pazar haline gelmesi için öncelikle kendi içinde ekonomik bütünleşmesini şart koşturmuştur.¹⁹⁸

Marshall Planının başlangıç aşamalarında John Foster Dulles, dünyanın artık küçüldüğünü ve bundan böyle Avrupa’da yaşanan bir krizin yalnızca Avrupa’nın sorunu olmayacağını belirterek, “tamamen bencil bir bakış açısı ile” herhangi bir Amerikan barış programının federal bir kıta Avrupa’sını gerektireceğini dile getirmiştir. Yine Dulles’a göre bu amaca ulaşmak için en iyi araç, ABD’nin Avrupa’ya sunmaya hazır olduğu yardım programlarıydı. Buna göre Amerikan kaynaklarını ayrı ayrı egemen devletlere değil de kendi rızaları ile ABD çıkarlarına uygun hedefler doğrultusunda bütünleşmiş bir Avrupa’ya tahsis etmek daha kazançlı olacaktı. Özellikle de AST sürecinde Batı Avrupa’da Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık’ın bütünleşmesine büyük önem vermiş ve bu bütünleşmenin Amerikan dış politikası için hayati önem taşıdığını vurgulamıştır. Üstelik AST’nin ABD’nin istediği şekliyle hayata geçirilmemesi durumunda ABD’nin Avrupa savunmasına olan bağlılığını gözden geçireceği tehdidinde bulunmuştur.¹⁹⁹

Dönemin ABD Başkanı Eisenhower da bölgenin kilit güçleri olan Fransa ve Almanya’nın Avrupa’yı yakından ilgilendiren birçok güvenlik sorununda karşıt fikirlerde olduğunu ön plana çıkararak her ülkenin kendi komşusunun ortak güvenliğe olan katkısını takip ettiğini ama gerçek anlamda sorunları çözmede bencil ve tembel davrandığını dile getirmiştir. Uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde Avrupa’nın ortak güvenlik ve savunma tedbirleri alarak tek tek egemen devletlerin sorun çözme yeteneklerinin ötesine geçeceğini ve savaş sonrası insanlığın maruz kaldığı büyük ölçekli ekonomik ve sosyal sorunların ancak bu şekilde çözülebileceğini öne sürmüştür. Son olarak William Tomlinson da Eisenhower’ın özellikle Batı Avrupa’nın ortak güvenliğinin sağlanmasında mali saydamlığın rolüne çarpıcı örnekler vererek açıklık getirmiştir. Tomlinson, Belçika, Birleşik Krallık ve Almanya’nın farklı şekillerde Fransa’nın savunma sanayiini güçlendirmesine destek olabileceğini; bunun da tıpkı ABD’de ekonominin canlanmasında itici güç olan

¹⁹⁸ Olsen and McCormick, 2018, s.57.

¹⁹⁹ Rolf Steininger, John Foster Dulles, “The European Defence Community, and The German Question” Richard H. Immerman (Ed.), **John Foster Dulles and the Diplomacy of the Cold War**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1990, ss.79-108, s.82.

bölgelerin cansız olan diğer bölgeleri canlandırdığı gibi Avrupa'daki diğer güçsüz devletlerin güçlendirilmesine katkı sağlayabileceğini ileri sürmüştür.²⁰⁰

Bu noktada sorulması gereken en önemli soru, Avrupa'nın savaş sonrası maruz kaldığı ekonomik ve güvenlik sorunlarının çözülmesi için Avrupa'da gerçekten serbest piyasa ekonomisine dayalı liberal demokratik bir sistem inşasının gerekli olup olmadığıdır. Ekonomi ve tarih alanındaki birçok çalışmada ve birçok resmi kaynakta, Marshall yardımı ile Avrupa'nın “kurtarıldığı” belirtildiği için bu sorunun anlamsız olduğu söylene de Avrupa'nın o dönem kendine özgü koşulları ve savaş sonrası ekonomik yıkımdan kurtulup yeniden inşasını gerçekleştirebilmesi için ABD yardımına gereksinim duyduğu yönünde bir algı yönetimi yapıldığı da öne sürülen önemli bir iddia olmuştur.²⁰¹ Üstelik o dönemde ABD tarafından yapılan Marshall yardımının Avrupa ekonomisine sağladığı katkı, günümüzde tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Yapılan bazı araştırmalarda Marshall planı kapsamındaki yardımlar gelmeden önce de Avrupa ekonomisinin zaten toparlanmakta olduğu ve neredeyse savaştan önceki üretim seviyelerine ulaştığı ortaya koyulmuştur. Hatta yapılan yardım miktarının, yardım alan ülkelerin toplam milli üretiminin küçük bir bölümü kadar olduğu bile tespit edilmiştir.²⁰²

Hatta bir başka çalışmada, 1947 yazında Batı Avrupa'da yaşandığı iddia edilen ekonomik krizin, yatırım ve üretim patlamasının canlılığından kaynaklanan döviz kıtlığından başka bir şey olmadığı dahi ileri sürülmüştür.²⁰³ Buna göre 1947 yılında yaşanan bu yatırım ve üretim patlaması başta İtalya, Hollanda ve Birleşik Krallık olmak üzere birçok ülkede hızla kötüleşen uluslararası ödeme dengeleri karşısında bile devam etmiş ve bu da savaş sonrası dönemde ortaya çıkan deflasyonu kışkırtan bir etki doğurmuştur. İtalya hariç (hatta orada bile kısa süreliğine) Avrupa hükümetleri, onlara yeni politikalar uygulatan bir siyasal iktidar değişikliğinin esiri oldukları için de bu patlama, mevcut hükümetler meşruiyetini yitirinceye kadar devam etmiştir.²⁰⁴

²⁰⁰ Gavin, 2009, s.73.

²⁰¹ John McCormick, **European Union Politics**, Palgrave Macmillian, 2011, ss. 72-75. (McCormick, European Union Politics)

²⁰² McCormick, European Union Politics, s.78.

²⁰³ Alan S. Milward, “The Marshall Plan: America, Britain, and the Reconstruction of Western Europe, 1947–1952 by Michael J. Hogan”, **Diplomatic History**, Cilt: 13, Sayı: 2, Yıl:1989, ss. 231-253, ss.237-238.

²⁰⁴ Milward, s.238.

1947’de Avrupa’da Marshall yardımının daha başlamadığı 1946 yılının dış ticaret mal bileşenleri hakkında yapılan bir analiz, dolar ithalatındaki artışın temel olarak sermaye mallarına yönelik olduğunu göstermiştir. Marshall yardımının Avrupa’yı hatta daha ileri giderek dünyayı kurtardığını ileri süren yazarların aksine bunun, 1947 yazında Batı Avrupa’da ekonomik bozulma, sıkıntı ve açlıktan kaynaklanan bir güven krizi yaşanmadığını ortaya çıkardığı ileri sürülmüştür.²⁰⁵

Neogramsçi akımdan etkilenen revizyonist yaklaşımlar da Marshall Planı’nı olumsuz yönde değerlendirmektedir. Buna göre Marshall Planı, savaş sonrası dünyayı şekillendirmek için tasarlanan ve Sovyetler Birliği’nin savunmacı tepki vermesini tetikleyen bir eylemdir.²⁰⁶ Bu yaklaşımı savunanlar, Marshall Planını, ABD’nin savaş sonrası dünyaya hegemonyasını dayatma ve Amerikan malları için erişmesi zor olan ihracat odaklı Avrupa ulusal pazarlarını, kapitalist ekonomi için açık pazarlara dönüştürme girişi olarak görmüşlerdir. Buna göre ABD için birincil güvenlik önceliği askeri değil, siyasi ve ekonomik kaynaklıdır ve birincil ve en önemli sorun, Batı Avrupa’nın ekonomik kalkınmasının sağlanmasıdır ki bu da Amerikan dış politika planlama belgelerinde açıkça ortaya koyulmuştur.²⁰⁷

Marshall Planı’nın Avrupa’yı kurtarma planı olmadığını ileri süren yaklaşımlara göre Amerikan dış politikasının çıkarlarına uygun olarak Batı Avrupa’nın ekonomik ve siyasal dönüşümünün sağlanması için daha yüksek yaşam standardı ve genişletilmiş sosyal hakların verilmesi gibi konularda işçi sınıfının ve sol kesimin taleplerinin karşılanması gerekiyordu. Dolayısıyla Marshall Planının bir

²⁰⁵ Marshall yardımının Avrupa’yı kurtardığı yönündeki görüşler için bkz. John Gimbel, **The Origins of the Marshall Plan**, Stanford University Press, Stanford, 1979; Joseph M. Jones, **The Fifteen Weeks (February 21–June 5, 1947): An Inside Account of the Genesis of the Marshall Plan**, Viking, New York, 1955; Charles Kindleberger, **Marshall Plan Days**, Allen & Unwin Boston, 1987; Harry Price, **The Marshall Plan and Its Meaning**, Cornell University Press, New York, 1955. Bunlar geleneksel, revizyonist, postrevizyonist ve uluslararası yaklaşımlardır. Geleneksel bir bakış açısını yansıtan ve daha çok Amerikan kaynaklarına dayanan bu yaklaşımlar, Sovyetler Birliği’nden saldırgan bir yanıt alan Marshall Planı’nı Avrupa’yı ekonomik çöküş ve komünizmden kurtarmak için gerekli ve başarılı bir girişim olarak olumlu yönde değerlendirmişlerdir.

²⁰⁶ Fred Block, **The Origins of International Economic Disorder**, University of California, Berkeley, 1977; Joyce and Gabriel Kolko, **The Limits of Power; the World and United States Foreign Policy, 1945–1954**, Harper & Row, New York, 1972; Kees van der Pijl, **The Making of an Atlantic Ruling Class**, Verso, London, 1985.

²⁰⁷ Joyce and Gabriel Kolko, **The Limits of Power; the World and United States Foreign Policy, 1945–1954**, Harper & Row, New York, 1972, s.359, s.376, s.712; Wilson D. Miscamble, **George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy, 1947–1959**, Princeton University Press, Princeton, 1992, ss. 39-40.

hayırseverlik girişimi olmadığı ve Avrupa'yı “kurtarmak” için tasarlanmadığı ileri sürülmüştür. Bu bağlamda revizyonist yaklaşımlar, Marshall Planı'nın başarısızlıklarının yanı sıra Avrupa üzerindeki etkisini de vurgulayarak yardımdan faydalananları pasif (etkisiz) olarak gösterme eğiliminde olmuşlardır.²⁰⁸

Marshall Planının Avrupa üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalar ve bu araştırmalarda ortaya koyulan yaklaşımlarda 1980'li yıllardan itibaren yeni bir literatür gelişmeye başladığı ortaya konulmuştur. Bunlardan en önemlisi, Michael Hogan'ın büyük ölçüde Amerikan kaynaklarına dayanan pozitif değerlendirmesine karşı, Milward'ın Marshall Planını revizyonist yaklaşımları izleyerek Avrupa bakış açısıyla gözden geçirmesi ve sonuçta daha olumsuz bir değerlendirme sunmasıdır.²⁰⁹

Milward'a göre “Marshall yardımı, Batı Avrupa'yı ekonomik çöküşten kurtarmamıştır ve bu nedenle, ABD'ye Batı Avrupa'yı kendi isteklerine göre yeniden inşa etmek için yeterli etkiyi sağlayacak kadar önemli değildi. Marshall yardımının tüm program süresince temel ekonomik önemi ithalat, özellikle serbest dolaşıma sunulan sermaye malları ithalatı olmuştu. Yine Milward'a göre Marshall yardımı olmasaydı da Fransa ve Hollanda dışındaki diğer Batı Avrupa ülkeleri, aynı sermaye malları birikim seviyesine ulaşabileceklerdi. Bu nedenle Marshall yardımı ülke ekonomilerine destek olma yönünden kayda değer bir önem taşıymıyordu”.²¹⁰

“The Marshall Plan and European Integration” adlı bir çalışmada Bronislaw Geremek, o dönemde Avrupa ülkelerinde kamuoyunun, Marshall Planın Avrupa'yı Amerikan hegemonyasına tabi kılmanın bir aracı olduğu korkusu ile bunun Eski Kıta-Amerika dayanışmasının bir ifadesi olduğu inancı arasında ikiye bölündüğünü ileri sürmüştür. Üstelik yazara göre, bu bölünme, Avrupa içinde var olan siyasi partilerin ideolojileri veya sağ ve sol arasındaki bölünmelere paralel olarak da gerçekleşmemiştir. Bu çerçevede Fransa'nın sosyalist başbakanı Leon Blum'ın plan konusunda hevesli olması ve İtalyan komünist lider Palmiro Togliatti'nin bile başlangıçta Amerikan desteğinin yeni perspektifine tam desteğini vermesini de çarpıcı birer örnek olarak göstermiştir. Ancak, Rusya ile yapılan müzakerelerin başarısız

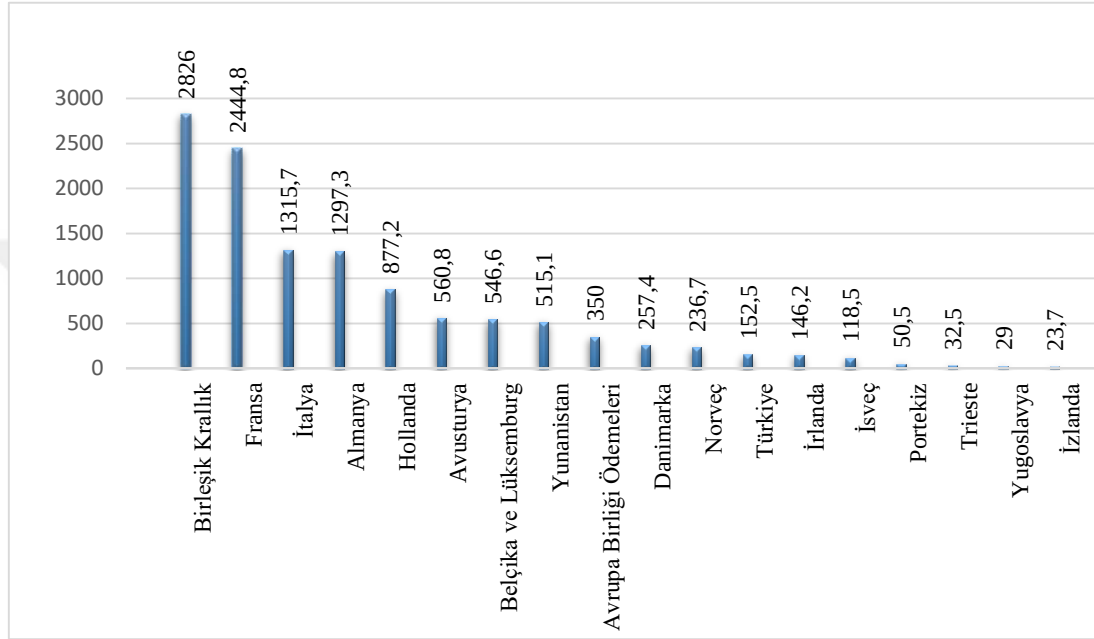
²⁰⁸ Fred Block, **The Origins of International Economic Disorder**, University of California, Berkeley, 1977, s.91.

²⁰⁹ Rhiannon Vickers, **Manipulating Hegemony- State Power, Labour and the Marshall Plan in Britain**, Macmillan, Great Britain, 2000, s.12.

²¹⁰ Alan S.Milward, **The Reconstruction Of Western Europe 1945–51**, Routledge Taylor & Francis Group, London And New York, 2005, s.361.

olması, Stalin'in Doğu Bloğu ülkelerinin Marshall Planına katılmasına olanak veren kararı reddetmesi ve akabinde Ekim 1947'de Cominform'un kurulmasından sonra, Marshall Planı'nın Doğu ile Batı arasındaki bölünmeyi belirginleştiren faktörlerden biri olduğu daha net bir şekilde anlaşılmıştır.²¹¹

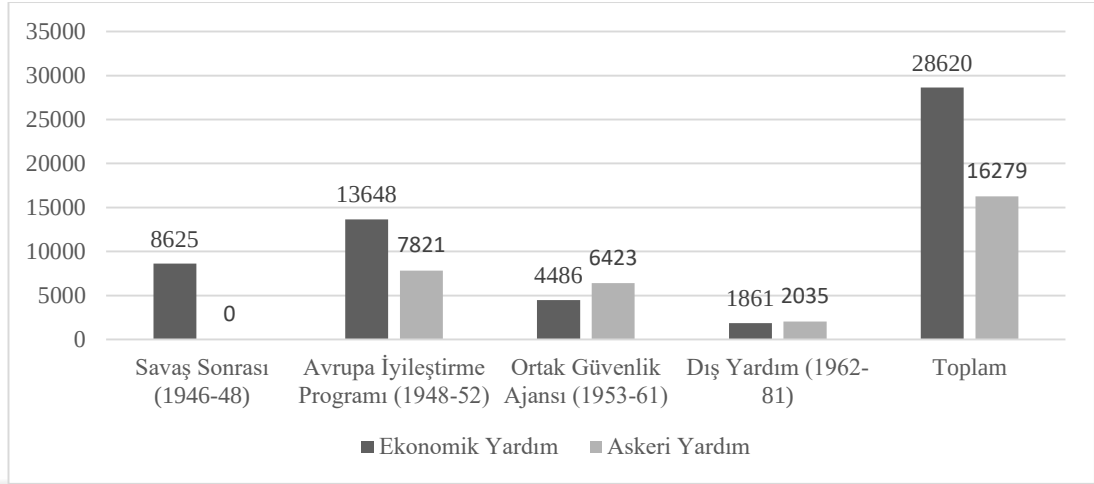
Şekil 1: Avrupa ülkelerine dağıtılan ABD Yardımı: Nisan 1948-Haziran 1951

Kaynak: Gerard Bossuat, The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century, The Marshall Plan Lessons Learned for the 21st Century, **Sixtieth Anniversary of The Marshall Plan Symposium** (Ed. Eliot Sorel and Pier Carlo Padoan), OECD, 2008, ss.13-24, s.14.

²¹¹ Bronisław Geremek, "The Marshall Plan and European Integration" **The Marshall Plan Lessons Learned for the 21st Century, Sixtieth Anniversary of The Marshall Plan Symposium** (Ed. Eliot Sorel and Pier Carlo Padoan), OECD, 2008, ss.43-50, s.47.

Şekil 2: Avrupa'ya yapılan Amerikan yardımı

Kaynak: Bossuat, s.14.

Nitekim daha sonradan Truman Doktrini ve Marshall yardımları sonucunda Amerikan kültürüyle etkileşime yol açan yeni düzenlemelerin, klasik burjuvaziden farklı olarak; özellikle Amerikan müziği, Amerikan gerilim ve bilim kurgu filmlerini sevmeye başlayan yeni bir orta sınıfın ortaya çıkmasında etkili olduğu iddia edilmiştir. Bu bağlamda kredi, self-servis gibi kavramların ve pazarlamada reklam tekniğinin ABD’de olduğu gibi Avrupa’da da kullanılmaya başlanması, ciltsiz kitap ve mikro disklerin gençlerin alışkanlıklarını bozması, Fransa’ya 1953’te özellikle savaştan sonra Coca Cola fabrikasının yerleştirilmesi gibi gelişmeler, yeni bir kültür inşasının tetikleyici unsurları olarak örneklendirilmiştir.²¹²Özetle, Amerikan mallarının ticareti yoluyla ABD ile etkileşimde bulunulmasının ve Marshall Planı’nın yaptırımlarının bir sonucu olarak Batı Avrupa’da sadece yeni bir ekonomik düzenin değil, komünizmi reddeden yeni bir Avrupa tüketici toplumunun da inşa edildiği ileri sürülmektedir.²¹³

Görüldüğü gibi Amerikalı politika yapımcılar, Avrupa güvenliğinin Avrupalılar tarafından sağlanmasını ve bunun için mali konularda birbirlerine destek olmasını

²¹² Gerard Bossuat, The Marshall Plan: Lessons Learned for the 21st Century, **The Marshall Plan Lessons Learned for the 21st Century, Sixtieth Anniversary of The Marshall Plan Symposium** (Ed. Eliot Sorel and Pier Carlo Padoan), OECD, 2008, ss.13-24, s.21.

²¹³ Bu yöndeki görüşler için bkz. Charles S. Maier, **In Search of Stability: Explorations in Historical Political Economy**, Cambridge University Press, Cambridge,1987; Tony Allan Freyer, **Regulating Big Business: Anti-Trust in Britain and America,1880-1990**, Cambridge University Press, Cambridge, 1992; Anthony Carew, **Labour under the Marshall Plan: The Politics of Productivity and the Marketing of Management Science**, Manchester University Press, Manchester, 1987; Helen J. Mercer, **Constructing a Competitive Order: The Hidden History of British Anti-Trust Policies**, Cambridge University Press, Cambridge, 1995.

kendi dış politika hedefleri ile uyumlu olması durumunda destekleyerek bir anlamda Avrupa’da ortak dış ve güvenlik politikasını ekonomik araçlar üzerinden yönlendirmişlerdir. Bu bağlamda Avrupa dış ve güvenlik politikasının Atlantik bağı Marshall Planı yoluyla ekonomik alanda başlayıp, siyasal, sosyolojik ve güvenlik alanlarını da içine alarak devam ettiği söylenebilir. Daha sonra üzerinde genişçe durulacak olan entegrasyoncu görüşler, bu Atlantik bindirmeye karşı çıkarak Avrupa güvenliğinin Avrupalılarca sağlanması gerektiğini ileri sürer. Kaldı ki Gavin’e göre ABD, Amerikan yardım programları aracılığı ile Avrupa’da Amerikan çıkarlarına uygun istikrarlı bir sosyal ve ekonomik düzenin sağlanmasını isteme hakkını kendinde görmüş ve bunu da Avrupa’daki ulus-devletler arasındaki savaflara son yirmi beş yılda iki kez müdahil olmasına bağlamıştır.²¹⁴

Ekonomik pazarla dış ve güvenlik politikalarına nüfuz etmeye dayalı ve aynı zamanda kültürel yönü de olan bu saldırı tehdidini gören De Gaulle de ekonomik alanda olduğu gibi askeri alanda da Avrupa için liberal değil, cumhuriyetçi bir hükümetlerarası bütünleşme modeli öngörmüştür. Bu içsel tehdit kaynaklı dış ve güvenlik politikasının altında her ne kadar Fransa’nın çıkarları öncelenmiş olsa da günümüzde Birleşik Krallık’ın birlikten çıkması ve “Elysee 2.0.” olarak da nitelendirilen Achen Antlaşması²¹⁵ ile dış politika ve savunma alanlarında Almanya

²¹⁴ Victor Gavin, “Power Through Europe? The Case Of The European Defence Community in France (1950-1954)”, **French History**, Cilt: 23, Sayı: 1, Yıl: 2009, ss. 69–87, s. 72. (Gavin, 2009).

²¹⁵ 22 Ocak 1963’te Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle ve Almanya Başbakanı Konrad Adenauer tarafından Fransa ile Almanya arasında imzalanan Elysee Dostluk ve İşbirliği Antlaşması, özellikle II.Dünya Savaşından sonra Avrupa’da birbirine düşman iki devletin arasında barış ve işbirliğinin yapılabileceğini gösteren önemli bir gelişme olarak ele alınabilir. Söz konusu antlaşma sonucunda Fransa ile Almanya stratejik bir ilişki geliştirmeye başlamışlardır. Antlaşma iki devlet arasında bir ölçüde askeri işbirliği sağlamış; bazı savaş uçak ve helikopterlerinin ortak tedarik projeleri bu antlaşma çerçevesinde geliştirilmiştir. Antlaşmanın hükümleri, Paris ve Bonn’un Fransa-Alman Güvenlik ve Savunma Konseyi ile Fransa-Alman Tugayını oluşturduğu 1980’lerde daha büyük önem taşımıştır. 750’si karma birliklere tahsis edilen ve 4500 askerden oluşan bu tugay daha sonra 1992’de Avrupa kolordusuna dönüşmüştür. Bkz. Mérand, 2008, ss.51-52. Bu nedenle antlaşmanın özellikle Almanya-Fransa askeri işbirliği ve dolayısıyla Avrupa savunmasının askeri yönü bakımından önemi büyüktür. Fransa ile Almanya arasında 1963 yılında imzalanan Elysee Antlaşması’nın yıldönümüne denk gelen 22 Ocak 2019’da yeni bir dostluk antlaşmasının imza töreni yapılmıştır. Aachen’de bir araya gelen liderler, Fransa ve Almanya arasında ikili ilişkiler yoluyla savunma ve kalkınma politikalarında ortak bir kültür ve işbirliği geliştirmeyi taahhüt etmişler ve bir saldırı veya ihtiyaç halinde birbirlerine askeri araç gereç ve farklı kapasitelerini kullandırma sözü vermişlerdir. Aachen Antlaşması ile Avrupa’da ortak dış ve güvenlik politikalarında işbirliğinin genişletilmesi, ekonomik entegrasyonun hızlandırılması, çevre ve iklim politikalarında eşgüdümün sağlanması hedeflenmiştir. Avrupa’da yükselen popülizm ve milliyetçilik ile mücadeleye hız verileceği de öne çıkan konular arasında yer almaktadır. Antlaşma sonucunda Avrupa’da ortak güvenlik ve savunma konusunda ortak hedeflerin somut projelere dönüşmesinin önünün açılacağı ve böylelikle olası askeri saldırılara

ve Fransa arasında koordineli ve daha bütünleşik davranma konusunda mutabakata varılması, Avrupa'nın güvenlik ve savunma alanlarında zaman zaman De Gaulle'cü bir rotaya girebileceğini göstermektedir.

2.1.3. Silah Teknolojisindeki Gelişmeler

Savaş sonrası ekonomik kalkınmayla ilgili sorunlar yanında nükleer silah teknolojisindeki hızlı gelişmeler de ABD gölgesinde bir Avrupa savunmasına ihtiyaç duyulmasının temel sebeplerinden biridir. Silahlanma yarışı ile ABD ve SSCB'nin karşılıklı saldırı stratejileri geliştirmeleri, Avrupa güvenliğini de doğrudan etkilemiştir. Avrupa, elinde Sovyet bloğundan kaynaklanan askeri tehditlere cevap verebilecek silah teknolojisinin bulunmaması ve konvansiyonel silahlarının da yetersizliği sebebiyle, NATO stratejilerini desteklemek zorunda kalmıştır.²¹⁶

Esasen 1952-1958 yılları arasında SSCB'nin sahip olduğu nükleer silah teknolojisi ABD'yi tehdit edecek düzeyde değildi; fakat üretimine öncelik verdiği “orta (IRBM) ve uzunorta (MRBM) menzilli füzeler”²¹⁷ sahip olması, onun ilk

birbirinden farklı tepkiler veren Fransa ve Almanya'nın bundan sonra ortaklaşa karşılık verme konusunda anlaşacakları vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Fransa ile Almanya arasında bağımsız bir Avrupa savunması ve ordusu konusunda anlaşmanın önemli adımları olarak görülen bu antlaşma, Avrupa'da NATO'dan bağımsız bir savunma projesinin ayak sesleri olarak yorumlanmıştır. Bkz. Sertaç Aktan, “Almanya ile Fransa arasında imzalanan Aachen Antlaşması neyi hedefliyor?”, Euronews Türkçe, 22.01.2019, <https://tr.euronews.com/2019/01/22/almanya-ile-fransa-arasinda-imzalanan-aachen-dostluk-antlasmasi-neyi-hedefliyor>, (10.12.2019); Andreas Noll ve Ralf Bosen, “Yeni Elysee Antlaşması AB'yi yenileyecek”, **Deutsche Welle Türkçe**, 22.01.2019, <https://www.dw.com/tr/yeni-elysee-antla%C5%9Fmas%C4%B1-abyi-yenileyecek/a-47174670>, (10.12.2019).

²¹⁶ Stuart Croft, “Nuclear issues”, Jolyon Howorth and Anand Menon (Ed.), **The European Union and National Defence Policy**, Routledge, London and New York, 1997, ss.139-152, ss.149-150.

²¹⁷ Intermediate Range Ballistic Missile (IRBM), orta menzilli balistik füze ve Medium Range Ballistic Missile (MRBM) uzunorta menzilli füze sistemleri, Soğuk Savaşın ilk yıllarında SSCB tarafından geliştirilen füze sistemleridir. O dönemde SSCB'nin batısında yaklaşık 700 adet civarında yerleştirilmiş bulunan bu füzelerden 10'u 2300 mil, 600'ü ise 1200 mil menzil kapasitesine sahiptiler ve özellikle Batı Avrupa'nın güvenliği için tehdit oluşturuyorlardı. Bkz. Mehmet Gönlübol, **Uluslararası Politika İlkeler-Kavramlar-Kurumlar**, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 2000, s.482. SSCB'nin bu füzelerin yapımına öncelik ve hız vermesi bunun da Batı Avrupa'ya tehdit etmesi ABD kamuoyunda ve Kongrede “nükleer açık” olarak büyük bir korku yaratmış ve sonuçta ABD, 1954 yılında topyekün karşılık (massive retaliation) doktrinini kabul etmiştir. Söz konusu doktrin ile ABD, savunma maliyetini en düşük seviyede tutmak istemiş ve yeni silahlar üretmek yerine yeni bir strateji oluşturmayı planlamıştır. Doktrine göre SSCB'den gelecek konvansiyonel ya da nükleer bir saldırıya karşı stratejik ve taktik olarak nükleer silahlar kullanılacaktı. Stratejik silahlar SSCB'nin belli merkezlerini, taktik silahlar ise SSCB'nin Batı Avrupa'ya yöneltilen kara ordularını hedef alacaktı. Bu doktrin Batı Avrupa'nın olası bir ABD-SSCB savaşında doğrudan savaş meydanı olmasına da yol açtığı için aynı zamanda Avrupa için endişe kaynağı olmuştur. Bkz. Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Der Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2012, ss.559-560.

hedefinin ABD değil, Batı Avrupa olduğu şeklinde yorumlanmıştır.²¹⁸ Çünkü ABD, topyekûn karşılık stratejisine uygun olarak uçak kullanmak yerine orta menzilli füze kullanımına gitmiştir ve bu füzelerin hedefini vurması için de SSCB sınırına yakın Avrupa ülkelerine konuşlandırılması gerekmiştir.²¹⁹

Diğer taraftan ABD, SSCB'nin yayılmacılığına karşı sınırlı atom savaşını müttefiklerine kabul ettirmeye çalışmıştır; fakat Avrupalı müttefikleri, nükleer silahların kendi kontrollerinde kullanılmasını talep etmişlerdir. Dolayısıyla bu kısa dönemde Avrupa'nın, NATO içinde görece bir üstünlük sağladığı öne sürülmüştür.²²⁰ Ancak yine de bu dönemde Kissinger'a göre, Avrupa ülkeleri kendi nükleer silahlarına sahip olabilselerdi ne ABD'nin yardımına ne de NATO'nun stratejileri ile bağlı olmasına hiç gerek duymayacaklardı.²²¹ Bu şekilde Avrupa'nın ortak bir nükleer silah politikası oluşturamaması aynı zamanda AB'nin güvenliği konusunda Atlantikçiliğin baskın olmasının en büyük nedeni ve ortak bir Avrupa güvenlik kimliğinin geliştirilmesinin önündeki en büyük engel olarak görülmüştür. Bu bağlamda Avrupa genelinde ortak bir nükleer politika geliştirilmesi yönündeki tartışmaların, ABD'nin gelecekte Batı Avrupa'daki rolüne ve nükleer güce sahip olan Birleşik Krallık ile Fransa'nın egemenlik konusundaki endişelerine bağlı olarak gelişeceği öngörülmektedir.²²²

Howorth, AB'nin uyumlu bir nükleer politika oluşturma mücadelesinin kültürel, siyasal ve stratejik olmak üzere üç farklı yönü olduğunu ortaya koymuştur. Bu tespiti yaparken de AB üye ülkelerini, yeni nesil tarafsızlar olarak tabir ettiği Avusturya, Finlandiya, İsveç ve İrlanda ile NATO üyesi olan diğer AB üye ülkeleri olmak üzere iki grupta değerlendirmiştir. Tarafsızların nükleer silahsızlanmayı şiddetle desteklediğini ve bunun kültürel konularla ilgili olduğunu; NATO üyesi olan diğer AB üyelerinin ise Fransız ya da İngiliz caydırıcılığından ziyade NATO şemsiyesi altında korunmayı siyaseten tercih ettiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Fransa ve Birleşik Krallık'ın kendi nükleer varlıklarının kendi ulusal amaçlarına yönelik olduğu

²¹⁸ Gönlübol, s.463.

²¹⁹ Oral Sander, **Türk Amerikan İlişkileri**, AÜSBF Yayınları, Ankara, 1979 ss.177-178. (Sander, Türk-Amerikan İlişkileri.)

²²⁰ Denis Healey, "The Sputnik and Western Defence", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt: 34, Sayı:2, Yıl: 1958 (April), ss. 145-156, ss.148-149.

²²¹ Henry A. Kissinger, "Missiles and the Western Alliance", **Foreign Affairs**, Cilt:36, Sayı:3, Yıl: 1958 (April), ss.383-400, s.392.

²²² Croft, s.149.

konusunda stratejik olarak ısrar ettiğini ve tüm bu farklılıkların AB güvenlik politikasının merkezinde Avrupa-Atlantik ikileminin yer almasına neden olduğunu ileri sürmüştür.²²³

Avrupa ülkeleri, NATO'nun nükleer silah stratejilerini destekleyip ABD yardımı ile kendilerini güvence altına almaya çalışırken aslında bir yanda da güvensizlik hissetmişlerdir. Çünkü SSCB tehdidine karşılık ABD'nin de sınırlı atom savaşı ve topyekûn karşılık stratejilerinin bir gereği olarak ABD askerlerini ve füzelerini Avrupa topraklarına konuşlandırması sonucunda Avrupa, birincil hedef konumuna gelmiş ve bu da Avrupa'nın NATO'dan bağımsız kendi savunma gereksiniminin artmasına neden olmuştur. Özellikle füzesavar silah teknolojisinin henüz gelişmediği bu dönemde ABD'nin Türkiye, İtalya ve Birleşik Krallık'a ortamenzilli füzeler yerleştirmesi,

Avrupa'yı olası bir nükleer savaşta açık hedef haline getirmiştir.²²⁴ İşte tam da bu sırada Birleşik Krallık ve İtalya hariç diğer Batı Avrupa ülkeleri, ABD'nin ortamenzilli füze yerleştirmesine, sınırlı atom savaşı stratejisine ve konvansiyonel silahların arttırılmasına karşı çıkmışlar; bu da ilk kez Atlantik'in iki yakasında stratejik görüş ayrılıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.²²⁵

2.1.4. Avrupa Savunma Topluluğu Girişimi

Savaş sonrası yapısal, ekonomik ve sosyal koşullar yanında silah teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin de etkisiyle 1950 yılında gerçekleşen Avrupa Konseyi toplantısında Churchill, Avrupa Ordusunu tartışmaya açmış; ancak söz konusu ordunun Almanya'nın NATO nezdinde yeniden silahlandırılması şeklinde kurulmasını önermişti. Bu öneriye o zaman Fransa itiraz etmiş; ancak diğer AKÇT kurucu üyelerinin ve ABD'nin baskısı ile bu itirazını geri çekmiştir. Sonuçta Churchill'in bu önerisi Monnet tarafından taslak plan olarak kaleme alınmış ve dönemin Fransa Başbakanı Rene Pleven tarafından 24 Ekim 1950'de Fransız ulusal

²²³ Jolyon Howorth, "The CESDP And The Forging Of A European Security Culture", **Politique Européenne**, Cilt:4 Sayı:8 Yıl:2002, ss.88-109, ss.95-96.

²²⁴ Paul Stehlin, "Atlantic Policy-The Evolution Of Western Defense", *Foreign Affairs*, Cilt:42, Sayı:1, Yıl: 1963 (October), ss.70-83, ss.72-73.

²²⁵ Sander, Türk-Amerikan ilişkileri, s.180.

meclisinde ABD'nin istediği şekilde silahlanmanın önüne geçmek için alınan bir tedbir olarak açıklanmıştır.²²⁶

Dolayısıyla Pleven Planı²²⁷, esasen ABD'nin Avrupa üzerindeki baskısını azaltmak ve Batı Avrupa ülkelerinin uluslararası bir örgütlenme modeli ile kendi güvenliklerini sağlamak konusunda bir AST'nin kurulması amacıyla hazırlanmıştır. Çünkü ABD, Sovyet tehdidine karşı Avrupa'da güvenliğin sağlanabilmesi için Almanya'nın yeniden silahlandırılması gerektiğini savunuyordu. İşte Avrupa için Alman tehdidinin önüne geçme arzusu ile hazırlanan bu taslak planda ortak bir Avrupa ordusu kurulması önerilirken, bu ordunun 1000 askerden oluşan 6 Tümeni içermesi fakat bu tümenlerden yalnızca birinin Almanya'ya ait olması tasarlanmıştır. Ayrıca Planda farklı milletlerden oluşacak olan bu ordunun koordinasyonunu sağlamak için bir Genelkurmay biriminin kurulması ve Avrupa Savunma Bakanının da sorumlu olarak atanması öngörülmüştür.²²⁸

Buna karşılık Avrupa'nın güvenliğinde ABD'nin askeri varlığına ve NATO'nun üstünlüğüne destek veren Atlantikçiler, Pleven Planı'na destek olmadıkları gibi, ABD'nin, Batı Almanya'nın yeniden silahlandırılması için Pleven

²²⁶ William Nicol and Salmon C. Trevor, **Understanding The New European Community**, Guilford and King's Lynn, Biddles Press, England, 1994, s.14; İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme- Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Oluşumu-**, Ankara, 2002, s.52.

²²⁷ Pleven Planı, Avrupa'da kolektif bir güvenlik arayışının Fransa tarafından dile getirilişini gösteren önemli bildirilerden biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle Kore'ye asker gönderildiği, ırkçılığın tavan yaptığı 1950'li yıllarda Batı Avrupa'nın savunma ve güvenliğinin bir Avrupa ordusu ve ortak ekonomik bütünleşme yoluyla sağlanabileceği yönündeki Fransız Hükümetinin görüşlerini yansıttığından dolayı önem taşımaktadır. Belgenin tam metni için bkz. Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950), https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/4a3f4499-daf1-44c1-b313-212b31cad878/publishable_en.pdf, (07.11.2017). Plevan Planı'nın üç temel özelliği bakımından dikkat çektiği ortaya konulmuştur. Birincisi, Avrupa savunmasını sağlayacak olan bir Avrupa ordusunun, Bütünleşik Avrupa'nın kurumsal yapısına bağlı, Atlantik'teki diğer batılı güçlerle işbirliği yapan ve tek bir siyasal ve askeri otorite altında olması öngörülmüştür. İkincisi, üye devletlere ve ortak bir parlamentoya karşı sorumlu olacak ve Avrupa ortak savunması için üçüncü ülkeler ve diğer uluslararası kuruluşlarla bağlantı sağlayacak uluslararası bir savunma bakanlığı kurumu öngörülmüştür. Son olarak oluşturulması planlanan Avrupa ordusunun NATO Antlaşmasına ve üye devletlerin NATO çerçevesindeki yükümlülüklerine uyumlu olacağı vurgulanmıştır. Bkz. Armağan Gözkaman, Avrupa Savunma Topluluğunun Reddi Üzerine Bir Analiz, **Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:7/2, Yıl:2014, ss.6-19, ss.7-8.(Gözkaman, Avrupa Savunma Topluluğunun Reddi.)

²²⁸ Plevan Planı tam metni için bkz. Statement by René Pleven on the establishment of a European army (24 October 1950), https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/4a3f4499-daf1-44c1-b313-212b31cad878/publishable_en.pdf, (07.11.2017).

Planı'nı yumuşatmak amacıyla geliştirdiği "Spofford Planına"²²⁹ dahi karşı çıkmışlardır.²³⁰

Uluslararası birçok düzenlemeyi içeren Pleven Planı'nın taslağı 15 Şubat 1951'de Paris'te NATO üyesi devletler ve Almanya'nın da katıldığı bir konferansta tartışılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda AST Antlaşma taslağı kabul edilmiş ve bu taslak, 1950-1952 yılları arasında AKÇT kurucu üyesi olan altı devlet tarafından müzakere edilmiştir.²³¹ Müzakereler sonucunda kabul edilen taslak, 20-25 Şubat 1952'de yapılan NATO toplantısında Avrupa Konseyi üyesi olan devletlerce kabul edilmiştir. AST Kurucu Antlaşması, diğer adı ile Paris Antlaşması ve NATO ile yapılan Protokoller de 27 Mayıs 1952'de Almaya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından imzalanarak Antlaşma'nın bu devletlerin parlamentolarının onayına sunulmasına karar verilmiştir.²³²

Bu tartışmaların sonucunda oluşturulan Pleven Planı'ndan esinlenerek kurulan AST, esasen üç temel hedefe odaklanmıştır. Birincisi, iki dünya savaşından sonra Avrupa devletleri arasında savunma alanında bütünleşme sağlayarak barışın tesis edilmesi, ikincisi; Sovyet tehdidine karşı Batı Avrupa'nın güvenliğinin sağlanması ve

²²⁹ Spofford Planı, Batı Avrupa'nın savunmasında aktif ve istekli bir Alman katılımı olmadan başarı sağlanamayacağının öngörülmesi üzerine inşa edilmiştir. Raporda, gelecekteki Alman birimlerinin azami büyüklüğü ve özellikle hava gücü, deniz gücü, zırhlı birimler, atom gücü ve askeri üretim konusunda, Alman savunma katkısında uygulanması gereken çeşitli sınırlamalar ve kontroller ele alınmıştır. Yine raporda, Avrupa savunmasına herhangi bir Alman katılımının NATO çerçevesinde kalması gerektiği kabul edilmiş ve bununla ilgili çeşitli çözümler tartışılmıştır. Bu noktada ABD'nin önerisi olan Alman birimlerinin NATO'nun bütünsel savunma gücüne dahil olması ve Fransa'nın teklifi olan Alman kuvvetlerinin birleşik Avrupa Ordusuna dahil edilmesi gibi alternatifler öne sürülmüştür. Hollanda da, Batı Almanya'da bulunan tüm silahlı kuvvetlere ve özellikle de Alman kuvvetlerine karşı sorumlulukları olan bir NATO Yüksek Komiseri tayin etme fikrini öne sürmüştür. Bkz. NATO Archives, NATO the first five years 1949-1954 (by Rab Ismay), https://www.nato.int/archives/1st5years/chapters_4.htm, (05.11.2019).

²³⁰ Münevver Cebeci, "AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarında Güncel Tartışmalar", **Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri ATAUM 30. Yıl Armağanı**, Ankara, 2018, ss.151-178, s.153.

²³¹ 1951-1987 yılları arasında AB'nin yapmış olduğu antlaşmaların genellikle teknokratların ve hükümet temsilcilerinin katılımıyla kamuoyuna kapalı bir şekilde yapıldığı tespit edilmiştir. Bu nedenle AST Kurucu antlaşması taslağı hakkında yapılan tartışmalar konusunda üye devletlerin fikirlerini ve önerilerini ortaya koyan her hangi resmi ya da yazılı bir metne rastlanmamıştır. Bkz. McCormick, *European Union Politics*, s.159. Ancak daha sonra da ele alınacağı gibi, ABD'nin yapılan bu müzakerelerde yönlendirici olduğu ve Almanya'nın NATO içinde yeniden silahlandırılmasını istediği ortaya konulmuştur. Bkz. Simon Duke, **The Elusive Quest for European Security From EDC to CFSP**, Palgrave MacMillan Hampshire and Londra, 2000. s.28.

²³² Ülger, s.53; Nicol and Trevor, s.14.

son olarak; Batı Avrupa'nın iki kutuplu güç dengesine karşı üçüncü bir güç olarak etkin bir aktör konumuna gelmesi.²³³

AST bünyesinde oluşturulması planlanan ordu, 1.000 kişilik 6 tümeden meydana gelecekti ve bunların yalnızca bir tümeni Alman askerlerinden oluşacaktı. AKÇT Antlaşması göz önünde bulundurularak hazırlanan AST Kurucu Antlaşması, ortak güvenlik ve savunma politikaları bakımından;

- Taraf devletlerin birbirlerine ayrım yapmaksızın destek olması,
- Ortak bir komutanlık altında görev yapması uygun görülen bir Avrupa Ordusunun kurulması,
- Taraf devletlerin, deniz aşırı kuvvetleri hariç, tüm kara, hava ve deniz kuvvetlerinin AST'ye bağlanması gibi temel prensiplere dayanan hükümler içermekteydi.²³⁴

Ayrıca tüm bu düzenlemelerin koordinasyonunda Avrupa Savunma Komiserliği adı altında ulus üstü bir kuruluşun görevlendirilmesi öngörülmüş ve Yüksek Otorite, Avrupa Savunma Bakanları Konseyi, Adalet Divanı ve Avrupa Meclisi gibi organlarla bu kuruluşun kurumsal yapısının işlevselleştirilmesi planlanıyordu. Karar almada önemli konularda oybirliği, diğer konularda ise üçte iki oy çokluğu esasının kabul edilmesi, AST'ye sağlanan mali katkı ile oy ağırlıkları arasında da bir orantı kurulması tasarlanıyordu.²³⁵

Björn Fleischer, "A European Army? The European Defense Community and the Politics of Transnational Influence in Post-War Europe, 1950-1954" adlı doktora tez çalışmasında AST'nin oluşturulmasına yönelik olarak yapılan pazarlıkların başlangıç, müzakere, onay ve sonuç kısımlarında belli başlı bazı ülkelerin tutumlarını araştırmıştır. Sözü edilen çalışmada öne çıkan bazı sorunlar karşısında bu ülkelerin aldıkları pozisyonlar değerlendirilmiştir. Buna göre, özellikle güvenlik politikalarında benimsenecek model konusunda Fransa ve diğer ülkeler arasındaki görüş ayrılıkları,

²³³ Avrupa Savunma Topluluğu'nun uzun ve kısa vadeli temel hedeflerinin hukuki ve askeri açıdan detaylı bir değerlendirmesi için bkz. Gerhard Bebr, "The European Defence Community and the Western European Union: An Agonizing Dilemma", **Stanford Law Review**, Cilt: 7, Sayı: 2 Yıl:1955, ss. 169-236, ss.174-179.

²³⁴ European Defense Community Treaty, United States Government Printing Office Washington, 1952, ss.167-251, ss.167-168.(EDC, 1952).

²³⁵ EDC, 1952, s.172, s.186, s.189; Özdal, ss.75-76.

bazı sorunlar karşısında diğer ülkelerin sergilediği çekimser davranışlar ve bu davranışların nedenleri daha açık bir şekilde görülebilmektedir.²³⁶

1950-1954 yılları arasında AST'ye yönelik olarak devletlerin pazarlık pozisyonları adlı tabloda net olarak gösterildiği gibi, pazarlıkların birinci periyodunda Fransa dışındaki tüm ülkeler, müzakere edilecek kısıtlamalar çerçevesinde, Almanya'nın NATO'ya girmesi fikrini kabul etmişlerdir. Fransız hükümeti, ulusal bir orduyu andıran merkezileşmiş bir orduyu reddetmiş ve bunun yerine uluslararası bir ordu için ısrar etmiştir. İkinci periyotta ise Fransa, Almanya ve İtalya bazı konularda uzlaşmışlar; fakat Benelüks ülkeleri özellikle yüksek düzeyde merkezileşmeye karşı çıkmışlardır. Sonuç olarak uluslararası bir alternatif üzerinde yoğunlaşan müzakerelerde birbiriyle çatışan iki farklı görüş ve bu iki farklı görüşe dayalı iki farklı bütünleşme modeli ortaya çıkmıştır.²³⁷

Tablo 2: Devletlerin Avrupa Savunma Topluluğuna Yönelik Pazarlık Pozisyonları (1950-1954)

	Başlangıç: NATO'da bir Alman ordusuna karşı bir Avrupa Ordusu? (1950-1951)	Müzakere Süreci (1951- 1952)	Onay Süreci: AST'nin onaylanması 1952-1954	Sonuç (1954): NATO (BAB) içinde bir Alman ordusuna karşı bir Avrupa ordusu (AST'nin kurulması)
Öne çıkan sorunlar	Yetki dağılımı, çok uluslu birliklerin entegrasyonu, Alman askerleri varlığının değerlendirilmesinde uyulacak kurallar ve Almanya'nın sahip olabileceği silahlar	AST'nin ne dereceye kadar özerk olabileceği, topluluğun kurumsal yapısının demokratikliği ve kararların sonuca bağlanması (AST md.38), ortak bütçe, sömürgelerdeki askeri birliklere ilişkin ulusal istisnalar ve BK askeri varlığı	Kıta Avrupa ülkeleri arasında AST Antlaşması üzerinde uzlaşılması, ortak Pazar için "Federalist" ASİ Taslak Antlaşması ve Beyen Planı ²³⁸ , acil durumda geri çekilme hakları, BK askeri varlığı	AST'nin başarısızlığı, BAB Antlaşması üzerinden müzakerelerin yeniden başlaması, Alman silah üretimi ve askeri hareketliliği için denetim mekanizmaları,
Fransa	Pleven Planı: AB ordusu ve bunu mümkün kılacak son derece merkezileşmiş bir askeri hareketlilik, tabur seviyesinin altındaki birimlerin entegrasyonu; Almanya için eşit olmayan haklar	AST Antlaşması: Benzer durumlarda eşit haklara sahip olunması, yüksek düzeyde merkezileşme ve çıkarların ortak yönetimi, Fransa'nın yüksek temsilciliği, ortak bir bütçe; BK askeri birliklerinin de bağlılığı Sömürge askeri güçleri için istisnalar hakkında bazı anlaşmazlıklar; Almanya için somut kısıtlamalar ve üretim sözleşmelerinin teşviki için prosedürler	Onay çatışması: sömürge askeri kuvvetleri için haklarının geri çekilmesi; düşük merkezileşme AST; ASİ için ortak pazar yok; BK birliği taahhüdü, BK askeri birliklerinin de bağlılığı	BAB Antlaşması: düşük merkezileşme, ortak yönetim ve yetkilendirme, özerk askeri hareketlilik ve askere alma süreci ile yarı-egemen bir Alman ordusunun oluşturulması, NATO'da İngiliz askeri varlığı karşılığında Alman
İtalya	Paket Antlaşma: Alman kaynaklarının mobilizasyonu karşılığında ABD mali ve		Onay çatışması: AST onayından önce Trieste çatışmasının çözümü,	

²³⁶ Björn Fleischer, **A European Army? The European Defense Community and the Politics of Transnational Influence in Post-War Europe, 1950-1954**, (A thesis submitted for the degree of Doctor), Bremen International Graduate School of Social Sciences, Bremen, 2015.

²³⁷ Fleischer, ss.135-137.

²³⁸ Beyen Planı, Hollanda Dışişleri Bakanı Johan Willem Beyen tarafından AST'nin bir parçası olarak önerilen ve ASİ'nin, gümrük birliği ve ortak pazarı da içine alacak şekilde genişletilmesi esasına dayanan bir plandır. Kömür ve çelik birliğinin genişletilerek kurucu altı üye arasındaki entegrasyonun ekonomik ve sosyal anlamda diğer sektörleri içermesi gerektiği yönündeki bu öneri AST'nin başarısız olmasına rağmen rafa kaldırılmamış, Roma Antlaşmasının müzakerelerinde de başlangıç noktası olmuştur. Bu nedenle plan AB'nin özellikle ekonomik bütünleşmesi için önem taşımaktadır. Bkz. Dinan, Desmond (Ed.) **Avrupa Birliği Ansiklopedisi**, Birinci Cilt: A-G, çev. Hale Akay, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2005, s.251.

	askeri yardımı. Düşük merkezileşme, ortak yönetim yok, genel olarak sınırlı yetkilendirme: yeniden silahlandırılan Almanya'nın NATO komuta yapısına entegrasyonu, birimlerin daha yüksek seviyede entegrasyonu (etkinliği), askeri hareketlilik ve gerekliliklerin özerk yönetimi, Fransa ile Almanya'nın silahlanması konusunda prensipte anlaşmak. "Spofford Uzlaşması: Paket Antlaşması ve Pleven Planı için eşzamanlı olarak müzakerelerin devam etmesi		ASI için olmazsa olmaz ortak Pazar, BK askeri birliklerinin de bağlılığı AST onaylandı: ASI için olmazsa olmaz ortak Pazar, BK askeri birliklerinin de bağlılığı AST onaylandı: ASI için Beyen Planı ve Ortak Bir Pazar olmazsa olmaz, BK askeri birliklerinin de bağlılığı Uluslararası bir AST'ye üyelik veya askeri birlik gönderme taahhüdü yok, etkililik kaygıları Avrupa için AST: AST'nin onaylanması şartı ile askeri yardım, kalıcı bir ABD askeri birliğinin taahhüdü yok, etkililik kaygıları	askeri varlığı, BAB aracılığı ile Almanya'da askeri sürecin ve askeri varlığın bağımsız denetimi, Alman askeri yeteneklerinin ve varlığının NATO'ya entegrasyonu karşılığında ABD askeri ve mali yardımlarının devam etmesi.
Almanya				
Benelüks		AST Antlaşması, ortak çıkarlarda bütünleşme ve temsil konularında düşük merkezileşme, NATO'nun yüksek kontrolü ve BK askeri birliklerinin de bağlılığı		
BK		Eden Planı: Uluslararası bir AST üyeliği veya birlik taahhüdü yok, Avrupa Konseyi aracılığıyla olası uyum, etkililik kaygıları		
ABD		Avrupa için AST Antlaşması: AST Antlaşması'nın imzalanmasına koşuluna bağlı askeri yardım, kalıcı ABD askeri birliği taahhüdü yok, etkililik kaygıları		

Kaynak: Fleischer, s.136.

O dönemde Fransa'da sık sık hükümet değişikliklerinin yaşanması ve yeni gelen hükümetlerin bu projeye destek vermemesi,²³⁹ ayrıca Fransa'nın ulusal egemenliğine yönelik kaygıların giderilmesi için ek protokol ve güvenceler istemesi bu durumun da diğer üye ülkeler tarafından hoş karşılanmaması, İtalya'nın da kendi içinde bulunduğu siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle antlaşmayı kendi iç hukukunda onaylamasının gecikmesi AST'nin hayata geçirilememesinde etkili olan nedenler olarak sıralanmaktadır. Ayrıca Kore Savaşı'nın sona ermesi ve bunun sonucunda SSCB'den gelen tehdit algısının azalması da Fransa'nın AST'yi reddetmesinde etkili olan nedenler arasında sayılmaktadır.²⁴⁰ Bu bağlamda üye ülkeler arasında da güvenlik ve savunma konularında görüş ayrılıkları olduğu ve ortak bir savunma felsefesi etrafında birleşmenin gerçekleşemediği söylenebilir.

AST'nin Fransa Parlamentosunda onaylanmamasının sebeplerinden biri de 1953 yılında SSCB'de Stalin'in ölümü sonrasında Komünist Parti lideri olan Krusçev'in daha barışçıl bir dış politika izleyeceğine dair "peaceful coexistence"²⁴¹

²³⁹ Çağrı Erhan ve Erhan Akdemir, "Avrupa Bütünleşmesi", **Avrupa Birliğinin Güncel Sorunları ve Gelişmeler**, (Ed. Belgin Akçay, Sevilay Kahraman ve Sanem Baykal), Seçkin Yayınları, Ankara, 2008, s.24.

²⁴⁰ Sinem Akgül Açıkmeşe ve Cihan Dizdaroğlu, "NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 10, Sayı: 40, Yıl:2014, ss. 131-163, s.137.

²⁴¹ Peaceful Coexistence, Krusçev tarafından barış içinde bir arada yaşamanın tek yolu olarak ifade edilen bir doktrindir. 1959 yılında yayınladığı makalesinde Krusçev, farklı sosyal sistemlere sahip devletlerin barış içinde bir arada yaşamaları sorununun, sadece Amerikalıların değil, dünyadaki birçok insanın zihninde birincil önem taşımasına karşılık çatışmaların çözümünün savaşın reddedilmesi ve barış içinde bir arada yaşanması ile mümkün olduğunu ileri sürmüştür. Buna göre her devletin, diğer devletlerin toprak bütünlüğünü ve egemenliğini ihlal etmeme yükümlülüğü

adlı doktrinini dünya kamuoyuna duyurmuş olması şeklinde ifade edilmektedir.²⁴² Bu durumda Fransa'nın AST'yi imzalayarak SSCB ile ilişkilerini germek istememesi AST'nin uluslararası güvenlik ortamında yaşanan gelişmelerden etkilendiğini gösteren önemli bir tespittir. Ayrıca Fransa'nın AST bünyesinde Almanya'dan sonra ikinci güç konumuna gerilemesi ve II. Dünya Savaşı sonrası yenik ve küçük ülkelerle aynı statüde olmayı kabullenmek istememesi de yine uluslararası sistemde diğer devletlerin aldığı konumla ilişkilendirilmiştir. Buna göre Fransa'nın sömürge ve denizaşırı topraklarında kendisi dışında diğer Avrupa ülkelerinin de söz sahibi olabilmesi askerleri endişelendirdiği gibi ekonomik kaynakların ve enerjinin ortak kullanımı da Fransa'nın uluslararası sistemde statü kaybedeceğine dair kaygılarını arttırmıştır.²⁴³

Temel hedefleri arasında üçüncü güç olmak gibi iddialı bir amacı olan AST'nin NATO Konseyi'nde onaylanması²⁴⁴ bir çelişki olarak görülse de bu yöndeki gelişmelerin, Batı Avrupa ülkelerinin savunma ve güvenlik konularında kendi aralarında bütünleşme sağlamak ve farklı milletlerden oluşan bir Avrupa ordusu kurmak için attıkları adımlardan ilki olması nedeniyle önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir.²⁴⁵ Ayrıca güvenlik ve savunma gibi yüksek politika alanlarında AB bütünleşmesinin zorluklarını göstermesi bakımından olduğu gibi²⁴⁶, AST bu alanlarda federatif bir bütünleşmeyi öngören entegrasyoncu görüş ve çabaların ortaya çıkışını ve bu çabalara karşılık Atlantikçi girişimleri anlamak bakımından da büyük önem taşımaktadır.

vardır. Bu aynı zamanda siyasi ve ekonomik ilişkilerin tam eşitlik ve karşılıklı fayda temelinde kurulması gerektiği anlamına gelir. Bkz. Nikita S. Khrushchev, "On Peaceful Coexistence", **Foreign Affairs**, Cilt: 38, Sayı: 1, Yıl:1959, ss. 1-18.

²⁴² Duke, s.31; Vladislav Zubok, "The Soviet Union and European Integration from Stalin to Gorbachev", **Journal of European Integration History**, Cilt:2, Sayı:1, Yıl:1996, ss.85-98, ss.88-90.

²⁴³ Victor Gavin, "Were the Interests Really Parallel? The United States, Western Europe and the Early Years of the European Integration Project", **Journal of Transatlantic Studies**, Cilt: 8, Sayı: 1, Yıl: 2010, ss 32-43, s. 37.

²⁴⁴ AST Kurucu Antlaşması 20-25 Şubat 1952 tarihlerinde Lizbon'da gerçekleşen NATO toplantısında NATO Konseyi üye devletlerince onaylanmış, AST Kurucu Antlaşması ve NATO ile yapılan protokoller de 27 Mayıs 1952'de Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg, Hollanda ve İtalya tarafından imzalanarak bu ülkelerin ulusal parlamentolarının onayına sunulmasına karar verilmiştir. Bkz. Özdal, s.76.

²⁴⁵ European Defence Agency, About Us, Our History, 1947-1954 The road to European defence cooperation, <https://eda.europa.eu/our-history/our-history.html> (01.06.2020)

²⁴⁶ Meltem Müftüler Baç, "The European Union and 2nd Pillar Integration: The Common Foreign and Security Policy", Yannis A. Stivachtis (Ed.), **The State of European Integration**, Ashgate, Great Britain, 2007, ss.3-18, s.5.

2.2. ENTEGRASYONCU YAKLAŞIM

2.2.1. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikalarında Entegrasyoncu Modeli Savunan Görüşler

Genel olarak Avrupa dış ve güvenlik politikasında ve özellikle Avrupa'nın nasıl bir küresel aktör olması gerektiği sorulduğunda entegrasyoncu yaklaşımlar, AB'nin sivil güç unsurlarını ön plana çıkaran, idealist argümanları destekleyen, çok taraflı ve barışçıl bir politika izleyen; fakat aynı zamanda ABD'nin sert gücünün desteğini de reddetmeyen bir uluslararası aktör olabileceği cevabını verir. Güvenlik ve savunma çerçevesinde AB bütünleşmesine yönelik olarak Entegrasyoncu görüş, güvenlik ve savunma konularında NATO'ya bağımlılığı azaltma ve daha fazla bütünleşme öngören bir stratejik kültür ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda Almanya, Fransa ve Belçika bu bütünleşme yaklaşımının öncü üye ülkeleri olarak kabul edilmektedir.²⁴⁷

2.2.1.1. AB'nin Askeri Güce Gereksinimi Olmadığını Savunan Görüşler

Daha önce sözü edildiği gibi AB'nin uluslararası sistemde küresel bir sivil güç olduğunu iddi eden Duchené, AB'nin askeri güç bakımından eksik olmasının onun küresel bir güvenlik aktörü olması bakımından engel teşkil etmediğini ileri sürmüştür. Yazara göre Batı Avrupa, iki büyük dünya savaşından sonra vatandaş temelli uygar bir uluslararası politikanın başlangıç noktası olabilecek önemli bir küresel aktördür. Diğer küresel aktörlerden farklı olarak AB'nin küresel gücü çatışma, askeri imkân ve kabiliyetlerden, tehdit, zorlama ve şiddetten değil; ticaret, yatırım, teşvik gibi yumuşak güç unsurlarından kaynaklanmaktadır.²⁴⁸ Bu bağlamda AB, uluslararası sistemde sivil güç unsurları baskın olan önemli bir aktördür ve onun sivil güç olarak tanımlanmasının temel sebebi de kendine özgü yapısından kaynaklanmaktadır. Buna göre AB, uluslararası sorunları ve devletler arasında yapılan sözleşmeleri ortak bir sorumluluk

²⁴⁷ Franz Oswald, **Europe and the United States: the Emerging Security Partnership**, Westport, Praeger, 2006, s. 27.

²⁴⁸ Francois Duchene, "Europe's Role in World Peace", Richard Mayne (Ed.), **Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead**, London-Fontana, 1972, ss.32-47, ss.43,47.

düzeyine çıkararak aynı zamanda önemli sivil ve demokratik standartların tüm dünyada yayılmasını sağlamaktadır.²⁴⁹

Karen Smith'e göre güvenliğin sadece askeri araçlarla sağlanması tanımını aşarak daha geniş kapsamlı ele alınması ve çok boyutlu değerlendirilmesi durumunda AB'nin, barış ve güvenliğe önemli katkılar sağlayan küresel bir aktör olduğu öne sürülebilir. Günümüzde birçok terör kaynağının ortadan kaldırılması, çatışmaların önlenmesi ve barışın sağlanması için yetkililer zaman zaman çatışma bölgelerine yapılan yardımları, uluslararası kuruluşlara sağlanan katkıları ve dünyadaki yoksul ülkelere yapılan yardım miktarlarını kamuoyuna açıklamaktadırlar. Smith, AB'nin Orta ve Doğu Avrupa'ya ve hatta Güneydoğu Avrupa'ya barış ve güvenliği sağlamak yönünde üstlendiği kritik rolü ve AB'nin bu ülkeleri de içine alarak güvenli bir şekilde genişlemeyi sağladığı dikkate alındığında, yeterince askeri kaynağa sahip olamasa da önemli bir küresel aktör olabileceğini ileri sürmektedir. Smith'e göre AB sahip olduğu sivil güç unsurlarının üstünlüğü ile şimdi olmasa bile uzun vadede uluslararası hukuk ve devletlerarası işbirliği gibi uluslararası toplumun sahip olması gereken unsurları güçlendirerek uluslararası sistemin dönüşümüne önemli katkılar sağlayabilecektir. Çünkü Smith'e göre AB, üyelerini ulusal egemenliklerinden feragat etmeye zorlayıcı bir güce sahiptir ve NATO'nun çatışma çözümünde sert güç kullanma stratejisine karşılık çatışmaların önlenmesinde ve çatışma sonrası yeniden inşa sürecinde sivil araçları kullanmayı tercih etmektedir.²⁵⁰

Nye, ABD'nin zorlayıcı ve baskıya dayanan askeri güç unsurlarını şiddetle kullanarak özellikle küresel terör örgütlerinin nefretini çektiğine ve bunun da küresel güvensizliğe yol açan bir çeşit düşmanlığa neden olduğuna dikkat çekmiştir. Buna göre uluslararası sistemde özellikle küresel güvenliğin sağlanması için diğer ulusların düşmanlığını sempatiye çevirebilecek nitelikteki güç, askeri güç değil; aynı zamanda ulusların davranışlarına nüfuz edebilen yumuşak güç unsurlarıdır. Bu anlamda AB de özellikle nefret söyleminin yayılması ve küresel terör örgütleri ile mücadelede kullanılacak unsurları geliştirmede başarılı kabul edilmektedir. Nye, bu konuda

²⁴⁹ Yavuz Selim Alkan, **The Effectiveness of The European Union As A Normative Power: Human Rights Conditionality in The Case of Turkey** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s. 13.

²⁵⁰ Karen E. Smith, "The European Union: A Distinctive Actor in International Relations", **The Brown Journal of World Affairs**, Cilt: 9, Sayı: 2, Yıl:2003, ss. 103-113, s.108.

AB'nin Soğuk Savaş sonrası, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin demokratikleşmesinde yumuşak gücünü etkin bir şekilde kullanarak istikrar ve güven ortamını sağlamada başarılı olmasını örnek göstermiştir. Ayrıca Nye'e göre AB'nin yumuşak güç unsurlarının ne dereceye kadar gelişebileceği ve bu unsurlara dayanarak ne derecede etkili bir küresel aktör olabileceği de büyük ölçüde ABD'nin tercihlerine bağlı olacaktır. Daha açık bir şekilde, AB'nin küresel bir aktör olarak sahip olduğu yumuşak güç unsurları, ABD'nin davranış biçimlerine göre ABD'ye zarar vermek için ya da ona yardım etmek için kullanılabilecek önemli dış politika araçları olarak kabul edilebilir.²⁵¹ Böyle bir durumda ise AB, ABD ile ilişkilerinde oyun kurucu ve üstünlük elde edebilen önemli bir sivil aktör olarak değerlendirilebilir.

McCormick de günümüzde AB'nin doğal durumunun savaş değil, barış olduğunu ve Avrupalıların büyük ölçüde dışsal terörizm tehdidi altında olduklarını, birbirlerini tehdit olarak algılamadıklarını ve dahası üçüncü ülkeler için de bir savaş tehdidi olmadıklarını vurgulamıştır. AB'nin sahip olduğu bu sivil unsurlar ve kendine özgü dış politika araçları ile Kant'ın sözünü ettiği ebedi barışın nosyonu olabileceği konusunda ikna edici bir aktör olabileceğini dile getirmiştir.²⁵²

2.2.1.2. AB'nin Askeri Güce Gereksinimi Olduğunu Savunan Görüşler

Özellikle 1980'li yıllarda AB'nin etkin bir sivil güç olarak değerlendirilmesi, çeşitli yazarlarca eleştirilmeye başlanmıştır. En başta Bull, Birliğin askeri güç olarak kendi kendine yetmekten yoksun ve etkisiz olması bakımından AB'nin küresel sivil bir aktör olarak değerlendirilmesini eleştirilmiştir. Bull'a göre Avrupa Topluluğu, savunma ve güvenlik konusunda daha çok kendine yetmeli ve bir savunma ve güvenlik politikası da geliştirmelidir. Bull, bu gerekliliği de üç temel nedene bağlamıştır. Buna göre Batı Avrupa ile ABD arasında çıkarlar konusunda fikir ayrılıkları vardır, Avrupa askeri potansiyeli gelişmektedir ve Sovyetler Birliği'nden gelmeye devam eden tehdidin üstesinden gelmenin bir yolu da askeri açıdan kendi kendine yetmektir.²⁵³

²⁵¹ Joseph S. Nye, **Soft Power- The Means to Success in World Politics**, Public Affairs, New York, 2004, ss.82-83.

²⁵² McCormick, **European Union Politics**, s.413.

²⁵³ Hedley Bull, "Civilian Power Europe: A Contradiction in Terms?", **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 12, Sayı:2, Yıl:1982, ss.149-164.

Hans Maull da Duchené’ın AB’nin sivil güç unsurlarına sahip olan önemli bir uluslararası aktör olduğu savını geliştirerek, AB’nin sahip olduğu sivil güç unsurları ile uluslararası ilişkilerde bağlayıcı hukuk kurallarının yürürlüğe girmesini ve şiddetin sınırlandırılmasını sağlayacak “sivil ve medeni” bir aktör olarak uluslararası hukuka saygıyı ön plana çıkarmak istediğini ileri sürmüştür. Fakat aynı zamanda Bull’un da ileri sürdüğü gibi askeri araçların geliştirilmesi gerektiğini ve bunun AB’nin sivil güç unsurlarına zarar vermeyeceğini, aksine bu unsurları destekleyeceğini öngörmüştür. Nitekim Maull’a göre “sivil güç, dış politikada hedeflere ulaşmak için öncelikle askeri olmayan, ekonomik araçlara odaklanır, ancak diğer uluslararası etkileşim araçlarını korumak için de askeri gücü elinde tutar ”. ²⁵⁴

Görüldüğü gibi AB’nin askeri güç unsurlarına da gereksinimi olduğunu ileri süren entegrasyoncu görüşler, bu askeri güç unsurlarının AB’nin sivil güç unsurlarını geliştireceği ve kendi kendine yetmesine destek olacağı varsayımına dayandırmaktadırlar.

2.2.1.3. AB’nin Normatif Güç Olduğunu Savunan Görüşler

Manners, AB’nin Duchené ve Bull’un iddia ettiği gibi sivil bir güç olmadığını ve her ikisinin de fiziksel unsurları ön plana çıkartan ve ulusal çıkarlara ve ulus devletlere önem veren Soğuk Savaş dönemi uluslararası ilişkileri açıklayan yaklaşımları savunduğunu ileri sürer. Manners’a göre Duchené ve Bull, uluslararası siyasetin ortak sorumluluk ve sözleşmeden doğan ilişkilere ve yapılara dönüştürülmesinde, “sivil toplum”un değil, “uluslararası toplum”un güçlendirilmesine odaklanmışlar ve uluslararası sistemde ulus devletlerin tek başlarına etkin ve egemen olduğu varsayımından yola çıkmışlardır. Ancak Manners’a göre Soğuk Savaşın sona ermesiyle bu varsayımlar geçerliliğini yitirmiştir ve AB, uluslararası sistemde ekonomik ve siyasi yönden tek tek ulus devletlerden bağımsız, uluslararası bir aktör olarak genişleyip derinleşmiştir. ²⁵⁵

Manners, AB’nin küresel bir aktör olarak dünya politikasındaki yerinin daha doğru bir şekilde tespit edilebilmesi için, AB’nin maddi güç unsurlarına değil, fikir ve

²⁵⁴ Hanss Maull, “Europe and The New Balance”, **International Affairs**, Cilt: 81, Sayı:4, 2005, ss. 775-799.

²⁵⁵ Manners, 2002, s.238.

değerlerine ilişkin gücüne odaklanmanın daha doğru olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle Manners, AB'nin sivil ya da askeri bir güç olup olmadığı tartışmalarından ziyade “normatif bir güç” olarak uluslararası düşünsel etkisi üzerinde durmuştur ve bu yolla Birliğin uluslararası ilişkilerdeki rolünün daha iyi algılanabileceğini vurgulamıştır. Daha önce de sözü edildiği gibi Manners, normatif gücü, sivil veya askeri güçten farklı olarak, “olağan algılama biçimini değiştirebilme yeteneği” olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda normatif bir güç olarak AB'nin, ulus-devlet benzeri bir uluslararası Avrupa kimliği yaratılması tartışmalarının ötesine geçme isteği ile “düşünce üzerinde güç” (power over opinion) veya ideolojik güç irdelemesinin içinde yer aldığını da belirtmektedir.²⁵⁶

Thomaz Diez de AB'nin sahip olduğu normatif gücünün kendine özgü, eşsiz ve neredeyse gücünü açıklayabilecek tek kavram olarak değerlendirmiş ve AB'yi özellikle ABD ile karşılaştırmıştır. Buna göre ABD'nin küresel ölçekte sahip olduğu gücü, son teknoloji silahlarından; AB'nin gücü ise kendine özgü değerlerinden kaynaklanmaktadır.²⁵⁷ Daniela Sicurelli ve Sibylle Scheipers da AB'nin birlik olarak küresel sistemde normatif gücünü tartıştıkları “Normative Power Europe: A Credible Utopia” adlı çalışmalarında Uluslararası Ceza Mahkemesinin (UCM) kurumsallaşması sürecinin çarpıcı bir örnek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu süreçte ABD yönetimi önce düzenlemeyi imzalamamış daha sonra Amerikan askerlerini örgüt kapsamı dışında tutmaya yönelik tek taraflı bir tavır sergilemiştir. AB ise çok taraflılık ve diplomasiden yana bir tavır ortaya koymuş ve bu da Birliğin normatif davranış gösteren küresel bir güvenlik aktörü olarak değerlendirilmesi konusunda örnek olarak gösterilmiştir.²⁵⁸

Sözü edilen çalışmada Sicurelli ve Scheipers, ABD'nin tek taraflı davranarak kendini uluslararası hukuktan üstün görmesine karşın, AB'nin uluslararası hukukun üstünlüğünü kabul ederek normatif gücünü küresel sahnede ortaya koymasının UCM'nin kuruluşunda etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Üstelik AB'ye üye devletlerin UCM'nin kurulmasına ve bağlayıcılığına ilişkin Roma statüsünü imzalayan ilk devletler olmasının, AB'nin uluslararası barış ve güvenlik konularında

²⁵⁶ Manners, Normative Power Europe, ss.239-240.

²⁵⁷ Thomas Diez, “Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering ‘Normative Power’”, **Millennium-Journal of International Studies**, Cilt:33, Sayı:3, Yıl:2005, ss.613-636.

²⁵⁸ Sibylle Schippers ve Daniela Sicurelli, “**Normative Power Europe: A Credible Utopia?**” *Journal of Common Market Studies*, Cilt: 45, Sayı:2, Yıl: 2007, ss.435-457.

izlediği dış politikada güvenilirliğini korumayı başardığını da ifade etmişlerdir.²⁵⁹ Yine aynı şekilde Kyoto Protokolü'nün görüşmeleri esnasında ABD küresel sahnede sadece ekonomik dürtülerle hareket ederken, AB'nin çevrenin korunması gibi sorunları da dikkate alan, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesinden yana bir tavır sergilemesi de AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak normatif kimliğini güçlendirdiğini belirtmektedirler.²⁶⁰

Özetle, güvenlik kavramına yüklenen anlamların ekonomik, çevresel, sosyal, kültürel bir çok sektörü içine alacak şekilde genişlemesi sonucunda AB'nin sahip olduğu değerlerinden kaynaklandığı iddia edilen sivil ve normatif güç unsurları ile küresel bir güvenlik aktörü olabileceğini savunan entegrasyoncu görüşler, Birliğin askeri olanaklarına dayanan sert güç unsurlarına değil; yumuşak güç unsurlarına vurgu yapmaktadırlar. Tek tek ulus-devletlerin küresel güvenlik sorunlarının çözümünde ve çatışma sonrasında yeniden inşa sürecinde yetersiz kalacağına da vurgu yapan entegrasyoncu güvenlik yaklaşımı, AB bütünleşmesinin insan hakları, demokrasi, çok taraflılık gibi değerleri ön plana çıkaran uluslararası yaklaşımı nedeniyle de küresel bir güvenlik aktörü olmasının mümkün olduğu görüşüne dayanmaktadır. Askeri güç kapasitesinin gerekliliği de yukarıda sözü edildiği gibi sivil ve normatif güç unsurlarını desteklemesi bağlamında değerlendirilmektedir.

2.2.2. Entegrasyoncu Görüş Çerçevesinde Güvenlik Kimliğinin Gelişimi

2.2.2.1. Entegrasyoncu AB Güvenliğinin Fikri Temelleri

AB'nin kuruluş yıllarında liberal görüşün temsilcisi olarak bilinen Monnet, siyasal ve ekonomik açıdan Avrupa'nın daha çok ABD'ye bağlı olmasını öngören Atlantikçi bir proje öne sürmüştür.²⁶¹ Örgütsel olarak da ABD'yi model olan bu

²⁵⁹ Schipers and Sicurelli, s.444.

²⁶⁰ Schipers and Sicurelli, s.451.

²⁶¹ Winston Churchill'in, 1946 tarihli Zürih konuşmasında, Avrupa Birleşik Devletleri fikrini ortaya atarak kıta Avrupa'sının birliği meselesini o dönemin acil çözülmesi gereken bir sorunu olarak gösterdiği de bilinmektedir. Bkz. Geremek, s.44. NATO ve ABD'den bağımsız bir Avrupa ordusu kurulması konusunda fikir öne süren ilk kişi, Winston Churchill olmuştur ve Churchill'in bu fikri Ağustos 1950'de Avrupa Konseyi'nin "Avrupa Ordusu Tartışması" oturumunda ilk kez tartışılmıştır. Bkz. Trevor C. Salmon and Alistair J.K. Shepherd, **Toward A European Army- A Military Power in the Making?**, Lynne Rienner Publishers, London, 2003, s.20. Tarihsel süreçte 1463'te Bohemya Kralı George Podebrad'ın, İstanbul'un Türklerden geri alınması için ortak bir ordu ve 5 yılda bir seçimle yenilenecek bir Avrupa Parlamentosu" kurulmasını öngören bir Avrupa Konfederasyonu önerdiği; fakat bu önerinin Fransa'nın kabul etmemesiyle hayata geçirilmediği

projeye göre bütünleşmesi öngörülen Avrupa, Avrupa Birleşik Devletleri gibi federalist ve uluslarüstü bir idari yapı ile yönetilecekti ve bu model de ulus-devletlere müdahaleyi gerekli kılacaktı. De Gaulle ise yine Avrupa'nın ABD ve SSCB karşısında üçüncü bir kutup olarak önemli bir aktör olması gerektiğini savunurken bunun Almanya-Fransa ortaklığına dayanan cumhuriyetçi bir proje ile gerçekleştirilmesini doğru buluyordu. De Gaulle'ün Avrupa bütünleşmesi için öngördüğü bu model, Avrupa'nın ulus-devletlere müdahale etmeyen bir konfederasyon şeklinde örgütlenmesini gerektiriyordu. İşte AB'nin kuruluş sürecinde siyasal ve örgütsel olarak birbirinden farklı bu iki düşünce akımı, AB güvenliğine ilişkin Atlantikçi-Entegrasyoncu görüş ayrılıklarının da temelini oluşturmuştur. Sonuçta bu iki farklı düşünce akımı da güvenlik konularında iki farklı AB bütünleşme modelinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu nedenle Avrupa güvenliğine yönelik entegrasyoncu görüşün düşünsel temelde çıkış noktası, De Gaulle tarafından sunulan projelerin incelenmesi ve daha sonra bu projelere karşı çıkan Atlantikçi fikirlerin değerlendirilmesi ile daha iyi anlaşılacaktır.

Bununla birlikte en azından bütünleşmenin ilk yıllarında Avrupa savunmasına yönelik realist yaklaşımlarda esasen hem entegrasyoncu hem de Atlantikçi cephenin birlik olma düşüncesinde hemfikir olduğu öne sürülmektedir. Örneğin Howorth'a göre, 1950-1954 yılları arasındaki tartışma temelde Monnet'in düşündüğü gibi "Avrupa savunması" ve De Gaulle'ün desteklediği "ulusal savunma" fikri etrafında gerçekleşmemiştir. Tartışmanın temel noktası, birbiriyle çelişen iki algıya dayanan bu farklı modellerin ne kadar etkili bir şekilde Avrupalı olacağı konusundaydı. Buna göre o dönemde Pleven Planı'nı kaleme alan Jean Monnet için olduğu gibi De Gaulle için de kendi ordusuna sahip olmayan Avrupa, Avrupa olamazdı. Sonuçta her ikisi de Avrupa askeri entegrasyonunun mümkün olan en ileri seviyede sağlanması gerektiğini savunuyordu. Monnet'e göre De Gaulle'ün çok sayıda ulusal komutana sahip olan bütünleşik bir Avrupa ordusu, Fransız hegemonyası girişimiydi. De Gaulle'e göre ise Monnet'in merkezi Brüksel'de bulunan uluslarüstü teknokratların emirlerine uyan

de ileri sürülmektedir. Bkz. Beatrice Heuser, **Brexit in History: Sovereignty or a European Union?**, Oxford University Press Hurst & Company, London, 2019, ss.121-123. Yine Jeremy Bentham'ın 1789'da 'Kalıcı ve Evrensel Barış' adlı eserinde bir tarafta parlamento, diğer tarafta askeri bir ordu olan iki ayaklı bir Avrupa bütünleşmesi önerdiği de ortaya konulmuştur. Bkz. Jonathan Olsen and John McCormick, **The European Union: Politics and Policies**, Routledge, 2018, s.35. (Olsen and McCormick, 2018)

vatansız askeri birlikleri, hem askeri bir felaket hem de kalıcı Amerikan hegemonyası için bir reçeteydi. İşte Avrupa güvenliğine yönelik görüş ayrılıklarının temeli bu temel çıkar endişelerinden kaynaklanmıştır. Howort'a göre her ne olursa olsun sonuçta Avrupa'nın aldığı şekil, tadil edilmiş Brüksel antlaşması ve fiili NATO hegemonyası olmuştur.²⁶²

2.2.2.1.1. De Gaulle'ün Etkisi

Entegrasyoncu bütünleşme çabaları dendiğinde ulus-devletlerin egemenliklerinin korunduğu, hükümetlerarası ve konfederal bir yapıyı öngören modeller çerçevesinde bütünleşme girişimleri algılanmaktadır. Bu algının gelişmesinde özellikle Fransa devlet başkanı De Gaulle'ün dış politika yaklaşımı oldukça etkili olmuştur. De Gaulle, genel olarak AB bütünleşmesini Fransa'nın ulusal hedeflerini gerçekleştirmede bir araç olarak görmüş, federal bir AB bütünleşmesine ve ulusüstü karar alma mekanizmasına karşı çıkmıştır. De Gaulle'ün AB bütünleşmesine yönelik bu cumhuriyetçi dış politika ve güvenlik yaklaşımı da entegrasyoncu görüşün temelini oluşturmaktadır.

Fransa'da V. Cumhuriyeti kuran De Gaulle dönemi dış politikası “ulus-devlet gerçeği”, “bağımsızlık mücadelesi” ve “güç dengesi” gibi üç temel kavramla özetlenmektedir. De Gaulle'ün Fransa için uyguladığı ulusal stratejisi, mevcut kaynaklarla ulusal stratejik planlamayı gerçekleştirmektir ve Fransa dış politikası için en doğru seçenek, bölgesel ittifaklar da kurarak ülkenin gücünü arttırmaktır. Bu realist dış politika çerçevesinde De Gaulle, ulusal egemenlikleri baltalayacak bir Avrupa federasyonunun kurulmasını reddeden bir Avrupa bütünleşmesini savunmuştur. Güç elde etme amacına odaklanan bu entegrasyoncu yaklaşımla De Gaulle esasen Fransa'nın Avrupalı ve küresel bir güç olarak varlığını korumasını hedeflemiştir.²⁶³ Bu

²⁶² Jolyon Howorth, “National defence and European security integration: an illusion inside a chimera?”, Jolyon Howorth and Anand Menon (Eds.), **The European Union and National Defence Policy**, Routledge, London and New York, 1997, ss.13-14.

²⁶³ George Voskopoulos, “European Integration: From Gaullism to Atlanticism and Europeanism”, (December 18, 2013), **Studia Europaea** 11/2006, <https://ssrn.com/abstract=2369206>, (Available Date: 23.10.2019).

nedenle Avrupa’da Amerikanlaştırmanın gücünü gerçek anlamda test edebilecek olan tek şeyin, başkan De Gaulle dönemindeki Fransa olduğu öne sürülmektedir.²⁶⁴

De Gaulle’e göre Birleşik Krallık, Avrupa’da Amerikan hegemonyasının yayılmasını temsil ediyordu ve bu nedenle o, Birleşik Krallık’ı Avrupa’nın siyasi kurtuluşunda ideolojik ve operasyonel bir engel olarak görüyordu. Ona göre Birleşik Krallık AB’ye dahil olduğunda devasa bir Atlantik Topluluğu kurulabilecek ve bu da Avrupa’nın bu devasa ortaklığın içinde erimesine yol açabilecekti.²⁶⁵ Birleşik Krallık’ın AB’ye üyelik başvurusunun iki kez reddedilmesi de AB güvenliğinde bu entegrasyoncu görüşün yansıması bakımından oldukça anlamlı kabul edilebilir.

Ayrıca De Gaulle’e göre ABD ve Birleşik Krallık, Atlantik ittifakı aracılığıyla tüm savunma meselelerine haksız bir şekilde hükmediyordu, bu da onun Birleşik Krallık’ın AB üyeliği başvurusunu veto etmesine ve daha yakın bir Fransız-Alman işbirliğini sürdürmesine neden olarak gösterilmiştir. Bu işbirliğinin aracı da dış politikada savunma ve kültür alanlarında yakınlaşmayı teşvik etmek için Fransız ve Alman hükümet başkanlarının yılda iki kez ve dışişleri bakanlarının üç ayda bir toplantılarını düzenleyen 22 Ocak 1963 tarihli Fransız-Alman İşbirliği Antlaşması (Elys’ee Antlaşması) olmuştur. Ancak Almanya, bu Antlaşma’ya savunma konularını dahil etmek için, Antlaşma’nın Atlantik ittifakı çerçevesinde işbirliğine açık olmasını şart koşmuştur. Bu bağlamda Almanya’nın, genel olarak AB’ye ve özel olarak Fransız-Alman ortaklığına olan bağlılığını teyit ederken tamamen bağımsız bir Avrupa savunma politikasını etkin bir şekilde engellemesi, o zamandan beri Avrupa dış politikasının gelişiminde sabit bir tema haline geldiği söylenmektedir. Ancak yine de Almanya’nın çekincelerine rağmen, Elys’ee Antlaşması’nın, Fransız-Alman işbirliğini geliştirmede başarılı olduğu ve on yıl sonra Avrupa Siyasal İşbirliği (ASİ)’nin kuruluş yıllarında bazı yararlı dersler verdiği de ileri sürülmüştür.²⁶⁶

AB bütünleşmesinde özellikle 1962-1965 yılları De Gaulle’ün ABD’ye karşı mücadelesinin küreselleştiği önemli bir dönem olarak değerlendirilmektedir.²⁶⁷ Bu

²⁶⁴ Peter J. Taylor, “The ‘American Century’ as Hegemonic Cycle”, Patrick Karl O’Brien and Armand Clesse (Eds.), **Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001**, Ashgate, 2002, s.291.

²⁶⁵ George Voskopoulos, “European Integration through Gaullism and Europeanism”, **Studia Europaea**, Cilt:51, Sayı:2, Yıl:2006, ss.65-80, s. 66.

²⁶⁶ Michael E. Smith, **Europe’s Foreign and Security Policy The Institutionalization of Cooperation**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2004, ss.68-69.

²⁶⁷ Hoffmann, 1966, s.874.

nedenle bu dönemin detaylı analizi entegrasyoncu görüşün açıklanması açısından önem taşıyacaktır. AST'den sonra entegrasyoncu üye devletlerin başını çeken Fransa tarafından ortaya atılan bir diğer ortak savunma ve güvenlik girişimi de Fouchet Planları olmuştur. Bunlar, Fransa'nın Danimarka Büyükelçisi Christian Fouchet tarafından hazırlanan ve kendi adıyla anılan planlardır. Fouchet, 1961 ve 1962 yıllarında hazırladığı taslak planları Avrupa güvenlik kurumu oluşturulmasıyla görevli komiteye sunmuştur. 1961 yılında sunulan birinci taslak, "Avrupa Halklarının Birliği" adını taşıyordu ve devletlerin egemenlik yetkilerinde herhangi bir kısıtlama getirmemekle beraber her hangi bir saldırıda ortak bir savunma politikasının benimsenmesini ve dış politikada ortak hareket edilmesini öngörüyordu.²⁶⁸ Bu kapsamda taslağın en önemli özelliğinin, Avrupa savunmasının NATO yani ABD'den bağımsız olarak tasarlanması düşüncesi olduğu tespit edilmiştir.²⁶⁹ Ancak Avrupa güvenliği konularında AKÇT'nin 6 kurucu üye ülkesi arasında daha eşgüdümlü hareket edilmesini öngören bu taslak plan, Atlantikçi üye ülkeler tarafından reddedilmiştir. Özellikle Hollanda tarafından yüksek sesle dile getirilen reddetme gerekçeleri ise, Avrupa'dan Washington'un uzaklaştırılacağı ve bunun sonucunda Fransız çıkarlarının üstünlüğüne dayalı bir hegemonya kurulacağı yönündeki algılamalar olmuştur.²⁷⁰

1962'de Fouchet tarafından hazırlanan ikinci taslak plan da De Gaulle tarafından tadil edilmiş olup bu kez NATO'ya yapılan tüm atıfların kaldırılmış ve Avrupa güvenliğinin Avrupalılarca sağlanması öngörülmüştür. Fransa'nın bu tasarısına karşı Belçika, Batı Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda gibi Atlantikçi üyeler, Avrupa savunmasında NATO'nun önemini vurgulayan yeni bir tasarı geliştirmişlerdir. Nisan 1962'ye gelindiğinde ise görüşmeler sonlandırılmış, planlar da bir kenara bırakılmıştır. Bir başka deyişle NATO'dan bağımsız bir Avrupa güvenlik mimarisinin hayata geçirilmesi çabaları bir kez daha başarısız olmuştur. 1960'larda gerçekleştirilen bu girişimlerin başarısız olması çoğunlukla daha önce sözü edilen yapısal nedenlere bağlanmaktadır. İki dünya savaşı gören, ekonomisi ve savunma

²⁶⁸ Seth G. Jones, **The Rise of European Security Cooperation**, Cambridge University Press, 2007, ss.73-76.(Jones, The Rise of..)

²⁶⁹ Özdağ, s.83.

²⁷⁰ Frédéric Mérand, **European Defence Policy Beyond the Nation State**, Oxford University Press, New York, 2008, s.78.

sanayisi yıpranmış bir Avrupa'ya karşılık nükleer güce sahip, askeri donanımı oldukça yüksek bir ABD koruması hem Almanya'nın yeniden güçlenerek saldırgan bir politika izlemesinin önüne geçilmesi hem de Sovyet tehdidine karşı güçlü bir koruma sağlaması bakımından daha tercih edilebilir bulunmuştur.²⁷¹

Ayrıca De Gaulle'ün liderliğindeki Fransa tarafından getirilen önerilerin diğer taraflarca kabul edilmemesinin bir diğer sebebi de, bu planların diğer Avrupalı devletlerce Fransa'nın Topluluğun dış politikasını yönlendirmeye çalıştığı şeklinde algılamaları olduğu tespit edilmiştir.²⁷² Bu da, güvenlik söz konusu olduğunda devletlerin diğer devletleri tehdit olarak algıladığı ve birbirlerine asla güvenmediği yönündeki rasyonel bakış açısını yansıtan önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2.1.2. Bağımsız Avrupa Program Grubu (IEPG)

Yine Fransa'nın başını çektiği bazı Batı Avrupa ülkeleri, uluslararası ilişkilerde küresel ölçekte bir aktör olmak için yalnızca ekonomik araçlarla öne çıkan bir güç olmanın yetersiz olduğu geçeceğinden yola çıkarak, özellikle transatlantik ilişkilerde ABD ile askeri araçlarla da eşit düzeyde rekabet etmenin zorunluluk olduğunu öngörmüşlerdir. Teknolojik olarak gelişmiş silah üretimine dayalı savunma sanayiini de güçlendirerek kendi savunma teçhizatını elde edebilmek, bu alanda standartlar belirlemek ve maliyetleri düşürmek için de Avrupa ülkelerinin kendi aralarında dayanışma ve işbirliği yapmaları, savunma alanında ABD'ye olan bağımlılıktan kurtulma girişimlerini zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluklar sonucunda esasen ABD ve Kanada ile olan ilişkilerde Avrupa kanadını güçlendirmek amacıyla 1976 yılında kurucu üyeleri arasında Türkiye'nin de yer aldığı Bağımsız Avrupa Program Grubu (Independet European Programme Group-IEPG) kurulmuştur.²⁷³

IEPG, esasen Kasım 1975'te Eurogroup (Avrupa bölgesi Maliye Bakanları) özel oturumunda özellikle Fransız temsilcilerin de içinde yer alabileceği ve savunma sanayiinde Avrupa ortak pozisyonunun ve işbirliğinin sağlanmasını hedefleyen bir

²⁷¹ Jones, The Rise of..., ss.73-76.

²⁷² Mérand, s.78.

²⁷³ Ahmet Erdoğdu Çavuşoğlu, **Batı Avrupa Silahlanma Grubu (WEAG) ve Türkiye İlişkileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı, İstanbul, 2002, s.3.

forum oluşturulması hakkında verilen bir karara dayanarak kurulmuştur. Bu kararın bir sonucu olarak, Eurogroup ülkelerinin temsilcileri (Belçika, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Türkiye ve Birleşik Krallık) ile Fransa 2 Şubat 1976'da IEPG'nin ilk toplantısını yapmak üzere Roma'da bir araya gelmiştir. Söz konusu ülkeler, ortaklık ruhu ile ve ulusal yükümlülükleri tehlikeye atmaksızın, ABD ve Kanada ile ilişkilerinde Avrupa faktörünün güçlendirilmesi, araştırma, geliştirme ve tedarik için fonların daha etkin kullanılması, ekipmanlarda standardizasyonun ve ortak kullanımın artırılması yoluyla sağlıklı bir Avrupa savunma sanayi ve teknolojik gelişiminin gerçekleştirilmesi amacına yönelik olarak çalışılmasına karar vermişlerdir.²⁷⁴

1984 yılında ilk toplantısını üye ülkelerin Savunma Bakanları ile yapan IEPG, toplantı sonucunda net hedeflerini açıklamıştır. Buna göre IEPG, savunma alanında teçhizatın sağlanabilmesi için Avrupa'da rekabet edebilen açık bir Pazar oluşturulmasını; savunma alanındaki araştırmaların geliştirilmesini ve gelişmekte olan ülkelere, kendi savunma sanayiini güçlendirmeleri konusunda, destek olunmasını amaçlamıştır. Ayrıca 1986 yılında savunma bakanlarınca tamamlanan rapor uyarınca mevcut savunma kapasitesinin geliştirilmesi için Avrupa Savunma Sanayileri Etüdü (EDIS) ile 1990 yılında silahlanma politikası müzakerelerine doğrudan endüstriyel girdi sağlanması konusunda önemli bir araç olan Avrupa Savunma Sanayii Grubu (EDIG) da kurulmuştur. Bu gelişmelerin ve NATO içinde Avrupa'nın güçlendirilmesi düşüncelerinin Avrupa Savunma Sanayiinin gelişimine olumlu katkı yaptığı ve özellikle işlevsel fonksiyonalizm teorilerinde olduğu gibi ekonomik alanda başlayan bütünleşmenin silahlanma ve savunma alanına da yayılarak ortak savunma politikasının oluşturabileceğinin öngörülmesine neden olduğu ileri sürülmüştür. Bu nedenle IEPG, Avrupa'nın entegrasyoncu yaklaşıma dayanan güvenlik anlayışını yansıtan önemli bir girişim olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁷⁵

²⁷⁴ Dankert, Pieter. (1977), *Archive of European Integration*, "A European armaments policy. Assembly of Western European Union Twenty-Third Ordinary Session (First Part) Document 738, 10th May 1977. [EU Related]", <http://aei.pitt.edu/74623/1/MAT0041.pdf>, s.5, (11.06.2020). IEPG üyesi ülkeler, İzlanda hariç NATO üyesi AT ülkeleri (Almanya, Danimarka, Fransa, Belçika, Hollanda, Birleşik Krallık, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan) ve AT üyesi olmayan Türkiye ile Norveç'tir. Bkz. Çavuşoğlu, s.4.

²⁷⁵ François Heisbourg, "A European Defense Industry: Dream or Reality", **NATO's Sixteen Nations**, Cilt: 33, Sayı:8, Yıl: January 1989, ss.24-27; Gülnur Aybet, *The Dynamics of European Security Cooperation-1945-91*, **Palgrave Macmillan**, London, 1997, s.160.

Birleşik Devletler Genel Muhasebe Ofisinin 1991 yılında yayınladığı bir çalışmada, IEPG'nin en başında kuruluş amacına uygun olarak ilerleme kaydedip başarılı olması durumunda, savunma araştırma, geliştirme ve üretimi konusunda ABD firmalarının dışlanarak Avrupalı firmaların tercih edilebilirlik kapasitesinin daha çok artabileceği ileri sürülmüştür. Nasıl ki kömür ve çelik birlikteliği spillover etkisi yaratarak Avrupa Tek Pazarının oluşumunda bir başlangıç oluşturmuşsa; savunma alanında ortaya çıkan bu girişimin de Avrupa bütünleşmesinin önemli bir kilometre taşı olabileceği öngörülmüştür. Buna göre tek pazarda olduğu gibi savunma sanayinde çıkarları örtüşebilecek ve çeşitli kredi/proje avantajlarından yararlanabilecek olan Avrupalı ülkeler ulusal politikalarını birbirine yaklaştırarak uyumlu hale getirebileceklerdi.²⁷⁶ Bu da Avrupalı ülkelerin savunma ve silah teknolojisi alanında daha güçlü ve bağımsız olmasına yol açabilecekti. Ne var ki 1992 yılının Aralık ayında IEPG üyesi olan 13 ülkenin Savunma Bakanları, IEPG'nin fonksiyonlarının BAB'a aktarılmasına karar vermişler ve IEPG'nin adı WEAG (Western European Armaments Group) olarak değiştirilmiştir. Dolayısıyla bağımsız bir Avrupa silahlanma girişimi olarak başlayan bu forum yine NATO bünyesinde gelişmeye devam etmiştir.

2.2.2.1.3. Genscher-Colombo Girişimi

Avrupa Siyasi İşbirliği girişimlerinin hız kazandığı 1980'li yılların başlarında “güvenliğin siyasi boyutu”²⁷⁷ da tartışılıp konuşulmaya başlanmıştır. Bu sırada

²⁷⁶ United States General Accounting Office, **European Initiatives: Implications for U.S. Defense Trade and Cooperation: Report to the Chairman, Subcommittee on Investigations, Committee on Armed Services, House of Representatives**, The Office, 1991, Washington D.C., s.24.

²⁷⁷ ABD merkezli neo-liberal politikaların 1980'lerden başlayarak hızla küreselleşmesi, devlet merkezli güvenlik yaklaşımlarının eleştirilmesine sebep olmuştur. Neo-liberal küreselleşmeye karşı Avrupa'da Marksistlerin, sosyal demokratların, geleneksel eski solcuların sınıf siyasetine dayalı politikalarının başarısız olması, küreselleşmeye karşı postmodern yaklaşımların ortaya çıkmasına ve insan hakları bağlamında değerlendirilen devletin geleneksel egemenlik anlayışının da sorgulanmasına neden olmuştur. ABD'nin hegemonyasına karşı daha çok Avrupa'da ortaya çıkan yeni ve eleştirel güvenlik yaklaşımları, Batıda rasyonalitenin ve modernliğin eleştirilmesi şeklinde ortaya çıkarken; Üçüncü Dünyada ve Orta Doğu'da modernlik karşıtlığı ve siyasal İslam'ın yükselişi biçiminde kendini göstermiştir. Böylelikle neo-liberal küreselleşme devlet dışı aktörlerin kamusal alanda daha fazla boy göstermesinin sonucu devletlerin klasik güvenlik sağlayıcı konumunu zorlamaya; sınıf siyasetinin yerine insan hakları bağlamında etnik, dini, milliyetçi kısacası kimliğe dayalı siyasetin odak haline getirilmesi ise toplumsal güvensizliğin artmasına ve küreselleşmekten başka alternatif olmadığı algısının yerleştirilmesine yol açmıştır. Bkz. Mustafa Aydın ve Sinem Akgül Açıkmeşe, “İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe** (Der. Mustafa Aydın, Hans Günter Brauch, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring ve Necati Polat), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, pp117-130. Bu da klasik güvenlik

Almanya ve İtalya Dışişleri Bakanları tarafından “Genscher-Colombo Girişimi” olarak bilinen ve güvenlik konularında da işbirliğini öngören bir rapor hazırlanmıştır. Sözü edilen rapor güvenlik ve savunma konularına entegrasyoncu yaklaşımı içinde barındırması bakımında önem taşımaktadır.

Genscher’in, söz konusu projede "ekonomik bütünleşmelerin otomatik olarak siyasi birleşme sağlayacağına dair yaygın kanıya dikkat çektiği ve bunu "yanıltıcı" olarak görüp reddettiği ileri sürülmektedir. Buna göre Genscher'in analizi kesinlikle onun federalist bir stratejiye dönüştüğünü göstermiyordu, ancak ekonomik Avrupa'dan politik Avrupa'ya geçmeye çalışan hükümetlerarası ikilemleri vurgulamaya hizmet etmişti. Böylelikle Genscher-Colombo girişimi, hükümetler arası stratejinin dar sınırlarının bir kez daha altını çiziyordu.²⁷⁸ Yine de Avrupa Senedi Projesi olarak da tanımlanan söz konusu raporda, üye ülkelerin güvenlik tehditlerine karşı ortak hareket etmeleri, tehditlerle baş edebilmek için ortak dış politika geliştirmeleri ve özellikle terörizmin önlenmesi için ortak tavır alınması gerektiği gibi önemli ve iyi niyetli entegrasyoncu hususlar yer almaktaydı.²⁷⁹

Sonuç olarak rapor, İrlanda ve Benelüks ülkeleri dışında diğer AB üyesi devletler tarafından, oldukça kapsamlı bir federal yapılanma gerektirdiği gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Buna rağmen söz konusu raporun Almanya ve İtalya gibi iki büyük devletin, güvenlik ve savunma politikaları bakımından Avrupa bütünleşmesine olan inancını özellikle Londra ve Paris’e göstermesi ve federatif özellikler taşıması bakımından sembolik bir önem taşıdığı belirtilmektedir. Hatta her ne kadar güvenliğin askeri boyutunu yeterince ele almamış olsa da siyasi ve ekonomik boyutuyla AB bütünleşmesine önderlik edebilecek “kaçırılmış bir fırsat” olarak da görülmektedir.²⁸⁰

anlayışının dönüşmesini ifade etmektedir. Zira tehditler artık sadece askeri nitelikte değildir; ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel pek çok sektörde güvenlik sorunu yaşanmaktadır.

²⁷⁸ Michael Burgess, **Federalism and European Union: the Building of Europe, 1950–2000**, Routledge, London and New York, 2000, ss.134-138.

²⁷⁹ Joseph H. H. Weiler, “The Genscher-Colombo Draft European Act: The Politics of Indecision”, **Journal of European Integration**, Cilt: 6, Sayı:2-3, Yaer:1983, ss.129-153.

²⁸⁰ Mark Gilbert, **Surpassing Realism The Politics of European Integration Since 1945**, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.,USA, 2003, ss. 159-160.

2.3. ATLANTİKÇİ YAKLAŞIM

2.3.1. Atlantikçiliğin Temelleri

19. yüzyılın sonlarında İngiliz-Amerikan karşılıklı bağımlılık fikri olarak ortaya çıkan erken Atlantikçilik düşüncesi, sadece ekonomik işbirliğinin ve belirli liberal kurumların yerleştirilmesi değil, aynı zamanda uluslararası sosyal demokrat fikirlerin yayılmasını da ifade etmekteydi.²⁸¹ Özellikle Pearl Harbor baskınından sonra Amerikan halkı ve politikacıları, Amerika Kalesi olarak da bilinen “Fortress America”²⁸² güvenlik anlayışının gereksiz olduğuna inanmaya başlamışlardır. Çünkü özellikle okyanus ötesi araçlar ve yeni silah teknolojileri ve baskın bir Nazi Almanyası karşısında yalnızca ihtiyatlı bir Amerikan savunmasının yeterli olmayacağı görüşü ortaya çıkmıştır.²⁸³ Bu bağlamda söz konusu saldırının barış zamanında da askeri teşkilatlanmayı sürdürme isteği yarattığı ve bunun da ABD’yi izolasyonist güvenlik ve savunma anlayışından uzaklaştırarak küresel güvenlik anlayışına yaklaştırdığı ileri sürülmüştür.²⁸⁴ Esasen ABD’nin bu saldırıdan sonra izolasyonist politikalara son verip Dünya Savaşının sonucunu değiştiren hegemon bir güç olması da tarihsel olarak bunu doğrulamıştır.

²⁸¹ Teus Lebbink, “Atlanticism: the Rise, Development and Realisation of an Idea”, **Atlantisch Perspectief**, Cilt: 20, Sayı: 8, Yıl:1996. ss. 27-30, s.28.

²⁸² Fortress America kavramı, Amerikan milliyetçiliğinin güçlü tektarafılık ve izolasyonizm unsurlarıyla güçlendirilmiş katı bir versiyonu olarak tanımlanmakta ve küresel sıfır toplam uluslararası ilişkiler mantığına dayandırılmaktadır. Daha küresel bir entegrasyona yönelik eğilimlerin küresel kaosa yol açarak ABD egemenliğini ve savunmasını zayıflatacağını ve ayrıca liberal değerlerin aktif olarak desteklenmesinin sonuçsuz ve umutsuzca idealist (“donkişotvari”) bir arayış olduğunu ileri sürer. Kavramın dayandığı güvenlik ve savunma stratejisi, ABD’nin sahip olduğu muazzam askeri güçleri kullanmak için agresif bir şekilde hazırlıklı olması gerektiği; fakat bu güçleri müttefiklerini korumak veya daha geniş bir uluslararası güvenlik aksine dar kapsamlı ulusal çıkarlarını korumak için kullanması gerektiği üzerine kurulmuştur. Bkz. Hal Brands, “U.S. Grand Strategy in an Age of Nationalism: Fortress America and its Alternatives”, **The Washington Quarterly**, Cilt:40, Sayı:1, Yıl:2017, ss.73-94, s.77. Dolayısıyla güvenlik stratejisi bakımından Fortress America kavramı, pozitif toplamli enternasyonalist projeyi reddeder, dar milliyetçi politikaları destekler. Bkz. Hal Brands, *American Grand Strategy and the Liberal Order: Continuity, Change, and Options for the Future*, Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2016, 22-25. <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PE209.html>. Also available in print form.(27.10.2020)

²⁸³ Mark A. Stoler, “From Continentalism to Globalism: General Stanley D. Embick, the Joint Strategic Survey Committee, and the Military View of American National Policy during the Second World War,” **Diplomatic History**, Cilt: 6, Sayı: 4, Yıl: 1982, ss.303-320, s. 303.

²⁸⁴ Eliot Cohen, “Strategy of Innocence? The United States, 1920–1945” Williamson Murray, MacGregor Knox, and Alvin Bernstein, (Eds.), **The Making of Strategy: Rulers, States and War**, Cambridge, 1994, ss. 428–465.

1930'larda Amerikalı bir gazeteci olan Clarence Streit, Atlantikçilik kavramına neofoksiyonalizm benzeri iki kademeli bir bütünleşme yaklaşımı getirmiştir. Streit, Batı Avrupa'da 1939 yılında çözülmesi gereken en öncelikli güvenlik sorunu Alman yayılmacılığının önlenmesi iken, Kuzey Atlantik Demokrasilerinin federal olarak birleşmesini önermiştir. Buna göre birinci aşamada sözde “ileri demokrasiye” sahip ve ekonomik olarak gelişmiş Atlantikçi ülkeler küresel düzeyde barış ve güvenin korunmasını sağlamak için kaynaklarını bir araya getirmeliydi. Böylece ikinci aşamada daha az gelişmiş ülkeler, birinci aşamadaki ülkelerle bütünleşmek için uzun vadeli evrim sürecini tamamlayabileceklerdi.²⁸⁵ Kısacası dünyada etkili bir Atlantik birliği sağlanmasını hedefleyen bu öneri daha sonra, Ağustos 1941'de İngiliz başbakan Winston Churchill ve Amerikan başkanı Franklin Roosevelt tarafından tasarlanan Atlantik Şartı'nda da vurgulanmıştır. Soğuk Savaşın başlamasıyla askeri entegrasyonun NATO bünyesinde kalıcı hale gelmesi de birleşik Atlantik topluluğu fikrinin somut göstergesi olarak kabul edilmiştir.²⁸⁶

Amerikalı gazeteci Water Lippmann da Fortress America kavramına karşılık Atlantik topluluğu kavramı üzerinde durarak otoriter milliyetçiliklere karşı mücadelede Amerikan ve İngiliz demokrasisinin kaynaklarının bir araya getirilerek liberal dünya düzeninin kurulması gerektiğini öne süren önemli bir araştırmacı olarak değerlendirilmektedir. Buna göre Atlantik'in iki yakasının güvenliği ABD için dış politikada olduğu kadar iç politikada da önemli bir mücadele alanı haline gelmiştir.²⁸⁷ Atlantik Okyanusu'nun iki kıyısında Batı dünyasını birleştiren derin bir çıkarlar ağı olduğuna inanan Lippmann'a göre ABD'nin doğal müttefikleri Atlantik toplumunun uluslarıdır; yani Batı Avrupa ve Amerika ülkeleri. Atlantik Okyanusu'nun iki kolu olan Atlantik Okyanusu ve Akdeniz, onları stratejik, ekonomik ve kültürel anlamda ortak bir sistemde birleştirmektedir. Yazara göre, Atlantik topluluğunun temel bileşenleri İngiliz uluslar topluluğu, Atlantik'in her iki tarafındaki Latin ülkeleri, İsviçre, İskandinav ülkeleri ve ABD idi. Bununla birlikte, Atlantik topluluğunun sınırları, özellikle Almanlar ve Batı Slavlar ile Batı Avrupa'nın bağımlılıkları ve kolonileri söz

²⁸⁵ Clarence Kirshman Streit, **Union Now: A Proposal for Atlantic Federal Union of the Democracies of the North Atlantic**, Harper & Brothers Publishers, 1949, s.7.

²⁸⁶ Chernyshev, s.203.

²⁸⁷ Patrick Porter, “Beyond the American Century: Walter Lippmann and American Grand Strategy, 1943–1950”, **Diplomacy & Statecraft**, Cilt:22, Sayı:4, Yıl:2011, ss.557-577.

konusu olduğunda keskin ve belirgin değildi. Ancak Atlantik topluluğunun çekirdeği belirgin ve tartışılmazdır ve tartışmasız Atlantik topluluğunun üyeleri olan askeri ve siyasi coğrafyasındaki ülkeler arasında, batı Hristiyan dünyasının ortak gelenekleri ile aynı tarihi deneyimle şekillenen ahlaki kurumlar yanında ekonomik, politik, yasal tüm alanlarda ortak bir geçmiş söz konusudur.²⁸⁸ Bu bağlamda Lippman'ın siyasi realizm, kozmopolitizm ve klasik diplomasiyi harmanlayarak Amerikan enternasyonalizmini desteklemek için kavramsal bir çerçeve hazırladığı ileri sürülmektedir. Çünkü bu tanımlamalar sonucunda Atlantik Okyanusu iki kıta arasında artık bir engel olarak değil, bir bağlantı olarak görülmeye başlanmıştır.²⁸⁹ Nitekim Atlantikçilik, NATO içinde önemli bir bağ dokusu olarak görülmüştür ve bu bağın, transatlantik ilişkilerde yaşanan yapısal değişikliklere rağmen yeniden, yeni biçimlere girerek var olmaya devam edeceği de ileri sürülmektedir.²⁹⁰

Geniş anlamda Atlantikçilik, yukarıda da sözü edildiği gibi, Kuzey Atlantik'i çevreleyen tüm eyaletlerin “ortak mirası ve ortak kaderi” olarak tanımlanmaktadır.²⁹¹ Ancak daha sınırlı bir anlamda, ABD'nin Avrupa'ya desteğini sağlamak ve NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma politikasının temel taşı konumunu korumak isteyen Avrupalı NATO üyelerinin kimlikleri için ortak bir terim olarak görülmektedir. Bu nedenle Atlantikizmin, 1945'ten beri genel olarak dünya siyaseti üzerindeki ABD etkisiyle ve özel olarak da Avrupa ülkelerinin güvenlik kimlikleri üzerindeki etkisiyle yakından bağlantılı görülmesi gerektiği öne sürülmektedir. Bu bağlamda, Atlantikçilik, AB için daha bağımsız bir güvenlik rolünü teşvik ederek ABD'nin Avrupa'daki etkisini azaltmayı amaçlayan “Avrupacılık” (Entegrasyonculuk) veya “kıtasalcılığın” karşıtı olarak görülmektedir.²⁹²

²⁸⁸ Walter Lippman, **The Cold War: A Study In U.S. Foreign Policy**, Harper and Row, New York, 1972, s.17-18; Walter Lippman, “The Cold War”, **Foreign Affairs**, Cilt: 65, Sayı: 4, Yıl: 1987, ss. 884-869.

²⁸⁹ Maxim Chernyshev, “The Concept Of Atlanticism In Time Perspective: Historical Trends And Modern Interpretations”, **ВЕСТНИК УДМУРТСКОГО УНИВЕРСИТЕТА СОЦИОЛОГИЯ. ПОЛИТОЛОГИЯ. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ**, (Bulletin of Udmurt University. Sociology. Political Science. International Relations), Cilt:1, Sayı:2, Yıl:2017, ss.202-210, s.203. (<https://journals.udsu.ru/sociology/article/view/1342>)

²⁹⁰ Nina Græger and Kristin M. Haugevik, “The revival of Atlanticism in NATO: Changing security identities in Britain, Norway and Denmark”, **Norwegian Institute for International Affairs (NUPI)**, 2009, <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep08064.5.pdf?refreqid=excelsior%3A0483c06241693d6adca6b4b61b5f219d>, (21.12.2020).

²⁹¹ Carl Cavanagh Hodge, **Atlanticism for a New Century. The Rise, Triumph and Decline of NATO**, Pearson, London, 2004, s. 2.

²⁹² Græger and Haugevik, 2009, ss.12-13.

Fortress America kavramına karşılık “American Century” (Amerikan Yüzyılı) kavramını geliştiren Henry Luce, Şubat 1941 yılında Life dergisinde yayınlanan başmakalesinde 20. Yüzyılın Amerikan Yüzyılı olduğunu ve bunun sadece gerçekleşmesi nedeniyle değil, aynı zamanda Amerikan hegemonyasının dünyaya hükmettiği ilk yüzyıl olduğu için önemli olduğunu vurgulamıştır. Yazar, ABD’nin, ticari ve kültürel saygınlığı sayesinde yeni bir dünya düzeni kurabilecek güç ve yeteneğe haiz olduğunu ileri sürmüş ve ABD’nin bu güç ve yeteneğin farkına vararak dünya çapında nüfuzunu en etkin şekilde hissettirmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. ABD’nin geçmiş hegemonya olarak dünyaya hükmeden Roma İmparatorluğu’nun, Katolik Kilisesi’nin, Cengiz Han’ın, Osmanlı Türklerinin, Çin İmparatorlarının ve on dokuzuncu yüzyıldaki Birleşik Krallık’ın bıraktığı boşluğu doldurması gerektiğini de dile getirmiştir.²⁹³

Şüphesiz ABD dış politikası ve güvenlik stratejileri ile yakından ilgili olan ve ABD’nin hegemon güç olduğu bir uluslararası ilişkiler sisteminde AB’nin güvenlik ve savunma politikaları da bu hegemon gücün evrildiği noktalardan etkilenecektir. Bu nedenle Atlantikçi görüşü incelerken bu karşılıklı etkileşimi dikkate almak AB içindeki farklı eğilimleri dikkate almak kadar önem taşımaktadır. Avrupa açısından da Fortress ABD ve American Century güvenlik politika ve stratejilerinden etkilenen Atlantikçi güvenlik yaklaşımı genel olarak Birleşik Krallık’ın liderliğindeki Danimarka, Hollanda ve kimi zaman İtalya’dan oluşan bir grup AB ülkesi tarafından desteklenmiştir.

2.3.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikalarında Atlantikçi Modeli Savunan Görüşler

AB çerçevesinde Atlantikçi güvenlik yaklaşımı, genel olarak Avrupa güvenliğinin NATO şemsiyesi altında sağlanabileceğini öngörmüş ve Atlantik ittifakının aleyhine işleyebilecek herhangi bir özerk Avrupa savunma girişiminin her daim karşısında durmuştur. Kısaca ifade etmek gerekirse, Atlantikçi Avrupa modelini savunan görüşlere göre AB’nin, tek başına istikrarlı bir gündem belirleyici aktör olması oldukça zordur ve Avrupa savunmasında ABD’nin askeri varlığı ile

²⁹³ Henry L. Luce, “The American Century”, **Diplomatic History**, Cilt: 22, Sayı:2, Yıl: 1999 (Spring), ss.159-171. (Credit: Henry Luce Life Magazine, C.Time Inc. Reprinted by permission).

NATO'nun birincil rolü önceliklidir. Ancak yakın geçmişten günümüze uluslararası ilişkilerde yaşanan gelişmeler dikkate alındığında -özellikle üye ülkeler bazında- Entegrasyoncu ve Atlantikçi güvenlik anlayışlarının arasında keskin bir ayrım yapmanın giderek zorlaştığı da görülmektedir. Örneğin entegrasyoncu güvenlik anlayışının başını çeken ülkelerden biri olarak bilinen Fransa'da devlet başkanlığı görevine gelen Macron, Atlantikçi bir güvenlik söylemiyle iktidara gelmiştir. Seçim döneminde verdiği demeçlerde Putin'in yönettiği Rusya ile yakınlaşmak istemediğini özellikle vurgulamıştır. Bununla birlikte literatürde Atlantikçi görüşü savunan bazı yazarların da çok taraflılığı desteklediği ve ABD ile AB'nin Atlantik Birliği dışındaki diğer bölge ve ülkelerle işbirliği yapmasının gerekli ve yararlı olacağını ileri sürdüğü tespit edilmiştir.²⁹⁴ Bu bağlamda Atlantikçi görüşlerin de kendi aralarında bir takım farklılıkları olduğu ve uluslararası ilişkilerde ve özellikle ABD'nin güvenlik stratejilerinde meydana gelen önemli yapısal değişim ve dönüşümlerden etkilenerek yeniden biçimlendirildiği görülmektedir.

Nitekim 9/11'den sonra Kagan gibi Atlantikçi yazarlarla aynı görüşü paylaşan araştırmacıların çoğu, transatlantik ortaklık ve Atlantik'in iki yakasında görülen dış politika farklılıklarını tanımlamaya odaklanmışlardır. Hatta bazı durumlarda bu farklılıkları açıklayarak transatlantik işbirliğinin sürdürülebilmesi için yol haritaları önermişlerdir. Örneğin Buzan ve Gonzalez, 2005 yılında yayınladıkları bir çalışmada Amerika-Irak Savaşı'nda Avrupa'nın ikiye bölünmesini uluslararası toplum ve uluslararası topluluk kavramlarına odaklanarak açıklamaya çalışmışlardır. Genişlemeden sonra uluslararası topluluk olarak değerlendirilen AB'nin Irak Savaşı'nda geçmişte birçok kez olduğu gibi olağan bir kriz yaşadığını düşünenlerle, Atlantik ortaklığın sona erdiğini düşünenler arasındaki tartışmaların odak noktası olduğu ileri sürülmüştür. Bu dönemde AB ile ABD arasında yaşanan dış politika farklılıklarının geçici bir kriz olduğunu savunanlar, Batının ortak değerleri ile liberal

²⁹⁴ Richard Gowan, "The European Security Strategy's global objective- Effective multilateralism", Sven Biscop and Jan Joel Andersson (Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, 2008, ss.42-61; Roberto Menotti and Maria Francesca Vencato, "The European Security Strategy and the partners", Sven Biscop and Jan Joel Andersson (Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, 2008, ss.103-121.

demokrasiyi savunarak kendi refahı ve ortak çıkarları için bu krizi bir şekilde atlatabileceğini öngörmüşlerdir.²⁹⁵

Dolayısıyla özellikle ABD'nin AB'ye yaklaşımı açısından Birliği bir bütün olarak algıladığı dönemi açıklayan geleneksel Atlantikçiler ile ABD'nin özellikle Obama dönemindeki dış ve güvenlik politikalarını yansıtan ve AB içindeki farklılıklara da odaklanan Post-Atlantikçiler, AB güvenliğinde ABD'nin ve NATO'nun rolünü farklı şekillerde açıklamaktadırlar. İşte bu noktadan hareketle AB'nin savunma ve güvenlik politikalarına yönelik Atlantikçi yaklaşım, daha çok AB'nin ABD ile olan ilişkileri bağlamında geleneksel Atlantikçiler ve Post-Atlantikçiler olmak üzere iki alt başlıkta değerlendirilmiştir.

2.3.2.1. Geleneksel Atlantikçiler

Avrupa'nın siyasal ve güvenlik konuları bakımından içinde bulunduğu koşulların nereye doğru evrilerek bütünleşmesini sürdüreceği konusunda Atlantikçi bir yaklaşım benimseyen Zielonka, AB'nin genişlemesi ve Atlantik ötesi ilişkilerin alacağı şeklin, bu konudaki en belirleyici iki temel faktör olacağını ileri sürmüştür. Yazara göre Soğuk Savaş'ın sona ermesinden önce Avrupa terimi kıta siyasetinden ziyade Atlantik siyasetini ifade ediyordu ve Avrupa demek, tabiri caizse Amerikan liderliğinde Batı sisteminin bel kemiği demektir. Bu aynı zamanda Sovyet kontrolünde olan Doğu Avrupa ülkeleri için büyük adaletsizlik anlamına da geliyordu. Çünkü Avrupa Toplulukları adı altında bütünleşen Batı Avrupa, kültür, ekonomi ve siyasetin tüm alanlarında Doğu Avrupa ile değil, ABD ile yakın işbirliği içinde çalışıyordu. Kısacası, Zielonka Doğu Avrupa ile Batı Avrupa'yı birbirinden ayırmış, özellikle Batı Avrupa ile ABD arasında her ne kadar dönem dönem sorunlar yaşansa da ittifakın yeni koşullara göre yeniden düzenlendiğini ileri sürmüştür.²⁹⁶ Benzer şekilde Kupchan da 1996 yılında yayınladığı bir makalesinde, ABD ile Avrupa arasındaki kapsamlı transatlantik işbirliğinin sadece giderek zayıflayan stratejik bir ortaklığa dayanmadığını; bu işbirliğinin sağlam ekonomik ve siyasal temelleri olduğunu belirtmiştir. Kupchan'a göre özellikle Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan yeni

²⁹⁵ Barry Buzan and Ana Gonzalez-Pelaez, "‘International community’ after Iraq", **International Affairs**, Cilt: 81, Sayı:1, Yıl:2005, ss.31-52.

²⁹⁶ Jan Zielonka, **Explaining Euro-Paralysis Why Europe is Unable to Act in International Politics**, Palgrave Macmillan, Great Britain,1998, s.68.

uluslararası koşullarda AB ve NATO arasında demokratik barışa dayalı olarak kurulacak “Atlantik Birliği” uzun vadede bir devrim niteliği kazanacaktı.²⁹⁷

AB’nin küresel aktörlüğünü değerlendirirken daha çok en genel özelliklerine odaklanan Atlantikçiler, büyük ölçüde Robert Kagan’ın 2003 yılında yayınladığı “Paradise and Power: America and Europe in the New World Order” adlı çalışmasından etkilenmişlerdir. Bu bağlamda Atlantikçiler daha çok ABD ve Avrupa’daki güvenlik kültürlerindeki farklılıklara odaklanarak Transatlantik ilişkilerin durumunu makro düzeyde analiz etmeye yoğunlaşmışlardır. Dolayısıyla Atlantikçiler, ABD ve AB’nin dış politikasındaki farklılıkları realist bakış açısıyla değerlendirirler ve Avrupa’yı bir bütün olarak kabul ederler.²⁹⁸

Amerikan realist bakış açısına sahip olan Robert Kagan’a göre, Avrupa bütünleşmesi, askeri caydırıcılığa veya güç dengesine dayandırılmamıştı. Bunun tersine, birleşme mucizesinin sebebi, askeri gücün reddedilmesi ve bunun -en azından Avrupa sınırları içinde- uluslararası ilişkilerde bir araç olarak kullanılması şeklinde açıklanıyordu. Soğuk Savaş sırasında, Sovyetler Birliği’ni caydırmak için askeri güce ihtiyaç duyulduğundan neredeyse hiç bir Avrupalının şüphesi yoktu. Ancak Kagan’a göre Soğuk Savaş’ın sonunda Avrupalılar, özellikle dış ve güvenlik politikası konularında kendi istek ve iradeleri böyle olduğu için uluslararası bir aktör olmamışlardır. Tüm uluslararası krizler de bunu göstermiş, AB ülkelerinin ortak savunma çabaları kendilerini utandırmıştır. Kagan, AB’nin mevcut dış ve güvenlik politikaları ile küresel bir güvenlik aktörü olma konusunda yetersiz kaldığını ileri sürmektedir. ABD’nin hegemon güç olarak varlığını hissettirdiği bir uluslararası sistemde tıpkı soğuk savaş dönemindeki gibi tamamen ABD’ye bağımlı bir güvenlik politikası yerine daha fazla sorumluluk alan ve askeri kapasitesini arttıran bir Avrupa modelini önermektedir. Böylece hem Batı değerlerinin korunmasının hem de ABD’nin çok taraflılığının sağlanacağını ve bunun da AB güvenliği açısından daha rasyonel olacağını öngörmektedir.²⁹⁹

²⁹⁷ Charles A. Kupchan, “Reviving the West”, **Foreign Affairs**, Cilt: 75, Sayı: 3, Yıl: 1996, ss. 92-104.

²⁹⁸ Ieva Giedraitė, Mars and Venus in Action? The US and EU’s foreign relations strategies in academic discourse, **Baltic Journal of Political Science**, Sayı:7-8, Yıl:2018, ss.27-44.

²⁹⁹ Robert Kagan, **Paradise and Power: America and Europe in the New World Order**, Alfred A. Knopf, New York, 2003, ss.53-59.

Bu bağlamda Kagan'ın görüşlerinden yola çıkarak AB ülkelerinin kendi siyasi isteksizlikleri nedeniyle dış ve güvenlik politikalarını derinleştirmedikleri söylenirse yanlış olmayacaktır. Zira Kagan'ın herkesçe bilenen benzetmesine göre “Amerikalılar Mars'tan Avrupalılar ise Venüs'ten” gelmektedir. ABD sahip olduğu sert güç unsurları ile Hobbesçu uluslararası ilişkiler anlayışı çerçevesinde, Avrupa ise daha barışçıl ve ideal olan Kantçı bir dünya düzeni bakış açısı ile dış politika yapmaktadır. Buna göre Amerikalılar diplomasiden ziyade askeri araçlara başvurmak için daha istekli ve aceleci davranırlarken, Avrupalılar dış politikada karşılaştıkları sorunları daha barışçıl, müzakereci ve ikna etmek için zorlayıcı araçları kullanmayı tercih ederler. Yine Amerikalılar dünyayı dost ve düşman çerçevesinde iyiler ve kötüler olarak basitçe ayrıştırırlarken Avrupalılar uluslararası aktörlere daha karmaşık bir bakış açısı ile yaklaşır. Avrupalılar ihtilafları karara bağlamak için uluslararası hukuka, uluslararası sözleşmelere ve uluslararası görüşlere başvurmakta çok daha hızlıdır ve diğer aktörlerle bağlantı kurmak için genellikle ticari ve ekonomik bağları tercih ederler.³⁰⁰

Kendini Atlantikçi olarak tanımlayan eski Alman Savunma Bakanı Volker Rühe de 2006 yılında transatlantik ilişkiler hakkında verdiği bir konferansta, ABD ile Avrupa'nın birlikte çalışmak için Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi bölünmüş bir dünyaya gerek olmadığını ileri sürmüştür. Rühe, ABD'nin askeri gücüne rağmen çarpıcı bir şekilde “21. Yüzyılda gücün tanklardan ibaret olmayacağını” ve AB'nin demokrasi ihracı bakımından dönüştürücü gücünün ABD'nin askeri gücünden çok daha etkili olduğunu iddia etmiştir.³⁰¹

Dolayısıyla geleneksel Atlantikçi yaklaşımda ABD ve AB'nin birbirilerini tamamlayan birer stratejik ortak olarak görüldüğü, rasyonel olarak ABD'nin normatif güç unsurlarının baskın olduğu bütünleşmiş bir AB'yi desteklediği söylenebilir. Bu bağlamda AB'nin güvenlik ve savunma politikalarında özellikle 1990'lardan ABD'de Başkan Obama'nın iktidara geldiği döneme kadar geleneksel Atlantikçi modelin hakim olduğu söylenirse de yanlış olmayacaktır.

³⁰⁰ Kagan, ss.3-5.

³⁰¹ Boston University, Transatlantic Relations in the 21st Century, <https://www.bu.edu/european/tag/volker-ruhe/> (07.08.2020).

2.3.2.2. Post-Atlantikçiler

Kagan'ın ABD ile AB'nin birbirinden farklı olduğu görüşüne karşı çıkan ve iki aktör arasında, Yugoslavya'nın parçalanması, Arap-İsrail çatışması ile Irak ve Afganistan savaşları gibi spesifik olaylarda olağan farklılıklar olduğunu savunan Atlantikçiler, bu farklılıkların stratejiden ziyade taktiksel olduğunu vurgulamaktadırlar. Örneğin daha önce de sözü edildiği gibi, Atlantik Birliği'nin Avrupa güvenlik politikalarında bütünleşmeyi sağlayarak Avrupa'da kolektif güvenliğin mümkün kılınmasına hizmet edeceğini düşünen Kupchan, Kagan'ın aksine ABD ve Avrupalıların birbirlerinden farklı olmadığını ileri sürer. Kupchan'a göre Atlantik Demokrasi Birliği'nin kurulması, komünizme karşı mücadele bakımından aynı kolektif bağlılık ve fedakarlık duygusunu paylaşmak demek değildir. Bu bağlamda Kupchan, Atlantik demokrasilerinin birliği için, barışçıl ve refah seviyesi yüksek bir vizyonla vatandaşları iç siyasi çekişmelerden uzaklaştırarak yeni bir Batı inşa edilmesine yol açan bir ilham kaynağı betimlemesini yapmıştır. Daha açık bir dille ifade etmek gerekirse, Atlantik demokrasilerinin birliğinin, AB kurumlarına vatandaşların duyduğu aidiyet gibi uluslarüstü meşru bir bütünleşme sağlayarak güvenlik konusunda ulus-devletin sınırlamaları ile mücadelede kimlik gelişimine katkıda bulunacağı ileri sürülmektedir.³⁰²

Soğuk Savaş sonrası Batı'nın yenilenmesini ABD dış politikasının önceliği yapmanın diğer bölgelerin ihmal edilmesi veya Batı demokrasilerinin diğer bölgelerle çatışması anlamına gelmediğini savunan Kupchan, aksine Atlantik demokrasileri birliğinin bir barış bölgesi yaratmaya çalıştığını ve Batı ülkelerine başka bölgelerde "istikrarı teşvik etme özgürlüğü" sağlayacağını vurgulamıştır. Özetle Kupchan'a göre Atlantik Birliği'nin oluşturulabilmesi için ABD ve AB'nin Atlantik bölgesi dışındaki güçlerle de işbirliğini arttırmak için çaba göstermesi gerekmektedir. Bu mantıktan hareketle, AB'nin Asya ile işbirliği yapması Atlantik birliği için atılacak doğru adımlardan biri olarak işaret edilmektedir.³⁰³ Bu da AB için güvenlik ve savunma politikalarında çok taraflılık anlamına gelmektedir.

Mearsheimer, özellikle 21. Yüzyılın ilk on yılında Avrupa güvenliğinde idealizm söylemlerinin giderek daha fazla baskın olduğu ve bu nedenle, NATO'nun

³⁰² Kupchan, 1996, ss. 92-104.

³⁰³ Kupchan, 1996, ss.102-103.

gelecekteki üyeliklere karşı açık kapı politikasını benimseyerek genişleyeceğini bildirmesine, realist çevrelerden çok az muhalefet geldiğini ileri sürülmüştür. Bu yaklaşıma göre, liberallerin, ittifakın yeni güvenlik garantilerini asla yerine getirmek zorunda kalmayacaklarını varsayması, Avrupa’da uluslararası politikanın doğasının tamamen değiştiğini göstermektedir. Avrupa ve ABD açısından güvenlik politikalarının liberalleşmesi demek, realist perspektiften, ittifakın savunmak istemedikleri ülkelere güvenlik garantisi vermek gibi ütopyacı bir yaklaşımdır. Bu bağlamda tüm dünyayı olduğu gibi Avrupa’yı da etkileyen liberal dünya görüşünün zamanla hem Bush hem de Obama yönetimlerinin düşüncelerine egemen olduğu söylenmektedir.³⁰⁴

Justin Vaisse, AB ve ABD ilişkileri özelinde post Atlantikçi dönemde AB güvenliğine ve küresel aktörlüğüne yönelik bir takım çıkarımlarda bulunmuştur. Vaisse, özellikle Irak Savaşı sonrası Washington’un gücünü daha çok Avrupa’nın bölünmüşlüğünden yararlanarak maksimize ettiğini ileri sürmekte ve hatta ABD’nin AB’ye yönelik bu politikasına “ayrıştırma” adını vermektedir. Buna göre ABD son yıllarda AB ile bir bütün olarak değil, göreceli olarak gücünün daha fazla olduğu ikili görüşme ve muhataptan yana tavır almaktadır. Bu da katılımcılarının Washington tarafından özel olarak seçildiği gayri resmi forumların çoğalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla geleneksel Atlantikçiler AB’yi içinde bulunduğu farklılıklara rağmen bir bütün olarak değerlendirirken post-Atlantikçiler aksine, AB içindeki farklılıklara odaklanmaktadır. Vaisse, AB’nin Post-Atlantikçi düzene her biri tüm Avrupa ülkelerinde var olan üç tür tepki verdiğini ortaya koymuştur. Bunlar:

1. Oyunu yeni kurallara göre oynamak (Zorunlu olduğu için veya oyunda anlaşmak çıkarlarına daha uygun olduğu için)
2. Eski transatlantik kuralların geri döneceğini umarak bu kurallara sadık kalmak (Irak krizinin anormal bir durum olduğunu ve ilişkilerdeki değişikliğin yapısal değil, geçici olduğunun savunanlar)
3. Avrupa’nın ideal ve çıkarlarına daha uygun bir dış politika izlemek için AB’yi güçlendirerek özerkliğini arttırmak. Bu görüşe göre AB artık ABD’nin stratejik merkezinin gündeminde değilse, bunun tersi de AB için mümkündür. Yani, Avrupa

³⁰⁴ Mearsheimer, Great Delusion, 2018, s.184.

artık günlük güvenliği için ABD'ye bağımlı değildir. Bu görüşe sahip olanlar, Avrupa'nın gerçek çıkarlarının ABD tarafından dikkate alınmadığını düşünürler ve duruma göre Washington'la işbirliği yapmaya da hazırdırlar.³⁰⁵

Von Jörg Lau und Bernd Ulrich, günümüzde geleneksel Atlantikçilerin, Amerika'nın kurduğu liberal uluslararası dünya düzeninin temellerine yönelik saldırının Beyaz Saray'dan geldiği paradoksuyla başa çıkmak zorunda olduklarını vurgulamaktadırlar. Yazarlar, transatlantik ilişkilerin Washington tarafında, otoriter liderlere sempati duyan ve Brexit'i destekleyerek AB'yi baltalayan milliyetçi ve çok taraflı siyasetin düşmanı olduğunu itiraf eden bir kişi oturduğunu dile getirmektedirler. Bu bağlamda esasen Atlantikçilerin realite ile bağlarını kaybettiğini de ileri sürmektedirler. Yazarlar, Post Atlantik çağında özerk bir AB için Almanya'nın dış politika önceliklerini şu şekilde sıralamışlardır:

Fransa'yı küçümsemekten desteklemek; Brexit'i cezalandırıcı kurgular olmadan yönetmek; Trump'ın Batı'ya verdiği zararı sınırlamak; Rusya'nın saldırganlığına karşı titizlikle savunma; Türkiye'yi Avrupa oyununda tutmak; Avrupa'nın Afrika nüfusuna olan çekiciliğini azaltmak ve aynı zamanda kontrollü göçe izin vermek; Çin'i vazgeçilmez olduğu her alanda (serbest ticaret, iklim politikası, Kuzey Kore krizi) desteklemek ve adaletsiz davrandığı alanlarda (fikri mülkiyet, Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlık, insan hakları) baltalamak.³⁰⁶

Almanya'nın dış politika önceliklerinden de anlaşıldığı gibi AB de ABD'deki ve uluslararası sistemdeki liberal ağırlıklı yapısal dönüşümden oldukça etkilenmiştir ve karşı karşıya kaldığı krizlerden çok taraflı bir yaklaşımla çıkmayı planlamaktadır. Özellikle Brexit sonrası savunma harcamalarına üye ülkelerden daha fazla destek gelmesinin zorunlu olacağı gerçeği ile Trump'ın savunma harcamalarında daha fazla destek gelmemesi durumunda NATO'nun geleceğini tartışmaya açacağı yönündeki şüphecilik yaklaşımı, Atlantikçileri en çok endişelendiren gelişmeler olmuştur. Ayrıca BM üyesi olan Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılışı, Birliğin küresel aktörlüğüne zarar

³⁰⁵ Justin Vaisse, "Regime Change in the Transatlantic Relationship: Part II: From Transatlanticism to Post-Atlanticism", **The National Interest**, July 9, 2003, <https://nationalinterest.org/article/regime-change-in-the-transatlantic-relationship-part-ii-from-transatlanticism-to-2384> .(20.12.2020).

³⁰⁶ Von Jörg Lau und Bernd Ulrich, Something New in the West, Zeit Online, 25 Oktober 2017, <https://www.zeit.de/politik/2017-10/foreign-policy-germany-atlanticism-relationships-values>, (21.12.2020).

veren, küresel konumunu zayıflatan önemli bir husus olarak görülmektedir.³⁰⁷ Bu bağlamda özellikle Brexit ve Trump sonrası AB güvenliğinde Atlantikçi yaklaşımı savunan görüşlerde de önemli yapısal ve kurumsal değişikliklerin gerçekleştiği ve özellikle çok taraflılığın giderek yaygınlaştığı, dahası AB'nin savunma ve güvenlik alanında özerk bir aktör olabilmesi için daha fazla destek bulduğu da söylenmektedir.³⁰⁸

2.3.3. Geleneksel Atlantikçi AB Güvenlik Aktörlüğünün Gelişimi

AB'nin geleneksel Atlantikçi modelde güvenlik aktörlüğünün analizinde özellikle transatlanlık ilişkilerin aldığı biçime odaklanılmıştır. Bu kapsamda da ATS'nin kabul edildiği 1980'li yıllardan Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 2009 yılına kadar ortak dış politikasının güvenlik ve savunma ile ilgili başlıkları altında daha çok AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün gelişimi üzerinde durulmuştur. Böylelikle AB'nin dış eyleminde ortak dış politika ve ortak güvenlik ve savunma olmak üzere iki farklı ayağının gelişimi, tez çalışmasına uygun olarak küresel güvenlik aktörlüğü ile sınırlandırılmıştır. Bunun için de Avrupa'nın özellikle II. Dünya Savaşı sonrasındaki gelişmelerden etkilenecek özerk bir aktör olma isteği ile entegrasyoncu bütünleşme çabalarını yansıtan AST'nin Soğuk Savaş sonrasında nasıl Atlantikçi bir ivme kazandığı ve savunma ve güvenlik konularının nasıl dış politika alanlarının dışında bırakıldığı üzerinde durulmuştur. Bölümün argümanlarını desteklemek içinse daha çok Hükümetlerarası konferansların sonuç raporlarından, bildirgelerden ve kurucu antlaşmalara getirilen yeniliklerden yararlanılmıştır.

2.3.3.1. Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Gelişimi

AB'nin ortak dış politikasının gelişimi bağlamında incelenecek olan Avrupa Siyasal İşbirliği (ASİ), ATS'nin 1/3 maddesinde, Lüksemburg (1970), Kopenhag (1973) ve Londra (1981) Raporları ile 1983 tarihli AB Resmi Bildirgesi (Stuttgart Bildirgesi) sonuçlarında üye devletlerin ortak dış politika konusunda aşamalı olarak

³⁰⁷ Cebeci, ss. 168-172.

³⁰⁸ Nathalie Tocci, **Framing the EU Global Strategy: A Stronger Europe in a Fragile World**, Hampshire and New York, 2017, s.122.

gerçekleştirdiği prosedür ve uygulamalar şeklinde tanımlanmaktadır.³⁰⁹ Bu bağlamda ATS öncesi ortaya koyulan bu rapor ve bildirgeler, AB'nin güvenlik aktörü olmasının bir ölçütü de olan ortak siyasi irade ortaya koyma yolunda hangi aşamalardan geçtiğini tespit etmek bakımından önem taşımaktadır. Nitekim daha önce realizm kuramının AB ortak güvenlik ve savunma politikası bakımından değerlendirildiği bölümde de ATS'nin liberal hükümetlerarası modelin varsayımları doğrultusunda açıklanabileceği belirtilmişti.

2.3.3.1.1. Lüksemburg (Davignon) Raporu (1970)

2 Aralık 1969'da özellikle De Gaulle'ün halefi olan Pompidou'nun girişimleri sonucunda Lahey'de düzenlenen zirvede bir araya gelen devlet ve hükümet başkanları ortak savunma konusunu dışarda bırakarak özellikle ekonomik ve parasal birlik konularında siyasi işbirliğini geliştirme konusunda karara varmışlardır. 27 Ekim 1970'te ise kısaca Lüksemburg ya da Davignon raporu olarak bilinen ve ilk resmi adı "Dışişleri Bakanlarının Avrupa Topluluğu Üye Devletlerinin Devlet ve Hükümet Başkanlarına İlk Raporu, 27 Ekim 1970" olan rapor yayınlanmıştır.³¹⁰

Sözü edilen raporda, "politikanın temel sorunlarıyla ilgili olarak düzenli bilgi alışverişinde bulunmak ve birbirine danışmak suretiyle, daha fazla karşılıklı anlayışın sağlanması ve görüşlerin uyumlu hale getirilerek tutumların birbirine yakınlaştırılması yoluyla ortak eylemler gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir." Bu hedeflere ulaşılabilmesi için de üye devletlerin her altı ayda bir dış politika konularını görüşmek için bir araya gelmeleri ve bu toplantılara üye devletlerin dış işleri bakanlıkları ya da bunlara bağlı müdürlerin katılabileceği konusunda karara varılmıştır. Ayrıca Avrupa Parlamentosu toplantılarına paralel olarak yılda en az 4 kez toplanması hedeflenen Siyasal Komite'nin kurulması ve bu oluşumun toplantılarında uluslararası sorunlar ile dış politika alanına giren bütün önemli hususların ele alınması" gibi genel ilkeler üzerinde

³⁰⁹ The Single European Act, Article 1/3, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=EN>, (15.10.2021). (The Single European Act, 1987).

³¹⁰ Smith, 2004, s.69.

uzlaşma sağlanmıştır.³¹¹ Bu da “Avrupa Siyasi İşbirliği” (ASİ-European Political Cooperation- EPC) olarak tanımlanmıştır.

Lüksemburg Raporu, AST ve Fouchet planlarının başarısızlığının ağırlığı altında görüşülmüş ve müzakereler daha çok sonu gelmeyen tartışmaların ötesinde hem uluslararası hem de hükümetlerarası siyasi ortaklık vizyonu arayışına odaklanmıştır. Bununla birlikte Birleşik Krallık, Danimarka, İrlanda ve Norveç’in Topluluğa üyelik durumlarının tartışıldığı bir ortamda yapılan görüşmelerde, Topluluğun genişlemesinin eski ve yeni üyeler arasında bölünmesine neden olacağı konusunda farkındalığın yüksek düzeyde olması da önemli bir detay olarak ortaya koyulmuştur. Bu durum özellikle BM Güvenlik Konseyi (BMGK) daimi üyesi olan, ABD ve diğer dış politika aktörleriyle özel ilişkiler ağı bulunan ve nükleer güce sahip olan Birleşik Krallık’ın üyeliği söz konusu olduğunda mevcut üyeler arasında var olan sınırlı uyumun bozulması bakımından tehdit olarak algılanmıştır. Bununla birlikte entegrasyoncu görüşün en büyük savunucusu olan De Gaulle’ün liderliğinin sona ermesi, Fransa’nın ulusüstü bütünleşmede önderlik yapmasının önüne geçtiği, bunun da hükümetlerarası bir işbirliği modelinin tercih edilmesinde bir diğer etken olduğu öne sürülmüştür. Almanya’nın o zamanki durumunun ulusüstü bir oluşuma liderlik etmeye ve bu konuda sorumluluk üstlenmeye hazır olmaması; ABD’nin de siyaseten bağımsız bir Avrupa fikrinde yapıcı bir rol oynamaması gibi faktörler de Avrupa Toplulukları (AT) siyasi işbirliğinin, ortak savunma ve kültür alanlarının kapsam dışı bırakılarak gelişmesinde önemli faktörler olarak belirtilmiştir.³¹²

Bu noktada Hollandalılar tarafından yönetilen küçük Avrupa Topluluğu üyesi devletlerin 1960’larda ASİ’ye yaklaşımlarının biraz daha farklı ve daha Avrupa yanlısı olduğu konusunda yapılan tespitler olduğunu da belirtmek gerekir. Buna göre bu ülkeler, özellikle Fransa ve/veya Almanya’nın egemen olduğu bir “Siyasi Komite” oluşumuna veya daimi sekreteryaya karşı çıkmışlar ve bu tür oluşumlara, kurulması

³¹¹ Davignon Report (Luxembourg, 27 October 1970), https://www.cvce.eu/content/publication/1999/4/22/4176efc3-c734-41e5-bb90-d34c4d17bbb5/publishable_en.pdf, (05.10.2021).

³¹² Özetle AB üye devletleri, ASİ’nin araçları ve amaçları ile onun AT ile ilişkisi konusunda anlaşamamışlardır. Özellikle dönemin ekonomik zorlukları ve Vietnam Savaşı dikkate alındığında, üye devletlerin AB sorunları karşısında radikal olarak farklı ulusal dış politika pozisyonları AT’nin saygınlığına zarar verebileceğini kabul etmişler, bu da hükümetlerarası pazarlık ortamının gelişmesinde önemli bir unsur olmuştur. Bkz. Smith, ss.69-70.

için çok çaba sarf edilen ve hala kırılgan olan AT örgüt veya prosedürlerini baltalama tehdidi ortaya çıkarması durumunda karşı çıkacaklarını bildirmişleridir.³¹³

Rapor'un sonucunda ortaya çıkan tablo ortak dış ve güvenlik politikalarının entegrasyonu bakımından değerlendirildiğinde ASİ, De Gaulle döneminin entegrasyoncu çabaları ile ivme kazanan Avrupa bütünleşmesinin gerçekleştirilememesinin ardından Fransa'yı yatıştırmaya yönelik bir taahhüt olarak da görülmüştür ve esasen ASİ'nin amaçları ile araçları ve AT ile ilişkileri konusunda üye devletlerin anlaşılmadığını gösterdiği ileri sürülmüştür.³¹⁴ Bu bağlamda henüz AT adı altında ekonomik bir bölgesel örgüt olarak değerlendirilebilecek olan Birlik, ortak dış politika oluşturmaktan, bu konuları karar alma mekanizmalarına dahil etmekten ve dolayısıyla güvenlik aktörü olmaktan oldukça uzaktır.

2.3.3.1.2. Kopenhag Raporu (1973)

Fransa'nın girişimleriyle 19-20 Ekim 1972 tarihleri arasında gerçekleşen Paris Zirvesi sonucunda kabul edilen Kopenhag raporu, daha çok AT ile ASİ arasındaki bağlantının kurularak kurumsal ayrımın netleştirilmesi amacıyla düzenlenmiştir. Zira daha önce de belirtildiği gibi Hollanda'nın başını çektiği nispeten küçük bazı Avrupa devletleri, Fransa ve Almanya'nın egemen olduğu bir siyasal oluşuma karşı çıkmışlardır. Özellikle Hollanda ve Belçika, ASİ'nin AT'nin karar alma mekanizmasına dahil edilmesinde ısrarcı olan ülkeler olmuşlardır.³¹⁵

ASİ'nin Kopenhag Raporu sonrasında hükümetlerarası-hükümetlerüstü yapı, yükümlülükler ve AT ile ilişkiler bakımından değerlendirildiği bir çalışmada; siyasal ilişkilerin aldığı biçim net olarak ortaya koyulmuştur. Buna göre daha önceden yılda en az iki kez toplanması öngörülen AB dışişleri bakanlarının yılda en az dört kez toplanması kararlaştırılmıştır. AB Başkanın önceden olduğu gibi bu toplantılara başkanlık etmesi, gerektiğinde idari destek vermesi kabul edilirken ayrıca sonuçların uygulanmasını denetlemesi bakımından sorumluluk üstlenmesi öngörülmüştür. Lüksemburg (Davignon) Raporu ile kararlaştırıldığı gibi üye ülkelerin dış işleri bakanları veya bunlara bağlı müdürlerinin Siyasi Komite aracılığı ile düzenlenmesi

³¹³ Smith, 2004, s.67.

³¹⁴ Smith, 2004, s.71.

³¹⁵ Smith, 2004, s.96.

kabul edilmiş; ancak gerektiğinde daha sık olarak toplanması kararlaştırılmıştır. Avrupa muhabirlerinin başkentler arasında irtibatı sağlaması ve ayrıca ASİ'yi takip etmeleri gerekli görülmüştür. ASİ'nin coğrafi ve işlevsel analizlerini yapmakla görevli olan çalışma gruplarının başkanlarına daha fazla esneklik sağlanmış; AB Büyükelçilerine üye devletlerin başkentlerinde, üçüncü ülkelerde ve uluslararası konferans ve organizasyonlarda da ASİ konularında istişare etme görevi verilmiştir.³¹⁶

Yine raporda varılan mutabakata göre, Topluluklar Konseyi dönem başkanı olan üye devletin Dışişleri Bakanı, yılda bir kez Avrupa Parlamentosuna siyasi işbirliği alanında yürütülen çalışmalar hakkında bilgi verilmesi ve görüşlerini alması kabul edilmiştir. Ayrıca yılda dört kez, yapılacak çalışmaları içeren bir raporun Avrupa Parlamentosu Siyasi İşler Komisyonuna verilmesi, orta ve uzun vadeli ortak pozisyonların formüle edilerek; ASİ ortaklarına danışmadan nihai pozisyon alınmaması gibi konularda da uzlaşmaya varılmıştır.³¹⁷

Üye ülkelerin uzlaşması sonucu ASİ çerçevesinde bilgi paylaşımına yardımcı olması öngörülen şifreli bir teleks ağı kurulmuştur. COREU adı verilen bu sistemin, o tarihlerde Avrupa dış politikasının gelişmesinde en önemli ve yenilikçi mekanizmalardan biri olduğu öne sürülmüştür. Buna göre, daha önce Avrupa ülkeleri arasındaki mesajlaşmalar aralıklı olarak ve iki taraflı bir şekilde yapıyordu. Ancak bu sistemin yürürlüğe girmesiyle tüm AB devletleri, Komisyon ve ASİ Sekreterliği aynı anda ve ASİ'yi ilgilendiren tüm konularda iletişim kurabilme imkanına sahip olmuşlardır. Bu sistem, Hollanda Dışişleri Bakanlığı'nın İletişim ve Malzeme Şubesi tarafından yönetilmiş; işletim maliyetleri ise AB ülkeleri arasında eşit olarak paylaştırılmıştır. Bu bağlamda COREU, 1973-1986 yılları arasında Avrupa dış politikasının tek kalıcı, toplu olarak finanse edilen mekanizması olarak tespit edilmiştir.³¹⁸

Son olarak raporun birinci bölümünde "Avrupa'nın şimdi, özellikle uluslararası denge ve AT'nin geleceği üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olması muhtemel uluslararası müzakerelerde, dünyadaki konumunu ayrı bir varlık olarak belirlemesi

³¹⁶ Smith, 2004, s.96; Second report on European political cooperation in foreign policy matters (Copenhagen, 23 July 1973), https://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/8b935ae1-0a38-42d4-a97e-088c63d54b6f/publishable_en.pdf, (15.10.2021), (Copenhagen Report, 1973).

³¹⁷ Copenhagen Report, 1973, ss.4-5.

³¹⁸ Simon J. Nuttall, **European Political Cooperation**, Clarendon Press, Oxford, 1992, ss.23-24'ten aktaran: Smith, 2004, ss.97-98.

gerektiği”³¹⁹ belirtilmiştir. Bu da Avrupa’nın uluslararası bir örgüt olarak küresel siyasette var olma isteğini gösteren önemli bir unsurdur. Özellikle AT’nin Birleşik Krallık, Danimarka, İrlanda ve Norveç’in tam üyeliğini kabul ettiği bir dönemde bu gerekliliğin ve hedefin ortaya koyulması, AT’nin kendini uluslararası bir aktör olarak konumlandırma çabası olarak çok daha anlamlı kabul edilebilir.

2.3.3.1.3. Tindemans Raporu (1976)

ASİ sürecinde daha Avrupa yanlısı, entegrasyoncu bir yaklaşım olarak kabul edilebilecek olan ve dönemin Belçika Başbakanı tarafından hazırlanan Tindemans Raporu, Topluluk üyesi devletler arasında ekonomik ve parasal birliğin kurulması, kurumsal yapının iyileştirilmesi ve ortak bir dış politika geliştirilmesi gibi önerileri kapsamıştır. Sözü edilen rapor 1974 Paris Zirvesi’nde Tindemans’a “Avrupa Birliği” teriminin ne anlama geldiğini tanımlaması görevi verilmesi üzerine hazırlanmıştır. Tindemans, raporunda ASİ’yi daha çok ulusal pozisyonların koordinasyonu bağlamından çıkararak yasalarla yönetilen gerçek bir ortak dış politikanın kurulmasını sağlayacak “ortak bir karar alma mekanizması” ile desteklemeyi önermiştir. Ayrıca Avrupa kimliğini korumayı amaçlayan politikanın temel amacını, en önemli uluslararası politika sorunları üzerinde uzlaşma sağlanması ve güvenlik konusunda mutabakata varılması şeklinde ifade etmiştir. Bu bağlamda Avrupa Birliği’nin amacı olan daha insancıl bir toplum inşa etmek için onu bölen ulusal ve kültürel özelliklerden çok birleştiren faktörlere vurgu yapılması gerektiğini savunmuştur.³²⁰

Tindemans, ortak dış politika başlığında bunu sağlayabilmek için gerektiğinde azınlığın, çoğunluğun görüşüne uyum sağlaması için teşvik edilebileceğini belirtmiş ve rapordaki birçok önerinin de sırf bu nedenle reddedildiği ileri sürülmüştür. Esasen Tindemans’ın öneri olarak sunduğu ortak dış politika ile ilgili bu hükümler daha sonraki metinlerde yer alıp kabul edilmesine rağmen o zaman Birleşik Krallık, Fransa,

³¹⁹ Copenhagen Report, 1973, s.3.

³²⁰ Leo Tindemans, "European Union- Report by Mr. Leo Tindemans, Prime Minister of Belgium, to the European Council", Bulletin of the European Communities, Supplement 1/76, Archive of European Integration, University of Pittsburgh, 1976, ss.5-7, http://aei.pitt.edu/942/1/political_tindemans_report.pdf, (15.10.2021). (Tindemans Report, 1976).

İtalya ve Almanya'nın iç siyasetindeki gelişmelere bağlı olarak raporun yeterince ses getirmediği de söylenmiştir.³²¹

Raporda ABD ile ilişkiler başlığının hemen akabinde gelen güvenlik başlığında ise Tindemands,

*Atlantik İttifakı sayesinde, Avrupa'da bizler, Avrupa'nın inşasını üstlenmemizi sağlayan bir güvenlik ve istikrar ölçüsüne sahibiz. Devletlerimiz ortak bir kaderin varlığını kabul ettiğinden, bir üyenin güvenliği diğerlerinin güvenliğini mutlaka etkiler. Hiçbir dış politika, mevcut veya potansiyel tehditleri ve bunları karşılama kabiliyetini göz ardı edemez. Dolayısıyla güvenlik, Avrupa Birliği'nin kapsamı dışında bırakılamaz.*³²²

İfadelerini kullanmış ve bu bağlamda Atlantik ittifakının Avrupa güvenliğinin önemli bir parçası olarak kabul edildiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla söz konusu rapor, bugüne kadar özerk bir Avrupa güvenlik politikasının mevcut olmadığını; Atlantik ittifakın Avrupa güvenliğinde önemli bir unsur olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

2.3.3.1.4. Londra Raporu (1981)

Londra Raporu, Birleşik Krallık'ın AB başkanlığı sırasında kabul edilmiş ve Avrupa siyasal işbirliği sürecini daha uluslararası hale getirmeden bir takım iyileştirmelerle daha pratik hale getirmeyi amaçlamıştır. Rapor hazırlanırken özellikle geliştirilmesi gereken şeyler, acil durumlar veya krizler için geliştirilmiş bir danışma mekanizması, ASİ'nin yönetilmesine yardımcı olacak kalıcı, küçük bir sekreterlik ve AB üye devletlerinin ASİ'ye daha güçlü bir siyasi taahhütte bulunma ihtiyacı olarak belirtilmiştir. Bu öneriler başta şüpheli bir yaklaşımla tam olarak desteklenmemiş olsa da Aralık 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi sonucunda daha fazla destek bulmaya başlamıştır. Nitekim işgalden sonra özellikle Almanya, İtalya ve Fransa ASİ'yi daha fazla kurumsallaştırmak konusunda hazır olduklarını ifade etmişler; bunlardan özellikle Almanya ve İtalya, "Avrupa Birliği fikrini" geliştirmek

³²¹ Simon Bulmer and Wolfgang Wessels, **The European Council Decision-making in European Politics**, Macmillan Press, 1987, ss.86-87.

³²² Tindemans Reprt, s.17.

için birlikte çalışmışlar ve Avrupa dış politikasının güçlendirilmesinin ve gerekirse antlaşma değişiklikleri yapılmasının kaçınılmaz olduğunu belirtmişlerdir.³²³

Sonuç olarak Londra Raporu ile ASİ mekanizmasında önemli bir takım değişiklikler yapılmıştır. Yılda en az dört kez toplanması kararlaştırılmış olan dış işleri bakanları toplantılarının gelecekteki eylemler için karar almaya odaklanması, AB Konseyi dönem başkanının zirve toplantılarına başkanlık etmesinin yanında yurtdışında ASİ'yi de temsil etmesi, sonuçların uygulanmasını denetlemesi gibi ek görevler üstlenmesi öngörülmüştür. Daha önceden olduğu gibi üye ülkelerin dış politikada bir tutum belirlemeden önce birbirine danışma yükümlülüğü kabul edilmiş; buna ek olarak ilk kez silahların kontrolü, güven arttırıcı önlemler, terörizm ve silahlanma gibi "güvenliğin siyasi boyutu" ile ilgili bazı sorunların ASİ bünyesinde tartışılması mümkün hale getirilmiştir.³²⁴

2.3.3.1.5. Stuttgart (Solemn) Deklarasyonu (1983)

1980'li yıllarda daha çok ekonomik sorunlara odaklanan Avrupa, Topluluk üyesi devletlerin sanayicilerinin iç pazarın tamamlanmaması nedeniyle bu yöndeki baskıların yoğun olduğu bir gündemle toplanmıştır. Stuttgart'da 17-19 Haziran 1983 tarihleri arasında entegrasyonun ivme kazanmasına yönelik iç taleplerin de artmasının etkisiyle toplanan zirve toplantısında, ASİ bünyesinde güvenliğin siyasi boyutunun yanında ekonomik yönlerinin de gündeme getirilerek tartışılması kabul edilmiştir. Deklarasyonda, dış politikada tek sesle konuşan bir Avrupa'nın barışın korunmasına büyük katkı sağlayacağını bildirilmiş ve ortak eylem ve tutumların geliştirilmesine daha çok vurgu yapılmış olması da büyük önem taşımaktadır. Ayrıca dış politika alanında ortak eylem olanaklarının güçlendirilmesi için ortak ilke ve hedeflerin yanında ortak çıkarların da belirlenmesinin gerekliliğin kabul edilmesi de önemli bir aşama olmuştur.³²⁵

³²³ Panayiotis Ifestos, European Political Cooperation: Towards a Framework of Supranational Diplomacy? Aldershot, Avebury, 1987, s.285.'ten aktaran: Smith, 2004, ss.125-126.

³²⁴ Brian White, **Understanding European Foreign Policy**, Palgrave, New York, 2001, s.146.

³²⁵ Bulletin of the European Communities. June 1983, No 6. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. "Solemn Declaration on European Union (Stuttgart, 19 June 1983)", s.3, https://www.cvce.eu/obj/solemn_declaration_on_european_union_stuttgart_19_june_1983-en-a2e74239-a12b-4efc-b4ce-cd3dee9cf71d.html (15.10.2021). (Solemn Declaration, 1983).

2.3.3.1.6. ATS ile Düzenlenen Avrupa Siyasal İşbirliği ve Güvenliği

Daha önce de sözü edildiği gibi, Moravcsik, ATS'nin imzalanması sürecini liberal hükümetlerarasıcılık yaklaşımının varsayımları doğrultusunda açıklamıştır. Buna göre üye ülkeler, ATS'nin imzalanmasını ve bütünleşmenin ivme kazanmasını kendi çıkarlarına uygun görmüşler ve göreceli güç dağılımının etkisi altında hükümetlerarası bir pazarlık yapmışlardır. Moravcsik'e göre söz konusu pazarlıklar, en düşük ortak paydada gerçekleşmiştir. Çünkü dış politikadaki karar alıcılar, iç politikadaki önceliklerine göre pazarlık sürecini yönetmişlerdir.³²⁶

ATS'nin, bir yanda Topluluk dış politikaları, öte yanda ASİ için öngörülen prosedürlerin birlikte var olmasının tutarsızlığa neden olduğu konusunda büyük bir farkındalığı da gözler önüne serdiği ileri sürülmektedir. Buna göre 1970 ve 1980 yılları arasında AT ile ASİ arasında koordinasyon eksiklikleri ve kafa karışıklıkları yaşanmış, ironik olarak Brüksel'i uzak tutmak için hazırlanmış olan ASİ mekanizması ile alınan kararları yürürlüğe koyabilmek için, üye devletler kendilerini giderek daha fazla AT araçlarına yönelirken bulmuşlardır. Bu açıdan ATS, AT ile ASİ'nin ikili yapısının kurumsallaşması ve bu yapının resmi bir nitelik kazanmasını sağlamıştır. ATS'de ayrıca Avrupa'nın ortak çıkarlarını daha etkin bir şekilde koruyabilmesi için giderek artan bir şekilde tek sesle konuşması, daha tutarlı ve dayanışma içinde hareket etmesi konusunda sorumlu davranması gereklilikleri de vurgulanmıştır. Bu bağlamda AT'nin ortak bir dış politikaya doğru ilerleme iradesi ortaya koyduğu belirtilmektedir.³²⁷ Bu aynı zamanda AT'nin küreselleşme bağlamında attığı ilk önemli adım ve Avrupa ortak dış ve güvenlik politikası kavramının hukuksal olarak ilk kez ifade edildiği bir zemin olması nedeniyle de önemli görülmektedir.³²⁸

ASİ, ATS'nin Dış Politika Alanında Avrupa İşbirliğine İlişkin Antlaşma Hükümleri" başlıklı bölümünde ve 30. maddesinde düzenlenmiştir. Sözü edilen maddenin çeşitli hükümlerinde ortak çıkarlara ve tutarlılığa defalarca atıfta bulunulmuş ve özellikle madde 30/5 ile ASİ Başkanlığına ve Komisyona bu tutarlılığın

³²⁶ Moravcsik, 1991, ss.19-56.

³²⁷ David Allen, "Who speaks for Europe?": the search for an effective and coherent external policy", John Peterson and Helene Sjursen (Eds.), **A Common Foreign Policy For Europe: Competing Visions of the CFSP**, Routledge, London, 2005, ss.43-60, ss.51-52.

³²⁸ Desmond Dinan, **An Introduction to European Integration**, Lynne Rienner Publishers, USA, 2010, s.83.

aranması ve sürdürülebilmesi için özel bir sorumluluk verilmiştir. Buna göre ASİ Başkanlığı ve Komisyon tutarlılık prensibi çerçevesinde birlikte çalışacaklardır. Komisyon'un, Topluluk dış politikası ile ilgili konularda Konsey'in yetkisi altında müzakere etme ve yegane inisiyatif hakkı aracılığı ile Avrupa çıkarlarını tanımlamayı sürdürmesi kabul edilmiştir. Konsey Başkanlığı ASİ konularında her hangi bir eylemi başlatmaktan ve üye devletleri temsil etmekten ve bu ülkelerin üçüncü ülkelerdeki pozisyonlarını koordine etmekten resmen sorumlu tutulduğu için, Avrupa çıkarlarını belirlemek ve geliştirmekle etkin bir şekilde görevlendirilmiştir.³²⁹

Ayrıca AST'nin 30/6 maddesi ile üye devletler, Avrupa güvenlik sorunları üzerinde daha yakın bir işbirliği kurulmasının, Avrupa kimliğinin dışsal olarak gelişmesine önemli bir katkı sağlayacağı düşüncesinde uzlaşa sağlamışlardır.³³⁰ Böylece AST ile dış politika faaliyetlerinin Brüksel'den uzak tutulabileceği yönündeki iddialara etkili bir şekilde son verilmiştir. Kurumsal anlamda yapılan değişikliklerle ufak da olsa merkezi kurumlar üzerindeki tabunun kırıldığı, böylece ulusal dış politikaların ciddi anlamda "Brükselleşmeye" başladığı ileri sürülmüştür. Nihayetinde ATS ile geline nokta AT, Topluluk çıkarlarını belirleme konusunda hem Komisyon hem de üye devletler aracılığı ile bireysel ve topluluk olarak iki farklı düzeyde konuşmayı sürdürecekti; fakat Avrupa dış politikasının daha fazla tutarlılık ve dolayısıyla daha fazla Brüksel merkezli faaliyet gerektirdiği konusunda farkındalık da giderek artmaktaydı.³³¹

2.3.3.1.7. Maastricht Antlaşmasında ODGP

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde meydana gelen önemli yapısal değişiklikler ve uluslararası güvenlik anlayışında dönüşüm sonucu üye devletler de AT'nin ortak dış ve güvenlik politikalarında önemli bir takım değişiklikler yapma gereği duymuşlardır. Özellikle Sovyet tehdidi ve Almanya'nın yeniden güçlenmesi ekseninde ve NATO gölgesinde geliştirilen savunma politikaları, ABD'nin Transatlantik Deklarasyon ile bu alanda daha fazla sorumluluk almak istemediğini bildirmesi ile üye ülkeler, daha fazla bütünleşme ve yeni koşullara ayak uydurma

³²⁹ Single European Act, Article 30.

³³⁰ Single European Act, Article 30-6.

³³¹ Allen, s.51.

çabalarına girmişlerdir. Bu dönemde hegemon bir güç olarak yükselen ABD, Avrupa'nın daha fazla bütünleşerek kendi savunmasında daha aktif olmasını desteklemiş ve Avrupa güvenliği konusundaki gelişmeler de bu yönde yaşanmıştır.³³² Smith'in yaptığı önemli bir tespite göre, Almanya'nın birleşmesi dahi AB'nin genişlemesi olarak görülmemiş ve bu konu Avrupa devletlerince müzakere edilmemiştir. Bunun yerine Batı Almanya, dört işgalci güç ve bölünmüş iki Almanya arasında yapılan görüşmeler sonucunda belirlenen şartlara göre Doğu Almanya'yı "absorbe etmiştir".³³³

Özellikle 1991-1992 yılları arasında AT üye devletleri, kendi arasında bütünleşmeyi hızlandırmayı isteyenlerle ulusal bağımsızlıklarını kaybetmek istemeyenler olmak üzere ikili bir ayrışmaya gitmişlerdir. Danimarka ve Fransa'nın iç politikada referandumlarla yeni bir AB antlaşmasını reddetmesi dikkate alındığında bu ayrışma daha net bir biçimde görülmüştür. Hill'in ifadesiyle, "uluslararası sistemdeki çalkantı, Avrupa Topluluklarının sorunlar denizinde bir istikrar adası olduğu ve bu çalkantıların iç politikalara da yayılacağı hissini yaratmıştır". Hill'e göre Doğu Avrupa'da Soğuk Savaşın bitişiyle güvenlik açısından önemli bir dış tehdit ortadan kalkmış, Yugoslavya iç savaşın eşiğine gelmiş ve Almanya yeniden birleşmişti ve tüm bu gelişmeler Batı'ya yeni sorumluluklar getirmiş ve aynı zamanda yeni fırsatlar da yaratmıştır. Üstelik ABD de Avrupa'nın daha fazla sorumluluk üstlenmesi gerektiği fikrini aktif olarak desteklemiştir.³³⁴ Bu da 1980'lerde Avrupa'nın ekonomik konularda başlattığı ve kurumsal anlamda oldukça ilerlettiği genişleme ve derinleşmenin, yapısal koşulların etkisiyle dış ve güvenlik politikalarına da yayılması anlamına gelmektedir.

³³² Sinem Kocabaş, Avrupa Birliği ve Transatlantik İlişkiler, Uğur Burç Yıldız (Ed.) **Avrupa Birliğinin Dış İlişkileri, Bölgesel Politikalar, Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler**, Nobel Yayınları, 2015, ss.339-373, ss.342-343. Söz konusu deklarasyonda, belirli bir takvim yılı içinde iki taraf arasında çeşitli diplomasi düzeylerinde ikili görüşmelerin daha sık yapılması çağrısında da bulunulmuştur. Bu toplantıların, ABD Başkanı ile Avrupa Konseyi ve AT Komisyonu Başkanları arasında yılda iki kez yapılacak zirveleri içermesi öngörülmüştür. Bu bağlamda AB içinde Komisyonun rolünün ve öneminin artırıldığı ve bunun da AB'nin dış ve güvenlik politikalarında bütünleşmeye ivme kazandıran tarihi bir adım olduğu da ileri sürülmektedir. Bkz. Bronstone, s.234.

³³³ Smith, 2004, s.178.

³³⁴ Maastricht Antlaşması'nın uluslararası ilişkilerin dönüşümü bağlamında detaylı bir değerlendirmesi için bkz. Hill, 1998, ss.19-23.

Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1993 yılına kadar, AB dış politikası, “ASİ çerçevesinde üye devletlerin dış politikalarını iyi niyet temelinde koordine etme çabasıdan biraz daha fazlası” olarak tanımlanmıştır. Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonucunda ise Avrupa'nın dış politikası, Avrupa Topluluğu'nu (birinci sütun), ODGP'yi (ikinci sütun) ve Adalet ve İçişleri'ni (üçüncü sütun) bir araya getiren tek bir kavramsal çerçeve (Avrupa Birliği) altında kurumsallaşmıştır. Sütun yapısı, daha önce 1987 tarihli ATS'de yansıtıldığı gibi, “AT'nin dış politikalarının” ve “ASİ tarafından benimsenen politikaların” yerini almıştır.³³⁵ Böylelikle ASİ ile ifade edilen Avrupa'nın ortak dış politikası bundan böyle “Ortak Dış ve Güvenlik Politikası” (ODGP) ile ifade edilmeye ve bu çerçevede şekillenmeye başlamıştır. Bu bağlamda ASİ çerçevesinde üye devletler, egemenlik konusunda yetki devri yapmadan dış politikalarını Topluluk politikaları ile uyumlu hale getirerek uluslararası sistemle ilişkilerini tamamlamaya çalışırken Maastricht ile AB dış politikası kurumsal bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır.

Maastricht Antlaşması'nın tez çalışması bakımından getirdiği en büyük yenilik söz konusu antlaşma ile üye devletlerin, ODGP başlığında düzenlenen hükümlere uygun olarak Avrupa kimliğini uluslararası arenada savunma iradesini açıkça ortaya koymuş olmalarıdır.³³⁶ Nitekim sözü edilen antlaşma ile düzenlenen ODGP, 1992 tarihli AB Kurucu Antlaşması'nın V. Nolu Başlığında düzenlenmiş olup bu başlık altında bulunan J.1 maddesinde ODGP'nin amaçları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

*Birliğin ortak değerlerini, çıkarlarını ve bağımsızlığını korumak; Birliğin ve üye devletlerin güvenliğini güçlendirmek, Birleşmiş Milletler Şartı ve Helsinki Nihai Senedi'nin ilkelerine ve 1990 Paris Barış Şartı'nın amaçlarına uygun olarak barışın korunması ve uluslararası güvenliğin sağlanması, uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi ve son olarak demokrasi ve hukukun üstünlüğünü güçlendirerek insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygıyı geliştirmek.*³³⁷

Antlaşma'nın tez çalışması bakımından bir diğer önemli noktası da Antlaşma'nın sonunda yayınlanan Bildirge ile BAB'ın Birliğin gelişiminin ayrılmaz

³³⁵ Morillas, s.42.

³³⁶ EUR-Lex, “Official Journal of the European Communities, C 191, 29 July 1992”, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=EN> , Article B, (20.10.2021). (Maastricht Treaty, 1992).

³³⁷ Maastricht Treaty, 1992, Article J.1.

bir parçası olduğunun kabul edilmesidir. Söz konusu bildirge metninde BAB üyesi devletlerin, AB içinde zamanla Atlantik İttifakı ile uyumlu ortak bir savunmaya yol açabilecek ortak bir savunma politikasının uzun vadeli perspektifinde BAB'ın rolünü güçlendirmeyi kabul ettikleri belirtilmiştir.³³⁸ Savunma politikası ile ilgili gelişmelerin açıklanacağı sonraki başlıkta da ele alındığı gibi BAB'ın yeniden canlandırılması konusunda yapılan görüşmelerde ortaya çıkan farklı görüşler ve üye ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar neticesinde, BAB'ın kurumsal anlamda AB'ye entegrasyonu sağlanamamış, sadece üye ülkeler bu yönde istekli oldukları konusunda bildirimde bulunmuşlardır. Maastricht sonrası yapılan toplantılarda BAB'ın AB'ye entegre edilmesinden çok NATO'ya eklenmesi üzerinde durulmuş, Avrupa-Atlantik ittifakının Soğuk Savaş sonrası dönemde de nereden gelirse gelsin, yeni güvenlik sorunlarına yanıt vermek üzere istişare ve ortak eylem için birincil platform olarak tercih edilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.³³⁹

Ayrıca Antlaşma'nın J.4-4 maddesi, Birliğin politikasının, belirli üye devletlerin güvenlik ve savunma politikasının özel karakterine hâle getirmemesi ve ortak savunmalarını NATO çerçevesinde gerçekleştiren belirli üye devletlerin yükümlülüklerine saygı göstermesi gerektiğini belirtmiştir. İlgili maddenin devamında ise Birliğin politikasının, Kuzey Atlantik Antlaşması kapsamında ve bu çerçevede oluşturulan ortak güvenlik ve savunma politikası ile uyumlu olması gerekliliği vurgulanmıştır.

Üye ülkelerin güvenlik ve savunma politikalarında egemenlik yetkilerini devretme iradesini hakkında somut bir gösterge olan karar alma mekanizması, Antlaşma'nın J.8. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre

*Avrupa Konseyi, ortak dış ve güvenlik politikasının ilkelerini ve genel tercihlerini tanımlar; ortak dış ve güvenlik politikasının tanımlanması ve uygulanması için gerekli kararları, yine Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen genel ilkeler temelinde alır. Birliğin eylemlerinin yeknesaklığını, tutarlılığını ve etkinliğini sağlar. Ortak dış ve güvenlik politikası konusunda usule ilişkin sorunlar dışında oybirliği ile hareket eder.*³⁴⁰

³³⁸ Maastricht Treaty, 1992, Declaration on Western European Union.

³³⁹ NATO, Newsroom Speeches & transcripts, "NATO And The WEU Are Two Viable Building Blocks In Our Broader Effort To Create A New Euro-Atlantic Security Order", 29 Nov.1993, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_24167.htm?selectedLocale=en, (20.10.2021).

³⁴⁰ Maastricht Treaty, 1992, Article J.8.

Bu ifadelerde de görüldüğü gibi, üye devletler, ortak dış ve güvenlik politikasına ilişkin konuların karar alma aşamasında ulusal egemenliklerinden feragat etmek istemediklerini bir kez daha ortaya koymuşlardır.

Kurumsal anlamda ortak dış ve güvenlik politikasına giren konularda Birliği temsil eden Başkanlığın, ortak dış ve güvenlik politikasının ana yönleri ve temel tercihleri konusunda Avrupa Parlamentosu'na danışması ve Parlamento'nun görüşlerini dikkate alması gerekliliği vurgulanmıştır. Bununla birlikte Avrupa Parlamentosu'nun Birliğin dış ve güvenlik politikasının gelişimi hakkında Başkanlık ve Komisyon tarafından düzenli olarak bilgilendirilmesi hüküm altına alınmıştır.³⁴¹ Özellikle Avrupa Parlamentosu'nun da ODGP konuları hakkında bilgilendirilmesi kuralı önemli bir yenilik olarak değerlendirilmiştir.³⁴²

2.3.3.1.8. Amsterdam Antlaşması'nın Getirdikleri

Maastricht Antlaşması ile yapılması planlanan Hükümetlerarası Konferans, antlaşma ile düzenlenen koşulları gözden geçirmek için toplanmış ve bu konferansta Antlaşma revizyonu üzerinde tartışmalar yapılmıştır. Konferans öncesi özellikle üç konuda beklentilerin yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi ve tez çalışması bakımından da en önemlisi, ODGP'nin Bosna Savaşı'nda yetersiz kalması nedeniyle hayal kırıklığı yaratması ve güçlendirilmesi gerekliliği; diğeri özellikle AB'nin genişlemesi sonucu kurumsal düzenlemelerin netleştirilmesi için Uluslararası Konferansın düzenlenmesi gerekliliği ve son olarak vatandaşları Birliğe daha fazla yakınlştırarak onay sürecinin kolaylaşması için yeni bir antlaşma metninin hazırlıklarını başlatmak olmuştur. Bununla birlikte Maastricht Antlaşması ile yapılması planlanan revizyon, Antlaşma'nın işlevselliğini test etmek için ve Avusturya, Finlandiya ve İsveç gibi Birliğe yeni katılan üyeler olması nedeniyle aradan geçen 1.5 yıl yeterli bir süre olarak görülmemiş ve sonraki hükümetlerarası toplantıya ertelenmiştir.³⁴³

³⁴¹ Maastricht Treaty, Article J.7.

³⁴² Smith, 2004, s.30.

³⁴³ Jan Grünhage, "The 1996/97 Intergovernmental Conference: A Survey of the Process", Jörg Monar, Wolfgang Wessels (Eds.), **The European Union After the Treaty of Amsterdam**, Continuum, London, 2001, ss.9-30, s.10.

Sonuç olarak kısmen Birleşik Krallık'ta total ördeğe benzetilen Muhafazakar hükümetle ilgili sorunlar yanında enerjilerin, daha çok parasal birlik tartışmasına yönlendirilmesi ve federalizme yönelik önemli yapısal değişiklik isteklerinin arka planda kalması nedeniyle, Amsterdam Antlaşması'nın kabul edildiği hükümetlerarası konferans, büyük federalist dönüşümler konusunda geri adım atılması zorunluluğu getirmiştir. Bu bağlamda AB'nin mevcut sistemiyle daha fazla oynamanın özellikle Amsterdam sonrası eğilimlerin dış politika alanında diplomasinin günlük işleyişinde fark edilebilir bir dönüşüm yaratmadığı da görülmüştür.³⁴⁴

Nitekim Amsterdam Antlaşması ile ODGP alanında getirilen en önemli yapısal değişiklik, "Politik Planlama ve Erken Uyarı Birimi"nin kurulmuş olmasıdır. Söz konusu birim, ODGP ile ilgili alanlarda gelişmeleri izlemek ve analiz etmek amacı ile kurulmuş ve bu alanlarda birimin bazı görevler üstlenmesi gerekli görülmüştür. Buna göre birim, dış ve güvenlik politikası çıkarlarına ilişkin değerlendirmeler yapmak ve ODGP'nin gelecekte odaklanabileceği alanları belirlemek; potansiyel siyasi krizler de dahil olmak ODGP üzerinde önemli yansımaları olabilecek olay veya durumlar hakkında zamanında değerlendirme yapmak ve erken uyarılarda bulunmak, Konsey'in talebi üzerine ODGP ile ilgili politika alternatiflerini içeren öneri ve stratejiler hazırlamak gibi görevlerle donatılmıştır.³⁴⁵ Bu bağlamda AB, Amsterdam Antlaşması ile küçük ve yetkileri kısıtlı bazı kurumsal/ yapısal değişiklikler yaparak küresel bir güvenlik aktörü olma yolunda ağır aksak ilerleme kaydetmiş ve bu yöndeki irade ve isteğini ortaya koymuştur denebilir.

Amsterdam Antlaşması'nın dış ve güvenlik politikasına getirdiği bir diğer önemli yenilik ise oybirliği gerektiren eylemlerde "yapıcı çekimserlik" usulünün yürürlüğe koyulmuş olmasıdır. Bu usul sayesinde Birlik üyelerinin üçte biri, ortak yapılması kararlaştırılan bir eylemi veto etmeden o eylemin dışında kalma olanağına sahip olmuştur. Böylelikle AB'nin güvenlik sorunları ile ilgili Birlik olarak hareket etmesini bireysel olarak desteklemeyen üyeler olsa da Birliğe esneklik kazandırılmış, siyasal bir aktör olarak başarısız olmasının engellenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca

³⁴⁴ Hill, 1998, s.23.

³⁴⁵ EUR-Lex, Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, OJ C 340, 10.11.1997, ss. 1–144, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>, (22.10.2021). (Treaty of Amsterdam, 1997).

Konsey'in ortak bir strateji temelinde ortak eylemleri, ortak tutumları kabul ederken veya başka herhangi bir karar alırken ve ortak bir eylem veya ortak bir tutum uygulayan herhangi bir kararı kabul ederken nitelikli çoğunlukla karar alması usulü getirilerek Birliğin güvenlik politikası güçlendirilmek istenmiştir.³⁴⁶

Amsterdam Antlaşması'nın üzerinde durulması gereken ve AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün uyumluluk ölçütü ile bağlantılı olan bir diğer husus da Danimarka'nın durumuna ilişkin protokoldür. Antlaşmaya ek protokol uyarınca Danimarka AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasının savunmaya ilişkin karar ve eylemlerine katılmayacağını; fakat bu alanda üye devletlerin daha yakın işbirliği yapmasını da engellemeyeceğini belirtmiştir. Danimarka ayrıca ortak savunma önlemlerine ilişkin operasyonel harcamaların finansmanına katkıda bulunmakla yükümlü olmayacağını da bu protokol ile beyan etmiştir.³⁴⁷

2.3.3.1.9. Nice Antlaşması: Güçlendirilmiş İşbirliği

2003 yılında yürürlüğe giren antlaşma ile üye devletler, aralarında işbirliğini arttırmayı, Birliğin AT'nin yetkilerine ve Sözleşmede belirtilen hedeflerine saygı göstermeyi ve Birliğin özgürlük, güvenlik ve adalet alanında daha hızlı gelişmesini sağlamayı hedeflemişlerdir. 43. maddede düzenlenen "güçlendirilmiş işbirliği", kendi aralarında işbirliği kurma niyetinde olan en az sekiz üye devletin, bu Antlaşma ve Avrupa Topluluğunu Kuran Antlaşma tarafından belirlenen kurumlar, prosedürler ve mekanizmalardan yararlanabilmesine olanak vermiştir. Buna göre bu mekanizma ile üye devletlerin, Birliğin ve Topluluğun amaçlarını gerçekleştirmeleri, çıkarlarını korumaları entegrasyon sürecini güçlendirmeleri amaçlanmıştır. Bununla birlikte güçlendirilmiş işbirliği mekanizması, Konsey içinde oybirliği ile bu işbirliğinin amaçlarına ulaşamadığı makul bir süre içinde ulaşamayacağının tespit edildiği durumlarda son çare olarak kabul edilmiştir. Konsey ve Komisyon da güçlendirilmiş işbirliği kapsamında yürütülen faaliyetlerin birbiri ile ve bu faaliyetlerin Birlik ve

³⁴⁶ Amsterdam Treaty, Article J.13; Burak Tangör, "Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları", Belgin Akçay ve İlke Göçmen (Eds.), **Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012, ss.579-611, s.586.

³⁴⁷ Treaty of Amsterdam, 1997, Protocol on the position of Denmark, Article 6.

Topluluk politikalarıyla tutarlılığını sağlamakla ve bu amaçla işbirliği yapmakla görevlendirilmiştir.³⁴⁸

Antlaşmanın 24. maddesi ile terörizm, insan ticareti ve çocuklara karşı suçlar, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ve yasa dışı silah kaçakçılığı, yolsuzluk ve dolandırıcılık gibi konularda, polis ve yargı işbirliğinin sağlanabilmesi için Konsey'e nitelikli çoğunlukla hareket etme olanağı verilmiş ve bu da ODGP'nin uluslararası niteliğinin gelişimine katkı olarak yorumlanmıştır.

Antlaşmanın 25. maddesi ile Siyasi Komite'nin yerine Siyasi ve Güvenlik Komitesi kurulmuş; bu komite de ortak dış ve güvenlik politikasının kapsadığı alanlardaki uluslararası durumu izlemek ve talep üzerine Konsey'e görüş bildirerek politikaların tanımlanmasına katkıda bulunmakla görevlendirilmiştir. Komite ayrıca, Konseyin inisiyatifi ile veya kendi girişimiyle, Başkanlığın ve Komisyonun sorumluluğuna halel getirmeksizin, üzerinde anlaşmaya varılan politikaların uygulanmasını izleyebilme imkanına da sahip olmuştur. Daha da önemlisi, Komite, Konsey'in sorumluluğu altında, kriz yönetimi operasyonlarının siyasi kontrolünü ve stratejik yönünü yerine getirmekle görevlendirilmiştir. Bunlara ek olarak Konsey'in herhangi bir kriz yönetimi operasyonunda operasyonun siyasi kontrolü ve stratejik yönü ile ilgili kararları alması için Komite'ye yetki verebilmesine de imkan tanınmıştır.³⁴⁹

2.3.3.1.10. Lizbon Antlaşması: Köklü Kurumsal Değişiklikler

2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ile AB'nin ODGP'si, Birliğin dış eylemleri ile birlikte değerlendirilmeye başlanmış ve Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma (ABİDA)'da "Birliğin Dış Eylemi" adlı Beşinci Bölümünde beş Başlık altında düzenlenmiştir. Bu şekilde karmaşık olan dış ilişkiler, daha sistematik ve kurumsal bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte Lizbon'da toplanan ilgili hükümetlerarası konferansın sonuç bildirgesinde, üye ülkeler, ODGP'yi kapsayan hükümlerin Komisyon'a yeni kararlar alma yetkisi vermeyeceğini ve Avrupa

³⁴⁸ EUR-Lex, Treaty on European Union (Nice consolidated version) - EU Treaty (Maastricht 1992) -, Official Journal C 340 , 10/11/1997 S. 0145 - Consolidated version, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12002M%2FTXT&qid=1635164963554>, (26.10.2021). (Nice Treaty, 2002).

³⁴⁹ Nice Treaty, 2002, Article 24-25.

Parlamentosu'nun rolünün de artırılmadığını özellikle vurgulamışlardır. Bildiride ayrıca ODGP'nin üye devletlerin özel karakterine hâlel getirmediği de belirtilmiştir. Bu hususlar dikkate alındığında, hükümetlerarası bir çizgide olduğu görülen ODGP'nin yalnızca kurumsal bir çerçevede düzenlenmesi gerektiği konusunda uzlaşa sağlandığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim Bildirgenin 15. maddesinde Lizbon Antlaşması imzalanır imzalanmaz, Konsey Genel Sekreteri, ortak dış ve güvenlik politikası Yüksek Temsilcisi, Komisyon ve Üye Devletlerin Avrupa Dış Eylem Servisi üzerinde hazırlık çalışmalarına başlaması gerektiği beyan edilmiştir.³⁵⁰

Lizbon Antlaşması ile konsolide edilen ABA'nın 2. maddesi AB'nin küresel bir aktör olarak dış politikada benimsediği ortak değerleri göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Sözü edilen maddede, AB'nin insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kurulu olduğu belirtilmiştir. Sayılan bu kurucu değerlerin de çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın erkek eşitliğinin sağlandığı bir toplumda üye devletler için ortak değerler olduğu vurgulanmıştır.³⁵¹

Bu genel hükümlere uygun olarak AB'nin dış eyleminin temel çerçevesi de; konsolide edilmiş ABA'nın “Birliğin Dış Eylemine İlişkin Genel Düzenlemeler ve Ortak Güvenlik ve Dış Politika İle İlgili Özel Düzenlemeler” başlığı altında 21 ile 46. maddeler arasında iki bölüm halinde düzenlenmiştir. 21 ve 22. maddelerde, Birliğin dış eylemine ilişkin genel hükümler düzenlenmiştir. Buna göre Birliğin dış eylemi, kendi kuruluşuna, gelişmesine ve genişlemesine ilham veren ve daha büyük bir dünyada desteklemeyi amaçladığı ilkeler tarafından yönlendirilecektir. Söz konusu ilkeler; demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrenselliği ve bölünmezliği, insan onuruna saygı, eşitlik ve dayanışma ilkeleri ve BM Şartı ile uluslararası hukuk ilkelerine saygı olarak sayılmıştır. Ayrıca Birliğin, üçüncü ülkelerle ve yukarıda sayılan ilkeleri paylaşan uluslararası, bölgesel veya küresel kuruluşlarla ilişkiler geliştirmeye ve ortaklıklar kurmaya çalışacağı belirtilmiştir.

³⁵⁰ EUR-Lex, Official Journal of the European Union, C115, Volume 51, 9 May 2008, Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2008%3A115%3ATOC>, (27.10.2021). (Lizbon Treaty, 2008).

³⁵¹ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 2.

Özellikle BM çerçevesinde ortak sorunlara çok taraflı çözümleri teşvik edeceği de vurgulanmıştır.³⁵²

21/2 maddesi ise AB'nin dış politika hedeflerini detaylı olarak ortaya koymuştur. Buna göre Birliğin dış politika hedefleri,

- a) *değerlerini, temel çıkarlarını, güvenliğini, bağımsızlığını ve bütünlüğünü korumak;*
- b) *demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve uluslararası hukuk ilkelerini pekiştirmek ve desteklemek;*
- c) *Birleşmiş Milletler Şartı'nın amaç ve ilkelerine, Helsinki Nihai Senedi'nin ilkelerine ve dış sınırlarla ilgili olanlar da dahil olmak üzere Paris Şartı'nın amaçlarına uygun olarak barışı korumak, çatışmaları önlemek ve uluslararası güvenliği güçlendirmek;*
- d) *birincil amacı yoksulluğu ortadan kaldırmak olan gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınmasını teşvik etmek;*
- e) *uluslararası ticaret üzerindeki kısıtlamaların aşamalı olarak kaldırılması da dahil olmak üzere, tüm ülkelerin dünya ekonomisine entegrasyonunu teşvik etmek;*
- f) *sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için çevrenin kalitesini ve küresel doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini korumak ve iyileştirmek için uluslararası önlemlerin geliştirilmesine yardımcı olmak;*
- g) *doğal veya insan kaynaklı afetlerle karşı karşıya kalan nüfuslara, ülkelere ve bölgelere yardım etmek; ve*
- h) *daha güçlü çok taraflı işbirliğine ve iyi küresel yönetime dayalı uluslararası bir sistemi teşvik etmek.*

Yukarıda sayılan ve üzerinde uzlaşa sağlanan ODGP hedefleri de AB'nin küresel güvenlik aktörü olma yolunda ilerleme iradesini ortaya koyan önemli hususlardır.

Antlaşma'nın 21/3 maddesinde ise Birliğin dış eyleminin farklı alanları ve bunlar ile diğer politikaları arasında tutarlılığın sağlanacağı, Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından desteklenen Konsey ve Komisyon'un da bu tutarlılığa destek olarak işbirliği yapacağı belirtilmiştir. Bu da küresel bir güvenlik aktörlüğünün uyum ölçütüne kağıt üzerinde de olsa önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Antlaşma'nın 22. maddesinde AB'nin stratejik çıkarları ve hedeflerine ilişkin kararlarının Konsey tarafından oybirliği ile alınacağı, bu alanlarda ayrıca Birlik Dış İşleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve

³⁵² Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 21.

Komisyon'un, Konseye ortak öneriler sunabileceği kabul edilmiştir. Bu bağlamda genel olarak ODGP'nin yine hükümetlerarası gelişme gösterdiği görülmektedir.³⁵³

Konsolide edilmiş ABA'nın ikinci bölümü ortak dış ve güvenlik politikasına ilişkin özel hükümleri düzenlemiştir. Ortak Hükümler Başlığı altında Birliğin ODGP konularında yetkisi ele alınmıştır. Buna göre ODGP yetkisinin ortak bir savunmaya yol açabilecek ortak bir savunma politikasının aşamalı olarak çerçevelenmesi de dahil olmak üzere, dış politikanın tüm alanlarını ve Birliğin güvenliğine ilişkin tüm sorularını kapsamayı öngörülmüştür. Ayrıca ODGP'nin Antlaşmalarda aksi belirtilmedikçe, oybirliğiyle hareket eden Konsey tarafından tanımlanması ve uygulanması kabul edilmiştir. ODGP'nin, Birlik Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ile üye devletler tarafından Antlaşmalara uygun olarak yürütülmesi kararlaştırılmış; Avrupa Birliği Adalet Divanının da bu hükümlerle ilgili olarak yargı yetkisine sahip olmadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda ODGP'nin yürütülmesi konusunda yargı yönünden herhangi bir yaptırım öngörülmediği, ortak eylem ve tutumlara uyulması için çaba gösterilmesi ile sınırlı kaldığı da görülmektedir. Nitekim izleyen antlaşma hükümlerinde üye devletler arasında karşılıklı siyasi dayanışmanın geliştirilmesi, genel çıkarların belirlenmesi, eylemlerin giderek artan derecede birbirine yaklaştırılması gerektiği ortaya koyulmuş; üye devletlerin ODGP'yi karşılıklı sadakat ve dayanışma ruhu içinde aktif ve kayıtsız şartsız desteklemesi gerekliliği de hüküm altına alınmıştır. Üye devletlerin karşılıklı siyasi dayanışmaları geliştirerek birlikte çalışması, Birliğin çıkarlarına aykırı olan veya uluslararası ilişkilerde birleştirici bir güç olarak etkinliğini zayıflatabilecek herhangi bir eylemden kaçınmaları da karara bağlanmıştır.³⁵⁴

Konsolide edilmiş ABA'nın 20. maddesi, "güçlendirilmiş işbirliği" hükümlerini düzenlemiştir. Daha önce Nice Antlaşması ile kabul edilen ve en az sekiz üye devletin oybirliği karar usulünden kaynaklanan tikanıklığı aşmak için aralarında işbirliği yapmasına izin veren düzenlemede asgari üye devlet sayısı dokuzaya çıkarılmıştır.³⁵⁵

³⁵³ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 22.

³⁵⁴ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 24.

³⁵⁵ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 20.

2.3.3.2. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Gelişimi

2.3.3.2.1. AST'nin BAB'a Dönüşmesi ve NATO'nun Üstünlüğü

Çalışmanın önceki kısımlarında AB'nin savunma ve güvenlik alanlarında bütünleşme çabalarının en büyük adımı olarak değerlendirilen AST'nin NATO Konseyi'nde onaylanmasının büyük bir çelişki olarak görüldüğü söylenmişti. Entegrasyoncu bütünleşme çabalarına karşın Atlantikçi eğilimlerin anlaşılması bakımından da önem taşıyan AST'nin BAB'a dönüşümü, AB güvenliğinde Atlantikçi modeli açıklayan ve AB'nin özellikle Soğuk Savaş'ın bitimine kadar Atlantikçi bir aktör olduğunu vurgulayan önemli bir süreçtir.

1954 yılında Federal Almanya ve İtalya'nın katılımıyla yeniden düzenlenen Brüksel Antlaşması ile kurulan BAB, Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Birleşik Krallık olmak üzere toplam yedi Avrupa ülkesinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. BAB Kurucu Antlaşması'na göre, üye devletlerden herhangi birisi Avrupa'da herhangi bir silahlı saldırıya uğrayacak olursa, diğer üye devletler, saldırıya uğrayan taraf için her türlü yardım ve desteği sağlayacaktı. Bununla birlikte BAB üyeleri aynı zamanda NATO üyesi olmuşlar, NATO'nun özel askeri kuvvetlerinden de yararlanmışlardır.³⁵⁶

1980'li yıllarda Avrupa güvenlik ve savunma gündeminde Alman-Fransız işbirliği sonucunda BAB'ın yeniden canlandırılması önemli bir tartışma konusu olmuştur. AST'nin başarısız bir girişim olarak BAB bünyesine alındığı bu döneme kadar Avrupa ülkelerinin güvenlik ve savunma konularında istikrarlı bir uyum gösteremedikleri, bu nedenle bu alanlarda ilerleme kaydedemedikleri söylenmektedir. 26-27 Ekim 1984'te Brüksel Antlaşması'nın 30. Yıldönümü münasebetiyle ve İtalya'nın daveti üzerine BAB üyesi yedi devletin Dışişleri ve Savunma Bakanları olağanüstü bir toplantı gerçekleştirmişlerdir. Bu toplantı da BAB'ın NATO'nun gölgesinden kurtararak yeniden canlandırılması yönündeki tartışmaların somut bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.³⁵⁷

³⁵⁶ Howorth, 2007, s.5; Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği, Kuruluşu, Gelişmesi, Genişlemesi ve Kurumları**, Beta Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2011, s.13.

³⁵⁷ Declaration by the WEU Foreign and Defence Ministers (Rome, 27 October 1984), https://www.cvce.eu/content/publication/2003/7/11/c44c134c-aca3-45d1-9e0b-04d4d9974ddf/publishable_en.pdf, (20.08.2021). (Rome Declaration, 1984).

Sözü edilen toplantının sonuç bildirgesinde BAB'ın özellikle Batı Avrupa'da coğrafi, siyasi, psikolojik ve askeri güvenlik boyutları açısından güçlendirilmesi ve bu konularda üye ülkeler arasında fikir birliğinin teşvik edilmesi için önemli bir araç olarak kullanılması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda üye ülkeler, barışı korumak, caydırıcılığı ve savunmayı güçlendirmek ve böylece diyalog ve işbirliği yoluyla istikrarı pekiştirme çabalarının arttırılması çağrısında bulunmuşlardır. Bununla birlikte toplantıya katılan Bakanlar, BAB'ın daha verimli kullanılmasının yalnızca Batı Avrupa'nın güvenliğine değil, aynı zamanda Atlantik İttifakına bağlı tüm ülkelerin savunmasının iyileştirilmesine ve üyeleri arasında daha fazla dayanışmaya da katkıda bulunacağına inandıklarını bildirmişlerdir. Bu bağlamda BAB üyesi olmayan NATO müttefiklerinin güvenliğe olan hayati katkısını hatırlatarak, mümkün olan en yakın işbirliğinin yapılması ile güvenliğin bölünmezliğine de vurgu yapmışlardır. Yine söz konusu bildirgeye göre Bakanlar, BAB çatısı altında kurumsal düzenlemeleri yaparak önemli güvenlik ve savunma konusundaki görüşlerin uyumlu hale getirilmesi gerektiği konusunda da ortak karara varmışlardır.³⁵⁸

27 Ekim 1987'de Lahey'de düzenlenen ve BAB üyesi devletlerin Dışişleri ve Savunma Bakanlarının katıldığı “Avrupa Güvenlik Çıkarları Platformu”nda ise güvenlik ve savunma konularını içermeyen bir Avrupa bütünleşmesinin eksik kalacağı ve BAB'ın yeniden canlandırılmasının daha geniş bir Avrupa bütünleşmesine önemli katkılar sağlayacağı öngörülmüştür. Bu bağlamda tadil edilmiş Brüksel Antlaşması ve NATO aracılığı ile taahhüt edilen dayanışma yükümlülüklerinin daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi için daha uyumlu bir Avrupa Savunma Kimliği geliştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Hatta savunma dahil, güvenliğin tüm yönlerini tartışmak üzere yetkilendirilmiş bir Avrupa Parlamenter organı olan BAB Meclisi'nin çalışmalarına devam etmesi gerektiği konusunda bile uzlaşa sağlanmıştır.³⁵⁹

Söz konusu platformda Avrupa'nın özgürlük içinde barışı sağlayan savaşı önleme stratejisine dünyada başka bir alternatif olmadığı ileri sürülerek öncelikli olarak BAB üye devletlerinin konvansiyonel ve nükleer savunma alanında sorumluluk sahibi olması gerektiği belirtilmiş ve BAB'ın “büyük NATO gücünün” önemli bir

³⁵⁸ Rome Declaration, 1984, s.3.

³⁵⁹ Platform on European Security Interests (The Hague, 27 October 1987), https://www.cvce.eu/content/publication/2002/1/29/444f642c-62ed-4fd9-8136-a129d2de3783/publishable_en.pdf, (20.08.2021). (Platform, 1987).

parçası olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda söz konusu platform, NATO içinde BAB'ın güçlendirilmesi yönünde kararlı olan görüşleri açıkça yansıtan önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir.³⁶⁰

Buzan, Birleşik Krallık ve Fransa'nın Alman tehdidine odaklanan ve yerel dinamiklerin teşviğiyle imzalanan Dunkerque Antlaşması'ndan bir yıl sonra Benelüks ülkelerinin de bu antlaşmaya davet edilmesini; ancak daha sonra yeniden düzenlenen Brüksel Antlaşması ile ABD ve Kanada'nın da bu ittifaka dahil olmasını bir çeşit istek-çıkart ilişkisi bağlamında ve "bindirme" kavramı ile ifade etmiştir. Buna göre ABD, NATO aracılığı ile özellikle Batı Avrupa'nın savunma ile ilgili sorunlarında içsel dinamikleri baskılayarak, Avrupalı devletleri, kendi çıkarlarına göre davranmaya zorlamıştır. Bu bağlamda Buzan'a göre, mevcut baskın siyasi iradenin, büyük güçlerin de anlaşmaya davet edilmesinden yana ağırlığını koyması sonucunda, entegrasyoncu üye ülkelerin girişimleriyle başlatılan savunma alanındaki bütünleşme girişimleri yine Atlantikçi bir eyleme dönüşmüştür. Kısaca ve özetle bu dönemde Buzan'a göre BAB, ABD'nin çevreleme politikası aracılığı ile Avrupa savunmasının yerel dinamiklerine müdahale etmesinin bir aracı olarak tanımlanmıştır.³⁶¹

Nitekim Maastricht sonrası Haziran 1992'de Almanya'da yapılan Bakanlar Konseyi toplantısında daha önce askeri kapasite başlığında da sözü edilen Peterberg Deklarasyonu'nu kabul edilmiştir. Bu bildirgeyle NATO üstünlüğünü ve caydırıcılığını da kabul eden BAB üyelerine "Soğuk Savaşın uyuyan güzelini uyandırmak için" savunma alanında "Petersberg Görevleri" de denen, düşük yoğunluklu ve alan dışı görevler verilmiştir. Bu görevler, insani yardım ve kurtarma görevleri, barışı koruma görevleri ile savaş güçlerinin barışı sağlama dahil kriz yönetimine dair görevlerini içeren operasyonel görevler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, 90'lı yılların başında "Planlama Merkezi", "Uydu Merkezi", "İstihbarat Şubesi" ve "Askeri Komite" gibi kurumlar aracılığı ile BAB'ın askeri yetenekleri de artırılmaya çalışılmıştır.³⁶²

³⁶⁰ Platform, 1987, s.6.

³⁶¹ Buzan, Barry. *People, States and Fear-The National Security Problem in International Relations in the post-cold world era*, Second Edition, ECPR Press, UK, 1991, s.181. (Buzan, *People, States and Fear*).

³⁶² Açıkmeşe 2004a, s. 124; Sjursen, 1998, s.101.

1990’larda gerçekleştirilen güvenlik zirvelerinde Avrupa güvenliği, NATO bünyesinde bir “Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği” (AGSK) çerçevesinde dile getirilmeye başlamış³⁶³; bu bağlamda AB’nin güvenlik ve savunma alanında sınırlı politikalar üreten, otonomisi zayıf bir aktör olduğu vurgulanmıştır. Özellikle Londra’nın Washington’u rahatsız edebilecek bir ortak savunma politikası geliştirme konusundaki isteksizliği, bu dönemde AB’nin güvenlik ve savunma alanında bütünleşme fırsatını değerlendirememesinin sebebi olarak gösterilmiştir.³⁶⁴ Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası AB’nin güvenlik aktörlüğünün gelişimi Atlantikçi çizgide ilerlemeye devam etmiştir.³⁶⁵ Bunun en büyük göstergesi de 11 Ocak 1994 tarihinde gerçekleştirilen NATO Brüksel Zirvesi’nde ABD tarafından NATO’nun Avrupa kanadının güçlendirilmesi için AGSK oluşturulması ve bu çerçevede BAB’ın Birleşik Müşterek Görev Gücü (Combined Joint Task Forces- CJTF) adı altında NATO varlıklarına erişiminin sağlanmasının kabul edilmesi olmuştur.³⁶⁶

Özellikle Yugoslavya iç savaşı sonrası AB’nin istikrarsızlık durumlarında kriz yönetimi unsurlarını kullanmayı sağlayan Petersberg görevlerini uygulaması gerekli görülmüş ve bu görevler kapsamında NATO imkân ve kabiliyetlerinden yararlanmasına olanak sağlayan düzenlemeler kabul edilmiştir. Daha sonra **Berlin Plus** adı olarak anılan bu düzenlemeler uyarınca NATO üyesi Avrupalı devletler daha fazla sorumluluk alacak, AGSK’nin gelişimine tam destek verilmesi için CJTF mekanizması aracılığı ile BAB liderliğindeki misyonlarda NATO imkân ve kabiliyetlerinden yararlanılabilecekti. Bu şekilde düzenlenen BAB-AB ile NATO arasındaki ilişkiler ve Petersberg görevleri daha sonra Amsterdam Antlaşması ile de

³⁶³ Helene Sjursen, “Missed Opportunity or Eternal Fantasy: The Idea of a European Security and Defence Policy”, John Peterson and Helene Sjursen (Eds.), **A Common Foreign Policy For Europe: Competing Visions of the CFSP**, Routledge, London, 1998, ss.97-115, s.95. (Sjursen, 1998)

³⁶⁴ Sinem Akgül Açıkmeşe, “The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy”, **PERCEPTIONS: Journal of International Affairs**, Cilt:9, Sayı:1, Yıl: 2004, ss.119-147. (Açıkmeşe, 2004a)

³⁶⁵ Bu noktada 1882-1991 yılları arasında ve START çerçevesinde yapılan nükleer silahların azaltılması/silahsızlanma görüşmelerinde ABD’nin SSCB’ye karşı üstünlüğünü koruması ve Avrupa’daki güç dengesini kendi lehine çevirmesi de önemli bir yapısal etken olarak değerlendirilebilir. Zira ABD, silahsızlanma politikasını küresel düzeyde SSCB’ye üstünlük sağlamanın bir aracı olarak kullanmış ve Avrupa savunmasının Atlantik İttifakı bünyesinde gelişmesini sağlamıştır. Bkz. Sönmezoglu, 2021, ss.583-590.

³⁶⁶ NATO, The Combined Joint Task Forces Concept, <https://www.nato.int/docu/comm/1999/9904-wsh/pres-eng/16cjtf.pdf>, (31.10.2021).

kabul edilmiştir.³⁶⁷ Böylece Avrupa savunmasında NATO'nun baskın rolü Soğuk Savaş sonrasında da devam etmiştir.

Amsterdam Antlaşması'nın kabul edildiği hükümetlerarası konferans sürecinde çalışma gruplarının kapsamlı ve yoğun hazırlıklar yapması ve uzun süren müzakerelerin yaşanmasına rağmen 1997 revizyonu büyük bir başarı olarak görülmemiştir. Nitekim çalışma gruplarının ortaya koyduğu raporlar uzlaşma metinleri olarak değil de daha çok farklı görüşlerin ortaya koyulduğu listeler şeklinde yorumlanmıştır.³⁶⁸ Özellikle Birleşik Krallık'ın başını çektiği Danimarka, İrlanda, İsveç, Finlandiya ve Avusturya gibi Atlantikçi üye ülkeler, güvenlik ve savunma konularında NATO'nun konumunu zayıflatacak bir BAB yapısına karşı çıkmışlar, AB'nin askerileşmesine şüphe ile yaklaşmışlardır. Nitekim Haziran 1996'da Berlin'de gerçekleştirilen dışişleri bakanları toplantısında önemli bir dönüm noktası yaşanmış ve BAB'ın dolayısıyla AGSK'nin gelişimi ortak operasyonların gelişimi ile doğrudan bağlantılı duruma getirilmiştir.³⁶⁹ Dolayısıyla bu düzenlemeler, Avrupa temelli bir savunma kimliğini güçlendirememiş, “BAB ve AGSK'yi NATO çerçevesine daha fazla bağlama etkisi yaratarak” BAB'ın askeri yetenekler için NATO'ya bağımlılığının altını çizmiştir.³⁷⁰

Sonuç olarak Topluluk üyesi olan devletler arasında ortak dış politika geliştirmeyi amaçlayan ASİ mekanizması resmen kurulmuş olmasına ve üye devletler bu mekanizma için bir takım iyileştirme yapma istek ve iradelerini ortaya koymuş olmalarına rağmen, ortak savunma konusunda birkaç olayla sınırlı kalmışlardır. Bu dönemde AT, daha çok savunma bağımlısı olarak tanımlanmış ve üye devletler özellikle Alman tehdidinin dengelenmesi ve Sovyet tehdidinin baskılanması için sadık bir NATO müttefiki olmaktan öteye gidememişlerdir.³⁷¹

³⁶⁷ NATO, Ministerial Meeting of the North Atlantic Council in Berlin, 3 JUNE 1996, Final Communiqué, https://archives.nato.int/uploads/r/null/1/4/143674/M_NAC_1_96_63_ENG.pdf, (31.10.2021).

³⁶⁸ Konu ile ilgili detaylı bir inceleme için bkz. Kertsin Junge, **Flexibility, Enhanced Cooperation and the Treaty of Amsterdam**, European Dossier Series, Kogan Page, London, 1999, ss.45-46.

³⁶⁹ Sijursen, 1998, s.104.

³⁷⁰ White, 2001, s.148.

³⁷¹ Asle Toje, New Patterns of Transatlantic Security: The Challenge of Multipolarity, **The International Spectator**, Cilt:44, Sayı:1, Yıl:2009, ss.33-49, s.34. Soğuk Savaş yıllarında Venedik Bildirgesi yayınlayarak İsrail ile ticaret antlaşması yapmayı reddeden AT üyesi devletlerin ABD'den bağımsız olarak dış politika davranışı gösterdiği istisna bir gelişme olarak ortaya koyulmuştur. AB güvenliğinde realist kuramın varsayımları ile çelişen bu gelişmenin, transatlantik ilişkilerin geçmişte, bugün ve gelecekte uluslararası sistemin yapısına, ekonomik

2.3.3.2.2. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP)

2.3.3.2.2.1. Ortak Savunmanın Tartışma Gündemine Girmesi

Amsterdam Antlaşması sonrası Avrupa savunmasının NATO ile birbirine sıkıca bağlandığı ve Birleşik Krallık öncülüğünde Atlantikçi ülkelerin Avrupacılar (Entegrasyoncular) karşısında büyük güç elde ettiği söylenmektedir. Bu bağlamda AB'nin küresel ve bölgesel rolünün ise Fransa öncülüğünde yumuşak bir güvenlik aktörü olarak tarif edilebileceği ileri sürülmektedir. NATO dışında ayrı bir savunma yeteneği geliştirmenin maliyetleri de dikkate alındığında bu tezin daha da pekiştiği görülmektedir. Ancak 1998 yılı sonunda daha Amsterdam Antlaşması onaylanmadan önce ortak bir Avrupa savunması geliştirme olasılığı Avrupa gündeminde yeniden tartışılmaya başlamıştır. Bunun da birbiri ile bağlantılı siyasi ve askeri iki nedeni olduğu ortaya koyulmuştur.³⁷²

Siyasi neden son bölümde tartışılan İngiliz savunma politikasındaki ani değişiklikle ilgili görülmüştür. Transatlantik ittifakına zarar verme korkusuyla bir Avrupa savunma politikası fikrine en kararlı şekilde direnen üye devletin bir unsuru olarak, Blair Hükümeti hala bir Avrupa savunma politikasının olmadığı görüşünü sürdürmek istemesine rağmen, önemli bir girişimde bulunmuştur. Britanya'nın dönüşümüne oldukça önem veren ve bu dönüşümün NATO'nun bütünlüğünü tehdit etmeden gerçekleşmesi gerektiğini savunan Blair hükümetinin bu girişimi, OGSP bakımından önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu bağlamda Aralık 1998'de St. Malo'da düzenlenen AB zirvesinde Birleşik Krallık'ın ortak bir savunma girişimi başlatmak için, AB içindeki diğer büyük askeri güç olan; ancak Avrupa savunma kimliğinin siyasi ve sembolik etkilerine ilişkin çok farklı bir görüşe sahip olan, Fransa

bağımlılık ve çıkarlara göre farklı bir boyut alabileceğini göstermesi bakımından oldukça önemli görülmüştür. Bkz. Adam Bronstone, **European Union- United States Security Relations Transatlantic Tensions and the Theory of International Relations**, Palgrave Macmillan, UK, 1997. Üstelik söz konusu bildirge, AB'nin özellikle çatışmalarda söylemi şekillendirme ve örnek oluşturma yönünden normatif güç olabileceğini gösteren önemli bir araç olarak tespit edilmiştir. Zira söz konusu bildirgeye İsrail Hükümeti oldukça öfkeli bir tepki göstermiş ve bildirgeyi açıkça Hitler'in Mein Kampf'ıyla karşılaştırmıştır. Başbakan Begin olayı "utanç verici olarak tanımlamış ve Dışişleri Bakanı İzak Şamir bunu bir "Avrupa Skandalı" olarak nitelendirmiştir. Muhalefet lideri Şimon Peres ise hiçbirşeyi değiştirmeyen bir "kağıt parçası" olarak reddetmiştir. Bkz. Anders Persson, "Shaping Discourse and Setting Examples: Normative Power Europe can Work in the Israeli-Palestinian Conflict", **Journal of Common Market Studies**, Cilt:55, Sayı:6, Yıl: 2017, ss. 1415-1431.

³⁷² White, 2001, s.149.

ile birleşmesi oldukça anlamlı bulunmuştur. AGSP girişiminin askeri boyutu ise, Balkanlar'da, özellikle de Kosova'da Avrupa'nın askeri açıdan yetersiz ve bağımlı kalması gibi nedenlerle açıklanmıştır. Bu anlamda "Avrupa'nın, kendi arka bahçesinde çıkan bir krizle dahi başa çıkamadığı ve sırf bu nedenle bile etkili bir savunma gücüne ihtiyaç duyduğu açıkça görülmüştür".³⁷³

Dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair, Potsdam'da 1998 Ekim 1998'de düzenlenen gayri resmi AB Zirvesinde Avrupa savunmasına ilişkin tutumunun değiştiğinin sinyallerini vermiş, askeri olarak güvenilir, siyasi olarak hükümetlerarası ve NATO ile uyumlu bir OGSP'nin altını çizmiştir. Blair'in özellikle Bosna ve Kosova deneyimlerinin zayıflık ve kafa karışıklığı yarattığını vurguladığı bu hususlar da 4 Aralık 1998'de yapılan St. Malo Zirvesi'nde ana gündem maddesi olarak görüşülmüştür.³⁷⁴ Fransa ve Birleşik Krallık'ın katılımı ile gerçekleşen Zirve'de esasen Blair tarafından başlatılan olası bir BAB/AB bütünleşmesine ilişkin konular tartışılmıştır. Zirve sonuç bildirgesinin 1. maddesi dikkate alındığında biri Atlantikçi, diğeri Entegrasyoncu iki güçlü Avrupa ülkesinin, AB'nin uluslararası aktörlüğünün güçlendirilmesi ve ortak savunma ve güvenlik konularında Konsey'in hükümetlerarası temelde kararlar alması gerektiği konularında hemfikir olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Zirve sonucunda "Birliğin uluslararası güvenlik krizlerine hızla cevap verme kapasitesinin geliştirilmesi" konusunda da iki üye devlet arasında antlaşma sağlandığı belirtilmektedir. Ancak sonuç bildirgesinin 2. maddesinin devamında Birliğin hedeflerini gerçekleştirirken, üye devletlerin NATO toplu savunma taahhütlerini de koruyacakları hususu önemli bir yönelim olarak dikkat çekmektedir. Nitekim Bildirgenin devamında da "AB'nin sesini dünya meselelerinde duyurabilmesi için NATO yükümlülüklerine uygun olarak üye ülkeler arasındaki dayanışmayı

³⁷³ White, 2005, ss.149-150; John Peterson, "The European Union as a global actor" John Peterson and Helene Sjursen (Eds.), **A Common Foreign Policy For Europe: Competing Visions of the CFSP**, Routledge, London, 2005, ss.3-18, s.8; Alessandro Minuto Rizzo, "Towards a European Defence Policy", **The International Spectator**, Cilt:36, Sayı:3, Yıl: 2001, ss.47-55, s.48. Ayrıca, Birleşik Krallık'ta 1997'de iktidara gelen yeni sol parti, eski sağ hükümete göre daha Avrupa yanlısı bir politika izlemiş ve 13 Kasım 1998'de İskoçya'da toplanan Kuzey Atlantik Asamblesi'nde AB'nin Avrupa güvenliğinde daha aktif ve etkin olması gerektiğini öne sürerek NATO-AB-BAB arasındaki ilişkilerin daha açık hale getirilmesini de savunmuştur. Bkz.Hill, 1998, s.23.

³⁷⁴ Rizzo, s.47; Açıkmeşe, 2004a, s.127.

güçlendirmesinin aynı zamanda Atlantik İttifakının canlılığına da katkıda bulunacağı” vurgulanmıştır.³⁷⁵

2.3.3.2.2.2. St. Malo’dan Nice’e Ortak Savunmanın Gelişimi

AGSP’nin kuruluşu bakımından ilk adım olarak görülen **St. Malo Zirvesi**’nde Chirac ve Blair’in Avrupa savunmasındaki temel sorumluluğun NATO’da kalması ve ABD’nin yer almadığı askeri eylemlerin de Avrupalılar tarafından yapılması gerektiği konusunda anlaştığı ortaya koyulmuştur.³⁷⁶

23-24 Nisan 1999 tarihlerinde Washington’da yapılan NATO Zirvesi’nde NATO’nun yeni stratejik konsepti kabul edilmiş, ardından 3-4 Haziran 1999 tarihleri arasında ise AB devlet ve hükümet başkanları Köln’de AGSP’nin güçlendirilmesi kapsamında bir araya gelmişlerdir. Zirve’nin sonuç Bildirgesinin III. Nolu eki, “Güvenlik ve Savunma ile İlgili Ortak Avrupa Politikasının Güçlendirilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bildirgesi” başlığı ile düzenlenmiş olup, söz konusu bildirme ile ortak bir savunma politikasının aşamalı olarak geliştirilmesi için ayrıntılı bir çerçeve oluşturulmuştur. Zirve sonuç bildirgesi ile üye devletlerin, kriz yönetimi için karar alma mekanizmalarını düzenlemek ve gelecekte AB liderliğinde düzenlenecek olan askeri operasyonların siyasi kontrolünü ve stratejik yönünü güvence altına almak için siyasi irade beyanında bulundukları öne sürülmektedir.³⁷⁷

Washington Zirvesi’nin siyasi etkisi altında gerçekleştiği göze çarpan toplantının sonuçları da bu siyasi etkinin bir yansıması olarak ifade edilebilir. Köln Zirvesi ile AB, kendini küresel sahnede NATO taahhütlerine hanel vermeyen, BM Şartı’na uygun olarak hareket eden ve yeni NATO stratejik konseptine uygun olarak çatışma önleme ve kriz yönetiminde daha aktif olarak çalışacak bir aktör olarak

³⁷⁵ CVCE.eu, Franco-British St. Malo Declaration (4 December 1998), https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf, (22.10.2021). (St. Malo Declaration, 1998).

³⁷⁶ Hatta 2020’de (veya sonrasında) gerçekten birleşik bir Avrupa’nın doğuşu hakkında yazan tarihçilerin, St. Malo bildirgesini Avrupa entegrasyonunun son aşaması olarak tanımlayacakları dahi öne sürülmüştür. Bkz. Margarita Mathiopoulos and István Gyarmati, “St. Malo and Beyond: Toward European Defence”, *The Washington Quarterly*, Cilt: 22, Sayı: 4, Yıl:1999, ss.65-76, s.76’dan aktaran: Açıkmeşe,2004a, s.128.

³⁷⁷ Peter Van Ham, “Europe’s Common Defence Policy: Implications for the Transatlantic Relationship”, *Security Dialogue*, Cilt:31, Sayı:2, Yıl:2000, ss.215-228, s.218.

tanımlamıştır.³⁷⁸ Yine de Avrupa'nın ortak savunma konusunda birkaç yıl öncesine kadar düşünülmecek nitelikte bir dönüşüm olduğu için **Köln Zirvesi** ve sonucunda kabul edilen bildirge, önemli bir kilometre taşı olarak görülmektedir.³⁷⁹

Aralık 1999'da gerçekleşen **Helsinki Zirvesi**'nde Birlik, Petersberg görevleri kapsamında Temel Hedef 2003'ü kabul edilmiştir. Bu bağlamda AB liderliğindeki operasyonlarda gönüllü olarak işbirliği yapan üye devletler, 2003 yılına kadar 50.000-60.000 kişilik askeri kuvvetleri 60 gün içinde konuşlandırabilmeyi ve bu kuvvetleri konuşlandırdıkları yerlerde az 1 yıl muhafaza edebilmeyi temel savunma hedefi olarak kabul etmişlerdir. Ancak bildiride bunun bir Avrupa ordusu yaratmak anlamına gelmediği de açıkça belirtilmiştir.³⁸⁰ Bununla birlikte üye devletler, Birliğin tek kurumsal çerçevesine saygı duyarak, bu tür operasyonlar için gerekli siyasi rehberliği ve stratejik yönlendirmeyi sağlamasına olanak sağlamak için Konsey bünyesinde yeni siyasi ve askeri organlar ve yapılar oluşturulması konusunda ortak karara da varmışlardır.³⁸¹

Howorth, Helsinki Temel Hedefinin (Helsinki Headline Goal-HHG), “üç ana Petersberg Görevi de dahil olmak üzere bir dizi varsayımsal Avrupa görevi için uygun kaynakların seçileceği kaba bir “Kuvvet Kataloğu” olarak tasarlandığını öne sürmüştür. Howorth ayrıca HHG'nin en çok sorun teşkil eden yönlerini de ortaya koymuştur. Buna göre en büyük sorun, askeri kuvvetlerin nasıl oluşturulacağıdır ve gönüllülük esasına dayalı katkılar, salt sayıları güvence altına alabilir; ancak tutarlı bir savaş gücünü temsil edemez, hatta askeri kaynakların seferber edilmesini dahi garanti edemez. Bu bağlamda Howorth, askeri kuvvetlerin oluşturulmasında anahtar kavramın kullanılabilirlik olması gerektiğini belirtmiş, başka bir deyişle, ne kadar askeri kuvvet olduğundan ziyade, bu kuvvetin ne kadarının kullanılabilir olduğunun daha önemli olduğunu vurgulamıştır.³⁸²

³⁷⁸ European Parliament, Cologne European Council 3 - 4 June 1999 Conclusions of the Presidency, https://www.europarl.europa.eu/summits/kol2_en.htm, (22.10.2021).

³⁷⁹ Açıkmeşe, 2004a, s.128

³⁸⁰ European Parliament, Summits, Helsinki European Council 10 AND 11 DECEMBER 1999 Presidency Conclusions, https://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm#b, (30.10.2021). (Helsinki Summit, 1999).

³⁸¹ Helsinki Summit, 1999, Article 28.

³⁸² Jolyon Howorth, “The European Security Strategy and military capacity The first significant steps”, Sven Biscop and Jan Joel Andersson (Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, 2008, ss.81-102, s.88. (Howorth, 2008)

HHG ile ilgili bir diğer önemli sorun, yeni nesil stratejik sistemlerin satın alınmasıyla ilgili olan ve uzak kriz yönetimi operasyonlarında kullanılan, modern güç projeksiyonu araçlarının eksikliği olarak ortaya koyulmuştur. Buna insansız hava araçları, stratejik ulaşım ve havadan havaya yakıt ikmali alanlarında etkin bir AB kapasitesi oluşturmak için ortak siyasi iradenin oluşturulması gerekliliği ve bunun da ulusal egemenliğin hassas konuları kapsamında olduğu eklenince HHG'nin başarılması ne kadar zor bir süreç olduğu daha açık bir şekilde gözler önüne serilmiştir. Öte yandan HHG ile ilgili bir diğer potansiyel sorun, gerçekleştirilmesi hedeflenen askeri operasyonların doğası hakkında net bir tartışmanın olmaması şeklinde tespit edilmiştir.³⁸³ Howorth tarafından yukarıda sayılan birçok sorun ve benimsenen savunma politikalarının hükümetlerarası doğası neticesinde Temel Hedef 2003 başarılı olamamış, yerini Temel Hedef 2010'a bırakmıştır.

Bu arada Haziran 2000'de gerçekleştirilen **Feira Zirvesi**'nde üye devletler, kriz yönetiminin sivil hedefleri için 2003 yılına kadar herhangi bir kriz anında 5.000 sivil polisin sağlanması konusunda taahhütte bulunmuşlardır. Askeri olmayan bu taahhüdün yanı sıra daha çok sivil krizlere hızla müdahale edilebilmesi için Acil Müdahale Mekanizmasının kurulması da kararlaştırılmıştır. Ayrıca Zirve sonucunda AB üyesi olmayan NATO üyelerinin ve diğer AB aday adaylarının AB askeri kriz yönetimine katkıda bulunmalarına izin verecek düzenlemelere ilişkin ilke ve esaslar belirlenmiştir. Bu çerçevede AB, özellikle Avrupa Konseyi, Türkiye, Norveç, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin AB liderliğindeki operasyonlar için mevcut yetenek yelpazesini genişletecek tekliflerini memnuniyetle karşılayacağını bildirmiştir.³⁸⁴

Aralık 2000 tarihli **Nice Zirvesi**'nde ise AGSP'nin ODGP'nin bir uzantısı olduğu resmi olarak kabul edilmiş, Avrupa Konseyi, Başkanlığın AGSP hakkındaki raporunu onaylamış ve bir sonraki Başkanlığı da, bu raporda yer alan değişiklikler temelinde Genel İşler Konseyi'nde çalışmaya davet etmiştir. Bu doğrultuda, AGSP'nin mümkün olduğunca çabuk işler hale getirilmesi ve hızlı bir şekilde uygulanmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Ancak Zirve'de üye devletler arasında yaşanan görüş ayrılıklarının kamuoyu nezdinde alınan önemli kararların önüne geçtiği de

³⁸³ Howorth, 2008, ss.88-89.

³⁸⁴ European Parliament, Santa Maria da Feira European Council 19 AND 20 June 2000 Conclusions of the Presidency, https://www.europarl.europa.eu/summits/fei1_en.htm, (31.10.2021).

belirtilmiştir. Bu bağlamda bazı üye devletlerin Konsey'in raporunu güçlendirme çabaları, NATO ile olan bağlantıyı çok açık bir şekilde vurgulamak istemeyen diğer üyeler tarafından engellenmek istenmiştir.³⁸⁵

ODGP'nin ve AGSP'nin kurumsallaşması açısından büyük önem taşıyan Nice Zirvesi sonuçları uyarınca BAB'ın operasyonel faaliyetlerinin büyük bir kısmı AB'ye devredilmiş; savunma konuları ODGP'nin güçlendirilmiş işbirliği prosedürünün dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte AGSP çerçevesinde bir "Acil Müdahale Gücü"nün oluşturulması bunun için de Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite ve Askeri Kurmay olmak üzere üç yeni birimin oluşturulmasına karar verilmiştir.³⁸⁶ Daha sonra Nice Antlaşması'nda varılan mutabakat uyarınca AB liderleri, halihazırda faaliyette olan ODGP ve AGSP geçici komitelerini kalıcı hale getirme ve böylelikle BAB'ı AB'ye dahil etme konusunda hemfikir olmuşlardır.³⁸⁷

2.3.3.2.2.3. Avrupa Güvenlik Stratejisi

2000'li yılların başında özellikle Bush Hükümetinin icraatları sonucunda, ABD ile AB arasındaki transatlantik ilişkiler, önceki dönemlere göre büyük bir ayrışma yaşamıştır. ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde benimsediği önleyici savaş doktrininin de etkisiyle NATO, özellikle 2000'lerin ortalarında önemli bir stratejik dönüşüm geçirmiştir ve transatlantik ortaklığın birbirinden çok da olmasa farklı önceliklerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde güvenliğin sağlanması misyonu NATO'nun merkezinde yer almaya devam ederken Washington aynı zamanda Avrupalıların yalnızca bölgesel güvenlik için değil, "alan dışı" için de daha fazla sorumluluk üstlenmesini bekleyerek, "yük paylaşımı"na daha fazla vurgu yapmaya başlamıştır. Bununla birlikte yeni güvenlik stratejileri bağlamında ABD, daha geniş Avrupa komşuluğunda barışı koruma ve yumuşak güvenlik görevlerine katkıda bulunma konusunda isteksizken, Washington'un

³⁸⁵ European Parliament, Brief Summary Of The Conclusions Of The Nice European Council, 11 December 2000, <https://ec.europa.eu/dorie/fileDownload.do;jsessionid=Lv1sVf3PFnlzVx8Cp11MpV2q5Yg4Hq3KzvPbb5WKLvZyxrj5jY5x!-849272214?docId=212607&cardId=212607>, (31.10.2021).

³⁸⁶ The Institute for Security Studies for Western European Union, Maartje Rutten (Der.), **From St.Malo to Nice, European Defence: Core Documents**, Chaillot Papers Sayı: 47, Paris, May 2001, ss. 171-174.

³⁸⁷ Dinan, 2010, s.572.

belirlediği şekilde ve zamanda seçici askeri operasyonlar üstlenen “istekli koalisyonlara” liderlik etmeyi tercih etmeye başlamıştır.³⁸⁸

NATO konseptinde yaşanan bu stratejik dönüşümün ve 11 Eylül’ün de etkisiyle AB, 2000’li yılların başından itibaren AGSP kapsamında sınırların korunmasına dayalı savunma anlayışından sınır ötesi çıkarların korunması, olumsuz gelişmelerin meydana gelmeden yerinde çözümleme mantığına dayalı stratejik güvenlik anlayışına geçmiştir. Nitekim Avrupa Güvenlik Stratejisini hazırlamakla görevlendirilen AB Siyasi Birim Başkanı Heusgen, söz konusu stratejinin 2002-ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi ile doğrudan bağlantılı olarak kaleme alındığını belirtmiştir.³⁸⁹

12 Aralık 2003’te Roma’da düzenlenen Zirve toplantısında AB, **Avrupa Güvenlik Stratejisini** kabul etmiştir. Tamamen Atlantikçi bir çizgide olan ve izleyen bölümlerde de detaylı olarak incelenecek olan strateji ile AB, küresel bir oyuncu olduğunu ilan etmiş ve küresel bir aktör olarak tek sesli bir biçimde kendisine yönelen yeni küresel tehditleri ve bu tehditlere karşı güvenlikle ilgili önceliklerini net olarak ifade edebilmiştir.³⁹⁰

Strateji belgesinde AB’nin küresel güvenliğin sağlanmasında ve daha iyi bir dünyanın kurulmasında sorumluluk üstlenmeye hazır olması gerektiği ilan edilmiştir. Ayrıca AB’nin bu yeni dünya düzeninde yeni fırsatlar elde edebileceği gibi yeni tehditlerle de karşı karşıya olacağı ve bu nedenle daha iddialı bir küresel aktör konumuna sahip olmasının Birliğin yararına olacağı belirtilmiştir. Belge ile ortaya koyulan temel tehditler; terörizm, kitle imha silahlarının yaygınlaştırılmasına karşı mücadele ile organize suçlara karşı mücadelenin bir aracı olarak başarısız devletlere yardım şeklinde sıralanmıştır. Bu tehditler karşısında Birliğin güvenlik stratejisinin temel hedefleri de terörizmle mücadele, kitle imha silahlarının azaltılması ve organize suçlarla mücadele eden devletlere yardım edilmesi olarak belirlemiştir. Özellikle terörizmin hızla yayılarak kontrol edilmesinin güçleştiği ve bu nedenle önleyici stratejilerin uygulanabilmesi için hızlı hareket etme kabiliyetinin de geliştirilmesi

³⁸⁸ Michael O’NEILL, “Atlanticism and the Changing Dynamics of European Security in the ‘New Global Order’”, Wilfried Loth and Nicolae Păun (Eds.), **Disintegration and Integration in East-Central Europe**, Nomos Verlagsgesellschaft mbH, ss.240-253, s.243.

³⁸⁹ Toje, 2008, ss.119-121.

³⁹⁰ McCormick, European Union Politics, s.498.

gerektiği kabul edilmiştir.³⁹¹ Bu bağlamda AGSP kapsamında kabul edilmiş olan Petersberg görevlerine ek olarak ortak silahsızlandırma operasyonları, terörizmle mücadele üçüncü ülkelere destek verilmesi ve güvenlik sektörü reformları gibi görevler de AB tarafından üstlenilmiştir. Ayrıca AB'nin bu görevleri yerine getirirken özellikle Berlin Plus antlaşması gibi AB-NATO arasından yapılan kalıcı düzenlemelerin de iki kuruluş arasındaki stratejik ortaklığın çerçevesini çizerek Birliğin operasyonel kapasitesini arttıracak da kabul edilmiştir.³⁹² Bu bağlamda AB'nin savunma alanında operasyonel kapasitesini Atlantikçi bir güvenlik ve savunma çerçevesinde artırma yönünde irade ortaya koyduğu görülmektedir.

Güvenlik stratejisi dikkate alındığında Avrupa'nın ABD'den farklı olarak yeni tehdit unsurlarıyla baş etmede daha çok “çok taraflılık” ve “önleyici siyasi ve ekonomik” önlemleri tercih ettiği söylenmektedir. Bununla birlikte Avrupa güvenlik stratejisi belgesinde kendisine ve Avrupa değerlerine yönelik tehditlere karşı askeri kapasitenin geliştirilmesi gerektiği de göz ardı edilmemiştir. Hatta eski bir İngiliz Diplomat olan Robert Cooper'ın hazırlayıp Mayıs 2003'te Konsey'e sunduğu bir raporunda “ön alıcı askeri müdahale” ile sonuçlanabilecek “ilk vuruş askeri müdahalesi” ne gereksinim olduğunu bildirdiği; fakat Fransa ve Almanya'nın buna itiraz etmesi sonucunda askeri müdahalenin şeklinin “önleyici angajman” olmasında mutabık kalındığı ortaya koyulmuştur.³⁹³

2.3.3.2.2.4. Temel Hedef 2010

AB'nin 1999 Helsinki Zirvesi'nde ortaya koyduğu Temel Hedef 2003'ün başarılı olamamasının ardından, 17 Mayıs 2004 tarihinde Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi tarafından ve 17-18 Haziran 2004 tarihlerinde gerçekleşen liderler toplantısında Avrupa Konseyi tarafından “Temel Hedef 2010” belgesi onaylanmıştır. Sözü edilen belgede AB'nin “küresel güvenlik sorumluluğunu paylaşmaya hazır küresel bir aktör” olduğu vurgulanmış ve 2003 yılında kabul edilen Avrupa Güvenlik

³⁹¹ CVCE, European Security Strategy, A Secure Europe in a Better World (Brussels, 12 December 2003), ss. 3-5. https://www.cvce.eu/content/publication/2004/10/11/1df262f2-260c-486f-b414-dbf8dc112b6b/publishable_en.pdf, (01.11.2021) (ESS, 2003).

³⁹² ESS, 2003, s.7.

³⁹³ Martin Walker, “Foreign Office Priorities: Mind the Gap”, **The World Today**, Chatham House, January 2004, s. 11, <https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2004-01/foreign-office-priorities-mind-gap>, (02.01.2021).

Stratejisi (AGS) ile küresel dünyada oynayacağı rolün BM içinde çok taraflılığa dayalı bir uluslararası düzeni desteklemek olacağını teyit ettiği bildirilmiştir. Bununla birlikte AB'nin yeni tehditlerin çok yönlü doğasıyla yüzleşmek için gerekli olan sivil ve askeri kapasiteye sahip olduğu da belirtilmiştir. Bu nedenlerle üye devletler, söz konusu Konsey toplantısının sonucunda kendilerine yeni güvenlik stratejilerini yansıtan ve AB liderliğinde yürütülen operasyonlardan alınan dersleri de dikkate alarak yeni bir Temel Hedef belirlediklerini ilan etmişlerdir.³⁹⁴

Temel Hedef 2010 kapsamında üye devletler, ABA'da düzenlenen kriz yönetimi operasyonlarında hızlı ve kararlı eylemler gerçekleştirebilmeyi taahhüt etmişlerdir. Buna göre kriz yönetimi operasyonları, insani yardım ve kurtarma görevlerini, barışı koruma görevlerini, barış yapma ve kriz yönetiminde savaş güçlerinin görevlerini içerecektir. Ayrıca AGS'de de belirtildiği gibi bu operasyonlar, ortak silahsızlanma operasyonlarını, terörle mücadelede üçüncü ülkelere desteği ve güvenlik sektörü reformunu da kapsayabilecektir. Belgede ayrıca, AB'nin bir kriz meydana gelmeden önce harekete geçebilmesi ve önleyici angajman uyarınca bir durumun kötüleşmesini önleyebileceği de ifade edilmiştir. Bu kapsamda AB'nin, eşzamanlı operasyonlar yürütme yeteneğini koruması, böylece farklı angajman seviyelerinde aynı anda birkaç operasyonu sürdürmesi gerektiği de vurgulanmıştır.³⁹⁵

Belgede sözü edilen güvenlik stratejisinin tam olarak uygulanabilmesi için de sekiz temel hedef ortaya koyulmuştur. Buna göre 2010 yılına kadar EUMS bünyesinde belirli bir operasyon için hızlı bir şekilde hareket edilmesini sağlayacak, sivil ortaklarla birlikte hareket edebilecek bir birimin kurulması, savunma alanında araştırma yapma, tedarik etme ve silahlanma konularında faaliyet gösterecek Avrupa Savunma Ajansı (ASA)'nın kurulması, 2010 yılına kadar öngörülen operasyonların desteklenmesi için kara, hava ve denizden katkı sağlayacak gerekli kapasitenin geliştirilmesi, ulusal kuvvetlerin konuşlandırılabilirliklerinin ve çok uluslu eğitim alanında karşılanması gereken nicel ölçütlerin geliştirilmesi hedeflenmiştir.³⁹⁶

³⁹⁴ European Parliament, Headline Goal 2010, s.1. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010_/sede110705headlinegoal2010_en.pdf, (02.11.2021). (Headline Goal 2010).

³⁹⁵ Headline 2010, s.1.

³⁹⁶ Headline 2010, s.3.

2010 yılına kadar AB'nin küresel çaptaki operasyonları gerçekleştirebilmesi için askeri kapasitesinin geliştirilmesine odaklanan bu hedeflerin en önemlisi AB Hızlı Müdahale Gruplarına bağlı küçük savaş birliklerini ifade eden Avrupa Muharebe Gruplarının geliştirilmesi olmuştur. AB'nin olası BM taleplerine cevap vermesini kolaylaştırılacağı öngörülen bu Muharebe gruplarının 2007 yılına kadar eksiksiz olarak geliştirilmesi ve tam operasyonel kapasiteye ulaştırılması hedeflenmiştir. Sözü edilen askeri grupların, yaklaşık 1.500 personelden oluşması, AB'nin kararını izleyen 10 gün içinde konuşlandırılması, en az 30 gün süreyle görev yapması ve askeri yönden etkili ve hızlı hareket edebilme yeteneğine sahip olması öngörülmüştür. Bu çerçevede bu kuvvetlerin büyük operasyonların başlangıç noktasında, küçük operasyonları ise tek başına yürütebilmesi beklenmiştir.³⁹⁷ Bununla birlikte Muharebe Gruplarının NATO Mukabele Gücü'ne rakip olmadığı, hatta ikisinin birbirini tamamladığı ve desteklediği ileri sürülmüştür. Bu bağlamda AB Muharebe gruplarının ABD güvenlik stratejisinde belirtilen hedefler ve yük paylaşımı talebine uygun olarak düzenlendiği de belirtilmektedir.³⁹⁸

Ayrıca 2010 Temel Hedefi çerçevesinde oluşturulması planlanan Muharebe Gruplarının etkinliği ve güvenilirliği, her hangi bir kriz anında AB üye devletlerinin krize müdahale edebilmesi için olabildiğince çabuk karar verebilmeleri ile bağlantılı görülmüştür. Başka bir deyişle kriz yönetiminin gerektirdiği gibi olaya hızla müdahale etmek ve amaçlandığı gibi bu grupları 10 gün içinde bölgeye konuşlandırabilmek; ancak üye devletlerin bu kadar kısa süre içinde uzlaşabilmesine bağlıdır.³⁹⁹ Dolayısıyla savunma politikalarında bütünleşme gerçekleşmeden askeri kapasitenin oluşturulması anlamlı değildir. Nitekim Muharebe grupları, AB ordusunun yaratılması için atılan önemli bir adım olarak da değerlendirilmemiş, yalnızca BM Barış Gücü'nün boşluğunu doldurabilecek kapasitede olduğu söylenmiştir.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Claire Taylor, "European Security and Defence Policy: Developments Since 2003", Research Paper 06/32, **International Affairs and Defence Section House of Commons Library**, 8 June 2006, s.36.

³⁹⁸ Johannes Varwick, "European Union and NATO Partnership, Competition or Rivalry?", **Kieler Analysen zur Sicherheitspolitik**, Sayı:18, Yıl:2006, ss.1-22, s.9.

³⁹⁹ Meltem Müftüler Baç, **Türkiye - Avrupa Birliği İlişkilerine Güvenlik Boyutundan Bir Bakış**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006, s.15.

⁴⁰⁰ BBC Turkish, "AB acil müdahale gücünü onayladı", 23 Kasım 2004, https://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/11/041123_eu_rapid_reaction.shtml, (03.11.2021).

Bu noktada Temel Hedef 2010'un gerçekleşmediği; ancak 2004 yılında Hollanda ve Fransa'nın girişimleri sonucunda İtalya, İspanya, Portekiz ve Hollanda'nın AB askeri kapasitesini güçlendirmek ve kriz yönetiminin hedeflerine ulaşabilmek için 800 kişilik bir jandarma gücü oluşturdukları da belirtilmelidir. EUROGENDFOR (Avrupa Jandarma Gücü) olarak adlandırılan bu oluşum, günümüzde de varlığını korumakta, İtalya Vicenza'da bulunan Daimi Karargâh yanında, dört ana şube (İstihbarat, Operasyonlar, Planlar & Politika ve Lojistik), iki ofis (İnsan Kaynakları ve İletişim & Bilgi Sistemleri) ve ek olarak destekleyici personelden meydana gelmektedir. Bununla birlikte EUROGENDFOR'un, NATO'ya alternatif olarak değil, aksine NATO ve BM kuvvetlerine destek olacak şekilde düzenlendiği ve bu askeri kuruluşa katkı sağlamanın ulusal otoritelerin inisiyatifine bırakıldığı da belirtilmelidir.⁴⁰¹

2.3.3.2.2.5. AB Anayasal Antlaşma Taslağında AGSP

AB'nin küresel sahnede rolünün ve etkinliğinin artırılması için daha bütünleşik politikalar uygulanması ve ortak çıkar noktalarında tek sesle konuşulması ihtiyacının yanında demokratik açık ve meşruiyet sorunlarına cevap olmak üzere AB Konseyi, 20 Haziran 2003'te Anayasal Antlaşma Taslağını öne sürmüştür. Taslak esasen üye ülkelerin ulusal egemenliklerinden feragat etmelerini öngörmemesine ve Birliğin kurumsal yapısı ile politikalarında önemli değişiklikler içermemesine rağmen federasyon karşıtı Birleşik Krallık ve İrlanda gibi ülkeler bu düzenlemelere karşı çıkmışlar ve süreç Entegrasyoncu ve Atlantikçi üyeler arasında oldukça tartışmalı bir hal almıştır.⁴⁰²

Antlaşma taslağında özellikle savunma, güvenlik ve dış politika alanlarında üye devletlerin münhasıran yetkili olması konusunda herhangi bir değişiklik yapılmamış; fakat Maastricht Antlaşması ile getirilen sütun yapısı kaldırılmıştır. ODGP'nin düzenlendiği I-16 maddesinde, Birliğin ODGP alanındaki yetkisi, ortak bir savunmaya yol açabilecek ortak bir savunma politikasının aşamalı olarak çerçevelenmesi de dahil olmak üzere, dış politikanın tüm alanlarını ve Birliğin

⁴⁰¹ Baç, 2006, s.15; Eurogendford, <https://Eurogendfor.org/>, (03.11.2021).

⁴⁰² Gisela Stuart & Silke Pottebohm, "Shaping up? : the European Convention and the Future Shape of Europe", *Chatham House review World Today*, Cilt: 59, Sayı: 6, 2003, ss. 13-14, s.14.

güvenliğine ilişkin tüm sorunları kapsayacak şekilde düzenlenmesi öngörülmüştür. Ayrıca ODGP alanında üye devletlere karşılıklı dayanışma ve sadakat ruhu içinde hareket etmeleri, Birliğin çıkarlarına aykırı ve etkinliğini bozması muhtemel eylemlerden kaçınması yükümlülüğü getirilmiştir. Bununla birlikte taslak metnin Birinci Bölümü'nün 43. maddesinde üye devletlerden herhangi birinin silahlı bir saldırıya maruz kalması durumunda, diğer üye devletlerin “müşterek meşru müdafaa” hakkına dayanarak saldıran ülkeye karşı askeri güç kullanımı da dahil her türlü tedbiri alması öngörülmüştür. “**Karşılık dayanışma**” ile ifade edilen bu durumda ortaya çıkan yükümlülüklerin NATO üyesi devletlerin yükümlülükleri ile uyumlu olması ve ayrıca üye devletlerin ulusal savunma ve güvenlik politikalarına halel getirilmemesi şartı da getirilmiştir.⁴⁰³

Özel Hükümler başlığında, ortak güvenlik ve savunma politikasının, ortak dış ve güvenlik politikasının ayrılmaz bir parçası olacağı öngörülmüştür ve bundan böyle AGSP, OGSP olarak anılmaya başlamıştır. Ayrıca Birliğe sivil ve askeri unsurlardan yararlanacak operasyonel bir kapasite sağlanması hedeflenmiştir. Bu kapasitenin de üye devletler tarafından sağlanan yetenekler kullanılarak ve BM Şartı ilkelerine uygun olarak barışı koruma, çatışmaları önleme ve uluslararası güvenliği güçlendirme amacıyla Birlik dışındaki görevlerde kullanabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte üye devletlerin operasyonlarda kullanılacak olan askeri yeteneklerini aşamalı olarak geliştirmesi, ASA'nın kurulması, daha yüksek askeri yetenekleri karşılayan ve bu alanda en zorlu görevler için birbirlerine daha bağlayıcı taahhütlerde bulunan üye devletlerin, Birlik çerçevesinde “kalıcı yapılandırılmış işbirliği” kurması gibi düzenlemeler de yer almıştır.⁴⁰⁴

Anayasal Antlaşma Taslağında öngörülen tüm bu düzenlemeler, 18 Haziran 2004'te Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmesine ve 29 Ekim 2004'te Roma'da imzalanmasına, Parlamento tarafından kabul edilmesine rağmen daha sonra Fransa (29 Mayıs 2005) ve Hollanda (1 Haziran 2005) tarafından ulusal referandumlarda reddedildiği ve üye devletlerin iç hukuklarında onaylanmadığı için yürürlüğe

⁴⁰³ EUR-Lex, Treaty establishing a Constitution for Europe Protocols and Annexes FINAL ACT OJ C 310, 16.12.2004, s. 1–474, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2004.310.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2004%3A310%3ATOC, (04.11.2021). (Treaty establishing a Constitution for Europe)

⁴⁰⁴ Treaty establishing a Constitution for Europe, Article I-41.

girememiştir.⁴⁰⁵ Sonuç olarak Anayasal Antlaşma Taslağı'nın Konsey'de kabul edilmesi, Atlantikçi Birleşik Krallık'ın bir zaferi olarak yorumlanmış hatta Fransız bir Senatör söz konusu taslağın “İngiliz taslağından başka bir şey olmadığını” dile getirmiştir. Polonya ve İspanya gibi nispeten küçük ülkeler ve federalist düşüncede olan entegrasyoncu ülkeler, Antlaşma taslağını endişeyle karşılayan gruplar olmuşlardır.⁴⁰⁶ Dolayısıyla ortak güvenlik ve savunma politikası, küçük değişikliklerle ve Atlantikçi yönde ilerlemeye devam etmiştir.

2.3.3.2.2.6. Lizbon Antlaşması: ASGP'nin OGSP'ye Dönüşümü

AB Anayasal Antlaşma Taslağı'nın üye ülkelerin iç hukuklarında onaylanmaması ve bu nedenle yürürlüğe girmemesi sonucunda Kurucucu Antlaşma'da ve ABİDA'da gereken revizyonun yapılabilmesi için AB Konsey'i özellikle Almanya Cumhurbaşkanı Merkel'in yoğun çabaları sonucunda, Temmuz 2007'de bir Hükümetlerarası Konferansı toplantıya davet etmiş ve bu Konferansın 2007 yılının sonuna kadar revizyonları içeren yeni bir Antlaşma taslağını hazırlamasını istemiştir. Sözü edilen Konsey toplantısında ayrıca revize edilen Antlaşma Taslağı'nın 2009 AP seçimlerinden önce üye devletlerin onayına sunularak yürürlüğe konulmasına da karar verilmiştir.

Mevcut Antlaşmanın revize edilmesi için Portekiz'in başkanlığında görevlendirilen Kurultay, Ekim 2007'de ve çok kısa bir süre içinde çalışmalarını tamamlayarak Konsey'e sunmuş ve söz konusu taslak metin 13 Aralık 2007'de Lizbon'da bir törenle imzalanmıştır. Bundan sonra Lizbon Antlaşması olarak adlandırılan Antlaşma metni, üye ülkelerin onayına sunulmuş ve Macaristan metni ilk onaylayan ülke olmuştur. İrlandalılar 12 Haziran 2008'deki ilk referandumda “hayır” oyu vermiş; fakat sekiz üye ülke, taslak metni onaylamışlardır. Ekim 2009'daki ikinci İrlanda referandumu sırasında, Polonya ve Çek Cumhuriyeti dışındaki tüm üye devletler onaylamayı tamamlamış; sonuç olarak Antlaşma, hem ülke içinde hem de AB düzeyinde büyük bir baskıyla karşı karşıya kalan Polonya Cumhurbaşkanı,

⁴⁰⁵ European Parliament, In the past, The Parliament and the treaties, Draft treaty establishing a constitution for Europe (not ratified), <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/draft-treaty-establishing-a-constitution-for-europe>, (04.11.2021).

⁴⁰⁶ Julie Smith, “The Future of the EU and the Transatlantic Relationship”, **International Affairs**, Cilt: 79, Sayı: 5, Yıl:2003, ss.943-949, s. 945,

ardından da Çek Cumhurbaşkanı tarafından imzalanmıştır. Bununla birlikte Polonya'nın oylama usulüne yönelik itirazları olmasına ve talepkar bir tutum takınmasına rağmen Antlaşma'nın onay kısmının en zorlu kısmı İrlanda'nın Antlaşmayı iç hukukunda onaylamaması olarak tespit edilmiştir. Polonya'nın itirazları özellikle Almanya'nın baskın olduğu müzakereler yoluyla, İrlanda'nın itirazı ise Brüksel Zirvesi sonuç bildirgesi Ek-1 ile çözüme ulaştırılabilmektedir.⁴⁰⁷

18-19 Haziran 2009 tarihleri arasında Brüksel'de düzenlenen Zirve toplantısında Konsey, Lizbon Antlaşması ile ilgili önemli kararlar almıştır. Zirve sonuç bildirisinin Ek 1 Nolu kararında Lizbon Antlaşması'nın üye devletlerin, adalet, güvenlik ve özgürlük alanına ilişkin hiç bir düzenlemesine ve özellikle İrlanda Anayasası'nın eğitim, ailenin ve yaşama hakkının korunması ile ilgili maddelerine dokunulmayacağı bildirilmiştir. Bununla birlikte üye devletlerin AB ortak güvenlik ve savunma politikasının ortak dış ve güvenlik politikasının bir parçası olduğunu kabul etmeleri ve bu çerçevede BM Kurucu Antlaşması hükümlerine uygun olarak uluslararası güvenliğin güçlendirilmesi, çatışmaların önlenmesi ve barışın sürdürülmesi amacıyla yapılacak operasyonlara katkı sağlamaları konusunda uzlaşmaları beklenmiştir. Ek 1'de yer alan düzenlemelere göre, ortak güvenlik ve savunma politikası, üye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarına ve İrlanda'nın geleneksel askeri tarafsızlık politikasına etkide bulunmayacaktır. Ancak üye ülkelerin dayanışma ilkesi çerçevesinde ve İrlanda'nın geleneksel askeri tarafsızlık politikasına etki etmeden hareket etmeleri ve İrlanda da dahil olmak üzere tüm üye ülkelerin, bir üye devlete yapılan terörist bir saldırıya cevap verilmesi konusunda yardımın niteliğini belirleme hakkına sahip olması gerekliliği de vurgulanmıştır.⁴⁰⁸

Yine Ek-1'de yer alan düzenlemeler uyarınca ortak savunma konusundaki kararlar Konsey tarafından oybirliği ile alınacaktır. Ayrıca ortak savunma politikasının kabul edilmesi veya ASA'ya ve PESCO sürecine katılım sağlanması gibi konularda üye devletler, iç hukuk kurallarına göre karar vereceklerdir. Bu bağlamda Lizbon

⁴⁰⁷ Finn Laursen, "The Lisbon Treaty: A First Assessment", *L'Europe en Formation*, Cilt:362, Sayı:4, Yıl:2011, ss. 45-70, ss.47-50.

⁴⁰⁸ Conclusions of the Brussels European Council (18 and 19 June 2009), https://www.cvce.eu/en/obj/conclusions_of_the_brussels_european_council_18_and_19_june_2009-en-26e03e23-d3fd-4c4f-bb04-a425f3cfe49d.html, s.17. (04.11.2021). (Conclusions of the Brussels European Council, 2009).

Antlaşması ile bir Avrupa Ordusu ya da herhangi bir askeri yapı oluşturulması öngörülmemiştir.⁴⁰⁹

Sonuç olarak İrlanda'nın istediği güvenceleri alıp 02 Ekim 2009 tarihinde yapılan referandum sonucunda Antlaşmayı kabul etmesiyle Lizbon Antlaşması 01Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe girmiş ve AGSP, bundan böyle OGSP adı altında ve revize edilmiş ABA'nın 42-46. maddelerinde düzenlenmiştir. Günümüzde de AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikasının hukuki kaynağını bu düzenlemeler oluşturmaktadır.

2.4. BRÜKSEL'İN GÖRÜŞÜ

Brüksel'in görüşü deyince akla ilk gelen aktör AB Komisyonu'dur. Komisyon, ulus üstü bir karakter taşımakta olup, Birliğin genel olarak karar alma mekanizmasının ilk ayağını teşkil etmekte, yeni yasa ve politika önerilerinde bulunmakta ve AB'nin önemli bir bürokratik organı olarak görev yapmaktadır.⁴¹⁰

2.4.1. OGSP Kapsamında Komisyon'un Rolü ve Etkinliği

Yukarıda da sözü edildiği gibi, Lizbon Antlaşması ile resmi olarak tüzel bir kişilik kazanan AB'nin genel olarak birçok konuda karar alabilmesi için bürokratik olarak ilk adımı Komisyon atmakta ve Komisyon tarafından hazırlanan yasa tasarıları Konsey'e ve Parlamento'ya sunulmaktadır.⁴¹¹ Komisyon'un ODGP konularında yasal olarak söz sahibi olması esasen Maastricht Antlaşması ile gerçekleşmiş ve Nice Antlaşması ile getirilen yeni hukuki düzenlemeler sonucunda Komisyon, ODGP ile ilgili görevlerle donatılmıştır. Lizbon Antlaşması ile getirilen yeni düzenlemelere göre Komisyon; kendi Başkanı ve aynı zamanda Komisyon'un Başkan Yardımcısı olan Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi (HR/VP) dahil, üye ülkelerin sayısının üçte ikisine denk gelen sayılardan oluşmaktadır.⁴¹² Ayrıca

⁴⁰⁹ Conclusions of the Brussels European Council, 2009, ss.18-19.

⁴¹⁰ McCormick, **European Union Politics**, s.167.

⁴¹¹ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 294-1.

⁴¹² Canbolat, s.165; Özdal, s.165. Ayrıca Kurucu Andlaşma (Lizbon Andlaşması) md. 17'ye göre; Birliğin yasama tasarrufları, Antlaşmalarda aksi öngörülmedikçe, ancak Komisyon'un önerisi üzerine kabul edilebilir. Diğer tasarruflar, Antlaşmalarda öngörülmesi halinde Komisyon'un önerisi üzerine kabul edilir. Komisyon'un görev süresi beş yıldır.

Maastricht Antlaşması sonrasında Komisyon’a dış politika konularında Konsey’e yasama önerileri sunabilmesi için olanak tanınmıştır.

Ancak OGSP söz konusu olduğunda Komisyon ilk adımı atan organ olarak görev yapmamakta, bu alandaki kararlar HR/VP’nin önerisi veya bir üye devletin inisiyatifi üzerine Konsey tarafından oybirliği ile karara bağlanmaktadır. HR/VP gerektiği zaman Komisyon’la birlikte hem ulusal kaynakların hem de AB kaynaklarının kullanılmasını teklif edebilmektedir.⁴¹³ Dolayısıyla diğer politika alanları ile karşılaştırıldığında nispeten zayıf olarak nitelendirilen Komisyon, OGSP alanına giren konularda aynı zamanda Dışişleri Konseyi’ne başkanlık eden HR/VP ile birlikte hareket etmektedir.⁴¹⁴

Örneğin, Lizbon ile tadil edilen ABİDA’da ODGP alanında güçlendirilmiş işbirliği kurmak isteyen üye ülkelerin taleplerinin, Konsey’e bildirmeleri gerektiği düzenlenmiştir. Konsey de bu talepleri Birlik ODGP’si ile uyumlu olup olmadığını tespit etmesi için HR/VP’ye ve özellikle diğer Birlik politikaları ile uyumlu olup olmadığı konusunda görüş bildirmesi için Komisyon’a iletmektedir. Nihai karar ise yine Konsey tarafından oybirliği usulü ile alınmaktadır.⁴¹⁵

2.4.2. AB Komisyonu’nun OGSP Yaklaşımı

AB Komisyonu, AB’nin daha güçlü bir küresel aktör olmasını, öncelikli bir hedef olarak ilan etmiştir. Birliğin küresel rolünün güçlendirilmesi için de çevresindeki krizler dâhil küresel zorluklara etkin bir şekilde cevap vermesi, AB değerlerinin yayılması, AB ticaret standartlarının korunması ve böylece dünyadaki barış ve refaha katkıda bulunmasının gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Bu kapsamda Komisyon, özellikle güvenlik ve savunma alanında, AB’nin sivil ve askeri yeteneklerinin geliştirilmesi yoluyla krizleri önleme ve yönetme yeteneğini güçlendirmeyi hedeflemektedir⁴¹⁶. Bu nedenle AB bürokrasisinin var oluş amacı, AB’nin küresel bir

⁴¹³ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 42-4.

⁴¹⁴ Neil Nugent, The Government and Politics of the European Union, Palgrave Macmillan, New York, 2010, ss.391-392.

⁴¹⁵ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 329-2.

⁴¹⁶ European Commission, Priorities, Stronger Global Actor, https://ec.europa.eu/commission/priorities/stronger-global-actor_en (25.01.2019).

aktör olarak var olmasını sağlayacak politika ve stratejilerin geliştirmesi için öneriler sunmaktır.

Komisyon üyeleri, yeterlilik düzeylerine göre ve Avrupa idealine bağlılıklarına bakılarak, bağımsızlıklarından şüphedeilmeyen kişiler arasından seçilirler. Komisyon üyelerinin, demografik ve coğrafi çeşitliliği yansıtacak şekilde üye devlet vatandaşları arasından seçilmesi ve üyelere eşit rotasyon sistemi uygulanması esası kabul edilmiştir.⁴¹⁷ Dolayısıyla Avrupa değerlerine bağlılıkları yüksek üyelere oluşan bir kurumsal mekanizmanın ortaya koyduğu politika ve stratejilerin de daha entegrasyoncu olması beklenmektedir.

Komisyon, dünyada daha güçlü bir Avrupa'nın var olması için AB'nin sorumlu küresel liderliğinin güçlendirilmesini savunmaktadır. Bu bağlamda ortaya koyduğu 2019-2024 önceliklerinde, dünyada AB için daha aktif bir rol ve daha güçlü bir ses aracılığıyla "çok taraflılığı" ve "kurallara dayalı bir küresel düzeni" savunduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Birliğin kalkınma yardımından ODGP'ye tüm dış ilişkilerinde koordineli bir yaklaşımı benimsediğini de ilan edilmiştir.⁴¹⁸

Komisyon, Avrupa Savunma Fonu'nun uygulanması ve gözetimi, açık ve rekabetçi bir Avrupa savunma teçhizatı pazarı oluşturmaya odaklanan işbirlikçi projelerin teşvik edilmesi, savunma alanında AB tedarik kurallarının uygulanması ve Askeri Hareketlilik Eylem Planının uygulanması hedeflerine ulaşılması için çalışmaktadır. Ayrıca savunma alanındaki sorumluluklarının bir parçası olan uzay alanında da AB Uzay Programının uygulanmasından sorumludur.⁴¹⁹

Özellikle güvenlik stratejilerine uygun olarak, Komisyon, Avrupalıların güvenlikleri için daha fazla sorumluluk almak, saldırıları caydırmak, saldırılara yanıt vermek ve kendilerini dış tehditlere karşı korumak için kilit savunma yeteneklerini geliştirilmeye yatırım yapmaları gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda AB'nin güvenlik ve savunmada daha fazla dayanışma çağrılarını dikkate alarak, hem sert hem de yumuşak güvenlik sağlayıcısı olarak hareket edebileceğini göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Komisyon'un yürütmekle görevli olduğu Savunma Eylem Planı'na

⁴¹⁷ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article, 17.

⁴¹⁸ European Commission, Home, Strategy Priorities 2019-2024, A stronger Europe in the World, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world_en, (05.11.2021).

⁴¹⁹ European Commission, Departments and executive agencies, Defence Industry and Space, https://ec.europa.eu/info/departments/defence-industry-and-space_en, (05.11.2021).

göre daha güçlü bir Avrupa savunması, üye devletlerin kara, hava, uzay ve deniz yeteneklerine sahip olmaları, bunları geliştirmeleri ve ortak operasyonlarda kullanabilmelerini gerektirmektedir. Bunun için de Komisyon, son teknolojiye dayalı askeri yeteneklerin geliştirilerek savunma sanayiinin rekabet gücünün artırılması ve savunma alanında Tek Pazarın sağlanması hususunda önemli adımlar atılmasını desteklemektedir.⁴²⁰

Avrupa'nın mevcut ve gelecekteki güvenlik ihtiyaçlarını karşılayabilmesine katkıda bulunmak ve Birliğin stratejik özerkliğini geliştirerek, ortaklarla birlikte hareket etme yeteneğini güçlendirmek amacıyla oluşturulan Savunma Eylem Planı'nın Küresel Stratejinin Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı ile ve ayrıca AB-NATO Ortak Deklarasyonu'nun uygulanmasıyla yakından bağlantılı olduğu da Komisyon tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca söz konusu planda daha güçlü bir Avrupa savunmasının daha güçlü bir NATO anlamına geleceği de vurgulanmıştır.⁴²¹ Bu bağlamda Komisyon'un ve dolayısıyla Brüksel'in özellikle Avrupa savunma sanayiinin liberalleşmesi ve AB'nin savunma alanında daha fazla bütünleşmesi konularında Post-Atlantikçi bir yaklaşım sergilediği söylenebilir.

2.4.3. Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi

ABA'ya göre HR/VP Birliğin ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularından sorumludur. HR/VP, Komisyon üyeleri arasından AB Konseyi ile Komisyon'un ağırlıklı çoğunluk usulü ile uzlaşması sonucu Komisyon'un görev süresine dek olarak beş yıllığına atanmaktadır. Yüksek Temsilci aynı zamanda Komisyon Başkan Yardımcısıdır. AB Konseyi isterse Yüksek Temsilci'nin istifasını isteyebilir.⁴²²

Kurucu Antlaşma'nın 18. maddesi uyarınca, HR/VP, Konsey'in vekili olarak ODGP ve OGSP politikalarını yürütmekte ve bu politikaların hazırlanmasına önerileriyle katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda Dışışleri Konseyi'ne de başkanlık

⁴²⁰ European Commission, European Defence Action Plan, COM(2016) 950 final, Brussels, 30.11.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0950&from=en>, (05.11.2021). (European Defence Action Plan, 2016)

⁴²¹ European Defence Action Plan, 2016, s.3.

⁴²² Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article, 17.

eden HR/VP, Birliğin dış eyleminin tutarlılığını gözetmekle de sorumlu tutulmuştur.⁴²³ Bundan başka AB Konseyi'nde AB liderleri arasında toplantılara katılmakta, Parlamento'da dış politika ve güvenlik konusundaki tartışmalarda söz almakta BM gibi uluslararası toplantılarda AB'yi temsil etmekte, ASA ve AB Güvenlik Araştırmaları Enstitüne de Başkanlık etmektedir.⁴²⁴

İlk Yüksek Temsilcilik Kurumu, 1997 Amsterdam Antlaşması ile oluşturulmuş ve bu tadil Antlaşması ile getirilen yeni düzenlemeler uyarınca atanan ilk Yüksek Temsilci de İspanya'dan AB Konseyi Genel Sekreteri Javier Solana olmuştur.⁴²⁵ Solana Yüksek Temsilciliği görevini 1999-2009 yılları arasında yapmış, ardından Lizbon Antlaşması kapsamında Birleşik Krallık'tan Catherine Ashton, 2009-2014 yılları arasında hem Yüksek Temsilci hem Komisyon Başkan Yardımcısı (HR/VP) olan ilk kişi olarak atanmıştır. Bundan sonra İtalya'dan Federica Mogherini 2014-2019 yılları arasında aynı görevi yapmış; 2019'dan itibaren 2024 yılına kadar görev yapacak olan Josep Borrell Fontelles HR/VP olarak İspanya'dan atanmıştır.⁴²⁶

Aynı zamanda üst düzey bir politikacı ve NATO Genel Sekreteri olan Solana'nın atanması daha çok Kosova krizi bağlamında değerlendirilmektedir. Buna göre AB'nin kendini savunma konusunda NATO'ya bağımlı olduğuna dair farkındalığın oldukça yüksek olduğu ve Amerikan uçaklarının NATO konseptinde hedefleri bombaladığı bir dönemde Solana, üye devletler tarafından Kuzey Atlantik İttifakını bir arada tutan önemli bir aktör olarak görülmüştür.⁴²⁷

Amsterdam Antlaşması ile getirilen Yüksek Temsilcilik Kurumu esasen “gündem belirleyici” bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar Lizbon Antlaşması ile HR/VP'nin siyasi ve bürokratik rolü daha net olarak ortaya koyulmuş olsa da Amsterdam Antlaşması'nın düzenlemeleri yürürlükteyken de Yüksek Temsilci Solana'nın uygulamada sorunları kolaylıkla AB gündemine alabildiği, resmi belgelere

⁴²³ Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article, 18.

⁴²⁴ EEAS, High Representative/Vice President, What does the High Representative/Vice-President do?, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/3598/high-representativevice-president_en, (10.11.2021).

⁴²⁵ Eur-Lex, High Representative Of The Union For Foreign Affairs And Security Policy, https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/high-representative_cfss.html, (10.11.2021).

⁴²⁶ EEAS, High Representative/Vice President, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/3598/high-representativevice-president_en, (10.11.2021).

⁴²⁷ Hylke Dijkstra, **Policy-Making in EU Security and Defense An Institutional Perspective**, Palgrave Macmillan, United Kingdom, 2013, s.58. (Dijkstra, 2013)

ulaşamasa da benzer görüşteki üye ülkeler aracılığı ile gündeme erişim sağlayabildiği ve sorunlu bölgelere seyahat ederek veya basına bir açıklama yaparak üye devletlerin dikkatini kolayca çekebildiği söylenmiştir. Sonuç olarak resmi gündeme erişimin olmaması, uygulamada Solana ve Konsey Sekreterliği için bir sorun teşkil etmemiştir.⁴²⁸

Örneğin AB Konseyi 27 Ekim 2005'te Kosova ve Afganistan'da koşulların gelecekte daha da kötüye gideceği öngörüsüyle toplanmış ve sivil kriz yönetiminin güçlendirilmesi konusunu gündemine almıştır. Söz konusu toplantıda Solana'dan üye devletlerin yeni taleplerini ve ODGP bütçesini karşılayabilecek kriz yönetimi yapıları için tekliflerini sunmasını istenmiştir. Solana da 15-16 Aralık 2005'teki Avrupa Konseyi'nden bir gün önce görüşlerini ODGP ve OGSP Başkanlığa göndermiştir. Söz konusu görüş belgesinde Solana, 12 sivil misyonun ardından kapasitenin sınırlarına yaklaşmakta olduğunu ve bu nedenle bu görevlerin yönetimi ve kontrolüne yönelik düzenlemelerin güçlendirilmesi, komuta ve sorumluluk zincirlerinin netleştirilmesi ve kapasiteye erişimi sağlamak için adımlar atılması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca bu tür durumlarla 7/24 başa çıkılabilmesi için daha operasyonel ve emir komuta zincirinin daha net olduğu kurumsal yapının planlanması gerekliliğini de vurgulamıştır. Sonuçta Solana'nın bu raporu, Ağustos 2007'den beri faaliyette olan CPCC'nin oluşturulmasını sağlamış ve böylece sivil misyonlar, bütünleşik bir komuta zincirine sahip olmuşlardır.⁴²⁹

Solana'nın AB'nin askeri bir operasyonu olan EUFOR Althea'yı destekleyen kilit aktörlerden biri olduğu da söylenmektedir.⁴³⁰ Solana, NATO'dan devralınan Bosna Hersek operasyonu için verdiği bir beyanatta kamuoyu ile görüşlerini paylaşmıştır:

NATO Genel Sekreteri olarak ilk sorumluluklarımdan biri, NATO'nun ilk büyük barışı destekleme operasyonu olan IFOR'un Bosna-Hersek'te konuşlandırılmasını denetlemektir. AB Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olarak, AB liderliğindeki misyonun NATO operasyonlarının başarıları üzerine inşa edilmesini sabırsızlıkla bekliyorum. Ayrıca, ülkeleri Dayton döneminden

⁴²⁸ Dijkstra, 2013, s.79.

⁴²⁹ Dijkstra, 2013, s.70.

⁴³⁰ Trineke Palm, "The changing character of EUFOR Althea: power politics or learning?" **Cambridge Review of International Affairs**, Cilt:30, Sayı:1, Yıl: 2017, ss.67-86, s.74.

*Brüksel'e geçerken Bosna ve Hersek halkına mümkün olan en iyi şekilde yardımcı olurken gelecekte İttifak ile yakın bir şekilde çalışmayı dört gözle bekliyorum.*⁴³¹

Nitekim 02 Aralık 2004'te de Konsey Genel Sekreteri ve Yüksek Temsilci olarak görev yapan Solana, Avrupa Birliği'nin Bosna-Hersek'teki askeri operasyonu Althea'nın başladığı gün, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün İstikrar Gücü'nden (SFOR)'dan EUFOR'a yetki devrini verildiğini duyurmuştur.⁴³² Bu da Solana'nın üye devletlerce Atlantikçi ve Kuzey Atlantik ittifakının önemli bir aktörü olarak görülmesini büyük oranda açıklamaktadır. Dolayısıyla Solana için, AB'nin kapsamlı yaklaşımı çerçevesinde güvenlik ve savunma politikalarında daha bütünleşik ve NATO kabiliyetlerinden de yararlanan askeri unsurlara sahip bir aktör olması gerektiğini savunmuştur denebilir.

Kasım 2009'da HR/VP olarak atanan Catherine Ashton, 1 Ocak 2011'den itibaren AB Komisyonu ve Konseyinin dış politika departmanlarının birleştirilmesi ve ulusal diplomatik servislerden diplomatlar getirilmesiyle oluşturulan Avrupa Dış İlişkiler Servisi (EEAS) tarafından desteklenerek çalışmaya başlamıştır.⁴³³ Ashton'un önerisi ile oluşturulan EEAS, 26 Temmuz 2010 tarihli Konsey kararı ile kurulmuş ve OGSP dahil ODGP politikalarını yürütürken Birliğin dış eyleminin tutarlılığını sağlamak için HR/VP'ye destek olmakla görevlendirilmiştir.⁴³⁴

Ashton, 11 Temmuz 2011 tarihinde OGSP hakkında bir rapor yayınlamıştır. OGSP'yi daha etkili hale getirmek için kapsamlı yaklaşım çerçevesinde alınması gereken bir dizi önlem yanında özellikle yaklaşık 250 subaydan oluşan kalıcı bir sivil-askeri operasyon merkezi kurulmasını önermiştir. Ashton'un bu önerisi, "kıt kaynakların tekrarı yok" argümanı temelinde Birleşik Krallık tarafından derhal veto edilmiştir.⁴³⁵

⁴³¹ NATO, Newsroom, Speeches & transcripts, From Dayton implementation to European integration, 01 Oct.2004, https://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_21111.htm?selectedLocale=en, (10.11.2021).

⁴³² CVCE, Launch of the European Union's Operation Althea in Bosnia-Herzegovina (Sarajevo, 2 December 2004), https://www.cvce.eu/en/obj/launch_of_the_european_union_s_operation_althea_in_bosnia_herzegovina_sarajevo_2_december_2004-en-37ef55ab-f4b7-4660-bf73-f57ff80057d4.html, (10.11.2021).

⁴³³ EEAS, The High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, Archived on 22.01.2015, https://eeas.europa.eu/archives/ashton/index_en.htm, (10.11.2021).

⁴³⁴ EEAS, Council Decision of 26 July 2010 establishing the organisation and functioning of the European External Action Service (2010/427/EU), 03.08.2010, https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eeas_decision_en.pdf, (11.11.2021).

⁴³⁵ Dijkstra, 2013, s.66.

2011-2012 yılları arasında Ashton Arap Baharı ile yakından ilgilenmiş, özellikle Filistin-İsrail çatışmasında sorumluluklar üstlenmiştir. Ancak bölgede barışın sağlanması ve AB normlarının etkili olabilmesi için Ashton'ın kurduğu temaslar ve gösterdiği diğer çabalar ne AB tarafında ne de Orta Doğu'da etkili olamamıştır. Howorth'a göre, birçok ABD Başkanının ve Dışişleri Bakanı'nın da tanıklık edeceği gibi, İsrail ile Filistinliler arasında barış yapmaya çalışmak nafile bir görevdir. AB'nin bu üzücü süreçte temel aktör olarak Catherine Ashton'ın herhangi bir fark yarattığı da söylenemez. Howorth, Arap Baharının yarattığı ayaklanmalara hazırlıksız olarak yakalanan AB'nin HR/VP sıfatıyla Ashton'un aracılığı ile dış eyleminde tutarlılık göstermede başarısız olduğu gibi, kaotik tepkilerin ortasında aciz kaldığını da belirtmiştir.⁴³⁶

Ashton'un AB'nin dış eylemine ilişkin fark yarattığı iki önemli konu olduğu tespit edilmiştir. Biri Balkanlar diğeri İran ile ilgili olan meselelerin ilkinde Ashton, 19 Ekim 2012'de Kosova başbakanı Hashim Thaci ile Sırbistan başbakanı Ivica Dacic arasındaki ilk görüşmeye ev sahipliği yapmıştır. Bu görüşmeden sonra altı ay süren mekik diplomasisi sonucu, iki lider kendi ülkeleri arasındaki ilişkileri normalleştiren resmi bir antlaşma imzalamışlardır. Ashton devreye girene kadar tarafların arasında uçurum olduğu ve o devreye girdikten sonra iki tarafın da anlaşma yoluna gitmeleri diplomatik açıdan HR/VP olarak Ashton'un başarılı olarak yorumlanmasına yol açmıştır.⁴³⁷

Ekim 2013'te Ashton için AB'nin isimsiz baş diplomatı başlıklı bir yazı yayınlanmış ve Ashton'un "inatçı diplomasisiyle, Batı ve İran'ı Tahran'ın nükleer programı ve ilgili yaptırımları müzakere etmek için masaya geri getiren kişi" olduğu ifade edilmiştir. Nitekim Ashton, BMGK'nin daimi üyeleri olan ABD, Rusya, Çin, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık'ı temsilen nükleer müzakerelerin tıkandığı bir dönemde İran Dışişleri Bakanı ile İran'ın nükleer programını ele almış ve birlikte nasıl çalışılabileceğini değerlendirdiklerini belirtmiştir. Yoğun müzakerelerin ilk adımı olan bu görüşmenin ardından Kasım 2013'te uzun vadeli ve kapsamlı bir çözüme ulaşmak

⁴³⁶ Jolyon Howorth, "Catherine Ashton's five-year term: a difficult assessment", **Les Cahiers européens de Sciences Po**, Sayı: 03, Yıl: 2014, ss.1-21, ss.14-15.

⁴³⁷ Howorth, 2014, s.16.

için “ortak bir eylem planı” üzerinde anlaşmaya vardıklarına dair ortak bir basın açıklaması yapmışlardır.⁴³⁸

Aralık 2013’te yayınlanan bir makalesinde Ashton, savunma alanında daha bütünleşik bir Avrupa’yı savunmuş ve Avrupalıların 21. Yüzyılda küresel bir oyuncu olabilmesi için daha yakın işbirliği yapmak zorunda kalacağını bildirmiştir. Bu bağlamda daha güçlü bir Avrupa savunmasının üç gerekçesini sıralamıştır. Birincisi, AB’nin küresel amaçlarını gerçekleştirmek, ikincisi Avrupa’ya sahada hareket etme kapasitesinin ve dolayısıyla operasyonel kapasitesinin artırılması ve son olarak üçüncüsü ekonomik olarak kemer sıkma zamanlarında işleri güvence altına almak ve yeniliği teşvik etmek.⁴³⁹

Sözü edilen makalesinde terörizm, siber tehditler ve deniz haydutluğu gibi tehditlerin modern teknoloji ve son derece profesyonel ve iyi donanımlı kuvvetler olmadan önlenemeyeceğini ileri süren Ashton, savunma alanında daha yakın işbirliği yaparak bu yeni tehditler karşısında Avrupa’nın daha hızlı hareket etmesini sağlayacağını dile getirmiştir. Hemen akabinde ise Avrupa ordularının modern teknolojik kapasite ve siber savunma yetenekleriyle donatılması durumunda AB’nin daha güvenilir bir NATO ortağı olacağını bildirmiştir. AB’nin “Pooling and Sharing”⁴⁴⁰ dediği şeyin NATO’nun “Akıllı Savunma” politikasını tamamladığını ve bu ikisinin birbirini güçlendireceğini de eklemiştir. Avrupa savunma pazarının çok parçalı ve hükümetlerarası olmasını eleştiren Ashton, üye ülkelerin savunma

⁴³⁸ Von Gregor Peter Schmitz and Christoph Schult, Iran Nuclear Talks: Europe's Unsung Chief Diplomat, **Spiegel International**, 01.10.2013, <https://www.spiegel.de/international/world/catherine-ashton-excells-in-western-talks-on-iran-nuclear-program-a-925514.html>; Reuters Staff, Joint statement by EU's Ashton and Iran's Zarif on nuclear deal **Reuters**, 24 November 2013, <https://www.reuters.com/article/uk-iran-nuclear-statement-idUKBRE9AN05V20131124>, (11.11.2021).

⁴³⁹ Catherine Ashton, “To Secure Peace, Be Ready for Battle”, **The Wall Street Journal**, 18 December 2013, s.1, https://eeas.europa.eu/archives/ashton/articles/20131218_wsj.pdf, (10.11.2021). (Ashton, 2013)

⁴⁴⁰ “Pooling and Sharing”, askeri yetenekler konusunda işbirliğini artırmaya yönelik olarak üye devletler liderliğindeki girişimlere ve projelere atıfta bulunan bir AB kavramı olarak tanımlanmaktadır. Yeteneklerin havuzlanması (pooling), birkaç üye devletin, ulusal olarak sahip olunan veya çok uluslu olarak tedarik edilen yetenekleri toplu olarak kullanmaya karar vermesi durumunda gerçekleşmektedir. Paylaşım (sharing) ise, bazı üye devletlerin bazı yeteneklerden diğer ülkelerin gerektiğinde bunları kullanacağı varsayımı veya garantisiyle feragat etmesi olarak ifade edilmektedir. Girişimin amacı, geliştirilmiş etki, sürdürülebilirlik, birlikte çalışabilirlik ve maliyet verimliliği ile ulusal operasyonel yetenekleri korumak ve geliştirmektir. Bkz. European Defence Agency, EDA’s Pooling & Sharing, Last Update 30.01.2013, https://eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/final-p-s_30012013_factsheet_cs5_gris, (11.11.2021).

harcamalarını AB düzeyinde yapmaları durumunda harcamaların daha verimli kullanılacağını da belirtmiştir. Bununla birlikte Ashton, savunma alanında daha fazla bütünleşmeye yapılan vurgunun AB'nin barış projesi kimliğini terk ederek savaş yanlısı bir aktör olacağı şeklinde yorumlanmasının yanlış olacağını; aksine barışçıl doğasına sadık kalabilmesi için Avrupa dışında da bu değerleri yaşatabilmesi için savunma yeteneklerini daha fazla güçlendirmesi gerektiğini duyurmuştur.⁴⁴¹ Bu bağlamda HR/VP Ashton'un AB'nin güvenlik stratejilerinin sözcülüğünü yaptığı açıkça görülmektedir.

HR/VP pozisyonunda ODGP ve OGSP konularında liderlik eksikliği olduğunu belirten Howorth bu eksikliğin giderilmesinin imkânsız olmadığını da belirtmektedir. HR/VP Ashton'un Parlamentodaki onay toplantılarında kendini yapıcıdan çok kolaylaştırıcı olarak ifade etmesi ve bir diplomatın Ashton için “vizyonu, kendisine verilen görevden küçük” şeklinde yorum yaptığını da ortaya koyan Howorth, çoğu AB üye ülkesinin, birinin gemiyi yönlendirmesi gerektiği fikriyle hiçbir sorunu olmadığını ileri sürmüştür. Üstelik Ashton'un 27 üye ülkenin de fikir birliğini beklemek zorunda olmadığı yönünde görüşler bulunduğunu da belirterek asıl sorunun HR/VP pozisyonunun koordinasyon sorumluluğu ile bir miktar liderlik yapma sorumluluğu arasında bir yerde kalması ile ilgili olduğunu tespit etmiştir.⁴⁴²

Howorth, ODGP ve OGSP'de tutarlılığı teşvik etmek için HR/VP pozisyonunun Konsey ve Komisyon'daki konumunun daha belirgin hale getirilmesinin doğru bir düzenleme olduğunu savunurken; pratikte HR/VP pozisyonunun görevlerini tam olarak yerine getirmenin neredeyse imkansız olduğunu öne sürmüştür. Buna göre HR/VP'ın aynı zamanda Avrupa Konseyi toplantılarına katılması, Dışişleri konseyine başkanlık etmesi, Komiserler Kurulu toplantılarına ve Genişleme, Komşuluk, Kalkınma ve İnsani Yardım alanlarındaki özel Komisyon toplantılarına katılması, ASA'ya başkanlık etmesi, AB savunma bakanlarının geçici toplantılarının yanı sıra EEAS'ı yönetmesi ve Zirve toplantılarında ve dünyadaki diğer gelişmelerde AB'yi temsil etmesi beklenmektedir. Howorth'a göre bu oldukça imkânsız bir görev tanımıdır ve aynı anda birçok kurumsal aidiyet aslında tutarlılığın gelişmesine yol açmaz; çünkü kurumlar arası rekabet, hükümet ve hükümetler arası

⁴⁴¹ Ashton, 2013, s.2.

⁴⁴² Howorth, 2014, s.20.

kuruluşlar da hayatın bir gerçeğidir ve bir kişinin doğrudan ateş hattına koyulması akıllıca bir davranış değildir. Howorth bu durumu, “silahsız barış gücü askerlerini, korunacak barışın olmadığı bir iç savaş bölgesine göndermeye” benzetmiştir. Dolayısıyla HR/VP pozisyonunun Konseye ve Komisyona ait olması yönündeki düzenlemeler, onu her iki organda da düşman haline getirmiştir.⁴⁴³

2014-2019 yılları arasında HR/VP olarak görev yapmak üzere atanan Federica Mogherini ise deneyimlerinden yola çıkarak yazdığı bir makalesinde Howorth’un argümanları ile çelişen önemli açıklamalar yapmıştır. Mogherini, HR/VP pozisyonunda görevini tam olarak yapmanın imkansız olduğu argümanına ve genel olarak AB’nin dış politikası olmadığı, tek sesle konuşamadığı varsayımına itiraz ederek; bu argümanların her zaman doğru olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürmüştür.⁴⁴⁴

Mogherini, sözü edilen makalesinde, Konsey ve Komisyon arasında işbirlikçi bir yaklaşım geliştirmeye yardımcı olması için ilk eylem olarak ana ofisini ve kabineyi Komisyon binası Berlaymont’a taşıdığını belirtmiştir. Böylece hem Komisyon’un hem de Konseyin aktif onayını gerektiren kararlarda, daha ilk aşamalardan itibaren kapsayıcı bir şekilde, farklı kurumsal paydaşların endişelerini ve bakış açıların bu kararlara dahil edilerek hazırlanıp ve yürütülmesini hedeflemiştir. Mogherini, “Komisyon ve Konsey meslektaşlarının birbirlerinden “biz ve onlar” olarak bahsettiğini her duyduğunda, kurumsal kültürün rekabetçi ve hatta çatışmacı bir kültürden işbirlikçi bir kültüre geçmesi gerektiğini herkese hatırlatmayı kolektif sorumlulukların yerine getirilmesi için bir şans olarak gördüğünü” de ifade etmiştir. Ona göre EEAS, bağlayıcı bir unsur olarak mükemmel bir şekilde konumlandırılmıştır; çünkü Konsey ve üye devletler, Komisyon, Parlamento gibi tüm kurumların tutarlı, koordineli ve ortak çalışmasını kolaylaştırır ve destekler. EEAS’ın farklı kurumsal geçmişten gelen birçok profesyoneli içinde barındırması, Mogherini tarafından güvenilir olarak nitelendirilmesine yol açmıştır.⁴⁴⁵

⁴⁴³ Howorth, 2014, s.21.

⁴⁴⁴ Federica Mogherini, “Guest Editorial-Serving the Union Foreign and Security Policy”, **European Foreign Affairs Review** Cilt:25, Sayı:2 Yıl: 2020, ss. 155-158.

⁴⁴⁵ Mogherini, 2020, ss.156-157.

2016 tarihli “Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe”⁴⁴⁶ başlıklı küresel güvenlik stratejisinin de mimarı olan Mogherini’ye göre, bu stratejinin hazırlanması ve uygulanması ve özellikle savunma konusunda yapılan çalışmalar ve Dış Eylem Komiserlerinin aylık toplantıları da kurumlar arasında köprüler kurmanın en mükemmel örneklerini temsil etmektedirler. Her iki durumda da HR/VP’nin kurumsal rolünün karmaşıklığı hayati derecede önemli görülmüş, özellikle Konsey, Komisyon ve ASA gibi üç önemli kurumda fikir birliği olmadan AB savunma paketi üzerinde tutarlılığın sağlanmasının imkânsız olacağı dile getirilmiştir. Bu bağlamda Komiserler ve Başkan Yardımcılarının dış eylemlere ilişkin olarak ticaretten savunmaya, göçten insani yardıma veya kalkınma yardımına kadar tüm farklı alanlarda düzenledikleri aylık toplantılarının da Dışişleri Konseyi tarafından alınan kararların hazırlanmasına yardımcı olduğu da belirtilmiştir. Sonuç olarak Mogherini, her iki deneyimin de HR/VP’nin rolünün karmaşıklığı, görevini yerine getirmesinin imkansız olduğu varsayımına karşılık, alınan kararlarda fikir birliğinin oluşturulmasında ve bu kararların uygulanmasında tutarlılığın desteklenmesinde etkili olduğunu vurgulamıştır.⁴⁴⁷

Mogherini, AB’nin bir dış politikası olmadığı ve tek sesle konuşamadığı argümanlarına da karşı çıkarak, ODGP’nin temel amacının tek bir sese sahip olmak değil, ODGP’ye yönelik 27 farklı tarihsel ve coğrafi yaklaşımı karakterize eden çeşitliliği korumak, koordineli ve tutarlı bir şekilde herkes tarafından desteklenen ve uygulanan tek bir politika kararları kümesine ulaşmak olduğunu belirtmiştir. Buna göre ortak kararların sayısı, toplantılardaki farklı seslerden daha üstün görülmektedir. Mogherini, bu argümanını desteklemek için de görev yaptığı beş yıl içinde yalnızca bir veya iki kez fikir birliği olmadığı için ortak karar alınamadığını ileri sürmüştür. Ona göre ODGP, ulusal politikaların yerine geçmemekte, onları tamamlayıp güçlendirmektedir. Böylece üye ülkeler, küresel sahnede önemli bir etkiye sahip olabilirler; dolayısıyla Mogherini’ye göre ODGP, egemenlikten vazgeçmek değil; küresel güçler dünyasında Avrupa’nın egemenliğini kazanmasının tek yoludur. Üstelik

⁴⁴⁶ EEAS, Archives, Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy, June 2016, https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf, (16.11.2021).(EGS, 2016).

⁴⁴⁷ Mogherini, 2020, s.157.

hassas konularda Birlik bir kalkandır; çünkü AB, çift taraflı tepkilere maruz kalmamak için çoğunlukla üye devletlerin pozisyonlarını açıklamasını beklemektedir.⁴⁴⁸

Günümüzde HR/VP görevini 2019-2024 yılları arasında görev yapmak üzere atanan İspanyol asıllı Josep Borrell Fontelles yürütmektedir. AB Komisyonu resmi sitesinde Borrell'in sorumlulukları tek tek sayılmış ve HR/VP olarak Borrell'in;

- *Avrupa Birliği'nin dış faaliyetlerini koordine etmekten,*
- ***Dünyada Daha Güçlü Bir Avrupa için Komisyon Üyeleri Grubuna başkanlık etmekten,***
- ***AB'yi küresel bir lider olarak tanıtmak, AB'nin özerk hareket etme kapasitesini güçlendirmek ve değerlerini ve çıkarlarını küresel olarak geliştirmek için çalışmaktan,***
- *AB'nin daha hızlı ve verimli bir şekilde karar almasına yardımcı olmaktan,*
- ***Avrupa Savunma Birliği'ne doğru ilerleme sağlanmasından ve Komisyonun savunmayla bağlantılı çalışmalarında uyum ve tutarlılığı gözetmekten***
- ***Dış finansal araçların stratejik olarak kullanılmasını sağlamaktan sorumlu tutulmuştur.***⁴⁴⁹

Görüldüğü gibi HR/VP konumu, yalnızca üzerine yüklenen sorumluluklar dikkate alındığında dahi, AB'nin savunma dahil dış ve güvenlik konularında dünyada küresel bir aktör olarak görünürlüğünü ve tutarlılığını sağlayan bürokratik bir organ olarak tasarlanmıştır. Bu bağlamda HR/VP'nin beyanatları, AB'nin sesi olarak ifade edilebilir ve küresel aktörlüğün etkinliğini azaltan çok sesliliğin önüne geçilme çabası olarak değerlendirilebilir.

Borrell, Ağustos 2021'de yayınladığı bir blogda Avrupa'nın başlıca jeopolitik zorlukları ve geleceği üzerine İspanya'da yüksek nitelikli bir panelist grubu ile yapılan seminerde tartışılan konulardan çıkan sonuçları değerlendirmiştir. İtalya eski Başbakanı ve Demokrat Parti Sekreteri olan Enrica Letta, Nathali Tocci (Istituto Affari Internazionali, IAI) ve Jose Ignacio Torreblanca'nın (European Council on Foreign Relations-ECFR) katılım gösterdiği seminerde Covid-19 sonrası dünyanın zorluklarına ve AB'nin rolüne odaklanılmıştır. Krizden sonra dünyanın muhtemelen daha dijital, daha Asyalı ve daha eşitsiz ama aynı zamanda daha çok-kutuplu ve çatışmalı olacağına vurgu yapılan tartışmalarda özellikle sağlık ve iklim konularında çok taraflılığın kaçınılmaz olacağı ileri sürülmüştür. Bu noktada AB'nin dünyayı

⁴⁴⁸ Mogherini, 2020, ss.157-158

⁴⁴⁹ European Commission, The Commissioners, Josep Borrell Fontelles, https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/borrell-fontelles_en, (15.11.2021).

şekillendirmede kilit rol oynamak istiyorsa kendi iç uyumunu güçlendirmesi ve yakın komşuların ötesinde dünyanın tüm bölgeleri ile daha etkili bir şekilde ilişki kurması gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁵⁰

Yine 10 Ekim 2021 tarihli bir blogda HR/VP Borrel, Çin'in yükselişi ve çok taraflılığın AB normlarına zarar veren yönleri nedeniyle günümüzde Avrupalıların uluslararası ilişkilerde oyuncu olmaktan çıkarak giderek daha fazla nesne haline gelme riski ile karşı karşıya olduğunu vurgulamıştır. Bu bağlamda AB'nin ne tür bir aktör olmak istediğine karar vermesi gerektiği, bunu yaparken de Avrupa'nın kendi güvenlik kapasitesini mi güçlendirmesi gerektiği, yoksa bunu NATO'da mı yapması gerektiği konusunda soyut ve bölücü bir tartışmaya girme eğiliminden kaçınması gerektiğini ifade etmiştir. Borrel, AB'nin küresel rolünün somut olarak güçlendirilmesi için hem kendi kapasitesini güçlendirmesi hem de NATO ittifakından destek alınması gerektiğini açıkça dile getirmiştir. Borrel, gayri resmi olarak gerçekleşen Konsey toplantısında liderlerin, savunma yeteneklerinin nasıl geliştirilmesi ve stratejik boşlukların nasıl doldurulması gerektiği konusuna dikkat çekmiştir. Bu kapsamda özellikle hibrit tehditlerle mücadele ve AB'nin siber alanda, denizcilikte ve uzaydaki çıkarlarını korumaya odaklanan ya da bu alanda yönlendirici olması beklenen "Stratejik Pusula" hakkında anlaşmaya varıldığını; pusulanın ilk taslağını da kendisinin hazırlayacağını bildirmiştir.⁴⁵¹

2.4.4. AB Parlamentosu ve Konseyi'nin Yaklaşımları

ABA'da Avrupa Parlamentosu, HR/VP'ın ODGP ve OGSP'nin başlıca yönleri ve temel tercihleri hakkında danıştığı bir organ olarak düzenlenmiştir. HR/VP, ODGP ve OGSP konularında Parlamento'yu bilgilendirmekle ve Parlamento'nun görüşlerinin dikkate alınmasını gözetmekle de görevlendirilmiştir. ABA'ya göre Parlamento, Konsey'e ve HR/VP'a sorular sorabilir veya tavsiyelerde bulunabilir. OGSP dahil olmak üzere ODGP'nin uygulanmasında gerçekleştirilen ilerlemeler hakkında yılda

⁴⁵⁰ EEAS, EEAS, Quo vadis Europe?, 03.08.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/102702/quo-vadis-europe_en, (15.11.2021).

⁴⁵¹ EEAS homepage, EEAS, "Europe cannot afford to be a bystander in the world. We need a "strategic compass", 10.10.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/105369/europe-cannot-afford-be-bystander-world-we-need-%E2%80%9Cstrategic-compass%E2%80%9D_en, (16.11.2021).

iki defa görüşme açmaktadır.⁴⁵² Bu bağlamda yasal olarak Avrupa Parlamentosu, OGSP ve ODGP konularında bir danışma organı niteliğinde olup savunma konularında AB'nin küresel güvenlik aktörlüğü bakımından etkin ve gündem belirleyici bir role sahip değildir.

Bununla birlikte Parlamento, Konsey'in 2013 Aralık toplantısından önce, yayınlamış olduğu bir raporda Avrupa'da ulusal askeri yapıların ve savunma satın almaların gereksiz tekrarlara ya da yeteneklerin birleştirilerek birlikte çalışılmasını engellediğine vurgu yaparak OGSP'nin verimliliğinin artırılması gerektiğini belirtmiştir. Raporda öncelikle AB'nin terörizm, bölgesel istikrarsızlık, uluslararası korsanlık gibi yeni tehditlerin çoğaldığı günümüz dünyasında bu tehditleri önleyebilecek yeni ve yapısal önlemlerin alınmasının elzem olduğu ortaya koyulmuştur. Özellikle Ukrayna, Türkiye, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki güvensizlik ve istikrarsızlıkların AB'yi de etkileyebileceği ve AB'nin geniş alana yayılan bu güvenlik sorunları karşısında eksiklerini kapatmak için sırtını daha fazla ABD'ye yaslayamayacağı da öngörülmüştür. Raporda ayrıca Avrupa'nın savunma kapasitesini ve üretimini karakterize eden Avrupa-Atlantik birlikteliğine, ABD'nin AB'nin eksikliğini giderdiği ve "arka tamponu" olarak davranmaya hazır olduğu sürece izin verdiği de belirtilerek bu birlikteliğin, bütçelerin israf olarak değerlendirilebilecek kadar büyük olması durumunda, ulusal egemenlik için ödenecek "makul" bir bedel olarak düşünüldüğü ortaya koyulmuştur. Fakat tüm AB üye devletlerinde kamu maliyesi üzerindeki şiddetli baskıdan dolayı bu pozisyonun artık daha fazla sürdürülmesinin de mümkün görülemeyeceği ifade edilmiştir.⁴⁵³

Sonuç olarak söz konusu raporda yeni tehditlerle başa çıkmak için giderek daha pahalı hale gelen modern teknoloji ve oldukça hareketli ve iyi donanımlı profesyonel güçlerin kullanılması gerektiği ve yeni tehditler karşısında ulusların savunma ve güvenlik alanında yalnız başına mücadelede yetersiz kalacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Parlamento, güvenlik ve savunma alanında kolektif davranılmasını ve daha derin bir entegrasyonun gerçekleştirilmesini gerekli görmüştür.⁴⁵⁴

⁴⁵² Lizbon Treaty, 2008, Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 36.

⁴⁵³ Blanca Ballester, **Cost of Non-Europe Report CoNE 4/2013 European Common Security and Defence Policy**, European Parliamentary Research Service European Parliament, 2013, ss.9-10.

⁴⁵⁴ Ballster, ss.10-11.

Ancak güvenlik kavramının gün geçtikçe kamusal yaşamın tüm alanlarını içine alacak şekilde genişlemesi ve gündelik yaşamda dahi insan haklarını ve çevre ve iklim koşullarını etkileyen silah teknolojilerinin gelişmesi sonucunda Parlamento da kimi zaman bu alanda yapılan veya yapılacak olan düzenlemelerde tartışmaların merkezinde yer alabilmektedir. Örneğin, katil robotlar olarak da bilinen ölümcül otonom silahlar (LAWS) konusundaki kurumsal düzenlemelerde Parlamento, Cenevre'deki delegasyonunun aksine insan kontrolünden yoksun olan silahları yasaklayan ve yasal olarak bağlayıcı bir antlaşmanın gerekli olduğunu onaylamış ve silahların insanların kontrolünde kalmasının güvence altına alınması gerekliliğini vurgulamıştır.⁴⁵⁵ Parlamento, 12 Eylül 2018 tarihli toplantısında AB'nin barış için küresel bir aktör olma tutkusunu hatırlatmış ve küresel silahsızlanma ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesi çabalarındaki rolünün genişletilmesi ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması için çaba göstermeye yönelik eylem ve politikaları için çağrıda bulunmuştur. Bu çerçevede Parlamento, uluslararası insan hakları hukukuna saygı gösterilmesini ve sivillerin ve sivil altyapının korunmasını sağlamak üzere HR/VP'yi, üye devletleri ve Konseyi, ölümcül otonom silah sistemlerini yasaklayan yasal olarak bağlayıcı bir araç üzerinde uluslararası müzakerelerin başlaması için çalışmaya davet etmiştir.⁴⁵⁶ Bu bağlamda AB içindeki ilkeli bir normatif aktör olarak Parlamento'nun, LAWS'un kullanımı veya yasaklanması konusunda da rolünü koruduğu ve AB içi çekişmeye yol açan bu durumun AB'nin dış ve güvenlik politikasını normatif anlamda yasal olarak bağlayıcı bir antlaşma hakkında canlandırabileceği şeklinde yorumlanmaktadır.⁴⁵⁷

Avrupa Konseyi, savunma konusunda üye devletlerin tek başlarına yetersiz kalacağı; NATO'ya bağımlılığın ise ABD politikalarını desteklediği sürece fayda sağlayacağı sonucuna varan bu rapora dayanarak, OGSP'nin etkinliği, görünürlüğü ve etkisi ile ilgili bir takım saptamalar yapmış ve AB'nin terörizm, başarısız devletler,

⁴⁵⁵ Esther Barbé and Diego Badel, "The European Union and Lethal Autonomous Weapons Systems: United in Diversity?", Elisabeth Johansson-Nogués; Martijn Vlaskamp and Esther Barbé (Eds.), **European Union Contested. Foreign Policy in a New Global Context**, Springer, Cham., 2020, pp: 133-152, ss.7-8. (Barbé and Badel, 2020)

⁴⁵⁶ European Parliament, European Parliament resolution on autonomous weapon systems (2018/2752(RSP)), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0341_EN.html, (16.11.2021).

⁴⁵⁷ Barbé and Badel, 2020, s.10.

göç, bölgesel istikrarsızlık gibi yeni tehdit unsurlarını daha sağlam bir entegrasyona dayanan ortak güvenlik ve savunma politikası için politik-stratejik gerekçe olarak öne sürülmüştür. Aynı zamanda Avrupa düzeyinde daha derin bir entegrasyon politikasının operasyonel gerekçesini oluşturmaktadır. Bu derinleşmeden kasıt da kurumların sağlamlaştırılması, akıllı savunmanın geliştirilmesi, harcamalara havuz sisteminin getirilmesi ve ⁴⁵⁸ bölgesel ve ulusüstü kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmasıdır. ⁴⁵⁹

Konsey'in AB'nin nasıl bir güvenlik aktörü olması gerektiği yönündeki somut yaklaşımı, Kurucu Antlaşmalara temel oluşturan Zirve toplantılarında da görüldüğü gibi esasen 14 Aralık 2018'de aldığı önemli ve güncel bir kararda da açık bir şekilde görülmektedir. Buna göre söz konusu karar metninde Avrupa Konseyi,

..Kalıcı Yapısal İşbirliği uygulamalarında, askeri hareketliliğin geliştirilmesinde, Avrupa Savunma Sanayii Kalkınma Programının uygulanmasında ve önerilen Avrupa Savunma Fonu ile ilgili müzakerelerde dahil olmak üzere, güvenlik ve savunma alanında kaydedilen önemli gelişmeleri memnuniyetle karşılar. Bu, sivil ODGP Sözleşmesini destekler. Bu girişimler, kapsayıcılık, karşılıklılık ve AB'nin karar alma özerklik ilkelerine tam saygı içinde, NATO'nun eylemlerini tamamlayıp desteklerken ve AB-NATO ilişkilerinin güçlendirilmesine katkı sağlarken aynı zamanda AB'nin stratejik özerkliğini ve güvenlik aktörü olarak hareket edebilme kabiliyetini de sağlamlaştırır... ⁴⁶⁰

AB Konseyi'nin yakın tarihli yukarıdaki kararı da dikkate alındığında her ne kadar AB'nin güvenlik ve savunma alanlarında yapısal işbirliğine yönelik olumlu yaklaşımı ve destekler tavrı olsa da NATO ile ilişkilerin her zaman canlı ve birbirini destekler nitelikte kalması gerektiği hususu da özellikle vurgulanmaktadır. Bu bağlamda AB Konseyi'nin, AB'nin NATO'dan bağımsız bir güvenlik aktörü olamayacağı öngörüsü ile toplanıp kararlar aldığı söylenebilir.

⁴⁵⁸ İlk kez 2010 yılında Gent Girişimi ile sözü edilen akıllı savunma, üye ülkelerin OGSP operasyonları için kullanacakları ortak bir havuzda birleştirmesini ifade etmektedir. Bkz: Ghent informal Meeting of Defence Ministers, 23-24 September 2010.

⁴⁵⁹ Ballster, ss.20-41.

⁴⁶⁰ European Council, Documents and Publications, European Council meeting (13 and 14 December 2018) – Conclusions, Brussels, 14 December 2018, (OR. en), EUCO 17/18, CO EUR 22, CONCL 7, s.4. https://www.consilium.europa.eu/register/en/content/out/?typ=SET&i=ADV&RESULT=SET=1&DOC_ID=&DOS_INTERINST=&DOC_TITLE=&CONTENTS=&DOC_SUBJECT=CONCL&DOC_DATE=&document_date_single_comparator=&document_date_single_date=&document_date_from_date=&document_date_to_date=&MEET_DATE=&meeting_date_single_comparator=&meeting_date_single_date=&meeting_date_from_date=&meeting_date_to_date=&DOC_LANCD=EN&ROWSPP=25&NRROWS=500&ORDERBY=DOC_DATE+DESC, (28.01.2019).

2.5. FARKLI YAKLAŞIMLARIN REALİST KURAM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

AB'nin özellikle askeri güç unsurlarına gereksinimi olmadığını savunan entegrasyoncu yaklaşımlara göre AB, üye devletlerin, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında kendi aralarında bütünleşmesi yoluyla ve ABD'nin sert güç olduğunu vurgulayarak önde gelen bir küresel güvenlik aktörü olabilecektir. Bu yaklaşımlara göre AB, askeri kapasitesi olmadan veya askeri araçlara başvurmayaya gerek duymadan nefret söylemi, yükselen milliyetçilik, ırkçılık ve küresel terörizm gibi uluslararası güvenlik sorunlarında çatışma önleyici sivil bir küresel güvenlik aktörü olabilecektir. Zira daha çok dışsal nitelikli göç ve küresel terörizm gibi uluslararası güvenlik sorunları AB üyesi olan ulus devletleri de olumsuz etkilemektedir ve bu sorunların barışçıl çözümü bu ülkelerin çıkarlarına daha uygundur. AB'nin askeri güce gereksinimi olduğunu savunan entegrasyoncu yaklaşım ise, AB'nin uluslararası güvenlik sorunları karşısında sahip olduğu sivil güç kapasitesini daha etkin kullanarak uluslararası ilişkilerde ağırlığını hissettirebilmesi için askeri kapasitesini de geliştirmesini gerekli görmekte ve hatta şart koşturmaktadır. Zira anarşik uluslararası sistemde askeri güç olmazsa olmazdır.

AB'nin normatif güç olduğunu varsayan entegrasyoncu yaklaşım bakımından günümüzde uluslararası güvenlik; ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel olmak üzere çeşitli unsurlarla birlikte değerlendirilmektedir. Bu bağlamda AB'nin güncel güvenlik sorunları ile baş edebilmesi ve bu alanda etkin bir küresel aktör olabilmesi için çoktaraflılık, demokrasi ve insan hakları konusunda sahip olduğu değerlerle ön plana çıkması gerekli görülmektedir. Özellikle terörizm, göç, uluslararası kaçakçılık, çevre kirliliğinin önlenmesi, iklim değişikliği sorunlarının ciddiye alınması, sivil kriz yönetimi gibi daha birçok insani krizde uygulanması gereken güvenlik önlemlerinde standardizasyonunun sağlanması ve bunun demokratik, şeffaf ve katılımcı bir çerçevede gerçekleştirilmesinde AB'nin gündem belirleyici bir küresel güvenlik aktörü olabileceği ileri sürülmektedir.

Entegrasyoncu yaklaşım çerçevesinde Avrupa devletleri arasında daha sıkı bir siyasal işbirliğine dayalı olan ortak güvenlik politikası oluşturma girişimlerinin felsefi ve kurumsal alt yapısı daha çok Fransa'nın başını çektiği ülkelerin hükümetlerarası,

diğer Avrupa devletlerinin uluslarüstü bir yapıyı tercih etmelerinden dolayı görüş birliği sağlanamadığından geliştirilememiştir. Dolayısıyla entegrasyoncu yaklaşımın ürünü olan ve Avrupa güvenliğinin Avrupalılar tarafından sağlanmasını öngören teklifler, diğer Avrupalı devletlerce kabul görmemiş; özellikle Almanya'nın da güçlenmesinin bir risk olarak görüldüğü dönemlerde nükleer güce de sahip olan ABD'nin içinde bulunduğu NATO, daha güvenli bir örgütlenme olarak kabul edilmiştir. Zira AB'nin güvenlik ve savunma politikalarında hızla yol almasına rağmen Petersberg görevlerini yerine getirebilmesi için bu alandaki yeteneklerini çok daha fazla geliştirmesi gerektiği de önemli bir gerçek olarak gözler önüne serilmiştir.⁴⁶¹ Bu bağlamda II. Dünya Savaşından sonra özellikle Soğuk Savaşın ilk döneminde her ne kadar Avrupa güvenliğinin Avrupalılar tarafından sağlanması için entegrasyoncu üye ülkeler birtakım girişimlerde bulunmuş olsalar da sonuçta her zaman Atlantikçi bir güvenlik anlayışı egemen olmuş ve güvenlik konularında Avrupa'yı federal bir modele götürecek plan ve projeler çoğunlukla kabul görmemiştir.

Ayrıca üye ülkelerin dış politika davranışlarında devlet başkanlarının duruşları da önemli bir etken olarak karşımıza çıkmıştır. De Gaulle'ün ardından göreve başlayan yeni Fransa devlet başkanı Pompidou ile Fransa'nın Avrupa bütünleşmesine yaklaşımı daha enternasyonalist, yani uluslarüstü, AB vatandaşlığına kadar uzanan bir çizgiye kaymış bu da entegrasyoncu yaklaşımın devlet başkanlarının tercihlerine göre değişken olabileceğini gösteren iyi bir örnek teşkil etmiştir. Önceki başlıklarda detaylı olarak incelenmiş olan 1970 tarihli Lüksemburg Raporu'na dayanılarak oluşturulan ve ortak güvenlik ve savunma konularının kapsam dışı bırakılıp yalnızca dış politika konularında işbirliği yapılmasını kabul eden ASİ de bunu somut olarak ortaya koymaktadır. Nihayetinde De Gaulle'ün 5. Cumhuriyet dönemindeki iktidarına rastlayan dönemde ortak güvenlik ve savunma alanında hükümetlerarası bir modele yönelik olarak plan ve projeler hazırlanmış; entegrasyoncu üye ülkeler de bu plan ve projelerin başını çekmişlerdir. Ancak ulus devletlerin güvenlik konusunda çıkarlarının birbirini ile bağdaşmaması, bu konudaki yetkilerini bir başka kuruma devretmede isteksiz olmaları nedeniyle savunma ve güvenlik alanında başlatılan girişimler ağır aksak ilerlemiş ve NATO gölgesinde gelişmeye devam etmiştir.

⁴⁶¹ Jolyon Howorth, **Security and Defence Policy in the European Union**, Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2007, s.115.

Realist kuramın varsayımları dikkate alındığında AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün Atlantikçi yaklaşımlarla çok daha açık bir şekilde ifade edilebileceği söylenebilir. Zira realist kuram, üye ülkelerin özellikle dış ve güvenlik politikaları söz konusu olduğunda kendi çıkarlarını önceliğini ve bu alandaki karar alma iradesini başka bir üst kuruluşa devretme konusunda taviz vermeyeceğini varsaymaktadır. AB'nin güvenlik ve savunma politikalarında bütünleşmesine yönelik olarak Atlantikçi yaklaşım da ABD ve NATO'yu AB'nin bu konulardaki stratejik ortağı ve doğal bir müttefiki olarak görmektedir. Hatta geleneksel Atlantikçi yaklaşım, AB'nin, üye ülkelerin güvenlik ve savunma alanında küresel bir aktör olması yönünde gerçek bir irade ortaya koymayıp özellikle NATO'nun gölgesinde kalmayı tercih ettiğini varsaymaktadır. Geleneksel Atlantikçi yaklaşım, AB'nin ortak savunma politikası çerçevesinde bütünleşmesini ve sert güç unsurlarını kullanmasını gerektiren küresel güvenlik aktörlüğünü olanaksız görmektedir. Buna göre AB, sivil ve normatif güç unsurlarıyla NATO'nun stratejik ortağıdır ve sert güç unsurlarını içeren ortak savunma kapasitesini geliştirmesine gerek yoktur.

Post-Atlantikçi yaklaşım olarak ifade edilen ve güncel uluslararası gelişmeler çerçevesinde çok taraflılığı ön plana çıkaran güvenlik ve savunma yaklaşımı AB'nin sadece NATO ile stratejik bir ortak olmasının rasyonel olamayacağını ve diğer küresel güçlerle de işbirliğini geliştirebilmek için stratejik özerkliğe sahip olması gerektiğini varsaymaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde AB, özellikle Brexit ve savunma harcamalarına daha fazla katkı yapması gerektiği yönündeki baskılar sonucunda ortak savunmaya daha fazla yatırım yapmak ve bu alanda daha fazla özerkliğe sahip olmak için çabalamak zorunda kalacaktır. Bu bağlamda savunma kapasitesi bakımından NATO'nun ve diğer küresel güçlerin oldukça gerisinde kalan AB, üyeler arasındaki derin stratejik farklılıklar nedeniyle ABD ile ortaklığın, küresel bir aktör olarak AB kurumsal kimliği altında değil, ikili veya çok taraflı taktiksel bağlarla sürdürüleceği; bunun da liberal dünyanın yapısal dönüşümlerini yansıtan önemli bir gösterge olacağı öngörülmektedir.

AB Bürokrasinin AB'nin küresel güvenlik aktörlüğüne yaklaşımları, ortak dış ve güvenlik politikaları ile ilgili kurumlar üzerinden ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Savunma ve güvenlik politikaları bakımından AB, kurucu Antlaşmalarda yaptığı değişikliklerle gerek kurumsal karar alma mekanizmasını gerekse politikaların

birbiriyle uyum ve tutarlılığını geliştirmek için birçok adım atmıştır. Bürokratik açıdan kurumların OGSP bağlamında giderek daha uyumlu ve tutarlı hale gelmiş olduğu yadsınamaz bir gerçek olmasına rağmen, Dinan'ın da belirttiği gibi “ulusal liderler ve Komisyon Başkanı, AB'nin dış temsilinin belirli yönleri söz konusu olduğunda mutlaka HR/VP'ın arka planında kalmaya istekli olmayacaklardır. Kendisinden önceki AGSP için olduğu gibi OGSP için de temel sorun, AB'nin politikanın işlemesi için yeterince şey yapmaması, söyleminin gerçeği aşması ve potansiyelinin harekete geçme isteğinden çok daha büyük kalmasıdır”. Dinan'a göre “OGSP'nin tarihi, üye devletlerin çoğu zaman yerine getirmediği taahhütler konferanslarından ibarettir”.⁴⁶²

Dolayısıyla AB savunma alanında getirdiği bürokratik yenilikler bakımından gün geçtikçe devleşirken, üye ülkelerin iradesine bağlı olan ve politikaların eyleme dönüşmesi anlamına gelen kalıcı ve küresel koşullara hızla uyum sağlayan askeri bir kapasite oluşturmak konusunda bürokrasiyi aşamamaktadır. Bu da realizm kuramının en önemli varsayımı olan ve savunma söz konusu olduğunda ulus devletlerin egemenlik yetkisini devretmek istememeleri ile çok yakından ilgilidir. Yapısal realizmin varsayımlarında da belirtildiği gibi ulus devletler zaman zaman ortak paydada işbirliği yapmak üzere kurumsal iyileştirme yapmak konusunda anlaşmışlar; ancak oluşturulan kurumların harekete geçirilmesi ve mevcut kapasitenin kullanımı konusunda son sözün kendilerinde olmasını istemişlerdir.

⁴⁶² Dinan, s.564.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AB’NİN KÜRESEL GÜVENLİK AKTÖRLÜĞÜNÜN MEVCUT KAPASİTESİ

3.1. AB’NİN ASKERİ OPERASYONLARI

3.1.1. Yasal Dayanak ve Karar Alma Mekanizması

AB, bugüne kadar OGSP’nin bir parçası olarak Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarında yer alan birçok ülkede sivil ve askeri araçlar kullanarak birçok denizaşırı operasyon gerçekleştirmiştir.⁴⁶³ Aralık 2022 itibari ile yaklaşık 4.000 askeri ve sivil personelle birlikte AB’nin sivil ve askeri araçlarını kullanarak sürdürdüğü 8 askeri operasyonu ve 11 sivil misyonu bulunmaktadır. Devam etmekte olan 8 askeri operasyonun 2’si Mali’de, 2’si Orta Afrika’da (bunlardan biri OGSP kapsamında değil) 2’si Somali’de 1’i Bosna Hersek’te, 1’i de Güney Afrika-Mozambik’te ve 1’i de Ukrayna’da sürdürülmektedir. Sivil misyonlar da Ukrayna, Gürcistan, Filistin, Irak, Libya, Nijerya, Atalanta ve Akdeniz olmak üzere dünyanın birçok yerinde devam etmektedir.⁴⁶⁴

HR/VP Josep Borrell, OGSP kapsamındaki sivil misyonlar ve askeri operasyonların amacını, küresel güvenlikle bağlantılı olarak açıklamıştır. Buna göre, AB sınırlarının dışında yaşananların, Avrupa vatandaşlarının güvenliği üzerinde doğrudan etkisi vardır. OGSP misyonları ve operasyonları, AB’nin dış ve güvenlik politikası kapsamında benzersiz bir araçtır ve yurt dışında ve yurt içinde küresel güvenliğe katkıda bulunur. Borrell’e göre bu misyon ve operasyonların amaçları,

⁴⁶³ Bugüne kadar ilki 2003 yılında başlayan misyonlardan EUPM/BiH, EUNAVFOR MED Operation Sophia(link is external), CONCORDIA/FYROM, EUPOL Afghanistan, EUPOL PROXIMA/FYROM, EUPAT, EU SSR Guinea-Bissau, EUFOR Tchad/RCA, EUJUST THEMIS/Georgia, EUJUST LEX-Iraq, EUAVSEC South Sudan, EUMAM RCA, ARTEMIS/DRC, EUPOL RD CONGO, EUSEC RD CONGO, EUPOL KINSHASA (DRC), EUFOR RD Congo, EUFOR RCA, Aceh Monitoring Mission – AMM olmak üzere toplam 19 görev tamamlanmıştır. Bkz. EEAS, EU Missions and Operations, https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-missions-and-operations_en, (23.05.2022).

⁴⁶⁴ EEAS, EU Missions and Operations, March 2022, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU-mission-and-operation_2022-new-layout-V2.pdf. (26.05.2022). (EEAS, EU Missions and Operations, 2022).

çatışma ve krizlerin çözümüne veya önlenmesine yardımcı olmak, ortakların kapasitelerini artırmak ve nihayetinde AB ve vatandaşlarını korumaktır.⁴⁶⁵

Askeri operasyon ve sivil misyonların yasal dayanağı ABA'ya dayanmaktadır. ABA'nın 42. maddesi, ortak savunma ve güvenlik politikasını, ortak güvenlik ve dış politikasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul eder ve bu politikanın Birliğe askeri ve sivil imkanlara dayanan operasyonel bir kapasite sağladığını belirtir. Buna göre Birlik, "BM Kurucu Antlaşması ilkelerine⁴⁶⁶ uygun olarak" çatışmaların önlenmesini ve uluslararası güvenliğin güçlendirilmesini sağlamak amacıyla, Birlik dışındaki görevlerde bu kapasiteye başvurabilir. Ancak bu maddede AB'nin ortak savunma ve güvenlik politikaları bakımından tek başına küresel bir aktör olma konumunu zorlayan bir husus dikkat çekmektedir. Antlaşma'nın 42/2 maddesinin 2. Paragrafına göre "Birliğin politikası bazı üye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının belirli özelliklerine zarar vermez ve ortak savunmalarının NATO bünyesinde gerçekleştiğini düşünen bazı üye devletlerin NATO Antlaşmasından doğan sorumluluklarına saygı gösterir ve bu çerçevede kararlaştırılmış ortak güvenlik ve savunma politikası ile uyumlu olur."⁴⁶⁷ Bu bağlamda yasal olarak AB'nin uluslararası güvenlik sorunlarına müdahale etmesini sağlayan sivil misyonlar ve askeri operasyonlar da NATO'nun öngördüğü güvenlik anlayışının dışına çıkamayacaktır.

ABA'nın 42/4 maddesi uyarınca herhangi bir sivil ya da askeri misyonun başlatılması, bir üye devletin girişimi veya HR/VP önerisi üzerine, oybirliği ile karar alan Konsey'in yetkisindedir. Konsey, Birlik çerçevesinde Birliğin değerlerini korumak ve çıkarlarına hizmet etmek amacıyla herhangi bir görevin gerçekleştirilmesini bir veya buna istekli olan ve böyle bir görev için gerekli yeterliğe

⁴⁶⁵ Josep Borrell, "EU Missions and Operations EU Common Security And Defence Policy (CSDP)", July 2020, EEAS homepage > EEAS > EU CSDP missions and operations, Brussels, 26/08/2020 . (29.01.2021). (Borrell)

⁴⁶⁶ BM Kurucu Antlaşmasındaki ilkeler, Antlaşma'nın 2. maddesinde sayılmıştır. Buna göre bu ilkeler, tüm üyelerin egemen ve eşit olması, tüm üyelerin, üyelik sıfatından doğan hak ve çıkarlardan tam olarak yararlanmasını sağlamak için iş bu Antlaşmaya uygun olarak üstelendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmesi, uluslararası anlaşmazlıkların, uluslararası barış ve güvenliği ve adaleti tehlikeye düşürmeyecek şekilde barışçıl yollarla çözülmesi; uluslararası ilişkilerde herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı BM amaçları ile bağdaşmayacak şekilde kuvvet kullanmaktan kaçınılması, BM'nin iş bu antlaşma gereği giriştiği tüm eylemlerde örgüte her türlü yardımın yapılması; BM üyesi olmayan devletlerin de uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının gerektirdiği ölçüde bu ilkelere uygun olarak hareket etmesinin sağlanması ve son olarak istisnai olarak zorlayıcı önlem gerektiren durumlar hariç olmak üzere herhangi bir devletin iç yetki alanına giren konularına müdahale edilmemesi.

⁴⁶⁷ ABA, md.42/2.

sahip olan bir grup üye devlete verebilir. Dolayısıyla sivil misyonlar ve askeri operasyonlarda karar alma mekanizmasının yetkili organı AB Konseyi'dir.

Bununla birlikte OGSP kapsamındaki sivil misyonlar ve askeri operasyonlar, üçüncü devletlerin katılımına da açıktır ve bugüne kadar 20 Katılım Antlaşması (FPA) ile bu tür katılımlar sağlanmıştır. Yine de bu sivil misyonlar ve askeri operasyonlar için gerekli olan kapasitenin çoğunluğu, üye devletler tarafından sağlanmıştır.⁴⁶⁸ Ayrıca üçüncü devletlerin temsilcileri ve operasyon komutanları komitenin çalışmalarına katılabilmelerine rağmen, ancak oy kullanma hakları bulunmamaktadır.⁴⁶⁹

Kriz yönetimi operasyonları kapsamında değerlendirilen bu sivil misyon ve askeri operasyonların siyasi kontrolünü ve stratejik yönetimini, Siyasi ve Güvenlik Komitesi (Political and Security Committee- PSC) yürütür. Konsey, Komiteye operasyonların amaçlarına ve süresine yönelik olarak ve Konseyin uygun bulduğu şekilde karar alma yetkisi verir.⁴⁷⁰ PSC, üye devletlerin Brüksel'de yerleşik büyükelçilerinden oluşur ve EEAS temsilcileri tarafından yönetilir. Genel olarak haftada iki kez toplanır; fakat gerektiğinde daha sık da toplanabilmektedir.⁴⁷¹ EUNAVFOR MED Irini gibi askeri operasyonlar, genellikle karargâhta yönetici yetkisine sahip olan bir üye devlet tarafından organize edilmektedir. Orta Afrika Cumhuriyeti, Mali ve Somali'deki askeri eğitim görevleri ise, tek bir komuta altında askeri ve sivil aktörler arasında daha iyi bir koordinasyon ve işbirliği sağlayan ve EEAS'ın Brüksel'deki Askeri Personelinde bulunan Askeri Planlama ve Yürütme Kabiliyeti (MPCC) tarafından gerçekleştirilmektedir. Tüm sivil misyonlar da EEAS'ın Sivil Planlama Sevk ve İdare Yeteneği (Civilian Planning and Conduct Capability - CPCC) tarafından yönetilmektedir.⁴⁷²

Sivil misyonlar için ortak maliyetler AB bütçesi (Ortak Dış Güvenlik Politikası) tarafından karşılanmaktadır. OGSP bütçesi de HR/VP sorumluluğu altında

⁴⁶⁸ Borrell, ss.1-2.

⁴⁶⁹ The mechanism for financing military operations (Athena), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=URISERV:l33281>, (31.01.2021).

⁴⁷⁰ ABA md. 38.

⁴⁷¹ European Council Council of the European Union, The Council of the EU Preparatory bodies, Political and Security Committee (PSC), <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>, (31.01.2021).

⁴⁷² Borrell, s.2.

AB Komisyonu'un Dış Politika Araçları Servisi tarafından yönetilmektedir. OGSP askeri operasyonları ise AB bütçesi tarafından finanse edilemez. Bu nedenle, askeri operasyonların maliyetleri, genel olarak operasyonlara katılan devletler tarafından karşılanır. Mart 2004'te AB liderliğindeki askeri operasyonlardan kaynaklanan belirli ortak harcamaların karşılanmasını koordine eden bir sistem olarak ATHENA finansman mekanizması kurulmuştur. AB üye devletleri (askeri OGSP faaliyetlerinin dışında kalmayı tercih eden Danimarka hariç), bu mekanizmaya gayri safi milli gelirlerine dayalı bir yıllık payla katkıda bulunmaktaydılar. ATHENA Mekanizması ile Danimarka hariç tüm üye devletler, AB askeri operasyonlarından kaynaklanan ortak maliyetleri karşılamaktaydılar.⁴⁷³

Mart 2021'de ATHENA mekanizmasının yerini Avrupa Barış Aracı (European Peace Facility- EPF) almıştır. EPF, yedi yıllık bir süre için (2021-2027) AB Bütçesi dışında finanse edilen 5 milyar Euro değerinde yeni bir fon olarak açıklanmıştır. EPF, daha önce ATHENA mekanizması tarafından karşılanan askeri görev ve operasyonlarının ortak maliyetlerini finanse edecektir. EPF'nin ATHENA mekanizmasının araçlarının sınırlamalarını gidereceği, AB askeri misyonlarının ve operasyonlarının ortak maliyetlerinin artan bir finansman yelpazesini kapsayacağı ve AB'nin ikili veya uluslararası veya bölgesel kuruluşlar aracılığıyla küresel düzeyde ortaklarına destek vermesine olanak tanıyacağı öngörülmektedir. EPF'nin ayrıca askeri aktörler için kapasite oluşturma faaliyetlerine ve güvenlik amaçları için eğitim, ekipman ve altyapı sağlanmasına olanak tanınması ve böylece AB'nin ve ortaklarının krizleri ele alma, çatışmaları önleme ve kendi güvenlik ve istikrarlarını sağlama kapasitelerini - nüfuslarının yararına olacak şekilde - geliştirmesine olanak sağlaması beklenmektedir. Bu yönüyle EPF'nin AB'nin OGSP kapsamındaki askeri operasyonlarına ve sivil misyonlarına karar verme prosedürlerini basitleştirme ve tutarlılık bağlamında önemli bir katma değer katacağı öne sürülmektedir.⁴⁷⁴

⁴⁷³ Herbert Sailer, "EU Capability Development", Jochen Rehl (Ed.), **Handbook On CSDP The Common Security and Defence Policy of The European Union**, Volume I, 3rd edition, Directorate for Security Policy of the Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria, 2017, ss.194-206, s.202.

⁴⁷⁴ EurLex, Council Decision (CFSP) 2021/509 of 22 March 2021 establishing a European Peace Facility, and repealing Decision (CFSP) 2015/528, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32021D0509>, (09.12.2022).

EDF'nin işleyiş kuralları uyarınca OGSP kapsamındaki askeri operasyonların maliyetleri büyük oranda “katılımcılar kendi masraflarından sorumludur” (costs lie where they fall) ilkesine uygun olarak operasyona katılan AB üye devletleri tarafından karşılanmaktadır.

Burada özel olarak Atlantikçi ülkelerden biri olan Danimarka, Lizbon Antlaşmasına eklenen 22 No'lu Protokol uyarınca, Birliğin savunma ile ilgili sonuçları olan kararlarına ve eylemlerine katılmayacağını bildirdiğinden dolayı ATHENA mekanizmasına ve onun yerini alan EPF'ye dahil olmamıştır. Bu da AB'nin savunma ve güvenlik alanında küresel bir güvenlik aktör olması bakımından önemli bir ölçüt olarak kabul edilen “uyum” kriterini zayıflatan önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

3.1.2. Avrupa Barış Aracı Tarafından Finanse Edilmekte Olan Askeri Operasyonlar

3.1.2.1. EUFOR ALTHEA: Bosna-Hersek Askeri Operasyonu

3.1.2.1.1. Operasyonun Dayanağı Olan Siyasi İradenin Gelişimi

Mart 1992'de Eski Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nin (Yugoslavya) altı cumhuriyetinden biri olan Bosna-Hersek'in, üç yıldan fazla süren şiddetli bir savaş dönemine girdiği ve bu savaşın 100.000 ila 200.000 arasında insanın ölümüne ve ayrıca nüfusun yarıdan fazlasının yerlerinden olmasına neden olduğu bilinmektedir. Söz konusu iç savaşın, 1995 yılında, uluslararası toplumun yardımıyla ve NATO himayesinde müzakere için bir araya gelen Belgrad, Saraybosna ve Zagreb liderlerinin Dayton Antlaşması'nı imzalanmasıyla sona erdiği ve Paris'teki bu antlaşmaların da Bosna Hersek'te çatışmaların önlenmesi ve barışın inşası için uzun bir yolun başlangıcı olduğu kabul edilmektedir.⁴⁷⁵

NATO, Dayton Antlaşmaları'nın tüm taraflarca uygulanmasının sağlanması, çatışmaların azaltılması, silahlı kuvvetler ve sivil nüfusun askerden arındırılması/ silahsızlandırılması ve yerlerinden edilmiş kişilerin ülkelere geri gönderilmesi amacıyla, 1995-2004 yılları arasında dokuz yıl boyunca Bosna Hersek'te kalmıştır. Bu

⁴⁷⁵ Ivana Boštjančič Pulko, Meliha Muherina, Nina Pejić, “Analysing the Effectiveness of EUFOR Althea Operation in Bosnia and Herzegovina” **European Perspectives – Journal on European perspectives of the Western Balkans**, Cilt: 8 Sayı: 1/ (14), Yıl: 2016, pp 85-114, s.87.

amaçla oluşturulan NATO'nun ilk görev gücü, IFOR (Implementation Force-Uygulama Gücü) olarak adlandırılmış ve Aralık 1995'te 60.000'den fazla askerle operasyonel hale getirilmiştir. Tam olarak bir yıl sonra IFOR'dan görevi devralan SFOR, sekiz yıl süren operasyonunun ardından Haziran 2004'te İstanbul Zirvesi'nde kuvvetlerini geri çekeceğini bildirmiştir. Ayrıca Uluslararası Balkanlar Komisyonu'nun, SFOR'un Bosna Hersek'ten ayrılmasından beş ay gibi kısa bir süre sonra hazırladığı raporunda, Bosna'nın gerçekte hala istikrarsız bir durumda bulunduğu vurgulanmış ve bölgenin çözümsüzlüğe de yatkın olduğu öne sürülmüştür. Sözü edilen rapora göre NATO'nun dokuz yıllık operasyonunun sonucunda Bosna Hersek'te ekonomik büyüme sıfıra yakın, işsizlik oranları yüksek, yolsuzluk yaygın ve bölge halkı yeni ortaya çıkan demokratik kurumlara güvensiz olup kötümser bir tablo mevcuttu.⁴⁷⁶

O zaman AT Dönem Başkanı ve Lüksemburg Dışişleri Bakanı Jacques Poos ve AT Komisyon Başkanı Jacques Delors, bu kötümser tabloyu iyileştirmek, gittikçe karmaşıklaşan siyasi, ekonomik ve askeri sorunları çözmek; dahası, çatışan tarafların askeri ve polis güçlerini ulusal bakanlıklar altında bütünleştirmek, yolsuzluğu azaltmak, yaygın işsizlikle mücadele etmek ve yabancı yatırımı çekmek için AB'nin sorumluluk alması gerektiğini belirten önemli kişiler olmuşlardır. Bu bağlamda bölgedeki tüm AB Üye devletlerine ve ülkelerine hitap eden Romano Prodi, Selanik Zirvesi'nde bölge ülkelerinin üyelik perspektifinde AB ile bütünleşmesinin sağlanmasının mutlak gerekliliğini ilan etmiş ve AB Konseyi'nin de bunu hayata geçirmek için elinden geleni yapmaya hazır olduğunu ifade etmiştir.⁴⁷⁷

Bu ifadelerin ardından 9 Temmuz 2004'te 1551 sayılı ve 22 Kasım 2004'de 1575 sayılı BMGK Kararları⁴⁷⁸, AB'nin Bosna Hersek'teki uluslararası güvenliğe katkı sağlama kararlılığını küresel anlamda pekiştirmiş ve böylelikle AB, Althea Operasyonu için BM'den tam yetki alarak kendisine meşru bir zemin de yaratmıştır.

⁴⁷⁶ Sandro Knezović, "Scanning EUFOR – Operation ALTHEA and a possible Croatia's role in it" **Croatian International Relations Review**, Cilt:11, Sayı:40, Yıl:2005, ss.125-132, s.126.

⁴⁷⁷ Knezović, s.126.

⁴⁷⁸ UN Security Council, Resolution 1551 (2004), [https://undocs.org/en/S/RES/1551\(2004\)](https://undocs.org/en/S/RES/1551(2004)); UN Security Council, Resolution 1575 (2004), [https://undocs.org/en/S/RES/1575\(2004\)](https://undocs.org/en/S/RES/1575(2004)) (10.02.2021).

Hatta 9 Kasım 2020’de alınan 2549 sayılı BMGK Kararı uyarınca AB’nin Althea kapsamındaki görev süresi 12 ay; 02 Kasım 2022’de yine 12 ay daha uzatılmıştır.⁴⁷⁹

ALTHEA operasyonu, 2004 yılında NATO kapsamındaki SFOR istikrar gücünden devralınan ve Berlin Plus düzenlemelerinin işletildiği en büyük AB askeri operasyonu olarak ifade edilmektedir.⁴⁸⁰ AB kaynaklarına göre, Eski Yugoslavya’yı oluşturan 6 cumhuriyetten biri olan Bosna-Hersek, 1992’de 100.000’den fazla insanın hayatına mal olan şiddetli bir savaş dönemine girmiş, 1995’te Uluslararası Topluluk ve NATO’nun yardımıyla, Paris’te Dayton Antlaşmalarının imzalanmasıyla söz konusu savaş sona ermiştir. Dayton Antlaşması da ülkeyi harabeye çeviren bu savaşta barışı ve refahı yeniden tesis edecek olan uzun bir yolun başlangıcı olarak kabul edilmiştir. 2003 yılında yayınlanan Selanik Bildirgesi ise Batı Balkanların hem merkezi hem de önemli bir parçası olan Bosna-Hersek’in geleceğinin AB’de görüldüğünü gösteren önemli bir siyasi irade olarak değerlendirilmiştir. Böylece ALTHEA Operasyonu da Birlik tarafından Bosna-Hersek’e karşı kapsamlı ve tutarlı taahhüdünün bir göstergesi şeklinde normatif bir temele oturtulmuştur.⁴⁸¹ Dolayısıyla AB açısından söz konusu operasyonun amacı, etnisiteye dayandırılan Dayton Antlaşması nedeniyle oldukça karmaşık ve zayıf olan Bosna Hersek’in merkezi yönetimini güçlendirmek ve AB müktesebatına uyum için gereken düzenlemeleri yapabilmesine olanak veren kapsamlı bir stratejik destek sağlamak şeklinde ifade edilebilir.

3.1.2.1.2. Operasyona Yönelik Farklı Yaklaşımlar ve Tartışmalar

ALTHEA Operasyonunun aktif destekçileri, Avrupa-Atlantik Komisyonu, Küresel Güç AB (Global Power EU), İnsan Güvenliği Koalisyonu ve gözlemciler (bystanders) olmak üzere dört grupta incelenmiştir.⁴⁸² Buna göre Avrupa-Atlantik Konseyi’nin AB üyesi ülkeleri olan Birleşik Krallık, Hollanda, Yunanistan, İtalya, Polonya, Portekiz, Macaristan, Litvanya, Romanya ve Slovakya operasyona aktif

⁴⁷⁹ UN Security Council, Resolution 2549 (2020), [http://undocs.org/en/S/RES/2549\(2020\)](http://undocs.org/en/S/RES/2549(2020)), (10.02.2021); UN Security Council resolution 2658 (2022), <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2658>, (12.12.2022).

⁴⁸⁰ Münevver Cebeci, “NATO, AB ve Türkiye: OGSP Açmazı”, **Marmara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:20, Sayı:2, Yıl:2012,ss.95-120, s.105.

⁴⁸¹ European Union Force in BiH Operation ALTHEA, About EUFOR, Background, 14 February 2021, <http://www.euforbih.org/index.php/about-eufor/background>, (01.02.2021).

⁴⁸² Palm, ss.73-76.

destek veren en önde gelen ülkeler olarak belirtilmiştir. Bu grup, AB'nin NATO bağlamındaki askeri araçlarının dış politikada önemli bir rol oynayacağını savunan Atlantikçi grup olarak da ifade edilmektedir.⁴⁸³ Atlantikçi grup, EUFOR Althea'yı AB-NATO tamamlayıcılığının altını çizmek için memnuniyetle karşılamış ve bu nedenle önceki NATO operasyonunun sürekliliğini vurgulamıştır. Ancak organize suçla mücadelenin EUFOR'un görev alanına dahil edilmesi konusunda Birleşik Krallık ve İtalya, Hollanda'dan farklı bir tutum ortaya koymuştur. Hollanda organize suçla mücadeleyi EUFOR'un görevinin bir parçası olarak görmezken, Birleşik Krallık ve özellikle İtalya bunu desteklemişlerdir.⁴⁸⁴

Entegrasyoncu AB güvenlik yaklaşımının görüşlerini yansıtan Küresel Güç AB koalisyonunca da askeri araçlar, dış politika bağlamında büyük önem taşımaktadır. Bu koalisyonun üyeleri, askeri operasyonların, özellikle AB vatandaşlarının mali ve insani bir çaba göstermeye istekli olması gereken vazgeçilmez bir araç olduğuna dair fikir birliğine varmışlardır. Dahası, bu koalisyon askeri enstrümanı daha jeostratejik ve ulusal çıkarlar da dahil olmak üzere bir dizi amaç için kullanmaya hazırdır. Bu grubun, Atlantikçi gruptan en önemli farkı, NATO'dan bağımsız olarak özerk AB güvenlik kimliğini güçlü bir şekilde vurgulamasıdır. Bu koalisyonun en önde gelen üyeleri ise Fransa ve eski Yüksek Temsilci Javier Solana olmuşlardır. Yine İspanya ve Belçika da, temkinli olsalar da bir güvenlik aktörü olarak AB'ye verdikleri sözlü desteklerle bu grupta değerlendirilmektedirler. Dolayısıyla Küresel Güç AB koalisyonunun, Avrupa-Atlantikçi gruptan farklı nedenlerle de olsa, SFOR'dan sonra EUFOR Althea'nın başlamasını memnuniyetle karşıladığı öne sürülmektedir. Ayrıca bu grubun desteğinin merkezinde yer alan ve AB güvenlik politikasının ayırt edici karakterine yapılan vurgunun EUFOR Althea operasyonu için de geçerli olacağı belirtmektedir. Son olarak tespit edilen önemli bir husus da daha önce de sözü edildiği gibi Solana'nın EUFOR Althea'yı destekleyen kilit aktörlerden biri iken, Fransa'nın daha çekingen bir pozisyon aldığıdır.⁴⁸⁵ Bu bağlamda askeri müdahale söz konusu

⁴⁸³ Pascal Vennesson, "Competing Visions for the European Union Grand Strategy", **European Foreign Affairs Review**, Cilt:15, Sayı:1, Yıl: 2010, ss. 57-75; Heiko Biehl, Bastian Giegerich and Alexandra Jonas (Eds.), **Strategic Cultures in Europe Security and Defence Policies Across the Continent**, Springer, Potsdam, Germany, 2013.

⁴⁸⁴ Palm, ss.73-74.

⁴⁸⁵ Palm, s.74.

olduğunda aynı tarafta yer alan aktörler arasında bile görüş ve tutum farklılıkları olduğu görülmektedir.

İnsan güvenliği koalisyonu, ALTHEA operasyonunda askeri gücün kullanımını sadece sivillerin korunması hususunda meşru olarak kabul etmiş, daha çok askeri olmayan araçların kullanılmasının tercih edilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Buna göre masum sivillerin hayati tehlikesinin söz konusu olduğu durumlarda, değerlerin korunması savunmak için askeri güç konuşlandırılabilir; dolayısıyla bu yaklaşım, AB'yi NATO'ya tercih etmek gerektiğini savunur ve en büyük meşruiyet kaynağının BM olduğu hususuna da büyük önem verir. Bu koalisyonu uyan AB üyesi devletler ise kendisini tüm dünyanın ahlaki süper gücü olarak gören ve değer odaklı bir dış politika benimseyen İsveç⁴⁸⁶ öncülüğünde İrlanda ve Finlandiya gibi tarafsız, gözlemci devletler şeklinde tespit edilmiştir. Bununla birlikte herhangi bir resmi yetkiden yoksun olmasına rağmen insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesine vurgu yapan Avrupa Parlamentosu da kurumsal anlamda bu koalisyonun bir parçası olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak her ne kadar organize suçla mücadele konusunun AB'nin askeri operasyonunun yetkisi dâhilinde olup olmayacağı konusunda tereddütler yaşanmış olsa da İnsan Güvenliği koalisyonunun ALTHEA'yı desteklediği belirtilmektedir. Özellikle AB Parlamentosu'nun Solana'nın önerilerinin güçlü bir destekçisi olduğu ortaya koyulmuştur.⁴⁸⁷

Gözlemciler olarak tarif edilen bir diğer grup ise ALTHEA koalisyonunun en az uyumlu grubu olarak değerlendirilmiştir. Bu grubun en temel özelliği, Avrupa değerlerini güç kullanarak savunmak için önemli riskler alma konusunda isteksiz olmaları şeklinde ifade edilmektedir. Operasyona destek olmak konusundaki bu isteksizliğin örneğin Almanya gibi güvenlik için risk almaktan kaçınma, Avusturya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs, Estonya, Letonya, Malta ve Slovenya gibi ülkeler bakımından kendi savunmalarını güçlendirmeye odaklanma ve AB Komisyonu

⁴⁸⁶ Özellikle Kosova müdahalesinde İsveç'in rolünü inceleyen ve İsveç'i "conscience of the World" olarak tasvir eden bir çalışma için bkz. Carmen Wunderlich, "Moving beyond neutrality: Sweden's changing attitude towards the military use of force", Anna Geis, Harald Müller, Niklas Schörnig (Eds.), **The Militant Face of Democracy Liberal Forces for Good**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2013, ss.269-307, s.277.

⁴⁸⁷ Palm, s.74; Cornelius Friesendorf & Susan E. Penksa, "Militarized Law Enforcement in Peace Operations: EUFOR in Bosnia and Herzegovina", **International Peacekeeping**, Cilt:15, Sayı:8, Yıl:2008, ss.677-694, s.688.

için kenara itilme kaygısı gibi çeşitli nedenleri olduğu da tespit edilen önemli hususlar olmuştur. Bu sayılan aktörlerin söz konusu operasyonlarda genel olarak itici güç olmadıkları ve defalarca desteklerinin aranması gerektiği de öne sürülen bir diğer önemli noktadır. Kısaca ve özetle, tarafsızlar grubunun EUFOR Althea operasyonuna şiddetle karşı çıkmadığı, Almanya'nın ılımlı bir destekçi olarak konumlandığı AB Komisyonu'nun da en kritik aktör olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir.⁴⁸⁸

O dönemde AB Yüksek Temsilcisi olan Solana, Konsey'e sunduğu raporda, Althea'nın NATO gücü olan SFOR'un basit bir devamı olmaktan çok “yeni ve farklı bir misyon” olarak çok farklı bir konumda olması gerektiğini savunmuştur. Solana ile Komisyon arasındaki çatışmalar da özellikle Solana'nın Althea operasyonunda mevcut İstikrar ve Ortaklık Aracı (SAP), CARDS ve AB Polis misyonu (EUPM) gibi araçları varken NATO ile istişareler sonucunda daha kapsamlı ve asker gönderilmesini de içeren farklı bir mekanizmanın belirlenmesi konusunda yaşanmıştır. Komisyon, İstikrar ve Ortaklık sürecindeki araçlarla askeri operasyon arasındaki bağlantı eksikliğine dikkat çekmekle kalmamıştır. Ayrıca askeri operasyonun hedefine organize suçla mücadelenin eklenmesine de itiraz etmiştir. Komisyona göre AB zaten EUPM ve CARDS gibi sivil araçlar ve programlarla Bosna Hersek'in organize suçla kendi başına mücadele edebilmesini sağlama hedefini ortaya koymuştur. Bu nedenle Komisyon, askerlerin organize suçla mücadeleye katılmasının diğer AB araçları ile işlevsel olarak örtüşme sorununu yaratacağını belirtmiştir. Bu noktada Komisyon'un kendini başarılı bir şekilde ifade ettiği ancak bu durumun Bosna'daki AB araçlarının tutarlılığını zedelediği tespit edilmiş olup, bu tespit de konumuz açısından büyük önem taşımaktadır.⁴⁸⁹

Nitekim sivil ve askeri operasyonların birlikte yürütülmesini gerektiren kriz yönetimi yaklaşımına göre bu araçlar arasında da uyum sağlanmalıdır. Ancak sivil misyon ve askeri operasyonlarda Özel Temsilci ve Delegasyona komuta birliğinin resmi bir görev vermemesi de sağlıklı görülmemektedir. Buna göre operasyonun kendi komuta zinciri vardır ve onlara ne yapması gerektiği söylenemez. AB Özel Temsilcisine koordinasyon görevi verilirken AB Kuvvet Komutanı da dâhil olmak

⁴⁸⁸ Palm, s.75.

⁴⁸⁹ Hylke Dijkstra, **Policy-Making in EU Security and Defense An Institutional Perspective**, Palgrave Macmillan, United Kingdom, 2013, ss.106-108.

üzere sahada bulunan aktörler arasında yetki paylaşımı yapılmasına olanak tanınmamıştır. Sonuç olarak üye devletler, operasyonun getireceği belirsizlik konusunda temkinli davranmayı ve standart mekanizmaların işletilmesini tercih etmişleridir.⁴⁹⁰

Uygulamaya bakıldığında da EUFOR'un organize suçla mücadele konusundaki proaktifliği askeri operasyonun coğrafi alanına göre farklılık gösterdiği, Birleşik Krallık liderliğindeki bölgenin organize suçla mücadele görevine de destek verirken, Finlandiya ve İspanya/Fransa liderliğindeki bölgelerde EUFOR'un görev tanımını daha kısıtlı bir şekilde algılanmış ve organize suçla mücadele konusunda destek verilmemiştir.⁴⁹¹

3.1.2.1.3. Günümüzde Operasyonun Yapısı ve Üye Ülkelerin Katkıları

ALTHEA, temel olarak NATO ile mutabık kalınan temelde yani Berlin Plus çerçevesinde NATO varlıklarına ve yeteneklerine başvurarak yürütülmektedir. EUFOR Althea Operasyonu'nun yetkisi "icracı ve icracı olmayan" olmak üzere iki yönlü ifade edilmektedir. Operasyonun icrai yönü, BMGK tarafından verilen kararlara dayanarak oluşturulan AB Dışişleri Konseyi Ortak Eylemi ile ifadesini bulur ki bu da Bosna Hersek makamlarını desteklemek, güvenli ve emniyetli bir ortam sağlamak anlamına gelmektedir. İcraçı olmayan kısmı ise Bosna Hersek Silahlı Kuvvetlerinin eğitimini desteklemek şeklinde ifade edilmektedir. 2012 yılında yeniden yapılandırılan operasyonun odak noktasını, Bosna Hersek Silahlı Kuvvetleri'nin Kapasitesinin Geliştirilmesi ve Eğitimi oluşturmuş ve bu çerçevede AB, Bosna Hersek makamlarına güvenli ve emniyetli bir çevre sağlama konusunda yükümlülüğünü sürdürmeye devam etmiştir. 2018 yılında da Bosna Hersek Silahlı Kuvvetlerinin askeri eğitiminde kendi kendine sürdürülebilir hedefine ulaştığı için söz konusu görevin başarıyla sonuçlandığı resmi olarak duyurulmuştur.⁴⁹²

Operasyonla ilgili temel kararlar, AB Konseyi tarafından alınmaktadır ve Konsey, Operasyon Planını ve Katılım Kurallarını onayladıktan sonra operasyonu başlatmaya karar vermiştir. AB'nin PSC'si, Konsey'in sorumluluğu altında

⁴⁹⁰ Dijkstra, s.108.

⁴⁹¹ Palm, s.76

⁴⁹² European Union Force in BiH Operation ALTHEA, About EUFOR, Mission Background, <https://www.euforbih.org/index.php/about-eufor/background>, 14 January 2021, (10.02.2021).

operasyonun siyasi kontrolünü ve stratejik yönünü uygulamaktadır. Askeri operasyonun hedefleri ve sona erdirilmesine ilişkin karar yetkisi, AB Özel Temsilcisi Büyükelçi Johann Sattler ve HR/VP Josep Borrell tarafından da desteklenen Konsey'e aittir. AB Askeri Komitesi (EUMC), AB askeri operasyonunun uygun şekilde yürütülmesini takip etmektedir. AB Kuvvet Komutanı ise Tümgeneral Alexander Platzer'dir.⁴⁹³

EUFOR Althea bütçesi iki alana bölünmüştür. AB askeri operasyonunun ortak maliyetleri, katılan tüm ülkeler arasında paylaşılan EPF tarafından yönetilmektedir. Ayrıca personel ve diğer kalemlere ilişkin maliyetler, "maliyetler o sırada görevde olanlar tarafından karşılanır" esasına dayandırılmaktadır.⁴⁹⁴ Operasyonun, açıklanan ortak maliyeti ise 10.2 milyon Euro'dur.⁴⁹⁵

Operasyona tabur desteği veren AB üyesi ve AB üyesi olmayan toplam 19 ülke vardır. Bunlar, Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, Şili, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, İtalya, Polonya, Portekiz, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsviçre ve Türkiye'dir.⁴⁹⁶ Aralık 2022 itibari ile operasyon, AB üyesi olan ve olmayan toplam 20 devletten sağlanan 600 askeri personel ile yürütülmeye devam etmektedir.⁴⁹⁷

Operasyona Birlik katkısı hakkında yapılan bir araştırmada ise yıllar itibari ile asker sayıları ve kuvvet komutanları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi tespit edilmiştir. Tablodan da anlaşılabacağı üzere, operasyona tabur desteği sağlayan ülkelerin önemli bir kısmı Atlantikçi üye ülkeler olmuş, entegrasyoncu ülkelerin tabur desteği önemsiz düzeyde olduğundan veri olarak da işlenmemiştir.

⁴⁹³ European Union Force in BiH Operation ALTHEA, About EUFOR, Mission Background, <https://www.euforbih.org/index.php/about-eufor/background>, 14 January 2021, (10.02.2021).

⁴⁹⁴ European Union Force in BiH Operation ALTHEA, About EUFOR, Mission Background, <https://www.euforbih.org/index.php/about-eufor/background>, 14 January 2021, (10.02.2021).

⁴⁹⁵ European Union Common Security And Defence Policy, EU military operation in Bosnia and Herzegovina (Operation EUFOR ALTHEA), https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/Althea-bih/pdf/factsheet_eufor_Althea_en.pdf, (10.02.2021).

⁴⁹⁶ European Union External Action, Common Security And Defence Policy- EUFOR Operation Althea, Mission Factsheet, January 2021, https://www.euforbih.org/images/pdfs/20210114_Mission_Factsheet.pdf, (10.02.2021).

⁴⁹⁷ EEAS, EUFOR Althea EUFOR BOSNIA-HERZEGOVINA Military Operation ALTHEA, https://www.eeas.europa.eu/eufor-althea/eufor-bosnia-herzegovina-military-operation-althea_en?s=324, (12.12.2022).

Tablo 3: Althea Operasyonu'na Yapılan Birlik Tabur Katkısı ve Konfigürasyonu

Yıl	Asker sayısı	Kuvvet Komutanı	Temel Katkısı Sağlayanlar (>%10)
2004/2005	7000	Birleşik Krallık	Almanya, İtalya, İspanya, Birleşik Krallık, Hollanda
2007/2008	2500	Almanya/İspanya	Almanya, İtalya, Avusturya, Polonya, İspanya
2012/2013	600	Avusturya	Macaristan, Avusturya

Kaynak: Palm, s.75.

3.1.2.2. Somali Askeri Operasyonları

3.1.2.2.1. EUNAVFOR Atalanta: AB Deniz Kuvvetleri Somali-Atalanta Operasyonu

3.1.2.2.1.1. Operasyonun Yasal Dayanağı ve Niteliği

EUNAVFOR Atalanta ile AB, Somali merkezli deniz haydutluğunun ve özellikle Aden Körfezi ile Hint Okyanusunun batısındaki silahlı soygunlarla mücadele etmeyi hedeflemektedir. 8 Aralık 2008'de başlatılmış olan operasyon, BMGK'nin 2008 tarihli 1814, 1816, 1838, 1846 numaralı kararları ile 2009 yılında 1897; 2010 yılında 1918, 1950; 2011 yılında 2015 ve 2020 sayılı düzenlemelerine dayanılarak yürütülmektedir. BMGK'nin 2008 tarihli 1816 sayılı kararında Somali'deki deniz haydutluğunun⁴⁹⁸ BM Şartı'nın VII. Bölümünde belirtilen uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden bir durum olduğunu ortaya koyarak tüm devlet ve uluslararası örgütleri bu bölgeye aktif bir mücadeleye davet etmesi⁴⁹⁹, AB için meşru bir dayanak

⁴⁹⁸ Deniz ticaretinin yoğun ve devlet otoritesinin zayıf olduğu deniz alanlarında, özel kişilerin herhangi bir devletle bağlantısı olmadan, kendi çıkarları doğrultusunda ve kendi gemileri ile diğer gemilere, bu gemilerdeki insanlara veya yüke karşı saldırımları deniz haydutluğu şeklinde tanımlanmaktadır. Deniz haydutluğu hakkında yapılan bir araştırmada deniz haydutluğunun korsanlıkla karıştırılmaması için karşılaştırmalı tanımlamalar yapılmıştır. Buna göre deniz haydutluğu, 15-16. yüzyıllarda devletin yetkilendirmesi sonucu savaşlarda düşman devletlere saldırıp ganimet toplayan ve bu ganimetten devletlere pay veren yasal korsanların 18. Yüzyılda kontrolden çıkması ve tarafsız devletlere de saldırmaya başlamasıyla ortaya çıkan illegal yapılanmalar haline gelmesi sonucu oluşan aktörler şeklinde ifade edilmiştir. Kısacası korsanlıktan farklı olarak deniz haydutları hukuk dışı yollardan şiddet eylemlerinde bulunmaktadır. Bkz. Monica Pathak, "Maritime Violence: Piracy at Sea & Marine Terrorism Today", **Windsor Review of Legal and Social Issues**, Cilt:20, Yıl: 2005, ss. 65-81, s.67.

⁴⁹⁹ UN Security Council, Resolution 1816 (2008), Adopted by the Security Council at its 5902nd meeting on 2 June 2008, [https://undocs.org/S/RES/1816\(2008\)](https://undocs.org/S/RES/1816(2008)) (13.02.2021).

teşkil etmiştir. Bu da küresel bir güvenlik aktörü olarak AB'nin uluslararası hukuk bakımından konumunu güçlendirmiştir.

Operasyon AB açısından ise, 2010 Temel Hedeflerine, AB askeri yetkililerinin kıyı emniyeti ve deniz güvenliği konusunda caydırıcı önlemlerin gerekliliği yönündeki fikirleri ve AB Konseyi'nin 2005-2006 yıllarında “AB'nin Denizcilik Araştırması”⁵⁰⁰ adlı çalışması ve bu çalışma sonucunda Hızlı Müdahale Deniz Gücü'nün gerekliliği yönündeki görüşlerine dayandırılmaktadır. Ayrıca AB Askeri Komitesi de Konsey'in bu görüşlerine dayanarak, Kasım 2007'de AB Deniz Gücü'nün güç üretimine odaklanması ve AB'ye çeşitli misyonları üstlenebilmesi için olanak sağlaması gerektiği ileri sürülmüştür. Bununla birlikte son 10 yıldır deniz gücü projeksiyonu esasen NATO veya çok uluslu kuvvetler tarafından gerçekleştirilmiş olduğu için, AB Deniz Gücü'nün öneminin AB'nin bizzat kendi askeri ve siyasi organları tarafından dile getirilmesi de önemli bir husus olarak tespit edilmiştir. Kısacası AB'nin denizcilik sınırları, yasal olarak AB'nin dışında bulunan, ancak işlevsel olarak stratejik ilgi alanı içinde yer alan ve istikrarı esas olan hibrit alanlar şeklinde tanımlanmaktadır.⁵⁰¹ Bu nedenle, Avrupalıların ulusötesi tehditlere karşı güvence altına alınması ve korunması gereken bir kamusal alanı temsil ettiği belirtilmektedir. Bu bağlamda AB, özerk bir küresel güvenlik aktörü olarak kendi dayanak ve sınırlarını belirleyen ve kendi içinde tutarlı olarak da değerlendirilebilir.

Atalanta operasyonunun temel özelliklerinin ve kendisinden önceki diğer askeri operasyonlardan önemli farklılıklarının ortaya koyulduğu bir çalışmada, önceki görevlerin birçoğunun dolaylı olarak sadece bir avuç Avrupa güvenlik çıkarları ile ilgili olduğu ve özellikle Balkanlar'da AB üye devletlerinin çıkarlarına doğrudan bir tehdit içerdiği ortaya koyulmuştur. Ayrıca her şeyden önemlisi AB, söz konusu operasyonda, Althea operasyonundan farklı olarak Berlin Plus kapsamında NATO'dan görev devralmamıştır. Bu bağlamda Atalanta'nın, komşu ülkeleri istikrara kavuşturarak dolaylı olarak üye devletlerin çıkarlarına hizmet eden Balkanlar'daki operasyonlara kıyasla, AB üye devletlerinin özellikle deniz ticareti konusunda

⁵⁰⁰ Council of Brussels, EU Maritime Dimension Study, (doc. CCD 02-28/03-07 OPS 134/2/06 REV 2 dated 12 December 2006), 02 March 2007, Brussels, <https://www.eumonitor.nl/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vih2dgd7noz4>, (21.02.2021).

⁵⁰¹ Basil Germond & Michael E. Smith, “Re-Thinking European Security Interests and the ESDP: Explaining the EU's Anti-Piracy Operation”, **Contemporary Security Policy**, Cilt:30, Sayı:3, Yıl: 2009, ss.573-593, ss. 376-379. (Germond & Smith, 2009)

ıkarlarına doğrudan hizmet eden ilk operasyonu temsil ettiği de belirtilmektedir. Operasyon, AB'nin ilk deniz operasyonu olması ve planlama kapasiteleri veya operasyonel karargâhları dâhil olmak üzere NATO kaynaklarının kullanımını içermeyen veya gerektirmeyen bir nitelikte olması nedeniyle de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle Atalanta operasyonu, AGSP misyonlarının gelişimi bakımından da bir ilk olarak ifade edilmektedir.⁵⁰²

3.1.2.2.1.2. Karar Verme Süreci ve Tartışmalar

AB’de deniz güvenliğine yönelik kapsamlı yaklaşımın temelinde esasen daha önce de sözü edilen AB Konseyi’nin 2005-2006 yıllarında “AB’nin Denizcilik Araştırması” adlı çalışmasındaki görüşleri yer almaktadır. Konsey’in deniz gücünün gerekliliğine yönelik görüşlerine rağmen, 2008 yılının sonlarına kadar bu gücün ve bu güce dayalı imkân ve kabiliyetlerin ne zaman, nasıl ve tam olarak hangi amaçla kullanılacağı konusu net değildi. Bununla birlikte özellikle BM’nin deniz haydutluğu ile ilgili kararlarından Konsey Sekreterliği ve Avrupa Komisyonu’ndan “BMGK’nin 2 Haziran 2008 tarihli 1816 numaralı kararının uygulanmasına” katkıda bulunmak için bir plan hazırlamaları istenmiştir.⁵⁰³ Bu noktada, BMGK’nin deniz haydutluğu ile mücadele kapsamında 1814 numaralı ilk kararının daha çok insani yardımların dağıtımını konusundaki endişeleri hakkındayken, 1816 numaralı sonraki kararının uluslararası ticaret yollarının güvenliğini de içerek şekilde genişletilmesi ve AB’nin Somali’ye yönelik ilk müdahalesinde de 1816 sayılı karara odaklanması dikkat çeken önemli bir husus olarak ortaya koyulmuştur.⁵⁰⁴

Konsey’in bu yöndeki eğilimi ve daha çok uluslararası ticaret güvenliğine odaklanan eksik yaklaşımına rağmen AB içindeki diğer kuruluşların Avrupa entegrasyonunun denizcilik boyutuna çok daha geniş bir bakış açısıyla yaklaştıkları ileri sürülmüştür. Bu bağlamda AB Konseyi’nin yanı sıra AB Komisyonu’nun da

⁵⁰² Germond & Smith, s.576.

⁵⁰³ Council of the EU, Press release 2879th Council meeting General Affairs and External Relations. Luxembourg, 16 June 2008, 10726/08, s.11, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2010726%202008%20INIT/EN/pdf>, (21.01.2021).

⁵⁰⁴ Trineke Palm, “Cooperative bargaining in the EU's common security and defence policy: EUNAVFOR Atalanta”, **Contemporary Politics**, Cilt:25:Sayı:2, Yıl:2019, ss.129-149, s.133. (Palm, 2019)

yasadışı göç, silah kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, deniz haydutluğu, deniz kaynaklarının aşırı kullanımı ve deniz kirliliği gibi sorunları, giderek artan bir şekilde önemli riskler veya tehditler olarak algılanmaya başladığı görülmüştür.⁵⁰⁵ Ayrıca AB Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Konsey, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesi'ne Avrupa Birliği için Entegre Denizcilik Politikası hakkında 10 Ekim 2007 tarihli bir Tebliğ yayınlamıştır. Söz konusu tebliğ uyarınca Komisyon, özellikle rekabet edilebilirliğin artırılabilmesi ve sürdürülebilmesi için; petrol, doğalgaz ve enerji taşımacılığının bir aracı olarak enerji güvenliği açısından denizlere büyük önem verdiğini ortaya koymuş, özellikle sahil güvenlik ve ilgili kurumlar arasındaki işbirliğini teşvik etmekte ve gözetim sistemlerinin birlikte çalışabilirliğini iyileştirmeyi hedeflediğini belirtmiştir. Tebliğ'de AB Komisyonu, AB'nin uluslararası denizcilik meselelerindeki lider konumunu güçlendirmeyi amaçladığını da vurgulamıştır. Bu alanda bütünleşmiş bir politikanın, denizcilik işlerinin daha iyi yönetilmesini ve bu alanda AB önceliklerinin oluşturulmasını sağlayacağını açıkça ifade etmiş, denizcilik sektörünün karşılaştığı sorunların küresel niteliği göz önüne alındığında da bu hususun oldukça önemli olduğunu da belirtmiştir.⁵⁰⁶ Bu bağlamda Komisyon ve Konsey'in deniz güvenliğine kapsamlı yaklaşım konusunda hem fikir olduğu ve bunun da Atalanta operasyonu bakımından AB kurumlarının birbiri ile kavramsal yaklaşım ve yetki bakımından tutarlı davranışını gösteren ender örneklerden biri olduğu söylenebilir.

AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak EUNAVFOR Atalanta operasyonuna ilişkin tutarlı yaklaşımının bir diğer önemli kritik noktası, AB'nin denizcilik çıkarlarına ilişkin tutarlılığı ve iyi yönetişimini teşvik etmek için Komisyon tarafından Ekim 2007'de aynı zamanda “Mavi Kitap” olarak da bilinen bir “Entegre Denizcilik Politikası” (Integrated Maritime Policy-IMP) hazırlanması olarak kabul

⁵⁰⁵ Council of the EU, “European Security Strategy Council Of The European Union A Secure Europe in A Better World”, **European Communities**, Belgium, 2009, s. 20.; Assembly of the WEU, ‘Surveillance of the Maritime and Coastal Areas of European States’, Paris, 6 December 2005, Document A/1920, s. 4; Commission of the European Communities, ‘Green Paper: Towards a Future Maritime Policy for the Union: A European Vision for the Oceans and Seas’, Brussels, 7 June 2006, COM(2006) 275 final, Annex 6, ss. 29–31; Commission of the European Communities, ‘An Integrated Maritime Policy for the European Union’, Brussels, 10 October 2007, COM(2007) 575 final, s. 5.

⁵⁰⁶ Commission of the European Communities, “An Integrated Maritime Policy for the European Union”, COM(2007) 575 final, Brussels, 10.10.2007, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52007DC0575>, (17.02.2021).

edilmektedir.⁵⁰⁷ Bu politikanın dayandığı temel mantık, “Avrupa'nın okyanusları ve denizleri ile ilgili tüm konuların birbiriyle bağlantılı olduğu ve denizle ilgili politikaların entegre bir şekilde geliştirilmesi gerektiğinin açık bir şekilde kabulüne dayanarak, denizcilikle ilgili sektör temelli politikaları ve faaliyetleri yatay olarak entegre etmek” şeklinde ifade edilmektedir.⁵⁰⁸

Entegrasyoncu yaklaşımı savunan ve Küresel Güç AB Koalisyonu kapsamında değerlendirilen Fransa, İspanya ve Yüksek Temsilci Solana EUFOR Atalanta'nın itici gücü olarak kabul edilmişlerdir. Bu yaklaşımı savunanlar göre Avrupa vatandaşları, daha jeostratejik ve ulusal çıkarlar da dahil olmak üzere bir dizi amaca hizmet edebilecek askeri operasyonların başlatılması için mali ve insani çaba harcamaya istekli olmalıdır. Bununla birlikte Fransa ve İspanya, Somali kıyılarında önemli bir miktarda orkinos filosuna sahip olduklarından ve bu sektördeki balıkçılık ve lojistik firmaları lobi faaliyetleri yürüttüğünden dolayı BM'in insani yardımları korumaya odaklanan 1814 sayılı kararına dayanan desteğini, ticari gemileri de içerecek şekilde genişletmek konusunda istekli davranmışlardır. Bu bağlamda İspanya'nın EUNAVFOR Atalanta Operasyonunun görüşüldüğü Konsey gündemine Somali açıklarındaki deniz haydutluğu sorununu Fransız ve İspanyol gemilerine yönelik saldırılara atıfta bulunarak getirmesi ve Fransa'nın da Konsey Başkanlığına sahip olmanın avantajını kullanarak konuyu gündemde tutması ve operasyonun başlatılması konusunda istekli olması önemli argümanlar olarak öne sürülmüştür.⁵⁰⁹

Dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy de EUNAVFOR Atalanta operasyonunu şu sözleri ile anlatmış ve entegrasyoncu yaklaşımın konuyla ilgili yaklaşımını büyük bir heyecanla dile getirmiştir : “*Aden Körfezi'ndeki gemilerimize saldıran korsanlara karşı, “Atalanta” operasyonunu başlattık, ilk AB deniz operasyonu, tamamen Avrupa çıkarlarını savunan ilk operasyon ve dahası, Birleşik Krallık komutasındaki ilk AB askeri operasyonu*”⁵¹⁰

⁵⁰⁷ Germond & Smith, s.578.

⁵⁰⁸ Germond & Smith, s.578.

⁵⁰⁹ Palm, 2019, ss. 133-134.

⁵¹⁰ Nikolas Sarkozy, Closing speech at the Conference on “France, European Defence and NATO in the Twenty-first Century,” Paris, 11/3/2009'dan aktaran: Palm, 2019, s.134; ayrıca bkz. The Acronym Institute, Disarmament Documentation, President Sarkozy speech on France, European Defence and NATO, 11 March 2009, <http://www.acronym.org.uk/old/archive/docs/0903/doc03.htm>, (21.02.2021).

Özellikle, Atalanta operasyonunun 2009–2014 yıllarını kapsayan döneminde, entegrasyoncu yaklaşımı temsil eden Küresel Güç AB koalisyonunun, fırkateynlerin ana sağlayıcılarından biri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği BMGK tarafından ortaya koyulan insani sorunlar AB askeri operasyonlarının kolaylaştırıcı unsuru olarak değerlendirilirken bu tür operasyonlar, AB gücünün göstergesi olarak ifade edilmektedir. Üstelik bu yaklaşım, diğer yaklaşımlar üzerinde baskı oluşturan denizcilik sektörünün aktif katılımı ile de desteklenmiştir.⁵¹¹

Avrupa güvenliğinde askeri araçların ve NATO bağlamının önemli olduğunu savunan Atlantikçi yaklaşımın görüşlerini yansıtan Avrupa-Atlantik Koalisyonu çerçevesinde değerlendirilen kilit üye ülkeler; Birleşik Krallık, Hollanda, Portekiz, Yunanistan ve Polonya olarak belirtilmektedir. Birleşik Krallık'ın başlangıçta deniz haydutluğu ile mücadele etmek için bir AB askeri operasyonunu destekleme konusunda isteksiz olduğu BMGK 1816'yı desteklediği fakat maliyet, koordinasyon ve komuta gibi konularda çekingen davranarak karar verme sürecini kasıtlı olarak oyaladığı orta koyulmuştur. Ayrıca Birleşik Krallık'ın, ABD'nin Fransa tarafından önerilen özerk bir AB operasyonuna eleştirel yaklaşabileceğini düşünerek temkinli davrandığı da öne sürülmüştür. Dolayısıyla Birleşik Krallık'ın tam kapasiteli ve özerk bir AB Deniz operasyonu yerine küçük bir AB koordinasyon birimi şeklinde görev yapmasını tercih ettiği düşünülmüştür.⁵¹² Özetle, Avrupa güvenliği ile ilgili neredeyse her konuda olduğu gibi bu konuda da NATO kapsamını tercih eden ve Atlantikçi yaklaşımı temsil eden Birleşik Krallık, kilit ülkesinin Fransa olduğu ve denizcilik gücü olarak kendisinin kaynaklarına çok uyan bir deniz haydutluğu operasyonu için destek vermek istemiyordu.⁵¹³ Buna rağmen Birleşik Krallık'ın AB kapsamındaki deniz haydutluğu operasyonuna askeri destek vermeyi desteklemesi, onun AGSP'ye destek verdiği şeklinde yorumlamanın doğru olmadığı da öne sürülmüştür. Buna göre Londra'nın Uluslararası Denizcilik Örgütü'ne ev sahipliği yapan şehir olması ve ticari denizcilik için önemli bir uluslararası merkez olarak statüsünü sürdürmek isteyen özel

⁵¹¹ Palm,2019, s.135.

⁵¹² Palm,2019, s.135.

⁵¹³ Germond & Smith, s.585; Palm, 2019, s.135.

sektör aktörlerinin lobiciliği, Birleşik Krallık'ın desteğini açıklayan önemli bir unsur olarak değerlendirilmelidir.⁵¹⁴

Özetle, başta Birleşik Krallık, Somali'de özerk bir AB deniz operasyonunu desteklemek istemiyorken yine entegrasyoncu yaklaşımda olduğu gibi ekonomik kaygılarla operasyona destek vermek durumunda kalmıştır. Yine de Birleşik Krallık'ın EUNAVFOR Atalanta operasyonuna verdiği destek, 2-4 ay ile sınırlı olmak üzere biri başlangıçta diğeri 2011'de toplam yalnızca 2 fırkateyn olarak sınırlandırılmış ve bu, NATO operasyonuna verdiği destekle karşılaştırıldığında oldukça sınırlı bir destek olarak tespit edilmiştir. Aynı şekilde Hollanda'nın operasyona katkısı NATO kapsamında yapılan operasyon ile karşılaştırıldığında Hollanda'nın da esasen NATO'ya öncelik verdiğini ortaya koymaktadır. Nitekim NATO'nun Afrika Boynuzu'ndaki Okyanus Kalkanı Operasyonuna Hollanda'nın katkısı 21,2 milyon Euro iken, EUNAVFOR operasyonuna sağladığı mali destek 9,5 milyon Euro olarak tespit edilmiştir. Bu da Hollanda'nın operasyona destek vermesine rağmen, NATO karşısında öncelik vermediğini gösteren önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.⁵¹⁵

Yine Atlantikçi üye ülkelerden olan Yunanistan, operasyona destek vermesinin temel gerekçesi olarak denizcilik endüstrisinin çıkarlarını vurgularken Hollanda, insani yardımı birincil gerekçe; ücretsiz ve güvenli küresel denizcilik rotalarının ve uluslararası hukuk kurallarının ekonomik ve stratejik önemini de ikincil gerekçe olarak vurgulamışlardır. Sonuçta her ne kadar Atlantikçi yaklaşımı savunan üye ülkelerin EUNAVFOR Atalanta'ya mali ve konuşlandırılmış birimler bakımından katkıları sınırlı olsa da Operasyon Komutanı'nın (Tümamiral Philip Jones) olması ve Operasyonel Merkez Bölgesi'nin Northwood olması kontrolü ellerinde tutmasını sağlamıştır. Böylelikle Atlantikçi üye ülkeler, kendilerine ayrıcalıklı bir konum yaratmış ve emir komuta zincirinde güçlü yer edinmeleri, onların NATO ile rekabet endişelerini gidermiştir.⁵¹⁶

⁵¹⁴ Tony Chafer and Gordon Cumming, "Anglo-French Security Cooperation in Africa Since Saint-Malo", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt: 86, Sayı: 5, Yıl: 2010 (September), ss. 1129-1147, s. 1137.

⁵¹⁵ Palm, ss.135-136.

⁵¹⁶ Palm, 2019, ss.135-136.

Askeri güç kullanarak AB değerlerini savunma konusunda en az istekli olan ülkelerden biri olan Almanya'nın ise öncelikle kendi vatandaşlarının rehin alınması ve ekonomik kaygılar üzerinden seferber olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda özellikle Alman hükümetinin Somali'ye askeri olmayan yollarla yardım edilmesinin ve gıda yardımına destek olunmasının gerekliliğini vurguladığı; fakat aynı zamanda bir ihracat ülkesi olarak büyük bir kısmı denizlerden gelen hammadde ithalatı nedeniyle ticaret yollarının güvenliği konusundaki çıkarlarını da defalarca tekrarladığı tespit edilmiştir. Alman iç politikasında da oldukça çok tartışılan EUNAVFOR Atalanta operasyonu, hükümet tarafından onaylanırken Sosyal Demokrat ve Sol partilerce onaylanmamış, Yeşiller ise çekimser kalmıştır. Sonuç olarak Alman hükümetinin Aden Körfezindeki deniz haydutluğundan en çok etkilenen ülkelerden biri olarak savunmasız gemilerin korunması gerektiğini ve bunun giderek artan oranda endişe yarattığını muhaliflere kabul ettirdiği ve böylece operasyonun, uluslararası gıda yardımının ötesine geçmesine izin verildiği öne sürülmüştür. Dahası, zamanla Almanya'nın Atalanta operasyonunun arkasındaki itici gücü ve onun en büyük ve en kalıcı katkı sağlayan üye ülkelerinden biri haline geldiği de tespit edilmiştir.⁵¹⁷ Nitekim Atalanta operasyonuna Almanya'nın toplam katkısı (fırıkatynler ve aylara göre konuşlandırma bakımından) Birlik katkısının %25'ine karşılık gelmektedir ki bu da ciddi bir katkı olarak kabul edilmektedir.⁵¹⁸

Uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde insan güvenliği yaklaşımlarını destekleyen ve kapsamlı güvenlik anlayışını tercih eden İsveç, Finlandiya ve İrlanda gibi gözlemci olarak tabir edilebilecek bir grup AB üyesi ülke ile AB Parlamentosu, Bosna Hersek'te olduğu gibi Somali'de de askeri güç kullanımının yalnızca sivillerin korunması konusunda meşru olarak kabul edileceğini savunmuştur. Dolayısıyla örneğin İsveç hükümetinin Somali askeri operasyonuna katılımını ekonomik kaygılara veya çıkarlarına dayanarak değil, korkunç insani duruma atıfta bulunarak meşrulaştırması, bu argümanı destekleyen önemli bir gösterge olarak tespit edilmiştir. EUNAVFOR Atalanta operasyonunda Avrupa Parlamentosu'nun genel olarak insan haklarına ve demokrasinin geliştirilmesine vurgu yapan 'farklı' dış politika kimliğiyle

⁵¹⁷ Nicole Koenig, *EU Security Policy and Crisis Management: A Quest for Coherence*, Routledge, New York, 2016, ss.102-103.

⁵¹⁸ Palm, 2019, s.137.

öne çıkmasından ziyade “Küresel Güç AB” pozisyonuna daha yakın olması da tespit edilen önemli hususlardan biridir. Yine aynı şekilde Finlandyalı bir diplomat ile yapılan mülakatlar sonucunda insan güvenliği yaklaşımını destekleyen ülkelerin de Avrupalı özel denizcilik şirketlerinin bazı taleplerine duyarsız kalmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda deniz ticaretinin insan güvenliği ile ilgili yönleri olduğunun vurgulanması, esasen operasyonun ekonomik kaygılarla da desteklendiğini göstermektedir. Sonuç olarak Somali’ye askeri deniz gücü gönderilmesine en çok engel olabilecek olan insan güvenliği yaklaşımı da sonunda operasyona destek olmuş hatta operasyonun 2010 yılının ikinci periyodunda İsveç, kuvvet komutanı bile göndermiştir.⁵¹⁹

3.1.2.2.1.3. Operasyonun Genişletilmesi

AB, Çin ve Rusya gibi farklı aktörlerin ve koalisyonların benzeri görülmemiş düzeyde katılımı olan ve yüksek risk sahası olarak da tanımlanan bu karmaşık jeopolitik bölgede, NATO’nun Okyanus Kalkanı Operasyonunu başlatmasından yalnızca bir ay sonra, Kasım 2008’de, EUNAVFOR Atalanta Operasyonunu başlatmıştır. Operasyon, AB kaynaklarına göre kardeş görevler şeklinde ifade edilen 2010 yılında AB Eğitim Misyonu (European Union Trainig Mission/ EUTM) ile karada ve 2012 yılında AB Kapasite İnşası (European Union Capacity Building /EUCAP) gibi sivil unsurları da içerek şekilde genişlemiştir.

AB kaynaklarına göre EUTM, yani AB’nin Somali’deki Eğitim misyonu, 7 Nisan 2010’da başlatılmış ve o günden günümüze sahadaki koşullarda meydana gelen değişikliklere göre beş kez uzatılmıştır. Misyunun başlatıldığı sırada Somali’de siyasi karışıklık ve güvenlik sorunları nedeniyle söz konusu eğitim, Uganda’da verilmiş; bu da AB’nin Afrika Birliği Barışı Koruma Misyonu (AMİSOM) ile yakından koordinasyon kurmasını kolaylaştırmıştır. İlk dönemde misyona verilen yetki, daha çok Somali Geçiş Dönemi Federal Hükümetinin ulusal kurumlarını güçlendirmeye destek olmak amacıyla taktik eğitime yönelik olmuştur. Daha sonra verilen yetki ile stratejik danışmanlık ve rehberlik faaliyetleri de eğitim kapsamına alınmış ve misyonun karargahı Mogaddişi’ya taşınmıştır. Mart 2015’te misyonun yetkisi bir kez

⁵¹⁹ Palm, 2019, s.137.

daha uzatılmış ve bu kez liderlik ve uzmanlık alanındaki eğitimlere odaklanılarak, Somali Savunma Bakanlığı (MoD) ve Somali Ordusu (SNA) Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde uzun vadeli yetenek oluşturmayı amaçlayan danışmanlık faaliyetleri de arttırılmıştır. EUTM Somali'nin görev süresi, 2016'da 31 Aralık 2018'e kadar beşinci kez yine uzatılmış ve 1 Ocak 2019'da 6. görev süresine başlamıştır.⁵²⁰

6. dönemde misyon, Somali federal savunma kurumlarını güçlendirmeyi hedeflemekte eğitim, mentörlük ve danışmanlıktan oluşan üç ayaklı yaklaşımını kullanmaya devam etmektedir. Kapsamlı Güvenlik Yaklaşımı (CAS) Strand 2A⁵²¹ yaklaşımına uygun olarak, faaliyetlerinin Somali savunma kurumlarının çıkarlarına en iyi şekilde uyarlanmasını ve diğer uluslararası ortaklarla koordine edilmesini sağlamayı da amaçları arasında saymaktadır. Bu görev süresince EUTM Somali, Somali yetkililerinin güvenlik sorumluluklarını aşamalı olarak üstlenmesini sağlamak için Somali savunma sektörünün yeterliliğini, etkililiğini, güvenilirliğini ve hesap verebilirliğini artırmaya odaklanacağını bildirmiştir. Bunun için de SNA'nın kendi kuvvetlerini oluşturabilmesi ve bunları yönetebilmesi için gerekli politika, prosedür, uzmanlık ve deneyimi sağlayacak bir eğitim sistemini desteklemeye odaklanmıştır. Bu bağlamda EUTM Somali'nin, AB adına ve diğer AB misyonlarıyla işbirliği içinde, Somali halkına hizmet eden, işleyen ve hesap verebilir Somali kurumlarının gelişimini desteklemede önemli bir rol oynayacağı ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, EUTM Somali, Somali Savunma Bakanlığı'nın gelişimini de desteklemekte ve taktik eğitim vermeye devam etmektedir. Hafif piyade, mühendislik ve özel eğitime ek olarak, bu eğitim giderek ulusal orduya kendi gelişimlerini yönetme yeteneği sağlayacak olan Eğitimci Eğitimi programlarına ve rehberliğe doğru evrilmektedir.⁵²²

2019 verilerine göre EUTM Somali'ye destek veren üye ülkeler, İtalya, İspanya, İsveç, Birleşik Krallık, Finlandiya, Portekiz ve Romanya'dır; Sırbistan ise üçüncü taraf olarak katkı sağlayan ülkedir. Yine 2019 verilerine göre misyonun bütçesi, 11,4 milyon Euro olarak belirlenmiştir.⁵²³ Sırbistan, üçüncü taraf olarak tıbbi

⁵²⁰ EUTM Somalia, Mission Background, <https://www.eutm-somalia.eu/>, (09.03.2021).

⁵²¹ Strand 2A, temel sorumluluğu SNA ve Somali Silahlı Kuvvetlerinin geliştirilmesi için pratik ve operasyonel destek sağlamak olan bir askeri koordinasyon mekanizmasıdır. Bkz. EUTM Somalia, <https://www.eutm-somalia.eu/new-achievements-for-the-strand-2a-military-coordination-executive-meeting/>, (23.05.2022).

⁵²² EUTM Somalia, Mission Background, <https://www.eutm-somalia.eu/>, (09.03.2021).

⁵²³ EUTM Somalia, 'Factsheet', Aug. 2019, https://www.eutm-somalia.eu/wp-content/uploads/2019/08/FACTSHEET-2019_G.B.-DE-SIO.pdf, s.1.

birlik desteği sağlamıştır. Yine 2019 yılı verilerine göre İtalyan General Antonello de Sio'nun komutası altında bulunan 203 kışlada toplam 147 askeri personel görev yapmıştır.⁵²⁴ AB Konseyi, EUTM Somali'nin görev süresini 31 Aralık 2020'ye kadar uzatırken de 1 Ocak 2019'dan 31 Aralık 2020'ye kadar olan dönem için de 22,9 milyon Euro'luk bir bütçe üzerinde anlaşmaya vardığını duyurmuştur.⁵²⁵

Temmuz 2012'ye gelindiğinde ise AB, sivil bir görev olan EUCAP Nestor'u başlatmıştır. EUCAP Nestor, başlangıçta Afrika Boynuzu ve Batı Hint Okyanusu'nda çalışmak üzere görevlendirilmiştir. 2016 yılının sonunda ise Somali adasına odaklanmıştır. Misyonun merkezi günümüzde Mogadişu'da bulunmaktadır.

EUCAP Somali, Somali'nin doğusu da dahil olmak üzere Somali'de sivil denizcilik hukukunun uygulanmasına ve kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. AB'nin bütünleşik yaklaşımının bir parçası olan EUCAP Somali'nin AB kaynaklarına göre amaçları, barışçıl, istikrarlı ve demokratik bir Somali'nin kurulmasına destek olmak ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak için çalışmaktadır. İstikrarlı ve güvenli bir Somali, nüfus için artan güvenlik ve barış getirilerinden yararlanma şansı anlamına gelmektedir. AB, söz konusu bölgede uzun vadeli bir deniz güvenliğinin kurumsal çerçevesini oluştururken hukukun üstünlüğü, insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden hareket etmeyi hedeflemiştir.⁵²⁶

3.1.2.2.1.4. Operasyonun Realist Perspektiften Değerlendirilmesi

EUNAVFOR Atalanta'nın EUTM ve EUCAP gibi görevlerle genişleyerek AB'nin bütünleşik yaklaşımının bir parçası olmasını neorealist perspektiften açıklamak, bölgedeki diğer unsurları da dikkate almakla mümkün olacaktır. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, AB, aynı yüksek riskli bölgede farklı aktörlerin

⁵²⁴ Sözü edilen 147 askeri personelden 22'sini de İspanya'nın sağladığı ve bunun da İtalya'dan sonra operasyona sağlanan önemli bir katkı düzeyi olduğu da ortaya koyulmuştur. Bkz: Jesús Díez Alcalde, "EUTM Somalia: Spain, key factor and commitment", Analysis paper, **Instituto Español de Estudios Estratégicos**, Sayı:24 Yıl: 2019, s.12.

⁵²⁵ European Council Council of the European Union, Home, Press, Press releases, "Somalia: EU training mission extended, budget agreed and mandate amended", 19.11.2018, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/11/19/somalia-eu-training-mission-extended-budget-agreed-and-mandate-amended/#:~:text=17%3A55-,Somalia%3A%20EU%20training%20mission%20extended%2C%20budget%20agreed%20and%20mandate%20amended,2019%20until%2031%20December%202020.,> (09.03.2021).

⁵²⁶ EUCAP Somalia, <https://www.eucap-som.eu/about-us/> (09.03.2021).

mücadele ettiği gerçeğini görerek neden zaten var olan bir NATO operasyonuna destek vermedi de kendisi başka bir görev gücü oluşturdu? Nitekim operasyonun uluslararası hukuk bakımından, bölgedeki diğer deniz varlıkları (NATO Okyanus Kalkanı Operasyonu, Birleşik Görev Gücü 151 ve diğer tekil ülkeler) ile işbirliği içinde, BM Dünya Gıda Programı tarafından kiralanan gemilere ve diğer ticari gemilere eşlik etmesi, Somali'nin karasularında da korsanlığı ve silahlı soygunu bastırmak için çağrıldığı tespit edilmiştir.⁵²⁷ Dolayısıyla esasen AB'nin, daha önce sözünü ettiğimiz savunmacı realizm kuramının varsayımlarını doğrularcasına askeri güç anlamında peşine takılma stratejisi uyguladığı söylenebilir.

Bu konuda Marianne Riddervold'un "The Maritime Turn in EU Foreign and Security Policies - Aims, Actors and Mechanisms of Integration" adlı çalışması oldukça kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Söz konusu araştırma makalesinde yazar, entegrasyoncu görüşü savunan bazı AB aktörlerinin siyasi harekete geçirici olarak davranıp davranmadığını ve bu durumu, denizcilikte AB askeri seçeneğini masaya koymak ve böyle bir operasyonu zorlamak için kullanıp kullanmadığını irdlemiştir. Bunun için de öncelikle özerk bir AB askeri girişimini savunan bazı politik aktörlerin var olması, sonra bu aktörlerin özerk AB operasyonu lehine bir koalisyon oluşturması ve son olarak da isteksiz üye devletlerle, pozisyonlarını değiştirmeye zorlamak için bir takım pazarlık taktiklerinin yapılmış olması gerektiği öne sürülmüştür.⁵²⁸

Riddervold, yukarıda adı geçen araştırmasında Fransa'yı tam bir siyasal harekete geçirici olarak tespit etmiştir. Çünkü Fransa hem AB dış politikasında NATO çerçevesi dışına çıkılmasını savunan entegrasyoncu geleneğe sahip bir üye devlettir hem de Atalanta operasyonu başlamadan önce de söz konusu bölgede sahnede idi ve Dünya Gıda Programı (World Food Programme/WFP) gönderilerine tek taraflı olarak askeri yardım sağlıyordu. Ayrıca Fransızların dönem başkanlığı dönemine rastlaması ve Fransa'nın daha aktif olması nedeniyle Atalanta üzerinden Fransa'nın AB Deniz Gücü konusunda entegrasyonu ilerletmek istemesi de önemli bir unsur olarak ele alınmıştır. Buna göre dönem başkanlığını elinde bulunduran Fransa, İspanya ile

⁵²⁷ Efthymios Papastavridis, EUNAVFOR Operation Atalanta Off Somalia: The EU In Unchartered Legal Waters?, *International & Comparative Law Quarterly*, Cilt:64, July 2015, ss. 533–568, s.542.

⁵²⁸ Marianne Riddervold, *The Maritime Turn in EU Foreign and Security Policies- Aims, Actors and Mechanisms of Integration*, Palgrave Macmillan, Switzerland, 2018, ss.195-2014.

birlikte hızla bir AB askeri deniz gücü oluşturup OGSP'yi daha geniş bir ölçeğe yaymak için yoğun lobi faaliyetleri dahil olmak üzere oldukça çaba göstermiş, ayrıca balıkçılık sektörünün önem taşıdığı İspanya da koordinasyon mekanizmalarının aktive edilmesi için çalışmıştır. Deniz hareketinin itici gücü olan Fransa ve İspanya dışında AB dış ve güvenlik politikasının genişletilmesini savunan diğer ülkeler de askeri personel için kara tabanlı bir operasyona kıyasla deniz operasyonunun daha az riskli olması nedeniyle destekleme eğiliminde olmuşlardır. Bu bağlamda AB'nin Fransa ve İspanya'nın harekete geçirmesi sonucunda NATO çerçevesi dışında ve OGSP kapsamında bir deniz operasyonu başlatmak için önemli bir fırsat yaratıldığı öne sürülmüştür. Başka bir deyişle Fransa, İspanya ile birlikte deniz haydutluğu sorununu, bu konudaki BMGK kararlarını ve ABD'nin buna destek vermesini özerk bir AB Deniz gücünü sahaya sürmek ve bu konuyu masaya koymak için kullandıkları söylenmektedir.⁵²⁹

Yine yukarıda sözü edilen araştırmada, üye ülkelerin güçlendirilmiş ve uzun vadeli bir NATO operasyonunu desteklemek yerine özerk bir AB operasyonunu tercih etmeleri konusunda daha çok AB ve NATO arasındaki normatif farklılıkların ön plana çıktığı tespit edilmiştir. AB'nin özellikle bölgedeki ülkelerle ticari antlaşmalar müzakere ederek yasal bir çerçeve oluşturmaya erken odaklanmak ve bu şekilde deniz haydutluğu ile meşru yollardan başa çıkmada başarılı olacağı yönündeki güçlü algılara vurgu yapılmıştır. Örneğin Birleşik Krallık'ın EUNAVFOR Atalanta operasyonunu destekleme kararının ardında her ne kadar operasyonel ve deniz gücüne yönelik liderliği üstlenmesiyle ilgi bazı pragmatik endişeler olsa da esasen Birleşik Krallık'ın onayının temel nedeni normatif unsurlara dayandırılmaktadır. Bu bağlamda Birleşik Krallık'ın, tehditlere boyun eğmek veya stratejik bir paket antlaşmasının parçası olarak Atalanta'yı kabul etmek yerine, yakalanan ve şüpheli korsanlara yönelik muameleye ilişkin yasal yönleri nedeniyle en başından beri bir AB operasyonunu desteklediği ileri sürülmüştür. Nitekim o dönemde Birleşik Krallık deniz haydutluğu sorunu ile karşı karşıya idi ve İngiliz politikacılar, hem hükümette hem de Parlamente'de, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ve insan hakları sözleşmelerine uygun olarak yakalanan korsanlarla başa çıkmanın bir yolunu bulmakla ilgileniyorlardı. Çünkü daha

⁵²⁹ Riddervold, ss.205-206.

sonra mülteci statüsü almaya çalışacaklarından korktukları için korsanları yargılanmak üzere Birleşik Krallık'a geri getirme konusunda son derece isteksizdiler.⁵³⁰ Bu bağlamda Birleşik Krallık'ın AB'nin normatif güç ayrıcalıklarından yararlanmak, ulusal çıkarlarıyla örtüştüğü için dış ve güvenlik politikasındaki bütünleşik yaklaşımını destekleyerek Atlantikçi çizgisinden farklı hareket ettiği söylenebilir. Diğer Atlantikçi ülkelerin de tercih ettikleri çok taraflı koordinasyonu içeren meşru bir kolluk operasyonunun en iyi şekilde AB tarafından sağlanabileceği inancından dolayı Somali'de özerk bir AB askeri operasyonunu destekledikleri tespit edilmiştir.⁵³¹

Yine aynı şekilde Atlantikçi üye ülkelerden olan Almanya'nın özerk bir AB operasyonuna destek vermesi, realist perspektiften, Alman Federal Meclis'inin askerlerin konuşlandırılması ve şüpheli korsanların gözaltına alma prosedürleri hakkında çok hassas olması ile açıklanmaktadır. Çünkü Alman yasalarına göre, Alman birlikleri yalnızca Federal Meclisin önceden onay vermesi koşuluyla konuşlandırılabilir. Alman Federal Meclisi, NATO kapsamında Alman birliklerinin konuşlandırılmasına destek vermezken, EUNAVFOR Atalanta operasyonunu, korsanların haklarının da güvence altına alınacağı belirli evrensel yasal standartlara göre yürütüleceğinden emin olarak onaylamış ve Almanya, Aralık 2008'de söz konusu operasyona kuvvet konuşlandırabilmiştir.⁵³²

Dolayısıyla Fransa'nın başını çektiği EUNAVFOR Atalanta Operasyonu, üye devletlerin korsanlık ve deniz haydutluğunun yarattığı veya yaratabileceği sorunlarla genişletilmiş ve kapsamlı bir NATO görev gücüne dâhil olmaktansa daha çok BMDHS'nin onayladığı şekilde mücadele etmeyi tercih etmeleri nedeniyle desteklenmiştir. Üye ülkelerin bu kaygılarını çok iyi bilen Fransa'nın Konsey Başkanlığı süresi başladıktan sonra özellikle Konsey Sekreteryasını ve Komisyonu, bu amaçları doğrultusunda kullanmak için büyük çaba gösterdiği ve BM çok taraflı eylem çağrısında bulunduğu da bu çabalarının küresel anlamda karşılık bulduğu ileri sürülmüştür. Nihayetinde hem üye devletler, hem AB askeri personeli hem de NATO yetkililerine göre, 2008 yılında AB üye ülkeleri şüpheli korsanlara yönelik muameleye

⁵³⁰ Riddervold, s.208.

⁵³¹ Riddervold, s.209.

⁵³² Dirk Peters, Wolfgang Wagner & Cosima Glahn, "Parliamentary control of military missions: The case of the EU NAVFOR Atalanta" RECON online working paper, Sayı:24, Yıl:2011, ss.6-7; Riddervold, s.210.

ilişkin belirli standartları olan ve meşru bir operasyon gerçekleştirmek istemişlerdir. Bunu da en iyi şekilde yapacak olan NATO değil, AB'nin kendisidir. Daha açık bir ifade ile, NATO, üye devletlerin üçüncü taraflarla yapacakları transfer antlaşmalarını koordine edebilecek güce ve yetkinliğe sahip olarak görülmemiştir. Üye devletlerin üçüncü devletlerle transfer antlaşmalarını AB aracılığı ile yapabildiği; çünkü AB ile antlaşma yapmanın bir takım ayrıcalıkları olduğu ileri sürülmüş; NATO'nun da AB'nin sağladığı bu ayrıcalıkları üçüncü taraflara sağlayamadığı için bu alanda ittifak yapılacak doğru mekanizma olmadığı belirtilmiştir.⁵³³

Özetle AB ülkelerinin NATO operasyonuna destek vermekten ziyade özerk bir AB operasyonunu tercih etmelerinin nedeni, neorealist perspektiften, Fransa'nın, korsanlığın artmasının neden olduğu elverişli jeopolitik koşulları, BMGK'nin çok taraflı eylem çağrısını ve ABD'nin özerk bir AB operasyonunu gündeme getirme desteğini kullanmasına dayanarak açıklamıştır. Bununla birlikte, üye ülkelerin AB seçeneği üzerinde uzlaşmaları, stratejik pazarlıkların bir sonucu olarak açıklanamamaktadır, zira isteksiz üye devletler, operasyona boyun eğmekle tehdit edilmemişlerdir. Aksine üye devletler, kendi meşruiyet kaygıları nedeniyle Fransız önerisini gönüllü olarak onaylamışlardır. Buna göre üye devletler iltica sorunlarını çözen, aynı zamanda insan hakları standartlarına da dayanan bir yasa uygulama operasyonu istemişlerdir. Çünkü NATO tamamen askeri bir organizasyondur, AB ise siyasi bir organizasyondur ve bu nedenle daha kapsamlı bir yaklaşım benimseyebilir, farklı alanlarda yürütülmesi gereken politikaları koordine edebilir ve üçüncü ülkelerle antlaşmalar yapmak için ODGP çerçevesi dışındaki politika alanlarıyla bağlantılı araçlardan yararlanabilir. Bu bağlamda analitik olarak da NATO'nun Atlantikçi üye ülkeler arasında bile tercih edilen bir Avrupa güvenlik aktörü olmadığı sonucu çıkarılmıştır. Özellikle günümüzde değişen ve Soğuk Savaş döneminden farklı olan güvenlik ve savunma politikaları yaklaşımlarında NATO'nun Avrupa ülkelerinin güvenlik sağlayıcısı olmaktan çıktığı söylenmektedir. Bunda ABD'nin Doğu'ya odaklanması, Avrupa devletlerinin daha karmaşık güvenlik sorunları ile karşı karşıya kalması ve yine ABD'nin Avrupalıların kendi güvenlikleri için daha fazla sorumluluk almalarını talep etmesi gibi hususların etkili olduğu da öne çıkan önemli bir gerçek

⁵³³ Riddervold, s.211-212.

olarak belirtilmektedir. Bu durumda üye devletler, her ne kadar NATO ile işbirliği yapmaya devam etseler de AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasını ve bu alanda kilit bir sektör olan denizcilik politikasını daha fazla geliştirerek daha uyumlu davranmak zorunda kalmışlardır. Ayrıca EUNAVFOR Atalanta operasyonu göstermiştir ki üye devletler, seçimlerini organizasyona göre değil; daha çok bu organizasyonun ne kazandıracağına göre yapmışlardır ve bu kazanımların değerine ilişkin düşünceler de maddi çıkarlara değil, normatif değerlendirmelere bağlı olarak şekillenmiştir.⁵³⁴

Nitekim deniz haydutluğu, ekonomik açıdan uluslararası ticareti doğrudan etkileyip, maliyetleri arttıran önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca deniz haydutluğunun yoğun olduğu bölgelerde transit taşımacılık yapan özel şirketlerin olumsuz etkilenmesinin yanında, Somali gibi yoksul ve merkezi hükümetin zayıf veya hiç olmadığı ülkelerde yoksulluğu, vergileri, üretim ve ithalat maliyetlerini ve kısır döngü halinde yine suç oranlarını arttıran bir uluslararası güvenlik sorunu ve barış tehdidi olarak görülmektedir. Bu bağlamda tersten söylersek, uluslararası barışı tehdit eden ve bir güvenlik sorunu olarak görülen deniz haydutluğu ile mücadele amacı taşıyan askeri operasyonlar, aynı zamanda uluslararası ticaret yapan özel ve çok uluslu şirketleri de koruma amacı taşımaktadır. Konu ile ilgili olarak yapılan detaylı bir araştırmada, WFP'nin ve Afrika Birliği Misyonunun korunması için bir veya iki AB firkateyninin kullanıldığı; Somali'ye (AMISOM), ticari gemileri korumak için beş veya altı başka firkateynin konuşlandırıldı tespit edilmiştir.⁵³⁵ Bu da EUNAVFOR Atalanta operasyonunun üye devletlerce desteklenmesinin ekonomik dayanağını açıkça ortaya koyan önemli bir veri kaynağıdır.

3.1.2.3. Mali Askeri Operasyonu

3.1.2.3.1. Yasal Dayanak ve Operasyonun Gelişimi

AB kaynaklarına göre, Sahel bölgesinde ve daha geniş ölçekte Afrika ve Avrupa'da uzun vadeli istikrarın sağlanabilmesi için, Mali'de kalıcı bir barış ortamının da sağlanması büyük önem taşımaktadır. AB, EUTM Mali operasyonunu başlatırken,

⁵³⁴ Riddervold, s.212-214.

⁵³⁵ Trineke Palm & Ben Crum, "Military operations and the EU's identity as an international security", **European Security**, Cilt:28, Sayı:4, Yıl:2019, ss.513-534, s.525.

Mali Hükümeti'nin talebine ve özellikle BMGK'nin 2071 sayılı kararına dayanarak hareket etmiştir.⁵³⁶

BMGK'nin 2071 sayılı kararına göre, 01 Eylül 2012 tarihinde Mali geçiş dönemi hükümeti, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS)'a bir mektup yazmış ve bu mektubunda, Mali güvenlik güçlerinin yeniden örgütlenerek terör grupları tarafından kontrol altına alınan Kuzey Mali'de kontrolün yeniden merkezi hükümete geçmesinin sağlanması ve böylece ülke bütünlüğünün yeniden tesis edilmesi için yardım talebinde bulunmuştur. Daha sonra 18 Eylül 2012 tarihinde Mali hükümeti, 28 Eylül 2012 tarihinde ise ECOWAS, BMGK'ne BM Sözleşmesi'nin VII. Bölümü kapsamında oluşturulacak olan uluslararası bir askeri güçle Kuzey Mali'deki işgalin sona erdirilmesini talep etmişlerdir. Bunun üzerine BMGK, 12 Ekim 2012 tarihinde 2071 sayılı kararı almıştır.⁵³⁷

BMGK, Mali'ye ilişkin olarak kabul ettiği söz konusu kararda, silahlı isyancı grupların, teröristlerin ve Mali'nin kuzeyinde yer alan diğer aşırı grupların yaptığı insan hakları ihlallerini, sivillere ve özellikle kadın ve çocuklara karşı kuvvet kullanılmasını ve öldürme, kaçırma ve rehin alma, yağma ve hırsızlık fiillerini; dini ve kültürel eserlerin ve yapıtların tahrip edilmesini, çocukların asker olarak kullanılmasını teker teker sayarak kınamış; ayrıca bu fiillerin Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü kapsamında suç teşkil ettiğini belirterek faillerden hesap sorulacağını bildirmiştir. Bu bağlamda BMGK Mali'de mevcut bu durumun uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğini dile getirmiştir.⁵³⁸

BM, yukarıda sözü edilen ve uluslararası barış ve güvenliğe aykırı bulduğu durumların derhal düzeltilmesi için, Mali geçiş dönemi hükümetini, uluslararası çabalara destek vermeye ve tüm uygun önlemleri almaya; BM üye devletlerini, bölgesel ve uluslararası örgütleri de tüm bu çabalara koordineli olarak destek vermeye çağırmıştır. Ayrıca terörist ve bağlantılı aşırılık yanlısı gruplarla mücadele çabalarında

⁵³⁶ EUTM Mali, Factsheet, European Union Training Mission – Mali, Updated: 13th January 2021, https://eutmmali.eu/wp-content/uploads/2021/01/EUTM_Mission_Factsheet_EV2021.pdf, (12.03.2021). (EUTM, Factsheet, 2021).

⁵³⁷ United Nations Security Council, S/RES/2071 (2012), PR 8,9,10.

⁵³⁸ United Nations Security Council, S/RES/2071 (2012), PR.14,17.

askeri eğitim, teçhizat ve diğer yardım türlerinin sağlanması da dahil olmak üzere yapılan tüm katkılar konusunda Genel Sekreterliğe bilgi verilmesi de istenmiştir.⁵³⁹

Tablo 4: EUTM Yetkilendirmeleri

Yetkiler	Konsey Onay Tarihi	Başlangıç-Bitiş	Yetki ve Hedefler	Bütçe	Katkılar
1. Yetki	17.01.2013	18.02.2013-18.05.2014	Güney Mali Bamako’da askeri eğitim misyonu	12,3 milyon Euro	23 AB üyesi ülke; 550 görevli
2. Yetki	15.04.2014	19.05.2014-18.05.2016	1. yetki ile aynı amaçlarla askeri uzman ve tavsiye desteği sağlamak	27,7 milyon Euro	23 AB ülkesi ve 5 AB üyesi olmayan toplam 28 ülkeden toplam 506 personel
3. Yetki	23.03.2016	19.05.2016-18.05.2018	Eğitim desteği ve MAAF’ın eğitimi, Misyonun Niger Nehri ve Gao ile Timbuktu’yu kapsayan kuzey şehirlerine genişletilmesi, MAAF’ın orduya ait bir eğitim ve öğretim sisteminin oluşturulmasında giderek daha fazla sorumluluk üstlenmesini sağlamak.	33,4 milyon Euro	23 AB ülkesi, 4 AB üyesi olmayan toplam 27 katılımcı ülkeden, 506 personel.
4. Yetki	14.05.2018	18.05.2018-18.05.2020	3. Yetkinin hedeflerine ek olarak G5 Sahel’e destek sağlamak	59,7 milyon Euro	22 AB üyesi ve 5 AB üyesi olmayan toplam 27 ülkeden 620 personel desteği.
5. Yetki	23.03.2020	18.05.2020-18.05.2024	4. yetkiyle aynı hedefler doğrultusunda Mali ve G5 Sahel’e destek vermek.	133,7 milyon Euro	22 AB üyesi ve 3 AB üyesi olmayan toplam 25 ülkeden 700 personel.

Kaynak: Ibrahim, s.50’den yararlanılmış olan tablo, son verilerle güncellenmiştir. Son veriler için Bkz. EUTM Mali, Mission, <https://eutmmali.eu/eutm-mali-mission/> (29.03.2021); Council Decision (CFSP) 2020/434 of 23 March 2020, amending Decision 2013/34/CFSP on a European Union military mission to contribute to the training of the Malian Armed Forces (EUTM Mali), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2020:089:FULL&from=EN>, (29.03.2021).

AB’ye üye devletler, özellikle BMGK’nin yukarıda açıklanan kararına dayanarak 17 Ocak 2013’te Mali Silahlı Kuvvetlerini (MaAF) eğitmek için OGSP çerçevesinde bir misyon oluşturmayı kabul etmişlerdir. Misyonun yetkisi bugüne kadar dört kez yenilenmiş en son beşinci yetki de Mayıs 2020’de kabul edilerek görev süresi Mayıs 2024’e kadar uzatılmıştır. Aşağıdaki tablo, operasyonun bugüne kadar kaç kez, hangi tarihler kapsamında yenilendiğini, bütçesini, amaçlarını ve katılımcılarını açıkça göstermektedir.

⁵³⁹ United Nations Security Council, S/RES/2071 (2012), md.3.

AB açısından genel olarak Sahra Altı Afrika bölgesi, potansiyel bir tehdit kaynağı olarak tasavvur edilmektedir. Özellikle göç ve terörizm gibi geniş kapsamlı bir yelpazede değerlendirilen bu tehditler, AB'yi bölgedeki diğer güvenlik aktörlerine göre daha fazla müdahil olmaya zorladığı söylenmektedir. Ayrıca Afrika Birliği (AfB) ve ECOWAS gibi bölge güvenliğine daha fazla dahil olmak isteyen güvenlik aktörlerinin Avrupa'ya kıyasla kaynakları sınırlıdır.⁵⁴⁰ AB'nin bölgeye özel bir strateji geliştirmesinin bir diğer nedeni ise, özellikle Birleşik Krallık ve Fransa açısından eski sömürgeleri üzerinde etkin olma arzusu ve Birlik genelinde ise kendi güvenlik endişeleridir. Özellikle 2013 yılı başlarında AB, Kuzey Mali'de bazı radikal grupların İslamcı bir yönetim kurması ve El Kaide'nin sadece kuzeye değil tüm Mali'ye siyasi olarak nüfuz edebileceği korkusu ile motive olmuştur.⁵⁴¹

AB'nin EUTM askeri operasyonunu aktif hale getirirken fayda temelli kaygılardan daha çok değerlerine yönelik tehditlerin ön plana çıktığı tespit edilmiş, bunda operasyonun temel amacının nasıl formüle edildiği de dayanak olarak gösterilmiştir. Nitekim operasyonun temel amacı, AB Konseyi tarafından "Mali'nin toprak bütünlüğünü yeniden sağlamak ve terörist grupların oluşturduğu tehdidi azaltmak" şeklinde formüle edilmiştir. Bu bağlamda Mali'nin toprak bütünlüğü temel amaç olarak hedef gösterilse de EEAS, AB'nin kendi stratejik çıkarlarını da vurgulamıştır. Dolayısıyla Mali'nin toprak bütünlüğünün korunması daha geniş kapsamlı olarak Sahel bölgesiyle genişletilmiş ve bu da esasen AB'nin Mali askeri operasyonunu kendi güvenlik çıkarlarıyla bağdaştırdığı şeklinde yorumlanmıştır. Bu çerçevede kurumsal olarak EUTM Komutanının AB Sahel koordinatörü ile yakın koordinasyon içinde Bamako'daki Birlik Delegasyonu Başkanı'ndan yerel siyasi danışmanlık alacağı şeklindeki düzenlemenin de AB'nin bölgeye geniş kapsamlı yaklaşımını gösterdiğine dikkat çekilmektedir.⁵⁴² Daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse AB, Afrika'nın Afrikalılarca daha çok sahiplenilmesi gerektiğini öne sürerken aynı zamanda ECOWAS ve AfB gibi Afrikalı kurumlardan daha fazla

⁵⁴⁰ Damien Helly and Greta Galeazzi, "Avant la lettre? The EU's comprehensive approach (to crises) in the Sahel", **European Center for Development Policy Department**, Briefing Note Sayı:75, February 2015, s.7. (Helly and Galeazzi).

⁵⁴¹ Gorm Rye Olsen, Fighting terrorism in Africa by proxy: the USA and the European Union in Somalia and Mali, **European Security**, Cilt:23, Sayı:3, Yıl:2014, ss.290-306, s.291 and ss.300-301. (Olsen, 2014).

⁵⁴² Palm and Crum, 2019, s.525.

sorumluluk üstlenmiştir. Buna Afrika'daki diğer bölgesel örgütler ve yetkili makamlar da izin vermiş ya da izin vermek zorunda kalmışlardır. Burada esasen karşılıklı çıkarlar söz konusudur. AB, bölgeden sağladığı uranyum ve petrol gibi doğal kaynaklara dayalı ekonomik faydaları kaybetme ihtimalini ve bölgedeki istikrarın bozulmasını bir tehdit olarak görmüş, öte yandan Mali hükümetinin Boko Haram⁵⁴³ gibi diğer terörist gruplarla işbirliği yapma sicili bulunan ve giderek büyüyen AQIM⁵⁴⁴'e karşı savaşı kaybetme riskini göze alamamıştır.⁵⁴⁵ Burada AB'nin Batı değerlerine yönelik olarak tehdit algısının da oldukça yüksek ve ön planda olduğunu bir kez daha vurgulamak, operasyonun AB'nin küresel güvenlik aktörlüğü bakımından faydalı olacaktır.

Mali'de ve genel olarak Sahel bölgesinde birden çok radikal islami terörist grup ve bunlar arasındaki çatışmaların yarattığı güvenlik sorunları ön plana çıkmaktadır. Esasen bölge, elmas, petrol, uranyum, manganez ve kobalt gibi doğal kaynaklar bakımından da zengin olmasına rağmen terör faaliyetlerinin ve bölgedeki çatışmaların önüne geçebilmek bakımından askeri yaklaşımlar daha çok tercih edilmektedir. Zira bölgede birbirinden farklı radikal gruplar çatışmakta⁵⁴⁶ ve bundan sivil halk ve yerel,

⁵⁴³ Boko Haram, laik otoriteye karşı çıkan silahlı bir grup olarak tanımlanmaktadır. Özellikle Nijerya'da 2009'dan beri bombalı saldırılar, kasaba ve köylere vur-kaç baskınları düzenlediği ve ülkenin kuzeydoğusundaki daha büyük kasabaları ele geçirerek savaştığı; tüm bunları da oy verme ve laik eğitim dahil "Batı'dan etkilendiğini" gördükleri her şeye karşı çıkma adına yaptıkları söylenmektedir. Bkz. Amnesty International, Boko Haram at a glance, 29 January 2015, <https://web.archive.org/web/20150628165848/https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/01/boko-haram-glance/>, (23.03.2021).

⁵⁴⁴ AQIM (AL-Qaeda in The Islamic Maghreb- Mağrip El-Kaidesi), özellikle Mali'nin Kuzeyinde Kidal ve Timbuktu bölgelerinde güçlü ve etkili olan El-Kaide'ye bağlı İslami bir terörist grup olarak tanımlanmaktadır. Özellikle 2012'den bugüne kadar Serval operasyonunda Fransız ve Çad birlikleriyle savaşmış, büyük kayıplar vermiştir. Ancak günümüzde özellikle Timbuktu bölgesinde varlığını korumakta ve operasyon yürütme kabiliyetini sürdürmektedir. Bkz. European Council on Foreign Relations, Al-Qaeda in The Islamic Maghreb (AQIM)- Mapping Armed Groups in Mali And The Sahel, https://ecfr.eu/special/sahel_mapping/aqim, (23.03.2021).

⁵⁴⁵ Rasheed Ibrahim, **The EU as a Security Actor in Africa: The Case Of Sahel Mali**, (A thesis submitted for the degree of Master), Sabancı University Graduate School of Social Sciences, Ankara, 2019, s.47.

⁵⁴⁶ 2017'den itibaren Mağrip El-Kaidesi'nin bir devamı olan İslam ve Müslümanları Destekleme Grubu (Cemaatün Nusra el-İslam yelMüslimin- Group for Support of Islam and Muslims-JNIM) da Sahel bölgesinde faaliyet gösteren gruplar arasında sayılmakla birlikte 2015'te IŞİD'e bağlı kuvvetler de Büyük Sahra İslam Devleti'ni (Islamic State in the Greater Sahara, ISGS) kurmuşlardır. Bu bağlamda Sahel bölgesinde karmaşık ve radikal islami birçok terör örgütü olduğu ve bunların özellikle Batıdan gelen tüm kurum ve değerlere karşı cihatçı bir anlayışla savaştığı tespit edilmiştir. Söz konusu gruplar, her ne kadar kendi aralarında çatışma yaşıyor olsalar da bölgedeki kabile, klan ve diğer yerel aktörlerle de geniş kapsamlı ilişkiler kurabilmektedirler. Bu da söz konusu grupların yerel halkı Batı ile savaşmaya zorlamada daha etkili olabilecekleri ve çatışmaların daha geniş bölgelere yayılarak daha da şiddetlenmesine yol açabilecekleri şeklinde yorumlanmaktadır. Bkz. Hénı Nsaibia and Caleb Weiss, "The End of the Sahelian Anomaly: How the Global Conflict between the Islamic State and al-Qa`ida Finally

bölgesel otoriteler de oldukça olumsuz etkilenmektedir. Özellikle Fransa, Sahel bölgesiyle post kolonyal ilişkilerini 11 Eylül sonrasında dahi sürdürmek istemekte ve bölgedeki hakimiyetini korumak için askeri operasyonlar dahil olmak üzere elinden gelen tüm gayretiyle bölgeye nüfuz etmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede Fransa, Mali'ye 2013 yılının Ocak ayında Serval adı verilen askeri bir operasyon düzenlemiştir.

3.1.2.3.2. Fransa'nın Mali'ye Askeri Operasyonu ve Destekçileri

Fransa'nın Mali'ye askeri operasyon düzenlemesi, Fransız yetkililerce, Mali'nin özellikle kuzey bölgesinde Mağrip El-Kaidesinin faaliyetlerini arttırması, hatta güneyde Bamako'yu ele geçirerek Mali'yi Afganistan gibi uluslararası terörizmin yeni bir üssü haline getirebileceği endişesi şeklinde açıklanmıştır. Mali hükümeti, Fransa'dan yardım talebinde bulunduğu 2012 yılının sonlarında topraklarının üçte ikisinin Mağrip El Kaidesi ve buna bağlı gruplarca işgal edildiğini, özellikle Azavad bölgesinde yönetim ve yargı sistemi kurularak bu gruplarca sağlık hizmeti, polis misyonları ve insani yardım dağıtımı gibi kamusal hizmetlerin sağlanmaya çalışıldığını belirtmiştir. Holland başkanlığındaki Fransa hükümeti de 11 Ocak 2013'te radikal silahlı ve İslamcı olan bu grupların güneye doğru daha fazla ilerlemesini durdurmak için askeri bir operasyonla Azavad bölgesine müdahale ederek Mali hükümetine destek vermiş ve Azavad'ın özerklik ilan etmesini engellemiştir.⁵⁴⁷

Dolayısıyla Fransa, Mali'deki durumu ele alan ilk ve aynı zamanda en aktif batılı güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Fransız Cumhurbaşkanı da o dönemde birkaç yıldır Sahel bölgesindeki Fransız vatandaşlarının radikal grupların saldırılarından ve insan kaçırma olaylarından dolayı Fransız çıkarlarının tehdit altında olduğunu savunmuştur. Hatta 2010 yılı ortalarında Fransa Dışişleri Bakanı Francois Fillon'un "İslami Mağrip'te El Kaide ile savaş halindeyiz" şeklinde bir cümleyi kullanması, Fransa'nın Mali'ye yönelik askeri operasyonlarında uluslararası terörizm tehdidi algısıyla motive olduğunu göstermektedir. Ayrıca Mali'ye askeri bir operasyon düzenlemek konusunda Batılı güçler arasında en istekli olan ülkenin Fransa olması ile

Came to West Africa", **CTCSENTINEL -Combating terrorism Center at West**, Cilt:13, Sayı:7, Yaer:2020, ss.1-12.

⁵⁴⁷ Ibrahim,2019, ss.52-53.

Fransa'nın, 12 Ekim 2012'de oybirliğiyle kabul edilen ve Mali'deki isyancıların elindeki bölgeyi geri almak için bir Afrika gücünün gönderilmesine izin veren 2071 sayılı BMGK Kararını hazırlaması sadece bir tesadüften ibaret görülmemektedir.⁵⁴⁸

Özetle “Afrika’nın jandarması” olarak tabir edilen Fransa, eski sömürgeleri ile ticari, ekonomik ve siyasi ilişkilerini postkolonyal dönemde de sürdürmek istemekte ve askeri konuşlandırma gerektiren durumlarda da daha çok bu çerçeveden yola çıkarak hareket etmektedir. Bu nedenle Fransa’nın askeri operasyonlarında radikal terör örgütlerinin en yoğun olduğu Doğu Afrika’ya değil de Batı Afrika’ya ağırlık vermesi hem üçüncü taraflar hem de Afrika halkı nezdinde meşruiyet sorununa yol açmaktadır. Özellikle 2014 yılında başlattığı “Barkhane” operasyonu, NATO’nun 2011 Libya müdahalesinden sonra bölgeyi en çok istikrarsızlaştıran operasyonlardan biri olarak görülmektedir. Nitekim Barkhane operasyonundan sonra Fransa’da 2015, 2016 ve 2018 yıllarında ard arda korkunç terör saldırıları meydana gelmiştir. Bu bağlamda Fransa’nın BM ve AB’yi Fransa’nın söz konusu bölgede varlık nedenini meşrulaştıran birer araç olarak kullanma eğiliminde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.⁵⁴⁹

Bununla birlikte Birleşik Krallık da Brexit’e rağmen Fransa’ya Barkhane operasyonunda destek vermeye devam etmektedir. Murielle Delaporte, Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılma kararını, Fransa’nın 1966’da NATO’dan ayrılmasıyla karşılaştırmaktadır. O zaman nasıl ki Paris, "Atlantik İttifakı’nı değil" de NATO’nun entegre askeri komuta yapısından ayrılmışsa, günümüzde Londra’nın da “Avrupa’dan değil AB”den ayrılmayı planladığını belirtmektedir. Buna göre savunma açısından Britanya’nın Fransa, NATO veya AB ile çalışmak konusunda neredeyse hiçbir

⁵⁴⁸ Olsen, 2014, s.301.

⁵⁴⁹ Fransa’nın Mali’ye düzenlediği askeri operasyonlarda ABD’nin Afganistan’da olduğu gibi giderek kamuoyu desteğini kaybettiği ve meşruiyetinin sorgulandığı yönündeki bir analiz için bkz. Second Line of Defence, Policy Dynamics, France and the Barkhane Operation: Shaping a Way Ahead, 17/01/2021, <https://sldinfo.com/2021/01/france-and-the-barkhane-operation-shaping-a-way-ahead/>, (29.03.2021). Barkhane Operasyonunun Fransa’ya 2020’de yaklaşık 900 milyon Euro’ya mal olduğu ve Macron’u, iç politikada Fransa’nın Mali’ye yönelik asker taahhüdünü azaltmak için baskı unsuru oluşturduğu yönündeki haberler ve AB üye ülkelerinin Fransa’yı Mali’de yalnız bıraktığı yönündeki söylemler için bkz. Benjamin Fox, “Withdrawing French troops from Sahel ‘would be a mistake’, Macron says”, EURACTIVE.com, 17.01.2021, <https://www.euractiv.com/section/africa/news/withdrawing-french-troops-from-sahel-would-be-a-mistake-marcon-says/>, (29.03.2021). Ayrıca Fransa’nın Sahel bölgesine yaptığı operasyonların geniş kapsamlı bir Türkçe analiz için bkz. Cem Savaş, “Serval ve Barkhane Operasyonlarından G5 Sahel Grubu’na: Fransa’nın Sahel Kuşağında Terörizmle Mücadele Politikaları”, **Türk Siyaset Bilimi Dergisi**, Cilt: Sayı:2, Yıl:2020, ss.137-163.

değişiklik söz konusu değildir. İngiliz yetkililer, Birleşik Krallık'ın hala Avrupa kıtasına ait olduğunu ve kendisini savunmaya tamamen bağlı kaldığını defalarca vurgulamışlardır. Örneğin Birleşik Krallık ve Fransa Brexit sürecine rağmen ve 35. NATO Zirvesi'nin sonuç bildirgesinde birinci öncelikleri birbirinden farklı olmasına rağmen, ikinci öncelik her iki devletin hükümetlerince Sahel'de islami terörizmle mücadele arayışı olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda Londra, bölgede Rusya'nın yeniden canlanmasının kontrol altına alınması için bir NATO taahhüdü ile motive olurken, Fransa kendisini ve genel olarak Avrupa'yı etkileyen göç sorununa ve bunun yarattığı güvenlik endişelerine odaklanmak suretiyle motive olmaktadır. Ancak sonuçta her iki ülke de Sahel bölgesine yapılan askeri operasyonlara destek vermektedir. Nitekim yine Deleporte'e göre, Birleşik Krallık ve Fransa arasındaki bu ortak algı ve bağlılık, her ikisinin de sınır tanımayan bir düşmanla karşı karşıya kalmasından kaynaklanmaktadır ki NATO Zirvesi sonucunda İngiliz hükümeti, Afrika'daki terörizme karşı Barkhane Operasyonunda Fransızları destekleyeceğini duyurmuştur. Bir başka deyişle, Macron'un seleflerinden özellikle de Sarkozy'den miras kalan yaklaşımının stratejisi, her üyenin tarihi ve coğrafi konumu ile ilgili meşru endişelerini uzlaştırmayı amaçlayan Birleşik Krallık ile ortak bir stratejik kültür şekillendirme üzerine kurulmuştur. Birleşik Krallık'ın Mali'deki Fransız liderliğindeki operasyonlara verdiği destek de buna örnek olarak gösterilmektedir.⁵⁵⁰

Günümüzde somut olarak Birleşik Krallık, 2018 yılından beri NEWCOMBE Operasyonu ile Mali'deki Fransız askeri operasyonlarına destek vermektedir.⁵⁵¹ İngiliz yetkililerin açıklamalarına göre 2018'den beri savaş dışı görevlere İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (Royal Air Force/RAF) Odiham'dan gelen personel konuşlandırılmıştır ve İngiliz uçakları, Fransız liderliğindeki operasyona benzersiz bir lojistik kabiliyet sağlamaktadır. Chinook'lar ve hava mürettebatı, tehlikeli kara hareketlerine duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmış ve hayati destek sunan ekipmanların stratejik konumlara taşınmasına yardımcı olarak Fransız birliklerinin çok daha geniş bir operasyon alanını kapsamaya yardımcı olmuşlardır. RAF, Mali'ye ulaştığından

⁵⁵⁰ Second Line of Defence, Policy Dynamics, The UK and France: Working together in the Mali Operation, 26.06.2020, <https://sldinfo.com/2020/06/the-uk-and-france-working-together-in-the-mali-operation/>, (29.03.2021).

⁵⁵¹ Royal Air Force, What We Do, Global Operations, <https://www.raf.mod.uk/what-we-do/global-operations/>, (29.03.2021).

2020 yılının ortasına kadar olan süreçte 2.000 saatin üzerinde uçuş gerçekleştirmiş ve 13.000'den fazla yolcu ile 1.100 ton ekipmanı taşımıştır. Hâlihazırda, Chinook'lar 18 (B) Filosundan hava mürettebatı tarafından uçurulmakta ve RAF ve İngiliz Ordusu'nun dört bir yanından gelen personel tarafından desteklenmektedir. Bu da yaz aylarında 40 derecenin üzerinde sıcaklık ve düzenli kum fırtınaları ile zorlanan koşullar dikkate alındığında ciddi bir katkı olarak gözler önüne serilmektedir.⁵⁵²

3.1.2.3.3. EUTM Mali'de Güncel Gelişmeler ve AB'nin Aktörlüğü

2014 yılında Burkina Faso, Çad, Mali, Moritanya ve Nijer, bölgede yakın işbirliğini teşvik etmek ve bu ülkelerin karşılaştığı büyük zorlukların üstesinden gelmek için “G5 Sahel” ülkeler grubunu kurmuşlardır. O zamandan beri AB de siyasi diyalogdan kalkınma ve insani desteğe, güvenliği güçlendirmeye ve düzensiz göçle mücadeleyle kadar birçok cephede güçlü bir ortaklık kurmak için Afrika'nın öncülüğündeki bu girişimle işbirliğini artırma yolunu seçmiştir.⁵⁵³ Dolayısıyla Geçmişte eski kolonileri ile Lome Sözleşmeleri, Cotonou Antlaşması gibi araçlarla daha çok ekonomik konular üzerinden ilişkilerini sürdürmeye odaklanan AB, 2014 yılından itibaren daha çok genişletilmiş ve kapsamlı bir yaklaşımla güvenlik konuları üzerinden ilişkilerini geliştirme yoluna girmiştir.

AB, G5 Sahel ile ekonomik tabanlı ilişkilerini güvenlik eksenine kaydırırken, Sahel bölgesinin, aşırı yoksulluk, açlık, gıda yetersizliği, çatışma, düzensiz göç ve insan kaçakçılığı ile göçmen kaçakçılığı gibi acil çözüme ulaştırılması gereken sorunlar yanında, yönetim zorlukları, demografik büyüme veya iklim değişikliği gibi uzun vadeli çözüm bekleyen sorunları olduğunu vurgulamıştır. Özellikle aşırılık yanlısı grupların şiddet eylemleri bölge için ciddi bir güvenlik tehdidi olarak sayılmış ve Avrupa da dahil olmak üzere çatışmaların bölge dışına çıkma potansiyelinin olduğu gerekçe olarak gösterilmiştir. Zaten EEAS'in 2011 yılı Sahel Strateji belgesinde de AB'nin bölgeye yönelik stratejisi, “Avrupa vatandaşlarının ve çıkarlarının korunması

⁵⁵² GOV.UK, Defence and Armed Force, News Story, UK extends commitment to fight violent extremism in the Sahel, 12 June 2020, <https://www.gov.uk/government/news/uk-extends-commitment-to-fight-violent-extremism-in-the-sahel>, (29.03.2021).

⁵⁵³ EEAS, Factsheet, The European Union's Partnership With The G5 Sahel Countries, July 2019, https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_eu_g5_sahel_july-2019.pdf, s.1. (30.03.2021). (EEAS, Factsheet, 2019).

ve AB'nin iç güvenlik durumu üzerinde açık ve doğrudan bir etkiye sahip olan Sahel'de güvenlik ve kalkınmanın iyileştirilmesi” şeklinde ifade edilmiştir.⁵⁵⁴

Günümüzde AB, Sahel bölgesi için somut ve bölgesel tabanlı güvenlik girişimlerini desteklemektedir. Bölgesel güvenliğe destek olmak ve terörist gruplarla ve suç örgütleriyle mücadeleye katkı sağlamak için Birlik, G5 Sahel Müşterek Kuvvetlerine 147 milyon Euro destek sağlamıştır. Ayrıca EUTM askeri operasyonunun yanı sıra EUCAP Sahel Nijerya ve EUCAP Sahel Mali gibi sivil operasyonlarla da bölgeye kapsamlı yaklaşımıyla destek veren AB, kendisini kilit bir güvenlik aktörü olarak tanımlamaktadır.⁵⁵⁵

G5 Sahel bölgesi için AB stratejisi kapsamında özel olarak Mali'ye Avrupa Kalkınma Fonundan 2014-2020 yıllarını kapsayan bir dönem için 665 milyon Euro destek sağlanmış ve bu desteğin barış inşası, kamu reformları, kırsal kalkınma, gıda güvenliği, eğitim ve alt yapı hizmetleri gibi alanlarda kullanıldığı belirtilmiştir. Yine bu strateji kapsamında yol ve enerji alt yapılarının inşası için 114,8 milyon Euro; Afrika İçin Acil Güven Fonu'ndan 2016 yılından beri, 270,8 milyon Euro; 2019 verilerine göre insani yardım için 21 milyon Euro ve İstikrar ve Barışa Katkı Aracı (Instrument contributing to Stability and Peace/IcSP)'ndan 2015-2019 yılları için 22,5 milyon Euro katkı sağlandığını açıklamıştır. EUCAP Sahel Mali ve EUTM Mali de AB'nin G5 Sahel Stratejisi kapsamında OGSP operasyonları olarak ele alınmaktadır.

556

Günümüzde görev süresi 2024'e kadar uzatılan EUTM Mali askeri operasyonu, iki temel stratejik hedefi gözeterek yürütülmektedir. Bunlardan birincisi, Mali'nin meşru sivil makamlarının kontrolü altında MaAF'ın operasyonel kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak; diğeri ise G5 Sahel bölgesine dahil olan ülkelerin ve G5 Sahel Müşterek Kuvvetlerinin operasyonel kabiliyetlerinin geliştirilerek G5 Sahel bölgesinin desteklenmesidir. AB, bu iki stratejik hedefini gerçekleştirebilmek için Danışma Görev Gücü (Advisory Task Force - ATF) ve Eğitim Görev Gücü (Educational and Training Task Force-ETTF) olmak üzere iki icrai faaliyet yürürlüğe sokmuştur. Bamako'da bulunan ATF, Savunma Bakanlığı, Ordu

⁵⁵⁴ EEAS, Strategy for Security and Development in the Sahel, 2011, s.4, https://eeas.europa.eu/archives/docs/africa/docs/sahel_strategy_en.pdf, (30.03.2021).

⁵⁵⁵ EEAS, Factsheet, 2019, s.1.

⁵⁵⁶ EEAS, Factsheet, 2019, s.4.

Genelkurmay Başkanlığı ve Askeri Bölgeler Karargâhı personeline danışmanlık ve eğitim vermekten sorumlu birimdir. Ayrıca, G5 Sahel Müşterek Kuvvetlerinin karargâhına tavsiye ve eğitim sağlayarak operasyonel yeteneklerini sağlamlaştırmaya ve iyileştirmeye yardımcı olmaktadır. Koulikoro Eğitim Kampında bulunan ETTF ise, Malili subayların ve astsubayların liderlik ve operasyonel yönetim becerilerini geliştirmek amacıyla Birimlere eğitim sağlamakta ve Askeri Eğitim Merkezlerinde verilen eğitimi desteklemektedir. Operasyonun siyasi kontrolü, Konsey tarafından ve Dış İlişkileri ve Güvenlik Politikası bakımından HR/VP aracılığıyla yürütülmektedir. PSC'nin stratejik yönlendirmesi altında MPCC de görev komutanlığının görevlerini yerine getirmektedir.⁵⁵⁷

EUTM Mali operasyonu bağlamında AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün değerlendirildiği bir çalışmada, söz konusu operasyon, küresel güvenlik aktörlüğünün bütün ölçütleri bakımından incelenmiştir. Çalışma öncelikle AB üye ülkelerinin politikalarının AB'nin Mali'deki güvenlik politikalarıyla ne ölçüde koordine edildiği sorusunu sorarak üye ülkelerin operasyona katılmaya ne derece istekli olduğuna cevap aranmıştır. Buna göre operasyonun ilk başladığı 2013 yılında 28 üye ülkeden 23'ü toplam 12,3 milyonluk katkı sağlamıştır. En çok katkıda bulunanlar; Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve Çek Cumhuriyeti olarak tespit edilmiştir. Çalışmanın yazarına göre, en güçlüleri de dahil olmak üzere çok sayıda üye devletin katılımı, operasyonun yüksek düzeyde dikey tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. AB yetkisine ek olarak, Fransa tarafından yürütülen paralel operasyon, AB'ye rakip olmaktan ziyade konumunu güçlendirmeye hizmet etmektedir. Dolayısıyla Mali operasyonunda Fransa ile AB'nin politikaları birbiri ile uyumlu görülmüştür.⁵⁵⁸

Konsey'in Mali operasyonunda Fransa ve bölgedeki diğer aktörlerle rekabet halinde değil de uyumlu olduğu ayrıca Konsey'in "EUTM Mali, faaliyetlerini üye devletlerin Mali'deki ikili faaliyetlerinin yanı sıra bölgedeki diğer uluslararası aktörlerle, özellikle BM, AfB, ECOWAS, ABD ve Kanada dahil olmak üzere ikili aktörlerle ve önemli bölgesel aktörlerle koordine edecektir"⁵⁵⁹ şeklinde karar alması

⁵⁵⁷ EUTM, Factsheet, 2021, s.2.

⁵⁵⁸ Ibrahim, 2019, ss.55-56.

⁵⁵⁹ Council Decision 2013/34/CFSP of 17 January 2013 , on a European Union military mission to contribute to the training of the Malian Armed Forces (EUTM Mali), Article 7 /4, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:014:0019:0021:EN:PDF>, (31.03.2021).

da bu yaklaşıma uygun bir argüman olarak sunulmaktadır. Zira Konsey'in üye devletlerin ikili operasyonlarını EUTM operasyonu ile koordine etmelerini zorunlu kılarak, münferit üye devlet operasyonlarından kaynaklanan gelecekteki bir tutarsızlığı çözdüğü ileri sürülmektedir. Ayrıca Konsey ve üye devletler arasında tutarlılığı sağlamak üzere haftalık toplantılar düzenlenmesi de yine bu yönde öne sürülen argümanı destekleyen önemli bir unsur olarak tespit edilmiştir.⁵⁶⁰

Bununla birlikte, operasyonun başından itibaren her zaman yüksek düzeyde dikey tutarlılığa sahip olmadığı da belirtilmektedir. Çünkü esasen Sahel'de bir OGSP misyonu yerleştirme kararı Fransa, İtalya ve İspanya tarafından aktif olarak desteklenmiş fakat Almanya, Polonya ve İskandinav ülkelerinin bu operasyona destek verme konusunda çok da istekli olmadıkları ve bu uyum eksikliğinin bölgeye yönelik askeri operasyon hakkındaki Konsey kararının Mali'nin neredeyse isyancılar tarafından istila edilmesine kadar gecikmesine yol açtığı tespit edilmiştir. Bu durum aynı zamanda AB'nin bölgede bir güvenlik aktörü olarak hareket edebilme yeteneğine dair şüphe uyandırmıştır; çünkü AB'nin bölgedeki varlığı, bölgede güvenliği sağlamaya yönelik kapsamlı bir yaklaşımdan ziyade yalnızca bir "görünürlük projesi" olarak algılanmıştır.⁵⁶¹ Bu da bir güvenlik aktörü olarak AB'nin etkinliğinin yetersiz kaldığı şeklinde yorumlanmaktadır.⁵⁶²

AB'nin Mali'ye askeri müdahalesinin diğer AB politikaları ile uyumunu ifade eden ve küresel güvenlik aktörlüğünün yatay uyum ölçütü bakımından değerlendirildiğinde EUTM Mali, genel olarak AB'nin Afrika'ya yönelik sahiplenme ve sorumluluk politikaları ile yüksek oranda uyumlu görülmektedir. Nihayetinde EUTM askeri bir operasyon olsa dahi, Mali'deki faaliyetleri kapasite geliştirme, eğitim ve danışmanlık rollerinin ötesine geçmemektedir ve genel olarak Sahel bölgesinde görevlendirilen AB personelinin misyonu Mali ordusunun isyancılarla

⁵⁶⁰ Moussa Djiré, Djibril Sow, Kissima Gakou and Bakary Camara, "Assessing the EU's conflict prevention and Peacebuilding interventions in Mali", **Whole of Society Conflict Prevention and Peacebuilding (WOSCAP)**, Case Study Report Mali, 24 March 2017, s.25. (Djiré vd.,2016).

⁵⁶¹ Bernardo Venturi, The EU and the Sahel: A Laboratory of Experimentation for the Security - Migration-Development Nexus, **The IAI Working Paper**, 17/38, December 2017, ss. 1-20, s.7; Nicoletta Pirozzi, "The EU's Comprehensive Approach to Crisis Management", **Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF)**, June 2013, s. 17.

⁵⁶² Ibrahim, s.57.

veya radikal terör örgütleriyle mücadele etmesine destek olmak şeklinde ifade edilmektedir.⁵⁶³

İlk bakışta AB'nin Afrika'daki bir krize müdahale etme kararı, Afrika'nın sahiplenme ve sorumluluk politikasıyla çelişiyor gibi görünse de, yetki ayrıntılarına dikkatlice bakıldığında bunun aksini işaret ettiği de ortaya koyulmuştur. AB'nin EUTM Mali'de faaliyet gösterdiği kapasite, eğitim ve danışmanlık rollerinin ötesine geçmemektedir. Sahel bölgesindeki AB personelinin misyonu her zaman Mali ordusunu isyancılarla mücadelede gerekli beceri ve taktiklerle donatmak olmuştur. Ayrıca sözü edilen operasyonda AB'nin güvenlik-kalkınma ilişkisine bağlı kalması ve çatışmaların başlıca nedenleri olarak gördüğü yoksulluk ve gıda güvenliği gibi konuları ele alma taahhüdü de politikalar arasında uyumluluğu gösteren bir başka argüman olarak dile getirilmiştir. Daha önce de sözü edildiği gibi EUTM Mali operasyonundan bir yıl sonra polis faaliyetleri, insan hakları ve uygun yönetim biçimlerinin tespit edilmesi gibi unsurları içeren EUCAP Sahel Mali sivil operasyonunun başlatılması, AB'nin hedeflerini gerçekleştirmek için nasıl tamamlayıcı politikalar uyguladığını ve bunların birbiriyle tutarlılığını gösteren önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmiştir.⁵⁶⁴

AB'nin küresel güvenlik aktörü olarak sahip olduğu imkan ve kabiliyetleri EUTM Mali operasyonuna ne derece aktarabildiği konusu bu operasyon özelinde daha çok Birleşik Krallık ve Fransa'nın Afrika bölgesindeki rekabete dayalı dış politikalarının yakınlaşması ile açıklanmaktadır. Ayrıca AB dış ve güvenlik politikasında Atlantikçi-Entegrasyoncu ayrımını yansıtan bu rekabette, Fransa'nın Birleşik Krallık'ın desteğini istemesi ve Birleşik Krallık'ın da asker ve ağır ekipman taşımak için iki uçaktan vazgeçerek Fransa'nın Serval operasyonuna 300 askeri personel göndermeyi kabul etmesi önemli dönüşüm olarak kabul edilmektedir. Fransa'nın da NATO'ya ve tüm dünyaya AB'nin lider pozisyonunda bir operasyon yürütebileceğini göstermeye istekli olması nedeniyle Birleşik Krallık'ın desteğine ihtiyaç duyması, bu dönüşümün önemli bir nedeni olarak görülmektedir. Sonuç olarak iki ülkenin dış politikalarında yaşanan bu birbirine yakınlaşmanın ve özellikle Birleşik

⁵⁶³ EEAS, EU Mali Relations, SN 10173/19, July 2019, s.1. https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_eu_mali.en19.pdf

⁵⁶⁴ Venturi, s.7; Ibrahim, ss.58-59; Djiré vd.,2016, s.23.

Krallık'ın Avrupa savunma yeteneğini geliştirmekle ilgilendiğini kanıtlamak istemesinin, dikey tutarlılığı arttırdığı ve AB'nin de böylelikle söz konusu operasyon için üye ülkelerden daha fazla destek toplayabildiği tespit edilmiştir.⁵⁶⁵

AB'nin birlik içi otoritesinin söz konusu operasyonu meşrulaştırma ölçütü bakımından değerlendirildiğinde EUTM Mali'nin AB Konseyi tarafından sorunsuz ve hızlı bir şekilde oybirliği ile karara bağlandığı vurgulanarak, bu konuda AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçütünü karşıladığı belirtilmektedir. Ayrıca Fransa tarafından yürütülen bireysel operasyonların AB operasyonunu desteklemeye hizmet ettiği ve Konsey'in kararı münferit devletlerin politikaları ile uyumlu ve tutarlı olduğu için AB otoritesine üye devletler tarafından itiraz edilmediği öne sürülmüştür. Başta Almanya ve Polonya operasyonu destekleme konusunda tereddüt etmiş olsalar bile daha sonra AB'nin otoritesini güçlendireceklerini düşündükleri kararı desteklemişlerdir.⁵⁶⁶ Bu ayrıca Mali'de yaşanan krizin tüm AB üye devletlerine olası etkileri olduğu gerçeği ile de bağdaştırılmaktadır. Bu bağlamda AB'nin bölgeden ekonomik ve enerji güvenliğine yönelik çıkarları söz konusudur. Ayrıca bundan çok daha önemlisi, Mağrip üzerinden Avrupa'ya ulaşan Afrikalı göçmenlerin radikal grupların ideolojik propagandası ile terörist grupların aracı olma ihtimalinin çok yüksek olması; kısacası terörizm tehdidi, üye devletlerin politikalarını uyumlaştırmasına en çok etki eden unsur olarak değerlendirilmiştir.⁵⁶⁷

AB'nin EUTM operasyonunu gerçekleştirirken dayanak olarak gösterdiği uluslararası yasal düzenlemeler, daha önce de belirtildiği gibi, AB'nin küresel aktörlüğüne yönelik yasal yeterliliğinin dış boyutunu ifade etmektedir. Uluslararası yasal yeterlilik bakımından EUTM, BM Şartının 52. ve 53. maddeleri tarafından desteklenmektedir ki ilgili maddeler bir bölgede barışı korumak için orada kurumsal düzenlemelerin yapılmasına ve ayrıca söz konusu bölgeye BMGK'nin onayını almak şartıyla askeri operasyon düzenlenmesine izin vermektedir.⁵⁶⁸ Nitekim yukarıda operasyonun yasal dayanağının anlatıldığı başlıkta EUTM Mali'nin BMGK'nin 2071

⁵⁶⁵ Tony Chafer, "The UK and France in West Africa: Toward Convergence?", **African Security**, Cilt:6 Sayı:3-4, ss.234-256, s.234 and s.242; Chafer and Cumming, 2010, s.1137, Ibrahim ss.59-61.

⁵⁶⁶ Venturi, 2017, s.7.

⁵⁶⁷ Ibrahim, ss.61-62.

⁵⁶⁸ Ibrahim, ss.62-63.

sayılı kararına dayanarak başlatıldığı belirtilmişti. Ayrıca buna ek olarak Fransa'nın bölgeye yönelik operasyonunda da BMGK'nin 2085 sayılı kararına dayanarak operasyonunu başlatması ve Fransa'nın bölgeye yönelik münferit dış politikasının da AB üye devletleri ve BM arasındaki tutarlılık düzeyini yansıtan Afrika'nın sahiplenme politikasına da ters düşmemesi tutarlılığa katkı sağlayan önemli bir husus olarak ifade edilmiştir.⁵⁶⁹

AB'nin küresel aktörlüğünün sınırlarının ötesinde etki yaratma yeteneği olarak ifade edilen tanınma ölçütü bakımından AB, EUTM Mali operasyonunda Mali hükümetinin AB'yi sahip olduğu yetenek ve imkanları dolayısıyla bir güvenlik aktörü olarak tanımış, en azından stratejik olarak kendisini değil, Mali halkının güvenliğini ön plana çıkarmıştır. Yerel olarak Mali kamuoyundan aldığı desteğin yanında BM de Mali'ye yönelik aldığı kararlarla AB operasyonlarının gerekçelendirilmesine hizmet edercesine AB'nin Mali krizinde alabileceği rollere atıfta bulunmuştur. Dolayısıyla hem yerel hem de küresel aktörler bakımından EUTM Mali operasyonunun tanınma ölçütünü sağladığı rahatlıkla öne sürülebilmektedir.⁵⁷⁰

Küresel güvenlik aktörü olma ölçütlerinden bir diğeri olan ve AB'nin uluslararası eylemlerinde kısıtlama olmadan hareket edebilmesini ifade eden özerklik ölçütü bakımından da AB'nin EUTM Mali askeri operasyonunda gereklilikleri karşıladığı tespit edilmiştir. Zira geniş anlamda Afrika bölgesinde Çin de ekonomik olarak rekabet etmek istemesine rağmen, askeri operasyon bağlamında BM nezdinde bölgeye gönderilen MINUSMA⁵⁷¹ askeri gücüne de nerdeyse hiç katkı sağlamadığı ve dolayısıyla bu anlamda AB'nin operasyonunu sınırlandırmadığı ortaya koyulmuştur. Sonuç olarak AB'nin bir güvenlik aktörü olarak Mali'ye askeri bir operasyon

⁵⁶⁹ David J. Francis, "The regional impact of the armed conflict and French intervention in Mali", The Norwegian Peacebuilding Resource Centre (NOREF), April 2013, s.8. <https://www.files.ethz.ch/isn/163177/f18726c3338e39049bd4d554d4a22c36.pdf>, (01.04.2021).

⁵⁷⁰ Francis, 2013, s.6; Ibrahim, 2019, ss.62-63.

⁵⁷¹ MINUSMA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali), 25 Nisan 2013 yılında başlatılan ve Mali'deki siyasi süreçleri desteklemek ve güvenlikle ilgili bir dizi görevi yerine getirme amacı olan bir BM operasyonudur. Operasyondan, ülkenin istikrarı ve geçiş dönemi yol haritasının uygulanmasında Mali'nin yetkililerini desteklemesi beklenmiştir. Söz konusu operasyona 2021 yılı itibarı ile en çok polis ve asker desteği sağlayan ülkeler yayınlanmış olup, bunlar arasında Çin ya da Rusya gibi AB'ye rakip olabilecek güçler bulunmamaktadır. Bkz. United Nations Peacekeeping, Where we operate, Current operations, MINUSMA, 01.04.2021, <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusma>, (01.01.2021).

düzenleme konusunda uluslararası aktörlerden herhangi bir engellemeyle karşılaşmadan özerk hareket edebildiği söylenmektedir.⁵⁷²

AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak sahip olması gereken tüm ölçütleri karşılayarak askeri bir operasyon başlatmasında hiçbir sorun bulunmamasına ve Mali hükümetinin bütünlüğünü korumak gibi kısa vadeli hedeflere ulaşmada çok önemli roller oynamış olmasına rağmen, isyancı grupların Mali halkına yönelik oluşturduğu tehditlerin bölge barışını tehdit etmeye devam ettiği gerçeği de operasyonun başarısını sorgulamaya neden olmaktadır.⁵⁷³

Özetle AB'nin EUTM askeri operasyonunu stratejik olarak gerekçelendirmesinde küresel bir güvenlik aktörü olmanın neredeyse tüm ölçütlerini karşıladığı; fakat sonuçta uzun vadeli güvenlik-kalkınma ilişkisini kuramadığını söyleyebiliriz. Bu nedenle bu tür operasyonların sonucunda bölge halkı nezdinde güvenilir ve meşru bir aktör olabilmek için uzun vadeli hedeflerini tam olarak tutturamasa bile bu hedeflere yaklaşması gerektiğini söyleyebiliriz. Aksi halde AB'nin uluslararası yasal belgelere ve yatay ve dikey koordinasyonu sağlamasına ve yeterli kapasiteyi bölgeye yönlendirebilmesine rağmen bölge halkı ve kamuoyu karşısında meşruluğunu uzun vadede sürdürmesi oldukça zor görünmektedir. Nitekim daha önce de sözü edildiği gibi yapılan bazı araştırmalarda EUTM Mali askeri operasyonunun Fransa'nın bölgede etkin olabilmesine aracılık eden bürokratik bir araç olarak görülmesi dikkate alındığında doğal olarak AB askeri operasyonlarının da tutarlılığı sorgulanacaktır.

3.1.2.4. Orta Afrika Bölgesi Askeri Operasyonu

3.1.2.4.1. Operasyonun Arka Planı

3.1.2.4.1.1. EUFOR RCA (Orta Afrika AB Görev Gücü)

AB kaynaklarına göre, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki (Central African Republic- CAR) istikrarsızlık uzun süren bir huzursuzluk döneminin ardından, 2013'te Orta Afrika devletinin neredeyse çöküşüyle zirveye ulaşmıştır. Devlet kurumlarının etkisizliği ve iç çatışmalar nedeniyle bölge, uluslararası topluluğun acil müdahalesini

⁵⁷² Ibrahim 2019, ss.65-67.

⁵⁷³ Ibrahim, 2019, ss.67-68.

gerektiren çok karmaşık bir durumla karşı karşıya kalmıştır. 20 Ocak 2014'te, AB Dışişleri Bakanları Konseyi, CAR'da AB tarafından yönetilen bir askeri operasyonu onaylamıştır. Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki Avrupa Birliği Gücü (EUFOR - RCA) adı verilen operasyon, BMGK'nin 2134 sayılı kararına dayanarak kurulmuştur. AB kaynaklarına göre, EUFOR RCA, halkı korumaya yönelik uluslararası çabaların bir parçası olarak CAR'ın başkenti Bangui bölgesinde güven ve istikrar ortamının sağlanmasına ve insani yardım desteğinin ulaştırılabilmesi için gerekli koşulların oluşturulmasına katkıda bulunmuştur.⁵⁷⁴

Eski HR/VP Catherine Ashton, EUFOR RCA'nın AB bakımından temel amaç ve önceliklerini şu sözleriyle ortaya koymuştur. "Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki ciddi krizin hızla çözülebilmesi için, insani yardımdan siyasi desteğe, uzun vadeli kalkınma işbirliğine kadar elimizdeki tüm araçları kullanmaktayız.... Ancak mutlak öncelik, sivil nüfusu artan şiddetten korumak, Orta Afrika Cumhuriyeti halkının korkusuzca yaşayıp ülkelerini yeniden inşa etmesini sağlamak ve insani yardımın sağlanabileceğinden emin olmaktır. EUFOR RCA, Fransa'nın ve Afrikalı ortaklarımızın olağanüstü çabalarını desteklemek için mümkün olan en kısa sürede harekete geçecektir. "⁵⁷⁵ Bu bağlamda AB'nin söz konusu operasyon ile açık bir şekilde Fransız askeri operasyonuna destek olduğu ortaya koyulmaktadır.

1 Nisan 2014'te EUFOR RCA resmen göreve başlamış ve 15 Haziran'da tam kapasite olarak operasyonel kabiliyetine ulaştıktan sonra, Bangui ve çevresindeki bölgede yer alan uluslararası havalimanının güvenliğinden münhasır sorumluluk üstlenmiştir. Havaalanının güvenliği, Orta Afrika'da on binlerce yerinden edilmiş kişi için bir sığınak olarak ve aynı zamanda hava yardımı ve yurt dışından gelen malzemeler için bir giriş noktası olarak özel bir önem taşımaktaydı. AB önderliğindeki birlik, tanımlanmış operasyon bölgesinde, havaalanında yerinden edilmiş kişilerin korunmasını sağlamış ve yerel sivil nüfusa güvenlik sağlamak için çevredeki alanlarda yoğun bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Havaalanının ve başkentteki komşu alanların kontrolünü ve korumasını devralan AB liderliğindeki birlik, güvenlik konusunda

⁵⁷⁴ EEAS, FACTSHEET EUTM-RCA, European Training Mission in Central African Republic, 01 October 2020, s.1, https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_eutm_rca.pdf, (05.04.2021).

⁵⁷⁵ EUROPA, EEAS, Security and Defence, Missions and operations, Eufor_rca, EUFOR RCA, Achieved on 1st of Jan 2015, https://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/eufor-rca/index_en.htm, (05.04.2021).

üstüne düşen payı alarak AfB misyonunun da operasyonel yükünü hafifletmiş ve BM görev gücü olan MISCA yeteneklerinin başka yerlerde yararlı bir şekilde kullanılabilir hale gelmesine destek olmuştur. Dolayısıyla EUFOR RCA, başlangıcından bu yana, aynı kriz sahnesinde yer alan başka bir uluslararası örgütün - AfB'nin - askeri yardım gücünü destekleyen ve ona paralel olarak yürütülen bir askeri girişim olarak tanımlanmıştır. Bağımsız olarak ancak MISCA ve ayrıca Fransa'nın bölgedeki askeri operasyonu olan Sangaris Operasyonu ile yakın koordinasyon içinde uygulanan OGSP operasyonunun, eylemlerini coğrafi ve işlevsel olarak tamamlayan ayrıca çok uluslu Afrika birliklerinin görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirmesi amaçlanmıştır. Diğer iki yabancı askeri operasyon gibi EUFOR RCA da önemli; ancak sadece 1.000 askerle sınırlı bir güçle, siviller için bir ölçüde pasifleştirme ve koruma önlemi alınması için farklı uluslararası çabaları temsil ediyordu. En yüksek kapasitelerinde müdahale kuvvetlerinin sahadaki sayısı; 2.000 Sangaris Operasyonunda ve 6.000 MISCA'dan olmak üzere toplam 9.000 askeri personele ulaşabiliyordu. Dolayısıyla Orta Afrika'daki 2014-2015 OGSP askeri operasyonu, kapsamlı bir yaklaşımın sonucu değil, zaten var olan hibrit bir operasyonda AB'nin uluslararası güvenlik yardımına katılımının bir aracı olarak görülmüştür.⁵⁷⁶ Bu bağlamda sözü edilen operasyonda AB'nin özellikle otorite ve özerklik ölçütleri bakımından küresel bir güvenlik aktörü olarak görülmesi mümkün değildir.

Afrika gibi uzak bölgelerde güvenlik ve insani felaket senaryolarında AB bayrağı altında teknik anlamda “köprüleme” adı verilen bu tür askeri konuşlandırmaların, çatışmaları çözmek veya uzun süreli barışın sağlanması için asker yerleştirmek amacıyla yapılmadığı ve bu tür operasyonlarda Avrupa'nın askeri katkısının farklı bir amacının olduğu söylenmektedir. Buna göre, AB, Afrika'nın uzak çatışma bölgelerinde sınırlı operasyonları gerçekleştirmek için kendi üyeleri ve üçüncü devletlerden oluşan ara sıra askeri koalisyonları bir araya getiren bölge dışı bir kurum olarak sınırlı da olsa gönüllü desteğini sunmuştur ve operasyon süresi sonunda tüm görev ve yetkilerini BM görev gücüne devretmiştir. Tüm sınırlı desteğine rağmen, AB köprüleme operasyonlarının, hızla erişilebilen yeteneklerdeki kalıcı boşluğun

⁵⁷⁶ Csaba Törö, “EU Bridging Operation in Support of AU and UN Missions in the Central African Republic”, *European Foreign Affairs Review*, Cilt: 20, Sayı: 4, Yıl: 2015, ss.517–534, ss.524-526.

üstesinden gelmede gerçekten yardımcı olabilecek değerli ek ve geçici eylem biçimlerini temsil ettiği ileri sürülmektedir. Ayrıca söz konusu sınırlı katkılar, katılımcı ülkelerin “belirli bir süre için belirli kritik alanlardaki güvenlik açıklarını kapatmak için askeri yardım sağlama konusundaki fikir birliğini ve ılımlı isteklerini” yansıtmaları bakımından önemli görülmektedir.⁵⁷⁷

3.1.2.4.1.2. EUMAM RCA (CAR Askeri Danışma Misyonu)

2015’in başlarında, EUFOR RCA askeri operasyonun yerini, güvenlik sektörü reformu hazırlıklarını desteklemek için AB askeri danışma misyonu olan EUMAM RCA almıştır. AB Konseyi’nin 19 Ocak 2015 tarihli kararına göre Birlik, Orta Afrika Silahlı Kuvvetleri (The Central African Armed Forces/ FACA)’nın mevcut durumlarını yönetmesine ve gerekli kapasite ve kaliteyi inşa etmesine yardımcı olarak buradaki yetkililerine, geleceğin modernize edilmiş, etkili ve hesap verebilir bir FACA hedefini karşılamak için yaklaşan Güvenlik Sektörü Reformunun hazırlanmasında destek olmak için, CAR’da bir Askeri Danışma Misyonu (EUMAM RCA) yürütecektir. Daha çok Bangui bölgesinde faaliyetlerini yoğun olarak sürdürmesi öngörülen misyonun temel amacı, Orta Afrika Savunma Sektörü Reformu sürecini desteklemek şeklinde açıklanmıştır.⁵⁷⁸

Ayrıca EUFOR RCA askeri operasyonunun tamamlayıcısı olarak ifade edilen EUMAM RCA, HR/VP Federica Mogherini’nin sözleri ile AB’nin Orta Afrika’da istikrarın sağlanmasını desteklemeye tamamen kararlı duruşunun bir sonucudur. Yine Mogherini’ye göre bu yeni görevin, Orta Afrika’da güvenlik sektörünün güçlendirilmesinde kritik bir rol oynaması, Orta Afrika silahlı kuvvetlerini daha çok etnikli, profesyonel ve cumhuriyetçi bir ordu haline getirmek için gerekli reformlar hakkında tavsiyelerde bulunması öngörülmüştür. Görevin, tam operasyonel yeteneğe ulaşıldığı andan itibaren 12 ay sürmesi planlanmış olup, Fransa’dan Tuğgeneral Dominique Laugel, 60 kişilik bir ekip için AB Misyonu Komutanı olarak atanmıştır.

⁵⁷⁷ Törö, s.533.

⁵⁷⁸ Council Decision (CFSP) 2015/78 of 19 January 2015 on a European Union CSDP Military Advisory Mission in the Central African Republic (EUMAM RCA), Article 1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32015D0078>, (06.04.2021).

Hazırlık aşaması ve misyonun ilk yılı için de 7,9 milyon Euro'luk bir bütçe tahmin edilmiştir.⁵⁷⁹

Genel olarak EUFOR RCA ile EUMAM RCA hakkında yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki korkunç insani durum nedeniyle, AB üye devletleri, ülkenin güvenlik ortamını iyileştirmek için OGSP misyonunun konuşlandırılmasına destek verilmesinin zorunlu olduğunu kabul etmişlerdir; fakat üye devletlerin çoğu, Orta Afrika'da yalnızca sınırlı menfaatlara sahip olduğundan, EUFOR CAR'a da EUMAM CAR'a da önemli katkılar yapmak istememişlerdir. Buna göre AB üye devletleri, halkları zulümlerden korumak için 'bir şeyler yapılması gerektiğini' biliyor gibi görünmüşler, ancak bunu çözmek için yeterince katkı sağlamaya istekli davranmamışlardır. Eşzamanlı Ukrayna gibi başka krizlerin de yaşanıyor olması bu isteksizliğin önemli bir nedeni olarak gösterilse de üye devletlerin özellikle EUFOR RCA'ya "katılım eksikliği" dikkat edilmesi gereken bir unsur olarak değerlendirilmiştir.⁵⁸⁰

3.1.2.4.2. EUTM RCA: Bir Prestij Operasyonu

3.1.2.4.2.1. Yasal Dayanak

EUMAM RCA'dan 1.5 yıl sonra, bu operasyonun yerini, "Orta Afrika Silahlı Kuvvetlerini modernize etmeyi ve onları daha" etkili ve demokratik olarak hesap verebilir "hale getirmeyi amaçlayan bir AB askeri eğitim misyonu olan EUTM RCA almıştır. AB Konseyi, 19 Nisan 2016 tarihli kararı ile AB'nin MINUSCA tarafından koordine edilen CAR Güvenlik Sektörü Reformu süreci kapsamında, Orta Afrika'da Savunma Sektörü Reformuna katkıda bulunmak için OGSP bünyesinde Askeri Eğitim Misyonu (EUTM RCA) yürütmeye karar vermiştir. Bunun da öncesinde 17 ve 18 Kasım 2015 tarihlerinde AB Konseyi, CAR'da BM ile birlikte güvenlik güçlerinde reform yapmak, durumu istikrara kavuşturmak ve siyasi süreci desteklemek için ortak

⁵⁷⁹ European Council Council of the European Union, Press release, EU establishes mission to advise armed forces in the Central African Republic, 19 January 2015, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/01/19/eu-establishes-mission-to-advise-armed-forces-in-the-central-african-republic/>, (10.04.2021).

⁵⁸⁰ Niklas I. M. NovÁky, "From EUFOR to EUMAM: The European Union in the Central African Republic," **European Foreign Affairs Review** Cilt:21, Sayı: 1, Yıl:2016, ss.95-104, ss.95-96.

bir yaklaşımın gerekli olduğu sonucuna varmıştır.⁵⁸¹ Bu bağlamda EUTM RCA önceki CAR görevlerinden farklı olarak kapsamlı bir yaklaşımın sonucunda oluşturulmuştur.

AB Konseyi, 12 Temmuz 2016'da "Avrupa Birliği OGSP Askeri Eğitim Misyonunun Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki statüsü hakkında Avrupa Birliği ile CAR arasında bir Mektup Değişimi şeklindeki Antlaşma'nın Birlik adına imzalanması ve sonuçlandırılması" başlıklı belgeyi yayınlayarak resmi anlamda EUTM RCA askeri operasyonunu Birlik adına onaylanmıştır. Antlaşma metni de bir mektup değişimi şeklinde söz konusu karara eklenmiştir.⁵⁸² Söz konusu Konsey kararında özellikle ABA'nın 37. maddesi ile ABİDA'nın 218 (5) ve (6) maddeleri yasal dayanak olarak gösterilmiştir.

12 Temmuz 2016 tarihli bir diğer kararda ise AB Konseyi, EUTM operasyonunu ABA'nın 42 ve 43. maddelerine dayandırarak, operasyonu ortak savunma konusunda kapsamlı yaklaşımına dahil ettiğini bir kez daha yinelemiş ve EUTM RCA'nın 16 Temmuz 2016'da başlatılmasına karar verilmiştir.⁵⁸³

3.1.2.4.2.2. Operasyonun Güncel Durumu

2016 yılında iki yıl süre ile başlatılan EUTM RCA operasyonu, 2018 ve 2020 yıllarında iki kez uzatılmış olup 3. yetkilendirme döneminin, 20 Eylül 2022⁵⁸⁴ tarihine kadar devam etmesi kararlaştırılmıştır. 3. yetkilendirme, ikincinin doğal bir evrimi olarak açıklanmaktadır. Buna göre, siyasi, stratejik ve operasyonel hedefler, esasen öncekiyle aynıdır. Son dönemde yapılan yetkilendirmenin öncekilerden tek farkı, İç Güvenlik Güçlerinin gelişiminin EUTM'nin yakın bir koordinasyon ve işbirliği

⁵⁸¹ Council Decision (CFSP) 2016/610 of 19 April 2016 on a European Union CSDP Military Training Mission in the Central African Republic (EUTM RCA), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2016.104.01.0021.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2016%3A104%3ATOC, (01.04.2021).

⁵⁸² Council Decision (CFSP) 2016/1791 of 12 July 2016 on the signing and conclusion, on behalf of the Union, of the Agreement in the form of an Exchange of Letters between the European Union and the Central African Republic on the status of the European Union CSDP Military Training Mission in the Central African Republic (EUTM RCA), https://eeas.europa.eu/sites/default/files/council_decision_cfsp_2016-1791_of_12_july_2016.pdf, (01.04.2021).

⁵⁸³ Council Decision (CFSP) 2016/1137 of 12 July 2016 on the launch of the European Union CSDP Military Training Mission in the Central African Republic (EUTM RCA), https://eeas.europa.eu/sites/default/files/celex_32016d1137_en_txt.pdf, (22.04.2021)

⁵⁸⁴ AB Konseyi, 28 Temmuz 2022'de EUTM RCA'nın görev süresini 20 Eylül 2023'e kadar bir yıl daha uzatmıştır .Bkz. EEAS, EUTM RCA, About, https://www.eeas.europa.eu/eutm-rca/about-military-training-mission-central-african-republic-eutm-rca_en?s=334. (13.12.2022).

ilişkinine sahip olduğu yeni EUAM tarafından desteklenecek olmasıdır. Operasyonun temel amacı, önceki yetkilendirme belgesinde olduğu gibi, modernize edilmiş, etkili, güvenilir, etnik açıdan dengeli ve demokratik olarak hesap verebilir bir FACA oluşturulmasını desteklemek şeklinde ifade edilmektedir. Operasyon ayrıca, özellikle AB Delegasyonu, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki Birleşmiş Milletler Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu-MINUSCA ve Avrupa Birliği Danışma Misyonu-EUAM gibi diğer Uluslararası Destek Operasyonları ile yakın koordinasyon içinde, daha geniş bir Güvenlik Sektörü Reformu çerçevesinde savunma sektörü reformuna katkıda bulunmayı hedeflemektedir. EUTM RCA'nın temel faaliyet alanları ise, stratejik tavsiye, eğitim ve operasyonel eğitim olarak belirlenmiştir.⁵⁸⁵

EUTM-RCA 30.11.2020 tarihi itibarı ile 12 farklı milletten 248 askeri ve sivil personelden oluşmaktadır.⁵⁸⁶ Operasyonun 3. yetkilendirme dönemi için, iki aşamalı olarak toplamda 670 kişiden oluşan bir görev gücü hedeflenmiş ve iki yıllık dönem için 36.959.496 Euro'luk bütçe ortaya koyulmuştur. Operasyona katkı sağlayan AB üyesi ülkeler; Fransa, İtalya, Litvanya, Polonya, Portekiz; Romanya, İspanya ve İsveç; AB üyesi olmayan ülkeler ise Bosna Hersek, Brezilya, Sırbistan ve Gürcistan'dır.⁵⁸⁷

Günümüzde EUTM RCA'nın ana faaliyetleri stratejik tavsiye, eğitim ve operasyonel eğitim olmak üzere 3 ana başlıkta açıklanmaktadır. Buna göre stratejik tavsiye, EUTM RCA'nın birincil görevi olup, ulusal siyasi ve askeri yetkililere Savunma Sektörü Reformları (Defense Sector Reforms-DSR) stratejisi⁵⁸⁸, Ulusal

⁵⁸⁵ EEAS, FACTSHEET EUTM-RCA European Training Mission in Central African Republic, 01 October 2020, https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_eutm_rca.pdf, (22.04.2021).

⁵⁸⁶ EEAS homepage, EEAS, EUTM RCA: European Training Mission in Central African Republic - Military Mission, EUTM RCA: European Training Mission in Central African Republic - Military Mission, 30/11/2020, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89348/eutm-rca-european-training-mission-central-african-republic-military-mission_en, (22.04.2021).

⁵⁸⁷ EEAS, FACTSHEET EUTM-RCA European Training Mission in Central African Republic, 01 October 2020, https://eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_eutm_rca.pdf, (22.04.2021).

⁵⁸⁸ Cenevre Güvenlik Sektörü Yönetişimi Merkezi DSR stratejisini; uzun vadeli, teknik bir çaba olarak açıklamaktadır. Buna göre DSR, siyasi ve askeri liderler arasında güçlerin ayrılması ve askeri adaletin uygulanması da dahil olmak üzere askeri yönetişimin sürdürülebilir dönüşümünü içerir. Ayrıca silahlı kuvvetler için net komuta ve kontrol yapılarının kurulmasını hedeflemektedir. Güvenlik sektörü reformları bağlamında savunma reformunun; ordu ve savunma sektörü üzerinde demokratik kontrolü ve gözetimi artırarak, hem daha etkili, hesap verebilir olması hem de uygun maliyetli hale getirilmesine yardımcı olması öngörülmektedir. Savunma reformunun birbiriyle ilişkili iki amacı vardır: savunma sektörünün temel rolünü yerine getirme performansını artırmak ve demokratik yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı çerçevesinde yüksek standartları sağlamak. Bkz. DCAF, the Geneva Centre for Security Sector Governance, **Defence Reform Applying the principles of good security sector governance to defence**, 2019.

Savunma Planı (National Defence Plan- NDP) ve askeri programlama yasası (2019-23) ve askeri adaletle ilgili politikalar dahil olmak üzere Askeri Adalet Yasası ve Askeri Genel Tüzük Yasası gibi temel DSR belgelerinin kavramsallaştırılması, öneri haline getirilmesi ve geçerlilik kazanması konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Misyon ayrıca FACA'nın insan kaynakları sistemi hakkında tavsiyelerde bulunma ve bu sistemi uygulamada önemli bir rol oynamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede Mart 2018'de çıkarılan bir kararname ile yeni askerler ve eski savaşçılar için yer açmak üzere 800 askerin emekli olmasına izin verilmiş ve 1 Haziran 2020 itibariyle FACA, 619'u kadın olmak üzere 8244'ün üzerinde personel istihdam edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca EUTM RCA'nın, Sapeke ve Zinga'daki askeri köprülerin montajı gibi AB tarafından finanse edilen altyapı projeleri de dahil olmak üzere FACA'nın konuşlandırılmasını destekleyen projeler için teknik danışmanlık sağladığı tespit edilmiştir.⁵⁸⁹

Operasyonun eğitim faaliyetleri kapsamında, EUTM RCA, birimlerin ve liderlerinin, yeni işe alınanların, bireysel uzmanların ve 14 silahlı grubun üyelerinin eğitimiyle ilgilenmiştir. Eğitimlerin çoğu, FACA'nın kendi eğitim ve öğretim sistemlerini geliştirme kapasitesini güçlendirmeyi amaçlayan “eğitmeni eğit” konseptine uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Haziran 2016 ile Aralık 2020 arasında, EUTM RCA'nın yaklaşık 7000 FACA personelini eğittiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte 2019'un sonunda, 635 memur, 1088 astsubay ve 735 erden oluşan 2485 FACA üyesinin uzmanlık kurslarına katıldığı ve bu kursların bir hafta ile birkaç ay kadar süre zarfında telsiz operatörlüğü, liderlik, taktikler, uluslararası insan hakları, cinsel istismar ve HIV/AIDS gibi konulara odaklandığı da belirtilmektedir.

Hickendorff ve Acko'nun EUTM RCA'nın etkinliğini inceledikleri çalışmanın sonuçlarına göre operasyon, FACA'nın kapsayıcı dönüşümünde şimdiye kadar çok az somut ilerleme kaydetmiştir. FACA, MINUSCA'nın desteği olmadan güvenlik sorunlarının üstesinden gelebilecek kapsayıcı, etkili, iyi işleyen ve demokratik olarak hesap verebilir bir silahlı kuvvet olmaktan hâlâ uzaktır. Ancak yine de, etkili bir

https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/DCAF_BG_13_Defence%20Reform_0.pdf (22.04.2021).

⁵⁸⁹ Annelies Hickendorff and Igor Acko, “The European Union Training Mission In The Central African Republic: An Assessment”, **Stockholm International Peace Research Institute**, 2021, s.6, <https://www.jstor.org/stable/resrep29590>, (22.04.2021).

ordunun sürdürülebilir ve operasyonel hale getirilmesi uzun vadeli bir proje olduğundan, bunun sadece dört yıllık bir zaman diliminde beklenmesinin de gerçekçi olmayacağı öne sürülmektedir. Ayrıca, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğü bakımından önemli bir husus olarak değerlendirilebilecek bir başka tespit de EUTM RCA'nın, büyük ölçüde kendi kontrolünün dışında olan birçok engelle karşı karşıya olmasıdır. Buna göre esasen teknik değil siyasi bir süreç olan savunma sektörü reformları ilgili ülkenin ulusal iradesine dayanmaktadır ve CAR Hükümetinin sınırlı politik taahhüdü yalnızca teknik çözümlerle ele alınamaz.⁵⁹⁰

Uluslararası Güvenlik Sektörü Reformları Danışma Ekibi (The International Security Sector Advisory Team/ISSAT) tarafından yapılan başka bir değerlendirmede ise EUTM RCA kapsamında yürütülen güvenlik sektörü reformları, yürütülen birkaç proje ile sınırlı kalmış; Orta Afrika genel nüfusu için kurumsal kapasite, bağımsız sosyal hizmetler ve güvenlik sağlanamamıştır. Aksine Orta Afrika Güvenlik güçleri, genel güvensizliğe ve sivillere yönelik çok sayıda insan hakkı ihlaline sebebiyet vermeye devam etmiştir.⁵⁹¹

AB'nin bölgede küresel güvenlik aktörlüğü bakımından konumu hakkında yorum yapmaya yardımcı olması bakımından bölgede etkin olan diğer güçlerin varlığı ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nin ikili ilişkilerine bakacak olursak; Rusya, Fransa ve ABD'nin bölgede rekabeti arttırdığı görülmektedir. Nitekim Şubat 2020'de CAR'da resmi olarak 235 Rus eğitmen mevcutken (ki pratikte bu sayının daha fazla olduğu tahmin ediliyor) CAR Hükümeti'nin talebi üzerine Rusya, Aralık 2020 seçimleri öncesinde 300 Rus eğitmen daha göndermiştir.⁵⁹² Rusya'nın bölgede genişleyen askeri varlığı ve Fransa'nın da nüfuzunu sürdürme girişimleri, ülkede ciddi uluslararası jeopolitik rekabeti ateşlediği söylenmektedir. Bununla birlikte ülkedeki farklı Rus aktörlerin durumu ve hedeflerinin belirsiz olduğu da dikkat edilmesi gereken önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Rusya'nın FACA'ya savaş eğitimi sağlamak için silah, cephane ve askeri ve sivil eğitmenlerin yanı sıra Başkan Faustin-Archange Touadéra'ya kişisel güvenlik danışmanları sağladığı ve ayrıca eğitmenlerin

⁵⁹⁰ Hickendorff and Acko, ss.18-19.

⁵⁹¹ ISSAT, Learn, Resource, Library, Country Profiles, Central African Republic Background Note, 1/10/2019, <https://issat.dcaf.ch/Learn/Resource-Library2/Country-Profiles/Central-African-Republic-Background-Note#5>, (22.04.2021).

⁵⁹² BBC News, World, Africa, Russia sends 300 military instructors to Central African Republic, 22 December 2020, <https://www.bbc.com/news/world-africa-55412720>, (22.04.2021).

özel bir askeri yüklenici firma olan Wagner Group'un çalışanları olduğunun bildirilmesi, bölgedeki karmaşık ilişkilerin boyutunu gözler önüne sermektedir.⁵⁹³ Yine Ocak 2018'deki ilk Rus silah teslimatından kısa bir süre sonra ABD'nin, FACA'yı eğitmek ve donatmak için 12,6 milyon dolarlık bir fon açıklaması⁵⁹⁴ da büyük güçlerin rekabetini gösteren önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda AB'nin, bölgede özellikle Fransa aracılığı ile yalnızca varlığını gösterme çabası içinde olduğu ve EUTM RCA her ne kadar “askeri” bir operasyon olarak adlandırılrsa da esasen askeri bir operasyon olmaktan oldukça uzak kaldığı da söylenebilir.

Bölgede rekabet eden diğer aktörlerle de karşılaştırıldığında, AB'nin genel olarak ve özel olarak da Fransa'nın Orta Afrika'ya operasyonlarının insani gerekçelere dayandırıldığı doğru bir tespit olarak görülsede askeri operasyonların arkasındaki en önemli itici faktörün “insancılık” değil; prestij olduğu da söylenmektedir. Buna göre Fransa insan haklarını savunan bir devlet olarak görünmek suretiyle kendi saygınlığını arttırmak istemektedir. Zira Fransa'nın Orta Afrika'daki şiddete ve insanlık dışı duruma hızlı bir tepki vermemesi ve müdahalesinin sadece başkent Bangui ve çevresi ile sınırlı kalması, bölge insanını kurtarmada aşırı risk almamaya dikkat etmesi, bu argümanı destekleyen önemli unsurlar olarak ortaya koyulmaktadır. Aynı şekilde AB'nin Orta Afrika'ya tepkisi de Fransız birliklerine gönülsüz ve sınırlı bir destekle ve AB'nin “insani bir krizle ilgilendiğini gösterme girişimi” şeklinde “saygınlığa” bağlanarak açıklanmaktadır.⁵⁹⁵

2014 yılında yapılan eleştirel bir çalışmanın sonucuna göre; mevcut siyasi meseleler veya mali sınırlamalar hesaba katılsa bile, AB'nin uluslararası güvenlik taahhütlerinde başarısız olmaması onun küresel güvenlik aktörlüğünün prestiji açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle AB, “küresel güvenlik sorumluluğunu

⁵⁹³ Paul Stronski, “Late to the Party: Russia's Return to Africa”, Carnegie Endowment for International Peace, October 16, 2019 PAPER, ss.16-17, https://carnegieendowment.org/files/WP_Paul_Stronski_-_Russia-Africa-v31.pdf, (22.04.2021).

⁵⁹⁴ U.S. Embassy, Home, News & Events, “United States Announces Additional Support to the FACA”, 5 March, 2019, <https://cf.usembassy.gov/united-states-announces-additional-support-to-the-faca/>, (22.04.2021).

⁵⁹⁵ Catherine Gegout, **Why Europe intervenes in Africa: Security, prestige and the legacy of colonialism**, Oxford University Press, Oxford, 2017, s.206 and s.280.

paylaşmaya hazır küresel bir aktör” olarak ciddiye alınmak istiyorsa, o zaman hızla ayağa kalkmalı ve ciddi hızlı tepki yeteneklerine sahip olduğunu göstermelidir.⁵⁹⁶

Smith’e göre AB, Orta Afrika’daki askeri operasyonlara hızlı tepki vermemiş, bu bölgede yürütülecek olan politikanın arkasındaki tek itici üye ülke Fransa olmuştur. Dolayısıyla insani kaygılar üye devletlerce ortak bir şekilde paylaşılmamış, asker ve maddi yardım desteği çok sınırlı düzeyde kalmıştır. Üstelik Aralık 2017’den itibaren gruplar arasında yaşanan çatışmalar; ölü sayısının ve mültecilerin daha fazla artmasına ve ciddi insan hakları ihlallerinin yaşanmasına sebebiyet vermeye devam etmiştir.⁵⁹⁷

3.1.2.5. EUNAVFOR Med Irini Askeri Operasyonu

3.1.2.5.1. Operasyonun Yasal Dayanağı

AB Konseyi’nin 31 Mart 2020 tarihli ve 472 sayılı kararı uyarınca EUNAVFOR Med Irini Operasyonu, ABA’nın 42-4 ve 43-2 maddelerine⁵⁹⁸, 19 Şubat 2020 tarihli Berlin Konferansı’na, BMGK’nun özellikle üye devletlere Libya’ya uygulanan silah ambargosunu ihlal ettiğinden şüphelenilen gemileri inceleme yetkisi veren 2292 ve 2526 sayılı kararlarına dayanılarak başlatılmıştır.⁵⁹⁹

BMGK, Libya hakkında aldığı birçok kararla üye devletlere çeşitli yetkiler vermiştir. İlk olarak 2011 yılında 1970 sayılı kararı⁶⁰⁰ alarak Libya’ya yönelik silah ambargosu uygulamasını başlatmış ve AB Konseyi de Libya’ya düzenlediği askeri operasyon kararında birincil görevini açıklarken buna atıfta bulunmuştur. Libya’daki yetkililerin bu kararı uygulamamasını kabul etmeyen BMGK, 17 Mart 2011’de 1973 sayılı kararı alarak 1970 sayılı kararın özellikle silah ambargosunun katı bir şekilde

⁵⁹⁶ Agnieszka Nimark, “EUFOR RCA: EU force or farce?”, **Opini3n CIDOB**, Sayı:230, March 2014, s.2.

⁵⁹⁷ Karen E. Smith, “The EU and the Responsibility to Protect in an Illiberal Era”, **Dahrendorf Forum Working Paper**, Sayı: 03, 21 August 2018, s.12.

⁵⁹⁸ Söz konusu maddelerde AB’nin genel olarak ortak dış ve güvenlik politikasına yönelik karar alma konusunda Konsey’i yetkilendirmiş olduğu ve Konsey’in de Libya kararını alırken bu maddelerde kendisine verilen yetkiye dayanarak hareket ettiği gör3lmektedir. Bkz. ABA md.42-4; md.43-2.

⁵⁹⁹ Council Decision (CFSP) 2020/472 of 31 March 2020 on a European Union military operation in the Mediterranean (EUNAVFOR MED IRINI), <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2020/472/oj>, (23.04.2021); Factsheet Operation EUNAVFOR MED IRINI, May 2020, s.1, https://www.operationirini.eu/wp-content/uploads/2020/05/factsheet_eunavfor_med_irini_0705_20.pdf, (23.04.2021). (Council Decision (CFSP) 2020/472)

⁶⁰⁰ United Nations Security Council, S/RES/1970 (2011), Adopted by the Security Council at its 6491st meeting, on 26 February 2011, [https://undocs.org/en/S/RES/1970%20\(2011\)](https://undocs.org/en/S/RES/1970%20(2011)), (23.04.2021).

uygulanması ve buna aykırı durumların izlenmesi için Uzmanlar Paneli kurulması gibi ek önlemler getiren kararını kabul etmiştir.⁶⁰¹

BMGK 2016 yılında aldığı 2292 sayılı kararında⁶⁰²; silah ambargosuna aykırı olarak Libya açıklarında, Libya'ya silah veya ilgili malzeme taşıdığına inanılan gemilerin denetlenmesini 12 ay daha yetkilendirmiştir. Ayrıca BM, söz konusu kararında IŞİD, El Kaide ve ortakları tarafından işe alınan veya bunlara katılan yabancı terörist savaşçıların, Libya açıkları da dahil olmak üzere Libya ve komşu ülkelere yönelik tehdidi üzerine raporlar hazırlanmasını talep etmiştir. AB de İrini operasyonu kapsamında izleme ve gözetim faaliyetlerini bu yasal dayanak ile desteklemiştir. Buna göre operasyonun öncelikli amacı, BMGK'nin 1970 ve 2292 sayılı kararlarının uygulanmasına destek olmak için Libya'ya silah akışının engellenmesine katkıda bulunmak ve Libya'da kalıcı bir ateşkes için gerekli koşulları yaratmaya yardımcı olmaktır.⁶⁰³

2292 sayılı BMGK kararı 5 Temmuz 2020 tarihinde 12 ay süre ile uzatılmış ve yine 03 Haziran 2021 tarihinde bu kararı yinelemiştir. 03 Haziran 2021 tarihli ve 2578 sayılı BMGK kararı, ulusal düzeyde veya bölgesel örgütler aracılığıyla hareket eden üye devletlere, silah ambargosunu ihlal ettiğine dair ciddi gerekçelere sahip olduklarını ileri sürerek, Libya kıyılarında açık denizlerde bulunan veya ülkeden çıkan gemileri denetleme yetkisini 12 daha uzatmıştır.⁶⁰⁴ Bu da İrini operasyonunun birincil görevi olan silah ambargosunun katı bir şekilde uygulanmasını takip etmesi konusunda dayandığı BMGK kararlarından en önemlisini teşkil etmektedir.

2014 yılında alınan 2146 sayılı kararı ile de BMGK, üye devletlere Libya'dan yasadışı olarak ham petrol ihraç etmeye teşebbüs eden belirli açık deniz gemilerini

⁶⁰¹ United Nations Security Council, S/RES/1973 (2011), [https://www.undocs.org/S/RES/1973%20\(2011\)](https://www.undocs.org/S/RES/1973%20(2011)), (23.04.2021).

⁶⁰² United Nations Security Council, S/RES/2292 (2016), <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/2292-%282016%29>, (23.04.2021).

⁶⁰³ Council Decision (CFSP) 2020/472, Article 1.

⁶⁰⁴ United Nations Security Council, Resolution 2526 (2020), 05 June 2020, <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2526>, (23.04.2021); United Nations Security Council, Resolution 2578 (2021) Adopted by the Security Council at its 8783rd meeting, on 3 June 2021, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_res_2578.pdf, (08.06.2021).

teftiş etme yetkisi vermiştir.⁶⁰⁵ Ayrıca 2020 yılında alınan 2509 sayılı BMGK Kararı⁶⁰⁶ da 2146 sayılı kararın geçerlilik süresini uzatarak aynı zamanda ham petrol ve rafine edilmiş petrol ürünleri de dahil olmak üzere üye devletlerden petrolün Libya'dan yasadışı ihracatı veya yasadışı ithalatı ile ilgili her türlü bilgiyi rapor etmesini talep etmiştir. AB Konseyi de 472 sayılı kararında ve izleme ve gözetim faaliyetleri yoluyla Libya'dan yasadışı petrol ihracatını önlemeye yönelik yetkilendirmesinde BM önlemlerinin uygulanmasına katkıda bulunacağını belirterek meşru dayanağını ileri sürmüştür.⁶⁰⁷

BMGK, 12 Şubat 2020'de ise 2510 sayılı kararı⁶⁰⁸ almış ve sözü edilen kararda, Berlin Libya Konferansı'nın Libya'daki duruma kapsamlı bir çözüm getiren önemli bir unsur olarak kabul ederek ve söz konusu konferansın sonuçlarını onaylamıştır. 2510 sayılı kararında BM, üye devletlerin silah ambargosuna tam olarak uymasını talep etmiş ve ayrıca tüm devletlerden Libya'daki çatışmalara müdahale etmemelerini veya çatışmayı şiddetlendirecek eylemlerden kaçınmalarını talep etmiştir.⁶⁰⁹ AB Konseyi de 472 sayılı kararında özellikle operasyonun Libya'dan yasadışı petrol ihracatını önlemeye yönelik görevlerinde BM önlemlerinin uygulanmasına katkıda bulunacağını belirtmiş ve yapacağı operasyonu yasal olarak gerekçelendirmiştir.⁶¹⁰

3.1.2.5.2. Arka Plan ve Tartışmalar

EUNAVFOR Med Irini operasyonu, Akdeniz'de kendisinden önceki EUNAVFOR Med Sophia operasyonunun yerine geçen, Akdeniz'deki ikinci AB

⁶⁰⁵ United Nations Security Council, S/RES/2146 (2014), 19 March 2014, <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/2146-%282014%29>, (23.04.2021).

⁶⁰⁶ United Nations Security Council, S/RES/2509 (2020), <https://www.un.org/securitycouncil/content/sres2509-2020>, (23.04.2021).

⁶⁰⁷ Council Decision (CFSP) 2020/472, Article 3.

⁶⁰⁸ United Nations Security Council, S/RES/2510 (2020), <https://digitallibrary.un.org/record/d/3850557#record-files-collapse-header>, (23.04.2021).

⁶⁰⁹ United Nations Security Council, Resolution 2510 (2020), 12 February 2020, [https://undocs.org/en/S/RES/2510%20\(2020\)](https://undocs.org/en/S/RES/2510%20(2020)), (23.04.2021).

⁶¹⁰ Council Decision (CFSP) 2020/472, Article 1.

askeri operasyonudur.⁶¹¹ EUNAVFOR Med Sophia⁶¹², ilk olarak 2015 yılında Akdeniz'de göçmen kaçakçılığına karşı mücadele etmek için kurulmuştur. Daha sonra, Libya sahil güvenliği için eğitim faaliyetleri ve Libya'ya yönelik BM silah ambargosunun uygulanması da dahil olmak üzere, yetkisi aşamalı olarak genişletilmiştir.⁶¹³ AB resmi kaynaklarında 1 Haziran 2015'te başlayıp 31 Mart 2020'de sona eren Sophia operasyonu ile Akdeniz'de 44.916 göçmenin kurtarıldığı belirtilmektedir.⁶¹⁴

AB'nin EUNAVFOR Med Sophia operasyonunun 6 ay süre ile yenilenmesine ve aynı zamanda deniz varlıklarını geri çekmesine yönelik olarak Mart 2019'da aldığı tartışmalı kararı, “Birliğin, ülke içindeki dar çıkarlarını korumak için operasyonel yeteneklerini baltalayan bir antlaşmayı kabul etmekten memnun olan AB üye devletlerinin siyasi sinizmini yansıtan bir paradoks”⁶¹⁵ olarak yorumlanmıştır. Buna göre 2015'ten beri Sophia Operasyonuna komuta eden ve göç konusunda AB dayanışmasının eksikliğinden uzun süredir şikayet eden İtalya, bu paradoksal sonucun belirlenmesinde merkezi bir rol oynamıştır.

Mart 2019 sonunda operasyonun görev süresinin sona ermesine yaklaşırken, İtalya Başbakan Yardımcısı, İçişleri Bakanı ve aşırı sağcı anti-göçmenler Birliği partisi lideri Matteo Salvini, İtalya'nın kurtarılan göçmenlerin AB üye ülkeleri arasında

⁶¹¹ EUNAVFOR Med İrini Operation, Home, About Us, Mission At A Glance, https://www.operationirini.eu/wp-content/uploads/2020/05/factsheet_eunavfor_med_irini_070520.pdf, (23.04.2021).

⁶¹² Operasyona adı verilen Sophia, 24 Ağustos 2015 saat 04.15'te, EUNAVFOR MED Görev Gücü bünyesinde Orta Akdeniz'de görev yapan Alman firkateyni Schleswig-Holstein'da doğan bir bebeğin adı olarak açıklanmıştır. Diğer 453 göçmenle birlikte kurtarılan ve aynı günün akşamı Taranto limanında karaya çıkan Somalili bir anneden doğan Sophia, adını Schleswig-Holstein'lı Prusya prensesi Sophia'ya ithaf edilen Alman gemisinden almıştır. Bu bağlamda Sophia operasyonu, göçmen krizine daha çok vurgu yapan, en azından insancıl yönü vurgulanmaya çalışılan bir askeri operasyon olarak yorumlanabilir. Ayrıca Federica Mogherini'nin “Üye devletlere Operasyonumuzun adını değiştirmemizi önereceğim: Operasyonumuza EUNAVFOR MED yerine, Sophia adını kullanmamızı öneriyorum. Kurtardığımız insanların hayatlarını, korumak istediğimiz insanların hayatlarını onurlandırmak ve dünyaya kaçakçılarla ve suç şebekeleriyle savaşmanın insan hayatını korumanın bir yolu olduğu mesajını iletmek amacıyla.” sözleri de bu yorumu teyit eden önemli ifadelerdir. EUNAVFOR Med Sophia Operation, About Us, Story, <https://www.operationsophia.eu/about-us/>, (23.04.2021).

⁶¹³ EUNAVFOR MED Operation Sophia, Home, About Us, Mission, <https://www.operationsophia.eu/about-us/>, (23.04.2021).

⁶¹⁴ European Council Council of the European Union, Home, Infographics, Infographic - Lives saved in EU Mediterranean operations (2015-2021), <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/saving-lives-sea/>, (23.04.2021).

⁶¹⁵ Giulia Mantini, “A EU Naval Mission Without a Navy: The Paradox of Operation Sophia”, *Istituto Affari Internazionali*, Issue:19/33, May 2019, ss.1-2, s.1.

dağıtılacağına dair bir ön antlaşmayı kabul etmesini şart koşturmuştur. Yine İtalya Savunma Bakanı Elisabetta Trenta da AB üyeleri arasında ve Frontex tarafından koordine edilen rotatif karaya çıkarma limanları için bir teklif sunarak daha fazla yük paylaşımı öngören bir antlaşma olmazsa, İtalyan hükümetinin tüm operasyonun sona ermesinden memnun olacağını beyan etmiştir. İtalya'nın koalisyon hükümetinin bu sert tavrından sonra Almanya da, İtalya'nın kurtarılan göçmenlerin limanlarında karaya çıkmasına izin vermeyi reddettiğini gerekçe göstererek Augsburg firkateynini geri çekeceğini duyurmuştur.⁶¹⁶ Tüm bu gelişmeler, AB'ye düzensiz sınır geçişleri durumunda ilk giriş yapılan ülkeler tarafından üstlenilen sığınma başvurularının işleme alınmasından kaynaklanan ve uzun süredir tartışılan konular olarak tespit edilmiştir.⁶¹⁷

Sonuçta AB liderleri, sözü edilen Konsey toplantısında Sophia operasyonun altı ay daha yenilenmesi, ancak deniz varlıklarından mahrum bırakılması ve bunun yerine hava gözetleme yeteneklerinin güçlendirilmesi konusunda antlaşmaya varmışlardır. Bu bağlamda, Konsey kararının insani maliyetler ve bu kararla ilişkili itibar zararına bakılmaksızın, AB liderleri için kabul edilebilir bir uzlaşma olarak yorumlanmasının temel sebebi olarak belirtilmiştir.⁶¹⁸

Mantini'ye göre operasyonu Akdeniz'de devriye gezmek için gerekli donanma varlıklarından mahrum bırakarak yenilemek, İtalyan hükümetinin çıkarlarının AB düzeyinde karşılanmasını sağlamak için gitmeye istekli olduğunu göstermiştir. Ancak daha da önemlisi ahlaki ve insan hakları açısından sorunlu olan söz konusu karar aynı zamanda, göç konusunda AB içi anlaşmazlıkların derinliklerini ve bu konuda kararlı adımlar atmaya geldiğinde AB üye ülkeleri arasında cesaret ve dayanışma eksikliğini de ortaya koymuştur. Buna göre, AB üyeleri arasındaki siyasi uzlaşmayı yansıtan söz konusu karar, arama ve kurtarma operasyonları bakımından AB sorumluluklarını atlatmanın bir yolu olarak Akdeniz'deki AB deniz varlığını ortadan kaldırmıştır. Ayrıca AB düzeyinde, İtalya'nın limanlarını mühürleme kararının neden olduğu kurtarılmış göçmenlerin dağıtımına ilişkin tartışmalardan kaçınılmıştır ki bu da utanç verici bir durum olarak değerlendirilmiştir. Özetle deniz varlıklarının geri çekilmesi,

⁶¹⁶ Mantini, ss.1-2.

⁶¹⁷ Federico Alagna, From Sophia to Irini: EU Mediterranean Policies and the Urgency of “Doing Something”, *Istituto Affari Internazionali*, Issue:20/32, May 2020, s.1.

⁶¹⁸ Mantini, ss.1-2.

Avrupa söylemi ile eylemi arasındaki uçurumu açan ve AB güvenilirliği ile meşruiyetine zarar veren bir eylem olarak yorumlanmıştır.⁶¹⁹

Yukarıda sözü edildiği gibi Berlin Libya Konferansı'nda bir araya gelen devletler özellikle Türkiye, Rusya ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin artan müdahaleleri karşısında BM Silah Ambargosu kararını uygulamayı taahhüt etmişlerdir. Özellikle Almanya ve AB de Libya'ya karşı daha önce ortaya koymuş oldukları taahhütlerini, bölgede farklı güçlerin müdahalelerinin hissedilmesi karşısında yenilemişlerdir. Bu nedenle, silahların büyük çoğunluğunun aslında kara ve hava yoluyla BM nezdinde meşru olarak kabul edilen Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile Trablus'ta savaşan Halife Hafter'e teslim edilmesine rağmen, AB donanma varlıklarının Akdeniz'e yeniden konuşlandırılmasına karar verilmiştir.⁶²⁰

AB, 2015'te Sophia operasyonuna karar verirken, Akdeniz'de ölen binlerce insan ve kamuoyu tarafından defalarca yapılan çağrıların etkisi ve baskısı altında kalmıştır. 2020'de düzenlenen Irini operasyonunda ise Libya'daki kötü gidişin ve silah ambargosu ile ilgili ihlallerin tüm hızıyla devam ettiği gerçeği yanında, çatışmalar karşısında yeterince uyumlu ve etkili bir politika geliştirememesinin baskısı altında kalmıştır. Sophia operasyonun sonucu kısa sürede görülmüş ve konuya olan genel ilgi ve halkın tepkisi azalır azalmaz, AB içindeki siyasi farklılıklar gün yüzüne çıkmış ve arama kurtarma faaliyetleri askıya alınmıştır. İşte Irini operasyonunda, Sophia operasyonunun sınırlı denizcilik yaklaşımının potansiyel eksiklikleri en başından beri göz önüne alınmış ve daha kapsamlı bir operasyon öngörülmüştür. Özellikle, kapsamlı bir silah ambargosu uygulayamamanın potansiyel olarak çatışmanın bir tarafını (Hafter'i) diğerinin (Trablus'taki BM destekli hükümetin) aleyhine güçlendirmesi riski vardır ve AB Irini operasyonunda bu siyasi güçlkle karşı karşıyadır. Ayrıca geçmişte arama kurtarma faaliyetleri ve göç politikalarının insani yönleri için daha fazla ilgi gösteren ve Konsey kararlarını eleştiren Komisyon ve Parlamento gibi AB organlarının da arama kurtarma faaliyetlerini dile getirmemesi, Irini operasyonunun insancıl amacından her anlamda uzaklaştığını gösteren önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte HR/VP Josep Borrell'in Irini'nin lansmanı için yaptığı konuşmada arama kurtarma faaliyetlerinden bahsedilmemesi, Ekim 2019'da

⁶¹⁹ Mantini, s.2.

⁶²⁰ Alagna, ss.1-2.

Avrupa Parlamentosu'nda arama kurtarma konusunda bağlayıcı olmayan bir kararın reddedilmesi de AB'nin Libya operasyonuna yaklaşımının giderek göç sorununun merkezinden uzaklaştığını gösteren önemli tespitler olarak dile getirilmektedir.⁶²¹

3.1.2.5.3. Operasyonun Kapsamı ve Unsurları

472 Sayılı AB Konseyi Kararı uyarınca EUNAVFOR Med Irini Askeri Operasyonu, 4 başlıkta faaliyet gösterecektir;

1. BM'nin Libya'ya silah ambargosu kararının uygulanmasına katkı sağlamak,
2. Libya'dan yasadışı petrol ihracatına ilişkin olarak alınan önlemlerin uygulanmasına katkı sağlamak,
3. Libya Sahil Güvenlik ve Donanmasının kapasitesinin geliştirilmesi ve eğitimi,
4. İnsan kaçakçılığı ve insan ticaretinin durdurulmasına katkı sağlamak.⁶²²

Silah ambargosunu uygulamak için Irini Operasyonu kapsamında AB, silah kaçakçılığı ve ilgili malzeme hakkında bilgi toplar; silah taşıdığından şüphelenilen Libya'ya giden ve gelen gemileri teftiş eder; bulunan silahları ele geçirir ve imha eder; insan ticareti yapan kişilerin kişisel verilerini toplar; silah ambargosunu delen gemileri belirli bir limana yönlendirebilir. Yine operasyon kapsamında AB, yasadışı petrol, ham petrol ve rafine edilmiş petrol ürünleri ihracatı hakkında bilgi toplayıp izleyebilir; Libya sahil güvenlik ve donanmasının, özellikle insan kaçakçılığı ve ticaretine karşı kolluk görevlerinde eğitilmesi ve becerilerinin geliştirilmesi için çalışır; bilgi toplayarak ve açık denizlerde devriye gezerek insan kaçakçılığı ve ticaretini engellemeye yardımcı olur; topladığı bilgileri ilgili ulusal, AB ve uluslararası otoritelerle paylaşır; toplanan bilgileri işlemek ve değerlendirmek için ulusal ve AB yasal mercileri için bir suç bilgi ağı oluşturabilir.⁶²³

31 Mart 2021'e kadar olan dönemde, EUNAVFOR MED Irini'nin ortak masrafları için 9 837 800 Euro bütçe öngörülmüştür.⁶²⁴

⁶²¹ Alagna, ss.2-3.

⁶²² Council Decision (CFSP) 2020/472 of 31 March 2020 on a European Union military operation in the Mediterranean (EUNAVFOR MED IRINI), Article 2,3,4 and 5.

⁶²³ Council Decision (CFSP) 2020/472 of 31 March 2020 on a European Union military operation in the Mediterranean (EUNAVFOR MED IRINI), Article 3,4 and 5.

⁶²⁴ Council Decision (CFSP) 2020/472, Article 13.

24 üye ülkenin katılım gösterdiği söz konusu operasyonda uzmanlar tarafından düzenlenen ve 30 Nisan 2021 tarihinde güncellenen rapora göre; İrini operasyonu kapsamında AB, bugüne kadar; 11 boarding/1 çevirme operasyonu, 20 denetleme tavsiyesi, 16 denetim, 3059 çağrı, BM uzmanlarına 22 özel rapor, 115 dostça yaklaşım gerçekleştirmiş ve 217 askeri kargo taşıdığı şüpheli uçuş, 16 liman, 25 havalimanı/iniş pisti, SatCen tarafından 563 uydu görüntüsü izlemiştir.⁶²⁵

AB yukarıda sözü edilen eylemleri, Roma'daki karargâhında ve Fransa, İtalya, Yunanistan ve Almanya'dan deniz unsurları; bir Alman gemisinde hizmet veren Litvanya biniş ekibi; Polonya uçağının yanında bir Lüksemburg uçağı ve ortak operasyon merkezinde altı farklı milletten oluşan ve birlikte çalışan personel aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda Borrel'in deyişiyle operasyon AB savunma eylemi olarak görülmektedir.⁶²⁶

SatCen de İrini Operasyonuna coğrafi-mekânsal istihbarat hizmetleri ile destek vermektedir. SatCen'den sağlanan veriler, Libya'ya yönelik planların yapılmasında, orada olanları gözlemleyen ve sahadaki operasyonları yönlendiren ve operasyonların gözetim yeteneklerini arttırmaya yardımcı olan güçlü bir araç olarak görülmektedir. SatCen, gerekli uydu görüntülerini ve analizini sağladığı için operasyonunun önemli bir unsuru haline gelmiştir. EUNAVFOR Med İrini ve SatCen arasındaki iş birliğinin, İrini'ye tahsis edilen diğer varlıklarla koordineli olarak Libya'daki bazı liman ve havalimanlarında yasa dışı faaliyetlerin tespit edilmesiyle de önemi daha açık bir şekilde ortaya koyulmuştur. Ayrıca SatCen tarafından sağlanan kaynaklar, silah ambargosunun da ötesinde hava ve kara yollarının izlenmesini kolaylaştırdığı için Operasyonun tarafsızlığı bakımından da gerekli görülmektedir.⁶²⁷

3.1.2.5.4. Operasyonda AB'nin Konumu ve Değerlendirme

⁶²⁵ EUNAVFOR MED Operation Irini Web Site, <https://www.operationirini.eu/about-us/>, (30.04.2021). Burada verilen bilgiler, operasyonun web sitesinden belirtilen tarihte alıntılanmış olup, veriler günlük olarak değişmekte ve sitede de sürekli güncellenmektedir.

⁶²⁶ EEAS, Operation IRINI and the search for peace in Libya, 21.03.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/95383/operation-irini-and-search-peace-libya_en, (03.05.2021).

⁶²⁷ SatCen Web Site, News, SatCen Supports EUNAVFOR MED Operation IRINI with Geospatial Intelligence Services, <https://www.satcen.europa.eu/page/satcen-supports-eunavfor-med-operation-irini-with-geospatial-intelligence-services>, (02.05.2021).

Alagna'ya göre operasyon Sophia ve Irini Operasyonu, yetkileri farklı olsalar da, siyasi ve halk baskısı altında “bir şeyler yapmak” için alınan AB dış politika kararları kategorisine girmektedirler, ancak gerçekten gerekli olanı yapmak için siyasi cesareten yoksundurlar. Uzun vadeli planlama ve stratejik düşünme konusundaki genel eksiklikleri, hem bu misyonların somut hedeflerini hem de daha geniş ve somut olmayan AB güvenilirliğini güçlendirme hedefini baltalama riski taşımaktadır.⁶²⁸ Daha da önemlisi bu tedbirler, AB'nin sorumlu ve etkili bir dış politika aktörü olarak imajını bir kenara bırakın, Libya'daki durumu veya göç politikalarını etkili bir şekilde iyileştirememiştir. AB'nin güvenilirliği açısından ödediği bedel, uluslararası kuruluşlar, STK'lar ve insan hakları savunucularının eleştirilerinde açıkça görülmektedir ki bunun, hayatları bu politikalardan sert bir şekilde etkilenen insanları ne kadar olumsuz etkilediği de gün gibi ortadadır.⁶²⁹

Öte yandan Libya'da en aktif olan AB üyesi ülkelere bakacak olursak başta İtalya olmak üzere Almanya, Fransa ve Hollanda'nın Libya üzerinde oldukça etkin faaliyetlerde bulunduğu söylenmektedir. Bununla birlikte birçok üye ülkenin Libya ile ikili antlaşmalarla ilişki kurup bu ilişkileri devam ettirdiği de belirtilmektedir.⁶³⁰ Bu bağlamda AB'nin Irini Operasyonu ile Libya'ya yönelik müdahale seçeneklerinde Nice Uygulama Belgesi'nde de kabul edildiği gibi AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin çıkarlarını ve endişelerini dikkate alacağını ve aralarındaki istişareleri de bu yönde yürüteceklerini kararlaştırmalarına rağmen Türkiye ile herhangi bir istişare yapılmaması da eleştirilmektedir. Nitekim 24-25 Ekim 2002'de Avrupa Konseyi, NATO'nun AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin katılımına ilişkin olarak Nice hükümlerini uygulama yöntemlerini kabul etmiştir.⁶³¹ Ek 2'de açıklanan hükümlere göre öncelikle ABA'nın günümüzde 42. maddesine karşılık gelen 17. maddesine atıfta bulunarak, Ortak dış ve güvenlik politikası başlığı altında oluşturulan Birlik politikasının; belirli üye devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının özel niteliğine halel getiremeyeceği, ortak savunmalarının NATO çerçevesinde

⁶²⁸ Alagna, s.2.

⁶²⁹ Alagna, s.4.

⁶³⁰ EEAS, “EUBAM Libya Strategic Review 2021”, Working document of the European External Action Service of 19/02/2021, s.16.

⁶³¹ Council Of The European Union Brussels, 26 November 2002 (27.11) (OR. en) 14702/02 POLGEN 67, Article 18, <https://www.consilium.europa.eu/media/20917/72968.pdf>, (26.04.2021).

sağlandığını kabul eden belirli üye devletlerin NATO çerçevesindeki yükümlülüklerine saygı göstereceği ve bu çerçevede oluşturulan ortak güvenlik ve savunma politikasıyla uyumlu olacağı kararlaştırılmıştır.

Yine aynı Uygulama Belgesi'nin 2. maddesinde “İlgili üye devletler için bu, AB askeri kriz yönetimi çerçevesinde üstlendikleri eylem ve kararların her zaman NATO müttefikleri olarak Antlaşma yükümlülüklerine saygı göstereceği anlamına gelir. Bu aynı zamanda, karşılıklı olarak NATO askeri kriz yönetiminin AB'ye veya üye devletlerine karşı herhangi bir eylemde bulunmayacağı anlayışıyla, hiçbir koşulda veya herhangi bir krizde bir Müttefik aleyhine kullanılmayacağı anlamına da gelir. Ayrıca BM Şartı'nın ilkelerini ihlal edecek hiçbir eylemde bulunulmayacağı da söz konusu belgede belirtilmektedir.

Uygulama Belgesi'nin AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin barış zamanında AGSP istişarelerine katılımı başlıklı 3. maddesine göre de Nice Avrupa Konseyi'nde kararlaştırıldığı üzere, AB, tüm güvenlik, savunma ve kriz yönetimi konularını kapsayan, AB üyesi olmayan NATO Müttefikleriyle kalıcı ve sürekli istişarelerde bulunacaktır. Bu istişarelerin amacı, AB'nin ve AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin görüş alışverişinde bulunmaları ve bu Müttefikler tarafından dile getirilen endişeleri ve çıkarları AB'nin bunları dikkate almasını sağlamak için tartışmaları olacaktır.

Uygulama Belgesi'nin 12. maddesine göre ise NATO varlıklarına ve yeteneklerine başvurmayı gerektirmeyen AB liderliğindeki herhangi bir operasyon gerçekleştirilmesi durumunda, AB üyesi olmayan NATO Müttefikleri, Konsey'in kararı üzerine katılmaya davet edilebilecektir. AB üyesi olmayan Avrupalı Müttefiklerden herhangi biri, öngörülen özerk bir AB operasyonunun kendisinin coğrafi olarak yakınında yürütüleceğine veya ulusal güvenlik çıkarlarını etkileyebileceğine dair endişelerini dile getirirse, Konsey bu konuyu ABA'nın ilgili hükümlerini ve yukarıdaki 2. paragrafta belirtilen ifadeyi göz önünde bulunduracaktır. Bu durumda Konsey, öngörülen bu operasyona yönelik endişelerini belirten NATO müttefiklerine operasyona katılmaları yönünde karar verebilecektir. Böylelikle Konsey, katılımı ilgili kararları alırken, AB üyesi olmayan NATO Müttefiklerinin güvenlik endişelerini dikkate alacağını da ortaya koymuştur.

3.1.2.5.4.1. Irini Operasyonu ve Türkiye

AB'nin Irini operasyonuna karar vermeden önce NATO'nun bir üyesi olan Türkiye'yi de yakından ilgilendiren bu operasyon hakkında Türkiye ile istişarelerde bulunmaması yukarıda sözü edilen açık taahhütlere karşı AB'nin vizyonsuzluğunu ve siyasi anlamda ikircikliğini gösteren önemli bir zafiyet olarak da değerlendirilmektedir. Bu bağlamda AB'nin daha önce pek çok operasyonunda olduğu gibi⁶³² Irini operasyonunda da Türkiye'yi istişarelere davet etmeyerek söz konusu operasyonun bazı AB üyesi ülkeler tarafından da dile getirildiği gibi “Janus (ikiyüzlülük) Operasyonu”na dönüştüğü bile belirtilmektedir.⁶³³ Nitekim Malta, Mayıs 2020’de Irini Operasyonundan çekilmiş ve Avrupa Komisyonu’na, göçmenlerin karaya çıkarılması için harcama prosedürleri, liman saptırmaları ve dronların uygunluğu ile ilgili Irini Operasyonu hakkındaki kararları veto edeceğini resmi olarak bildirmiştir.⁶³⁴

Malta'nın son kararının da gösterdiği gibi, üye devletler mülteciler ve sığınmacılarla ne yapacakları konusunda net bir siyasi çözüm ortaya koyamazlarsa, ne denizde arama ve kurtarma ne de Libya'ya yönelik ortak bir yaklaşım gerçekleşmeyecektir.⁶³⁵ Dolayısıyla bu da AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak hem otoritesine hem de özerkliğine gölge düşürmekte ve gerek kendi normlarının

⁶³² Eylül 2008’de Türkiye'nin Nice Uygulama Belgesine dayalı talebine rağmen Gürcistan'daki krize ilişkin istişarelerin olmaması, Eylül 2008’de Türkiye'nin Gürcistan'daki AGSP Misyonuna katkıda bulunma talebine yanıt gelmemesi ve EULEX'in Kosova’da başlatılmasından önce Türkiye gibi AB üyesi olmayan NATO üyeleriyle istişare eksikliği; Haziran 2007’de Afganistan’da EUPOL’un başlamasında Türkiye gibi AB üyesi olmayan NATO üyeleriyle istişare eksikliği, 2005 yılında Irak’taki AGSP EUJUSTLEX misyonuna Türkiye'nin katkıda bulunma talebine yanıt gelmemesi ve Türkiye'nin 2004 yılında Gürcistan'daki AGSP EUJUST THEMIS misyonuna katkıda bulunma talebine yanıt gelmemesi, Türkiye’yi etkileyen bu operasyonlara örnek olarak gösterilmiştir. Realist perspektiften hareketle bu durum ulusal çıkar maksimizasyonu açısından analiz edilmiş ve AB’nin mutabakat temelinde hareket ettiğinden, bazı ülkelerin ulusal çıkarları nedeniyle yazılı yükümlülükleri farklı yorumlayabildikleri değerlendirilmiştir. Bkz. Şeyda Hanbay, *Involvement of Non-EU European NATO Members in Common Security and Defense Policy: The Turkish Case*, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Araştırma Dizisi Sayı: 37, Ankara Üniversitesi Yayınları Sayı: 368, 2013, ss.83-84.

⁶³³ Fatih Ceylan, “Is it Operation JANUS or Irini?”, **Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi**, 17.06.2020, <https://edam.org.tr/en/is-it-operation-janus-or-irini/>, (24.04.2021).

⁶³⁴ Saviour Balzan, Malta gives ultimatum to EU with threat to veto Irini force commander choice, Maltatoday, News, National, 20 May 2020, https://www.maltatoday.com.mt/news/national/102460/malta_gives_ultimatum_to_eu_with_threat_to_veto_irini_commanderinchief_choice#.YI9CxbUzbIU, (27.04.2021)

⁶³⁵ Tobias Pietz, “Operation Irini is wrong, for Libya and for sea rescues”, **euobserver**, 11 May 2020, <https://euobserver.com/opinion/148307>, (27.04.2021).

tutarlılığını gerekse üye ülkeler arasındaki uyumunu olanaksız kılmaktadır. Sonuç olarak AB, EUNAVFOR Med İrini Operasyonu ile küresel sahnede gündem belirleyici bir güvenlik aktörü olmaktan uzak, kendi normları ile çelişen ve göç sorununu dayanışma halinde çözüme ulaştıramayan, siyaseten taraflı bir örgüt görüntüsü vermektedir.

Nitekim Haziran 2020’de Türk şirketlere ait olan ‘Çirkin’ adlı kargo gemisinden İrini operasyonundan önce de bölgede görev yapan bir Yunan savaş gemisi ve daha sonra da NATO’nun Deniz Muhafızı Operasyonu’nda görevli olan Courbet isimli Fransız savaş gemisi tarafından durdurularak denetlenmek istenmiş fakat gemiye eşlik eden Türk savaş gemisi bu girişimleri engellemiştir.⁶³⁶

Yine Kasım 2020’de de İrini operasyonu kapsamında Türkiye’ye ait bir ticari kargo gemisi, içinde silah olabileceği şüphesiyle bir Alman savaş gemisi tarafından hukuka aykırı bir şekilde durdurularak 16 saat boyunca aranmıştır. Deniz hukukuna göre, gemilerde arama yapabilmek için bayrak devletin rızasının alınması gerekirken Türkiye’den herhangi bir izin almadan İrini operasyonu kapsamında 250 askerle Libya açıklarında tutulan Hamburg Fırkateyni⁶³⁷,’nin personeli, helikopterle gemiye iniş yapmıştır. Bu girişimin hukuka aykırı olduğu yönünde Türk yetkililerin yaptığı uyarıya rağmen gece boyunca arama yapan askerler; gemide insani yardım malzemesi, yiyecek, boya haricinde başka bir madde ya da herhangi bir silah olmadığını anlamış ve sonrasında gemiyi terk etmişlerdir.⁶³⁸ Bunun üzerine Türk makamları, “AB’nin ne meşru Libya Hükümeti’ne ne de Türkiye ve NATO’ya danışmadan başlattığı İRİNİ Operasyonunun tarafsızlığı hâlihazırda tartışmalı. Hal böyle olunca Türkiye’den Libya’ya nakliye yapan gemilere uygulanan bu çifte standart ve hukuka aykırı muamele asla kabul edilemez” şeklinde bir cevap vererek duruma açıklık getirmişlerdir.⁶³⁹ Yine aynı şekilde Haziran 2020’de NATO, Akdeniz’de bir Fransız

⁶³⁶ Seyfettin Ersöz, ‘Çirkin’ gerginliği, **Milliyet**, 19.06.2020, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/cirkin-gerginligi-6238944>,

⁶³⁷ Deutsche Welle Türkçe, Almanya, "Hamburg" Libya açıklarına doğru yola çıktı, 04.08.2020, <https://www.dw.com/tr/hamburg-libya-a%C3%A7%C4%B1klar%C4%B1na-do%C4%9Fru-yola-%C3%A7%C4%B1kt%C4%B1/a-54431921>, (27.04.2020).

⁶³⁸ Euronews, Ana Sayfa, Haber, Dünya, Alman savaş gemisi Libya'ya giden Türk kargo gemisini durdurarak 'silah araması' yaptı, 25.11.2020, <https://tr.euronews.com/2020/11/23/alman-savas-gemisi-libya-ya-giden-turk-kargo-gemisini-durdurarak-silah-aramas-yapti> (29.04.2021).

⁶³⁹ Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Açıklamalar, Güncel Açıklamalar, SC-115, 23 Kasım 2020, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy’un, Türk Bayraklı bir Ticari Geminin İrini Harekâtı Kapsamında Ülkemizin Rızası Olmadan Denetime Tabi Tutulması Hakkındaki Soruya

donanma gemisi ile Türk savaş gemileri arasında meydana gelen bir olay üzerine, Fransa'nın silah kaçakçılığına karıştığından şüphelenen bir Türk sivil gemisine yaklaşmaya çalışırken fırkateynlerinden birinin Türk donanmasını hedef alan radar tarafından üç kez "aydınlatıldığını" söylemesinin ardından soruşturma başlatmıştır.⁶⁴⁰

Bu noktada yeri gelmişken kanımızca Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki çıkarlarına yönelik olarak ortaya koyduğu "Mavi Vatan Doktrini"ne de bölgede AB'nin küresel güvenlik aktörlüğü ve diğer aktörlerle ilişkisi bakımından bakmak yararlı olacaktır. Türkiye, Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile 27 Kasım 2019'da "Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" antlaşması, 30 Aralık 2019'da ise "Güvenlik ve Askeri İşbirliği Antlaşması" imzalamıştır. Libya'dan gelen davet üzerine imzalanan güvenlik işbirliği antlaşmasına göre Türkiye, Libya'ya asker göndermiştir, mutabakat muhtırası ile de Doğu Akdeniz'deki varlığını genişletmiş ve daha önce Yunanistan'ın Mısır ile imzaladığı münhasır ekonomik bölge⁶⁴¹ antlaşmaları aracılığıyla sebep olduğu dar alanından kurtulabilmeyi başarmıştır. Bu bağlamda Libya'da Ulusal Mutabakat Hükümeti'nin varlığı da Türkiye için ulusal çıkarlarının ve güvenliğinin önemli bir unsuru haline gelmiştir.⁶⁴² Türkiye açısından söz konusu antlaşma, aynı zamanda

Cevabı, https://www.mfa.gov.tr/sc_-115_-turk-bayrakli-bir-ticari-geminin-irini-harekati-kapsaminda-ulkemizin-rizasi-olmadan-denetime-tabi-tutulmasi-hk-sc.tr.mfa, (11.06.2021).

⁶⁴⁰ Alexandra Brzozowski, Germany says Turkey stopped it checking ship for arms-running to Libya, EURACTIVE, 23.11.2020, <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/germany-says-turkey-stopped-it-checking-ship-for-arms-running-to-libya/>, (29.04.2020).

⁶⁴¹ BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 76. maddesinde düzenlenmiş olan Kıta Sahaneliği kavramı, ülkelerin bu sözleşmede belirlenmiş mesafelerde devletlerin kara ülkesinin doğal uzantısının bitişiğindeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içermektedir." Ülkelerin kıta sahanlığı ilan etmesine gerek bulunmamaktadır ve BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 47. maddesine göre "sahildar devlet, kıta sahanlığı üzerinde araştırmada bulunmak ve buranın doğal kaynaklarını işletmek amacı ile egemen haklar kullanır". Bkz. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, s.26, <https://denizmevzuat.uab.gov.tr/uploads/pages/uluslararası-sozlesmeler/deniz-hukuku.pdf>, (BMDHS), (30.04.2021). Ancak Mavi Vatan doktrininde adı geçen Münhasır Ekonomik Bölge kavramı, yine BM Deniz Hukuku sözleşmesi uyarınca "kıyı devletine karasuları esas çizgisinden itibaren 200 deniz mili uzaklığa kadar karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında, münhasır ekonomik haklar ve yetkilerin tanındığı deniz alanı"dır. Buna göre münhasır ekonomik bölge, karasularının başladığı esas çizgiden itibaren 200 deniz mili uzaklığa kadar ilan edilebilen ve kıyı devletine bu alandaki su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında münhasır ekonomik haklar ve yetkiler tanıyan deniz alanı olarak ifade edilmektedir. Bkz. BMDHS, Madde 57-58; Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:571, Ankara, 1989, ss.332-337.

⁶⁴² Zeynep Paralı, "Türkiye Cumhuriyeti İle Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında İmzalanan Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasının Uluslararası Politikaya Etkileri", **Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, 2020, Sayı: 1, Yıl:2020, ss.49-64, ss.55-56.

Akdeniz ve Ege denizlerinde geniş bir deniz yargı yetkisi iddiasında bulunan Türkiye'nin Mavi Vatan doktrininin bir ifadesi olarak görülmektedir. Tümamiral Cem Gürdeniz'in isim babası olan Mavi Vatan, Türkiye'nin Akdeniz'de hegemonya kurma stratejisi olarak ifade edilmekte olup, özellikle nihai hedefi Türkiye'yi net enerji ihracatçısı yapma hedefi bakımından enerji bağımsızlığına büyük önem vermektedir. Nitekim Kasım 2019'da yapılan denizcilik antlaşmasında Türkiye'ye verilen sondaj hakları, bu amaca yönelik olarak atılan büyük bir adım olarak görülmektedir.⁶⁴³

AB'ye göre ise söz konusu antlaşma, Girit, Kasos, Karpathos, Kastellorizo ve Rodos adalarının varlığını görmezden gelerek üçüncü tarafların haklarını ihlal etmektedir. Dolayısıyla Türkiye antlaşma ile belirlenen bu yeni sınırı, kaynakların adil bir şekilde dağıtılması olarak görürken, Yunanistan ve GKRY bunu yasadışı ve istikrarsızlaştırıcı bir antlaşma olarak algılamaktadırlar.⁶⁴⁴

3.1.2.5.4.2. Operasyonda Güncel Gelişmeler ve Tartışmalar

Geçtiğimiz yıl yapılan bütün eleştirilere rağmen AB resmi kaynaklarında yapılan son dönemdeki açıklamalar, İrini operasyonunun başarılı bir şekilde yürütüldüğü yönündedir. HR/VP Borrel, İrini operasyonunun bir yıl gibi kısa bir zamanda AB'nin BM silah ambargosunun uygulanmasını desteklemek ve barış sürecine katkı sağlamak için benzersiz ve tarafsız bir araç olduğunu kanıtladığını ileri sürmüştür. Buna göre operasyon kayda değer sonuçlar elde etmiş ve operasyon kapsamında kara ve hava kuvvetleri devriye gezerek 2,300'den fazla çağrı, 100'e yakın dostça yaklaşım ve 9 denetim gerçekleştirmiştir. Bir kaçak kargoya el koymuş ve yasadışı akaryakıt ihracatını engellemiştir. Bununla birlikte Borrel, operasyonun sadece bir deniz değil, donanma operasyonu olduğunu ve karada meydana gelen ihlallerin de havadan izlendiğini belirtmiştir. Bu kapsamda AB, 2020 yılı içinde 16 Libya limanını ve petrol tesisini, 25 havalimanını, iniş pistlerini ve muhtemelen askeri kargo taşıyan 194 uçuşu izlemiştir. Tüm bu gözetim ve denetleme faaliyetlerini

⁶⁴³ Mavi Vatan Resmi İnternet Sitesi, Mavi Vatan Kavramı ve Önemi, 18 Ağustos 2020, <https://mavivatan.net/mavi-vatan-kavrami-ve-onemi/>, (30.04.2021).

⁶⁴⁴ Yvonne Efstathiou, How Common and Effective is the EU's Common Foreign and Security Policy in the Eastern Mediterranean?, **HEINRICH-BÖLL-STIFTUNG- The Green Political Foundation**, 8 January 2021, <https://www.boell.de/en/2021/01/08/how-common-and-effective-eus-common-foreign-and-security-policy-eastern-mediterranean>, (30.04.2021).

gerçekleştirirken de Avrupa güvenliği için yeteneklerinin önemli stratejik katma değerini gösteren SatCen tarafından sağlanan bilgilerden de faydalanmıştır.⁶⁴⁵

Borrel, Irini Operasyonu'nun sadece Orta Akdeniz'i koruma görevini yerine getirmekle kalmadığını, aynı zamanda gözlemlediği ve takip ettiği tüm vakaları da raporlayarak BM'ye ilettiğine de vurgu yapmıştır. Bu bağlamda AB'nin Libya'daki çatışmanın her iki tarafına yönelik silah ambargosu ihlallerini, yasadışı kaçakçılığı ön plana çıkaran ve spoiler için riskleri artıran 20'den fazla gizli raporu BM uzmanlarından oluşan bir heyetle paylaştığını ve bunun da İrini Operasyonunun BM'ye sağladığı önemli bir katkı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yanlış bir şekilde tarafgir olduklarına dair getirilen eleştirilere rağmen tüm bu faaliyetlerin tam bir tarafsızlıkla yürütüldüğünü iddia etmiştir. Borrel, Irini operasyonunun, savaşan tarafların hiçbirinin lehine olmadan, tam bir tarafsızlıkla yürütüldüğünü ve BMGK kararları çerçevesinde meşru olarak yürütüldüğünü de ifade etmiştir. Ayrıca operasyon kapsamında şüpheli gemileri menşei ne olursa olsun yakından izlemeye devam edeceklerini ve ilgili BMGK kararlarına uygun olarak teftişler yapmayı sürdüreceklerini de belirterek bölgedeki deniz güvenliğine daha geniş anlamda katkıda bulunacaklarının altını çizmiştir.⁶⁴⁶

29 Mart 2021 tarihinde AB resmi kaynaklarından yapılan açıklamalara göre, AB, Irini operasyonu ile bu ilk yıl içinde, ilgili BMGK kararlarının ihlal edildiğinden şüphelenilen herhangi bir unsur tarafsız bir şekilde denetlemeye devam etmektedir. Buna göre Irini operasyonu, bayrağına veya üyeliğine bakılmaksızın, herhangi bir şüpheli unsur operasyon alanında ve yetkisine göre soruşturan bir "vasi" gibi görülmektedir. Ayrıca operasyonun ana görevleri yerine getirilirken, bir dizi paydaşla ve özellikle Uluslararası Denizcilik Topluluğu ile işbirliğini ve sürekli bilgi alışverişini geliştirmektedir. Bu bağlamda Irini operasyonunun artık Orta Akdeniz'de bir güvenlik sağlayıcısı olarak görüldüğü ve bunun özellikle ciddiye alınması gereken bir olgu olduğu kuvvetle vurgulanmaktadır. Nitekim Deniz Taşımacılığı Topluluğu ve Libya Sahil Güvenlik ve Deniz Kuvvetleri yetkilileri, ekonomik açıdan da dahil olmak üzere

⁶⁴⁵ EEAS, Operation Irini: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the Sigonella Naval Air Station Airport, 19/03/2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/95365/operation-irini-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-sigonella-naval-air_en, (27.04.2021). (Borrel's Speech, March 2021).

⁶⁴⁶ Borrel's Speech, March 2021.

Orta Akdeniz'de güvenliğin sağlanmasının ne kadar önemli olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre gemi sigortası maliyetlerindeki artış, Libya'da emtia fiyatlarının yükselmesine neden olmuş ve güvenli olmayan deniz iletişim hatları ekonomiye olumsuz bir etki olarak yansımıştır. Bu olumsuz ekonomik etkiler de istikrarsızlık yaşayan ülkeleri orantısız bir şekilde etkilemeye devam etmekte ve sadece bu ülkelerin değil, küresel olarak kalkınma ve refahın önünde bir engel oluşturmaktadır.⁶⁴⁷

AB, Libya'daki etkin olarak işleyen Devlet kurumlarının, insan ve silah kaçakçılığı, petrol kaçakçılığı ve terörizm de dahil olmak üzere yasadışı faaliyetlerin kalıcı olarak artmasını önlemek için nihai çözüm olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte Libya'da hala kırılgan olan güvenlik durumu, diğer aktörlerin kendi ulusal çıkarlarını gerçekleştirmek için varlıklarını artırdıkları bir alan olan Orta Akdeniz'de deniz güvenliği varlığının devam etmesi ihtiyacını da vurgulamaktadır. Bu nedenle de istikrar ve kapasite geliştirme yoluyla Libya'nın güvenliğini sağlamaya her şeyden önce açık bir ihtiyaç olduğu da ileri sürülmektedir. Ayrıca önceki eleştirilerde belirtildiğinin aksine AB Hafter'i değil, yeni Ulusal Mutabakat Hükümetini desteklemeyi ve değerlendirmeyi fırsat olarak gördüğünü açıkça dile getirmiştir. Bu süreçte Irini operasyonu, Libya halkının barış ve güvenliğinin sağlanmasına proaktif katkıda bulunmanın kilit bir kolaylaştırıcısı olarak tasvir edilmiştir. Özetle AB, Irini operasyonunda kendini oldukça başarılı görmektedir ve söz konusu operasyon, üye devletlerin giderek daha fazla bütünleşmesine ve Birliğin mavi yıldızlı bayrağının ardındaki ortak duruşa daha çok yakınlaştıkları süreci gösteren açık bir kanıt olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca 24 AB üye devletinin operasyona personel ve varlıklarıyla katkıda bulunduğu gerçeği, operasyonun ve dolayısıyla AB'nin arkasındaki birlik ve kararlılığının bir başka kanıtı olarak görülmektedir.⁶⁴⁸

Bununla birlikte geçtiğimiz yıl oldukça eleştirilen ve özellikle Orta Akdeniz'de tutarlı bir siyasi yaklaşımın ürünü olan operasyonun uluslararası AB çıkarlarını korumak için değil de özellikle Türkiye'ye karşı denetleme ve izleme operasyonuna dönüştürüldüğü iddia edilmektedir. Bu bağlamda Irini'nin AB açısından kabul edilebilir, meşru ve güvenilir bir operasyon olabilmesi için ve Libya üzerinde olumlu

⁶⁴⁷ EEAS, OPERATION EU NAVFORMED OPERATION IRINI - ONE YEAR ON, 29.03.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/95747/operation-eu-navformed-operation-irini-one-year_en, (27.04.2021). (EEAS, Irini One Year On, 2021)

⁶⁴⁸ EEAS, Irini One Year On, 2021.

bir etki yaratabilmesi için, kendisini daha net ifade etmesi gerektiği söylenmektedir. Bunun için de AB'nin öncelikle silah ambargosunu tam olarak uygulayamayacağını kabul etmesi, ancak ihlal eden kim olursa olsun her ihlali izlemek için uydularını ve diğer varlıklarını kullanmakta ısrarcı olması gerektiği öne sürülmektedir. Ayrıca medyaya ve en önemlisi BM yaptırım komitesine ihlallerin kanıtlarını gösterebileceği ve bunun da Libya savaşında hesap verebilirliğin sağlanması konusunda önemli bir veri kaynağı olacağı belirtilmektedir. Hatta operasyonun, ambargoyu defalarca ihlal eden silah kaçakçıları ve nakliye şirketleri gibi suçlulara karşı üye ülkelerde açılacak davalarda AB düzeyinde yaptırımlarla desteklenebileceği de somut bir öneri olarak sunulmaktadır. Ancak AB'nin tüm bunları ciddi anlamda yapabilmesi için her şeyden önce dış politikada bütünleşmeyi ve gerçek tehditlerle yüzleşmeyi başarması gerektiği de iddia edilmektedir.⁶⁴⁹

Nitekim Libya konusunda üye ülkelerden Almanya, İtalya, Malta ve İspanya'nın bölgede daha az çatışmacı bir tutum izledikleri öne sürülürken; Yunanistan, GKRY ve Fransa'nın daha net ve sert bir duruş sergiledikleri belirtilmektedir. Çatışmaların ve bütünleşmiş bir dış politikaya ortaya koyamamanın merkezinde Türkiye ile olan ilişkiler yer almaktadır dersek yanlış olmayacaktır. Zira Almanya ve İtalya özellikle mülteci akımının durdurulması için Türkiye'nin de desteklediği Ulusal Mutabakat Hükümetinin güçlü bir konumda olmasını desteklerken Fransa, Yunanistan ve GKRY farklı ulusal çıkarları ve öncelikleri nedeniyle Hafter'i desteklemektedir. Bölgede İtalya ile çıkarları örtüşmeyen Fransa, radikal islamın küresel olarak yayılmasından ve bunun Avrupa'ya sıçramasından dolayı algıladığı tehdide öncelik vererek yeri geldiğinde Libya'ya havadan ve denizden müdahale etmekte ve Hafter'i desteklemektedir.⁶⁵⁰

Görüldüğü gibi AB, Orta Akdeniz bölgesi'nde NATO'dan bağımsız bir askeri operasyon gerçekleştirmeyi ve pandemi koşullarında dahi sürdürmeyi başarabilmesine

⁶⁴⁹ Tarek Megerisi, "The EU's 'Irimi' Libya mission: Europe's Operation Cassandra", **European Council on Foreign Relations**, 3 April 2020, https://ecfr.eu/article/commentary_the_eus_irini_libya_mission_europes_operation_cassandra/, (27.04.2021).

⁶⁵⁰ Yvonne Efstathiou, How Common and Effective is the EU's Common Foreign and Security Policy in the Eastern Mediterranean?, **HEINRICH-BÖLL-STIFTUNG- The Green Political Foundation**, 8 January 2021, <https://www.boell.de/en/2021/01/08/how-common-and-effective-eus-common-foreign-and-security-policy-eastern-mediterranean>, (30.04.2021).

rağmen AB'nin küresel aktör olma konumunu zorlayan koşullar bu tip bir operasyonda da kendini göstermektedir. Her şeyden önce AB, tarafsız bir arabulucu olduğunu küresel anlamda net bir şekilde ifade edebilmek için bölgeye yönelik siyasi duruşunu belirlemeli, desteklediği normları veya karşı olduğu yasakları açıkça ifade ettiği gibi sahip olduğu kaynakları da ortaya koyduğu vizyon çerçevesinde kullanmalıdır. Ayrıca üye ülkeler arasında bölgeye yönelik politikalar konusunda tam bir ortak anlayış sağlanamasa bile asgari düzeyde bütünleşmenin gerçekleştirilmesi Birliğin de operasyonu belli bir çizgide sürdürmesine olanak tanıyacaktır. Bu noktada operasyona yasal dayanak teşkil eden 2020 tarihli ve 2510 sayılı BMGK Kararına da geri dönecek olursak; daha önce de belirtildiği gibi üye devletlerin Libya'daki çatışmalara müdahale etmemelerini veya çatışmayı şiddetlendirecek eylemlerden kaçınmalarını talep etmiştir. AB'nin daha önceki askeri operasyonları söz konusu bölgede uluslararası güvenliği ve barışı sağlamak gerekçesiyle müdahale edilmesini gerektiren BM kararlarına atıfta bulunurken, Libya meselesinde aksine çatışmalara müdahale edilmemesini ve silah ambargosunun uygulanması yönündeki kararlarına atıfta bulunmaktadır. Üstelik özellikle Fransa'nın hava desteği ile Libya'da çatışan taraflardan biri lehine avantaj sağlaması, AB'nin tarafsızlığına ve ortak dış ve güvenlik politikasının uluslararası barış ve güvenliği sağlama amacıyla ortaya koyduğu temel ilkelerine aykırı bir durum oluşturmaktadır. Dolayısıyla Libya'ya yönelik askeri operasyonunda AB, ileri sürdüğü normlarla eylemleri tutarsız olan bir güvenlik aktörü görünümü çizmektedir.

Irini operasyonunun öncülük ettiği ve 28 Nisan 2021'de Road to Shade Med 2021, Akdeniz Stratejik Araştırmalar Vakfı - Roma La Sapienza Üniversitesi işbirliğiyle "Gelişen bir Akdeniz'de Yeni Jeopolitik Zorluklar" başlıklı bir web semineri düzenlemiştir. Söz konusu seminerde AB'nin zorlukları ile ilgili öne çıkan başlıklar, Akdeniz'de kararlı ve çok taraflı diplomatik eylemlere gereksinim duyulması ve Libya'da istikrarsızlık durumunun devam etmesi olmuştur.⁶⁵¹

Seminerde Koramiral Pascal Ausseur'un "Avrupa Birliği, Akdeniz'de dolaşan tüm jeopolitik etoburların avı olmak istemiyorsa, istek ve kararlılığını göstermelidir"

⁶⁵¹ EUNAVFOR MED Operation Irini, News, Road to Shade Med, second webinar on "The new geopolitical challenges in an evolving Mediterranean", 29.04.2021, <https://www.operationirini.eu/road-shade-med-second-webinar-new-geopolitical-challenges-evolving-mediterranean/>, (02.05.2021).

cümlesi ise AB'nin en büyük zorluğuna işaret eden en güncel söylem olarak ele alınabilir. Dolayısıyla AB'nin Akdeniz'de küresel bir güvenlik aktörü olarak varlık gösterebilmesi için önündeki en büyük engel kendi istek ve kararlılığını güçlü bir şekilde ortaya koyamamış olmasıdır. Bugün Irini operasyonuna rağmen hala AB'nin bu konuda eleştiriliyor olması, onun dış ve güvenlik politikasında belirli bir konu bölge ya da konu başlığı ile sınırlı olsa bile henüz tam anlamıyla ortak bir irade ortaya koyamadığını göstermektedir.

Son olarak geçtiğimiz günlerde NATO'nun Libya'ya daha aktif olarak müdahale etmeye yönelik bir politika değişikliğine gidebileceği yönündeki haber ve tahminler de EUNAVFOR Med Irini operasyonunun geleceğinin olası bir NATO müdahalesine göre şekilleneceği düşüncesini daha çok desteklemektedir. Özellikle son zamanlarda Rusya'nın Libya üzerinde daha aktif bir rol oynamaya çalışması ve Kaddafi döneminde elde ettiği kazanımları sürdürmek istemesi, dolayısıyla Akdeniz'de varlığını giderek güçlendirmeye çalışması NATO'nun daha çok uyarılmasına gerekçe gösterilmektedir. Bununla birlikte Fransa dışında geleneksel AB üyesi NATO müttefiklerinin çoğunluğunun Biden yönetiminin Ulusal Mutabakat Hükümeti yanlısı bir ABD desteğini artırma kararına destek vereceği tahmin edilmektedir. Bu bağlamda İtalya Başbakanı Giuseppe Conte 2020'nin sonlarında Biden ile yaptığı bir konuşmada, Trump sonrası dönemde ABD'nin Libya'ya daha fazla dikkatini vermesi durumunda Roma'nın olumlu bir tutum sergileyeceğini açıklaması örnek gösterilmektedir. Ayrıca AB üye ülkeleri nasıl ki Rusya'yı bir tehdit olarak algılıyorsa, ABD'nin de Rusya'nın Akdeniz'deki davranışını ABD ve AB çıkarlarına doğrudan bir tehdit olarak görmesi kuvvetle muhtemel olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, Trump sonrası dönemde Libya ile ilgili konularda ABD ile Avrupa'nın daha koordineli hareket edeceği de öngörülmektedir.⁶⁵² Bu da AB'nin yine küresel güvenlik söz konusu olduğunda NATO gölgesinde kalma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

⁶⁵² Giorgio Cafiero, The Biden Administration's Impulse to US-EU Cooperation on Libya, **ETH Zurich Center for Security Studies**, 21.01.2021, <https://css.ethz.ch/en/center/CSS-news/2021/01/the-biden-administrations-impulse-to-us-eu-cooperation-on-libya.html>, (03.05.2021); Sinem Ünalldılar Kocamaz, Donald Trump Döneminde Avrupa Birliği-ABD İlişkileri: Liberal Dünya Düzeni, Krizler ve Ayrışan Politikalar, **Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt:28, Sayı:2, 2020, ss.221-253, s.248.

3.1.2.6 EUTM Mozambik

3.1.2.6.1. Yasal Dayanak

EUTM Mozambik, 12 Temmuz 2021 tarihli AB Konseyi kararına dayanarak başlatılan bir askeri eğitim operasyonudur. Sözü edilen kararda ABA'nın 42/4⁶⁵³ ve 43/2⁶⁵⁴ maddelerine ve HR/VP'nin önerilerine atıfta bulunulmuştur. Buna göre AB Konseyi'nin Nisan 2020'de Mozambik ve üye ülkeler arasında kapsamlı yaklaşımın geliştirilmesine karar vermiş olduğu ve bu bağlamda özellikle Cabo Delgado'daki güvensizlik ve kötüye giden insani durumun dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun üzerine 30 Mart 2021'de PSC, Cabo Delgado'daki kapsamlı yaklaşımına uygun olarak OGSP kapsamında Mozambik silahlı kuvvetlerinin eğitimine yönelik bir operasyona odaklanmanın uygun olacağını belirtmiştir. 3 Haziran 2021'de ise Mozambik Devlet Başkanı, Mozambik güvenlik güçlerinin Cabo Delgado'daki güvensizlik ve insani tehditlere daha iyi yanıt verme kapasitesinin geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla ülkesinde bağımsız bir OGSP misyonunun konuşlandırılmasını kabul etmiştir.⁶⁵⁵

3.1.2.6.2. Arka Plan ve Güncel Gelişmeler

EUTM Mozambik henüz çok yeni bir AB operasyonu olsa da dikkatlerin özellikle zengin doğal gaz rezervlerine yataklık eden Cabo Delgado bölgesine yoğunlaşması ve bu bölgedeki insani durumun ciddi anlamda kötüye gitmesi yapılan

⁶⁵³ Sözü edilen madde ile Birlik, savunma ile ilgili kararları Yüksek Temsilci'nin önerisi ile oybirliği ile kabul edebileceğini ortaya koymuştur. Bkz. Treaty of Lisbon, Article 42/4.

⁶⁵⁴ Sözü edilen madde ile Birlik Yüksek Temsilcisi'nin askeri ve sivil görevlerin veçhelerine dair unsurları koordine edebileceği kabul edilmiştir. Bkz. Treaty of Lisbon, Article 43/2.

⁶⁵⁵ Council Decision (CFSP) 2021/1143 of 12 July 2021 on a European Union Military Training Mission in Mozambique (EUTM Mozambique), 13.07.2021, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D1143&from=EN>, (27.12.2021). AB Parlamentosu'nun açıklamalarına göre Cabo Delgado'yu 2017'den beri devam etmekte olan İslamcı bir isyan istikrarsızlaştırmış ve bu isyan, Sahel'de tanık olunanlara benzer şekilde, yoksulluk ve yoksunluğun körüklediği bir şiddet sarmalına neden olmuştur. Sözü edilen isyanın yöresel olarak al-Shabaab olarak bilinen Ansar al-Sunna tarafından yürütüldüğü ve ABD'nin Mart 2021'de burayı "İŞİD Mozambik" olarak ilan ettiği belirtilmektedir. İsyancıların Mozambik'te hem güvenlik güçlerine hem de sivillere saldırdığı, köyleri yaktığı ve vahşet gerçekleştirdiği ileri sürülmüş, ayrıca Mocimboa da Praia ve Palma liman kentleri gibi yerel kasabaları da geçici olarak işgal ettikleri tespit edilmiştir. Çatışmaların aynı zamanda, nüfusun kitlesel olarak yer değiştirmesine de yol açtığı bu tespitlere eklenmiştir. Bkz. Ionel Zamfir, Security situation in Mozambique, European Parliamentary Research Service, PE 689.376- July 2021, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/689376/EPRS_ATA\(2021\)689376_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/689376/EPRS_ATA(2021)689376_EN.pdf), (28.12.2021).

vurgu, operasyonun özellikle enerji kaynaklarına yönelik bir tehdide cevap niteliğinde olduğunu düşündürmektedir. Nitekim operasyonunun arka planını açıklayan metinlerde de Mozambik'in Cabo Delgado bölgesinde kaosu hakim olduğu ve 2017'den bu yana eyaletin, silahlı grupların eylemleri ve İslam Devleti tarafından üstlenilen saldırılarla bağlantılı olarak artan şiddet olaylarından dolayı istikrar ve ekonomik gelişim bakımından tehdit altında olduğu ileri sürülmüştür.⁶⁵⁶

Bununla birlikte AB Parlamentosu tarafından Mozambik ordusunun isyanı durdurmada etkisiz kaldığı ve bu durumun da personel yetersizliğinin yanı sıra modern teçhizat eksikliği ve sınırlı operasyonel kapasitesinden kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Hatta bu kritik kapasite eksikliğini telafi etmek için hükümetin, yabancı paralı askerleri işe aldığı, Rus Wagner Grubu'nun 2019'da paralı askerler gönderdiği, ancak ağır kayıplar verdikten sonra operasyonları kısa sürede küçülttüğü ve son olarak 2020'nin başından beri Güney Afrikalı özel bir şirket olan Dyck Advisory Group'un, orduya hava desteği ve eğitim sağladığı da tespit edilmiştir. Bununla birlikte politik olarak, 1960'larda bağımsızlık savaşının başladığı yer olan Cabo Delgado'nun, hükümetin kalesi olarak görüldüğü de söylenmektedir. Ancak yıllarca süren ekonomik marjinalleşme ve işsizliğin, gaz projelerinin yerel nüfusa fayda sağlayacağına dair inancı yok ederek, genel bir hayal kırıklığı yarattığı da yapılan önemli tespitlerden biridir. Üstelik ülkede ortaya çıkan İslamcı isyanın, gaz projelerine doğrudan ve ciddi bir tehdit oluşturduğu da bu tespitlere eklenerek gaz şirketlerinde çalışan personelin güvenliğinin sağlanması gerekliliği de ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda Fransız Total tesislerinde çalışan yüzlerce müteahhidin bazılarının öldürüldüğü bazılarının ise kaçmaya zorlandığı; sonuç olarak Total enerji projesinin yarıda kaldığı öne sürülmüştür.⁶⁵⁷

Operasyon kapsamında AB'nin 11 şirkete eğitim vermesi öngörülmüştür. Bunlar, Katembe'de Mozambik donanmasına ait 5 şirket ve Chimoio'da Ordunun özel kuvvetlerine ait 6 şirket olarak belirlenmiştir. Ayrıca EUTM Mozambik operasyonunun Portekiz ordusu tarafından halihazırda üstlenilen eğitimin üzerine inşa

⁶⁵⁶ EEAS, Factsheet - EU Training Mission in Mozambique, 15.10.2021, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/105702/factsheet-eu-training-mission-mozambique_en, (27.12.2021). (Factsheet Mozambique)

⁶⁵⁷ Ionel Zamfir, **Security situation in Mozambique**, European Parliamentary Research Service, PE 689.376- July 2021, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/689376/EPRS_ATAG\(2021\)689376_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2021/689376/EPRS_ATAG(2021)689376_EN.pdf), (28.12.2021).

edileceği ve diğer uluslararası ortaklarla yakın ilişki içinde yürütüleceği de belirtilmiştir. Operasyona, Portekiz, Fransa, Yunanistan, İtalya, Finlandiya, Romanya, İspanya, Belçika, Litvanya, Avusturya ve Estonya olmak üzere 10 AB üye ülkesi katkı sağlamaktadır. 2 yıl sonra tam operasyonel kapasiteye ulaşması beklenen EUTM Mozambik için öngörülen bütçe ise, 15.16 milyon Euro'dur.⁶⁵⁸

Portekiz Savunma Bakanı João Gomes Cravinho'nun basına verdiği bir röportajda, Mozambik'in Cabo Delgado bölgesinde 60 milyar dolarlık doğal gaz yatırımlarına ev sahipliği yaptığı, Mozambik ulusal ordularının ülkeyi özellikle islami terör örgütlerinin saldırılarından koruyamadığı ve bu nedenle ülkenin özel kuvvetlerinin eğitilerek kendine yetmelerinin sağlanması gerektiğini bildirmiştir.⁶⁵⁹ Ayrıca Mozambik'in devasa doğalgaz projelerine yaklaşık 20 milyar dolar yatırım yapan Fransa'ya ait Total petrol şirketinin de isyancıların saldırılarının ardından tüm kara operasyonlarını durdurmak zorunda kaldığı da öne sürülmüştür. Dolayısıyla bölgede Fransa'nın da önemli ekonomik çıkarları vardır. Bununla birlikte isyancı olarak adlandırılan grupların finansman kaynağının kesilebilmesi için etkili bir deniz ablukası ve bunun da Fransa, diğer AB ülkeleri ve ayrıca Hint donanmasının da içinde yer alacağı geniş bir uluslararası deniz koalisyonunu gerektireceği öngörülmektedir.⁶⁶⁰

2021 yılında Afrika Kalkınma Bankası'nın bir yayınında Mozambik'in kalkınma öncelikleri ortaya koyulmuştur. Söz konusu rapora göre Mozambik hükümeti, elektrik sektörünün gelişimi için 2030 yılına kadar en az 2.300 MW yeni kurulu kapasite ve 2030 yılına kadar elektriğe evrensel erişim sağlamak için hem şebekede hem de şebeke dışında yaklaşık 5 milyon yeni bağlantı gibi önemli hedefler belirlemiştir. Bu durumda Mozambik'in enerji üretiminin, iç tüketim için gerekli olanın üzerine çıkması beklenmektedir. Planlanan enerji fazlası da dikkate alındığında, arz güvenliğine zarar vermeyen ve sektörün finansal sürdürülebilirliğine katkı sağlayan bir enerji ticareti yaklaşımının belirlenmesi de aynı derecede önemli

⁶⁵⁸ Factsheet Mozambique, ss.1-2.

⁶⁵⁹ Jacopo Barigazzi, Portugal wants EU to help Mozambique military fight jihadists, **POLITICO**, 12 March 2021, <https://www.politico.eu/article/portugal-wants-eu-to-train-mozambique-military-in-isis-fight/>, (27.12.2021).

⁶⁶⁰ David Brewster, "Africa and Europe rally to contain Islamic insurgency in Mozambique", **The interpreter by The Lowy Institute**, 29 July 2021, <https://www.loyyinstitute.org/the-interpreter/africa-and-europe-rally-contain-islamic-insurgency-mozambique>, (27.12.2021).

görülmektedir. Ayrıca Mozambik, Güney Afrika'daki elektrik üretimi için en büyük potansiyele sahip olan bir ülke olarak tespit edilmiş olup; ülkenin güneş, su, kömür, gaz ve rüzgar kaynakları ile 187 GW'a kadar elektrik üretebileceği de ortaya koyulmuştur. Günümüzde, elektriğin çoğu hidroelektrik tesislerinden üretildiği fakat yakın gelecekte Hükümetin, kömür ve gaz üretiminin payını artırmayı planladığı da yapılan önemli tespitlerden biri olmuştur. Üstelik doğal gazla çalışan elektrik santrallerinin de önümüzdeki on yılın sonunda toplam elektrik üretiminin %44'ünü sağlaması beklenmektedir.⁶⁶¹

Bu bağlamda bölgeye yatırım yapacak olan Portekizli ve Fransız enerji şirketlerinin çıkarları, bölge çıkarıyla bağdaşmakta ve bu da terör saldırıları ile duran üretim operasyonlarını kesintisiz sürdürebilmek için AB'nin bölgeye askeri eğitim operasyonu düzenlemesinin arka planını açıklamaktadır.

3.1.2.7. EUMAM Ukrayna: Ukrayna Askeri Yardım Misyonu

3.1.2.7.1. Yasal Dayanak

EUMAM Ukrayna, AB'nin Ukrayna'ya Askeri Yardım Misyonu, esasen 22-23 Haziran 2022 tarihli Avrupa Konseyi kararlarına dayanmaktadır. Söz konusu Konsey kararlarında Avrupa Konseyi, Ukrayna'nın Rus saldırılarına karşı meşru müdafaa hakkını kullanmasına ve toprak bütünlüğünü ile egemenliğini savunmasına yardımcı olmak için daha fazla askeri destek sağlamaya kararlı olduğunu belirtmiştir. Bu amaçla, AB Konseyi'ni de askeri desteğini daha fazla artırması için hızla çalışmaya davet etmiştir.⁶⁶²

30 Eylül 2022 tarihinde de Ukrayna Dışişleri Bakanı ve Savunma Bakanı, Yüksek Temsilci'ye gönderdikleri bir mektupta ortaklaşa askeri destek talep etmişler ve Ukrayna'nın bu konudaki ihtiyaçlarının temel ve toplu askeri eğitimin yanı sıra uzmanlaşmış askeri eğitim olduğunu teyit etmişlerdir.⁶⁶³ Aynı tarihte NATO'ya

⁶⁶¹ A Country Priority Plan and Diagnostic of the Electricity Sector Mozambique, **African Development Bank (AfDB) Report** 2021, ss.21-22, ss.34-35, <https://www.afdb.org/sites/default/files/2021/11/22/mozambique.pdf>, (28.12.2021)

⁶⁶² European Council, European Council meeting (23 and 24 June 2022) Conclusions, 24 June 2022 (OR. en), EUCO 24/22, s.2, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-24-2022-INIT/en/pdf>, (09.12.2022).

⁶⁶³ European Council Council of the European Union, Press, Press releases, Ukraine: EU sets up a military assistance mission to further support the Ukrainian Armed Forces, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/17/ukraine-eu-sets-up-a-military-assistance-mission-to-further-support-the-ukrainian-armed-forces/>, (12.12.2022).

hızlandırılmış katılım başvurusunu da imzalayan Ukrayna resmi makamları, Ukrayna'nın Avrupa-Atlantik topluluğunun değerlerini taşıdığını ve fiilen ittifakın bir parçası olduklarını deklare etmişlerdir.⁶⁶⁴ Dolayısıyla Ukrayna açısından güvenliğin garantisi alternatifsiz NATO ittifakıdır; AB ise savunulan değerler bakımından Atlantik ittifakının fikir birlikteliğini paylaştığını gösteren somut bir ifadedir.

AB, Ukrayna'nın yardım talebini içeren mektubun akabinde 06.11.2022'de sekizinci yaptırım paketini açıkladı. Buna göre, üçüncü ülkeler için Rus petrolünün deniz taşımacılığı ile ilgili bir tavan fiyat belirlenmesi, Rusya'nın askeri ve teknolojik gelişimine katkıda bulunabilecek kısıtlı mallar listesine eklemeler yapılması, Rus kişilere kripto cüzdan sağlama yasağı, silah, mühimmat ve askeri araçların ticaretinin yasaklanması gibi önlemler sıralanmıştır. Ayrıca Rusya'dan çelik ürünlerin ithalatına yasaklama getirilmiş, Rusya'ya mimari ve mühendislik hizmetleri, bilişim müşavirlik hizmetleri ve hukuki müşavirlik hizmetleri verilmesi yasaklanmış ve sahte referanduma katılan 30 kişinin ve Kalaşnikof gibi unsurlarla savaşı destekleyen 7 kuruluş kara listeye alınmıştır. 17 Ekim 2022'de de AB Konseyi Ukrayna'ya Askeri Yardım Misyonu'nu başlatan kararı kabul ettiğini duyurmuştur.⁶⁶⁵

Söz konusu kararda AB Konseyi'nin, 10 Ekim 2022'de, Ukrayna'yı desteklemek amacıyla icrai olmayan bir OGSP Askeri Yardım Misyonu (EUMAM Ukrayna) için 2 yıllık bir başlangıç süresi olan bir Kriz Yönetimi Konseptini onayladığı bildirilmiştir.⁶⁶⁶

3.1.2.7.2. Misyonun Kapsamı

17 Ekim 2022 tarihli AB Konseyi'nin kararı uyarınca EUMAM Ukrayna'nın stratejik hedefi, Ukrayna'nın uluslararası kabul görmüş sınırları içinde toprak bütünlüğünü savunmasına, egemenliğini etkin bir şekilde kullanmasına ve sivillerin

⁶⁶⁴ Ministry of Defence of Ukraine Official Web Site, News, We are taking our decisive step by signing Ukraine's application for accelerated accession to NATO - address by President Volodymyr Zelenskyy, <https://www.mil.gov.ua/en/news/2022/09/30/for-accelerated-accession-to-nato-address-by-president-volodymyr-zelenskyy/>, (12.12.2022).

⁶⁶⁵ European Council Council of the European Union, Policies, U response to Russia's invasion of Ukraine, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>, (12.12.2022).

⁶⁶⁶ EurLex, Council Decision (CFSP) 2022/1968 of 17 October 2022 on a European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine (EUMAM Ukraine), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.270.01.0085.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A270%3ATOC, (12.12.2022). (Council Decision, 2022/1968).

korunmasına katkı sağlamak için, Ukrayna Silahlı Kuvvetlerinin (Ukraine's Armed Forces-UAF) yeniden canlandırılması ve operasyonları etkin bir şekilde yürütebilmesine ve askeri kabiliyetinin artırılmasına destek olmak şeklinde açıklanmıştır. EUMAM Ukrayna, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırı savaşından kaynaklanan istisnai koşullar göz önüne alındığında ve bu koşullar devam ettiği sürece, Anlaşmanın 42(1) maddesi uyarınca geçici bir önlem olarak Üye Devletlerin topraklarında faaliyet gösterecektir.⁶⁶⁷

EUMAM Ukrayna kapsamında UAF personeline destek için operasyonel maliyetler (Ukrayna sınırından eğitim tesislerine ulaşım ve geri dönüş ve eğitim tesisleri içinde, çevresinde ve arasında; gerçek yaşam desteği; tıbbi destek ve tahliyeler); eğitim faaliyetleri için gerekli operasyonel maliyetler (petrol, petrol ve madeni yağlar, eğitimde kullanılan araçların bakımı, tercümanlar ve Ukrayna tarafından sağlanmayan durumlarda kişisel eğitim kitleri) karşılanması planlanmıştır. Bu maliyetler, Üye Devlet tarafından tedarik edilebilecek ve bu durumda EUMAM Ukrayna, bu tedarikler için EUMAM Ukrayna'nın tedarikçilerine yapılan ödemeler için geçerli olan kurallar kapsamında söz konusu Üye Devlete ödeme yapacaktır. Alternatif olarak, bu tür kalemler EUMAM Ukrayna tarafından temin edilebilecektir. EUMAM Ukrayna'nın lansmanından sonraki 2 yıllık dönem için ortak maliyetleri için mali referans tutarı 106.700.000 Euro olarak belirlenmiştir.⁶⁶⁸

Ayrıca söz konusu kararda, Birliğin karar alma özerkliğine ve tek kurumsal çerçevesine hanel gelmeksiniz ve AB Konseyi'nin ilgili yönergelerine uygun olarak, üçüncü Devletlerin de EUMAM Ukrayna'ya katılmaya davet edilebilecekleri hususu da düzenlenmiştir.⁶⁶⁹ Nitekim 31 Ekim 2022'de Norveç hükümeti, EUMAM Ukrayna'yı EPF'ye yaklaşık 14,5 milyon Euro gönüllü mali katkı sunarak destekleyeceğini bildirmiştir. 06.12.2022'de resmiyet kazanarak yürürlüğe giren bu kararın Norveç'in, AB Askeri Yardım Misyonu çerçevesinde Ukrayna Silahlı Kuvvetlerinin eğitim ve teçhizatına etkin bir şekilde katkıda bulunabilmesine olanak sağlayacağı anlamına geldiği AB Konseyi tarafından özellikle vurgulanarak açıklanmıştır. Dolayısıyla Norveç'in EPF'ye mali katkı sağlaması, güvenlik ve

⁶⁶⁷ Council Decision, 2022/1968.

⁶⁶⁸ Council Decision, 2022/1968.

⁶⁶⁹ Council Decision, 2022/1968.

savunma konularında AB ile yakın işbirliğinin ve Ukrayna'nın özgürlük ve egemenliğini savunmasına sağlam desteğinin bir teyidi olarak görülmüştür.⁶⁷⁰

Özetle, EUMAM Ukrayna, Rusya-Ukrayna Savaşında Ukrayna ordusuna somut askeri güç ve ekipman desteği sağlamamakta; 15.000 Ukrayna askeri personeline AB topraklarında tıbbi yardım, mayın temizleme, lojistik ve iletişim, bakım ve onarım konularında temel, ileri ve uzmanlık düzeylerinde eğitim verme amacı taşımaktadır. Aynı zamanda manga ve müfreze seviyelerinden bölük seviyesine kadar operasyonel eğitim de dahil olmak üzere genç liderlere eğitim desteği sağlamak, canlı atış tatbikatlarının planlanması, hazırlanması ve yürütülmesine ilişkin tavsiyelerde bulunmak gibi somut hedefleri de bulunmaktadır.⁶⁷¹

3.2. AB'NİN SİVİL MİSYONLARI

AB'nin sivil misyonları, tez çalışması bakımından daha çok AB'nin küresel güvenlik aktörlüğüne yönelik entegrasyoncu yaklaşımın varsayımları çerçevesinde değerlendirilecektir. Daha önce de sözü edildiği gibi, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğüne yönelik entegrasyoncu yaklaşım, AB'nin askeri güç kapasitesini geliştirmesi gerektiğini; fakat bu kapasitesini sivil araçlarla ve normatif unsurlarla desteklemesi gerektiğini varsaymaktadır. Buna göre AB'nin sivil araçlarını etkin bir şekilde kullanması, askeri gücünü pozitif anlamda destekleyen ve normatif değerler inşa ederek meşrulaştıran önemli bir dış politika davranışı olarak ele alınmaktadır. Sivil misyonlar da bu anlamda askeri operasyonları destekleyen bir unsur olarak görülmelidir.

Günümüzde AB'nin sivil misyonları, Sivil Operasyonlar Komutanı Francisco Esteban Perez tarafından CPCC aracılığı ile yönetilmektedir. CPCC, sivil misyonların amacını, kırılgan ortamlarda hukukun üstünlüğünü güçlendirerek istikrarı teşvik etmek ve direnç oluşturmak şeklinde açıklamaktadır. AB Mayıs 2021 itibari ile Avrupa (Ukrayna, Gürcistan, Kosova), Orta Doğu (Libya, Filistin Toprakları -Ramallah ve

⁶⁷⁰ European Council Council of the European Union, Press, Press releases, EU and Norway sign an agreement in support of EUMAM Ukraine, 06 December 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/06/eu-and-norway-sign-an-agreement-in-support-of-eumam-ukraine/>, (13.12.2022).

⁶⁷¹ EEAS, European Union Assistance Mission Ukraine (EUMAM), 02.12.2022, https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-union-assistance-mission-ukraine-eumam_en, (12.12.2022).

Refah-,Irak) ve Orta Afrika’da (Nijer, Mali, Somali,) toplam11 sivil misyon yürütmektedir. Sahada yaklaşık 2.000 personel ve genel merkezde yaklaşık 100 personel çalışmaktadır. Sivil misyonlarının toplam maliyeti ise şu anda 281 milyon Euro/ yıl civarındadır.⁶⁷²

Sivil misyonlar, ABA’nın güvenlik ve savunma politikası ile ilgili hükümler başlığı altında askeri operasyonlarla birlikte düzenlenmiştir. Antlaşma’nın 43. maddesinde askeri operasyon ve sivil misyonlar “ortak silahsızlandırma operasyonlarını, insani görevleri ve kurtarma görevlerini, askeri danışmanlık ve destek görevlerini, çatışmaların önlenmesi ve barışın korunması görevleri ile çatışma sonrasında barışın yeniden tesis edilmesine yönelik tedbirler ve istikrarın sağlanması operasyonları da dahil, kriz yönetiminde muharebe güçlerinin görevlerini içerir. Bu görevlerin tümünün, üçüncü ülkelerin topraklarındaki terörle mücadelesine destek verilmesi de dahil, genel olarak terörle mücadeleye katkıda bulunabilecektir.” Şeklinde tanımlanarak yasal bir düzenlemeye tabi tutulmuştur.

19 Kasım 2018 tarihli Dışışleri Konseyi toplantısında AB üye devletleri, OGSP’nin sivil kolunu güçlendirmek için “Sivil OGSP Sözleşmesi”ni oluşturarak bu konuda taahhütlerini ortaya koymuşlardır. Söz konusu sözleşme ile AB, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasındaki küresel rolünü artırmayı hedeflemiştir. Sözleşme metninde sivil misyonların, AB etrafındaki çatışmaların ortaya çıkması ve tırmanması, istikrarsızlık ve ulus ötesi tehditlerin sürmesi de dahil olmak üzere, AB'nin stratejik ortamının son yıllarda endişe verici dönüşümü dikkate alınarak güçlendirilmesi için gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, AB'nin sivil kriz yönetiminde küresel bir aktör olarak rolünü desteklemek için sivil misyonlarda ileriye doğru niteliksel ve niceliksel bir sıçrama yapması da gerekli görülmüştür. Sözleşmede güçlendirilmiş sivil misyonlarla donatılan OGSP, Dış ve Güvenlik Politikası için Küresel Stratejinin diğer araçlarıyla entegre bir şekilde çalışan AB'nin bütünlük yaklaşımının temel bir unsuru olarak görülmüştür.⁶⁷³

⁶⁷² EEAS, Military and civilian missions and operations, The Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC), [https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations_en/5438/The%20Civilian%20Planning%20and%20Conduct%20Capability%20\(CPCC\)](https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations_en/5438/The%20Civilian%20Planning%20and%20Conduct%20Capability%20(CPCC)), (05.05.2021).

⁶⁷³ Council of the European Union, Council Conclusions on strengthening civilian CSDP - Council Conclusions (28 May 2018), 9288/18, Article 1.

EEAS ve AB Komisyonu, Mayıs 2019'da Sözleşme'nin uygulanması için bir Ortak Eylem Planı sunmuşlardır. Ortak Eylem Planı'nın, 2023 yazının başına kadar Sözleşme'nin tam olarak uygulanmasını sağlamak için üye devletler tarafından hazırlanan Ulusal Uygulama Planları ile tamamlanması öngörülmektedir. Ayrıca AB Konseyi, 19 Kasım 2021'de düzenlenen Sivil CSDP Sözleşmesi'nin 3. Yıllık Gözden Geçirme Konferansı'nda üye devletler, AB sivil misyonlarına konuşlandırmaları özellikle her düzeyde kadın sayısını artırmayı ve daha iyi ulusal koordinasyonu sağlamayı yeniden taahhüt etmişlerdir. Ayrıca Stratejik Pusula'nın da bir parçası olarak kabul edilen Sivil OGSP Sözleşmesi'nin 2023 yazının başlarından sonra ileriye yönelik yönelimlerini detaylandırmaya başlamayı da kabul etmişlerdir.⁶⁷⁴

Sivil misyonlara üye devletlerden gelen ve kanunları uygulayacak hukukçu memur gibi personeller aracılığı ile AB, siyasi-stratejik kontrollerini sürdürmektedir ve ABA çerçevesinde üye devletlerden sahip oldukları yeteneklerle de bu misyonlara katkı sağlamaları beklenmektedir. Bu bağlamda AB üyelerinden gelen destek ve personel çeşitliliği ne kadar fazla, Komisyon gibi diğer AB kurumları ve politikaları ile uyumu ne kadar yüksekse AB'nin siyasi istekliliği misyona o kadar fazla yansıtılacağı ve misyonun da daha güvenilir ve etkili olacağı öne sürülmektedir.⁶⁷⁵

3.2.1. Avrupa'daki Sivil Misyonlar

AB'nin Avrupa'da yürütmeye devam ettiği sivil misyonlar, EULEX Kosovo, EUAM Ukraine ve European Union Monitoring Mission in Georgia, EUMM Georgia olmak üzere daha çok hukukun üstünlüğü, danışma ve izleme görevleri kapsamında oluşturulmuştur.

EULEX Kosovo, AB'nin OGSP kapsamındaki en büyük sivil misyon olarak 2008 yılında başlatılmıştır. EULEX'in genel misyonu, Kosova'daki ilgili kurumları, siyasi müdahaleden uzak ve uluslararası insan hakları standartları ve en iyi Avrupa

⁶⁷⁴ Council of the European Union, Press releases, Civilian CSDP Compact: Council conclusions commend progress, 13 December 2021, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/12/13/civilian-csdp-compact-council-conclusions-commend-progress/>, (25.05.2022); EEAS, EU Civilian Crisis Management: EU holds third Annual Review Conference of the Civilian CSDP Compact, 19.11.2021, https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-civilian-crisis-management-eu-holds-third-annual-review-conference-civilian-csdp-compact_en, (25.05.2022).

⁶⁷⁵ Council of the European Union, Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council, on the establishment of a Civilian CSDP Compact, 19 November 2018, 14305/18, s.4.

uygulamalarıyla tam uyum içinde, daha fazla etkinlik, sürdürülebilirlik, çok etnikli ve hesap verebilirlik yolunda hukukun üstünlüğünün sağlanması konusunda desteklemektir. Misyon yasal olarak BMGK'nin 1244 sayılı kararına dayandırılmaktadır ve AB Konseyi'nin 2020/792 sayılı kararı uyarınca görev süresi 14 Haziran 2021 tarihine kadar uzatılmıştır. Misyon, yetkisi dahilinde izleme faaliyetlerini üstlenmiştir ve sınırlı bir yürütme işlevine sahiptir. AB kaynaklarına göre EULEX, ilgili Kosova mevzuatı uyarınca Uzman Odaları ve Uzman Savcılık Bürosunu desteklemeye devam etmektedir.⁶⁷⁶ EULEX Kosova'da 15 Haziran 2018'den 14 Haziran 2020'ye kadar toplam 214 cezai ve hukuki davada 784 duruşma izlemiş, Belgrad ve Piriştine arasındaki normalleşme sürecine hukukçu uzman desteği sağlamıştır.⁶⁷⁷

AB, Ukrayna'daki danışma misyonu olan EUAM Ukrayna misyonu ile 2014 yılından beri, sivil güvenlik sektöründe sürdürülebilir bir reformun hızla gerçekleştirilebilmesi için Ukraynalı yetkililerle birlikte çalışarak, AB standartlarına ve uluslararası iyi yönetim ve insan hakları ilkelerine uygun olarak belirli reform önlemleri için stratejik tavsiyeler ve uygulamalı destek sağlamaktadır.⁶⁷⁸ Bu kapsamda EUAM Ukrayna, sivil güvenlik sektörü reformu üzerine stratejik tavsiye (özellikle sivil güvenlik stratejileri geliştirme ihtiyacı), uygulamalı tavsiye (eğitim ve diğer projelerin sağlanması yoluyla reformların uygulanması için destek) ve reform çabalarının Ukraynalı ve uluslararası aktörlerle koordine edilmesini sağlamak için işbirliği ve koordinasyon olmak üzere üç faaliyet alanında yetkilendirilmiştir. Kısaca misyonun temel görevi, Ukraynalı makamlara stratejik tavsiyelerde bulunmak ve AB standartlarına ve uluslararası iyi yönetim ve insan hakları ilkelerine dayanan özel reform önlemleri için pratik destek yoluyla sivil güvenlik sektöründe sürdürülebilir bir

⁶⁷⁶ EULEX , Home, About EULEX, <http://www.eulex-kosovo.eu/?page=2.60>, (06.05.2021).

⁶⁷⁷ EULEX, Facts About The Mission, <http://www.eulex-kosovo.eu/eul/repository/docs/Brochure-301202102.pdf>, (06.05.2021).

⁶⁷⁸ 24 Şubat 2022'deki geniş çaplı Rus işgali nedeniyle Kiev'den ve Ukrayna'daki tüm saha ofislerinden tahliye etmek zorunda kalan Misyon, Ukrayna'ya çok yönlü desteğinin ve bağlılığının bir göstergesi olarak Mayıs 2022'de Kiev Misyon Merkezine geri dönmüştür. Bu sembolik geri dönüş ile Misyon, Ukrayna'nın yanında olduğunu ve demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü ve insan haklarını desteklemek için her zaman var olacağını göstermek istemiştir. Bkz. EUAM Ukraine, EUAM Ukraine returns to Kyiv, May 18, 2022, <https://www.euam-ukraine.eu/news/euam-ukraine-returns-to-kyiv/>, (24.05.2022).

reform yolunda yardımcı olmak şeklinde açıklanmıştır.⁶⁷⁹ 28 Ocak 2021 tarihli verilere göre misyonun bütçesi 54 milyon Euro'dur ve misyon kapsamında 25 üye ülkeden ve Kanada'dan gelen toplam 341 personel görev yapmıştır.⁶⁸⁰

Eylül 2008'de başlatılan ve 3 Aralık 2020 tarihli Konsey kararı ile 14 Aralık 2022'ye kadar uzatılan EUMM Gürcistan misyonu, AB'nin Gürcistan'daki silahlı sivil izleme misyonudur. Misyonun öncelikleri, çatışmaların tekrar başlamasını engellemek; Abhazya ve Güney Osetya ile idari sınır hattının her iki tarafında yaşayan yerel topluluklar için güvenli ve normal bir yaşamın yeniden başlamasını⁶⁸¹ kolaylaştırmak; çatışan taraflar arasında güven oluşturmak ve bölgede AB politikalarını bilgilendirmek şeklinde açıklanmıştır. Gözlemci ekibi, bölgeye konuşlandırıldığından beri, özellikle Abhazya ve Güney Osetya ile ABL'lere komşu bölgelerde gece gündüz devriye gezmektedir. Misyonun merkezi Tiflis'te olup Gori, Mtskheta ve Zugdidi'de de ofisleri bulunmaktadır.⁶⁸²

EUMM Gözlemcileri, tüm AB üye devletlerinden seçilmektedir. Aralık 2020 verilerine göre, Gürcistan'da 25 farklı AB üye ülkesinden toplam 214 gözlemci görev yapmaktadır. Misyon ayrıca Brüksel'de bulunan iki uluslararası meslektaş tarafından da desteklenmektedir.⁶⁸³ Örneğin Vera Spahiyska, Mtskheta Saha Ofisi'nden bir

⁶⁷⁹ EUAM Ukraine, Home, Our mission, About Us, <https://www.euam-ukraine.eu/our-mission/about-us/>, (06.05.2021).

⁶⁸⁰ EUAM Ukraine, EUAM IN FACTS AND FIGURES, <https://www.euam-ukraine.eu/wp-content/uploads/2021/02/Fact-sheet-ENG-.pdf>, (06.05.2021).

⁶⁸¹ Ağustos 2008'de Rusya-Gürcistan savaşının akabinde AB, Gürcistan ile "Altı Nokta Antlaşması" imzalamış ve sözü edilen antlaşmada AB Konseyi, Birliğin Gürcistan'daki son gelişmelerden ve Rusya ile Gürcistan arasında çıkan açık çatışmalardan duyduğu büyük endişeyi dile getirmiştir. Bölgede güvenlik ve istikrarın sağlanması için askeri operasyonların bir çözüm olmadığı dile getirilerek savaşın, birçok insanın hayatını kaybetmesine, nüfusun acı çekmesine, önemli maddi kayıplara yol açtını ve yerinden edilmiş kişi ve mültecilerin sayısını daha da artırdığını belirtmiştir. Buna göre Gürcistan'daki çatışmaya barışçıl ve kalıcı bir çözüm, uluslararası hukuk ve BMGK kararları tarafından tanınan bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğü ilkelerine tam saygıya dayanmalıdır. Bu bağlamda AB, Gürcistan ile yapılan söz konusu antlaşmayı, bölgedeki çatışmaları sona erdirmek ve güvenlik ortamını sağlamak için arabuluculuk çabalarının bir parçası olarak görmektedir. Antlaşmaya göre taraflar, altı önemli ilkenin önemi konusunda mutabık kalmışlardır. Bunlar; kaba kuvvete başvurmamak; düşmanlıkları kesin olarak sona erdirmek; insani yardıma ücretsiz erişim sağlamak; Gürcü ve Rus askerilerin olağan üslerine ve çatışma başlamadan önceki hatlarına çekilmesi; Uluslararası bir mekanizma oluşana kadar, Rus barış güçlerinin ek güvenlik önlemleri uygulanması ve Abhazya ve Güney Osetya'da güvenlik ve istikrar düzenlemelerine ilişkin uluslararası görüşmelerin açılması şeklinde sıralanmıştır Bkz. EUMM, Home, About us, Key Documents, Six Point Agreement, https://www.eumm.eu/en/about_eumm/legalbasis, (07.05.2021).

⁶⁸² EUMM, Home, About us, https://www.eumm.eu/en/about_eumm/mandate, (07.05.2021).

⁶⁸³ EUMM, Home, About us, Factsheet and Figures, https://www.eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures, (07.05.2021).

EUMM gözlemcisi, EUMM web sitesinde Ekim 2017'de Gürcistan'a geldiğini ve AB'deki meslektaşlarıyla birlikte Güney Osetya ile Abhazya arasındaki sınır hattını gözlemlemek ve güvenlik durumunu bildirmekle görevli olduğunu açıklamaktadır. Spahiyska, bölge hakkında tutulan günlük raporların uluslararası kamuoyuna duyurulacağını ve böylece doğum yerlerine geri dönmeyi talep eden genç-yaşlı erkek ve kadınların sesleri olmaktan mutluluk duyacağını bildirmektedir.⁶⁸⁴

AB, özellikle Ağustos-Eylül 2008'de, Rusya ile Gürcistan arasındaki savaş sırasında ve sonrasında çatışmayı sona erdirmeye, Rus kuvvetlerinin Gürcistan'dan çekilmesini sağlama ve Cenevre görüşmelerine liderlik etme rolünü ön plana çıkararak kendisini barıştırmacı ve arabulucu olarak göstermiştir. AB'nin Gürcistan'da üstlendiği bu roller de Brüksel'de pek çok kişi tarafından büyük bir diplomatik başarı olarak kutlanmıştır. Ancak AB'nin Gürcistan'da barış inşası, çatışma yönetimi ve çatışma çözümüne katılımı, aynı zamanda bir barış gücü olarak hareket etme kapasitesinin sınırlı olduğu da görülmektedir. Bu sınırlamalar büyük ölçüde birbiriyle ilişkili iki faktöre atfedilmektedir ki bunlar barış inşa sürecinin apolitik olması ve AB dış politika sisteminin yapısal eksiklikleri olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda AB Komisyonu'nun on yıldan fazla bir süredir devam eden Gürcistan diplomasisinin daha çok çatışmaların sosyo-ekonomik, kurumsal ve bilişsel koşullarında reform yapmayı amaçlayan barış inşası projelerini finanse etmeye odaklandığı, bölgesel çatışmaların siyasi boyutu ile ilgilenmediği için başarısız olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre Komisyon'un çatışmaları dönüştürme konusundaki yumuşak gücü, Brüksel ile Moskova arasındaki rekabetin hem jeopolitik hem de jeo-ekonomik çıkarları olan yeni bir büyük oyunun içine yerleştirilmiş olması gerçeğiyle daha da zayıflamıştır. Çünkü Komisyon, daha çok terörizme ve nükleer silahların yayılmasına karşı savaş için hidrokarbon kaynakları ve enerji geçiş yolları ve jeopolitik köprü başlarına odaklanmıştır. Zira bu sahnedeki oyuncular sadece Rusya ve AB değildi; Orta Asya, Güney Kafkasya ve Karadeniz bölgesindeki tüm bölge devletleri ve başta ABD olmak üzere bölge dışı aktörler de oyunun birer parçası olarak varlık göstermektedirler.⁶⁸⁵

⁶⁸⁴ Home, About us, Meet our monitors, https://www.eumm.eu/en/about_eumm/meet_our_monitors/36743/?year=2020&month=2, (07.05.2021).

⁶⁸⁵ Michael Merlingen and Rasa Ostrauskaite, EU peacebuilding in Georgia: Limits and achievements, **Centre For The Law Of EU External Relations (CLEER)**, CLEER WORKING PAPERS 2009/6, ss.25-26.

Ayrıca, EUMM misyonu tüm Gürcistan'da geçerli olmasına rağmen, Abhazya ve Güney Osetya'nın fiili makamlarının kontrolleri altındaki topraklara gözlemcilerin girmesini engellemiştir.⁶⁸⁶

Ayrıca AB'nin, muhalif görüşlerin üstesinden gelebilecek karar alma prosedürlerinin eksikliği nedeniyle beklenen dış ve güvenlik politikalarını yerine getiremediği ve bu tür fikir birliği-beklenti boşluklarının, Gürcistan'daki toprak çatışmalarına ilişkin politikasında da açıkça görüldüğü öne sürülmüştür. Nitekim muhalif üye ülkeler de AB'nin daha güçlü bir çatışma çözücü ve barış sağlayıcısı olarak hareket etmesini engellemektedirler. Bununla birlikte AB'nin Gürcistan misyonundaki tavrı büyük ölçüde Fransa Cumhurbaşkanlığı ve özellikle Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin kendisi tarafından belirlenmiştir. Bu bağlamda AB'nin Gürcistan politikası, Fransız girişimlerinin Avrupalılaşmasının bir sonucu olarak kolektif bir dış politikanın ürünü şeklinde değerlendirilmemektedir. Aksine yüksek politika alanlarındaki dış politika liderliğinin, tüm üye devletlerin toplu müzakerelerinden ortaya çıkmaktansa, tek taraflı veya küçük gruplar halinde hareket eden en güçlü üye devletlerden geldiği ve Gürcistan misyonunda da Fransa'nın başı çektiği belirtilmektedir.⁶⁸⁷

3.2.2. Orta Doğu'daki Sivil Misyonlar

AB'nin 1 Ocak 2006'da kurulan EUPOL COPPS, Filistin Bölgesi için Avrupa Birliği Polisi ve Hukukun Üstünlüğü Misyonu da Filistin'de yürütmekte olduğu sivil misyonudur. Başlangıçta, bir danışma görevi üstlenen polis misyonu olarak kurulmuş, 2008 yılında misyona hukukun üstünlüğü görevi de eklenmiştir. EUPOL COPPS bu iki bölümden oluşan misyonu aracılığı ile gelecekte Filistin devletinin kendi kurumlarını inşa edebilmesi için Filistin yönetimine yardımcı olmak ve özellikle güvenlik ve adalet sektörü reformlarının Avrupa standartlarına ve uluslararası standartlara uygun olarak gerçekleştirilmesine odaklanmıştır. Nihayetinde AB, Misyonun amacını Filistin halkının güvenliğini sağlamak şeklinde açıklamaktadır. Ayrıca misyon, iki devletli bir çözümü öngören kapsamlı bir barış için çalışma bağlamında, Filistin devletinin inşasını desteklemeye yönelik daha geniş AB çabasının

⁶⁸⁶ EUMM Web Site, 2022.

⁶⁸⁷ Merlingen and Ostrauskaite, ss.26-27.

bir parçası olarak ifade edilmektedir. Misyonun görevleri temel olarak, Filistin Polis Reformunu ve gelişimini desteklemek; hukuk ve adalet sistemini güçlendirerek ve desteklemek; savcı-polis işbirliğini geliştirmek; Filistin Polisine dış bağış yardımını koordine etmek ve kolaylaştırmak şeklinde açıklanmıştır.⁶⁸⁸

Misyon “İşgal Altındaki Filistin Topraklarında”, 27 AB üyesinden ve ayrıca Kanada, Norveç ve Türkiye’den gelen toplam 71 uluslararası ve 35 ulusal personel gücü ile görev yapmaktadır. Misyonun 1 Temmuz 2021’den 30 Haziran 2022’ye kadar 12,6 milyon Euro’luk bütçesi bulunmaktadır.⁶⁸⁹

AB’nin Filistin’deki bir diğer sivil misyonu da EUBAM Rafah Geçiş Noktası’ndadır. EUBAM Rafah, Filistin Yönetiminin, zaman zaman açılan ve Gazze Şeridi ile Mısır arasında geçiş yapılmasına imkan sağlayan ilkelerin uygulanmasına ilişkin performansını, bir gözlemci ekibi aracılığı ile aktif olarak izlemek, doğrulamak ve değerlendirmekle görevlendirilmiştir. EUBAM ayrıca sınır kontrolünün tüm yönlerinde Filistinlilerin kapasite geliştirmesine katkıda bulunmayı da görev edinmiş; tarafsız bir üçüncü taraf izleme mekanizması sağlayarak da taraflar arasında güven oluşturmaya yardımcı olmayı hedeflemiştir. EUBAM Rafah’ın merkezi İsrail-Tel Aviv’de bulunmaktadır ve 8 uluslararası, 9 yerel personel ile faaliyet göstermektedir.⁶⁹⁰

Libya’da faaliyet gösteren ve Mayıs 2013’te başlatılan bir diğer AB sivil misyonu da EUBAM Libya’dır. Bir danışma misyonu olan söz konusu misyon, AB kaynaklarına göre, Libya Ulusal Mutabakat Hükümetini sınır yönetimi, hukukun üstünlüğünün sağlanması ve ceza yargılaması konularında desteklemeyi amaçlamaktadır.⁶⁹¹ Kapasite geliştirme yetkisine sahip bir sivil kriz yönetimi misyonu olarak EUBAM, Libya makamlarına stratejik ve operasyonel düzeyde yardımcı olmakla görevlendirilmiştir. Misyon, uluslararası standartlara ve en iyi uygulamalara uygun olarak sınır hizmetlerinin güçlendirilmesi konusunda Libyalı meslektaşlarına

⁶⁸⁸ EUPOL COPPS, The Mission, <https://eupolcopps.eu/page/mission/en>, (07.05.2021).

⁶⁸⁹ EUPOL COPPS, At A Glance, <https://eupolcopps.eu/page/facts/en>, (07.05.2021).

⁶⁹⁰ EUBAM RAFAH, About Us, <https://www.eubam-rafah.eu/en/node/5048>, (10.05.2021); EUBAM RAFAH Facts and Figures, <https://www.eubam-rafah.eu/en/node/5054>, (10.05.2021).

⁶⁹¹ EEAS, Military and civilian missions and operations, The Civilian Planning and Conduct Capability (CPCC), [https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations_en/5438/The%20Civilian%20Planning%20and%20Conduct%20Capability%20\(CPC%20C\)](https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations_en/5438/The%20Civilian%20Planning%20and%20Conduct%20Capability%20(CPC%20C)), (10.05.2021).

danışmanlık, eğitim ve danışmanlık yaparak ve Libya makamlarına ulusal bir Entegre Sınır Yönetimi stratejisi geliştirme konusunda tavsiyelerde bulunarak gerçekleştirilmektedir.⁶⁹²

EEAS'dan AB Konseyi'ne 19 Şubat 2021 tarihinde gönderilen "2021 EUBAM Libya Stratejik Araştırma" belgesinde, misyonun görev süresinin iki yıl uzatılması savunulmaktadır. Rapor, Libya İçişleri Bakanlığına bağlı Kıyı Güvenliği Genel İdaresi'nin kapasite ve yeteneklerinin arttırıldığını ve söz konusu kurumun 2020'nin sonlarına doğru "arama kurtarma operasyonlarında" giderek daha fazla rol üstlendiğini ve Libya'dan Avrupa'ya kaçması engellenen insan sayısının artmasına katkıda bulunduğunu ileri sürmektedir. Rapora göre 2020 yılında, Libya kıyılarında farklı yerlerde 11 bin 891 kişi yakalanmış ya da kurtarılmıştır ve bu rakam 2019'da toplam 9.225 kişi olarak tespit edilmiştir. Bir yıl içinde gerçekleşen bu kayda değer artışın bir kısmının da EUBAM Libya tarafından üstlenilen bir projeye bağlı olabileceği öne sürülmektedir. Buna göre İtalyan İçişleri Bakanlığı, Frontex Libya Kıyı Güvenliği Genel İdaresi ile birlikte arama ve kurtarma operasyonlarını yürütmek ve operasyonel kapasiteyi arttırmak için ortak bir Pilot Proje başlatmıştır. Sözü edilen bu proje ile de Libya yetkililerinin sınırdaki faaliyetlerinin insan hakları temelinde ve zarar vermeme ilkesi çerçevesinde yürütmesi hedeflenmiştir. EUBAM çerçevesinde ortaya koyulan bu çabalara rağmen, Libya'da insan hakları bakımından mevcut durumun felaket olduğu; büyük çoğunluğu deniz yoluyla kaçmaya çalışan göçmen ve mültecilerin durumunun da son derece vahim olduğu gerçeği de rapor edilmiştir.⁶⁹³

EEAS Raporuna göre EUBAM, AB Konseyi'nin Irini askeri operasyonunu ve Berlin Libya Konferansı'nın sonuçlarını desteklemektedir; ancak 2019'da siyasi durumun karışması ve COVID-19 salgınının patlak vermesi, Libya'ya çok sayıda uluslararası aktörün konuşlandırılmasını ve bunların faaliyetlerini etkilemiştir. İnsan hakları ve cinsiyet eşitliği açısından güvenlik durumu daha da endişe verici olmaya devam etmektedir. Sınır yönetimi, terörle mücadele ve organize suçla mücadele konularında da ciddi eksiklikler varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Yine rapora

⁶⁹² EU Border Assistance Mission in Libya (EUBAM), About, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya/3859/about-eu-border-assistance-mission-libya-eubam_en, (10.05.2021).

⁶⁹³ European External Action Service, EUBAM Libya Strategic Review 2021, EEAS(2021) 174, 19.02.2021, <https://www.statewatch.org/media/1964/eu-eeas-eubam-libya-strategic-review-eeas-2021-174.pdf>, ss.10-13, (11.05.2021). (EUBAM Libya Strategic Review 2021).

göre Libya'da "YÜKSEK" olarak değerlendirilen mevcut tehdit derecelendirmesi, mevcut durum ve COVID 19 salgını, Libya'daki barış sürecine uluslararası desteği engellemeye devam edecek gibi görülmektedir.⁶⁹⁴ Bu bağlamda sözü edilen misyonun 2013 yılından beri yeterince etkin, küresel çapta sivil bir aktör olarak siyasi, hukuki ve diplomatik araçlarla ses getiren önemli projeler ortaya koyamadığını dile getirmek yanlış olmayacaktır.

EUAM Irak (EU Advisory Mission in support of security sector reform in Iraq) adından da anlaşıldığı gibi Irak'ta güvenlik sektörü reformlarını destekleyen bir danışma misyonudur. Misyon, Irak hükümetinin sivil güvenlik sektörü reformunun nasıl uygulanacağına dair tavsiye talebine cevap olarak Ekim 2017'de başlatılmıştır. Konsey, misyonun bir yıllık (17 Ekim 2018'e kadar) olan yetkisini, Irak'ın ihtiyaçlarının ve reformlar konusunda kaydedilen ilerlemenin değerlendirilmesine dayanarak önce Nisan 2020'ye kadar; daha sonra da 30 Nisan 2022'ye kadar uzatmıştır. EUAM Irak, Bağdat'ta bulunmaktadır ve misyonun kapsayıcı görevi, Irak Ulusal Güvenlik Stratejisi ve güvenlik sektörü reformunun sivil yönlerinin tutarlı bir şekilde uygulanmasını desteklemektir. Bunun için Irak makamlarına stratejik düzeyde tavsiye ve uzmanlık sağlamak misyonun başlıca görevi olarak belirtilmiştir. Ayrıca Sivil Güvenlik Sektörü Reformunun ihtiyaçlarını desteklemek konusunda Birliğin daha fazla katılım sağlaması için ulusal, bölgesel ve il düzeylerinde fırsatları analiz etmek, değerlendirmek ve belirlemek; Birliğin ve üye devletlerin planlama ve uygulamalar konusunda bilgilendirilmesi ve Birliğin eylemlerinin tutarlılığını sağlayarak, Sivil Güvenlik Sektörü Reformu alanında Birliğin ve üye devletlerin desteğinin koordinasyonunda Birlik Delegasyonuna yardımcı olmak gibi görevleri de bulunmaktadır.⁶⁹⁵

Yapılan bir analize göre EUAM, Iraklıların ihtiyaçlarını değerlendirmenin yanı sıra güvenlik sektörü reformu konusunda tavsiyelerde bulunmaya çalışırken, Bağdat'ın ötesinde tamamen farklı bir gerçekliği yaşayan nüfusun büyük çoğunluğuna erişememektedir. Buna göre misyonun amacı, girişimlerin etkisini en üst düzeye çıkarmak için odaklanmış projelerde yer almak ve aynı zamanda NATO, ABD gibi güvenlik sektörü reformunda yer alan diğer uluslararası aktörlerle işbirliği yapmaktan

⁶⁹⁴ EUBAM Libya Strategic Review 2021, s.14.

⁶⁹⁵ EEAS, EUAM Iraq, About EUAM Iraq, <https://www.euam-iraq.eu/About> (24.05.2022).

kaçınmaktır. Dahası, yalnızca Bağdat'ta var olan EUAM'ın angajmanı, misyonun birlikte çalıştığı küçük bir grup memurla sınırlandırılmıştır. Sivillerle veya gayri resmi grupların üyeleriyle çok az etkileşim kurmaktadır. Devlet dışı aktörlerle bağlantının kesilmesi ve AB'nin üstlendiği girişimler ve projeler konusunda yalnızca ilgili Iraklı yetkililerle ikili işbirliğini tercih etmesi ve yalnızca Irak hükümeti ile yüksek ve üst düzey işbirliği kurması, ancak toplumsal düzeyde hiç ilişki kurması eleştirilmektedir. Bu bağlamda AB'nin hangi nedenle olursa olsun, bu devlet dışı aktörlerle ilişki kurmamayı seçerek, uluslararası yardımla ciddi ve kalıcı bir güvenlik sektörü reformunu gerçekleştirme olasılığı düşük görülmektedir.⁶⁹⁶

3.2.3. Orta Afrika'daki Sivil Misyonlar

AB'nin Mali ve Nijer'de kapasite geliştirme misyonları EUCAP Sahel Niger ve EUCAP Sahel Mali; stratejik tavsiye, eğitim, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile söz konusu bölgelerde özellikle güvenlik güçlerinin insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi AB normları çerçevesinde kapasite geliştirmeyi hedeflemektedirler.

EUCAP Sahel Niger, 2012'de başlatılmış olup Nijeryalı güvenlik güçlerini, yetkililerini ve sivil toplum örgütlerini desteklemektedir. Misyonla ilgili kararında Konsey, Nijerya'da şiddet içeren aşırılıkların yükselmesi, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı gibi organize suçları bölge nüfusu için önemli güvenlik tehditleri olarak sıralamakta ve bunların nihayetinde Avrupa için de risk oluşturduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca Konsey, Nijerya'nın bu tehditlerle başa çıkabilmek için uygun ve yeterli araçlara sahip olmaması nedeniyle ve 1 Haziran 2012 tarihli Nijer Başbakanı'nın davet mektubu üzerine bu misyonun görevlendirildiğini ve EUCAP Sahel Niger'in, AB'nin Sahel'de güvenlik ve kalkınma stratejisinin kilit bir unsuru olarak görüldüğünü de belirtmiştir.⁶⁹⁷ AB kaynaklarına göre günümüzde misyon kapsamında güvenlik güçlerinden ve sivil kuruluşlardan yaklaşık 120 Avrupalı, hem yerel halkı korumak ve Avrupa'daki güvenlik çıkarlarını garanti altına almak hem de

⁶⁹⁶ Elisa Cherry, "Enacting Security Sector Reform in Iraq: The Naivety of International Actors", **Brussels International Center**, January 2021, ss.1-8. https://www.bic-rhr.com/sites/default/files/inline-files/January%20Policy%20Brief_International%20Involvement%20in%20Iraq_0.pdf, (11.05.2021).

⁶⁹⁷ EUR-Lex, Council Decision 2012/392/CFSP of 16 July 2012 on the European Union CSDP mission in Niger (EUCAP Sahel Niger), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012D0392>, (11.05.2021).

Nijeryalı yetkilileri iç güvenlik sektörünü güçlendirmede desteklemek için kalıcı olarak görevlendirilmiştir. Ayrıca 2016 yılında Niamey merkezli EUCAP Sahel Nijer, görevini kuzey bölgesinde uygulamak için Agadez'de bir şube daha açmıştır ve Mayıs 2021 itibari ile 16 AB üyesi devlet, misyonun hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır.⁶⁹⁸

Sahel'de güvenlik ve kalkınma için Avrupa Birliği stratejisinde benimsenen bölgesel yaklaşımın önemli bir unsuru olarak görülen EUCAP Sahel Mali, Kuzey Mali Krizi'nin ardından, Mali hükümetinin iç güvenlik güçlerine hükümetin tüm ülke üzerindeki otoritesini ve çeşitli hizipler üzerindeki kontrolünü yeniden sağlamasına yardımcı olmaya yönelik resmi daveti üzerine 15 Ocak 2015'te başlatılmıştır.⁶⁹⁹ Daha önce de sözü edildiği gibi EUTM Mali askeri operasyonunu desteklemek için AB'nin kapsamlı yaklaşımının bir sonucu olarak düzenlenen bu sivil misyon; Konsey kararı uyarınca polis, jandarma ve ulusal muhafızlardan oluşan Mali iç güvenlik güçlerini desteklemekle görevlendirilmiştir. Ayrıca, Mali makamlarının Mali'de anayasal ve demokratik düzeni ve kalıcı barışı yeniden tesis etmesine ve sürdürmesine katkı sağlamak ve Mali topraklarında Devlet otoritesini ve meşruiyetini yeniden etkili bir şekilde konuşturulmasına destek olmak misyon kapsamında öngörülen birincil amaçlar olarak sayılmaktadır.⁷⁰⁰

AB'nin Temmuz 2012'de başlattığı ve özellikle deniz güvenliğinin güçlendirilmesi konusunda kapasite geliştirme amacıyla geliştirdiği EUCAP Somali misyonu da AB'nin sivil kriz yönetiminin araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Misyon, Afrika Boynuzu'ndaki ülkeleri, özellikle deniz güvenliğini geliştirmeleri için desteklemek amacıyla Temmuz 2012'de EUCAP NESTOR adı ile başlatılmıştır. Aralık 2016'da, AB Konseyi, Misyonun Somaliland dahil olmak üzere yalnızca Somali'ye odaklanmasına karar vermiş ve ardından misyon, EUCAP Somali olarak yeniden adlandırılmıştır. Aralık 2020'de, AB Konseyi, misyonun görev süresini 2022 yılına kadar uzatmış ve misyon, Somali sahil güvenlik

⁶⁹⁸ EUCAP Sahel Nijer, Who We Are, <https://www.eucap-sahel.eu/en/qui-nous-sommes/>, (11.05.2021).

⁶⁹⁹ EEAS, EUCAP Sahel Mali, About EUCAP Sahel Mali, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-mali/3900/about-eucap-sahel-mali_en, (11.05.2021).

⁷⁰⁰ EUR-Lex, Council Decision 2014/219/CFSP of 15 April 2014 on the European Union CSDP mission in Mali (EUCAP Sahel Mali), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0219>, (11.05.2021).

fonksiyonlarının ve deniz güvenliğinin gelişimini destekleyerek denizcilik sektörüne odaklanmış, daha kapsamlı olarak polis gelişimini desteklemeyi de görevlerine eklemiştir. Misyonun 2021-2022 yetki alanı için öngörülen bütçesi ise 86,78 milyon Euro'dur.⁷⁰¹

Aralık 2019'da başlatılan EUAM RCA, AB resmi kaynaklarına göre, Orta Afrika Cumhuriyeti'nin İçişleri Bakanlığı ve Kamu Güvenliğinden sorumlu birimlere, karşı karşıya olduğu zorluklarla başa çıkabilmesi ve güvenlik sektörü reformuyla kalıcı bir dönüşümün sağlanması için stratejik düzeyde tavsiyelerde bulunmaktadır. Söz konusu misyon, CAR Hükümetinin AB'den güvenlik sektörüyle ilgili alanlarda yetkililere yardım ve destek sağlaması talebi üzerine talebi üzerine, 9 Aralık 2019 tarihli AB Konseyi kararı ile başlatılmıştır.⁷⁰²

3.2.4. Sivil Misyonların AB Küresel Güvenlik Aktörlüğü Bakımından Değerlendirilmesi

Sivil misyonlar, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün daha çok sivil ve normatif unsurları ile ilgili olup, askeri gücü destekleyen ikincil araçlardır. Bu nedenle küresel bir güvenlik aktörü olmanın öncelikli ölçütü değildir. Ancak daha önce de sözü edildiği gibi son zamanlarda güçlendirilmiş bir sivil OGSP, diğer araçlarla entegre bir şekilde çalışan AB'nin bütünleşik yaklaşımının temel bir unsuru olarak görülmektedir. Kanımızca sivil misyonlar, AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olmasını kolaylaştıran ya da zorlaştıran önemli birer araç olarak değerlendirilebilir. Zira AB, sivil kriz yönetimi yaklaşımında olduğu gibi herhangi bir bölgeye askeri bir operasyon yapıp bunu yerel otoritenin izin vermesi üzerine sivil unsurlarla desteklediğinde, askeri varlığını da meşrulaştırmış olacaktır. Ancak üye devletlerin ortak paydada birleşememesi ve uyumlu hareket edememesi sonucunda sivil misyonlarda ortaya koyduğu taahhütleri yerine getiremediğinde kendi içinde tek ses olamamış, otoritesi ve özerkliği sorgulanan hatta başarısız bir aktör olarak da değerlendirilebilecektir.

⁷⁰¹ EEAS, EUCAP Somalia, About Us, Fact Sheet, <https://www.eucap-som.eu/fact-sheet/>, (11.05.2021).

⁷⁰² EEAS homepage, EUAM RCA, About EU Advisory Mission in the Central African Republic (EUAM RCA), https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-rca/83307/about-eu-advisory-mission-central-african-republic-euam-rca_en, (18.05.2021).

Stokholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (Stockholm International Peace Research Institute/SIPRI) yapmış olduğu analizlere göre, sivil misyonlardaki personel talebi, miktar, coğrafi ve işlevsel dağılım bakımından, üye devletlerin katkılarını arttırmaya elverişli olmayan şekillerde gelişmiştir. Görevlere personel sağlanması söz konusu olduğunda da AB üye devletleri arasındaki yük paylaşımı giderek daha dengesiz hale gelmiştir. AB üye devletleri, daha önce sözü edilen Sivil OGSP Sözleşmesi'nden bu yana sivil misyonlarında görevlendirilen personel sayısını artırmış ve ulusal katkılarını daha da artırmak için aktif olarak çalışmaya devam etmişlerdir. Ancak yaklaşık iki yıl sonra, görevlere atanacak personelin payı 2018'de belirlenen yüzde 70 hedefinin de üstüne çıkarılmıştır. 2023 yılına kadar ortaya koyulan hedeflerin gerçekleştirilmesi, personel katkılarına olan talebin kapsamı yeniden büyüdüğü için daha zor hale gelmiştir. Talebin niteliği, önceden atanan personelin payının azalmasına neden olacak şekilde gelişmeye devam etmiş ve sözleşmeli görev personeli sayısı mutlak olarak artmıştır. COVID-19 salgını nedeniyle AB üye devletlerinin katkılarında geçici düşüş yaşanmıştır. Analizlere göre bunun bir sonucu olarak sözleşmeli görev personelinin sayısı daha da artarsa, AB'nin personel hedefine ulaşması daha da zorlaşacaktır. Uzman araştırmalara göre sivil misyonlarda AB'yi daha yetenekli hale getirme taahhüdünü yerine getirmek için üye devletler, misyonlara daha fazla personel katkısında bulunmalı, daha fazla göreve katılmalı ve daha fazla operasyonel personele ek olarak daha genel ve görev destekli yetenekler sağlamalıdır. Ayrıca EEAS, görev personelinin işe alma sürecini daha da profesyonelleştirmeli ve üye devletleri her bir görevdeki yetenek ihtiyaçları konusunda sistematik olarak bilgilendirmelidir.⁷⁰³

Bu bağlamda sivil misyonların başarısı, üye devletlerin katkılarıyla ölçülmektedir ve AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün daha çok uyum ölçütüyle ilgilidir. 2018 yılında daha küresel hedeflerle ortaya koyulan sivil OGSP'nin kurulmasıyla OGSP bünyesindeki sivil misyonların önemli ve kilit bir araç olarak varlığını sürdürmeye devam edeceği ve hatta zaman içinde askeri operasyonlarla eşit düzeyde öneminin artacağı da ileri sürülmektedir. Zira bu yaklaşıma göre sivil

⁷⁰³ Timo Smith, "Increasing Member State Contributions to EU Civilian CSDP Missions", **SIPRI Policy Brief**, November 2020, s.1; ss.12-13, https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-11/pb_1911_towards_a_more_capable_eu_civilian_csds.pdf (18.05.2021).

misyonlar ve sivil OGSP AB'nin çatışma ve krizlere entegre bir yaklaşım geliştirme hedefleriyle uyumludur. Ayrıca sivil misyonların güvenlik alanında NATO gibi diğer uluslararası aktörlerle rekabette AB'yi güçlü kılacağı; çünkü sivil ve askeri araçları birleştirme yeteneğinin sadece AB'ye mahsus bir özellik olduğu da vurgulanmaktadır. Dolayısıyla AB küresel stratejisi ve Sivil OGSP Sözleşmesi gibi girişimler, AB'nin normatif güç kimliğine uygun olarak uygulanabilecek temel araçlar olarak değerlendirilmekte; fakat bu durum AB'nin sivil güç paradigmasına geri dönüş yapacağı şeklinde de yorumlanmamaktadır. Bu tür araçlarla AB'nin yumuşak ve sert gücünü gösterme fırsatı bulacağı ileri sürülmektedir. Özellikle kriz yönetimi misyonlarının itici güçleri olarak bazı AB aktörlerinin göç ve diğer iç güvenlik endişelerine öncelik verebileceğinden, üye ülkelerin ilgisiz kalma olasılığı da yüksek görülmektedir. Sonuç olarak sivil OGSP'nin anlamlı bir araç olarak kalabilmesi için AB'nin çevresinde ve ötesinde sürdürülebilir barışa katkıda bulunan daha yetenekli, etkili, esnek ve entegre bir araç haline gelmesi gerekli görülmektedir.⁷⁰⁴ Ancak yukarıda incelenen sivil misyonlarda AB'nin bu yetenekleri göstererek küresel ve gündem belirleyici bir güvenlik aktörü olarak davranmadığı görülmektedir.

Ayrıca, AB'nin sivil misyonlarında diğer uluslararası aktörlerle ilişkiye girmekten kaçınarak yalnızca belli konulardaki projelerin finansmanına odaklanması ve yerel makamlarla resmi ikili ilişkiler düzeyinde bu misyonları yürütmesi de onun küresel güvenlik aktörlüğünü zayıflatan önemli eleştirilerdir. AB dış politikasındaki yapısal eksikliklerin özellikle Gürcistan örneğinde olduğu gibi belli başlı büyük üye devletlerin kendi dış politikalarını Avrupalılaştırmasına yol açmaya devam ettiği, bunun da küresel güvenlik aktörlüğünün, otorite, uyum ve özerklik gibi önemli ölçütlerini karşılamada olumsuz bir etki yarattığı söylenebilir.

3.3. GÜVENLİK STRATEJİSİ BELGELERİNDE AB'NİN KAPASİTESİ

ABA'nın 26. maddesinde AB Konseyi'nin savunmaya etkisi olan konular da dahil olmak üzere Birliğin stratejik çıkarlarını tanımlayacağı, amaçlarını belirleyeceği ve ortak güvenlik ve dış politikanın genel yönlendirmelerini tanımlayabileceği

⁷⁰⁴ Ana E. Juncos, "Beyond civilian power? Civilian CSDP two decades on", Daniel Fiott (Ed.), **The CSDP in 2020 The EU's Legacy and Ambition in Security and Defence**, European Union Institute for Security Studies (EUISS), Belgium, 2020, ss.74-87, s.83.

açıklanmıştır. Bu konuda gerekli kararları AB Konseyi'nin kabul edeceği de özellikle belirtilmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında da eğer ki uluslararası bir gelişme gerekli kılarsa Birlik politikasının stratejik sınırlarını belirlemek amacıyla AB Konseyi Başkanının, AB Konseyi'ni olağanüstü toplantıya çağırabileceği belirtilmiştir.⁷⁰⁵

AB Konseyi bugüne kadar uluslararası gelişmeler karşısında küresel aktörlüğünü kavramsal olarak ortaya koyabilmek adına ilk kez 2003 yılında güvenlik strateji belgesi yayınlamış, 2008 yılında meydana gelen küresel gelişmeler akabinde bu belgeyi güncellemiş; 2016 yılında uluslararası güvenlik ortamında yaşanan önemli değişiklikler karşısında yeni bir belge ortaya koymuştur. AB, 2020 yılında özellikle siber teknoloji ve yapay zekanın hızlı gelişimi sonucunda güvenliksizliğin hayatın her alanına yaygınlaşması üzerine geniş kapsamlı güvenlik politikalarını genel bir çerçevede birleştirebilmek için yeni bir yol haritası daha yayınlamıştır. Son olarak Kasım 2021'de özellikle askeri kapasitesinin ve bu alandaki stratejik özerkliğinin yoğun olarak tartışıldığı bir ortamda AB, "Stratejik Pusula Taslağı"nı kabul etmiştir. Sözü edilen belgeler özellikle AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün önemli bir ölçütü olan "uyum" ölçütünü değerlendirmek ve hedeflerle gerçekler arasındaki farkı göstermek bakımından önem taşımaktadır. Çünkü AB güvenlik stratejisi belgelerinde küresel bir güvenlik aktörü olarak küresel tehditleri ve çözüm önerilerini ortaya koymaktadır ve uyum ölçütünün sağlanması için de üye ülkelerin ve ayrıca AB kurumlarının bu önceliklere göre politika uyarlaması beklenmektedir. Ayrıca bir güvenlik stratejisinin devreye alınması, AB'nin etkin bir dış ve güvenlik politikası yoluyla olayları şekillendirme çabasına dair fikir birliğinin önemli bir kanıtı olarak görülmektedir.⁷⁰⁶

3.3.1. 2003 Güvenlik Strateji Belgesi

2003 yılının Aralık ayında AB Liderler Zirvesi'nde kabul edilen Güvenlik Strateji Belgesi, "Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa" başlığını taşımaktaydı. Söz konusu belge ile Birlik, uluslararası ortamda var olan öncelikli tehditleri ve bu tehditlere karşılık ortak hedeflerini ortaya koymuştur. Ayrıca güvenliğin sağlanması

⁷⁰⁵ ABA md.26.

⁷⁰⁶ Asle Toje, "Introduction by the Editor: The EU Strategic Culture", **Oxford Journal of Good Governance**, Cilt:2, Sayı:1, 2005, ss.-9-16, s.10.

ve çatışmaların önlenmesi için etkili çok taraflılık ve kriz yönetimi yaklaşımları çerçevesinde BM ve NATO ile de yakın işbirliği yaparak özerk AB operasyonlarının gerekliliğini de vurgulamıştır.⁷⁰⁷ Bu bağlamda AB'nin, 2003 Güvenlik Strateji Belgesinde ilk kez özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına ve onuruna saygı gibi ortak temel değerlerine dayalı olarak güvenlik çıkarlarını geliştirmek için somut ilkeler ve net hedefler belirlediği söylenmektedir.⁷⁰⁸ Dolayısıyla AB kendisini ilk kez küresel bir güvenlik aktörü olarak ifade etmiş, kurumsal olarak ortak dış ve güvenlik politikasına yönelen tehditleri ve bu tehditlere yönelik çözüm önerilerini ortaya koymuştur.

2003 Güvenlik Strateji Belgesinde AB, öncelikle Soğuk Savaş sonrası güvenliğin iç ve dış boyutunun birbirine giderek daha bağımlı ve birbiri ile daha fazla etkileşim halinde olduğunu belirtmiştir. Güvenlik ayrıca kalkınmanın bir önkoşulu olarak kabul edilmiştir. Ayrıca çatışmanın yalnızca fiziki alt yapıyı değil; suç oranlarının, yoksulluğun artmasıyla sosyal yapıyı; yatırımları caydırarak ve normal ekonomik faaliyetleri olanaksız hale getirerek ekonomik yapıyı da olumsuz etkileyen bir faktör olarak değerlendirilmesi gerektiği ortaya koyulmuştur.⁷⁰⁹

2003 Strateji Belgesinde ortaya koyulan tehditler, artık herhangi bir üye devlete karşı doğrudan geniş çaplı bir saldırının mümkün olmayacağı ve bunun yerine daha çeşitli ama görünür olmayan ve daha az öngörülebilir yeni tehditlerin mevcut olduğu algısına dayanılarak ortaya koyulmuştur. Bu yeni tehdit anlayışıyla ortaya koyulmuş olan yeni temel risk başlıkları da terörizm, kitle imha silahlarının yayılması ve terörist grupların eline geçmesi, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve organize suçlar şeklinde somut olarak sıralanmıştır. Ayrıca bu farklı tehdit unsurlarının bir araya gelmesiyle daha radikal tehditlerin de oluşabileceği vurgulanmıştır.⁷¹⁰

AB, 2003 Strateji Belgesinde bu tehditlere karşı kendisini gelecekteki belirleyici güç olarak göstermiş; küresel ve yerel amaçlara sahip olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda AB, güvenliğini savunmak ve değerlerini desteklemek için üç temel

⁷⁰⁷ Council Of The European Union, A Secure Europe In A Better World European Security Strategy, Brussels, 8 December 2003, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15895-2003-INIT/en/pdf>, (25.06.2021). (European Security Strategy 2003).

⁷⁰⁸ Evanthia Balla, "European Security Strategy in the 21st Century: The Blair Doctrine Revisited", **Athens Journal of Social Sciences**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2017 (October), ss.399-412, s.400.

⁷⁰⁹ European Security Strategy 2003, ss.3-4.

⁷¹⁰ European Security Strategy 2003, ss.5-7.

strateji ortaya koymuştur. Buna göre tehditlerin belirlenmesi, komşu bölgelerde güvenliğin sağlanması ve etkili çok taraflılık AB'nin uluslararası güvenlik sorunlarında çözüm için öne sürdüğü temel hedefleri olmuştur. Bu noktada AB, küresel güvenlik tehditleri söz konusu olduğunda özellikle etkili çok taraflılığa vurgu yaparak kendisini normatif ve sivil güce dayalı bir küresel güvenlik aktörü olarak tanımlamıştır. Nitekim ABD'nin 2002 yılında yayınlanan Küresel Güvenlik Strateji belgesinde güvenlik hedeflerine ulaşabilmek için askeri güç kullanma yetkisine başvurabileceği belirtilirken⁷¹¹ AB, sadece başarısız devletlerde düzenin yeniden tesis edilebilmesi için askeri araçlara başvurulabileceğini belirtmiştir. Bu da ABD'nin aksine AB'nin çatışmaların çözümünde askeri yöntemleri tek seçenek olarak görmediğini ve diplomatik, siyasi, ekonomik ve hukuken insancıl ve barışçıl yönü daha üstün olan önlemleri tamamlayacak olan son çare olarak kabul ettiğini göstermektedir.⁷¹²

2003 Strateji Belgesi ile AB, küresel bir güvenlik aktörü olarak kendine daha aktif, daha uyumlu ve daha fazla yetenek sahibi bir rol biçmiştir. Daha aktif bir aktör olarak AB'nin yeni dinamik tehditlerle başa çıkabilmek için erken, hızlı ve gerektiğinde güçlü bir müdahaleyi teşvik eden stratejik bir kültür geliştirme hedefini ortaya koymuştur. Bunun somut anlamını da aynı anda birkaç sivil ve askeri operasyonu sürdürebilmek, BM'in sürdürdüğü barış operasyonlarına destek vermek ve çevresindeki ülkelerde çıkan acil insani krizlere yayılmadan hızlıca harekete geçebilmek şeklinde açıklamıştır. Böylece Birliğin daha aktif ve sorumluluk üstlenen ayrıca siyaseten ağırlığı olan bir aktör olarak geliştirilmesi hedefi ortaya koyulmuştur.⁷¹³

Belgede, AB'nin savunma alanındaki potansiyelini, yeteneklerini arttırmayı, sahip olduğu kaynakları daha etkin ve verimli kullanmayı hedefleyerek gerçekleştirebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla savunma alanındaki harcamalar ve diğer gereksinimler için bir havuz oluşturulması, harcamaların tekrarını önleyerek harcamaları azaltacak ve varlıkların sistematik kullanımını sağlayacak bir çözüm

⁷¹¹ Bkz. The National Security Strategy of the United States of America, September 2002, <https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.pdf>, (15.07.2021).

⁷¹² Alyson J. K. Bailes, "The EU and a 'Better World': What Role for the European Security and Defence Policy?", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt: 84, Sayı: 1, Yıl:2008, SS.115-130, ss.117-118.

⁷¹³ European Security Strategy 2003, s.13.

olarak önerilmektedir. Bunun için de üye devletlerin sahip olduğu kaynakların AB kurumlarının kaynaklarıyla birleştirilmesini sağlayacak bir sistem oluşturulması gerekli görülmüştür. Ayrıca uzak yerlerdeki yabancı sorunlara hızla müdahale edebilmek için diplomatik yeteneklerin kapasitesinin de arttırılması ve üye devletler ile ortaklar arasında istihbarat paylaşımının yapılması oldukça önemli görülmüştür.⁷¹⁴

2003 Strateji Belgesi daha çok Akdeniz ve Karadeniz gibi bölgelerin artan stratejik öneminden ve bu bölgelerdeki deniz haydutluğu, terörizm ve ulus ötesi suçlar gibi tehditlere vurgu yaparak bu tehditlerin özellikle AB deniz varlıklarının kullanılmasıyla önlenebileceğini ileri sürer. Ancak uygulamada daha önceki askeri operasyonlarda da görüldüğü gibi AB'nin bu tehditlerle başa çıkabilmek için oldukça fazla ortak operasyon fırsatı çıkmasına rağmen pasif rol oynamayı ve diğer aktörlerin başı çekmesine izin verdiği ileri sürülmektedir.⁷¹⁵

Kapasitenin etkin kullanımı konusunda somut olarak ortaya koyulan hedefler dikkate alındığında Atlantikçi güvenlik anlayışını yansıtan önemli hususlar olduğu görülmektedir. Nitekim strateji belgesinde kapasitenin etkili kullanımı başlığı altında Berlin-Plus düzenlemeleri, AB'nin operasyonel kapasitesini arttıran ve NATO ile stratejik ortaklık sağlayan önemli kalıcı düzenlemeler olarak ifade edilmiştir ve bunun da yeni yüzyılın zorluklarıyla mücadele etme konusunda ortak kararlılığın bir göstergesi olduğu kabul edilmiştir.⁷¹⁶

Nitekim Posen, strateji belgesini, kolektif stratejik çıkarların ve bu çıkarları sürdürmek için neye ihtiyaç olduğunun belirlenmesi gerektiği yönünde Avrupalılarda farklı bir anlayış ortaya çıkarması bakımından önemli bir başarı olarak değerlendirmiştir. Ancak yine de bunun o zaman için bir geçiş belgesi olduğunu ve çoğu Avrupa devletinin güvenliklerini hala NATO bağlamında veya ulusal ölçekte aradığı gerçeğini de gözler önüne serdiğini belirtmiştir.⁷¹⁷

Bununla birlikte stratejinin benimsenmesi, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın tehdit algılarının açıkça birbirine yaklaştırdığı ve transatlantik güvenlik ilişkisine son derece değerli bir katkı sağladığı da öne sürülmüştür. Ancak belgenin, bu tehditlere

⁷¹⁴ European Security Strategy 2003, s.14.

⁷¹⁵ Germond & Smith, 2009, s.573.

⁷¹⁶ European Security Strategy 2003, s.14

⁷¹⁷ Barry Posen, "The European Security Strategy: Practical Implications", **Oxford Journal on Good Governance**, Cilt:1 Sayı:1, Yıl:2004, ss.33-38, s.38.

karşı nasıl önlem alınacağı konusunda yeterince net olmadığı da söylenmiştir. Örneğin, AB'nin stratejisi, "BMGK, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında birincil sorumluluğa sahiptir" derken bu durumu fazlasıyla abartıldığı ileri sürülmüştür. Bu bağlamda BMGK'nun, karşılaşılan en ciddi güvenlik sorunlarının çoğuna yanıt vermede etkisiz olduğu; insani yardım, sivil toplum ve geleneksel mavi miğferli askerlerle barışı korumada paha biçilmez bir rol üstlenirken, Balkanlar'da barışın uygulanması gibi üst düzey askeri operasyonları üstlenmede yetersiz kaldığı somut bir veri olarak değerlendirilmiştir. AB'nin de bu noktada uluslarının güvenliğinde sorumluluğu, genellikle isteksiz veya hızlı hareket edemeyen bir organa devretmekte isteksiz olmasının olağan karşılanabileceği söylenmiştir.⁷¹⁸

Aynı yaklaşımla AB Güvenlik Stratejisi, Avrupa'nın bugün karşı karşıya olduğu güvenlik tehditlerini belirleme konusunda oldukça başarılı bulunmuş, ancak üye devletlerinin kendilerini ve vatandaşlarını nasıl savunmaları gerektiğini belirtmek konusunda yeni bir şey ortaya koymadığı için eleştirilmiştir. Bu bağlamda toplu savunma taahhüdü isteyen üye devletlerin aynı zamanda NATO üyesi oldukları göz önüne alındığından NATO'nun AB savunmasında öncelikli olmaya devam etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Çünkü küresel terörizm, kitle imha silahlarının yayılması ve onları destekleyen devletlerin yarattığı birincil tehditler karşısında hiçbir ulusun kendini tek başına savunamayacağı, NATO'nun da ortak savunmanın temel taşı olarak kalmaya devam edeceği öngörülmüştür.⁷¹⁹

3.3.2. 2008 Güncellemesi

Strateji belgesi yayınlandıktan beş yıl sonra Aralık 2008'de HR/VP Solana, AB Konseyi'ne AB Komisyonu ile ortaklaşa hazırladıkları "Değişen Dünyada Güvenliğin Sağlanması" başlıklı bir rapor sunmuştur. Sözü edilen raporda, küresel stratejinin uygulamada nasıl çalıştığı ve uygulamayı iyileştirebilmek için neler yapılması gerektiği incelenmiş ve Devlet ve Hükümet Başkanları da bu analizi onaylamışlardır.

⁷¹⁸ Doug Bereuter, NATO and the EU Security Strategy, **Oxford Journal on Good Governance**, Cilt:1 Sayı:1, Yıl:2004, ss.21-28, s.24.

⁷¹⁹ Bereuter, 2004, s.27.

Onaylanan rapor uyarınca, küresel strateji değişmemiş uluslararası gelişmeler bağlamında yeni tehdit unsurları eklenmiştir.⁷²⁰

Buna göre, 2003 stratejisinde belirtilen tehditlere ek olarak iklim değişikliği, enerji güvenliği ve siber güvenlik başlıkları da stratejiye eklenmiştir. Solana'nın raporuna göre, iklim değişikliği önemli bir tehdit çarpanı olarak sunulmuş; doğal afetler, çevresel bozulma ve doğal kaynaklar için rekabet edilmesi özellikle yoksulluk ve nüfus artışı durumlarında, göçün, sağlık ve güvenlik sorunlarının artışı ile çatışmaların daha da şiddetlenmesine neden olacağı belirtilmiştir. İklim değişikliği ayrıca, ticaret yolları ile doğal kaynaklar üzerinde anlaşmazlıklara da yol açacak bir etken olarak değerlendirilmiştir. İklim değişikliğine bağlı güvenlik sorunlarının çözümünde analiz ve erken uyarı yeteneklerinin geliştirilmesi gerektiği ve bu geliştirmeyi de AB'nin tek başına değil, BM ve diğer bölgesel örgütlerle birlikte başarabileceği ileri sürülmüştür.⁷²¹

2008'de güncellenen bir diğer tehdit unsuru da siber tehditler olmuştur. Solana'nın raporuna göre üye devletlerde kamu veya özel sektöre yönelik olarak Bilişim Teknolojisi sistemlerine yapılan saldırılar, ekonomik, siyasi ve hatta askeri bir silah olarak tanımlanmış ve bu alanda farkındalığı arttırmak, uluslararası işbirliğini geliştirmek ve kapsamlı bir AB yaklaşımını geliştirmek için daha fazla çalışmaya gereksinim olduğu belirtilmiştir.⁷²²

Solana; sözü edilen raporunda son beş yılda enerji bağımlılığı ile ilgili endişelerin arttığını; azalan enerji üretiminin 2030 yılına kadar petrol ve doğal gazın %75'inin ithal edilmesi anlamına geldiğini belirtmiştir. Bu nedenle enerji üretiminin azalması tüm üye devletlerin sorumluluk ve dayanışmasını içeren bir güvenlik sorunu olarak görülmüştür. Solana, enerji bağlantılı güvenlik sorunları ile başa çıkabilmek için ortak bir AB enerji politikasının üretilmesini ve daha bütünleşik bir enerji piyasasının gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca iyi yönetim, hukukun üstünlüğüne saygı ve kaynak ülkelerdeki yatırımlar kadar, yakıtların, tedarik kaynaklarının ve geçiş yollarının daha fazla çeşitlendirilmesinin de esas olduğunu belirtmiştir. Bununla

⁷²⁰ Council of the European Union, European Security Strategy - A Secure Europe in A Better World, 2009, ss.7-26, <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>, (24.11.2021). (European Security Strategy, 2008).

⁷²¹ European Security Strategy 2008, ss.14-15

⁷²² European Security Strategy 2008, ss.13-14

birlikte küresel bir aktör olarak AB için enerjinin, AB-Rusya ilişkilerinde de önemli bir faktör olduğunu ve AB'nin Çin, Hindistan, Japonya ve ABD dahil ortaklardan oluşacak küresel bir pazarda yenilenebilir enerji, düşük karbon teknolojileri ve enerji verimliliğini teşvik etmesi gerektiğini öngörmüştür.⁷²³

3.3.3. 2016 Güvenlik Strateji Belgesi

AB'nin ilk güvenlik stratejisinin sunulduğu ortam ile 2016 stratejisinin uluslararası ortamı birbirinden oldukça farklıdır. 2003 stratejisi, AB'nin çoğunlukla çevresinde sürdürülebilir ve elverişli bir statükonun hüküm sürdüğü bir dönemde kabul edilmiş ve o dönemin koşullarında ulusötesi terörizm, başarısız devletler, bölgesel çatışmalar ve kitle imha silahlarının yayılması Avrupa'ya yönelik başlıca tehditler olarak sıralanmıştır. Her ne kadar 2008 yılında yeni tehdit unsurları eklenmiş olsa da ve bu tehditlerden önemli bir kısmı hala tehdit olarak varlığını sürdürse de Avrupa'nın karşı karşıya olduğu güvenlik ortamı önemli ölçüde değiştiğinden AB, yeni bir güvenlik stratejisi yayınlama gereği duymuştur.⁷²⁴

Haziran 2016'da yayınlanan belgede Mogherini, AB'nin uluslararası ilişkilerdeki rolünü sıfır toplamı bir yaklaşımla değil, kazan-kazan perspektifinden açıklamıştır. Buna göre AB, Transatlantik bağlarını ve NATO ile ortaklığını derinleştirmeye devam ederken, aynı zamanda yeni oyuncularla da bağlantı kuracak ve yeni ilişki biçimleri deneyimlemeyi hedefleyecektir. Bununla birlikte 21. yüzyılın birbirine daha bağımlı ve daha rekabetçi dünyasının zorluklarıyla başa çıkabilmek için bölgeler arasında işbirliği yapmaya çalışarak küresel yönetişimi teşvik edecektir. 2016 Strateji Belgesinde küresel sorumluluktan üstüne düşen payı alarak ortaklarını güçlendireceği belirtilen AB'nin, uluslararası ilişkilerde pragmatik ve ilkeli hareket edeceği dile getirilmiştir.⁷²⁵

Strateji Belgesinde ortak çıkarlar ve ilkeler belirlenmiştir. Buna göre AB, sınırları içinde ve dışında barışı teşvik etmeyi, sürdürülebilir kalkınma ve refahı desteklemeyi, kurallara dayalı ve özünde BM olan küresel düzeni teşvik etmeyi, ilkeli

⁷²³ European Security Strategy 2008, ss.14.

⁷²⁴ Sinan Ülgen, "EU Global Strategy: A Transformed Security Landscape", **European Union Institute For Security Studies**, 01 February 2016, <https://carnegieeurope.eu/2016/02/01/eu-global-strategy-transformed-security-landscape-pub-62711>, (24.11.2021).

⁷²⁵ ESS, 2016, s.4.

pragmatizmi dış ilişkilerde rehber olarak kullanmayı, daha karmaşık bir dünyada Birlik olmayı, daha bağımlı bir dünyada karşılıklı bağımlılığı yönetmeyi, daha rekabetçi ve çatışmalı bir dünyada insan hakları bağlamında sorumlu bir aktör olmayı, aynı hedefleri taşıyan sivil toplum ve diğer aktörlerle sorumluluk paylaşımı yapmayı ortak çıkar ve ilkeler olarak belirlemiştir.⁷²⁶ Strateji belgesinde iç-dış politika bağlantısını da normatif olarak kuran AB'nin, içerde değerlerinin tutarlı bir şekilde yaşatmasıyla dış güvenilirliğini ve etkinliğini de arttıracığı belirtilmiştir. Bu bağlamda AB, küresel bir aktör olarak çıkarlarla değerlerinin yan yana olduğunu belirtmiş, güvenlik ve savunma alanında daha çok normatif unsurlarını ön plana çıkarmıştır. Bununla birlikte küresel stratejisinde AB, barış ve güvenliğin sağlanabilmesi için ortak savunma yeteneklerinin geliştirilmesi gerektiğini de kabul etmiştir.⁷²⁷

2016 Stratejisinde AB, ortak çıkarları desteklemek ve tehditlerin üstesinden gelmek için dış eyleminin beş temel önceliğini de belirlemiştir. Buna göre Birliğin güvenliği, doğuda Orta Asya'ya, güneyde Orta Afrika'ya kadar uzanan devletlere ve toplumların direnişine yatırım yapmak, çatışma ve krizlerde bütünleşik bir AB yaklaşımı geliştirmek, bölgesel işbirliklerini desteklemek ve 21. yüzyılda küresel yönetişimi gerçekleştirmek öncelikli hedefler olarak sıralanmıştır.⁷²⁸

Güvenliği normatif unsurlarla bağdaştıran AB, küresel stratejisinde savunma konusunda daha fazla sorumluluk alması ve NATO varlığına rağmen gerektiğinde özerk hareket etmek için daha donanımlı, eğitilmiş ve örgütlü olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca Avrupa'nın kendi sınırları içinde ve ötesinde barışı tesis etme ve güvenliği sağlama konusunda stratejik özerkliğin önemi de dile getirilmiştir. Bunun için AB'nin bir güvenlik topluluğu olarak güçlendirilmesi gerektiği, özerk hareket ederek NATO'ya katkıda bulunması ve NATO ile işbirliği içinde eylemler gerçekleştirmesi gerektiği ve daha özerk bir Avrupa savunmasının da daha sağlıklı bir transatlantik ortaklığa katkı sağlayacağı öngörülmüştür.⁷²⁹

Savunma harcamalarının, savunma alanında daha derin bir işbirliği ile optimize edileceği böylece ulusal kaynakların da daha verimli bir şekilde kullanılacağı öngörülmüştür. Bu bağlamda AB'nin, üye devletlere yardım etmesi ve Antlaşmalar

⁷²⁶ ESS, 2016, ss.7-8.

⁷²⁷ ESS, 2016, ss.14-15.

⁷²⁸ ESS, 2016, ss.18-39.

⁷²⁹ ESS, 2016, ss.19-20.

doğrultusunda Avrupa'nın güvenliğine ve savunmasına katkısını arttırması hedeflenmiştir. Ulusal savunma planlama döngülerinin ve yetenek geliştirme uygulamalarının kademeli senkronizasyonu ve karşılıklı uyarlanmasının, üye devletler arasındaki stratejik yakınlaşmayı artırabileceği düşünülmüştür. Ayrıca savunma araştırmalarını ve teknolojilerini ve çok uluslu işbirliğini desteklemek için Birlik fonları ve ASA'nın potansiyelinin tam kullanımı, güçlü bir Avrupa savunma endüstrisi tarafından desteklenen Avrupa güvenlik ve savunma çabalarının temel ön koşulları olarak görülmüştür.⁷³⁰

2016 küresel stratejisinin kabul edilmesinden 3 yıl sonra yayınlanan raporda Mogherini, Birliğin, güvenlik ve savunma konusunda bugüne kadar kullanmadığı potansiyelini keşfettiğini ve bu konuda ciddi anlamda yol kat edildiğini ifade etmiştir. Mogherini'ye göre AB, Küresel Strateji'nin vaatlerinin çoğunu yerine getirmiştir ve bazı durumlarda beklenenden fazlasını da ortaya koymuştur. Bu kapsamda AB'nin ortak güvenlik ve savunma konusunda ilk adımlarını attığını, üye devletlerin ortak güvenlik için ihtiyaç duyulan tüm savunma yeteneklerini geliştirmek için ortak endüstri ve araştırma projelerine yatırım yaptığını, uluslararası misyonların daha iyi komuta yapılarına sahip olduğunu ve sivil eylemler için daha fazla yatırım yapma taahhüdünün ortaya koyulduğunu açıklamıştır. Ayrıca AB'nin BM Barış Gücü'ne, NATO'ya, Afrika barış operasyonlarına ve ASEAN ortaklarına her zamankinden daha fazla destek verip işbirliği yapma konusunda ilerleme kaydettiğini, yeri geldiğinde yumuşak gücü dışında askeri kapasitesini kullanabileceğini de gösterdiğini ileri sürerek tüm bunları olumlu gelişmeler şeklinde sıralamıştır.⁷³¹

Mogherini, AB'nin uluslararası sorunların sürdürülebilir biçimde çözümlenebilmesi için çoktaraflılık konusunda başarılı girişimler yaptığını da vurgulamıştır. Özellikle BM'nin ve kurallara dayalı küresel yönetim fikrinin artan baskı altına girdiği zamanlarda, önemli bir aktör olarak ön plana çıktığını ileri sürmüştür. BM Filistinli Mülteciler Dairesi'ni mali krizden kurtarmak, BM Genel Sekreteri'nin reform gündemini desteklemek ve İran'la nükleer antlaşmayı korumak

⁷³⁰ ESS, 2016, ss.20-21.

⁷³¹ EEAS, The European Union's Global Strategy : Three years on, moving forward A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy, 14/06/2019, https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/uploads/eu_global_strategy_2019.pdf, (26.11.2021). (Three Years On...2019)

için çalışmak gibi eylemlerle çok taraflılığa katkı sağlamasını ve BM sistemine mali taahhütlerini arttırarak önemli girişimlerde bulunmasını da bu konuda önemli birer örnek olarak göstermiştir. Mogherini, küresel stratejinin Birliğin dış eyleminde daha fazla tutarlılığı teşvik ettiğini, kalkınma ve güvenlik politikalarında sekronizasyonun sağlanması konusunda da ilerleme kaydedilmesini sağladığını ve sadece üç yıl önce imkânsız gibi görülen finansal araçların geliştirmesine olanak sağladığını dile getirerek, AB'nin küresel aktör olma yolunda ilerleme kaydettiğini de vurgulamıştır. Ancak tüm bu olumlu vurguların sonunda böyle bir siyasi iradenin gelecekte kaybolması durumunda elde edilen tüm bu kazanımların da kısa ömürlü olacağını, AB'nin daha güçlü bir küresel aktör olmasını tercih eden siyasi iradenin, atılan her adımda tekrar tekrar onaylanması gerektiğini de eklemiştir.⁷³²

Uzmanlar genellikle “AB ordusu” hakkında siyasi konuşmaların iki ucu keskin bir kılıca benzediğini ve güvenlik ve savunma alanında küresel bir AB aktörlüğü için birleştirici bir vizyonun yokluğunu ileri sürmektedirler. Örneğin Slovak Dış Politika Derneği Araştırma Merkezi’de görev yapan AB Programı Başkanı Vladimír Bilčík, bir AB ordusu söyleminin çok ileri götürüldüğünde geri tepeceğini ve büyük-küçük devletler, zengin-fakir devletler veya Doğu’ya temkinli bakan hükümetler ile Güney’den gelen tehditleri izleyen hükümetler gibi daha derin bölünmelere yol açacağını ileri sürmüştür. Bilčík, Avrupa’nın savunmaya daha fazla ağırlık vermesi yönünde artan kamu talebinin, küresel stratejiyi takip eden mütevazı ve somut girişimler için gerçek bir fırsat penceresi sunduğunu da eklemektedir. Bu nedenle stratejinin çıktılarının, AB'nin tamamındaki somut gerçekleri yansıttığı sürece, mevcut ivmeden faydalanabileceğini ve daha güçlü bir AB’ye doğru giden adımların sırayla atılabileceğini ifade etmiştir. Retoriği pratik eylemle tamamlamak için, uygulama ve eylem planlarının AB'nin mevcut yeteneklerinin gerçek bir değerlendirmesini içermesi ve ortak araçlar, ortak projeler ve ek yetenekler üzerinde uygulanabilir bir fikir birliğinin olması gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun da strateji belgelerinin, ayrıntılı ulusal tercihleri ve bireysel üye devletlerin ortak AB güvenliği ve savunmasını sürdürme konusundaki fiili istekliliğini etraflıca inceleyen aşağıdan yukarıya bir tatbikat olarak ele alınmasıyla mümkün olabileceğini eklemiştir. Bilčík’e göre, strateji belgesinde Birlik topraklarında kamu düzenine ve güvenliğine ve güvenilir Avrupa

⁷³² Three Years On...2019, s.5.

sınırlarına duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır. AB vatandaşlarını iç ve dış krizlerin Avrupa'ya sıçramasından önleme konusundaki herhangi bir irade, yalnızca gerçek yeteneklerle ve AB üye devletlerinin birlikte hareket etmeye hazır olmalarıyla işe yarayacaktır.⁷³³

2016 küresel strateji belgesine bakıldığında ise, Vladimir Bilcık'ın yukarıda sözünü ettiği gibi tek tek üye ülkelere ilişkin olarak detaylı kapasite analizlerini içeren somut araştırmaların ve kapsayıcı bir siyasi irade beyanının yer almadığı görülmektedir.

Avrupa reform merkezinde görev yapan bir araştırmacı da tüm AB üye ülkelerinin adına “Avrupa Güvenlik Taahhüdü” denebilecek ve vatandaşlarının güvenliğini korumaya yönelik bir taahhüt imzalamaları gerektiğini ileri sürmüştür. Böylece aynı güvenlik topluluğuna ait olan devletler arasında bir dayanışma ruhu canlanacak ve kurumsal ilişkilerin bu taahhütler çerçevesinde geliştirilmesi sağlanacaktır. Ayrıca böyle bir taahhüt belgesinin üye devletlerin kapasite geliştirmede işbirliği için mali teşvikler geliştirmeyi içermesi ve böylece otonom sistemler, siber savunma, uydu teknolojisi araştırmaları ve deniz gözetimi gibi alanlarda yatırım yapan savunma şirketlerinin uzun vadeli projelerine de destek olunabileceği de belirtilmiştir. Dolayısıyla güvenlik taahhüdü ile üye devletlerin ve endüstrinin ortak savunma sürecine uygun şekilde katılımının sağlanması, odak noktası olacaktır.⁷³⁴ Bu bağlamda strateji belgesinde üye ülkelerin siyasi irade beyanlarını somut olarak yansıtan bir taahhüt eksikliği de gözler önüne serilmiştir.

3.3.4. 2020 AB Güvenlik Birliği Stratejisi

AB Komisyonu 2020-2025 dönemi için yeni bir AB Güvenlik Birliği Stratejisini, Temmuz 2020'de açıklamıştır. Söz konusu belge, genel olarak hem fiziki hem de dijital ortamda güvenliğin sağlanabilmesi için beş yıl içinde geliştirilmesi gereken araçları ve alınması gereken önlemleri ortaya koyan bir yol haritası sunmuştur.

⁷³³ Vladimir Bilcık, After the EU global strategy – Consulting the experts Security and defence, **European Union Institute for Security Studies**, 2016, s.11.

⁷³⁴ ISS, Sophia Besch, After the EU global strategy – Consulting the experts Security and defence, ss.7-9, 2016, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/After_Global_Strategy_online.pdf (26.11.2021).

Buna göre hızla değişen uluslararası ortamda AB'ye yönelik tehditler, aşağıdaki gibi sıralanmıştır⁷³⁵:

- Özellikle COVID-19 krizi sırasında belirgin hale gelen enerji, ulaşım, finans ve sağlık gibi Avrupa hizmetlerine yönelik kötü niyetli saldırılarda artış;
- Nesnelerin interneti ve yapay zeka alanındaki gelişmelere bağlı yeni risklerin yanı sıra; evlerin, bankaların, finansal hizmetlerin ve işletmelerin siber güvenlikten giderek daha fazla etkilenmesi ve nesnelerin interneti ve yapay zekadaki gelişmelere bağlı yeni riskler;
- Toplumun çevrimiçi bağımlılığı nedeniyle yeraltı siber suç ekonomisinin gelişmesi;
- Fikri mülkiyet hırsızlığı ve endüstriyel casusluk gibi küresel çevreden kaynaklanan tehditlerin ön plana çıkması;
- Radikalleşmiş bireylerin “düşük teknoloji” saldırılarına yönelik mevcut bir eğilimle; terör riskinin devam etmesi,
- İnsan ticareti ve yasadışı ilaçların ticareti gibi yeni alanlarda organize suçun çeşitlenmesi.

Bu tehdit unsurlarının yaygın olduğu güvenliksizlik ortamında, strateji belgesi, eşgüdümlü tedbirler alınması gerekliliğinin altını çizerek ortak hedefleri de bu çerçevede ortaya koymuştur. Bu bağlamda; güvenlik krizlerinin erkenden tespit edilebilmesi, hızlı müdahalenin gerçekleştirilebilmesi ve önlenebilmesi için AB çapında bir yetenek ve kapasite oluşturulması; tehdit ve risk değerlendirmelerinde, stratejik güvenilir istihbaratta ve etkili uygulamalarda sonuç odaklı çalışılması; kamu ve özel sektördeki tüm aktörlerin çabalarının birleştirilmesi gibi üç genel hedef belirlenmiştir.⁷³⁶

Avrupa Yaşam Tarzını Teşvikten Sorumlu Başkan Yardımcısı Margaritis Schinas AB'nin güvenlik ortamında karşı karşıya olduğu riskleri ve bu riskler karşısında öngörülen yol haritasını şu sözleriyle açıkça ifade etmiştir:

⁷³⁵ EUR-Lex, Communication from the Commission on the EU Security Union Strategy, 24.07.2020, Brussels, COM(2020) 605 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX:52020DC0605>, (30.11.2021). (EU Security Union Strategy, 2020).

⁷³⁶ EU Security Union Strategy, 2020, ss.5-6.

*Güvenlik, yaşamın hemen her alanına giren ve çok sayıda politika alanıyla kesişen bu alanları etkileyen bir konudur. Yeni AB Güvenlik Birliği Stratejisi ile gerçek bir güvenlik ekosistemi oluşturmak için tüm alanları birleştiriyoruz. Çevrimiçi ve çevrimdışı, dijital ve fiziksel ve iç ve dış güvenlik endişeleri ve tehditleri arasındaki yanlış ikilemin üstesinden gelmenin zamanı geldi. Kritik altyapımızı korumaktan siber suçlarla mücadeleyle ve hibrit tehditlere karşı koymaya kadar, güvenliğimiz söz konusu olduğunda her yolu denemeliyiz. Bu strateji, her zaman tamamen ortak değerlerimize dayanması gereken güvenlik politikalarımız için bir şemsiye çerçeve olarak görev yapacaktır.*⁷³⁷

Bu yeni koşullar altında AB'ye yönelik tehditler ve AB'nin bu tehditlerle baş etmede ortaya koyduğu amaçlar doğrultusunda stratejik olarak dört öncelik belirlenmiştir:

- *Geleceğe yönelik bir güvenlik ortamı:* Bu alandaki eylemler, özellikle kritik alt yapının korunması ve dayanıklılığın sağlanması için daha sağlam, uyumlu ve tutarlı bir çerçeve ile ilgilidir. AB Komisyonu'nun AB için daha güçlü bir siber güvenlik oluşturulması hakkında Eylül 2017'de yayınladığı tebliğe⁷³⁸ atıfta bulunularak AB'nin siber güvenlik alanında etkili bir caydırıcılığa sahip olması gerektiği önemle vurgulanmıştır. Bu bağlamda Komisyon, 5G ağlarının siber güvenliğinin sağlanması, siber güvenlik kültürünün inşa edilmesi, yapılandırılmış, koordineli ve operasyonel bir işbirliğinin geliştirilmesi için Ortak Siber Birim platformunun kurulması, daha sağlam bir uluslararası altyapının oluşturulması ve siber saldırılara karşı daha güçlü uluslararası ortaklıklar kurulması gibi ihtiyaçları ön plana çıkarmıştır. Nihai olarak, kamusal alanların (ibadet yerleri ve ulaşım merkezleri dahil) korunmasında ise gelişmiş kamu-özel işbirliği ve insansız hava araçlarının kötüye kullanımına karşı önlemler alınması gibi caydırma yöntemlerinin kullanılabileceği belirtilmiştir.
- *Gelişen tehditlerle mücadele:* Komisyon, siber suçlara karşı mevcut AB kurallarının uygulanmasını ve bu kuralların amaca uygun olmasını

⁷³⁷ European Commission, Home, Press corner, "EU Security Union Strategy: a new security ecosystem", 24 July 2020, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1379. (30.11.2021).

⁷³⁸ Bkz. EurLex, JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL "Resilience, Deterrence and Defence: Building strong cybersecurity for the EU", JOIN/2017/0450 final, Brussels, 13.9.2017, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A52017JC0450>, (21.02.2022).

sağlayacaktır. Özellikle kimlik hırsızlığına karşı alınacak önlemler araştırılacak, dijital soruşturmalarda kolluk kapasiteleri artırılacaktır. Yapay zeka ve yüksek performanslı bilgi işleme dayanan yeterli araç ve teknikler oluşturulacak, dijital kanıtlara hızlı erişimin ve şifrelemenin zorluklarına da odaklanılacaktır. Çevrimiçi yasa dışı içerikle mücadelede özellikle çocuk cinsel istismarı konusuna ağırlık verilecektir. Son olarak, hibrit tehditlere karşı kilit önlemler alınacaktır.

- *Avrupalıları terörizm ve organize suçtan korumak:* Terörle ilgili olarak, radikalleşmeyle mücadele, teröristlerin (yabancı terörist savaşçılar dahil) etkin bir şekilde kovuşturulması ve AB üyesi olmayan devletlerle, örneğin terörün finansman kaynaklarının kesilmesi için işbirliğine odaklanılacaktır. Bu bağlamda Komisyon'un organize suçla ilgili olarak gündem hazırlığında olduğu ve COVID-19 salgını sırasında ve sonrasında organize suçla mücadelede tüm paydaşlarla güçlendirilmiş işbirliği ihtiyacına cevap vermeyi hedeflediği bildirilmiştir. Bununla birlikte uyuşturucu kaçakçılığı ve yasadışı ateşli silahların ticareti alanında yüksek endişelerin devam ettiği; insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı konusunda kimlik tespitini geliştirecek yeni yaklaşımların gerekli olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca bu suçların kovuşturulmasında ve bu kapsamdaki suçluları mahkum edilmesinde de güçlendirilmiş ortak eylemler hedeflenmiştir. Komisyon'un, çevre suçları, kültürel mal kaçakçılığı, ekonomik ve mali suçlar, kara para aklama, zorla el koyma ve varlık kurtarma ile yolsuzluk alanlarındaki müdahaleleri incelemesi de bu alandaki hedeflerden sayılmıştır.
- *Güçlü bir Avrupa Güvenlik ekosistemi:* Komisyon, hükümetler, kolluk kuvvetleri, özel kuruluşlar ve vatandaşlar arasında hazırlıklı olma ve dayanıklılık oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu alandaki önlemler arasında, örneğin iç güvenlik için bir Avrupa inovasyon merkezinin oluşturulması ve böylece Komisyon'un güvenlik araştırmalarında inovasyonunun güçlendirilmesi yer almaktadır. Bu anlamda hem kolluk kuvvetleri hem de vatandaşlar açısından beceri ve farkındalığın artırılmasına büyük önem verilmektedir. Komisyon, 1 Temmuz 2020'de kabul edilen ve güvenlik

alanı da dahil olmak üzere yaşam boyunca beceri geliştirmeyi destekleyen Avrupa Beceri Gündemi'ne⁷³⁹ de dikkat çekmiş, güvenliğin sivil unsurlarla birlikte değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Özetle, güçlü bir Avrupa güvenlik ekosisteminin öngörülen öncelikli alanı, işbirliğini ve bilgi alışverişini teşvik etmek için çok sayıda girişimin desteklenmesidir. (Europol'ün yetkilerinin güçlendirilmesi, yargı ve kolluk kuvvetleri arasındaki işbirliğini arttırmak için Eurojust'ı daha da geliştirmek; Interpol ile işbirliğini ve AB ile üçüncü ülkeler arasındaki güvenlik ortaklıklarının güçlendirilmesi, kolluk kuvvetleri arasında koordinasyonun artırılması gibi).⁷⁴⁰

Sonuç olarak Komisyon, AB Güvenlik Birliği Stratejisi'nde geniş bir yelpazede ortaya çıkan güvenlik ihtiyaçlarına cevap verdiğini vurgulamış, yakın gelecekte AB güvenliği için en kritik alanlara odaklanıldığını ifade etmiştir. Güvenlik kavramına hiç olmadığı kadar geniş bir perspektiften bakılması gerektiğini ortaya koyan Komisyon, iç ve dış güvenlik konularının birbiri ile giderek daha bağlantılı hale geldiğini özellikle vurgulamıştır. Tam da bu sebeple, Stratejinin uygulanmasında uluslararası ortaklarla işbirliği yapılmasının ve AB'nin dış eylemleriyle (HR/VP'nin sorumluluğu altında) yakın koordinasyonun sağlanmasının önümüzdeki yılların kilit öneme sahip öncelikler olacağını belirtmiştir. Buna göre, ulusal güvenlik ve savunma politikalarıyla içsel bağlantılar nedeniyle, hibrit tehditlere karşı koyma sorumluluğu öncelikle üye devletlere ait olsa da, bazı güvenlik açıkları tüm üye devletler için ortaktır ve sınır ötesi ağları veya altyapıyı hedeflemek gibi bazı tehditler sınırları aşmaktadır. Komisyon ve HR/VP, dış ve iç boyutu sorunsuz bir akışla bütünleştiren ve hem ulusal hem de AB çapındaki hususları bir araya getiren hibrit tehditlere yönelik bir AB yaklaşımı belirlemeyi hedeflemiştir. Bu da güvenlik alanında erken tespit,

⁷³⁹ Yakın zamanda kabul edilen Beceri Gündemi, yaşam boyu becerilerin gelişimini destekler. Özellikle siber güvenlik gibi son teknoloji alanlarında ihtiyaç duyulan bilim, teknoloji, mühendislik, sanat ve matematik mezunlarının sayısını artırmaya yönelik özel eylemleri kapsamaktadır. Detaylı bilgi için bkz. European Commission, Employment, Social Affairs & Inclusion...Skills and qualifications, "European Skills Agenda", <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>, (30.11.2021).

⁷⁴⁰ EU Security Union Strategy, 2020, ss.6-26.

analiz, farkındalık, dayanıklılık oluşturma ve krizin önlenmesinden, krize müdahale edilmesine ve sonuçların yönetimine kadar tüm eylem yelpazesini kapsamaktadır.⁷⁴¹

Savunma ve güvenlik alanında AB Güvenlik Birliği stratejisi, özellikle üçüncü ülkelerin iddialı endüstriyel politikalarının sürekli siber destekli fikri mülkiyet hırsızlığı ile birleştiğinde, Avrupa çıkarlarını korumak ve geliştirmek için paradigma değişikliğini zorunlu kılmıştır. Ticari sırların siber hırsızlığının AB'ye maliyetinin 60 milyar Euro olduğu belirtilerek savunma ve güvenlik kapasitesinin güçlü bir sivil güvenlik teknoloji sektörü ile desteklenmesi gerektiği öne sürülmüştür. Böylece hem bireylerin, hem ticari şirketlerin hem de AB'nin korunma kapasitelerinin arttırılacağı belirtilerek bu güvenlik tehditlerine karşı öncelikli savunma tedbirinin de güçlü bir siber güvenliğin sağlandığı esnek bir ortamın yaratılması olduğu kabul edilmiştir.⁷⁴²

3.3.5. Stratejik Pusula Belgesi

“Stratejik Pusula”, Almanya'nın 2020'nin ikinci yarısında devam eden AB Konseyi Başkanlığı döneminde AB güvenliği ve savunmasıyla ilgili en çok tartışılan girişimlerden biri olmuştur. Pusulanın üç temel amaca yönelik olarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Birincisi, AB'nin ilk ortak tehdit analizini formüle etmek; ikincisi, güvenlik ve savunmada bir aktör olarak AB'yi güçlendirmek için açık ve ulaşılabilir stratejik hedefler üzerinde anlaşmaya varmak ve üçüncüsü, gelecekteki askeri planlama süreçleri için siyasi bir rehber oluşturmak.⁷⁴³ AB Parlamentosu da Pusulanın hedeflerini, tartışmalı bir terim olan AB'nin stratejik özerkliğini operasyonel hale getirmek, AB'nin operasyonel hazırlık seviyesini (level of ambition⁷⁴⁴) iyileştirmek ve

⁷⁴¹ EU Security Union Strategy, 2020, s.14.

⁷⁴² EU Security Union Strategy, 2020, s.3; s.10.

⁷⁴³ Christian Mölling and Torben Schütz, The EU's Strategic Compass and Its Four Baskets Recommendations to Make the Most of It, The German Council on Foreign Relations (DGAP) Report, Sayı: 13, November 2020, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V., s.4. (Mölling and Schütz, 2020).

⁷⁴⁴ Level of ambition (operasyonel hazırlık seviyesi) kavramı AB savunması jargonunda AB'nin silahlı kuvvetlerinin üstlenmesi beklenen görevler dizisinin ne olduğu bağlamında değerlendirilmektedir. Son zamanlarda Avrupa savunma planlamasında oldukça sık kullanılan “hazır olma (readiness)” kavramıyla da yakından ilgili görülmektedir. Buna göre hangi görevler için hangi kuvvetlerin ne zaman hazır olabileceği konusunda stratejik planlama yapılırken silahlı kuvvetlerin üstlenmesi beklenen birleşik görevler dizisinin ortaya koyulmasında bu kavramın belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Operasyonel hazırlık seviyesinin, tıpkı misyon hedeflerinin operasyonel planlamaya rehberlik ettiği gibi, bir savunma planlama kriteri olarak hizmet ettiği kabul edilmektedir. Buna göre askeri harekâtların planlanması veya caydırıcılık mesajlarının iletilmesi, yalnızca hazırlık düzeyi yüksek olan kuvvetlerle ilgilidir. Operasyonel hazırlık seviyesi, zaman, coğrafya ve beklenen yoğunluk gibi nicel ve nitel parametreler kullanılarak operasyonel

AB'nin stratejik, operasyonel ve yetenek ihtiyaçlarını daha iyi bir şekilde birbirine bağlamak şeklinde açıklamıştır.⁷⁴⁵

Stratejik Pusula, esasen AB'nin dış ilişkilere yönelik küresel gündemini uygulamaya yardımcı olacak hedeflerin ortaya koyulmasını; AB üye ülkeleri arasında güvenliklerine yönelik tehditler konusunda ortak bir anlayış oluşturulmasını ve AB'nin güvenlik ve savunma girişimlerinin tutarlı bir ivme kazanarak devam ettirilmesini amaçlayan bir siyasi rehber olarak tanımlanmaktadır. Stratejik pusula ayrıca, AB'nin jeopolitik hedeflerini yerine getirmede ilerleme kaydedip kaydetmeyeceğine dair önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir.⁷⁴⁶ Bu yönüyle de küresel güvenlik aktörlüğünün uyum ve tutarlılık ölçütlerini sağlayıp sağlamadığı konusunda fikir oluşturmaya yardımcı olacak bir kaynak teşkil edecektir.

Belgenin siyasi doğası nedeniyle, üye devletler arasında sorunların çıkmaza girebileceği meta-tartışmaların yaşanmasına da neden olabileceği öngörülmektedir. Zira Pusula taslağı, AB'nin stratejik özerkliği bakımından sorunlu olan konuların somut olarak ortaya koyulabilmesi için bu soruları dört ana başlık altında toplamıştır. Aşağıdaki şekilde tablolastırılan sorunlar sepetinin; en azından farklı tehdit algıları,

terimlerle ifade edilebilmektedir. Böylece varsayımsal bir alanda, operasyonlar ve caydırıcılık misyonları için gereksinimler tek bir pakette birleştirilmektedir. Bununla birlikte operasyonel hazırlık seviyesinin, sistematik olarak ölçülmesi zor olan daha niteliksel unsurları da içerebileceği söylenmektedir. Bu bağlamda örneğin bağımsız bir nükleer caydırıcıdan kaynaklanan hareket özgürlüğünün, şantajı karşı kavramsal bir kalkan sunabileceği hususu önemli bir örnek olarak gösterilmektedir. Mattelaer'e göre savunma planlaması, yalnızca silahlı kuvvetlerin yetenek geliştirme sürecinin tüm aşamalarda üstlenmesi gereken tüm görevleri kapsadığında mantıksal olarak tutarlı olabilir. Bu nedenle, bir Avrupa hırsı düzeyi, üye devletlerin, faaliyet gösterebilecekleri kurumsal bağlamdan bağımsız olarak, silahlı kuvvetlerinin bireysel olarak başarmasını beklediklerinin toplamına eşit olmalıdır. Avrupa düzeyinde derin bir senkronizasyon potansiyelini arttıracak olan operasyonel hazırlık seviyesinin nasıl kavramsallaştırılması gerektiğine de değinen Mattelaer, 3+1 kuvvet planlama önerisini sunmuştur. Buna göre 3 ile ifade edilen şey, Avrupalıların, çoğu zaman daha küçük olan birkaç operasyonu aynı anda yürütmeye hazır olmaları gerektiğidir. En az üç müşterek kuvvet paketi ve destekleyici etkinleştirici olarak ölçülebilecek bu müşterek kuvvet paketleri kara, hava veya deniz merkezli olabileceğinden, birleşik kuvvet havuzu çok boyutlu ve mümkün olduğunca geniş olmalıdır.+1 olarak ifade edilen şey ise, Avrupalıların, özerk bir şekilde büyük, birlik yoğun, istikrar operasyonunu üstlenmeye hazır olmasıdır. Bunun da hiçbir dış aktörün sağlamak isteyemeyeceği çok sayıda muharebe kuvvetini gerektirebileceği ileri sürülmektedir. Bkz. Alexander Mattelaer, Chapter 8, **After the EU global strategy – Consulting the experts Security and defence**, European Union Institute for Security Studies, 2016, ss.35-37.(Workshop).Dolayısıyla tutarlılık ile operasyonel hazırlık seviyesi kriteri de birbirine yakından bağlantılı kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır.

⁷⁴⁵ European Parliamentary Research Service, The European Union's 'Strategic Compass' process, April 2021, https://www.europarl.europa.eu/EPRS/graphs/EPRS_Strategic_Compass_final.pdf, (30.12.2021)

⁷⁴⁶ Chapter Four: Europe, **The Military Balance 2021**, Cilt:121, Sayı:1, Yıl:2021, ss.66-163, ss.70-71.

kullanılacak sivil ve askeri araçlar ve NATO ile ilişkilere bakış açılarının dengelenmesini gerektireceği belirtilmiştir. Bu bağlamda örneğin üye devletlerin yetenek geliştirmek için hedefler tanımlamak yerine stratejik özerkliğin ne anlama geleceği konusunda tartışmaya daha çok zaman harcayabileceği de öngörülmektedir.⁷⁴⁷

Tablo 5: Stratejik Pusula İçin Seçkin Alanlarda İlgili Sorular

Başlıklar	İlgili Sorular
Kriz Yönetimi	• Operasyonlar hangi ölçekte ve neyle eşzamanlı olarak yapılacak? • Hangi görevler öncelikli (örn. deniz güvenliği)? • Hangi bölgeler öncelikli (örn. Doğu ve Güney komşuları, Asya)? • OGSP'nin diğer politika alanlarıyla (örneğin terörle mücadele) arasındaki bağlantıları nelerdir? • Kullanılmayan AB Savaş Gruplarının geleceği ne olacak? • AB'nin komuta yapıları nasıl dönüştürülmelidir? • Kuvvet oluşturma süreci nasıl geliştirilebilir? • Sivil Sözleşme'nin uygulanmasında hangi öncelikler var?
Yetenek Geliştirme	• Yetenek geliştirmede AB stratejik özerkliğin anlamı nedir? • Yetenekler ve kriz senaryoları arasındaki bağlantı nedir? • PESCO ve ASA, acil yetenek boşluklarını nasıl daha iyi ele alabilir? • AB yetenek ve savunma planlama süreçleri NATO ile nasıl ilişkilendirilebilir? • Askeri hareketlilik için öncelikler nelerdir (bölgesel savunmaya karşı seferi operasyonlar)? • 1999/2004 Temel Hedefinde bir revizyon olmalı mı?
Esneklik	• AB'nin toprak savunmasına ne gibi katkısı var? • NATO'nun 5. maddesi ışığında karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma hükümleri ne ifade ediyor? • Pandemiden sivil-asker işbirliği için hangi dersler çıkarıldı? • Dezenformasyon da dahil olmak üzere hibrit tehditleri ele almak için AB araçları nasıl sertleştirilir? • Hibrit ve siber tehditlere yanıt verme konusunda AB ve NATO arasında nasıl bir iş bölümü/sinerji var? • AB uzayda ne ölçüde ve nasıl ortak hareket etmelidir?
Ortaklık	• Siyasi engellere rağmen AB-NATO işbirliği nasıl derinleştirilir? • OGSP'de üçüncü ülke ortaklıklarına daha etkili bir şekilde stratejik yaklaşım ne anlama gelir? • Birleşik Krallık için daha derin ve kendine özgü bir güvenlik ve savunma ortaklığı olmalı mı ve bu ne anlama geliyor?

Kaynak: Koenig, 2020, s.6.

Stratejik özerkliğin, AB'ye her uluslararası krizde ortaklara, özellikle de NATO'ya ihtiyaç duymadan, küresel bir güvenlik aktörü gibi hareket etmeyi sağlaması öngörülmemektedir. Daha çok meydana gelen her hangi bir krizin taşıdığı özelliklere göre belirlenecek olan kriz yönetiminde liderliği üstlenecek uygun aktörün (AB, BM,

⁷⁴⁷ Nicole Koenig, "The EU's strategic compass for security and defence: Just another paper?", **Hertie School Jacques Delors Center**, 10 July 2020, ss.5-6. (Koenig, 2020).

NATO, ülke, geçici koalisyon) belirlenmesi, hükümetlerin de bu seçimi yaptıktan sonra ortaklarla işbirliği yapması öngörülmektedir. Bu bağlamda AB'nin, özellikle askeri operasyonları tek başına yürütülecek stratejik özerkliğe sahip olsa bile bu alanda işbirliği yaptığı/yapacağı ortakların da büyük önem taşıdığı ileri sürülmektedir.⁷⁴⁸ Dolayısıyla AB'nin stratejik pusulada öngörülen stratejik ortaklık ilişkilerinde başarılı olabilmesi için üye ülkelerin bu ortaklıkta hem fikir olması, çıkarlarının somut olarak kurulacak ortaklık ilişkisi ile uyumlu olması gerekecektir. Bunun da her zaman kolaylıkla gerçekleşmesi beklenemez. Bu nedenle stratejik pusulanın üye ülkeler arasında ortak siyasi iradenin mümkün olduğu durumlarda hedeflerine ulaşabileceği söylenebilir.

21 Mart 2022'de Konsey tarafından resmen onaylanan Stratejik Pusula, Konsey'in söylemi ile "Avrupa'ya savaşın geri döndüğü bir zamanda" kabul edilmiştir. 2030 yılına kadar AB'nin güvenlik ve savunma politikasını güçlendirmeye yönelik iddialı bir eylem planı sunduğu ve bu alanlardaki politikaların tüm yönlerini kapsadığı belirtilen Pusula'nın, harekete geçme, güvende kalma, yatırım yapma ve ortaklık kurma (Act, Secure, Invest, Partner) olmak üzere dört sütun etrafında yapılandırıldığı belirtilmiştir.⁷⁴⁹

Stratejik Pusula Belgesi'nin harekete geçme başlığı, bir kriz patlak verdiğinde mümkün olduğunda ortaklarla, gerektiğinde ise Birlik olarak hızlı ve sağlam hareket edilebilmesi gerekliliği üzerine inşa edilmiştir. Bu kapsamda ortaya koyulan somut hedefler;

- OGSP kapsamındaki sivil misyonlar ve askeri operasyonlarda karar alma sürecinin hızlandırılması ve bu sürecin daha esnek bir yapıya kavuşturulması ve ayrıca bu misyon ve operasyonlarda finansal dayanışmanın artırılması,

⁷⁴⁸ ISS, Sven Biscop & Jo Coelmont, After the EU global strategy – Consulting the experts Security and defence, s.16, 2016, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/After_Global_Strategy_online.pdf, (26.11.2021).

⁷⁴⁹ Council of the EU, Press, Press Releases, A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade, 21 March 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, (01.06.2022).

- Farklı kriz türleri için 5000 askere kadar güçlü bir AB Hızlı Konuşlandırma Kapasitesinin oluşturulması,⁷⁵⁰
- MPCC gibi komuta, kontrol yapılarının güçlendirilmesi, özellikle Hızlı Konuşlandırma Kapasitesi için askeri hareketliliği ve düzenli fiili tatbikatları geliştirerek hazır olma ve işbirliğinin artırılması hedeflenmiştir.⁷⁵¹

Pusula'nın en somut hedefleri, yetenek geliştirmeye yönelik önerilerdir. AB, Pusula ile 2025 yılına kadar stratejik hava taşımacılığı, uzay iletişim varlıkları, amfibi yetenekler, tıbbi varlıklar, siber savunma yetenekleri ve ISR gibi Hızlı Konuşlandırma Kapasitesi ile bağlantılı stratejik etkinleştiriciler üzerindeki kritik boşlukları önemli ölçüde azaltmayı taahhüt etmiştir. Bunun için de kara, hava, deniz, uzay ve siber alanlarda hangi kapasitelerin geliştirilmesine odaklanacağı belirtilmiştir.⁷⁵² Buradaki en büyük sorun, herhangi bir AB operasyonu gibi Hızlı Konuşlandırma Kapsitesi'nin konuşlandırılmasının da üye devletler arasında fikir birliğini gerektirmesi şeklinde ifade edilmiştir. Bu zorluğun aşılabilmesi için Pusula, her ne kadar “yapıcı çekimserlik”⁷⁵³ ve AB onaylı “gönüllü koalisyonlar” dahil olmak üzere “daha esnek karar alma”ya doğru ilerlemeyi önermiş olsa bu önerilerin de üye devletler arasında konsensüs gerektirdiği aşîkârdır.

AB'nin ortaklıkları konusundaki düzenlemelerde ise yine en büyük ve en önemli stratejik ortak ABD olarak dile getirilmiş ve bu ortaklığın daha da

⁷⁵⁰ Bu 5.000 askerin de daha önceden oluşturulmuş ama hiç kullanılmamış olan AB Savaş Gruplarının reforme edilmesinden ve ek kuvvetlerden oluşturulması öngörülmektedir. AB Askeri Komitesi başkanı General Graziano'nun da kabul ettiği gibi, hızlı konuşlandırma hedefini 2025 yılına kadar tam olarak faaliyete geçirmenin zor olacağı söylenmektedir. Özellikle, 2025'e kadar hızlı konuşlandırma kapasitesinin bağımsız olarak işleyebilmesi için gereken tüm stratejik kolaylaştırıcıların tedarik edilebilmesi pek mümkün görülmemektedir. Ayrıca, NATO karargahına ve NATO oluşumlarına personel tahsis etmek için rekabet eden taleplerle karşı karşıya kalacakları için, üye devletlerin AB Karargahına ve hızlı konuşlandırma kuvvet havuzuna gerekli kuvvetleri göndermeye istekli olup olmayacakları da belirsiz olarak tabir edilmektedir. Bkz. Luigi Scazzieri, Does the Strategic Compass herald a stronger EU in security and defence?, CER Insight, 25 March 2022, <https://www.cer.eu/insights/does-strategic-compass-herald-stronger-eu-security-and-defence>, (01.06.2022).

⁷⁵¹ EEAS, A Strategic Compass for Security and Defence, 24.03.2022, s.11, https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-0_en, (01.06.2022).(Strategic Compass, 2022).

⁷⁵² Strategic Compass, 2022, s.56.

⁷⁵³ Bunun için özellikle ABA'nın 44. Maddesine atıfta bulunulmuş ve AB Konseyi'nin bir görevin uygulanmasında buna istekli olan ve böyle bir görev için gerekli yeterliğe sahip olan üye devletlerden birine verebileceği vurgulanmıştır. Ancak burada yine üye devletlerin istek ve iradeleri söz konusudur. Bkz. Strategic Compass, 2022, s.26.

derinleştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ancak Türkiye ve Kıbrıs konularının bu derin ortaklığı engellemeye devam edeceği öngörülmektedir.⁷⁵⁴ Pusula ayrıca, Norveç, Kanada ve Japonya'ya da önemli ortaklar arasında saymış ve bu ülkelerle ikili ortaklık kurmak yoluyla ilişkilerin güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Pusula'da ayrıca AB'nin Birleşik Krallık ile de güvenlik ve savunma alanında ortaklık kurmaya açık olduğu belirtilmiştir.⁷⁵⁵ NATO ile ilişkiler bağlamında bir bütün olarak değerlendirildiğinde Pusulanın, hiçbir şekilde AB'nin NATO'ya alternatif olarak görülmediği ve sürekli olarak ikisi arasındaki tamamlayıcılığı vurguladığı da söylenmektedir.⁷⁵⁶ Dolayısıyla Pusula Belgesi'nin Neo Atlantikçi bir vizyonu yansıttığı da söylenebilir.

Kısaca özetlemek gerekirse, Stratejik Pusula girişiminin “nasıl ki pusula, yalnızca navigatöre kuzeyin nerede olduğunu gösterebildiğinde faydalı olabiliyorsa benzer şekilde, AB'nin de açıkça tanımlanmış bir stratejik kuzey belirlemesi koşuluyla” başarılı olabileceği öngörülmektedir.⁷⁵⁷ Bununla birlikte esasen belgenin son 20 yılda NATO ve AB'nin, etkili bir işbölümü geliştirmede büyük ölçüde başarısız olduğu gerçeğini gözler önüne sermesi nedeniyle büyük önem taşıdığı da ileri sürülmektedir. Buna göre Stratejik Pusula ile NATO müttefikleri ve AB üye devletlerinin, görev dağılımını netleştirerek, daha gerçekçi hedefler ortaya koyma ve iki örgütün uyumunu ve güvenilirliğini daha iyi sağlayacak olan yeni bir pazarlık

⁷⁵⁴ Nitekim Pusula belgesi açıklandığında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Belgeyi özellikle Doğu Akdeniz bölümü bakımından şiddetle eleştiren bir açıklama yayınlamıştır. Yapılan açıklamaya göre AB, Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin ve Kıbrıs Türklerinin bu denizdeki haklarını yok sayarak maksimalist deniz yetki alanı iddiaları bulunan iki AB üyesinin diktesiyle hareket etmiştir ve Pusula Belgesi “bu haliyle uluslararası hukuka, teamüle ve hatta AB'nin kendi müktesebatına aykırı ve gerçeklikten kopuk” olarak nitelendirilmiştir. Açıklamanın devamında ise, bu anlayışla doğru yönü göstermekten şaşarak “pusula” olmaktan çıkan belgeyi “stratejik” olarak görebilmenin güç olduğu ve belgenin AB'yi Doğu Akdeniz'de, çözümlerin değil, sorunların parçası yapacağı ve doğru stratejilere taşımayacağı” belirtilmiştir. Üstelik güncel olaylar ışığında “belgenin gerçekleri ve doğruları bu şekilde ıskalamış olması ve tam üyelik adayı olan bir NATO Müttefikini bu denli sığ bir bakışla ele alması AB için bir vizyonsuzluk ve talihsizlik” olarak değerlendirilmiştir. Bkz. T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, Açıklamalar Güncel Açıklamalar Sayı: 98, 22 Mart 2022, AB Tarafından Onaylanan “Stratejik Pusula” Başlıklı Belge Hk., https://www.mfa.gov.tr/no_-98_-ab-tarafindan-onaylanan-stratejik-pusula-baslikli-belge-hk.tr.mfa, (01.06.2022).

⁷⁵⁵ Strategic Compass, 2022, ss.56-60.

⁷⁵⁶ Scazzieri, 2022.

⁷⁵⁷ Niclas Nováky, “The Strategic Compass: Charting a New Course for the EU's Security and Defence Policy.” **European View**, Cilt: 20, Sayı: 1, Yıl: 2021 ss.112–112.

üzerinde anlaşmaları gerektiği kabul edilmiştir.⁷⁵⁸ Bu anlamda Pusulanın ortak güvenlik ve savunma konusunda kayda değer bir başarı olarak değil; bu alanda nasıl bir ortaklığın sürdürülmesi gerektiği konusunda bir yol haritasının belirlenmesi gerekliliğinin kabul edilmesinde önemli bir aşama olarak yorumlanması daha doğru olacaktır.⁷⁵⁹

3.3.6. AB'nin Stratejik Özerkliğinin Belirsizliği ve Güncel Tartışmalar

Avrupa'nın “stratejik egemenliği” kavramı, AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikası hakkındaki tartışmalar için giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Hızla değişen küresel jeopolitik ve teknoloji eğilimleri ve çok taraflı düzenin gözle görülen parçalanması dikkate alındığında, AB uluslararası ilişkilerde içinde bulunduğu konumla yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Günümüzde hızla değişmekte olan uluslararası ortam nedeniyle “Avrupa egemenliği”, “stratejik özerklik”, “dijital egemenlik”, “teknolojik egemenlik” ve “açık stratejik özerklik” gibi bir çok kavram

⁷⁵⁸ Thierry Tardy, “For a New NATO-EU Bargain”, **EGMONT Royal Institute for International Relations**, Sayı:138, February 2021, s.5.

⁷⁵⁹ Yeni bir stratejik pusulanın belirlenmesinde özellikle ABD'nin Çin rekabeti nedeniyle çok taraflı yeni bir stratejiye yönelmesinin etkili olduğu söylenmektedir. Asya ekseninden ilk kez 2011 yılında Obama döneminde bahsedilmiş olmasına ve o dönemin ABD Savunma Bakanı Robert Gates tarafından Avrupalıların NATO'nun omurgası olan ABD'ye güvenmeye devam edemeyecekleri dile getirilmiş olmasına rağmen esasen Trump döneminde AB'nin savunma harcamalarını arttırmaları gerektiği hem AB hem de ABD tarafından iki taraflı olarak kabul edilmiştir. Biden'ın da Trump kadar baskın olmasa da temelde Avrupa'nın çevresindeki istikrarsızlık ve çatışmalarla dikkatini dağıtmayı göze alamayacağı, ancak Pasifik'teki stratejik meydan okuma için kaynakları serbest bırakması gerektiğinin bilincinde olduğu öne sürülmektedir. Dolayısıyla Asya ekseninde uzun zamandan beri yaşanan rekabetin hem ABD hem de AB için özellikle savunma politikaları bakımından çok taraflılığa dayalı yeni bir stratejik pusula ve pazarlık usulü belirlenmesinde etkili olduğu ileri sürülmüştür. Bkz. Arnout Molenaar, “Unlocking European Defence In Search of the Long Overdue Paradigm Shift”, **Istituto Affari Internazionali (IAI)**, Cilt:21, Sayı:1, Yıl:2021, ss.11-14. Bununla birlikte çok taraflı kurumların eşzamanlı olarak hem ABD hem de Çin tarafından baltalanan bir kısır döngü içine girdiği ve sonuçta ya işlevsiz bir çok taraflı düzenin ya da Çin'in otoriter kapitalizm modelinin daha baskın olduğu bir düzenin oluşmakta olduğu da ileri sürülmektedir. Bu bağlamda her iki durumda da mevcut çok taraflı kurumlardaki Avrupa etkisinin azalacağı, bunun da AB ve üye devletlerinin güvenliğini ve refahını olumsuz yönde etkileyeceği belirtilmektedir. Bu nedenle, AB ve üye devletlerinin özellikle Covid-19 pandemisi ile daha da rekabetçi hale getirilen uluslararası bir sistemde önünü görebilmek için, bu tür kurumları güçlendirmek ve genişletmek zorunda oldukları öngörülmektedir. Bu bağlamda da AB üye devletlerinin kendi yasalarına ve kurallarına göre yaşama yeteneği, ayrılmaz bir şekilde çok taraflılıkla bağlantılı görülmektedir. Bkz. Riccardo Alcaro, “Sovereignty and Multilateralism”, Daniel Fiott (Ed.), **European Sovereignty: Strategy and interdependence**, European Union Institute for Security Studies (EUISS), Chaillot Paper/169, July 2021, ss.31-42, s. 32; Riccardo Alcaro and Nathalie Tocci, “The European Union in a COVID World”, **Istituto Affari Internazionali (IAI)**, Cilt:20, Sayı:34, Yıl:2020, ss.1-14, ss.11-14.

da hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, AB'nin küresel aktörlüğü ile ilgili tartışmalarda kavramların ötesine geçmeye ve ekonomik-teknolojik karşılıklı bağımlılığa ve de çok taraflılıkla stratejik ortaklıkların pratik doğasına odaklanmaya da ihtiyaç olduğu realist bir argüman olarak öne sürülmektedir.⁷⁶⁰

Daha açık bir ifade ile, AB'nin değişen dünya düzenindeki rolünü yeniden düşünmesi gerektiği güvenlik ve savunma da dahil olmak üzere tüm alanlardaki üstünlüklerini ve yapısal zayıflıklarını değerlendirmesi gerektiği her geçen gün daha fazla tekrarlanmaktadır. Aynı şekilde AB de ortaya koyduğu strateji belgelerinde özellikle pandemi sonrası zorluklarla mücadele için kolektif bir Avrupa iradesine ve kapasitesine duyulan ihtiyacın altını daha da çizmektedir. AB'nin ortak çıkarları ve değerleri ile bunları en iyi şekilde nasıl koruyacağı konusunda net olarak sağlam bir duruş sergilediğinde, güvenlik ve savunma da dahil olmak üzere tüm kritik alanlarda diğer aktörlere bağımlılığının azalacağı bilinen bir gerçek olarak bir çok kez ifade edilmiştir. Bu çerçevede AB'nin stratejik özerkliği son yıllarda daha popüler ve tartışmalı bir hal almıştır. Stratejik özerklik kavramı genellikle, gerektiğinde bağımsız olarak hareket edebilmekle birlikte, mümkün olduğunda ortaklarla hareket etme ve işbirliği yapma kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, güvenlik ve savunma konusundaki Avrupa tartışmalarında stratejik özerklikten sık sık söz edilmesine rağmen, terimin kesin, evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımının olmadığı da belirtilmektedir. Üstelik yalnızca güvenlik ve savunmada değil, aynı zamanda AB'nin dijital gündemi ve Avrupa'da yapılan yapay zeka gibi teknolojiyle ilgili diğer alanlarda da boş bir gösterge olduğu da ileri sürülmektedir.⁷⁶¹

Stratejik özerkliğin tanımın net olmaması, onun Avrupa'da ve Avrupa dışında yanlış anlaşılmasına da yol açmaktadır. Genellikle Fransız soyağacından geldiği düşünülen ve ilk kez Fransa'nın savunma üzerine 1994 tarihli beyaz kitabında kullanılan bu terimin en çok Fransız Gaulist hırslarıyla ilişkilendirilmesine ve Fransızların Brexit sonrası Avrupa savunma entegrasyonuna öncülük etme çağrısı olarak görülmesine sebep olmuştur. Avrupa'nın stratejik özerkliğini savunanların

⁷⁶⁰ Daniel Fiott, "In Search Of Meaning And Action", Daniel Fiott (Ed.) **European Sovereignty-Strategy and interdependence**, The EUISS Chaillot Paper series Sayı:169, July 2021, ss.4-6, s.4.

⁷⁶¹ Raluca Chernatoni, EU Security and Defense Challenges: Toward a European Defense Winter?, **Carnegie Europe**, 11 June 2020, <https://carnegieeurope.eu/2020/06/11/eu-security-and-defense-challenges-toward-european-defense-winter-pub-82032>, (30.11.2021). (Chernatoni, 2020).

çoğunun desteklediği ortak mantık, “daha büyük jeopolitik gerilim ve istikrarsızlık döneminde AB’nin küresel çıkarlarını ve değerlerini savunmak ve ilerletmek için daha bağımsız hareket edebilmesinin gerekli” olduğudur. Bununla birlikte tüm AB üye devletlerinin her konuda olduğu gibi “stratejik özerklik” konusunda da hem fikir olmadıkları, özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin bu kavramdan memnun olmadığı da kabul edilmektedir. Bu bağlamda stratejik özerkliğin pandemiden sonra yeni bir Avrupa egemenliğinin inşa edilmesinde ne derecede başarılı olacağı da özellikle teknolojik ve endüstriyel özerklik olarak algılanan ve Komisyonun yönetiminde olan Avrupa Savunma Fonu’nun başarılı olması koşuluna bağlı görülmektedir. Üye devletlerin güvenlik ve savunma konularında hareket özgürlüklerini ve egemenliklerini korudukları algısına sıkı sıkıya bağlı oldukları ve çoğu üye ülke için NATO şemsiyesi altında savunmayı tercih etmek öncelikli olmaya devam ettiği göz önüne alındığında ise her ne kadar pandeminin de etkisiyle özellikle savunma teknolojileri alanında stratejik özerkliğini ve savunma egemenliğini artırmayı düşündükleri ve konuştukları inkar edilemezse de bunun gerçekliğine şüphe ile yaklaşılmaktadır.⁷⁶²

Analistler Avrupa’nın şu anda savunma konusunda stratejik özerkliğe sahip olmadığı konusunda hemfikir olsalar da stratejik özerkliği, tüm askeri operasyonları, ABD’den minimum yardım alarak veya hiç yardım almaksızın bağımsız olarak planlama ve yürütme ve ilgili savunma yeteneklerini özerk bir şekilde geliştirme ve üretme kurumsal kapasitesi olarak”⁷⁶³ tanımlanabilmesine olanak sağlamışlardır. Avrupa’nın özellikle ABD’nin kıtaya yönelik uzun vadeli güvenlik taahhütlerinde değişim ve Rusya’nın revizyonist davranışları konusunda artan endişeler, son zamanlarda araştırmacıların önemli bir olgu üzerinde kapsamlı bir araştırma yapmasına neden olmuştur. ABD’nin Avrupa’dan tamamen çekilmesi durumunda Avrupalıların özerk bir savunma kapasite geliştirip geliştirmeyeği sorusuna odaklanan stratejik araştırmalar, Avrupa’nın stratejik özerklik elde etme çabalarını derinlemesine açıklamaya çalışmaktadır.⁷⁶⁴

⁷⁶² Chernatoni, 2020.

⁷⁶³ Jolyon Howorth, **For a True European Defence Union**, Wilfried Martens Centre for European Studies, Brussels, 2017, s.9. (Howorth, 2017).

⁷⁶⁴ Hugo Meijer and Stephen G. Brooks, “Illusions of Autonomy: Why Europe Cannot Provide for Its Security If the United States Pulls Back”, **International Security**, Cilt: 45, Sayı: 4 Yıl: 2021, ss. 7-43, ss.7-10. (Meijer and Brooks, 2021)

Bu araştırmalara temel olan ve yakın zamanda yayınlanan önemli bir analizde Posen, Avrupa'nın, kendi başının çaresine bakmak için Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (International Institute for Strategic Studies/IISS) de dahil olmak üzere birçok kişinin gösterdiğinden daha iyi bir konumda olduğunu ileri sürmüştür. Posen, yaygın olarak Avrupa'nın kendini savunma becerisine ilişkin stratejik özerkliği ile ilgili atıf alan IISS'nin karamsar değerlendirmesini yeniden gözden geçirmiş ve IISS'nin aksine Avrupa'nın kendini savunmak için çok iyi bir özerk kapasiteye sahip olabileceğini ileri sürmüştür.⁷⁶⁵

Posen'ın, sözü edilen analizine göre NATO'nun Avrupalı üyeleri ve AB üyeleri toplu olarak Rusya'dan çok daha büyük bir nüfusa ve çok daha büyük bir Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ya sahiptir. Üstelik Rusya, deniz yollarının Akdeniz, Baltık ve kuzey Norveç denizleri ile Atlantik Okyanusu'ndaki Avrupa gücü tarafından kapatılmış olması nedeniyle daha dezavantajlı bir coğrafi konumda yer almaktadır. Bununla birlikte NATO'nun iki Avrupalı üyesi, Birleşik Krallık ve Fransa nükleer silahlara sahiptir. Yaşanabilecek herhangi bir savaş durumunda nükleer güçlerin kullanılması yönünde karar alınması Rusya için de ağır sonuçları olan bir durum yaratacaktır. Ayrıca, uzun bir yıpratma savaşı, Rusya ekonomisine korkunç zararlar verecek ve ironik bir şekilde, onu Çin'e tabi bir devlet haline getirecektir ki bu da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin veya halefi için pek de milliyetçi bir başarı olarak değerlendirilmeyecektir. Avrupa, böyle bir savaş başlatma tehdidiyle Rusya'yı saldırganlıktan caydırabilir ve Rusya kısa sürede savaşı kazanamazsa bu tehdit inandırıcı olur.⁷⁶⁶

Posen'a göre, Rusya'nın Avrupa ile girişeceği muhtemel bir savaşı kazanmak için sadece Baltık ülkelerini değil, Avrupa'nın üstün kaynakları seferber edilmeden önce, Doğu Avrupa'nın çoğunu hatta Doğu Almanya'yı hızla yeniden işgal etmesi gerekmektedir. Hatta Rusya için bu bile stratejik bir başarı sağlamayabilir, çünkü Avrupa'nın topraklarının, zenginliğinin ve nüfusunun büyük bir kısmı batıda yer almakta ve ona stratejik derinlik kazandırmaktadır. Posen'a göre Avrupa konvansiyonel güçleri, Baltık ülkelerini savunmak için Donkişotvari girişimler veya

⁷⁶⁵ Barry R. Posen, "Europe Can Defend Itself", *Survival*, Cilt: 62, Sayı:6, Yıl:2020, ss.7-34. (Posen, 2020)

⁷⁶⁶ Posen, 2020, s.12.

onları geri almak için kendi kendini yok eden erken taarruzlar yerine, Rusya'nın doğudaki üye ülkelere karşı büyük taarruz başarılarını engelleme yetenekleriyle derecelendirilmelidir. Posen, ekonomik, demografik ve hatta coğrafi olarak avantajlı bir Avrupa'ya karşı uzun ve ezici bir yıpratma savaşı tehdidinin, savunmasız Baltık ülkelerinde bile Rus saldırganlığına karşı caydırıcı olduğunu ileri sürmektedir.⁷⁶⁷

Bu bağlamda Posen, Avrupa'nın Doğu'da kendisini savunmak için yeterli kapasiteye sahip olup olmadığını değerlendirirken, sorulması gereken sorunun Avrupa'nın Rusya'ya karşı hızla bir üstünlük sağlayıp sağlayamayacağı değil; Rusya'nın Avrupa üzerinde hızla bir üstünlük sağlayıp sağlayamayacağı olduğunu ileri sürmektedir. Posen'a göre sadece stratejinin hücumdan savunmaya odaklanması durumunda Avrupa'nın beklentilerini değiştirecek, ama rollerin değişmesi durumunda mevcut Rus kuvvetlerinin kapasitesi daha az, Avrupa kuvvetlerindeki ise daha fazla değerlendirilebilecektir. Buna göre Avrupa'yı savunma stratejisi, Rusya'nın Litvanya'yı ve Polonya'nın bir kısmını işgal etmesi üzerine kurulmuştur ve böyle bir durumda IISS, NATO'nun Baltık ülkelerini savunma yeteneğini değerlendirmektedir. IISS, kaybedilen bölgeyi kurtarmak için büyük bir kapasite gerektiğine ve Avrupa'nın bunu tek başına yapamayacağına odaklanmaktadır. Ancak, Posen, Avrupa'daki Sovyet döneminden kalma imparatorluğunu yeniden kurmaya yönelik bir Rus müdahalesini durdurmak için gereken askeri güçleri seferber etmede Avrupa tek başına sorumlu olduğunda ve nihai olarak Almanya'ya yönelik bir tehdit oluştuğunda, Avrupa'nın kendini savunmak için sahip olduğu tüm kapasiteyi ortaya koyabileceğini iddia etmektedir.⁷⁶⁸ Hatta Posen, başka bir çalışmasında, Batı Avrupa'nın başlıca büyük güçlerinden, Almaya, Fransa ve Birleşik Krallık'tan, herhangi ikisinin koalisyon yaparak GSYİH ve nüfus açısından Rusya'yı kolayca dengeleyebileceği argümanını dahi ileri sürmüştür.⁷⁶⁹ Bununla birlikte Posen, pek çok kişinin COVID-19 ile ilgili harcamalar nedeniyle Avrupa savunma bütçelerinin düşmesini beklediğini ama aslında bunun Avrupa'nın savunma ve askeri hazırlık eksiklerini kapatması için bir fırsat olabileceğini de öne sürmektedir. Özetle Posen, sıcak tehditlerin Avrupa savunma sanayinin ve teknolojik kapasitesinin geliştirilmesinde itici güç olacağını ve bu itici

⁷⁶⁷ Posen, 2020, s.13.

⁷⁶⁸ Posen, 2020,s.23.

⁷⁶⁹ Barry R. Posen, **Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy**, Cornell University Press, Ithaca, N.Y., 2014, s.71.

güç sayesinde AB'nin savunma eksiklerini kapatacak birçok projeyi hızla tamamlayabileceğini öngörmektedir.⁷⁷⁰

ABD'nin tüm konvansiyonel ve nükleer silahlarını kütadan çekerek NATO'dan çıkışı yani, Avrupa'dan tam bir geri çekilmesi, Avrupa'yı stratejik özerklik peşinde koşturmayabilecek en olası itici güç olarak görülmektedir. Ayrıca Posen'ın da ileri sürdüğü gibi ABD'nin geri çekilmesi, Avrupa'nın hızla ve kolaylıkla etkili bir politika oluşturarak Rusya'ya karşı etkili bir caydırıcılık oluşturabilmesi ve kendini savunabilmesi için etkili bir faktör olarak görülmektedir. Posen'ın bu analizine karşın yukarıda sözü edilen başka bir analizde ise AB'nin stratejik özerklik elde etme çabalarının, kapatılması derin savunma kapasitesi eksiklikleri ve “stratejik kakafoni” olarak da ifade edilen, savunma politikaları ve daha da önemlisi tehdit algıları konusunda tüm ulusal alanlarda kıta çapındaki mevcut derin farklılıklar nedeniyle engelleneceği öngörülmektedir. AB'nin stratejik özerkliğine yönelik olarak yakın zamanda ortaya koyulan bu analiz, ABD Avrupa'dan tam olarak geri çekilse bile AB'nin savunma kapasitesi yetersizliği ve stratejik kakafoni nedeniyle kurumsallaşmış Avrupa içi savunma işbirliğinin kayda değer ölçüde zorlaşacağını ortaya koymaktadır. Bu sonucun, ABD'nin tam ya da kısmi geri çekilmesi durumlarında aynı şekilde gerçekleşeceği ve bunun ABD için politik anlamının da Avrupa'nın istikrarını istiyorsa Avrupa'da kalması gerektiği şeklinde yorumlanmıştır.⁷⁷¹

ABD'nin büyük strateji tartışmasında temel dayanak noktası olduğunu kabul eden görüşler, ABD'nin AB'den çekilebilme olasılığını ciddi anlamda ele almaktadırlar. Buna göre uluslararası sistemdeki yapısal eğilimler, Çin'in ABD'ye kıyasla yükselişi, Asya-Pasifik merkezinin stratejik olarak daha merkezi bir konuma gelmesi gibi gelişmeler, ABD'nin büyük stratejisinde Avrupa'nın önemini azalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte ABD'nin tarihinde izolasyonizmi yaşamış olması ve uzun bir süre bu yönde bir strateji geliştirmiş olması, Trump başkan olmadan önce de ABD kamuoyunun ABD'nin dünyadan çekilmesi yönünde artan talepleri ve 2011 yılında yapılan bir anketin sonuçlarına göre ABD halkının %65'inin

⁷⁷⁰ Posen, 2020, s.24.

⁷⁷¹ Meijer and Brooks, 2021, s.10.

ülke borcunun azalması için ABD askeri taahhütlerini azaltmasını tercih etmesi gibi birçok faktör ve gelişme, bu ciddi varsayımı güçlendirmektedir.⁷⁷²

Avrupa kanadına bakılacak olursa, 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, Avrupa'nın bölgesel statükosunun askeri güç kullanarak bozulamayacağına dair uzun süredir devam eden varsayımları alt üst etmiştir. Üstelik bu durumun Avrupalıların tehdit algılamalarındaki derin farklılıkların daha çok yüz üstüne çıkmasına ve Avrupalılar arasında diğer zorluklara karşı Rusya'ya nasıl öncelik verileceği konusunda anlaşmazlıkların daha da artmasına yol açtığı tespit edilmiştir. Buna göre Kırım'ın ilhakı sonrasında Avrupa'da, kıtanın orta ve kuzeyindeki ülkeler doğu cephesinde ortaya çıkan tehditlere daha hızlı tepki verirken, batı ve güneydeki ülkeler 2008 mali krizinden sonra ekonomilerinin toparlanmasına rağmen daha yavaş hareket etmişlerdir. Bu da savunma yatırımlarında iki vitesli Avrupa yorumlarına neden olmuştur.⁷⁷³ Dolayısıyla Posen'in iddia ettiği gibi Rusya'dan gelecek sıcak tehdit algısı AB'yi ortak savunma konusunda bütünleştirmemiş; aksine Birlik içindeki derin çatlağı daha çok gün yüzüne çıkarmıştır.

3.4. ÜYE ÜLKELERİN UYUMU

Realist kuramın yaklaşımlarından yola çıkarak daha önce de ileri sürülen argümanlardan biri, savunma konusunda üye ülkelerin her birinin farklı tehdit algıları ve ulusal çıkarları olacağı için ortak paydada birleşmesinin oldukça güç olduğudur. Realist kuramın argümanları doğrultusunda devletler, uluslararası ilişkilerde bir çeşit pazarlık yoluyla anlaşılır ve ortak hareket edebilecekleri en düşük ortak paydada birleşebilirler. Bu bağlamda AB'nin üye ülkelerin ortak güvenlik ve savunma politikaları üzerinde uzlaşarak bütünleşmesi yoluyla gündem belirleyici bir küresel aktör olması neredeyse olanaksızdır. Çünkü her ülkenin tehdit önceliklendirme kategorileri ve dolayısıyla ulusal tehdit algıları birbirinden farklıdır.

⁷⁷² Meijer and Brooks, 2021, s.14; Pew Research Center, Research, Topics, Politics & Policy, Political Issues, Defense & National Security, War & International Conflict, In Shift from Bush Era, More Conservatives Say "Come Home, America", 16 June 2011, <https://www.pewresearch.org/politics/2011/06/16/in-shift-from-bush-era-more-conservatives-say-come-home-america/>, (02.12.2021).

⁷⁷³ Lucie Béraud-Sudreau & Bastian Giegerich, "NATO Defence Spending and European Threat Perceptions", *Survival*, Cilt:60, Sayı:4, Yıl:2018, ss.53-74, s.60.

AB üye devletleri arasındaki somut davranış kalıplarını ve farklılıkları ortaya koyabilmek için konuyla ilgili yapılan bir araştırmada, Entegrasyoncu ve Atlantikçi davranış kalıpları arasındaki farkı ortaya koyabilmek için dört farklı ülke ve dört farklı analitik kriter incelenmiştir. 2004 yılında ABD'nin Irak saldırısı sonrası ortaya çıkan durumu analiz eden söz konusu çalışma, Hollanda, Danimarka, Almanya ve Fransa'nın konumlarını tercih edilen ortak ülke/ülkeler, güvenlik politikasında tercih edilen işbirliği biçimi, AGSP'nin geliştirilmesi ve Irak'a yönelik olarak geliştirilen Anglo-Amerikan politikasına ilişkin tutumlar bakımından incelemiştir. Sonuçta da AB dış ve güvenlik politikalarında geleneksel Atlantikçi-Entegrasyoncu ayrımının doğru bir saptama olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada ele alınan kriterlerden AGSP'nin geliştirilmesine yönelik yaklaşımlar ve Irak politikasına ilişkin tutumlar da kendi arasında teşvik eden, destekçi, pasif uyumlu, isteksiz takipçiler ve engelleyiciler şeklinde sınıflandırılarak incelenmiştir.⁷⁷⁴

Tablo 6: 2004 Irak Krizinde Seçilen Üye Devletlerin Tutumları

	<i>Hollanda</i>	<i>Danimarka</i>	<i>Almanya</i>	<i>Fransa</i>
<i>Tercih edilen ortak</i>	BK, ABD (Almanya)	Kuzey ülkeleri, ABD, BK	Fransa, ABD	Almanya
<i>Tercih edilen güvenlik işbirliği (genellikle)</i>	NATO, BAB/AB üyeliği	NATO, BAB, AB'de sert güvenlik önlemlerinde gözlemciliğin devre dışı kalması	NATO, BAB, AB	BAB, AB, NATO'nun askeri kanadına katılmıyor
<i>AGSP'deki pozisyonu</i>	İsteksiz takipçiden destekçiye	Engelleyiciden isteksiz takipçiye	teşvik edici	teşvik edici
<i>Irak'taki pozisyonu</i>	Pasif uyumlu	Destekçi	engelleyici	İsteksiz takipçiden engelleyiciye

Kaynak: Stahl and the others, 2004, s.423.

Sözü edilen araştırmaya göre Atlantik'te özgür, Avrupa'da bağımlı olduğu tespit edilen Danimarka, açıkça Atlantikçi cephede değerlendirilmiştir. Ama yine de uzun vadede Danimarka için, uyum yönünden ciddi sorunların ortaya çıkabileceği

⁷⁷⁴ Bernhard Stahl; Henning Boekle; Jorg Nadoll; Anna Johannesdottir, "Understanding the Atlanticist- Europeanist Divide in the CFSP: Comparing Denmark, France, Germany and the Netherlands", **European Foreign Affairs**, Review 9, Yıl: 2004, ss.417-441. (Stahl and the others, 2004)

öngörülmüştür. Çünkü Danimarka'nın dış politikayla ilgili ulusal kimlik inşası nedeniyle, Avrupa entegrasyonu imajı açısından herhangi bir değişikliğe direnç göstermesi beklenmektedir. Şöyle ki; Danimarka halkının Avrupa meseleleri açısından oldukça güçlü bir meşruiyet talebi olması nedeniyle, Danimarka hükümetlerinin manevra alanı genel olarak nispeten dardır ve bu durum Danimarka'nın Irak krizindeki proaktif duruşuyla çelişmektedir. Bu bağlamda Danimarka'da hükümetlerin Avrupa söz konusu olduğunda dış politika alternatiflerinde kısıtlama yapmaya kendilerini mecbur hissedebilecekleri de öngörülmektedir. Bu da bir sonraki kritik bir uluslararası güvenlik meselesinde Danimarka bakımından sorunlu bir sürecin yaşanma ihtimalini arttırmaktadır. Örneğin, Balkanlar'da NATO tarafından yürütülmekte olan bir barış misyonunun AB Komutanlığına devredilmesi konusunda önemli bir karar alınmak üzereyken Danimarka'nın AB güvenlik ve savunma politikalarından çıkma kararı alması durumunda Kopenhag'ın askerlerini bu operasyondan çekmeye zorlanabileceği belirtilmektedir.⁷⁷⁵ Bu da aslında Atlantikçi cephede olduğu ortaya koyulan Danimarka'nın dahi iç politikadaki hükümetlerin karşılaşacakları baskılar nedeniyle AB politikaları ile uyumsuz kararlar alabileceği konusunda önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Yine sözü edilen çalışmada Hollanda, Atlantikçiliğin çekiciliğinin zaman zaman zayıfladığı bir ülke olarak değerlendirilmiştir. Çünkü Hollanda'nın dış politikada tercih ettiği partnerler kimi zaman Birleşik Krallık, ABD; bazen de Almanya iken; güvenlik politikasında tercih ettiği işbirliği türü NATO/BAB-AB üyeliği iken AGSP'deki pozisyonu isteksiz izleyiciden destekçiye doğru kaymış, Irak'ta ise pasif ve uyumlu bir davranış sergilemiştir. Ayrıca Hollanda'nın kendisini, burada ortaya çıkabilecek ve adına "Hollanditis" denilen yeni bir tarafsızlık yanlısı çekimser bir politikaya rağmen, uluslararası hukuk düzeninin pilot bir devleti olarak Batı dünyasına ait olduğu konusunda ispatladığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, Hollanda güvenlik politikasına ilişkin literatürde bulunan genel yargının aksine, Hollanda'nın Batı yönelimi, ancak toplumsal olarak paylaşılan kimlik inşasına yansıtıldığı ölçüde, Hollanda ulusal kimliği açısından "sorgulanamaz" kabul edilmiştir. Bu bağlamda Almanya, Fransa ve Belçika'nın, Irak krizinde Türkiye'ye NATO desteğini engellediği zaman, Hollanda'nın Avrupalı ortaklarının hareketini

⁷⁷⁵ Stahl and the others, 2004, ss.428-429.

takdir etmemesi ve Irak'ın komşusuna füzeleri teslim etmesi örnek gösterilmiştir. Ayrıca Hollanda Hükümeti'nin ünlü “sekizler mektubu”⁷⁷⁶nu -istemesine rağmen- imzalamadaki tedirginliği de Hollanda'nın açık bir Atlantikçiliğe katılmamasına örnek bir davranış olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla Irak örneğinde, Hollanda koalisyon hükümetinin, kendi içinde bölünmüş olsa da ABD'nin pozisyonuna Hollanda halkından daha istekli olduğu görülmüştür.⁷⁷⁷

Yine aynı şekilde 1995 yılında gerçekleştirilen Srebrenitsa katliamında Hollanda barış birliklerinin oynadıkları rol ve bu rolün neden olduğu derin toplumsal travmanın da Hollanda kamuoyu tutumunun özellikle uluslararası barış operasyonlarında insan gücü kullanılması konusunda negatif olmasına yol açtığı tespit edilmiştir. Buna göre Hollanda dış politikasında insan hakları, uluslararası hukuk ve barış, genel hedefler olarak uzlaşıyla sürdürülmeye devam etse de, Lahey'in OGSP çerçevesinde barış operasyonları konusundaki desteğinin çok yüksek olup olmayacağı da şüpheli bir durum olarak ortaya koyulmuştur. Özetle, Hollanda güvenlik politikasının gelecekte Entegrasyonculara ve Atlantikçilere aynı anda hizmet eden bir yaklaşım izleyeceği ve muhtemelen Almanya'dan kasıtlı olarak miras alınmayan bir moderatör rolü üstleneceği öngörülmektedir.⁷⁷⁸

Almanya, BMGK'deki Anglo-Amerikan önerilerine şiddetle karşı çıkan en radikal üye ülkelerden biri olarak tespit edilmiştir. Üstelik Irak konusundaki duruşları Türkiye'nin güvenlik talepleri ile çatıştığında NATO'yu felç etmekten bile çekinmediği ileri sürülmüştür. Fransa ise Avrupa tepki gücünün NATO'dan ve dolayısıyla ABD hegemonyasından özerk olmasını, “üçüncü bir güç” olarak Avrupa'nın kimlik unsuruna hizmet eden bir durum olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda OGSP büyük ölçüde hükümetler arası kaldığı sürece, “Fransa'nın savunması” risk altında değildir ve Fransız değerleri Brüksel aracılığıyla kolayca küresel düzeye

⁷⁷⁶ 30 Ocak 2003 tarihinde Birleşik Krallık, İspanya, İtalya, Portekiz, Macaristan, Polonya, Danimarka ve Çek Cumhuriyeti'nden oluşan 8 Avrupa ülkesinin liderleri ortak bir mektup imzalayarak, Irak'ın nükleer silahlardan arındırılması sürecinde Avrupa'nın ABD'ye destek vermesi ve ortak hareket edilmesi çağrısında bulunmuşlardır. Buna da literatürde İngiliz-İspanyol Dayanışma Bildirisi veya Sekizler Mektubu denmektedir. Sözü edilen mektup, 30 Ocak 2003'te Wall Street Journal, The Times of London ve diğer uluslararası gazetelerde "Avrupa ve Amerika Birleşik Kalmalı" başlığı altında yayınlanmıştır. Bkz. The Irish Times, News, Full text of letter written by eight European leaders, 30 Jan 2003, <https://www.irishtimes.com/news/full-text-of-letter-written-by-eight-european-leaders-1.459198>, (07.12.2021).

⁷⁷⁷ Stahl and the others, 2004, s.430.

⁷⁷⁸ Stahl and the others, 2004, s.431.

taşınabilecektir. Dolayısıyla sonuç olarak sadece Irak krizinden yola çıkarak yapılan bu söz konusu araştırmada Fransa'nın öne sürdüğü gibi "üçüncü bir güç olarak Avrupa'nın diğer kimlik inşalarında herhangi bir tamamlayıcı rolü bulunmamaktadır. Bu nedenle, ortak güvenlik ve savunma politikalarında özerk bir stratejinin AB'de kabul görmesi pek olası değildir.⁷⁷⁹

Bununla birlikte Irak savaşı ve öncesinde Fransa ABD'den bağımsız ve daha özerk bir Avrupa güvenlik kimliğini, çok kutupluluğu ve küresel dengeyi savunurken Almanya'nın seçkinleri hem küresel olarak etkili ve güçlü bir Avrupa kimliğini hem de güçlü bir transatlantik bağı desteklemiştir. Ayrıca uluslarüstü ve federal bir Avrupa beklentisi olan Almanya'nın daha çok sivil güce odaklanması, Fransa'nın ise hükümetlerarası bir yaklaşımı desteklemesi gibi unsurlar, güvenlik ve savunma alanındaki kurumsal reformların ve dolayısıyla bütünleşmenin geleceğini net olarak görmeyi engelleyen önemli etkenler olarak sıralanmıştır.⁷⁸⁰

Libya iç savaşına yapılan müdahale⁷⁸¹ hakkında yapılan değerlendirmelere bakacak olursak, söz konusu müdahaleye AB üye ülkelerinden Birleşik Krallık ve Fransa'nın 20 uçakla destek verdiği, Belçika ve Danimarka'nın ise sadece 6 uçak

⁷⁷⁹ Stahl and the others, 2004, s.434-441.

⁷⁸⁰ Sevilay Kahraman, Avrupa Birliği ve Irak Krizi: Bölünmeden Yeniden Birleşmeye Uzun, İnce Bir Yol, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:2 Sayı:4, Yıl:2003(Bahar) ss. 151-161, s.158.

⁷⁸¹ Genellikle etkin ve güçlü olan isyancı grupların küresel etkiye sahip devletlerce desteklendikleri görülmekte olup, görünüşte özgürlüklerin kısıtlanması sebebiyle çıkan iç savaşlarda yaşanan mağduriyetlerin isyancı gruplar tarafından sıkça kullanıldığı da tespit edilmiştir. (Paul Collier, "Ethnic Civil Wars: Securing the Post-Conflict Peace", **Harvard International Review**, Cilt: 28, Sayı: 4 (Winter 2007), ss. 56-60.) Nitekim isyancı grupların herhangi bir bölgeyi ele geçirmek veya elinde bulundurmaya devam etmek için isyan ettiği devletin askeri gücüne karşı koyabilecek kapasitede olması gerektiği göz önünde bulundurulduğunda; gelişmiş ve askeri gücü yüksek kapasitede olan ülkelerde bu grupların etkin olması pek mümkün görülmemektedir. Ayrıca dış destek alan isyancı grubunun bu desteği devamlı kılabilmesi için destek aldığı güç ile ideolojik, etnik veya dini kimlik yönünden uyumlu olması, diaspora kaynaklarına erişebilmesi gerekli görülmektedir. (Nicholas Marsh, "Conflict Specific Capital: The Role of Weapons Acquisition in Civil War", **International Studies Perspectives**, Cilt:8, Issi:1, Yıl:2007, ss. 54-72, s.67.) Soğuk Savaş sonrasında devlet ve isyancı gruplar arasındaki çatışmalar düzensiz savaş biçiminde yoğunluk kazanırken günümüzde bu tür çatışmaların devlet güçlerine neredeyse eşit olan isyancı grupların konvansiyonel savaşa dönüştüğü de görülmektedir. Öyle ki iç savaşların yoğun olarak yaşandığı Libya gibi günümüz çatışma bölgelerinde isyancı grupların birleştirilerek tek bir merkezden yönetilmesi sonucu ulus-devletlerin yıkılıp kabileler arası etnik savaşların yaşanabileceği dahi öngörülmektedir. (Murat Güler, "İç Savaşların Değerlendirilmesinde Model Önerisi ve Libya İç Savaşı İncelemesi", **Savunma Bilimleri Dergisi**, Cilt:14, Sayı:2, Yıl:2015, ss.45-75, ss.67-69.) Dolayısıyla isyancı grupların bugün ve gelecekte hem birey hem toplum hem de devlet güvenliği bakımından dikkate alınması gereken unsurlardan biri olduğu söylenebilir. AB de özellikle sınır güvenliği ve olası göçlerin sonuçları bakımından bu grupların yarattığı güvensizlik ortamında kriz yönetimine büyük önem vermekte, bu bölgelere yönelik sivil ve askeri misyonlar geliştirmektedir.

yolladığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu uçakların Amerikan yapımı olduğu ve işletim sistemlerinin de ABD'ye ait olduğu; elde edilen istihbaratın da ABD'den temin edildiği ve sonuçta müdahalenin %25'inin ABD tarafından üstlenildiği net olarak ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda AB'nin söz konusu operasyonda sınırlı bir destek verdiği, hatta verdiği desteğin dahi "ABD destekli" olduğu kesin bir dille söylenmektedir.⁷⁸²

Bununla birlikte çalışmanın askeri operasyonlar başlıklı önceki kısımlarında, AB'nin Doğu Akdeniz'e yönelik olarak başlattığı Irini operasyonu detaylı bir şekilde ele alınmış ve sözü edilen operasyonda da üye ülkelerin uyumsuzluk içinde olduğu tespit edilmişti. AB'nin Libya'ya yönelik Irini Operasyonunda üye devletlerden Almanya, İtalya, Malta ve İspanya bölgede daha az çatışmacı bir tutum izlerken Yunanistan, GKRY ve Fransa ise daha sert bir dış politika duruşu sergilemektedir.⁷⁸³

Uluslararası belirsizliğin giderek arttığı güncel gelişmeler ışığında AB üye ülkelerinin en önemli tehdit algısı olan Rusya'ya yönelik tutumlarının incelendiği bir araştırmada ortaya koyulan tespitler de üye ülkelerin uyumu hakkında somut bir gösterge olarak ele alınabilir:⁷⁸⁴

Tablo 7: Avrupa'da Rusya'ya Yönelik Tehdit Algıları

Rusya önemsizdir/tehdit değildir	Rusya bir tehdittir, fakat diğer tehditler daha önemlidir	Rusya ve diğer tehditler hemen eşit düzeyde önemlidir	Rusya en büyük tehdittir, fakat diğer tehditler de önemlidir	Rusya açık ara en büyük tehdittir
Bulgaristan	Avusturya	Belçika	Çek Cumh.	Estonya
Yunanistan	Hırvatistan	Danimarka	Norveç	Finlandiya
Macaristan	Fransa	Almanya	Romanya	Letonya
İrlanda	İsviçre	Hollanda	Slovakya	Litvanya
İtalya		Birleşik Krallık	İsveç	Polonya
Lüksemburg				
Portekiz				
Sırbistan				
İspanya				
Slovenya				

Not: Tabloda Avrupa Birliği üye ülkeleri, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü üye ülkeleri ile Sırbistan ve İsviçre yer alıyor.

Kaynak: Meijer and Brooks, 2021, s.17.

⁷⁸² Kocabaş, 2015, ss.357-359.

⁷⁸³ Efsthathiou, 2021.

⁷⁸⁴ Meijer and Brooks, 2021, s.17.

Oldukça titiz çalışmaların sonucunda ortaya koyulan yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, üye ülkelerin Rusya'ya yönelik ulusal tehdit algıları çeşitli şekillerde birbirinden farklıdır. Örneğin, Batı ve Güney Avrupa'da yer alan birçok küçük ülke; küresel terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki istikrarsızlık ve buna bağlı olarak göç konularındaki tehditlere daha çok öncelik verirken, İtalya ve İspanya gibi ülkeler de uzun zamandan beri Moskova ile yakın ilişkiler kurulması gerektiğini savunmaktadırlar. Yine aynı şekilde Macaristan ve Bulgaristan gibi iki Orta ve Doğu Avrupa ülkesinin de Moskova ile güçlü bağları dikkate alındığında Rusya'ya karşı konvansiyonel savaş tehdidinin asgari düzeyde olduğu ve terörizm, göç, KİS'lerin kitle imha silahlarının yayılması ile siber saldırılara yönelik tehditlere daha çok öncelik verdikleri tespit edilmiştir.⁷⁸⁵

Yine aynı çalışmanın sonuçlarına göre Hırvatistan, Avusturya, Fransa ve İsviçre'nin içinde yer aldığı bir diğer grup Avrupa ülkesi de önceki kategorideki ülkelere göre Rusya'yı bir tehdit olarak algılamaktadırlar; ancak yine de diğer tehditleri nispeten daha yüksek endişe kaynakları olarak görmektedirler. Örneğin bu grupta değerlendirilen büyük güçlerden biri olan Fransa'nın en büyük tehdit algısı, Avrupa'nın güneyindeki küresel terörizm, özellikle cihatçı terör ve bölgesel istikrarsızlık şeklinde belirlenmiştir. Buna karşılık Birleşik Krallık ve Almanya ile daha az güçlü Batı Avrupa devletleri olan Belçika, Hollanda ve Danimarka'nın Rusya ve diğer güvenlik tehditlerini eşdeğer tehditler olarak gördükleri ortaya koyulmuştur. Bu kategoride değerlendirilen Almanya, küresel terörizmi ulusal güvenliğine yönelik en büyük tehdit olarak görmekte; aynı zamanda Rusya'yı da kendi çıkarlarını geliştirmek için güç kullanmaya ve Kırım ve Doğu Ukrayna'da yaptığı gibi uluslararası hukukta güvence altına alınan sınırları tek taraflı olarak yeniden çizmeye istekli olması nedeniyle Avrupa barış düzenini açıkça tehdit eden bir aktör olarak tanımlamaktadır.

786

Öte yandan Norveç ve İsveç de Rusya'nın Erişim ve Alan Engelleme (Anti Access / Area Denial A2/AD) yeteneklerinin gelişimini, Kuzey Avrupa'daki askeri tatbikatlarını ve Arktik'teki faaliyetlerini, kaza veya istenmeyen sonuçlara yol açan bir kriz riskini arttırarak savaşın istenmeyen bir şekilde tırmanmasına yol açabileceği için,

⁷⁸⁵ Meijer and Brooks, 2021, s.18.

⁷⁸⁶ Meijer and Brooks, 2021, pp,19-20.

en büyük güvenlik sorunu olarak gören ülkeler olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda Rusya'yı önemli bir tehdit olarak gören bir diğer ülke olan Romanya da resmîyetle Rusya'yı tehdit olarak nitelemekten kaçınmakta; ancak Rusya'nın donanmasını güçlendirerek genişletilmiş Karadeniz bölgesinde istikrarsızlığa neden olabilme ihtimalini en büyük askeri risk faktörü olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte Baltık ülkeleri ama özellikle de Finlandiya ve Polonya'nın Rusya'ya yönelik en büyük tehdit algısını sergileyen ülkeler olduğu da tespit edilmiştir. Bu kapsamda değerlendirilen ülkeler için Rusya, diğer devletlerin iç düzenini bozmayı ve toprak bütünlüğünü sorgulamayı amaçlayan saldırgan politikası nedeniyle temel ulusal güvenlik tehdidi olarak görülmektedir.⁷⁸⁷

Görüldüğü gibi Rusya gibi oldukça baskın bir tehdit unsuru bakımından dahi Avrupa ülkeleri iki uç nokta arasındadır; farklı ülkeler ve ülke grupları, farklı tehdit algılarına ve stratejik önceliklere sahiptir. Bu mevcut farklılıklara ek olarak ülkelerin iç politikalarındaki dönem dönem değişen hükümetlerin farklı yaklaşımları ve özellikle son zamanlarda uluslararası sistemin daha rekabetçi ve çok taraflı yapısal dönüşümü dikkate alındığında AB'nin ortak savunma ve güvenlik konularında stratejik özerkliğe sahip olması gerçekçi görülmemektedir. Nitekim Rusya'yı en temel ulusal güvenlik sorunu olarak gören Finlandiya'nın İsveç ile birlikte Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesinin ardından tarafsızlıklarını bırakıp NATO üyeliğine başvurmaları⁷⁸⁸, onların da tehditler karşısında NATO şemsiyesini tercih eden Atlantikçi üye devletler grubuna dahil oldukları şeklinde yorumlanırsa yanlış olmayacaktır.

3.5. ASKERİ YAPILANMA VE ASKERİ KAPASİTE

3.5.1. Askeri Yapılanmalar

3.5.1.1. EUROCORPS (Avrupa Kolordusu)

Eurocorps'un temelleri esasen Ocak 1963'te De Gaulle ve Almanya Başbakanı Konrad Adenauer tarafından Fransa ile Almanya arasında imzalanan Elysee Dostluk

⁷⁸⁷ Meijer and Brooks, 2021, ss.20-24.

⁷⁸⁸ NATO, Newsroom, News, Finland and Sweden submit applications to join NATO, 18 May 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_195468.htm, (25.05.2022).

ve İşbirliği Antlaşması ile atılmış; bu antlaşma sonucunda Fransa ile Almanya savunma konusunda stratejik bir ilişki geliştirmeye başlamışlardır. Antlaşma iki devlet arasında bir ölçüde askeri işbirliği sağlamış; bazı savaş uçak ve helikopterlerinin ortak tedarik projeleri bu antlaşma çerçevesinde geliştirilmiştir. Antlaşmanın hükümleri, Paris ve Bonn'un Franız-Alman Güvenlik ve Savunma Konseyi ile Fransız-Alman Tugayını oluşturduğu 1980'lerde daha büyük önem taşımıştır. 750'si karma birliklere tahsis edilen ve 4500 askerden oluşan bu tugay 1992'de Avrupa kolordusuna dönüştürülmüştür.⁷⁸⁹ Kısa bir süre sonra Almanya ve Fransa Eurocorps'u diğer Batı Avrupa ülkelerine de açmaya karar vermişler ve 1993'te Belçika buna ilk katılan ülke olmuştur. Bu arada aynı yıl Eurocorps, NATO'nun emrine verilmiş, 1994'te ise İspanya bu askeri oluşuma katılmıştır.⁷⁹⁰

21 Ocak 1993 tarihli Avrupa Müttefik Yüksek Komutanlığı (Supreme Allied Commander Europe/SACEUR) Antlaşması, Eurocorps'un ihtiyaç halinde NATO komutası altına alınmasına izin vermiş ve barış zamanında iki ortak arasındaki bilgi alışverişini ve eğitimi düzenlemiştir. SACEUR antlaşması 2002 yılında, Eurocorps'un High Readiness Force (Rapid Reaction Corps) olarak sertifikalandırılmasıyla bağlantılı olarak değiştirilmiştir. Özetle Eurocorps, sürekli bir Avrupa gücü değil, AB'nin askeri müdahalelerde kullanabileceği ve katkı sağlayan ülkelerin birliklerinden oluşan hem NATO komuta yapısı hem de AB'nin sivil misyonları ve askeri operasyonlarının komuta-kontrolü ile bağlantılı olan ve değişken bir askeri güçtür. Eurocorps'un Genel Karargâh Komutanı (Commanding General of Headquarters /COMEC) (Korgeneral) 3 yıldızlı bir NATO subayı, Komutan yardımcısı (Tümgeneral) ise 2 yıldızlı bir NATO subayıdır. Operasyonlarda, COMEC'in ana alt birimleri komuta etmesi ve hava ve deniz kuvvetleri tarafından desteklenen kara operasyonlarını koordine etmesi beklenmektedir.⁷⁹¹

Eurocorps, iki bileşenden oluşmaktadır. Birincisi, çerçeve ülkeler tarafından gönderilen birlikler; diğeri ise Avusturya, Yunanistan, Polonya ve Türkiye gibi diğer devletler tarafından gönderilen küçük birliklerdir. Bununla birlikte Eurocorps, farklı kuruluşların komutası altında 30 günden daha kısa bir sürede konuşlandırılabilen

⁷⁸⁹ Mérand, 2008, ss.51-52.

⁷⁹⁰ Eurocorps, About Us, History, <https://www.eurocorps.org/about-us/history/>, (14.12.2021). (Eurocorps Official Web Site, 2021).

⁷⁹¹ Eurocorps Official Web Site, 2021.

60.000'e kadar asker toplama kapasitesine sahiptir. 23 Ocak 2022 itibari ile Eurocorps'un çerçeve ülkeleri, Fransa, İspanya, Belçika, Almanya, Lüksemburg ve Polonya olmuşlardır ve Eurocorps bünyesinde tüm kararlar, Eurocorps Ortak Komitesi'ndeki bu çerçeve ülkeler tarafından oybirliğiyle alınmaktadır. Diğer katılımcılar ise, Avusturya, İtalya, Yunanistan, Romanya ve Türkiye'dir. Bu ülkelerin Eurocorps taahhüdüne katılımı ise sistematik olarak her bir ülkenin yetkili makamlarının onayına sunulmaktadır.⁷⁹²

Daha çok eğitim alanındaki askeri operasyonlara bağlı olan Eurocorps, EUMS ve MPCC ile de yakın ilişkiler geliştirmektedir. Böylece Eurocorps'un genel merkezinin gelecekte AB güvenlik ve savunmasında daha etkin olarak katkı sağlaması beklenmektedir. Bugüne kadar Eurocorps'un AB Askeri operasyonlarına katkısı genellikle 50-60 asker kadar olmuştur:

- 2015 yılında EUTM Mali için 50 asker;
- 2016/ 2. Dönemde EUTM RCA için görev komutanı dahil 60 asker;
- 2017/1. Dönemde EUTM RCA için görev komutanı dahil 60 asker;
- 2017/2. Dönemde EUTM RCA için görev komutanı dahil 60 asker;
- 2021/1. ve 2. Dönemde EUTM Mali için görev komutanı dahil 60 asker;
- 2021/2. Dönemde EUTM RCA için 50 asker.⁷⁹³

Kuruluşundan yalnızca bir yıl sonra Eurocorps, sadece bir AB gücü değil; aynı zamanda NATO ittifakının da tamamlayıcısı olduğunun müttefiklere gösterilmesi için, SACEUR Antlaşması ile NATO'nun emrine verilmiştir. O tarihten itibaren de NATO ile orta eğitim ve planlama geliştirmek için SACEUR'un komutası altına alınabilmektedir. Günümüzde NATO operasyonları için sürekli olarak hazır bulunan Eurocorps, deneyimlerini paylaşmak ve karşılıklı desteği kolaylaştırmak için kardeş karargâhıyla düzenli temaslarda bulunmaktadır. Yeni NATO doktrinel yaklaşımlarına kendini adanmış olduğu belirtilen Eurocorps'un istisnai ve etkili araçlara sahip olduğu ve NATO Mukabele Gücü (NATO Response Force/NRF) içinde operasyonel etkinliği arttırmak için sürekli eğitim aldığı da belirtilmektedir. Bu çerçevede Eurocorps, 1998-

⁷⁹² Eurocorps, About Us, Contributing Nations, <https://www.eurocorps.org/about-us/contributing-nations/>, (28.02.2022).

⁷⁹³ Eurocorps, Operations, European Union, <https://www.eurocorps.org/operations/european-union/>, (14.12.2021).

2012 yılları arasında Bosna Hersek, Kosova ve Afganistan’da NATO operasyonlarına destek vermiştir.⁷⁹⁴

Entegrasyoncu yaklaşım, bir Avrupa ordusu, karar alabilen bir siyasi güç tarafından desteklenmiyorsa bunun bir anlam ifade etmeyeceğini; Eurocorps'un da mevcut yapısı ve karar alma mekanizması ile tüm üye ülkeleri bir araya getiren bir Avrupa ordusu olarak değerlendirilemeyeceğini açıkça ifade etmektedir. Yine bu yaklaşıma göre Eurocorps doğrudan AB’ye bağlı devamlı bir askeri yapılanma olmadığı için NATO ile yapılandırılmış ilişkiler kurulmadan verimli ve etkili olamayacaktır.⁷⁹⁵ Bu bağlamda Eurocorps, özellikle Entegrasyoncu yaklaşım bakımından AB’nin özerk hareket etmesini sağlayabilecek askeri bir yapılanma olarak tanımlanmaktan oldukça uzaktır.

Nitekim Eurocorps’un askeri olarak özellikle ABD tarafından bir Avrupa sorunu olarak görülen eski Yugoslavya krizlerinde bir mekanize ve bir de hafif olmak üzere iki farklı kuvvetten oluşacak şekilde tasarlandığı ileri sürülmektedir. Buna göre mekanize kuvvet sürekli olarak orta vadeli operasyonlarda; hafif kuvvet ise daha çok Afrika’ya hızla müdahale edebilmek ya da mekanize kuvvete zemin hazırlamak üzere kullanılması planlanmış, ABD’nin de bu operasyonlara destek olması öngörülmüştür. Ancak bu planların başarısız olduğu kısa sürede anlaşılmış, operasyonlarda ortak dil bulmanın bile güç olduğu ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda Eurocorps’un NATO çatısı altındayken bile 1994’teki Sırp saldırılarına ve 1999 Kosova krizine etkili bir yanıt verememesi önemli birer başarısızlık örneği olarak gösterilmiştir.⁷⁹⁶

3.5.1.2. EUROMARFOR (AB Deniz Gücü)

1992 Petersberg Deklarasyonu kapsamında AB güvenlik ve savunmasında yürürlüğe giren yeni görevlerin yerine getirilebilmesi gerekli kuvvetlerin belirlenmesi için toplanan Fransa, İtalya, Portekiz ve İspanya hükümetleri, bir araya geldikleri bir

⁷⁹⁴ Eurocorps, Operations,NATO, <https://www.eurocorps.org/operations/nato/>, (28.02.2022).

⁷⁹⁵ Florent Banfi, “Eurocorps: Future European Army Or Missed Attempt?”, **The New Federalist**, Security&Defence, 13 July 2008, <https://www.thenewfederalist.eu/Eurocorps-future-European-army-or-missed-attempt?lang=fr>, (14.12.2021).

⁷⁹⁶ Eric Engle, “The Eurocorps: Toward a European Army?”, SSRN, 31 January 2009, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1335744, ss.15-16. (14.12.2021) (Engle, 2009); James G. McLaren, “Europe's Efforts to Develop an Autonomous Defense Capability, a Constitution for Europe, and the Implications for NATO”, **Columbia Journal of European Law**, Cilt: 11, Sayı:3, Yıl: 2005, ss. 523-556, ss.530-531.

bakanlar toplantısında, çok uluslu bir deniz gücü oluşturma iradelerini ortaya koymuşlardır. Bu irade beyanı da 15 Mayıs 1995'te Lizbon'da AB Deniz Kuvvetleri (EUROMARFOR) Kurucu belgesinin imzalanmasına yol açan çalışmaların başlangıç noktası olarak kabul edilmiştir. 2 Ekim 1995'te İspanyol Amiral Acedo Manteola'nın EUROMARFOR'un ilk Komutanı olarak atanmasıyla, bu deniz gücünün varlığı resmîyet kazanmıştır.⁷⁹⁷

Bu deniz gücünün uygulanabilirliği Kurucu Belge'nin imzalanmasından sadece bir yıl sonra Malta'da Nisan 1996'da Eolo'96 adlı bir liman tatbikatı sırasında aktive edilerek ortaya koyulmuştur. Yıllar içinde çeşitli harekât veya tatbikatlarda görev üstlenen deniz gücü, birkaç kez de Gerçek Operasyonlarda (Real World Operations-RWO) aktive edilmiştir. Bu operasyonlardan ilki 2002 yılında Doğu Akdeniz'de düzenlenen "Coherent Behaviour" adlı operasyon, EUROMARFOR tarihindeki ilk özerk operasyondur ve oluşumun dört üye ülkesi tarafından doğrudan verilen bir yetki çerçevesinde gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Bu Operasyon sırasında EUROMARFOR, "Active Endeavor" Operasyonu çerçevesinde NATO ile de yakın işbirliği yapmıştır. Daha sonra 2003-2005 yılları arasında Birleşik Deniz Kuvvetleri (Combined Maritime Forces/CMF)⁷⁹⁸'nin terörle mücadele operasyonu olan "Enduring Freedom" a destek olmak amacıyla Hint Okyanusu'ndaki "Resolute Behavior" Operasyonuna katılmıştır. EUROMARFOR'ın böyle bir operasyona katılımı, ulusların uyumunu, kararlılığını ve terörizme karşı uluslararası toplumla birlikte mücadele etme iradesini göstermesi bakımından önemli kabul edilmiştir.⁷⁹⁹

⁷⁹⁷ EUROMARFOR Official Web Site, History, <http://www.euromarfor.org/overview/3>, (09.12.2021). (EUROMARFOR Official Web Site).

⁷⁹⁸ Birleşik Deniz Kuvvetleri (CMF), dünyanın en önemli denizcilik hatlarından bazılarını kapsayan yaklaşık 3,2 milyon mil karelik uluslararası sularda güvenlik, istikrar ve refahı teşvik etmek için var olan çok uluslu bir deniz ortaklığı şeklinde tanımlanmaktadır. CMF'nin odaklandığı temel alanlar, terörizmle mücadele, korsanlığın önlenmesi, bölgesel işbirliğinin teşvik edilmesi ve güvenli bir deniz ortamının teşvik edilmesidir. Avustralya, Bahreyn, Belçika, Brezilya, Kanada, Danimarka, Mısır, Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya, Irak, Japonya, Ürdün, Kore Cumhuriyeti, Kuveyt, Malezya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Pakistan, Filipinler, Portekiz, Katar, Suudi Arabistan, Seyşeller, Singapur, İspanya, Tayland, Türkiye, BAE, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve Yemen olmak üzere 34 üye ülkeden oluşmaktadır. ABD Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ve ABD Beşinci Filosu olarak da görev yapan ABD Donanması Korumirali tarafından komuta edilmektedir. Katılım tamamen gönüllüdür. Hiçbir milletten yapmak istemediği bir görevi yapması istenmez. Her ülkenin katkısı, varlıklara katkıda bulunma yeteneğine ve bu varlıkların herhangi bir zamanda kullanılabilirliğine bağlı olarak değişir. Dolayısıyla esnek bir yapıya sahiptir, kalıcı değildir. Bkz. Combined Maritime Forces <https://www.cusnc.navy.mil/Combined-Maritime-Forces/>, (26.05.2022).

⁷⁹⁹ EUROMARFOR Official Web Site.

2008-2009 yılları arasında düzenlenen ve BM'nin ilk deniz harekatı olan “Impartial Behavior” operasyonu ile EUROMARFOR, BM himayesinde Lübnan yakınlarındaki Lübnan'daki BM Geçici Görev Gücü (United Nations Interim Force in Lebanon/UNIFIL) harekatını da desteklemiştir. Bu aktivasyon sırasında, EUROMARFOR Komutanı, UNIFIL'in Operasyonel Komutanı CTF 448 olarak görev yapmıştır. Bu operasyonla EUROMARFOR'nin, esnekliğini ve farklı kuruluşların himayesi altında hareket etme kapasitesini bir kez daha gösterdiği belirtilmektedir. Aralık 2011'den Mart 2016'ya kadar EUROMARFOR, AB'nin daha önce sözü edilen Atalanta operasyonuna katılmak üzere Hint Okyanusu'na dönmüştür. Bu süre zarfında EUROMARFOR 9 tam tur olmak üzere 4 kez aktive edilmiş ve her aktivasyon için EUROMARFOR Komutanı Atalanta'nın Taktik Komutanı CTF 475 olarak görev yapmıştır. EUROMARFOR'un en son aktivasyonu ise Mayıs-Haziran 2020 arasında Orta Akdeniz'de NATO'nun “Sea Guardian Operasyonu”⁸⁰⁰nu desteklemek olduğu bildirilmiştir.⁸⁰¹

EUROMARFOR'un 25 yıllık varlığı boyunca, gerek gerçek operasyonlara katılarak, gerekse üye ülkelerin veya NATO, AB gibi diğer örgütlerin düzenlediği zorlu bir operasyonel tatbikat programı aracılığıyla Güney Akdeniz ve Batı Afrika ülkelerinde görünürlüğünü ve uluslararası tanınırlığını önemli ölçüde arttırdığı da söylenmektedir. Ayrıca EUROMARFOR, sabit olmayan ancak önceden yapılandırılmış bir kuvvet kavramına dayanan çok esnek bir yapıya sahip olduğu için verimli bir girişim olarak da değerlendirilmektedir. EUROMARFOR'nun bileşenleri, küçük bir görev grubundan, taşıyıcı ve amfibi grupları, eskort ve destek gemilerini içeren büyük bir görev gücüne kadar değişebilmekte ve bileşeni ile büyüklüğü önceden tanımlanmamaktadır. Dolayısıyla kalıcı bir görev gücü değildir; duruma göre katılımcı ülkelerin katkıları ile bir araya gelen unsurlardan oluşturulabilmektedir.⁸⁰²

⁸⁰⁰ Kasım 2016'da başlatılan ve Active Endeavour'un yerini alan Sea Guardian Operasyonu, potansiyel olarak NATO'nun tüm deniz güvenliği operasyonlarını kapsayabilecek esnek bir oluşumdur. Mayıs 2022 itibarı ile Akdeniz'de faaliyet göstermekte ve üç deniz güvenliği alanında operasyon yürütmektedir. Bunlar, deniz güvenliği kapasitesi geliştirmeye, denizde durumsal farkındalığa ve terörle mücadeleye destek olmak konularını içermektedir. Bkz. NATO, Operation Sea Guardian, 17 May 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm, (26.05.2022).

⁸⁰¹ EUROMARFOR Official Web Site.

⁸⁰² EUROMARFOR Official Web Site.

Dolayısıyla dört üye ülkenin iradeleri ile ortaya çıkabilecek herhangi bir krize müdahale etmesi öngörülen AB deniz gücü, kalıcı ve küresel olarak etki doğurabilecek bir yapılanma değildir. Üstelik son zamanlarda Batılı devletler için, açık deniz operasyonlarının artan önemi nedeniyle, en azından denizaltı karşıtı savaş alanında, üst düzey yeteneklere ve ilgili eğitim ve becerilere duyulan ihtiyacın yeniden canlandığı söylenmektedir. Bunun yanında, deniz güvenliği gereksinimlerinin devam ettiği ve özellikle devlet ve devlet dışı aktörler arasında deniz yeteneklerinin artmasıyla çok daha karmaşık hale geldiği önemli bir gerçeklik olarak ortaya koyulmuştur. Bu da deniz kuvvetlerinin yalnızca operasyonel olarak değil, aynı zamanda tedarikler açısından da gelecek yatırımlarda nereye odaklanacağı konusunda ikilemlerle karşı karşıya kalacağı şeklinde yorumlanmaktadır. Özellikle Batı Avrupa açısından sayılarla yetenek seviyelerini dengeleme tartışmasının giderek daha da keskinleşeceği öngörülmektedir.⁸⁰³

Günümüzde deniz rekabetinin yeni dinamiklerinin ortaya çıkması ve çağdaş denizcilik alanının giderek daha karmaşık hale gelmesi sonucunda, deniz gücünün ağırlık merkezinin Batılı devletlerden uzaklaşmakta olduğu da ileri sürülmektedir. Hızlı teknolojik değişim ve gelişmiş silahların da yaygınlaşmasının etkisiyle, denizde operasyonların yürütülme şekli ve devletlerin tedarik etmeye çalıştığı deniz yeteneklerinin türlerinin yakın gelecekte hızla değişmesi beklenmektedir. Daha hızlı, daha hassas, daha manevra kabiliyetine sahip ve daha uzun menzilli gemi savar füzelerinin yayılması, denizaltı yeteneklerindeki gelişmeler ve içiçe geçmiş teknolojilerle otonom sistemlerin yaygınlaşması gibi teknolojik zorluklarla birleştiğinde, bu gelişmelerin denizcilik amaçları yalnızca yerel olan ya da yalnızca deniz güvenliğine odaklananlar dahil olmak üzere pek çok ulusu etkilemesine büyük olasılıkla bakılmaktadır. Tüm bu gelişmelerin de deniz kuvvetlerinin bir görevi etkin bir şekilde yerine getirme ile operasyonel risk arasındaki dengeyi belirlemesini giderek zorlaştıracığı öngörülmektedir.⁸⁰⁴ Dolayısıyla günümüzde bir deniz gücünün varlığından çok bu gücün teknolojik olarak sahip olduğu etki kapasitesi çok daha önem kazanmıştır. Kaldı ki AB deniz gücü olarak adı geçen söz konusu askeri yapılanma

⁸⁰³ Chapter One: Defence and military analysis, **The Military Balance**, Cilt:121, Sayı:1, Yıl:2021, ss.9-22, s.10. (Military Balance, 2021/1)

⁸⁰⁴ Military Balance, 2021/1, s.11.

yalnızca dört AB üye ülkesinin irade beyanı ile ve spesifik olaylara cevap verecek şekilde geçici olarak varlık gösterebilmektedir.

3.5.1.3. EUROGENDFOR (AB Jandarma Gücü)

AB Jandarma Gücü, esasen 7-9 Aralık 2000 tarihleri arasında Nice’te gerçekleşen zirvenin sonucunda Petersberg Görevlerinin kabul edilmesine dayanarak AB’nin güvenlik ve savunma alanında hızla faaliyete geçebilmesi için kurulmuştur.⁸⁰⁵

Eylül 2003’te, Fransız Savunma Bakanı, sadece AB için değil, aynı zamanda BM, AGİT, NATO ve diğer uluslararası kuruluşlar için de kriz yönetimi operasyonları kapsamındaki tüm polis görevlerini yerine getirebilecek operasyonel, önceden organize edilmiş, sağlam ve hızla konuşlandırılabilir bir polis gücü oluşturmayı önermiştir. Bundan sonra Avrupa Jandarma Kuvvetleri’nin kurulmasına yönelik ilk resmi adım, Fransa, İtalya, Hollanda, Portekiz ve İspanya’nın 17 Eylül 2004 tarihinde Noordwijk (Hollanda) da gerçekleşen Savunma Bakanları toplantısında kabul ettiği Niyet Bildirgesi ile atılmıştır. Söz konusu Bildirge, girişimin gerekçesini, yerel polisin ikame edilmesi ve/veya güçlendirilmesi yoluyla, AGSP’nin uygulanmasına katkıda bulunmak ve ayrıca Avrupa’ya AB dışında kriz yönetimi operasyonlarında tüm polis görevlerini yürütme yeteneği sağlayarak özgürlük, güvenlik ve adalet alanının geliştirilmesi şeklinde açıklamıştır. 18 Ekim 2007’de EUROGENDFOR’u kuran Antlaşma Hollanda’nın Velsen şehrinde imzalanmış ve beş kurucu ülkeye daha sonra Romanya ve Polonya katılmışlardır. Türkiye gözlemci ve Litvanya ise ortak üye statüsü ile söz konusu oluşumun birer parçası olmuşlardır.⁸⁰⁶

EUROGENDFOR’u oluşturan Antlaşma’ya⁸⁰⁷ göre, bu jandarma gücü münhasıran, bir kriz yönetimi operasyonunun tüm aşamalarında yerel polis kuvvetlerinin değiştirilmesi veya güçlendirilmesi yoluyla tüm polis görevlerini yerine getirebilecek askeri statüye sahip polis kuvvetlerinden oluşmaktadır. Departmanlar Arası Komite Yüksek Komite (CIMIN), EUROGENDFOR’un siyasi-stratejik

⁸⁰⁵ EUROGENDFOR, Who We Are?, EUROGENDFOR Creation, <https://Eurogendfor.org/Eurogendfor-creation/>, (08.12.2021). (Eurogendfor Web Site).

⁸⁰⁶ Filippo Tancon Lutteri, “EUROGENDFOR: The Origins”, **The CoESPU MAGAZINE**, Sayı:4, Yıl:2020, ss.14-21, s.18.

⁸⁰⁷ Treaty Between the Kingdom of Spain, the French Republic, the Italian Republic, the Kingdom of The Netherlands and the Portuguese Republic, establishing the European Gendarmerie Force EUROGENDFOR, <https://eurogendfor.org/wp-content/uploads/2018/09/20071018-treaty.pdf>, (26.05.2022). (Treaty of EUROGENDFOR)

düzeyini temsil etmektedir ve karar organıdır. Katılımcı güçleri yöneten ilgili bakanlıkların ve yapıların temsilcilerinden oluşan Komite, kararları oybirliğiyle kabul ederek girişimlere yön vermektedir.⁸⁰⁸

EUROGENDFOR'un operasyonel planlama ve yürütme kapasitesini temsil eden ve tek kalıcı yapısı "Daimi Ana Karargah" (Permanent HQ) İtalya'nın Vicenza şehrinde bulunmaktadır. Daimi Karargahın bir askeri operasyona katılımı, CIMIN tarafından onaylandıktan sonra mümkün olabilmektedir. Ana Karargah Personeli, taraflarca Daimi Karargaha atanan askeri statüye sahip bir polis teşkilatının üyeleri ile taraflarca tayin edilen ve Daimi Karargahın işleyişini danışman veya yardımcı rolünde daimi olarak destekleyen sınırlı sayıda sivil personelden oluşmaktadır.⁸⁰⁹ Görüldüğü gibi EUROGENDFOR, gerçekleştirilecek görevin türüne bağlı olarak "geçici olarak oluşturulduğundan" **kalıcı olarak atanmış bir kuvvet değildir**. Özellikle, Niyet Bildirgesi'nde "hareket bildiriminden" sonraki 30 gün içinde 800'e kadar polis memurunun görevlendirilmesi öngörüldüğü için sadece hızla hareket edebilme olasılığı vardır.⁸¹⁰

38-50 personelden oluşan Ana Karargahın görevleri;

- *EUROGENDFOR doktrinini geliştirmek, teoride alınan dersleri dikkate alarak uygulamak;*
- *EUROGENDFOR'un hızlı konuşlandırılabilirliğini sağlamak için gerekli tüm önlemleri planlamak ve uygulamak; aynı anda iki operasyon planlamak ve yürütmek;*
- *Keşif gruplarının etkinleştirilmesi ve geliştirilmesinden operasyon planlarının üretilmesine kadar tüm operasyonların hızlı bir şekilde planlama kapasitelerini arttırmak;*
- *Özel eğitim gereksinimleri ve paketleri, güç kullanımı, güç kullanımının Angajman Kurallarının (RoE) tanımı ve stratejik kuvvetlerin koordinasyonu dahil olmak üzere tüm operasyonel düzenlemeleri hazırlayarak misyon(lar)ın konuşlandırılmasını kolaylaştırmak.*
- *Stratejik ulaşımın koordinasyonunu sağlamak: CIMIN'e rapor vererek siyasi stratejik düzede, katılımcı ülkeler ve ilgili uluslararası kuruluşlar arasındaki bağlantıyı sağlamak; görev devam ederken,*

⁸⁰⁸ Treaty of EUROGENDFOR, Article 7, s.5.

⁸⁰⁹ Treaty of EUROGENDFOR, Article 3, s.3.

⁸¹⁰ Lutteri, 2020, ss.19-20; EUROGENDFOR, Library, Treaty, s.3, Article, 3-a., <https://Eurogendfor.org/wp-content/uploads/2018/10/20071018-treaty.pdf>, (08.12.2021), (Velsen Treaty); EUROGENDFOR, Library, Declaration of Intent, s.4, <https://Eurogendfor.org/wp-content/uploads/2018/10/20040917-declaration-of-intent.pdf>, (08.12.2021), (Declaration of Intent).

*lojistik, istihbarat, bilgi ve operasyonları koordine etmede sahada konuşlandırılan Gücü desteklemek ve yedeklemek; olası operasyonel müdahale alanlarını izlemek ve bu alanlar için ihtiyatlı planlama hazırlamaktır.*⁸¹¹

EUROGENDFOR, Avrupa'da etkisi olan kriz bölgelerinde bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanının korunmasına adanmış en yeni kurumsal araçlardan biri olarak yorumlanmaktadır. Kriz yönetimi operasyonları kapsamında tüm polis görevlerini yerine getirebilecek olan yedi AB üye ülkesinden askeri statüye sahip polis güçlerini bir araya getirmektedir. Jandarma modeli askeri statüsü, jandarma birliklerine İçişleri ve Savunma Bakanlıklarına çifte bağımlılık sağlamak ve bu da gerektiğinde görevli personelin askeri veya sivil bir komuta zinciri altında çalışmalarını sağlamaktadır. Bu nedenle kriz yönetimi operasyonlarının her aşaması için çok uygun bir araç olduğu ileri sürülmektedir.⁸¹²

Daha önceden Haiti⁸¹³ ve Ukrayna⁸¹⁴, da görev almış olan EUROGENDFOR, günümüzde Afganistan'da Bosna Hersek'te, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde, Libya'da ve Mali'de düzenlenen operasyonlarda görev yapmaktadır.

EUROGENDFOR, Afganistan'da 2009-2014 yılları arasında NATO liderliğindeki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü'ne (International Security Assistance Force-ISAF) savunma kolejleri ve akademileri de dahil olmak üzere Afgan Ulusal Savunma Güvenlik Güçleri (ANDSF) için doktrin geliştirme ve Afgan Ulusal Polisi'ne (ANP) eğitim vermek ve danışmanlık yapmak üzere daha üst düzey bir eğitim sağlamakla görevlendirilmiştir. Afganistan'daki üç EUROGENDFOR Eğitim

⁸¹¹ Lutteri, 2020, s.19.

⁸¹² Lutteri, 2020, s.20.

⁸¹³ 12 Ocak 2010'da Haiti'de meydana gelen büyük bir depremde 220.000 kişi hayatını kaybetmiş ve ülkedeki durumu daha da kötüleştirilmiş; 1 Haziran 2004'ten beri BM İstikrar Misyonu MINUSTAH'ı sürdürmekte olan BMGK, 17 Ocak 2010'da Haiti'de kendi kendini idame ettirebilen daha fazla kontrol birimlerinin konuşlandırılmasını talep etmiştir. Bunun üzerine CIMIN, 8 Şubat 2010'dan 3 Aralık 2010'a kadar bir EUROGENDFOR konuşlandırması üzerinde uzlaşmıştır. Haiti'deki taahhüt, özellikle sert bir ortamda, bu misyona yapılan katkı, EUROGENDFOR'un gelişiminde yeni bir dönüm noktasını olarak değerlendirilmiş, sağlamlık ve esneklik kavramının önemi ortaya koyması nedeniyle de önemli görülmüştür. Bkz. EUGENDFORD, Where We Are, Afghanistan, <https://Eurogendfor.org/isaf/>, (09.12.2021).

⁸¹⁴ EUAM Ukrayna'da -21'i Lviv'de, 21'i Kharkiv'de, 22'si Odesa'da ve 21'i Mariupol'da görev yapan personel, misyonun tavsiye ve yardımını yerel ihtiyaçlara göre uyarlanabilmesi için her iki bölgedeki yerel Ukrayna makamlarıyla yakın ilişkiler kurmuştur. Saha ofisleri personeli, polis akademileri ve eğitim merkezleri, savcılık ve yolsuzlukla mücadele kurumları dahil olmak üzere pek çok yerel makamları desteklemiştir. Bkz. EUAM Ukraine, Our mission, Field Offices, General information, <https://www.euam-ukraine.eu/our-mission/regional-presences-2/general-information/>, (09.12.2021).

Merkezinde görevlendirilen EUROGENDFOR eğitimcileri, görevlerini NTM-A komuta zinciri (Afganistan'daki NATO Eğitim Misyonu) kapsamında yerine getirmişler, ayrıca bir çekirdek uzman grubu, NTM-A Genel Merkezi içindeki diğer eğitim uzmanlarıyla birlikte çalışmıştır. Başlangıçta 196 personelden oluşan bir kuvvetle konuşlandırılan EUROGENDFOR, Mayıs 2011'de Fransa, İtalya, Hollanda, Portekiz, Polonya, İspanya ve Türkiye tarafından sağlanan 400'den fazla birliğe ulaşmış ve bugüne kadarki en önemli EUROGENDFOR angajmanı olmuştur. Kuvvetlerin çekilmesiyle, NTM-A yeniden belirlenmiş ve Aralık 2014'te ISAF misyonunun tamamlanmasının ardından tam güvenlik sorumluluğu ANDSF'ye geçmiş, EUROGENDFOR Tam Destek Misyonu (Resolute Support Mission/RSM) da 1 Ocak 2015'te başlatılmıştır. Hala NATO liderliğinde yürütülen RSM, ANDSF'yi eğitmek, ona tavsiyelerde bulunmak ve yardım etmek için düzenlenen savaş dışı bir misyon olarak tanımlanmaktadır. Ana faaliyet alanı “Eğitim, Yardım ve Danışmanlık” yaklaşımı olarak belirlenen misyonunun amacı, Afgan güvenlik kuvvetleri ve kurumlarına Afganistan'ı savunma ve vatandaşlarını sürdürülebilir bir şekilde koruma kapasitesini geliştirmeleri konusunda yardımcı olmak şeklinde açıklanmıştır.⁸¹⁵

EUROGENDFOR 2007-2010 yılları arasında Bosna Hersek'te güvenli bir ortamın kurulmasına katkı sağladıktan sonra 2018 yılından itibaren bu güvenli ortamın sürdürülmesi için bir misyon daha üstlenmiştir. EUROGENDFOR kapsamında bir Fransız uzman, 6 Kasım 2018'de Bosna Hersek Emniyet Teşkilatlarında görevlendirilmiş olup, Aralık 2021 itibari ile diğer üye devletlerin de açık pozisyonlara başvurularının devam etmekte olduğu belirtilmektedir.⁸¹⁶

Orta Afrika'da EUROGENDFOR, öncelikle Mart 2014'ten Mart 2015'e kadar EUFOR RCA kapsamında bir yıllığına, hukukun üstünlüğünü güçlendirmek, kamu düzenini korumak ve jandarma tipi bir Entegre Polis Birimi kurarak başkentin özellikle değişken bir bölgesi olan Bangui'yi istikrara kavuşturmada kilit bir rol oynamakla özel olarak görevlendirilmiştir. Bangui'de kamu düzeni ve toplum destekli polislik müfrezelerinin yanı sıra cezai soruşturma ve istihbarat hücrelerinden oluşan 100'den fazla EUROGENDFOR Polis Memuru görevlendirilerek güvenli bir ortamın

⁸¹⁵ EUROGENDFOR, Where We Are?, Afghanistan, <https://Eurogendfor.org/isaf/> , (08.12.2021).

⁸¹⁶ EUROGENDFOR, Where We Are?, Bosnia & Herzegovina , <https://Eurogendfor.org/eufor-althea-2007-2010/>, (09.12.2021).

sağlanmasına katkıda bulunulmuştur.⁸¹⁷ 16 Mart 2015'te ise AB Konseyi, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde AB Askeri Danışma Misyonu'nu (EUMAM RCA) başlatmış, EUROGENDFOR da bu kapsamda Silahlı Kuvvetler için güvenlik sektörü reformunun hazırlanmasında Orta Afrika Cumhuriyeti yetkililerine tavsiyede bulunmak üzere Mayıs 2015'ten Temmuz 2016'daki görevin sonuna kadar bir Subay görevlendirmiştir.⁸¹⁸ Son olarak AB Konseyi tarafından 16 Temmuz 2016'da Orta Afrika AB Eğitim Misyonu (EUTM RCA) kapsamında EUROGENDFOR tarafından bir veya iki uzmanın sağlandığı belirtilmektedir.⁸¹⁹

Libya'da AB Konseyi'nin Mayıs 2013'te başlattığı AB Entegre Sınır Yönetimi Yardım Misyonu (EUBAM Libya) kapsamında EUROGENDFOR, Eylül 2016'dan itibaren, Operasyon Başkanı, Deniz Sınır Danışmanı ve Göç Danışmanı gibi önemli pozisyonlarda görev alarak katkıda bulunmuştur.⁸²⁰ Bununla birlikte Nisan 2015'te AB Libya Delegasyonu bünyesinde kurulan ve Tunus'taki uluslararası topluluğun ana güvenlik sağlayıcısı ve siyasi-güvenlik dinamikleri bakımından yüksek düzeyde durumsal farkındalık bilgi birikimine sahip olan AB İrtibat ve Planlama Hücresi'ne de (EULPC) destek vermektedir. Bu kapsamda EUROGENDFOR, güvenlik konularının analizinde polise uzmanlık sağlayan ve ayrıca kolluk kuvvetleri uzmanlık alanında olası işbirliklerini kolaylaştıran bir planlayıcı/polis uzmanı görevlendirmiştir.⁸²¹

EUROGENDFOR, Şubat 2018'den itibaren Mali'de BM Çok Boyutlu Entegre İstikrar Misyonu'na (MINUSMA) destek vermek üzere Bamako'da Ciddi Organize Suçlar ve Terörle Mücadeleye Karşı Kriminal İstihbarat Birimi (CIU SOC&CT) olarak görevlendirilmiştir. Söz konusu birim danışmanlık ve eğitimden sorumlu 9 uzman personelden oluşmaktadır.⁸²² Buna ek olarak AB Konseyi'nin OGSP kapsamında 15 Nisan 2014'te başlattığı EUCAP Sahel Mali sivil misyonuna da 15

⁸¹⁷ EUROGENDFOR, Where We Are?, Central African Republic, EUFOR RCA (2014-2015) <https://Eurogendfor.org/eufor-rca-2014-2015/>, (09.12.2021).

⁸¹⁸ EUROGENDFOR, Where We Are?, Central African Republic, EUMAM RCA <https://Eurogendfor.org/eumam-rca/>, (09.12.2021).

⁸¹⁹ EUROGENDFOR, Where We Are?, Central African Republic, EUTM RCA <https://Eurogendfor.org/eutm-rca-2016/>, (09.12.2021).

⁸²⁰ EUROGENDFOR, Where We Are?, Libya, EUBAM Libya (2016-...), <https://Eurogendfor.org/libya-eubam-eulpc/>, (09.12.2021).

⁸²¹ EUROGENDFOR, Where We Are?, Libya, EULPC, <https://Eurogendfor.org/libya-eulpc/>, (09.12.2021).

⁸²² EUROGENDFOR, Where We Are?, Mali, MINUSMA SOC&CT (2018...), <https://Eurogendfor.org/https-minusma-unmissions-org/>, (09.12.2021).

Ocak 2015'ten beri 12-15 personel ile destek vermektedir. Sivil bir misyona yapılan ilk katkı olmasıyla öne çıkan bu destekle EUROGENDFOR, misyon içindeki karargah işlevlerine ek olarak Mali'de yerel güvenlik makamlarının yararına Polis Akademisi, Jandarma Okulu ve Ulusal Muhafız Eğitim Merkezi'nde stratejik düzeyde danışmanlık ve eğitim faaliyetlerini de yürütmeye başlamıştır.⁸²³

EUROGENDFOR'nun yukarıda sayılan tamamlanmış ve aktif görevleri, oluşumu göz önünde bulundurulduğunda bu askeri yapılanmanın AB'nin merkezi, kalıcı bir ordusu olmadığı görülmektedir. Söz konusu oluşum, daha çok OGSP kapsamında gerçekleştirilen askeri operasyonlara ve sivil misyonlara sınırlı bir eğitim ve danışmanlık desteği vermektedir. Ayrıca EUROGENDFOR Antlaşması'nda kullanılacak resmi dilin tarafların dili olacağının belirtilmesi ve aynı zamanda ortak bir çalışma dilinin kullanılabileceği de öngörülmüştür.⁸²⁴ Bu noktada ortak çalışma diline yönelik herhangi bir zorunluluk getirilmemesi, oluşumun özerkliği yönünden olumsuz bir unsur olarak değerlendirilebilir.

3.5.1.4. EUMS (AB Askeri Personeli)

EUMS, EEAS içindeki askeri uzmanlık kaynağıdır. EUMS'nin rolü erken uyarı, durum değerlendirmesi, stratejik planlama, iletişim ve bilgi sistemleri, konsept geliştirme, eğitim ve öğretim ve ortaklıkların desteklenmesini sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. EUMS, HR/VP'nin doğrudan yetkisi altında çalışmaktadır. EEAS'ın askeri bileşeni olan EUMS, kriz yönetimin tüm alanlarında ve aşamalarında kullanılabilmekte; insani yardım, sivil koruma, güvenlik sektörü reformu, vatandaşların istikrara kavuşturulması ve tahliye edilmesinden barışı koruma ve barışı uygulama gibi daha karmaşık askeri operasyonlara kadar destek verebilmektedir. Üye devletlerle birlikte AB'nin askeri bakımdan hareket etmesini sağlaması nedeniyle AB'nin diplomatik kaldırıcını güçlendiren bir unsur olarak değerlendirilmektedir. AB Askeri Komitesi ve EEAS ortaklarıyla uyum içinde, ordunun operasyonlarını ve

⁸²³ EUROGENDFOR, Where We Are?, Mali, EUCAP Sahel Mali (2014...), <https://Eurogendfor.org/eucap-sahel-mali-2014/>, (09.12.2021).

⁸²⁴ Treaty of EUROGENDFOR, Article 38, s.16.

görevlerini sahadaki sivil ortaklarıyla birlikte yürütebileceği koşulları yaratmaktadır.⁸²⁵

EUMS'nin organizasyon yapısı; bir çok müdürlüğü içinde bulundurmakta ve bu müdürlükler de Genel Müdür Yardımcısı ve Genelkurmay Başkanı (DDG/COS, iki yıldızlı bir general/Kumamiral) tarafından desteklenen bir Genel Müdür (üç yıldızlı bir general olan DGEUMS) tarafından yönetilmektedir.⁸²⁶

Kavramlar ve Yetenekler Müdürlüğü; kriz yönetimi tatbikatları, eğitim, analiz ve öğrenilen dersler dahil olmak üzere EUMS kavramları, doktrini, yetenek planlaması ve yetenek geliştirmeden ve Avrupa Savunma Fonu ile işbirliğinden sorumludur. Söz konusu müdürlük, AB askeri kavramları arasında tutarlılığı sağlamakla görevlendirilmiş olup, bu görevler kriz yönetimi prosedürleri ile ilişkilendirilmiştir.

İstihbarat Müdürlüğü, erken uyarı ve durum değerlendirmesinde istihbarat girdisi sağlayarak EUMS planlamasına katkıda bulunmaktadır. Operasyon Müdürlüğü, Lansman sonrası stratejik kriz müdahale planlaması dahil olmak üzere AB liderliğindeki askeri kriz yönetimi operasyonlarını planlamak, bilinçli karar vermeyi desteklemek için erken askeri değerlendirme ve planlama dahil olmak üzere stratejik ilerleme ve kriz müdahale planlaması geliştirmek; tüm OGSP operasyonlarını izlemek ve özerk bir operasyon planlamak ve yürütmek için kapasite oluşturmakla görevlidir.

Lojistik Müdürlüğü, lojistiğin fonksiyonel alanlarındaki tüm konularda odak noktası olarak hizmet vermek, lojistik planlama uzmanlığı sağlayarak EUMS Planlamasına katkıda bulunmak, lojistik kavram ve doktrininden sorumlu olmak, kriz müdahale planlaması ve değerlendirmesinin lojistik unsurunu sağlamak operasyonlar ve tatbikatlar için ve EUMS'ye idari destek sağlamakla görevlendirilmiştir.

İletişim ve Bilgi Sistemleri & Siber Savunma Müdürlüğü; Stratejik ve operasyonel düzeyde bilgisayar destekli teknolojiler ve siber savunma planlama uzmanlığının sağlanması yoluyla EUMS çekirdek planlama yeteneğine katkıda bulunmakla görevlendirilmiştir.

⁸²⁵ EEAS, The European Union Military Staff (EUMS), [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20\(EUMS\)](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20(EUMS)), (08.12.2021). (EUMS Web Site).

⁸²⁶ EUMS Web Site.

ACOS Sekronizasyon birimi, Genelkurmay Başkanına EUMS iç süreçlerinin ve bilgi akışlarının koordinasyonu ve senkronizasyonunda yardımcı olmak gibi konularda görevlendirilmiştir.

ACOS Dış İlişkiler Birimi, EEAS Yönetim Müdürlükleri ve Kriz Yönetimi ve Planlama Müdürlüğü ile yakın işbirliği içinde tüm EUMS'nin dış ilişkileri için politika geliştirmek ve askeri boyutunu korumakla görevlidir. Bu görev, Uluslararası Örgütler, Stratejik Ortaklar ve Üçüncü Devletler ile askeri işbirliğini koordine etmeyi de içermektedir.

SHAPE'te AB Biriminin görevi, Berlin Plus düzenlemeleri kapsamında NATO ortak varlıklarına ve yeteneklerine başvuran AB operasyonlarına hazırlanmak ve kriz yönetiminde stratejik ortaklıklarını somutlaştırarak NATO ve AB arasında tam şeffaflığa katkıda bulunmakla görevlendirilmiştir.

Mayıs 2022 itibari ile askeri operasyonlar başlığında da sözü edildiği gibi AB'nin dünya çapında yürütmekte olduğu mevcut 7 askeri operasyonu ve 11 sivil misyonu kapsamında yaklaşık 4.000 askeri ve sivil personel görev yapmaktadır.⁸²⁷

Genel olarak askeri yapılanmaların tümüne bakıldığında AB'nin bu alandaki en önemli eksiğinin, özerk bir operasyonel karargah geliştirememiş olduğu görülmektedir. Nitekim etkili ve özerk bir Avrupa savunmasının, kalıcı bir askeri yapılanma ve komuta-kontrol (C2) alt yapısı ile doğrudan bağlantılı olduğu ileri sürülmektedir. Bugüne kadar AB, üye ülkelerin farklı ulusal çıkarları nedeniyle hiçbir zaman özerk bir ordu karargahı kuramamışlardır. Bu konuda Fransa AB'nin stratejik ve operasyonel planlama bağlamında askeri yapılanmalarının ve C2 kapasitesinin desteklenmesi için askeri bir karargah kurulmasını desteklerken Birleşik Krallık NATO'nun hali hazırdaki yapılarını kullanmaktan yana olmuştur. Almanya ise sivil-asker planlamasına ve C2'ye odaklanmayı tercih ederek, NATO'nun mevcut yapılarının tekrarlanmasından kaçınmak gerektiğini belirterek ortada bir konum almıştır. Sonuç olarak AB, askeri operasyonların yürütülmesinde net bir komuta zinciri olmadığından, tamamen NATO'ya veya ulusal varlıklara bağımlılığını sürdürmektedir.⁸²⁸

⁸²⁷ EEAS, EU Missions and Operations, 2022.

⁸²⁸ Meijer and Brooks, 2021, ss.29-30.

3.5.2. Askeri Kapasite

AB'nin askeri kapasitesi, en önemli tehdit kaynağı olan Rusya ile mücadele edebilmesini sağlayacak kara savaşının unsurları ve küresel olarak gündem belirleyici bir aktör olmak bakımından kuvvet aktarımını ilgilendiren alan dışı (sınır ötesi) kabiliyetler olarak iki başlıkta incelenecektir. Bu iki alanda AB'nin askeri kapasitesinin mevcut durumu konuşlandırılabilirlik, hareketlilik, sürdürülebilirlik ve etkin müdahale gibi kriterler göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. AB'nin Rusya'ya karşı savunma ve caydırıcılık bakımından en önemli araç, konvansiyonel savaş kapasitesi olarak belirlenmiştir. Nitekim konvansiyonel askeri kapasite, devletlerin birçoğu için kendine karşı tehdit oluşturan düşmanların, kendilerinin aleyhine olabilecek girişimlerden caydırma aracı olarak görülmektedir.⁸²⁹

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünü belirleyecek olan askeri kapasitesi hakkında fikir yürütmek için, daha çok Rus tehdidine ve konvansiyonel kara savaşına odaklanan senaryoya dayalı analize ek olarak, AB için çok daha zor olan ve AB'nin Asya ve Afrika gibi daha uzak bölgelere "kuvvet aktarımı" yapma olanaklarının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya'nın görünüşte Çin etkisini dengelemek için Hint-Pasifik bölgesinde güvenlik işbirliğini yoğunlaştırmayı amaçlayan ve imzacı ülkelerin adını taşıyan üçlü bir ortaklık antlaşması olan AUKUS'u (Australia-United Kingdom-United States) duyurmasından sonra bu alandaki stratejik özerklik tartışmaları yeniden gündeme gelmiştir. AUKUS, çeşitli politika alanlarında işbirliğini de öngörmüş olmasına rağmen, bunun temel unsuru ABD yapımı nükleer denizaltıların Avustralya'ya sağlanmasıdır. Antlaşmadan sonra Avustralya, Fransa'dan on üç dizel elektrikle çalışan denizaltı alımı için önceden var olan bir sözleşmeyi aniden iptal etmiş ve böylece AUKUS, AB üyeleri arasında diplomatik bir kargaşaya yol açmıştır. AB üye devletleri her olayda olduğu gibi geleneksel olarak AUKUS'a da farklı tepkiler vermiş; bazıları Fransa'ya destek olurken, diğerleri Paris'in kendi tercihlerini AB arenasına yansıttığını öne sürerek Fransa'nın öfkeli tepkisini eleştirmiştir.⁸³⁰

⁸²⁹ Sönmezoğlu, 2012, s.567.

⁸³⁰ Marta Marafona, European Reactions to AUKUS and Implications for EU Strategic Autonomy, *Istituto Affari Internazionali*, Joint Brief, Sayı:5, November 2021, ss.3-4.

AUKUS'un, temel olarak Fransa'nın Pasifik'teki askeri varlığına rağmen oluşturulmuş olması Fransa'yı hayal kırıklığına uğratmış olsa da AB'nin kendisinin de bölgede önde gelen aktörler olarak görülmediğini ortaya çıkardığı şeklinde yorumlanmıştır. Üstelik bu ortaklığın, AB'nin Hint-Pasifik stratejisini yayınladığı günle aynı zamanda duyurulmasının da bu argümanı açıkça doğruladığı ileri sürülmüştür. Dolayısıyla Çin'in yükselen gücünü askeri anlamda dengelemek amacıyla sert bir politika aracı olarak oluşturulan AUKUS'un AB'yi stratejik olarak ya Çin ile ekonomik bağlarını güçlendirecek dengeleme politikası uygulamaya ya da Hint-Pasifik bölgesinde dikkate alınmak için askeri unsurlara destek olmaya zorlayacağı öngörülmektedir. Her iki durumda da AUKUS'un AB için, askeri gücünü arttırmasının zamanının geldiğini gösteren önemli bir işaret olarak kabul edilmesinin yanlış olmayacağı da belirtilmiştir. Bu bağlamda AB'nin askeri kapasitesini, özellikle son zamanlarda Hint-Pasifik bölgesinde yoğun olarak artan rekabette kendini önemli bir aktör olarak kabul ettirebilmesi için, stratejik nakliye unsurları, güdümlü füzeler, donanma gücü, keşif uçağı, dronlar ve bunların siber unsurlarla bileşimi gibi kuvvet aktarımına dayalı yetenekler bakımından da değerlendirmek gereklidir.⁸³¹

Ayrıca teknolojinin savunma sanayiine yansması sonucunda AB'nin askeri kapasitesini yukarıda sözü edilen iki temel senaryo üzerinden değerlendirirken yalnızca sayılara odaklanan bir analizin hatalı olacağı; bu nedenle yapısal sorunlar üzerinden AB'nin kapasite eksiklerine odaklanmanın daha doğru sonuçlara götüreceği de konunun uzmanları tarafından önemli bir gerçeklik olarak dile getirilmiştir. Bu bağlamda örneğin sahip olunan tank sayısından ziyade bu tankların kullanılabilir ya da konuşlandırılabilir durumda olup olmadığı daha büyük önem taşımaktadır. Zira tek tek üye ülkelerin toplam askeri kapasiteleri alt alta koyulup toplandığında AB'nin gerek savunma harcamaları gerekse askeri kapasitesi birçok alanda Rusya'dan fazla çıkacaktır. Ancak yedek parça eksikliği ya da siber bağlantı eksiklikleri nedeniyle etkin olarak kullanılamayan kapasitenin ne caydırma ne de kuvvet aktarımı konusunda stratejik özerkliğe sahip bir küresel güç oluşturmak için yeterli olmayacağı net olarak rapor edilmiştir.⁸³²

⁸³¹ Marafona, ss.5-6.

⁸³² Valerio Briani, The Costs of Non-Europe in The Defence Field, Centro Studi sul Federalismo (CSF) and the Istituto Affari Internazionali (IAI), April 2013, https://www.iai.it/sites/default/files/CSF-IAI_noneuropedefence_april2013.pdf, (13.12.2021);

Aşağıda öncelikle etkin bir askeri kapasiteden söz edilebilmesi için bu kapasitenin sahip olması gereken birkaç çok önemli kriter kısaca tanımlanmış; daha sonra bu kriterler çerçevesinde sırasıyla önce Rus tehdidi daha sonra bölgelerarası kuvvet aktarımı senaryoları üzerinden bu kapasitelerin karşılaştırmalı analizleri değerlendirilmiştir. Bu çerçevede askeri kapasitenin tüm unsurlarını içinde barındıran sayısal değerlere değil, daha çok bu sayısal değerleri analiz edip yapısal sorunları ortaya koyan sonuçlara odaklanılmıştır.

3.5.2.1. Askeri Kapasitenin Ölçütleri

3.5.2.1.1. Kuvvet Yapısı

Kuvvet yapısı, genel olarak savunma kapasitesini oluşturan birliklerin sayısı, büyüklüğü ve bileşimini ifade etmekte olup, tümen, gemi ya da filo gibi terimlerle somut olarak ortaya koyulabilmektedir.⁸³³ Kuvvet yapısı, genellikle modernizasyon ölçütüyle birlikte değerlendirildiğinde daha anlamlı bulunmaktadır. Örneğin ABD, ulusal askeri stratejisini ve büyük stratejisini desteklemek için kuvvet yapısında birçok askeri güç bulundurmaktadır. Bunların da ordu, donanma, hava kuvvetleri, deniz piyadeleri ve sahil güvenlik olmak üzere beş alanda hizmet veren hava, uzay, deniz, kara, nükleer ve istihbarat yeteneklerini içerdiği belirtilmektedir. Bu kuvvet yapısı ile ABD'nin kısıtlamaya dayalı bir stratejiye geçiş yapması durumunda, nükleer olmayan yeteneklerinde önemli kesintilere gidebileceği, ancak aynı zamanda gelecekteki ABD askeri çabalarının deniz, hava ve uzay yetenekleri lehine yeniden dengeleme yapması gerekeceği tespit edilmiştir.⁸³⁴ Dolayısıyla kuvvet yapısı zamanla, dünyada meydana gelen yapısal dönüşümlerle ve ortaya koyulan stratejik hedeflerle bağlantılı teknolojik gelişime de uygun olarak değişebilecektir.

Maxx Bergmann, James Lamond and Siena Cicarelli, "The Case For EU Defence-A New Way Forward for Trans-Atlantic Security Relations", 01.06.2021, **The Center For American Progress**, <https://www.americanprogress.org/article/case-eu-defense/> (13.12.2021); Timothy Ogden, "Why the Armed Forces of Europe isn't possible", **NEWEUROPE**, 30.06.2020, <https://www.neweurope.eu/article/why-the-armed-forces-of-europe-isnt-possible/>, (13.12.2021).

⁸³³ James Jay Carafano, "Measuring Military Power", **Strategic Studies Quarterly**, Cilt: 8, Sayı:3, Yıl:2014, Austere Defense Special Edition, ss. 11-18, s.16.(Carafano, 2014); United States General Accounting Office, Report to the Chairman, Committee on Armed Services House of Representatives, "Measuring Military Capability Progress, Problems, and Future Direction", February 24,1986, Washington, D.C., s.7. (Measuring Military Capability Progress, 1986).

⁸³⁴ Posen, 2014, s.144.

Çok uluslu kuvvet yapısına örnek olarak NATO kuvvet yapısı, belirli hazırlık kriterleri altında kalıcı veya geçici olarak İttifak'ın emrine verilen müttefik ulusal ve çok uluslu kuvvetlerinden ve karargahlarından oluşmaktadır. Bunlar, operasyonları yürütme ve sürdürme gereksinimlerini karşılamak için yüksek derecede esnekliğe sahip olan bir kuvvet havuzu olarak da tanımlanmaktadır. Karargah ve kuvvetler, tüm operasyonları yürütmek için gereken esnekliğin sağlaması ve Müttefik Kuvvetlerin NATO komutanlarına katılabilmesi için, hazırlık seviyelerini yansıtan Yüksek Hazırlıklı Kuvvetler ve Alt Hazırlık Kuvvetleri olmak üzere iki alt bölüme ayrılmaktadır. Yüksek Hazırlık Kuvvetlerinin hazır olma durumunun 0 ila 90 gün arasında değişmesi ve acil müdahale yeteneklerini içermesi gerekmektedir. Alt Hazırlık Kuvvetlerinin de 91 ila 180 gün arasında hazır olma aralıklarıyla rapor edilmesi ve normalde konuşlandırılmış Karargahları ve kuvvetleri sürdürülebilir kılmak için kullanılmalıdır.⁸³⁵ Dolayısıyla çok uluslu bir kuvvet yapısının değerlendirilmesinde bu kuvvet yapısını oluşturan birimler kadar bu birimlerin operasyonu yürütebilecek esnekliğe sahip olması ve başlatılan bir operasyonu sürdürebilmeye de hazırlıklı olması gerekli görülmektedir.

3.5.2.1.2. Konuşlandırılabilirlik (Readiness/ Deployment)

Bir askeri gücün başarılı bir şekilde konuşlandırılması, bölgesel bir tehdide yanıt olarak birliklerin ve malzemelerin hareketini ve bu gücü askeri hedefe ulaşılan kadar sürdürme yeteneği olarak tanımlanmıştır.⁸³⁶ Örneğin ABD ordusu konuşlandırılmayan askerlerle başa çıkabilmek için bir takım konuşlandırılabilir asker kriteri yayınlamıştır. Buna göre askeri bir operasyonda konuşlandırılacak askerlerin yasal ve tıbbi olarak, zorlu iklim ve arazi koşullarında çalışabilir, taşımakla yükümlü olduğu silahları kullanabilir, bireysel savaşçı görevlerini yerine getirebilir, zırh, kask, göz koruması, eldiven ve kimyasal veya biyolojik koruyucu ekipman giyerek çalışabilir kapasitede olması beklenmektedir. Askeri konuşlandırılabilirlikle ilgili bu politika uyarınca ABD, altı aydan fazla veya 12 aylık bir süre içinde art arda altı aydan fazla konuşlandırılmayan askerleri idari olarak ayırmak için işlem

⁸³⁵ NATO Website, The NATO force structure, 13 Feb. 2015, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69718.htm, (17.01.2022).

⁸³⁶ RAND Corporation, Topics, Military Force Deployment, <https://www.rand.org/topics/military-force-deployment.html>, (12.01.2022).

yapacağını duyurmuştur.⁸³⁷ Dolayısıyla günümüzde askeri kapasitenin sayısal olarak üstün olması değil, bu kapasitenin kullanılabilir olması daha büyük önem taşımaktadır.

3.5.2.1.3. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, askeri kuvvetlerin kalıcı gücü veya kuvvetlerin ne kadar süre savaşıma devam edebileceği ile ilgilidir ve operasyonlar sırasında konuşlandırılmış kuvvetleri yeniden ikmal etme kabiliyetini içermektedir. Genel olarak ordunun konuşlandırma ve konuşlandığı kuvvetleri sürdürülebilir kılma alanlardaki performansının, hem personelin hem de malzemenin miktar ve durumundan ve ordunun bu kaynakları koruma, taşıma ve dağıtma yeteneğinden etkilendiği tespit edilmiştir.⁸³⁸

Mevcut askeri kapasitenin yedek parça ve donanımlarının, bazılarının verimli kullanılabilmesi için gerekli olan bilgi ve becerinin doğrudan veya dolaylı olarak sağlanabilmesi etki sürecinin sürekliliğini sağlayacağı için büyük önem taşımaktadır.⁸³⁹ Dolayısıyla sadece yeterli askeri kapasiteye sahip olmak değil, bu kapasitenin etkili ve verimli kullanılarak sürdürülebilir kılınmış olması da göz önünde bulundurulması gereken ciddi bir kriterdir.

Sürdürülebilirlik, askeri çabaları desteklemek için gerekli olan hazır kuvvet, malzeme ve sarf malzemelerinin sağlanması ve sürdürülmesinin bir işlevi şeklinde de tanımlanmıştır.⁸⁴⁰ Bu bağlamda konuşlandırılmış askeri varlıkların sürekliliğini sağlayacak olan bilgi birimi, teknolojik donanım da bu varlıkların kullanıcılarının ve bakım personelinin uzmanlığı ve koordinasyonu ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle askeri personelin sayısının çok olması değil, uzman olması ve sahada askeri yetenekleri sürdürülebilir kılabilmesi daha büyük önem taşımaktadır.

⁸³⁷ Matthew Cox, Army Releases Deploy-or-Out Rules for Administratively Sidelined Troops, Military.com, 13 Nov 2018, <https://www.military.com/daily-news/2018/11/13/army-releases-deploy-or-out-rules-administratively-sidelined-troops.html>, (14.12.2021).

⁸³⁸ United States General Accounting Office, Report to the Chairman, Committee on Armed Services House of Representatives, "Measuring Military Capability Progress, Problems, and Future Direction", February 24, 1986, Washington, D.C., ss.7-9. (Measuring Military Capability Progress, 1986).

⁸³⁹ Sönmezoglu, 2012, s.569.

⁸⁴⁰ Carafano, 2014, s.16.

3.5.2.1.4. Etkin Müdahale (Modernizasyon)

Etkin müdahale veya modernizasyon, askeri kapasiteye ait birimlerin, silah sistemlerinin ve ekipmanın teknik karmaşıklığı ile ilgili görülmektedir.⁸⁴¹ Günümüzde etkin müdahale unsurları, hibrit tehditlere karşı karmaşık uydu sistemlerinin diğer askeri kapasite unsurlarıyla birlikte koordineli olarak kullanılması ile yakından ilgilidir. Nitekim genel olarak kuvvet yapısı ile modernizasyonun birlikte değerlendirilen bir askeri kapasite ölçütü olduğu kabul edilmektedir.⁸⁴² Genel olarak askeri modernizasyonun amaçları; herhangi bir yetenek açığını kapatmak, niteliksel olarak geliştirilmiş bir yetenek sağlamak ve/veya maliyetleri azaltmak şeklinde açıklanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda modernizasyonun, genellikle bir platform, silah veya sistem gibi mevcut bir askeri teknolojinin, önemli ölçüde daha yetenekli, hatta dönüştürücü olanla değiştirilmesini gerektirdiği belirtilmiştir. Ayrıca modernizasyonun askeri donanımdan daha fazlası olduğu ve askeri kapasitede önemli bir artış elde etmek için, yeni ögenin uygun bir organizasyon, hareket konsepti, bir dizi taktik, komuta ve kontrol sistemi ve destekleyici altyapı ile entegre olması da gerekli görülmektedir.⁸⁴³

Savunma konusunda modernizasyonun sağlanarak etkin müdahalenin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle hangi silah sistemlerinin modernize edileceği, bunlardan kaç tane satın alınacağı ve başka hangi kuvvet yapısının değiştirileceği gibi konularda karar verilmesi gerekli görülmektedir.⁸⁴⁴ Üstelik ABD 2018 Ulusal Güvenlik Stratejisinde de belirtildiği gibi, güvenlik ortamı hızlı teknolojik gelişmelerden ve savaşın değişen karakterinden oldukça etkilenmektedir. Yeni teknolojiler geliştirme dürtüsü amansız bir şekilde daha fazla aktöre yayılmakta ve artan bir hızla ilerlemektedir. Bu bağlamda gelişmiş bilgi işlem, "büyük veri" analitiği, yapay zeka, özerklik, robotik, yönlendirilmiş enerji, hipersonik ve biyoteknoloji gibi gelişmiş teknolojiler, geleceğin savaşlarında belirleyici unsurlar olarak

⁸⁴¹ Carafano, 2014, s.16.

⁸⁴² Measuring Military Capability Progress, 1986, s.9.

⁸⁴³ Daniel Gouré, "Winning Future Wars: Modernization and a 21st Century Defense Industrial Base", The Heritage Foundation, 2019 Index of U.S. Military Strength, ss.61-92, ss.61-62, 04 Oct 2018, <https://www.heritage.org/military-strength-topical-essays/2019-essays/winning-future-wars-modernization-and-21st-century>, (14.01.2022).

⁸⁴⁴ Measuring Military Capability Progress, 1986, s.23.

değerlendirilmektedir.⁸⁴⁵ Dolayısıyla AB'nin askeri kapasitesinin ölçütleri bakımından önemli bir unsurun sağlanması, teknolojinin de hızla geliştiği günümüz şartları dikkate alındığında, bu konuda ortak iradenin hızla ve sıklıkla ortaya koyulmasına bağlı görülmektedir.

3.5.2.2. Kara Unsurlarına Dayalı Konvansiyonel Güç Kapasitesi

Analistler Rusya'nın Avrupa ile bir savaşa girmesi durumunda, A2/AD kapasitesi⁸⁴⁶ ile NATO'nun hava sahası üzerindeki yerel kontrolünü yıpratmayı ya da geçersiz kılmayı amaçladığını ve böylece çatışma durumunda NATO güçlerini, çekişmeli hava desteğiyle bir kara savaşı ortamında faaliyet göstermeye zorladığını ileri sürmektedirler. Bu da olası bir Avrupa-Rusya savaşında kuvvet yapısının kara unsurlarının yani kara direncinin kilit duruma geleceği şeklinde yorumlanmaktadır. Bu bağlamda uzmanlar, özellikle Rusya tehdidinin konvansiyonel bir kara savaşına dönüşmesi durumunda AB'nin buna karşı koyabilecek ya da bunu caydırabilecek askeri kapasitesi hakkında fikir yürütebilmek için üç önemli alandaki askeri kapasite ve yetenekler üzerinde durmaktadırlar. Bunlar, ana muharebe tankları (MBT'ler), zırhlı personel taşıyıcılar (APC'ler) ve ağır silahlar olarak tespit edilmiştir.⁸⁴⁷ Bununla birlikte günümüzde gelişen teknoloji bağlamında siber savaş ve dron savaşları da konvansiyonel savaş bünyesinde değerlendirilmektedir.⁸⁴⁸ Bu nedenle konvansiyonel savaş unsurlarının siber unsurlarla bileşimi konusundaki yetenekler çok daha belirleyici duruma gelmiştir.

Öncelikle kuvvet yapısının kara unsurları bakımından büyük önem taşıyan aktif askeri personel sayıları değerlendirildiğinde, AB'nin 2015 yılında 7 askeri

⁸⁴⁵ Jim Mattis, Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge, **The Department of Defense United State of America**, 2018, s. 3, <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>, (14.01.2022) .

⁸⁴⁶ Son yıllarda A2/AD teknolojilerinin geliştirilmesi özellikle hava gücünün kendinden beklenen sonuçları veremeyeceği yönündeki kaygıları arttırdığı söylenmektedir. Ancak yine de sahada yaşanan tecrübeler ve hava gücünün tarihsel gelişimi dikkate alındığında, A2/AD teknolojisine rağmen, taarruz eden taraf bakımından caydırıcılığını sürdürmeye devam edeceği öngörülmüştür. Bkz. Sıtkı Egeli, Hava Gücünün Tarihi Gelişimi: Nitelikler, Bileşenler, Görevler ve Etkinlik Açısından Bir Değerlendirme, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt:17, Sayı:38, Yıl:2021, ss.603-638, s.632.

⁸⁴⁷ Meijer and Brooks, 2021, s.24.

⁸⁴⁸ Ebru Canan Sokullu, Savaş Türleri, **Güvenlik Yazıları Serisi**, Sayı:22, Ekim 2019, https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/11/SavasTurleri_EbruCananSokullu_v.1.pdf, s.6. (03.12.2021).

operasyon ve 10 sivil misyonu yönetmek üzere 6.000 askeri personeli konuşlandırılmış olmasına rağmen⁸⁴⁹ 2022 yılına bakıldığında 7 askeri operasyon ve 11 sivil misyon kapsamında 4.000 askeri personeli konuşlandırabildiği görülmektedir.⁸⁵⁰ AB'nin askeri güç bakımından en güçlü olduğu kabul edilen üye ülkelerinden Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Birleşik Krallık ve Polonya'nın ayrı ayrı aktif ordularındaki asker sayıları 1990-2020 yılları arasında giderek düşüş göstermiş, 1990 yılında bu ülkelerin toplam asker sayısı 2.213.150 iken, 2020 yılında 943.150'ye düşmüştür. Kaldı ki Birleşik Krallık Brexit süreci ile AB üyeliğinden çekilmiştir. 1990-2020 yılları arasında tüm Avrupa güçlerinin aktif ordularının % 65, toplam ordu rezervlerinde % 85 oranlarında daha çarpıcı azalmalar olduğu tespit edilmiştir.⁸⁵¹ Rusya'nın aktif ordularındaki asker sayısı ise 2020 yılı verilerine göre 900.000 olarak tespit edilmiştir.⁸⁵²

Sayısal verilere göre 2020 yılı itibarı ile AB'nin Birleşik Krallık dahil toplam aktif asker sayısı ile tek başına Rusya'nın aktif asker sayısı arasında 43.150 asker farkı vardır. Aradaki sayısal farkın bu kadar derin olmasının yanında askeri personelin uzmanlık durumu ve kullanılan teknolojiye hakimiyeti, siber unsurlarla bileşimi dikkate alındığında NATO kabiliyetleri olmadan AB'nin kendini savunma kapasitesinin Rusya karşısında ne kadar zayıf olduğu daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Askeri personel sayısındaki bu azalma ve uzmanlaşma eksikleri yanında gerekli finansal kaynakları tahsis etmedeki ve yeterli sayıdaki uzman personeli işe almada ve eğitmede karşılaşılan zorluklar önemli sorunlardan biri olarak tespit edilmiştir. Buna göre konuşlandırılabilirlik için özellikle gelişmiş silahları kullanabilecek uzman askeri personelin sağlanması yalnızca birinci aşama olarak kabul edilmektedir. Teknolojik silahların bilgi toplama, koordinasyon ve görevlendirme aşamalarını içinde bulunduran bir bütün olarak kullanılması gerekliliği; ikinci aşamada bunları kullanacak olan askeri personelin eğitimini de gerekli kılmaktadır. Bu silahları etkin bir şekilde kullanmak için gereken becerilerin

⁸⁴⁹ EEAS, Archives, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/structures-instruments-agencies/eu-military-staff/documents/web_version_eums_september_2015-jol_en.pdf (14.12.2021).

⁸⁵⁰ EEAS, EU Missions and Operations, 2022.

⁸⁵¹ Meijer and Brooks, 2021, s.28.

⁸⁵² Chapter Two: Comparative defence statistics, The Military Balance, Cilt:120: Sayı:1, ss.21-27, s.26.

geliştirilmesi oldukça uzun bir zaman almaktadır. Buna ek olarak operasyonel kültürlerin, hazırlık seviyelerinin ve hatta konuşulan dillerin de farklı olması dikkate alındığında AB'nin uzman personel açığını kapatması çok daha uzun yıllar alacaktır.

853

NATO'nun Avrupa'daki aktif askeri personel sayısına bakacak olursak, 2017 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre bu sayının toplam 3.4 milyon olduğu tespit edilmiştir. Ancak Rusya'ya karşı en büyük tehdit algısı olan NATO'nun doğu kanat ülkelerinde bu sayının yarım milyona, Baltık bölgesindeki üye ülkelerde ise çoğu Polonya silahlı kuvvetlerinde bulunan 126.000'e düştüğü ortaya koyulmuştur.⁸⁵⁴ Bu bağlamda AB'nin Rusya'ya karşı askeri mücadelesinde özellikle Baltık ülkeleri söz konusu olduğunda askeri personel sayısı bakımından NATO unsurlarının da yeterli olmadığı görülmektedir.

AB'nin en önemli tehdit unsuru olduğu belirtilen Rusya ile ilgili güncel gelişmelere bakıldığında, Rusya'nın Aralık 2021 itibarı ile Ukrayna sınırına 100.000 asker konuşlandığı söylenmektedir. Buna karşılık AB'nin Stratejik Pusula Taslağı belgesinde stratejik etkinleştiriciler tarafından desteklenen 5.000 askere kadar bir AB Hızlı Konuşlandırma Kapasitesi geliştirmeyi hedeflediği görülmektedir.⁸⁵⁵ AB'nin bürokratik engeller karşısında bu hedefe ulaşabileceği dahi şüpheli iken Mart 2020'de yayınlanan bir raporda Polonya ve üç Baltık ülkesinde (Estonya, Letonya ve Litvanya) sağlam bir caydırıcılığın oluşturulabilmesi için güçlü bir takviye stratejisi ile desteklenmesi gerektiği de kabul edilmiştir. Baltık bölgesinin, bölgeye gelen kuvvetleri kabul etmek ve yerleştirmek ve gelen kuvvetleri uzun süre burada tutmak için destekleyici lojistik altyapısından da yoksun olduğu dikkate alındığında NATO'nun bu bölgede askeri hareket gereksinimlerinin çok büyük ve kapsamlı olacağı, Avrupa'nın da ulaşım altyapısı, önceliklendirme ve koordinasyon çabaları için büyük bir zorluk çekeceği öngörülmektedir.⁸⁵⁶

⁸⁵³ Meijer and Brooks, 2021, ss.28-29.

⁸⁵⁴ Bryan Frederick, Matthew Povlock, Stephen Watts, Miranda Priebe and Edward Geist, **Assessing Russian Reactions to U.S. and NATO Posture Enhancements**, RAND Corporation, Santa Monica, Calif, 2017, s.7.

⁸⁵⁵ Strategic Compass, 2021.

⁸⁵⁶ Ben Hodges, Ray Wojcik and Tony Lawrence, Until Something Moves: Reinforcing the Baltic Region in Crisis and War, International Centre for Defence and Security, 31 March 2020, <https://icds.ee/en/until-something-moves-reinforcing-the-baltic-region-in-crisis-and-war/>, (15.12.2021).

1990-2020 yılları arasındaki IISS verilerine göre, Avrupa'nın toplam MBT sayısının %85; toplam APC sayısının %64 oranında düştüğü ve ağır silahlarının da %56 azaldığı tespit edilmiştir. Bununa birlikte Brexit nedeniyle AB'nin, askeri kapasitesinin %20'sini ve savunma sanayii yeteneklerinin %40'ını kaybedebileceği öngörülmektedir. Kaldı ki, AB savunması için ciddi derecede önemli olan istihbarat, gözetleme ve keşif yapan ağır İnsansız Hava Araçları (Unmanned Aerial Vehicle/İHA)'ların %53'ünü; havadan erken uyarı ve kontrol uçakları ve helikopterlerin %42'sini; elektronik istihbarat uçaklarının %38'ini Birleşik Krallık sağlamaktadır. Ayrıca Birleşik Krallık'ın modern askeri kapasitesi ile kanıtlanabilir bir küresel erişime ve varlıklarını etkin bir şekilde kullanma geçmişine sahip bir ülke olarak Avrupa savunmasından çekilmesiyle AB'nin küresel aktörlüğünün etkisi ve güvenilirliğinin de bundan önemli derecede etkileneceği belirtilmektedir.⁸⁵⁷

2020 yılı verilerine bakıldığında Rusya'nın yaklaşık 2.840 MBT'si⁸⁵⁸ bulunmaktayken, AB'nin büyük ve güçlü üyeleri arasında kabul edilen Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Birleşik Krallık ve Polonya'nın toplam MBT sayısı 1.827 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca Almanya'nın sahip olduğu MBT'lerin yedek parça eksikliği nedeniyle sadece %39'unun kullanılabilir olduğu; kullanılabilir olanlarının da önemli ölçüde eski olduğu, PUMA piyade savaş araçlarının sadece dörtte birinin çalışabilir durumda olduğu, denizaltılarının kullanılamaz durumda olduğu ve Eurofighters ve Tornado uçak filolarının yarısından daha fazlasının uçuş kabiliyetinin olmadığı da ortaya koyulmuştur. Yapılan bu tespitler sonucunda, Avrupa'nın en büyük güçlerinden biri olarak kabul edilen Almanya'nın büyük oranda savaşa hazırlık eksikleri olduğu ve bunun sürdürülebilirlik anlamında oldukça zor bir süreçten geçmesi gerektiği ileri sürülmektedir.⁸⁵⁹

Avrupa'da MBT'lerin işlevsel bir durumda olmaması, Avrupa savunmasının hem güvenilirliğini hem de etkinliğini baltalayan önemli bir sorun olarak görülmektedir. Mevcut MBT'lerin sayısındaki büyük azalmanın yanı sıra, toplam hizmet içi platformların yarısının da önümüzdeki beş yıl içinde aşamalı olarak

⁸⁵⁷ Peter Round, Bastian Giegerich, Christian Mölling, "European strategic autonomy and Brexit, IISS, June 2018, London, s. 3, <https://www.iiss.org/-/media/images/comment/military-balance-blog/2018/june/european-strategic-autonomy-and-brexit-iiss-dgas.pdf>, (16.12.2021).

⁸⁵⁸ Military Balance, Chapter Five, 2021, s.192.

⁸⁵⁹ Meijer and Brooks, 2021, ss.25-26.

kullanımdan kaldırılması, ağırlıklı olarak Alman yapımı Leopard ve Fransız yapımı Leclerc tanklarının 2030'a kadar çalışabilir olduğu ve sadece birkaçının 2040'a kadar hizmet verebileceği öngörülmektedir. Bununla birlikte Avusturya, Çekya, Kıbrıs, Letonya, Slovenya ve Slovakya gibi bazı AB üye devletlerinde, önümüzdeki yıllarda eski tankların kullanımdan kaldırılmasına ihtiyaç duyulduğu ve bunun da çoğu Sovyet dönemi tankları olan tüm MBT filolarının görevden alınması anlamına geldiği belirtilmektedir.⁸⁶⁰

Büyük Avrupa güçlerinden Fransa, Almanya, İtalya, İspanya, Birleşik Krallık ve Polonya'nın 2020 yılı itibarı ile toplam APC sayısı, 6.052 olarak tespit edilmiştir.⁸⁶¹ 2016 yılında Rusya'nın en yaygın manevra biriminin Motorlu Piyade Tugayı (Motor Rifle Brigade/MRB) olduğu ve bunun da genellikle 3.000- 4.000 asker ile yaklaşık 100 (MBT), (APC) veya Zırhlı Piyade Savaş Aracından (Armored Infantry Fighting Vehicle/AIFV) oluştuğu tespit edilmiştir. 2016 Ağustos ayında hazır olmayan bu MRB'lerin hızla oluşturulması, Rusya'nın saldırı kapasitesini arttırmak istediğini ortaya koyan bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Nitekim 2016'nın ikinci yarısından sonra oluşturulan bu MRB'lerin yaklaşık yarısının, 220-240 AIFV/APC içerdiği belirtilmektedir ki bu da 2014'tekinden 90-100 kat daha fazla bir kapasite genişlemesi olarak yorumlanmaktadır.⁸⁶²

Mart 2016'da Putin'in, siyasi bir oyun ya da bir propaganda olarak, Rus muharip kuvvetlerini Suriye'den çektiği ve aylar içinde, özellikle Eylül 2015 ile Ağustos 2016 arasında, Suriye'deki askeri operasyonlarını hızlandırdığı ileri sürülmektedir. Buna göre Rusya, Suriye hava limanlarından kalkan güçlendirilmiş karma kapasiteli bir avcı-bombardıman filosu; takviye edilmiş birlik ve zırhlı araç tugayından, muharebe danışmanlarından ve özel operatörlerden, elektronik harp sistemlerinden oluşan bir kara muharebe unsuru; yoğun bir mobil hava savunma

⁸⁶⁰ Ester Sabatino, EU Defence: Franco-German Cooperation and Europe's Next Generation Battle Tank, **Istituto Affari Internazionali (IAI)**, 07/08/2020, <https://www.iai.it/en/publicazioni/eu-defence-franco-german-cooperation-and-europes-next-generation-battle-tank>, (17.01.2022).

⁸⁶¹ Hugo Meijer and Stephen G. Brooks, "Appendix for 'Illusions of Autonomy: Why Europe Cannot Provide for Its Security If the United States Pulls Back,'" **International Security**, Cilt: 45, Sayı: 4 Yıl: 2021, ss.7-43, Harvard Dataverse, s.8, <https://dataverse.harvard.edu/file.xhtml?fileId=4600249&version=3.0>, (20.01.2022). (Meijer and Brooks, Appendix Three).

⁸⁶² Gudrun Persson (Ed.), **Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016**, Rapor Sayısı: FOI-R--4326—SE, December 2016, s.30.

varlıkları ağı ve isyancıların elindeki toprakların derinliklerinde yer alan hedeflerini vurma kabiliyetine sahip bir deniz kuvveti konuşlandırıp etkinleştirmiştir.⁸⁶³

Ayrıca Rusya'nın sınır ötesine konuşlandırma yapabilmesini sağlayacak olan nakliye unsurlarına yönelik doğrudan bir tehdit içerebilecek herhangi bir senaryoda, askeri kapasitesinin konuşlandırılabilirlik ve sürdürülebilirlik unsurlarını sağlayabilmesi için uzun vadede hava ve deniz varlıklarına güvenmek zorunda olduğu ileri sürülmektedir. Ancak Rusya sınırına yakın olan Doğu Avrupa ülkeleri bakımından kara kuvvetlerini batı sınırına bitişik birçok bölgeye yüksek veya orta kapasitede kara kuvveti konuşlandırabilir durumda olduğu da ortaya koyulmuştur.⁸⁶⁴ Bununla birlikte Rusya'nın Avrupa'yı tehdit eden Batı Askeri bölgesi için oluşturduğu savaş düzeninde hem konuşlandırılabilirliği hem de kabiliyeti en üst düzeye çıkarmak acemi değil, sözleşmeli askerlerle donattığı BTG⁸⁶⁵'leri kullandığı ve bunların 9'unun da Ukrayna'da yer aldığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak Rusya'nın uzun menzilli obüsler, BM-27 ve BM-31 gibi çoklu roketatarlar ve İskender balistik füzelerinden oluşan tugaylarla güçlü ateşleme desteği varlıkları sayesinde kilometrelerce uzaktaki hedeflere yıkıcı saldırılar düzenleyebileceği de yakın zamanda ortaya koyulan önemli bilgilerdir.⁸⁶⁶

Ayrıca 2008 yılından itibaren Rusya, nükleer ve konvansiyonel silahlarını modernize etmek yanında, savuma reformları çerçevesinde zorunlu askerliğe dayalı kitlesel olarak seferber olan bir ordudan, daha küçük ama daha profesyonel bir ordu

⁸⁶³ Ben Connable, Abby Doll, Alyssa Demus, Dara Massicot, Clinton Reach, Anthony Adler, William Mackenzie, Mathew Povlock and Lauren Skrabala, **Russia's Limit of Advance: Analysis of Russian Ground Force Deployment Capabilities and Limitations**, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2020, s.2. (Connable and the others, 2020).

⁸⁶⁴ Connable and the others, 2020, s.63.

⁸⁶⁵ Rus tabur taktik grubu (battalion tactical group-BTG), çatışma bölgelerine muharebe gücü dağıtmak için garnizonda bulunan bir Rus Ordusu tugayından oluşturulan modüler bir taktik organizasyon şeklinde tanımlanmaktadır. Rus BTG'leri, 2013-2015 yılları arasında Ukrayna'daki muharebe operasyonlarında tipik olarak etkili olmuş, birkaç kez de, Rusya'nın ateş gücü, elektronik savaş ve hava savunma topçusu konusundaki üstünlüğüne rağmen Ukrayna düzenli ordu birimleri tarafından taktiksel olarak yenilmiştir. Bkz. Nicolas J. Fiore, "Defeating the Russian Battalion Tactical Group", **Armor**, Cilt: CXXVIII, Sayı: 2, 2017 (Spring), ss.9-17, s.9. Bununla birlikte Ukrayna'daki savaşta, Rus BTG'lerinin, drone topçu gözcüleri ve etkili elektronik savaş sayesinde özellikle ölümcül ve duyarlı olduğunu kanıtladıkları ve Ukrayna topraklarında yayılmaya gerek kalmadan şiddetli bir Ukrayna barajını mümkün kılabileceğini gösterdikleri de belirtilmektedir. Bkz. Sebastian Roblin, "Russian Battalion Groups Are Assembling Around Ukraine. What Is Putin Up To?", **1945**, 16.01.2022, <https://www.19fortyfive.com/2021/12/russian-battalion-groups-are-assembling-around-ukraine-what-is-putin-up-to/>, (19.01.2022).(Roblin, 2022).

⁸⁶⁶ Roblin, 2022.

modeline geçiş yapmıştır. Daha iyi şartlarda, daha yüksek ücretle birlikte daha prestijli hale gelen askerlik hizmet sınıfının morali de giderek yükseltilmiş; bu da silahlı kuvvetlerin uzak mesafelere de küçük ama küresel nitelikleri yüksek güçleri konuşlandırıp bunları sürdürülebilir kılmasına imkan vermiştir.⁸⁶⁷

Aşağıdaki tablolarda olası bir AB-Rus sıcak savaşında, olası koalisyonlar ve bu koalisyonların Rusya'nın askeri kapasitesi karşısındaki durumu gösterilmiştir. Tablo a'da ağır silahlar bakımından Tablo b'de MBT'ler ve Tablo c'de ise APC'ler bakımından AB'de Rus tehdidine karşı üye ülkelerin farklı dış politika çıkarlarına bağlı olarak oluşturulabilecek dört farklı koalisyonun Rusya'ya karşı savunma kapasitesi ele alınmıştır.⁸⁶⁸

Şekil 3: Ağır Silahlar Bağlamında Rusya ve AB Koalisyonları

Kaynak: Meijer and Brooks, Appendix Four, s.18.

⁸⁶⁷ Military Balance, Chapter Five, 2021, s.190.

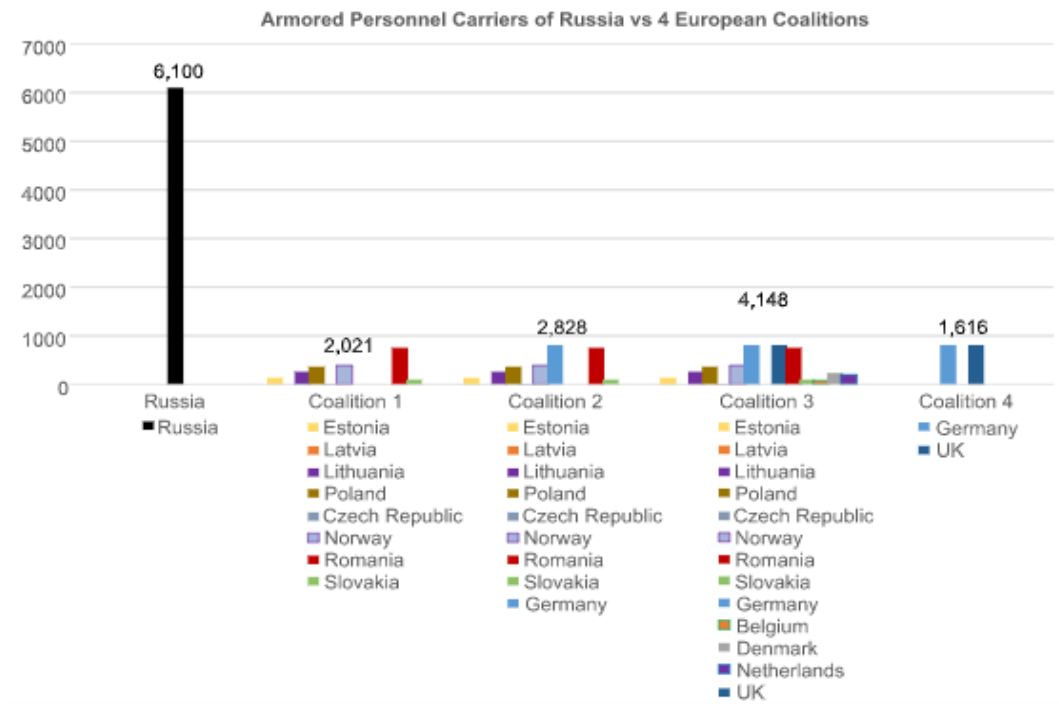
⁸⁶⁸ Hugo Meijer and Stephen G. Brooks, "Appendix for 'Illusions of Autonomy: Why Europe Cannot Provide for Its Security If the United States Pulls Back,'" **International Security**, Cilt: 45, Sayı: 4, Yıl:2021, ss.7-43, Harvard Dataverse, ss.17-18, <https://dataverse.harvard.edu/file.xhtml?fileId=4600249&version=3.0>, (20.01.2022). (Meijer and Brooks, Appendix Four).

Şekil 4: MBT'ler Bağlamında Rusya ve AB Koalisyonları

Kaynak: Meijer and Brooks, Appendix Four, s.17.

Şekil 5: APC'ler Bağlamında Rusya ve AB Koalisyonları

Kaynak: Meijer and Brooks, Appendix Four, s.17.

AB'nin MBT yetenek ve kapasite açığını kapatmak üzere yakın zamanda Fransa ve Almanya arasında bir işbirliği yapılmış, bunun sonucunda Fransız-Alman Ana Kara Muharebe Sistemi (Main Ground Combat System/ MGCS) adlı bir proje ortaya koyulmuştur. Söz konusu projenin Leclerc ve Leopard 2 ana muharebe

tanklarının yerini alacak potansiyel olarak devrim niteliğinde sistemler üretmek üzere tasarlandığı ileri sürülmektedir. Bu kapsamda Sistem Mimarisi Tanımlama Çalışması - Bölüm 1 sözleşmesinin 2020'de imzalandığı ve Alman Krauss-Maffei Wegmann (KMW), Fransız Nexter Systems ve yine Alman Rheinmetall AG isimli özel şirketlerin MGCS tanıtım aşaması için çalıştığı duyurulmuştur. 2035'te hizmete girmesi beklenen söz konusu tankların en teknolojik ve en donanımlı kara muharebe aracı olacağı iddia edilmektedir.⁸⁶⁹

AB, askeri kapasite açığını kapatmak için her ne kadar büyük adımlar atmaya çalışsa da, askeri kapasitenin modernizasyonunu ve siber unsurlarla bileşimini ifade eden uydular, erken uyarı ve kontrol uçakları, hava, deniz ve kara kontrol platformları da dikkate alınması gereken önemli bir gösterge olarak belirtilmiştir.⁸⁷⁰ Modern silah sistemlerinin en önemli ölçütü de bu sistemlerin etkin bir şekilde kullanımı ile ilgili olan ve modern orduların sinir sistemi olarak kabul edilen C4ISR; Kontrol, İletişim, Bilgisayarlar (C4) İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (ISR) anlamına gelmektedir. Gelişmiş C4ISR yetenekleri, durumsal farkındalık, düşman ve çevre bilgisi ve bunu algılama ile bunlara karşılık verme arasındaki süreyi kısaltarak avantaj sağlamaktadır.⁸⁷¹

NATO verilerine göre, müttefiklerin çoğu için, belirli üst düzey konvansiyonel ABD askeri yetenekleri ve stratejik düzeyde bağımsız bir nükleer caydırıcılık, maliyet veya teknoloji seviyesi nedeniyle ulaşılamaz olacaktır. Bu bağlamda büyük güverte uçak gemisi savaş kuvvetleri, üst katman balistik füze savunma önleme kabiliyeti, gelişmiş elektronik harp kabiliyeti ve büyük ölçekli, küresel olarak konuşlandırılabilir lojistik yetenekler erişilmesi zor olan yeteneklere örnek olarak sayılmaktadır. İttifak, geleneksel yüksek caydırıcılık değerine sahip bu uzun menzilli güç projeksiyonu ile ilgili yetenekler için esas olarak ABD'ye bağımlıdır.⁸⁷² Bununla birlikte Rusya'nın elektronik savaş yeteneklerini geliştirmesinin, NATO'nun Baltık devletlerini ve tüm Doğu Kanadını savunması bakımından ciddi bir zorluk oluşturacağı öngörülmektedir.

⁸⁶⁹ Military Balance, Chapter Four, 2021, s.67.

⁸⁷⁰ Meijer and Brooks, 2021, ss.24-26.

⁸⁷¹ Meijer and Brooks, 2021, ss.24-26.

⁸⁷² US Department of State, Under Secretary for Political Affairs, Bureau of European and Eurasian Affairs, Regional Topics, NATO, NATO: Press Releases and Fact Sheets, NATO: 2014-2016 Press Releases and Fact Sheets, Fact Sheet: U.S. Contributions to NATO Capabilities, 07.08.2016, <https://2009-2017.state.gov/p/eur/rt/nato/c61012.htm>, 02.12.2021.

Bu yeteneklerin, Rusya'nın erişim engelleme/alan reddi (A2/AD) stratejisinin ayrılmaz bir parçası olarak açıkça NATO'nun C4ISR'sini hedef alacak şekilde uyarlandığı ileri sürülmektedir.⁸⁷³

Rusya, A2/AD stratejisini kapsamlı bir caydırıcılık yaklaşımının önemli bir unsuru olarak kullanmaktadır ve Rusya'nın bu stratejiyi barış, kriz ve savaş zamanlarında NATO'nun askeri avantajını etkisiz hale getirmek için devreye sokması beklenmektedir. Barış zamanında; NATO topraklarındaki kapsama alanı göz önüne alındığında, Rusya'nın A2/AD yetenekleri, potansiyel bir tehdit haline gelerek İttifak'ın kendi topraklarında bile hareket özgürlüğünü sınırlandırabilmektedir. Rusya'nın A2D2 avantajı esas olarak kriz zamanında ortaya çıkmaktadır. Herhangi bir kriz zamanında Rusya, eşzamanlı tatbikatlar ve askeri hazırlıklar ile A2/AD kabiliyetini göstererek İttifak'ın askeri faaliyetlerini caydırmaya çalışabilecektir. Ayrıca, İttifak'ın ISR'sini, radarlarını ve iletişimini kör ederek NATO'nun durumsal farkındalığını ve stratejik öngörülerini azaltmak için siber/elektronik savaş yeteneklerini de kullanması durumunda daha da etkili olacaktır. Üstelik Suriye gibi kendi toprakları dışında yaratılan uzun süreli A2/AD baloncukları, Rusya'nın kuvvetlerini planlamak için sürekli bir gerekçeye sahip olmasını ve tatbikatlarla ya da tansiyonu tırmandırmak için yaptığı kuvvet aktarımlarıyla gerçek bir hazırlık arasındaki farkı bulanıklaştırmasını sağlayacaktır. Bu da Rusya'nın ortaya çıkan bir krizin gidişatını belirlemek için inisiyatifi ele geçirmesini sağlayacaktır. Bir çatışma sırasında ise Rus A2/AD stratejisi, sahada ilk NATO kuvvetlerinin kurulmasını önlemek ve sonraki kuvvetleri tehdit etmek için özel olarak geliştirilmiştir. Buna göre NATO kuvvetleri hareket alanına konuşlandırılabilse bile, hareket alanı içinde bu gelişmiş sistemlerle karşılaşacaktır.⁸⁷⁴

Daha da önemlisi, A2/AD yetenekleri, Rusya'nın NATO ve Rusya arasında "İttifak'ın kendi topraklarında" yeni bir stratejik tampon bölgeye sahip olmasına imkan vermektedir. A2/AD, Baltık, Karadeniz ve Doğu Akdeniz bölgelerinde NATO'nun potansiyel operasyonlarını etkilemek, caydırmak ve geri püskürtmek için Avrupa'nın büyük bir bölümünü hedef alma yeteneği sağlamaktadır. Aşağıdaki şekil, Rusya'nın

⁸⁷³ Roger N. McDermott, **Russia's Electronic Warfare Capabilities to 2025: Challenging NATO in the Electromagnetic Spectrum**, RKK ICDS Report, Estonia, 2017, s.IV. (McDermott, 2017)

⁸⁷⁴ Erdoğan, 2018.

sözü edilen bölgelerde, özellikle de Baltık bölgesinde geniş etki alanını ve bu alanda NATO kuvvet bileşenlerinin dahi yetersiz olduğunu net olarak göstermektedir⁸⁷⁵:

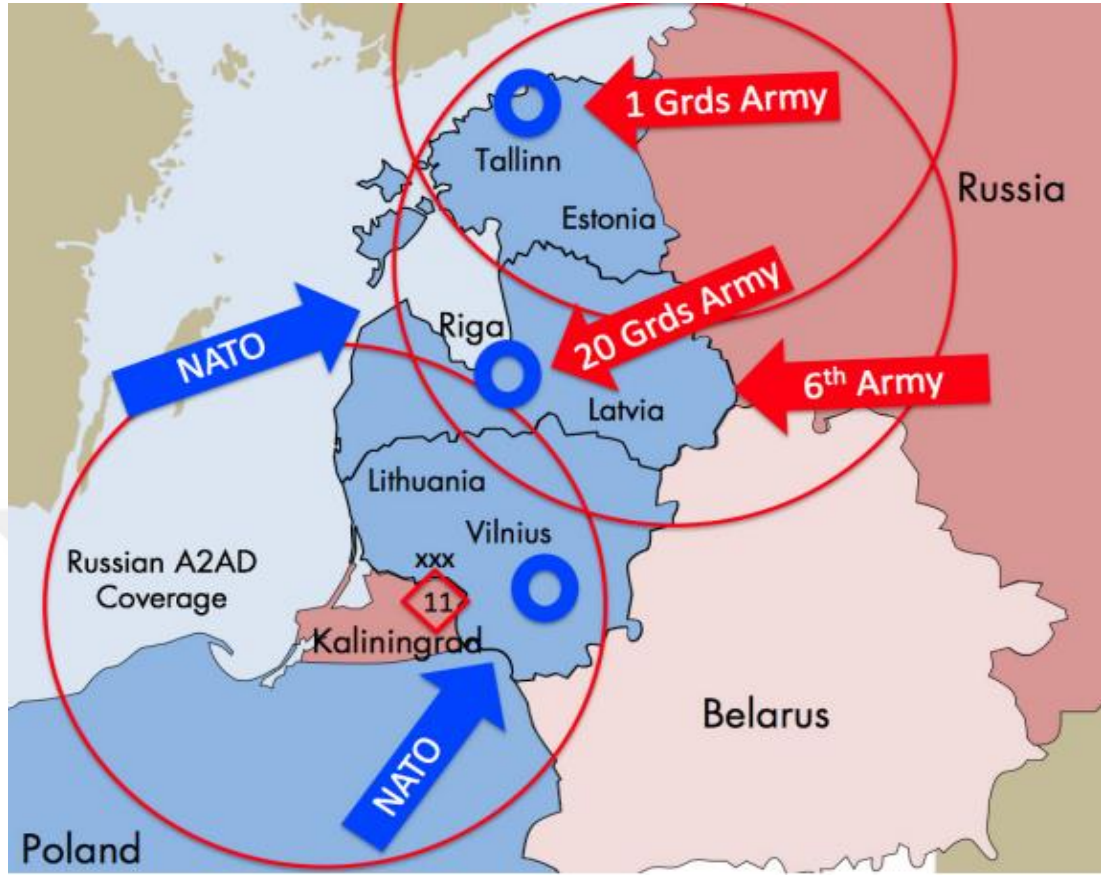
Rusya A2/AD ile; kendisine yakın tüm NATO üslerini/birliklerini/varlıklarını tehdit edebilmekte, NATO Donanması'nın yüzey ve denizaltı operasyonlarını aksatmak ve kıyı sularında ve dar boğazlarda sofistike sensörler ve silahlar konuşlandırarak Rus kuvvetlerini hedef almak için etkin bir şekilde çalışamayacakları bir dereceye kadar tehdit edebilmekte, operasyon bölgesine NATO kuvvetlerinin konuşlandırılmasını engelleyebilmekte, hava kuvvetleri ve entegre hava ve füze savunma sistemleriyle NATO hava operasyonlarına meydan okuyabilmekte, NATO'nun komuta ve kontrol (C2), muhabere ve hedefleme amacıyla, alanı etkin bir şekilde kullanmasını engelleyebilmektedir. Ayrıca NATO'nun etkili lojistik, C2, ISR ve Muharebe Hizmet Desteği (Combat Service Support/CSS) sistemlerini bozmak için savaş ağlarına karşı elektronik ve siber saldırılar gerçekleştirebilmektedir.⁸⁷⁶ NATO'nun, özellikle Kaliningrad'da bu sistemi kullanarak oldukça güçlü olan Rusya karşısında ya askeri kapasitesini arttırmak ya da kendi A2/AD yeteneklerini kullanmak zorunda olduğu belirtilmektedir.⁸⁷⁷

⁸⁷⁵ Billy Fabian, Mark Gunzinger, Jan Van Tol, Jacob Cohn, Gillian Evans, **Strengthening The Defense of NATO's Eastern Frontier**, Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), Washington DC, 2019, ss.6-7.

⁸⁷⁶ Erdoğan, 2018;

⁸⁷⁷ Keir Giles & Mathieu Boulegue, "Russia's A2/AD Capabilities: Real and Imagined", **Parameters** Cilt: 49, Sayı: 1, Yıl: 2019, ss.21-36, ss.26-27; Billy Fabian, Mark Gunzinger, Jan Van Tol, Jacob Cohn, Gillian Evans, **Strengthening The Defense of NATO's Eastern Frontier**, Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), Washington DC, 2019, ss.6-7. (Billy Fabian and the others, 2019, s.6-7.

Şekil 6: Rusya'nın Baltık Ülkeleri Üzerinde A2/AD Kapsamı

Kaynak: Timothy M. Bonds, Michael J. Mazarr, James Dobbins, Michael J. Lostumbo, Michael Johnson, David A. Shlapak, Jeffrey Martini, Scott Boston, Cristina L. Garafola, John Gordon IV, Sonni Efron, Paul S. Steinberg, Yvonne K. Crane, Daniel M. Norton, **America's Strategy-Resource Mismatch Addressing the Gaps Between U.S. National Strategy and Military Capacity**, RAND Corporation, Santa Monica, 2019, s.37.

Üstelik Rusya'nın elektronik savaş yeteneklerinde psikolojik operasyonlar ve siber operasyonlar gibi daha geniş bir sistem yelpazesine sahip olduğu için, hava savunmasının ve hatta A2/AD'nin çok ötesine geçtiği de ileri sürülmektedir. Rusya'nın özellikle Ukrayna hükümet güçlerine karşı konuşlandırılan ve askerlerin iletişim araçlarına erişim sağlayan elektronik savaş yetenekleri ile birliklerin moralini bozmayı amaçladığından geleneksel alanların oldukça ötesinde etki yaratması ve NATO'nun kavram ve uygulamalarına daha çok meydan okuması beklenmektedir.⁸⁷⁸ Nitekim Rusya'nın elektronik savaş yetenekleri kapsamında Kırım'a konuşlandığı Murmansk-BN adını verdiği sistemle ağ merkezli bir savunma konseptinin uygulanmasına geçtiği ve bu sistemle doğrudan NATO'nun C4ISR'sini hedef aldığı

⁸⁷⁸ McDermott, 2017, s.V.

da ortaya koyulmuştur. Nisan 2017’de ortaya çıkan bir raporda da Rusya’ya ait olan RB-109A Bylina adlı tamamen özerk bir elektronik savaş sisteminin bir muharebe alanında hedefleri tespit edip tanımlayabildiği, bunların nasıl bastırılacağını ortaya koyabildiği ve ardından sahadaki elektronik savaş kuvvetlerine ilgili emirleri verebildiği tespit edilmiştir. 2025 yılına kadar elektronik savaş tugaylarının tamamının, hedefleri saniyeler içinde⁸⁷⁹ seçip tanımlayabilen tamamen özerk bir yapıya sahip olan bu sistemle donatılması hedeflenmektedir.⁸⁸⁰

Özetle, A2/AD olgusu, Rusya’nın yeni nesil savaşları bağlamında değerlendirilmektedir. Buna karşılık NATO ülkelerinin ortak bir strateji geliştirmesi ve A2/AD sistemlerini kurabilecek kaynaklara ve silah sistemlerine, yani soğuk silahlara yatırım yapması gerekli görülmektedir. Rus A2/AD stratejisine karşı kapsamlı bir yaklaşımın da şart olduğu ve siyasi, diplomatik, ekonomik, bilgiye dayalı tüm araçların barış, kriz ve savaş sırasındaki hareketlerin tüm alanlarında (hava, kara ve denizde) tutarlı bir şekilde uygulanması gerektiği de ayrıca belirtilmektedir.⁸⁸¹

Rusya’nın bu siber yeteneklerini askeri kapasitesine eklemleyerek büyük bir tehdit oluşturma potansiyeline karşılık AB, siber güvenlik alanında daha çok normatif yönü ağır basan bir aktör olarak ağır aksak ilerlemeye çalışmaktadır. 2007 yılında Estonya’ya yapılan siber saldırıdan sonra AB’de geliştirilmeye başlayan siber güvenlik stratejisi, 2017 WannaCry⁸⁸² ve NotPetya saldırılarının ciddiyeti ile hız

⁸⁷⁹ Nitekim “zaman ölçütü”, özellikle Baltık ülkelerine yönelik avantajlı konumu nedeniyle, Rus zafer teorisinin merkezinde yer almaktadır. Buna göre NATO’nun etkin bir şekilde yanıt vermesinden önce Rusya’nın yerel güçler ile bağlantı kurmadaki avantajı, askeri hedeflerine yakınlığı ve ilk önce harekete geçme yeteneği, Baltık bölgesinde hızlı bir kara gaspı gerçekleştirmesini sağlayabilir. Bundan sonra Rusya’nın başlangıçtaki kazanımlarını pekiştirme ve zorlu bir savunma duruşu oluşturma kapasitesi, NATO için zorlu bir askeri meydan okuma oluşturacaktır. Bu bağlamda Rusya’nın toprakları ilk kez ele geçirmesinin ardından NATO’nun karadan bir karşı saldırı düzenlemesi için gereken uzun gecikmenin, Rusya’nın askeri kazanımlarını siyasi bir zafere dönüştürmesi için gereken zamanı sağlayacağı ileri sürülmektedir. Bkz. Billy Fabian and the others, 2019, s.5.

⁸⁸⁰ McDermott, 2017, s.15.

⁸⁸¹ Tomasz Smura ,“Russian Anti-Access Area Denial (A2/AD) capabilities – implications for NATO”, 27 November 2017, <https://pulaski.pl/en/russian-anti-access-area-denial-A2/AD-capabilities-implications-for-nato/>, (16.12.2021).

⁸⁸² AB düzeyinde ilk siber işbirliği vakası olarak değerlendirilen WannaCry siber saldırısı, kısa sürede dünya çapında birçok kuruluşu etkilemiştir. Saldırıdan ayrıca 150’den fazla ülkede yaklaşık 190.000 bilgisayarın ve Avrupa Kritik altyapı operatörleri (sağlık, enerji, ulaşım, finans ve telekom), üreticiler ve hizmet sağlayıcıların da etkilendiği rapor edilmiştir. Bu kötü amaçlı yazılımın ayrıca robotik, bilgi görüntüleme sistemleri veya tıbbi tarayıcılar gibi özel görevler için kullanılan bilgisayarlara ve Birleşik Krallık, Fransa, Romanya ve Slovenya’daki bir dizi otomobil üretim tesisi ile üretim hatlarına zarar verdiği de belirtilmiştir. Bkz. ENISA, News, WannaCry Ransomware: First ever case of cyber cooperation at EU level, May 15, 2017,

kazanmış ve üye devletler, teker teker kendi siber güvenlik stratejilerini yayınlamaya başlamışlardır. Bununla birlikte ulusötesi siber sorunların üstesinden gelebilmek için AB çapında düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç olduğu da kabul edilmiştir.⁸⁸³

AB'nin küresel bir siber güç olabilmesi için sadece yetenek geliştirmesinin değil aynı zamanda üyeleri arasında tutarlılığı da sağlayabilmesi gerektiği dikkate alınarak AB Bilgi Ağı ve Enformasyon Güvenliği Direktifinin (EU Network and Information Security Directive- NIS)⁸⁸⁴ vaka çalışması olarak değerlendirildiği bir analiz, bu konudaki AB eksikliklerini ortaya koymuştur. AB siber müktesebatının ilk belgesi olduğu söylenen NIS'in ulusal hükümetlerin operasyonel işbirliği mekanizması dahilinde bir siber güvenlik olayında bilgi alış verişi yapmalarını sağlayan bir düzenleme olduğu belirtilmektedir. Ancak siber sorunlar egemenlik ile bağlantılı görüldüğünden, siber yetenek açısından ve bazı ülkelerin NATO gibi daha donanımlı örgütlerle işbirliği yapmayı tercih ettiğinden sözü edilen direktifin uygulanması konusunda üye ülkelerin tutarlılığı sağlamanın güç olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca siber saldırıya AB düzeyinde cevap vermenin zaman alması ve bu süre içinde tehdit unsurunun ulusal siyasi odaktan düşmesi kuvvetle muhtemel olduğundan karar alıcıların harekete geçmesi pek de olası görülmemektedir.⁸⁸⁵

AB'nin tüm engellemelere ve zorluklarına rağmen siber güvenlik müktesebatını geliştirme çabaları ile ilk başta küresel aktörlüğünü güçlendiriyor gibi görünmesine rağmen siber uzayda operasyonel bir işlev üstlenmekten ziyade bir arabuluculuk veya siyasi danışman rolü oynayan bölgesel bir aktör olarak değerlendirilmesinin daha mümkün olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda AB'nin

<https://www.enisa.europa.eu/news/enisa-news/wannacry-ransomware-first-ever-case-of-cyber-cooperation-at-eu-level>, (31.01.2022).

⁸⁸³ Constant Paris, Assessing the European Union's International Actorness in Cyberspace, **College of Europe**, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies, EU Diplomacy Paper 01 / 2021, ss.11-13. (Paris, 2021).

⁸⁸⁴ Söz konusu direktif, 6 Temmuz 2016'da AB Parlamentosu tarafından iç pazarın işleyişini iyileştirmek için Birlik içinde bilgi ağı ve enformasyon sistemlerinin yüksek düzeyde ortak bir güvenlik düzeyine ulaşılmasına yönelik önlemleri ortaya koymak üzere kabul edilmiştir. Direktif, tüm üye devletlerin bilgi ağı ve enformasyon sistemlerinin güvenliğine ilişkin ulusal bir strateji benimsemeleri için yükümlülükler getirmiş ve üye devletler arasında stratejik işbirliğini ve bilgi alışverişini desteklemek ve kolaylaştırmak ve aralarında güven geliştirmek için bir İşbirliği Grubu oluşturulmasını salık vermiştir. Bkz. EUR-Lex, Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union, L194/1, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/1148/oj>, (31.01.2022).

⁸⁸⁵ Paris, 2021, ss.16-20.

küresel amaçlarını gerçekleştirecek siber araçlardan yoksun olduğu; esneklik ve tutarlılık bakımından gereken ölçütleri karşılamada güçlük çektiği ve ancak doğasına içkin sorunların üstesinden gelebildiği takdirde normatif yönüyle siber uzayda çatışma önleyici arabulucu bir rol oynayabileceği tahmin edilmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse AB, küresel anlamda diğer aktörlerle karşılaştırıldığında siber yetenek açığı fazla olan, siber tehditlere hızla cevap veremeyen; fakat norm düzenleyici ve bu normları kurallara dayalı bir dünyaya dayatma konusunda ağır aksak gelişen bir bölgesel aktör olarak görülmektedir.⁸⁸⁶

Sonuç olarak Rusya'nın elektronik savaş yetenekleri ile özellikle Doğu Avrupa ülkelerini savunmada NATO'yu etkisiz kılabilirdiğini ve Rus tehdidine karşı özerk bir AB savunmasının da üye ülkelerin ortak iradesine bağlı olarak oluşturulabilecek kara kuvvetlerine bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu da AB'nin kendisine en yakın tehdit unsuru olan Rusya karşısında dahi özerk bir savunma kapasitesi oluşturamadığı hatta elektronik savaş yetenekleri söz konusu olduğunda NATO'nun imkan ve kabiliyetlerinin de yetersiz kaldığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. NATO imkan ve kabiliyetleri devre dışı kaldığında da üye ülkelerin farklı dış politika çıkarları ve ittifak tercihleri söz konusu olduğundan AB'nin savunma özerkliğini sağlayabilecek en yüksek askeri kapasiteye ulaşması rasyonel olarak mümkün görülmemektedir.

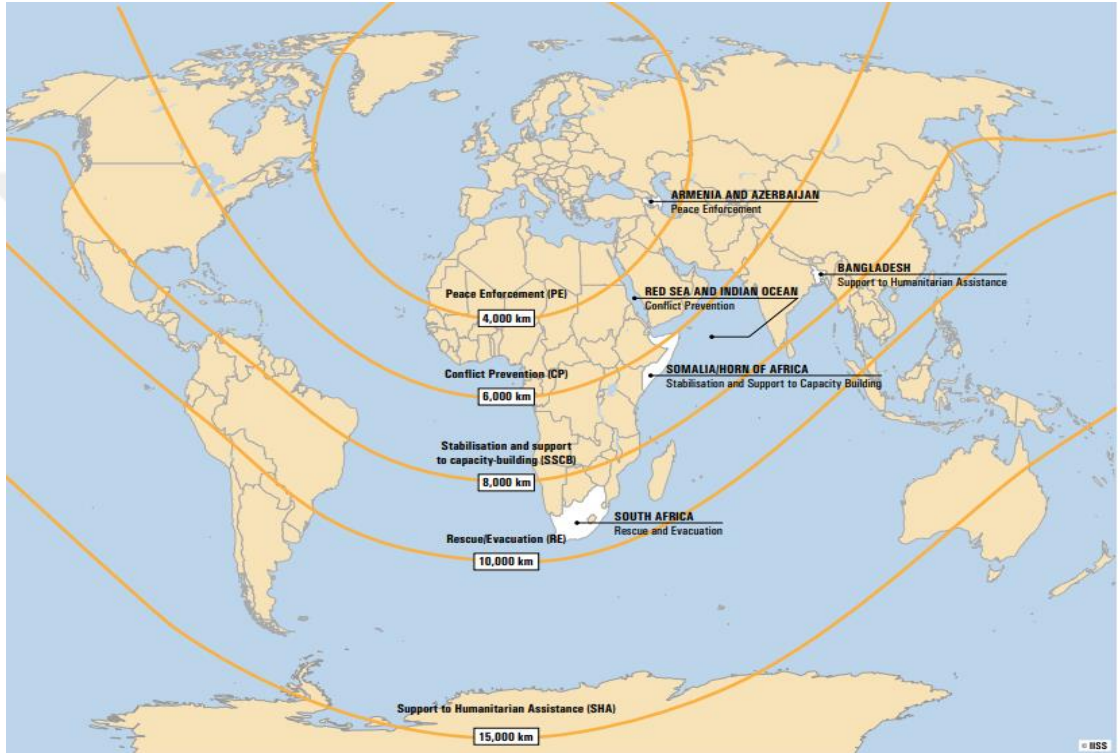
3.5.2.3. Kuvvet Aktarımı Unsurları

AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olabilmesi için deniz, hava ve kara unsurları ile kıtalararası kuvvet aktarımı olanaklarına sahip olması gerekmektedir. Çalışmanın askeri operasyonlar başlığında AB'nin Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarında askeri araçlar kullanarak çeşitli operasyonlar başlattığı ve bunlardan 7'sinin günümüzde ağırlıklı olarak Orta ve Güney Afrika'da, biri Mali olmak üzere Batı Afrika'da ve 1'i de Bosna-Hersek'te halen devam etmekte olduğu tespit edilmişti. Detaylı olarak yapılan analizlerde bu operasyonların daha çok deniz ticareti güvenliği, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü, küresel terörizm tehdidi gibi konularda üye ülkelerin çıkarları ya da Fransa'nın girişimleri ile başlatılan kriz yönetimi operasyonları kapsamında değerlendirildiği ve küresel caydırma ya da savunma girişimleri kapsamında olamayacak kadar küçük kapasitede olduğu ortaya

⁸⁸⁶ Paris, 2021, ss.31-33.

koyulmuştu. Bu operasyonların ötesinde AB'nin küresel hedefleri ile uyumlu olarak gerçekleştirmesi gereken kıtalararası kuvvet aktarımı kapasitesi, mevcut ve gelecekteki askeri kapasitesi hakkında fikir yürütmeye yardımcı olacaktır. Bu kapsamda 2018 Kasım ayında IISS ve Alman Dış İlişkiler Konseyi (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, DGAP) tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçları önemli somut veriler sunmaktadır.⁸⁸⁷

Şekil 7: AB'nin Kıtalararası Askeri Operasyon Senaryoları

Kaynak: Douglas Barrie and the others, 2018, s.9.

Sözü edilen araştırmada, Petersberg görevlerinin yanı sıra AB'nin küresel stratejilerinde ve temel hedeflerinde ortaya koyduğu askeri operasyon hedeflerine yönelik kapasitesi Birleşik Krallık'ın da AB'den çıkmasının buna etkisi dahil edilerek değerlendirilmiştir. Buna göre AB'nin mümkün olabilecek en üst seviyede uyumun sağlandığı ve en üst derecede ortak irade ortaya koyduğu varsayılan askeri

⁸⁸⁷ Douglas Barrie, Ben Barry, Henry Boyd, Marie-Louise Chagnaud, Nick Childs, Bastian Giegerich, Christian Mölling and Torben Schütz, "Protecting Europe: meeting the EU's military level of ambition in the context of Brexit", The International Institute for Strategic Studies AND German Council of Foreign Affairs, November 2018, https://dgas.org/system/files/article_pdfs/protecting_europe.pdf ,(25.01.2022). (Douglas Barrie and the others, 2018).

operasyonlarına yönelik siyasal politik hedefleri, aşağıdaki haritada da gösterildiği gibi Brüksel'den uzaklıklarına göre beş farklı senaryoda incelenmiştir.

Operasyonlar, Brüksel'den uzaklıklarına göre 4.000 km'ye kadar barış operasyonları, 6.000 km'ye kadar çatışma önleme, 8.000 km'ye kadar kapasite inşası için istikrar ve destek, 10.000 km'ye kadar kurtarma ve tahliye ve son olarak 15.000 km'ye kadar insani yardım operasyonları olmak üzere beş farklı gruba ayrılmıştır. Ayrıca bu askeri operasyonların türüne göre de 5 farklı bölgeye yönelik beş farklı senaryo oluşturulmuş ve her biri için ayrı ayrı AB'nin sahip olması gereken hava, kara ve deniz unsurlarına dayalı askeri kapasitesi tespit edilmiştir.

Bu senaryoların ilk örneği, Güney Kafkasya'da AB tarafından düzenlenmesi muhtemel olan bir barış operasyonudur. Sözü edilen senaryoda Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki son kanlı savaş sona ermiştir ve BMGK bu kanlı savaşı sona erdiren antlaşmanın askeri hükümlerini uygulamak üzere AB Güney Kafkasya Gücüne yetki vermiştir. EUFOR-SC adı verilen bu askeri operasyonla AB, söz konusu antlaşma hükümlerini uygulamak için gerekli tüm araçları kullanma yetkisine ve operasyon alanında sınırsız hareket özgürlüğüne sahip olmuştur. AB'nin Askeri Komite tarafından planlanan 120 günlük askeri hedeflerini yerine getirebilmesi için sahip olması gereken kara, hava ve deniz unsurlarına dair askeri kapasitesi; aşağıdaki tabloda detaylı olarak belirtildiği gibi tespit edilmiştir.⁸⁸⁸

Aşağıdaki tabloda askeri kapasitenin yeterlilikleri belirlenirken en iyi ihtimalle NATO'nun kendi toprakları, hava sahası ve suları üzerinden kuvvet konuşlandırmasına izin verdiği, NATO hava limanlarının EUFOR-SC hava bileşeninin stratejik yükseltilmesi ve üslenmesi için mevcut olduğu, Kazakistan ve Türkmenistan'ın, hava üs ve üst uçuş hakları sundukları, Rusya'nın, AB kuvvetlerinin kuzeyde üslenmesini kabul ettiği, Azerbaycan'ın, EUFOR-SC'nin çalışmalarına müdahale etmediği ve tesislerinin prensip olarak lojistik ve diğer ölümcül olmayan destek için hazır olduğu, Gürcistan'ın lojistik ve tıbbi destek için limanlar, havaalanları, yollar ve demiryolu kullanımı sunduğu, Montrö Sözleşmesi'nin geçerli olduğu varsayılmıştır.

⁸⁸⁸ Douglas Barrie and the others, 2018, ss.11-16.

Tablo 8: Güney Kafkasya’da AB Barış Gücü Operasyonu

		KARA	HAVA	DENİZ
Kapasite Değerlendirmesi (AB 28)	Kısıtlı	- Bilgi operasyonları - Sivil-asker işbirliği - Patlayıcı mühimmat imhası - Askeri polis - Tıbbi destek - ISR	- CISR, İHA - ISR uçakları - Ağır nakliye uçakları - Elektronik harp uçakları - Tanker uçakları	Uçak gemisi
	Yeterli	- Amfibi - Hava indirme - Sinyaller - Mekanize - Lojistik - Mühendis - Keşif - Özel hareket kuvvetleri	- Ağır nakliye helikopteri - Saldırı helikopteri - Savaş uçağı kara saldırı uçağı	- Başlıca amfibi gemiler - Yüzey savaşçıları - Nükleer denizaltılar
	Fazlası Mevcut	- Hava savunması - Topçu - Zırhlı	- Orta nakliye uçağı - Orta nakliye helikopteri - ISR İHA	- Mayına karşı önlemler - İkmal gemileri
AB 27	Birleşik Krallık Dahil Olmadığında Ek Kısıtlılıklar	Sinyaller	Hiçbiri	- Nükleer denizaltılar - Başlıca amfibi gemiler

Kaynak: Douglas Barrie and the others, 2018, s.16

AB’nin kuvvet aktarımı yapacağı bir diğer senaryo ise, Afrika Boynuzu’nda bir kapasite inşa operasyonudur. Söz konusu senaryo, BM’nin AB’ye Mogadişu üzerindeki hükümet kontrolünü yeniden sağlamak, cihatçı grupları etkisiz hale getirmek ve AMISOM ve Somali hükümet güçlerinin yeniden inşasına yardımcı olmak için gerekli tüm araçları kullanma yetkisi vermesi üzerine kurgulanmıştır. BM’nin AB’yi yetkilendirmesinin üzerine AB Askeri Komitesi, görevi EUFOR Afrika Boynuzu’na (EUFOR-HOA) verir. Üye ülkeler arasında en yüksek uyumun sağlandığı ve en iyi ihtimalle Cibuti, Kenya, Umman ve Uganda’nın erişim, üs ve üst uçuş sunduğu bir durumda gerekli olan askeri kapasite aşağıdaki tabloda özet olarak tespit edilmiştir :⁸⁸⁹

⁸⁸⁹ Douglas Barrie and the others, 2018, ss.17-18.

Tablo 9: AB'nin Afrika Boynuzu'ndaki İstikrar ve Kapasite İnşa Operasyonu

		KARA	HAVA	DENİZ
Kapasite Değerlendirmesi (AB 28)	Kısıtlı	• Bilgi operasyonları • Sivil-asker işbirliği • Patlayıcı mühimmat imhası • Tıbbi destek • ISR • Amfibi	• Ağır nakliye helikopteri • Elektronik istihbarat uçağı • Tanker uçağı • Sinyal istihbarat uçağı • CISR, İHA	• Uçak gemileri • Başlıca amfibi gemiler • Nükleer denizaltılar
	Yeterli	• Hava indirme • Mekanize • Lojistik	• Orta nakliye uçağı • Saldırı helikopteri • Ağır nakliye uçağı • ISR uçağı	• Yüzey savaşçıları • İkmal gemileri
	Daha Fazla Mevcut	• Sinyaller • Mühendis • Topçu	• Hafif nakliye uçağı • Orta nakliye helikopteri • ISR İHA • Muharebe savaş uçağı	• Mayına karşı önlemler • Konvansiyonel denizaltılar
AB 27	Birleşik Krallık Dahil Olmadığında Ek Kısıtlılıklar	• Hiçbiri	• Ağır nakliye uçakları • ISR uçakları	• Yüzey savaşçıları • İkmal gemileri

Kaynak: Douglas Barrie and the others, 2018, s.21.

Sözü edilen senaryoda AB Askeri Komitesi 3 aşamalı bir operasyon planlamıştır. Operasyonun ilk aşamasında, 30 gün içinde gerekli tüm ön hazırlık kapsamındaki tüm kara, hava ve deniz unsurlarının Kenya ve Mogadişu'ya konuşlandırılması gerekmiştir. 30 günden sonraki ikinci aşamada ise temel hedef, Mogadişu'nun cihatçı terör örgütleri tarafından kuşatmasını kırmak şeklinde belirlenmiştir. Son olarak üçüncü aşamada ise EUFOR-HOA'nın Kenya liderliğindeki AMISOM tugayı ve Somali Ulusal Ordusu tugayının, yerleşik danışmanlarla birlikte faaliyete geçmesini sağlaması öngörülmüştür.⁸⁹⁰

Bir diğer senaryo, AB'nin Atalanta operasyonuna benzer şekilde Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu'nda korsanlıkla mücadele kapsamında düzenlemesi öngörülen bir askeri operasyonla ilgilidir. Kurgulanan senaryoya göre, Yemen'de savaş sınırları aşmış ve Güney Çin Denizi, ABD ve Çin arasında önemli bir rekabet alanı haline gelmiştir. Bu sırada ABD ile Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti arasındaki müzakereler sert bir şekilde bozulmuş; bu da ABD ile Japonya arasındaki gerginliğin büyük oranda artmasına neden olmuştur. ABD ile İran arasındaki ilişkiler de giderek daha fazla bozulmuştur. Tüm bu zorluklar karşısında ABD, müttefiklerine, ABD

⁸⁹⁰ Douglas Barrie and the others, 2018, ss.18-20.

donanmasının Güney ve Doğu Çin Denizi ile Körfez ve Hürmüz Boğazı'ndaki ileri mevcudiyetin büyük ölçüde arttırılması gerektiğini bildirmiştir. Bununla birlikte ABD savaş gemileri ve uçakları artık Hint Okyanusu ve Kızıl Deniz'de deniz güvenliği ve korsanlıkla mücadele için kullanılamamakta; Çin de WFP yardımını Mogadişu'ya getiren gemilere eşlik eden savaş gemisini geri çekmektedir. Üstelik küresel medyada ve yayın kuruluşlarında da korsanlığın bugüne kadar görülmemiş bir şekilde tehdit unsuru haline geldiği şeklinde yoğun haber ve değerlendirmeler yapılmıştır. Medyada ayrıca Avrupa'nın önceki korsanlıkla mücadele operasyonunun çok yumuşak olup olmadığı sorgulanmış; korsanlığa ve korsanlığı finanse eden/ kolaylaştıranlara karşı daha karşı daha sert olunması yönünde talepler yüksek sesle dile getirilmiştir. Tüm bunlara ek olarak sigorta endüstrisi savaş riski primleri uygulamasına geçmiş ve denizcilik şirketleri de Avrupa hükümetlerine deniz kuvvetlerinden konvoylar düzenlemeleri veya deniz gemilerine yakın eskort sağlamaları konusunda giderek daha fazla baskı yapmaya başlamışlardır.⁸⁹¹

Sonunda BMGK, AB'ye deniz haydutluğuna ve deniz taşımacılığına yönelik diğer saldırılara karşı; aynı zamanda, Yemen'deki Husi kuvvetlerinin deniz taşımacılığına yönelik saldırılarını caydırmak ve önlemek, WFP yardımını Mogadişu'ya taşıyan gemilere eşlik etmek için bir kuvvet gönderme yetkisi verir. AB bu yetkilendirme kapsamında, gemileri saldırılara karşı savunmak ve saldırı hazırlığı yapmak, rehin alma ve fidye isteme, kaçak mal dağıtma gibi denizde ve bunlarla bağlantılı olarak karadaki faaliyetler de dahil olmak üzere düşmanca niyet sergileyen tanımlanmış tüm korsan saldırıları için güç kullanılabilecektir. AB ayrıca korsanların elindeki rehinelere kurtarmak için de güç kullanabilme yetkisine sahip olacaktır.⁸⁹²

Bölgeye Cibuti, Hindistan, Kenya, Madagaskar, Maldivler, Umman ve Seyşeller tarafından erişim üslerinin sağlandığı Somali içinde ve üzerindeki operasyonlara ek olarak Aden dahil Yemen'deki herhangi bir operasyon ve üs için Suudi liderliğindeki askeri koalisyondan izin alınabildiği en iyi olasılıkla AB Askeri Komitesi'nin uygun gördüğü 3 aşamalı operasyon konsepti için gereksinimler aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

⁸⁹¹ Douglas Barrie and the others, 2018, s.22.

⁸⁹² Douglas Barrie and the others, 2018, s.22.

Tablo 10: Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda Çatışma Önleme ve Korsanlıkla Mücadele Operasyonu

		KARA	HAVA	DENİZ
Kapasite Değerlendirmesi (AB 28)	Kısıtlı	• Hiçbiri	• Deniz devriye uçağı • Sinyal istihbarat uçağı	• Başlıca amfibi gemiler • Deniz üstü savaşçıları
	Yeterli	• Amfibi	• ISR uçakları	• İkmal gemileri
	Daha Fazla Mevcut	• Özel hareket kuvvetleri	• Su üstü/denizaltı savar helikopteri • Orta nakliye helikopterleri • Saldırı helikopteri	• Mayına karşı önlemler • Konvansiyonel denizaltılar
AB 27	Birleşik Krallık Dahil Olmadığında Ek Kısıtlılıklar	• Hiçbiri	• ISR uçakları	• Hiçbiri

Kaynak: Douglas Barrie and the others, 2018, s.24.

AB'nin küresel stratejisine ve hedeflerine yönelik kuvvet aktarımı gerektiren askeri kapasitesinin değerlendirildiği bir diğer senaryo ise Bangladeş'te bugüne kadar görülmemiş ölçekte yaşanan bir sel felaketinin yarattığı insani kriz üzerine kurgulanmıştır. Söz konusu sel felaketinde AB, insani yardım çabalarına destek olmak üzere askeri bir operasyon başlatır. AB söz konusu operasyon kapsamında 10 gün içinde ilk hareket kabiliyetine ulaşmayı ve bu görevi 3 aya kadar sürdürmeyi hedefler. 3 ay sonra ise askeri operasyonun yerini bir sivil operasyon alır. Hindistan'ın üs, yakıt ve ikmal sağlayabildiği Bangladeşli hava limanlarının çoğunun az ya da çok hasar gördüğü, Hindistan'da yakıtın mevcut olduğu varsayıldığında AB'nin söz konusu operasyon için gereksinimleri aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

Tablo 11: Bangladeş'teki İnsani Yardım Operasyonu

		KARA	HAVA	DENİZ
Kapasite Değerlendirmesi (AB 28)	Kısıtlı	• Hiçbiri	• Hiçbiri	• Hiçbiri
	Yeterli	• Hiçbiri	• Hiçbiri	• Uçak gemileri • Başlıca amfibi gemiler
	Daha Fazla Mevcut	• Sağlık Personeli • Mühendis	• Ağır nakliye uçağı • Orta nakliye uçağı • Ağır nakliye helikopteri • Orta nakliye helikopteri	• İkmal gemileri
AB 27	Birleşik Krallık Dahil Olmadığında Ek Kısıtlılıklar	• Hiçbiri	• Hiçbiri	• Uçak Gemileri

Kaynak: Douglas Barrie and the others, 2018, s.24.

Son olarak AB'nin küresel stratejik hedeflerine yönelik kıtalararası kuvvet aktarımı yapması gereken bir diğer senaryo da Güney Afrika'da ortaya çıkabilecek şiddetli bir iç savaşta AB vatandaşlarının kurtarılması ve tahliye edilmesine yönelik olarak AB'nin askeri bir operasyon yapması üzerine kurulmuştur. Sözü edilen senaryoya göre Güney Afrika'da o sırada bulunan Avrupalı turistlerin %13'ü Birleşik Krallık, %9'u Hollanda, %7'si Almanya, %6'sı Fransa ve %3'ü Belçika vatandaşıdır. Risk altındaki Avrupa vatandaşlarının çoğunluğunun Birleşik Krallık'tan olduğu göz önünde bulundurulduğunda AB Askeri Komitesi, Londra'nın durumu kabul etmesi durumunda müşterek görev gücü karargahının burada kurulmasına ve söz konusu operasyonun Birleşik Krallık liderliğinde yürütülmesine karar verir. Güvenlik durumunun çok kötü olması nedeniyle tahliyelerin mümkün olan en kısa sürede ve kesinlikle en geç on gün sonra başlaması gerekmektedir.⁸⁹³ AB Askeri Komitesi tarafından onaylanan operasyon konseptine uygun olarak söz konusu tahliye ve kurtarma operasyonuna ilişkin gereken askeri kapasite de aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

⁸⁹³ Douglas Barrie and the others, 2018, ss.28-29.

Tablo 12: Güney Afrika'da Kurtarma ve Tahliye Operasyonu

		KARA	HAVA	DENİZ
Kapasite Değerlendirmesi (AB 28)	Kısıtlı	• Hiçbiri	• Hiçbiri	• Hiçbiri
	Yeterli	• Hiçbiri	• Hiçbiri	• Hiçbiri
	Daha Fazla Mevcut	• Amfibi • Özel hareket kuvvetleri • Havadan indirme	• Orta nakliye uçakları • Orta nakliye helikopterleri • Ağır nakliye uçakları	• Başlıca amfibi gemi • Deniz üstü savaş gemisi
AB 27	Birleşik Krallık Dahil Olmadığında Ek Kısıtlılıklar	• Hiçbiri	• Hiçbiri	• Hiçbiri

Kaynak: Douglas Barrie and the others, 2018, s.31.

Yukarıda sözü edilen senaryolara ek olarak bu operasyonların bir de eş zamanlı olarak yürütülmesi zorunluluğu olduğunda mevcut eksikliklerin daha fazla olacağı veya kısıtlı kapasitenin daha da kısıtlı hale geleceği ortaya koyulmuştur. AB 27+Birleşik Krallık'ın (yani, Birleşik Krallık hala AB ile işbirliği içindeyken) 2030'da eş zamanlı olarak bir barış gücü ile bir kurtarma ve bir de tahliye operasyonlarının ortaya çıkaracağı kuvvet gereksinimini karşılamak için daha donanımlı olması muhtemel görülmektedir. Ancak yine de deniz ve hava yeteneklerindeki artışlar, bu kuvvet gereksinimlerinin karşılanması için yeterli görülmemektedir. Bununla birlikte: iki çatışma önleme operasyonu, iki kapasite geliştirme, bir insani yardım yanında bir de kurtarma-tahliye operasyonunun eş zamanlı olarak yürütülmesi AB 27+Birleşik Krallık için bundan on yıl sonra bile olası değildir; çünkü sürdürülebilirlik gereksinimi karşılanacak gibi görülmemektedir. Operasyonların birçoğu kalıcı niteliktedir ve kuvvetlerin ve ekipmanın rotasyonunu gerekli kılmaktadır. Ayrıca gereken uzun geliştirme ve tedarik süresi nedeniyle ya da sadece birkaç büyük Avrupa devletleri dışında çoğu Avrupa devletinin bu tür kalemleri (örneğin, başlıca amfibi gemiler) karşılayamayacağı veya sadece taşıdıkları fiyat etiketi nedeniyle 2030 yılına kadar

giderilmesi mümkün olmayan bir dizi ekipman eksikliğinin olması kuvvetle muhtemel görülmektedir.⁸⁹⁴

Öte yandan AB ortak savunması bakımından kuvvet aktarımı konusunda ele alınabilecek bir diğer askeri kapasite unsuru, AB'nin kıtalararası bir saldırı durumunda ortak savunmayı gerçekleştirebilecek bir AB füze savunma sistemi olacaktır. Bu konuda da AB'nin kendi olanaklarına sahip olmadığı NATO kabiliyetlerine bağımlı olduğu⁸⁹⁵ göz önünde bulundurulduğunda; değerlendirmeye konu olacak ölçüt; herhangi bir gereksinim durumunda NATO füze savunma sistemlerinin AB'ye ne ölçüde ve ne kadar zamanda konuşlandırabileceği olacaktır.

Avrupa'ya özellikle Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ne balistik füze savunma (Ballistic Missile Defense System-BMDS) sistemlerinin konuşlandırılması girişimi ilk olarak 2007'de Başkan Bush döneminde planlanmış, bu planlama Avrupa ve Rusya'da güçlü bir muhalefetle karşılaşmıştır. ABD 2008 yazında Polonya ve Çek Cumhuriyetleri ile antlaşmalar imzalamasına rağmen bu antlaşmalar çeşitli sebeplerle onaylanmamıştır. 2009 yılında Obama yönetimi, Bush'un önerisini iptal edeceğini ve bunun yerine herhangi bir kriz anında ve durumun gerektirdiği şekilde nispeten daha kısa bir süre içinde dünya çapında konuşlandırılacak bölgesel, taşınabilir bir BMDS kapasitesi geliştirerek dağıtmayı planladığını duyurmuştur. Buna göre geliştirilmesi planlanan BMDS, tüm Avrupa'yı kapsayacak kadar geniş bir alanda etkili olacaktı. Bu gelişmeler Avrupa'da büyük ölçüde olumlu tepkiler almış özellikle Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, Avusturya ve Slovakya'nın liderleri, politika değişikliğinden övgü ile bahsetmişlerdir. Hatta NATO Genel Sekreteri Rasmussen, kararın "hiçbir müttefikin savunmasını zayıflatmayacak olumlu bir adım" olduğunu belirtmiş; ayrıca ortak bir NATO-ABD-Rusya füze savunma sisteminin dikkate alınmasını önermiştir.⁸⁹⁶

Bush'un 2007 yılında önerdiği füze savunma sistemi, bazı Avrupa ülkelerinde tepki ile karşılanmıştır. Öneriyi eleştiren bazı Entegrasyoncu yaklaşımlar, Bush'un

⁸⁹⁴ Douglas Barrie and the others, 2018, s.35.

⁸⁹⁵ Lt. Gen. Henry A. Obering, "European Missile Defense: The View From The Pentagon", **Arms Control Association**, May 19, 2021, <https://www.armscontrol.org/act/2007-10/features/european-missile-defense-view-pentagon>, (21.01.2021).

⁸⁹⁶ Steven A. Hildreth and Carl Ek, "Long-Range Ballistic Missile Defense in Europe", **Congressional Research Service**, Rapor Sayısı: 7-5700, 23 September 2009, ss.1-2. <https://sgs.fas.org/crs/weapons/RL34051.pdf>, (21.01.2022). (Hildreth and Ek, 2009).

programının Amerikan tek taraflılığının bir göstergesi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna göre Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin Karaya Konuşlu Arasafha Savunma Sistemi (Ground Based Midcourse Defense – GMD), programına katılımların diğer AB üyeleriyle ilişkilerine zarar vereceği öngörülmüştür. Almanya ve Fransa ABD'yi konu ile ilgili olarak yeterince istişare etmemekle eleştirirken İsveç Ulusötesi Vakıf Araştırma Merkezi'nden bir analistin de ABD füze savunma sisteminin ilk saldırıda kullanılmasını sağlamak için; yani AB'yi savunmak için değil Rusya'ya karşı saldırı amacıyla inşa edildiğini savunmuştur. Lüksemburg Dışişleri Bakanı Jean Asselborn ABD füze savunması planını “anlaşılmaz” bir para israfı olarak nitelendirmiştir. Buna karşın Danimarka⁸⁹⁷ ve Birleşik Krallık dahil olmak üzere diğer Avrupalı liderler füze savunma projesini Avrupa'yı özellikle “haydut devletler”in tehditlerine karşı korumanın bir yolu olarak desteklemişlerdir. Alman Dışişleri Bakanı Steinmeier de, Almanya'nın AB için özerk bir füze savunma sisteminin kurulmasını desteklediğini ancak teknolojik bilgi birikiminden yoksun olduklarını ifade etmiştir.⁸⁹⁸

ABD'nin önerdiği ortak füze savunma sistemine karşı olan Avrupalı devletler ise böyle bir sistemin kurulmasının Batı ile Rusya arasındaki ilişkilerin zarar göreceğinin kanıtı olduğunu ileri sürmektedirler.⁸⁹⁹ Nitekim Şubat 2007'de Münih'teki bir güvenlik konferansında, Rusya Devlet Başkanı Putin GMD'yi şiddetle eleştirmiş ve bunun kaçınılmaz bir silahlanma yarışına yol açacağını belirtmiştir.⁹⁰⁰ Buna ek

⁸⁹⁷ Nitekim Danimarka, 2020 yılında NATO'nun Kara Muharebe Füzeri Destek Ortaklığı'na (Land Combat Missiles Support Partnership) katılmış ve bu kapsamda 23 Mart 2021'de NATO Destek ve Tedarik Ajansı (NSPA), Danimarka Ordusuna Eurospike'den SPIKE LR 2 adlı bir füze savunma sistemi tedarik etme emri vermiştir. NSPA'nın, Kara Muharebe Füzeri Destek Ortaklığı aracılığıyla, müttefikleri ilk satın alma desteğinden, üretim ve hizmet içi destek yoluyla, aşamalı olarak kullanımdan kaldırma ve silahsızlandırma aşamalarına kadar silah sisteminin tüm sistem yaşam döngüsü yönetimi boyunca desteklemek üzere kurulduğu belirtilmektedir. Danimarka'nın bu destekten yararlanarak tedarik edeceği füze savunma sistemi 5. Nesil son teknolojik bir sistem olarak tanımlanmaktadır ve söz konusu füzelerin kara, hava ve deniz platformları için uygun olduğu; birliklere savaş alanında büyük bir operasyonel esneklik ve güç sunabildiği ileri sürülmektedir. Bkz. NSPA, Newsroom, News, News 2021, Danish Army Acquires New Missile System Through The Nato Support and Procurement Agency, 23 March 2021, <https://www.nspa.nato.int/news/2021/danish-spike-lr-2>, (24.01.2022).

⁸⁹⁸ Hildreth and Ek, 2009, ss. 16-17.

⁸⁹⁹ Hildreth and Ek, 2009, s.19.

⁹⁰⁰ Günümüzde yakın zamanda yayınlanan bir makalede, Şubat 2007'de Putin'in, Münih'teki Bayerischer Hof'ta 30 dakika durduğu ve ABD'yi “tek efendinin, tek egemenin olduğu” tek kutuplu bir dünya yaratmakla suçladığı ve “Günün sonunda bu zararlı” diye eklediği özellikle vurgulanmaktadır. Söz konusu makalenin yazarlarına göre, asıl şaşırtıcı olan şeyin, Rusya'nın 15 yıl önce Avrupa güvenlik mimarisinin dizaynına açıkça karşı çıktığını ilan etmesine rağmen AB ve ABD'nin hala stratejik olarak Putin'in Rusya'sı ile birlikte çalışılabilirlik fikrine bağlı olmalarıdır. Bu bağlamda Putin, Ukrayna'yı işgal etsin veya etmesin, Batının gerçeklerle

olarak ABD'nin Ocak 2007'de füze savunma sisteminin Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da konuşlandırılacağına dair duyuru yapmasının ardından, Rus askeri liderlerinin Sovyet füzelerini ortadan kaldıran 1987 Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler (INF) Antlaşması'ndan çekilebileceğini öne sürmüş bu da gerginliğin tırmanmasında etkili olmuştur. Bu gelişmelerin ardından Putin 12 Aralık 2007'de, Avrupa'da 1990 Konvansiyonel Silahlı Kuvvetler Antlaşması (CFE Treaty) kapsamındaki kısıtlamalarla bağlı olmayacağını da resmen ilan etmiştir. Ayrıca, ABD'nin böyle bir sistemi Avrupa'ya yerleştirmesi durumunda Rusya'nın artık Polonya ve Çek Cumhuriyeti'ni hedef alabileceğini ve orta menzilli balistik füzeleri Rusya'nın Kaliningrad dış bölgesine transfer edebileceğini de belirtmiştir.⁹⁰¹

Buna karşılık ortak Avrupa füze savunmasını destekleyenler, Rusya'nın "sözde" endişelerini reddetmişler ve Moskova'nın bu plandan yıllardır haberdar olduğunu ve hatta katılmaya davet edildiğini kaydetmişlerdir. GMD taraftarları, özetle ve kesin olarak, bu sistemin Avrupa veya Amerika hedeflerini hedef alan İran füzelerini etkisiz hale getirmeyi amaçladıklarını iddia etmektedirler ve yüzlerce füzeye ve binlerce savaş başlığına sahip olan Rusya'ya karşı caydırıcı olmasının mümkün olmadığını vurgulamaktadırlar. Fakat bunu tehdit olarak gören bazı Rusların da, Doğu Avrupa için planlanan bu mütevazı GMD tesislerinin muhtemelen daha iddialı bir programın habercisi olduğunu iddia ettikleri de belirtilmektedir. Bu bağlamda Rus yetkililer ısrarla Kuzey Kore veya İran füzelerinin muhtemelen Avrupa hava sahasına girmeyeceğini ve GMD'nin gerçek nedeninin Rus füze sahalarını ve deniz operasyonlarını izlemek için Doğu Avrupa'da ABD radarı yerleştirmek olduğunu savunmaktadır. Bunun üzerine bir Çek askeri yetkilisi de radarın halihazırda fırlatılan

yüzleşmesi gerekti ileri sürülmektedir. Kaldı ki Putin'in Rusya'sı yazarlara göre, özellikle Ukrayna'dan kendisine yönelen gerçek tehdidinin NATO yayılması olduğu söyleminden yola çıkarak içerde daha otoriter ve dışarda daha agresif politikalar uygulamaya devam edecektir. Bu nedenle Rusya saldırganlığına karşı en savunmasız olan ülkelerin diplomatik olarak daha fazla meşgul edilmesi ve askeri olarak desteklenmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Ayrıca bu ülkelerin Rusya'ya finansal ve enerji bağımlılığının azaltılması ve böylece Kremlin'in kaldıraç noktalarının azaltılması gerektiği belirtilmektedir. Bunlara ek olarak siber ve dezenformasyon araçlarının daha fazla kullanılması ve Kremlin saldırganlığına savunmanın güçlendirilmesi de oldukça önemli görülmektedir. Bkz. Daniel Fried and Kurt Volker, "The Speech In Which Putin Told Us Who He Was", **POLITICO**, 18.02.2022, <https://www.politico.com/news/magazine/2022/02/18/putin-speech-wake-up-call-post-cold-war-order-liberal-2007-00009918>, (03.03.2022).

⁹⁰¹ Janet Andres, "CFE: Will It Remain a Cornerstone of European Security?", **American Diplomacy**, September 2007, <https://americandiplomacy.web.unc.edu/2007/09/cfe-will-it-remain-a-cornerstone-of-european-security/>, (03.03.2022).

füzeleri izlediğini ve yerde neler olup bittiğini izleyemediğini ileri sürerek elektronik casusluk suçlamasını kesinlikle saçmalık olarak reddetmiştir.⁹⁰²

Bununla birlikte Haziran 2009'un başlarında, bir Rus yetkilinin, ABD Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nde füze savunma tesisi kurma planlarını rafa kaldırmadıkça, Moskova'nın nükleer silah cephaneliğini azaltmaya istekli olmayacağını ve ayrıca Rus hükümetinin de ABD'nin Patriot füze bataryalarını Polonya'ya devretmesi halinde Kaliningrad'a İskender füzeleri yerleştirebileceğini belirttikleri tespit edilmiştir.⁹⁰³ Nitekim Rusya, NATO'nun Polonya ile Litvanya arasından kalan Kaliningrad'a defalarca İskender füzelerini konuşlandırmış ve raporlar özellikle nükleer başlıklı 2018 konuşlandırmasının kalıcı olacağını ortaya koymuştur. Ayrıca NATO yetkililerine göre Rusya, daha önce de belirtildiği gibi Baltık ülkelerine ve Polonya'nın çoğuna erişimi potansiyel olarak engellemek için yüzeyden havaya füzeler yerleştirmeyi içeren bir erişim önleme/alan reddi A2/AD stratejisi izlemek için de Kaliningrad'ı kullanmaktadır.⁹⁰⁴ Sonuç olarak ve özetle sadece sınırlı sayıda gelen savaş başlığını engellemeye izin veren NATO füze savunmasının mevcut mimarisi, Rus misilleme saldırı kabiliyeti üzerinde önemli bir etkiye sahip olarak görülmemektedir ve Avrupa'daki ortak füze savunma girişimleri başarısız olmuştur.⁹⁰⁵

Askeri kapasitenin kıtalararasında etkinliği bakımından yapılan güncel bir analize göre gemi savar füzeleri de büyük güç rekabetinin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Günümüzde Çin ve Rusya'nın ABD ve bir dizi başka donanma tarafından kullanılan standart gemi savar silahı olan Harpoon'u geride bırakan bir dizi karadan fırlatılan gemi savar füze sistemi kullandığı ve bu durumun özellikle Batı donanmaları tarafından bir yetenek açığı olarak kabul edildiği bildirilmektedir. Bu bağlamda Rusya'nın sahip olduğu gemi savar füzeleri 625-660 km; Çin'in sahip olduğu gemi savar füzeleri 540 km menzil yapabilirken; AB'nin bu alandaki askeri yeteneklerine sahip olan Fransa, İtalya ve İsveç'in gemi savar füzeleri ancak 200 km

⁹⁰² Hildreth and Ek, 2009, s.20.

⁹⁰³ Hildreth and Ek, 2009, s.23.

⁹⁰⁴ Derek E. Mix, "Poland: Background and U.S. Relations", **Congressional Research Service Report**, Rapor Sayısı: R45784, 25 June 2019, s.15.

⁹⁰⁵ Vasily A. Klimov, The European Missile Defense Factor in Russia – USA/NATO Relations, **Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia**, Cilt: 65, Sayı:10, Yıl:2021, ss.103-111.

menzil yapabilmektedir. Bu alanda Çin ve Rusya'nın yeteneklerinin gerisinde kalan ABD'nin gemi savar füzeleri de 130-200 km menzil yapabilmektedir.⁹⁰⁶

Dolayısıyla AB'nin ortak savunma konusundaki somut askeri kapasite ölçütleri bakımından hem konvansiyonel savaş hem de kıtalararası kuvvet aktarımı senaryoları çerçevesinde yetenek açıklarının oldukça fazla olduğu ve bu açıkların kısa vadede kapatılmasının da mümkün olmadığı net olarak söylenebilir.

3.6. AB SAVUNMA HARCAMALARI

3.6.1. Stratejik Planlama

AB son yıllarda savunma harcamalarının arttırılması yönünde çeşitli baskılara maruz kalmıştır. Savunmada büyük önem taşıyan konvansiyonel kuvvetler çok pahalıdır ve en büyük nükleer güçlerin bile savunma bütçelerindeki aslan payını tüketmektedir. Avrupa da uzun zamandır savunmaya çok az yatırım yapmakla suçlanmaktadır.⁹⁰⁷ Özellikle ABD'nin Avrupa'dan çekilmesinin zamanının geldiğini savunan uzmanların birçoğu, ABD'nin Avrupalılara askeri kuvvetlerini istikrarlı bir şekilde küçülterek savunmalarını Washington'a yaptırabilecekleri kadar yüksek düzeyde bir sigorta sağladığını ileri sürmektedirler. Bu nedenle Avrupalıların kişi başına düşen yüksek GSYİH'ları ile ordularına daha fazla para ayırabileceklerini; ancak bunun için hiçbir teşvik edici faktör olmadığını da ortaya koyarak bu durumun “zenginlerin refahı” şeklinde ifade edilebileceğini vurgulamaktadırlar. Bu uzman kesim, ABD'nin Avrupa'yı savunmak için harcadığı finans kaynaklarını kendi ülkesinde çok daha iyi kullanabileceğini öngörmektedir.⁹⁰⁸ İşte bu görüşün arkasındaki gelişmeler, AB'yi daha fazla savunma harcaması yapmaya zorlamıştır.

2016 Küresel Stratejisi'nin kabul edilmesinin ardından Kasım 2016'da AB Konseyi, “Güvenlik ve Savunma Uygulama Planı”nı (Security and Defence Implementation Plan- SDIP) da kabul etmiştir. Söz konusu uygulama planı, özellikle güvenlik ve savunma alanında AB Küresel Stratejisinin uygulanmasına yönelik

⁹⁰⁶ Military Balance, Chapter Two, 2021, s.25.

⁹⁰⁷ Barry R. Posen, “Trump Aside, What's the US Role in NATO?”, **New York Times**, 10 March 2019, <https://www.nytimes.com/2019/03/10/opinion/trump-aside-whats-the-us-role-in-nato.html>. (01.12.2021).

⁹⁰⁸ Barry R. Posen, “Pull Back: The Case for a Less Activist Foreign Policy,” **Foreign Affairs**, Cilt:92, Sayı:1, Yıl: 2013, ss.116-128, s.121.

önerileri ortaya koymak için hazırlanmıştır. Uygulama Planı esasen Avrupa Konseyi Başkanı, Avrupa Komisyonu Başkanı ve NATO Genel Sekreteri tarafından Varşova'da imzalanan “NATO-AB Ortak Deklarasyonun”⁹⁰⁹ akabinde Komisyon tarafından kabul edilen Savunma Eylem Planı⁹¹⁰’nın (European Defence Action Plan) da bir parçasını oluşturmaktadır. SDIP, güvenlik ve savunma alanında küresel strateji ile ortaya koyulan öncelikli hedeflere ulaşılabilmesi için üye devletlerin atması gereken somut adımları gösteren bir plan olarak tasarlanmıştır. Plan üye devletlerin savunma alanında daha derin ve kapsamlı bir işbirliği yapması, askeri kapasitenin optimum düzeyde belirlenen hedefler doğrultusunda geliştirilmesi, stratejik özerklik, teknolojik gereksinimlerin sağlanabilmesi ve finansman sorunlarının

⁹⁰⁹ 8 Temmuz 2016’da AB Konseyi Başkanı Donald Tusk, AB Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker ve NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg’in ortak açıklaması yayınlanmıştır. Söz konusu ortak deklarasyon, AB-NATO stratejik ortaklığına yeni bir ivme kazandırmak amacıyla Doğu ve Güneyden kaynaklanan yoğun tehditler karşısında vatandaşlarının güvenliğini sağlamak üzere daha fazla işbirliği yapılacağını ilan etmiştir. Özellikle Brexit tartışmalarının yoğun olduğu ve daha güçlü bir Avrupa’nın NATO’yu da daha güçlü kılacağına ilişkin inancın pekiştirildiği bir ortamda AB ve NATO, daha yakın işbirliği yapacaklarını ve bu kapsamda özellikle üye devletlerin savunma kabiliyetlerini uyumlu, tamamlayıcı ortak projelerle destekleyerek geliştireceklerini, Avrupa içinde ve Atlantik genelinde daha güçlü bir savunma sanayii ve daha fazla savunma araştırması ve endüstriyel işbirliğinin sağlanacağını bildirmişlerdir. Ayrıca denizcilik kapasitesinin güçlendirilmesi de dahil olmak üzere, üye ülkeler için çeşitli alanlarda belirli projeler aracılığıyla tamamlayıcı bir şekilde savunma ve güvenlik kapasitesinin geliştirilmesi ve Doğu ve Güney’deki ortakların gücünü arttırmayı da hedeflemişlerdir. Bu alanlarda işbirliği stratejik bir öncelik olarak belirtilmiş ve önerilerin hızla hayata geçirilmesinin gerekliliği ortaya koyulmuştur. Bkz. European Council Council of the European Union, Press, Press releases, EU-NATO joint declaration, 8 July 2016, <https://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>, (25.11.2021). AB ve NATO, 6 Aralık 2016’da Temmuz ayında varılan sonuçları kabul ederek Varşova Zirvesi’nde imzaladıkları Ortak Bildiri’ye göre hareket etmeye karar vermişlerdir. Bildiri, hibrit tehditler, operasyonel işbirliği, siber güvenlik, savunma yetenekleri, endüstri ve araştırma, tatbikatlar ve kapasite geliştirme gibi yedi farklı alanda ve kırktan fazla eylem noktasında AB ve NATO arasındaki işbirliğini ileriye taşımak için tasarlanmış olan işbirliğini kapsamaktadır. Bkz. Daniel Fiott, European defence: the year ahead, **European Union Institute for Security Studies (EUISS)**, Brief Issue, Sayı:1, January 2017, ss.1-4, s.2.

⁹¹⁰ Komisyon tarafından kabul edilen Savunma Eylem Planı’nın vizyonu Komisyon Başkanı Jean-Claude Juncker tarafından 2016’yaptığı bir konuşmasında açıklanmıştır. Buna göre "AB, ortak güvenliğini garanti altına almak için, kara, hava, deniz ve uzay yeteneklerinden siber güvenliğe kadar stratejik öneme sahip tüm teknoloji ve ekipmanların ortak olarak geliştirilmesine yatırım yapmalıdır. Bu, üye devletler arasında daha fazla işbirliği ve havuzda daha fazla ulusal kaynakların toplanmasını gerektirir. Avrupa kendi güvenliğini sağlamazsa, bunu onun için başka hiç kimse yapmaz. Güçlü, rekabetçi ve yenilikçi bir savunma sanayi üssü AB’ye stratejik özerklik verecektir". Savunma Eylem Planı kapsamında Komisyon, ortak araştırma ve savunma teçhizatı ve teknolojilerinin ortak geliştirilmesine yatırımın desteklemesi için bir Avrupa Savunma Fonu kurulmasını, KOBİ’lere, orta ölçekli şirketlere ve savunma sanayiinin diğer tedarikçilerine yatırımları teşvik edilmesini, savunmada tek pazarın güçlendirilmesini önermiştir. Bkz. European Commission, Press corner, European Defence Action Plan: Towards a European Defence Fund, 30 November 2016, Brussels, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_4088, (25.11.2021).

    mlenebilmesi için yapılması gerekenleri 13 maddede toparlayıp gösteren bir rehber niteliğinde hazırlanmıştır.⁹¹¹

SDIP,  ye devletler arasında savunma kapasitesinin arttırılması yönünde somut irade beyanının ortaya koyulabilmesi için altı temel alanda somut eylemler belirlemiştir. Bu kapsamda öncelikle OGSP kapsamında devam eden sivil misyonlar ve askeri operasyonlar için gereksinimlerin ve yetenek geliştirme önceliklerinin tespit edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun için  ye devletlerin ASA ile birlikte çalışmayı kabul etmeleri gerekli görülmüştür. Daha sonra tespit edilen bu yetenek gereksinimleri ve önceliklerinin birlikte sağlanabilmesi için savunma işbirliğinin derinleştirilmesi; bunun için de  ye ülkelerin OGSP’ye katkı olarak belirlenen prosedürlere uygun bir şekilde askeri gereksinimlerinin gözden geçirilmesini kabul etmeleri gerektiği ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte AB’nin hızlı müdahale araçlarının geliştirilmesi ve askeri kapasitesinin konuşlandırılabilirlik seviyesinin ve askeri birimlerin fonksiyonel olarak kullanılabilirliğinin arttırılabilmesi için finansal dayanışmanın ve esnekliğin sağlanması öngörülmüştür. Böylece ihtiyaçların karşılanmasında EPF haricinde çeşitli finansman desteği sunulmuş olacak ve bu da savunma harcamalarında daha derin bir entegrasyonun yolunu açmış olacaktır. İşte bu noktada  ye devletlerin “Kalıcı Yapılandırılmış İşbirliği” (Permanent Structured Cooperation –PESCO) mekanizması aracılığı ile savunma kapasitesine sağlayacağı somut katkının ve ABA’nın hükümlerini yerine getirebilme kapasitesinin arttırılması hedeflenmiştir.⁹¹²

3.6.2. Avrupa Savunma Ajansı

ABA’nın 42/3 maddesi uyarınca  ye devletler, askeri kapasitelerini kademeli olarak geliştirmeye karar vermişlerdir. Savunma kapasitelerini geliştirme, araştırma, edinimler ve silahlanma alanında yetkili kıldıkları “Avrupa Savunma Ajansı”nın (European Defence Agency- ASA) da operasyonel gereksinimleri belirlemesine, bu gereksinimleri karşılayacak önlemleri geliştirmesine, savunma sektörünün teknolojik ve endüstriyel temelini güçlendirmek için faydalı her önlemi tanımlamasına, gerektiğinde uygulamaya katkı sağlamasına izin vermişlerdir. Bu kapsamda ASA,

⁹¹¹ Council of the European Union, Implementation Plan on Security and Defence, 14 November 2016, Brussels, <https://www.consilium.europa.eu/media/22460/eugs-implementation-plan-st14392en16.pdf>, (25.11.2021). (IPSD, 2016)

⁹¹² IPSD, 2016, ss.4-6.

Avrupa kapasiteler ve silahlanma politikasının belirlenmesine katılmakta ve askeri kapasitelerin geliştirilmesine Konsey'e yardımcı organ olarak görev yapmaktadır.⁹¹³

ABA'nın 45. maddesi uyarınca ASA,

üye devletlerin askeri kapasite hedeflerinin tamamlanmasına ve üye devletler tarafından kabul edilen kapasite taahhütlerine uyumun hesaplanmasına katkı sağlamak; operasyonel gerekliliklerin uyumlaştırılmasını ve uyumlu ve rekabetçi müktesebat yöntemlerinin kabul edilmesini teşvik etmek; spesifik işbirliği programlarının yönetimi ve üye devletler tarafından icra edilen programların koordinasyonunu sağlamak ve askeri olanaklar bağlamında amaçları yerine getirmek için çok taraflı projeler sunmak; gelecek operasyonel ihtiyaçlara cevap veren teknik çözüm incelemelerini ve ortak araştırma aktivitelerini planlamak ve koordine etmek ve savunma teknolojisi alanında araştırmayı desteklemek; askeri harcamaların etkinliğini arttırmak ve savunma sektörünün teknolojik ve endüstriyel temelini güçlendirmek için yararlı her türlü eylemi belirlemek ve gerektiğinde uygulamaya koymakla

görevlendirilmiştir. Bununla birlikte ASA, kendisine katılmak isteyen tüm üye devletlere açıktır.⁹¹⁴

ASA, Yetenek, Silahlanma ve Planlama (CAP) birimi aracılığı ile AB yetenek geliştirme önceliklerini desteklemekte ve üye devletlerin ihtiyaçlarına göre uyarlanmış işbirliği fırsatları tanımlamakta, planlamakta ve öneri geliştirmektedir. Bu kapsamda ASA'nın önceliklerin belirlenmesinden etkiye kadar "tutarlı bir yaklaşımı" temsil ettiği ileri sürülmektedir. CAP, Avrupa savunma yeteneklerinin tutarlı ve düzenli olarak geliştirilebilmesi için ASF'nin sekreteryasını yürüttüğü Savunmada Eşgüdümün Yıllık Gözden Geçirmesi birimini de (Coordinated Annual Review on Defence- CARD) koordine etmektedir. Buna ek olarak CAP, PESCO sekreterliği içinde, ASA'nın yetenek perspektifinden PESCO proje tekliflerine ilişkin değerlendirme yapar ve ayrıca PESCO'ya katılan üye devletlerin Ulusal Uygulama Planlarını koordine eder; böylece PESCO proje uygulamalarını destekler.

Temel amacı Avrupa'daki mevcut savunma yeteneklerini ve potansiyel işbirliği alanlarını belirlemek olan CARD'ın gerçek bir katma değer sağlayabilmesi için üye devletlerden harcama planları dahil tüm savunma planlarına ve Yetenek Geliştirme Planı (CDP) önceliklerine dair en güncel ve ayrıntılı bilgilerle beslenmesi gerekmektedir. Tüm bu önemli bilgileri toplamanın görevi, EUMS ile birlikte CARD

⁹¹³ European Union Treaty, md.45.

⁹¹⁴ European Union Treaty md.45-2.

sekretaryası olarak hareket eden ASA'ya aittir. Örneğin 2019-2020 dönemini kapsayan ilk CARD raporuna göre üye ülkelerin ana muharebe tankları, askeri sistemler, karakol sınıfı yüzey gemileri, A2/AD'ye karşı-insansız hava sistemleri, uzayda savunma uygulamaları ve askeri hareketlilik gibi altı odak noktasında başlatılacak yeni işbirliği projelerinin hem üye devletlerin yetenek profilleri hem de AB'nin yetenek tutarlılığı üzerinde olumlu bir etki yaratacağı belirtilmiştir.⁹¹⁵

Danimarka, 22 No'lu Protokol'ün 5. maddesi uyarınca savunma alanında etkileri olan kararlara ve savunma alanında alınacak önlemlerden kaynaklanan operasyonel harcamaların finansmanına katılmaya zorunlu olmadığını bildirmiş ve oybirliği ile alınması gereken kararlarda oybirliğinin Danimarka Hükümetinin temsilcisi dışında sağlanabileceği hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte Danimarka, diğer üye devletlerin bu alandaki işbirliklerini geliştirmeyi sürdürmelerine muhalefet etmeyeceğini de söz konusu protokolle beyan etmiştir.⁹¹⁶ Ayrıca Norveç de Mart 2006'dan beri oy kullanma hakkına sahip olmadan ASA'nın çalışmalarına katılmaktadır.⁹¹⁷

Üye devletler, ASA bütçesine GSYİH'ya göre katkı sağlamaktadırlar.⁹¹⁸ 2015 yılından itibaren üye devlet katkılarına bakıldığında bu katkıların giderek arttığı ve 2015 yılında 29.161 Euro tutarında olan üye devlet katkısının 2020 yılında 35.533 Euro'ya kadar yükseldiği görülmektedir. ASA'nın 16 Kasım 2021'de kabul edilen 2022 yılına ait genel bütçesi ise 38.007 milyon Euro tutarındadır ve bunun 36.500 Euro'luk kısmını da üye devlet katkıları oluşturmaktadır.

⁹¹⁵ European Defence Agency, 2020 CARD REPORT, B-1050 BRUSSELS, <https://eda.europa.eu/docs/default-source/reports/card-2020-executive-summary-report.pdf>, (03.02.2022). (2020 CARD Report)

⁹¹⁶ EUR-Lex, Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union PROTOCOLS Protocol (No 22) on the position of Denmark, 26.10.2012, Article 5, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F22>, (23.11.2021).

⁹¹⁷ EDA Official Web Site, Our History, 2006, <https://eda.europa.eu/our-history/our-history.html>, (23.11.2021).

⁹¹⁸ Official Journal of the European Union, DECISIONS, COUNCIL DECISION (CFSP) 2015/1835, of 12 October 2015 defining the statute, seat and operational rules of the European Defence Agency, Article 16, <https://eda.europa.eu/docs/default-source/documents/eda-council-decision-2015-1835-dated-13-10-2015.pdf>, (04.02.2022).

3.6.3. Avrupa Savunma Fonu

Avrupa Savunma Fonu'nun (European Defence Fund-ASF) çıkış noktası, üye devletlerin güvenlik ve savunma alanında işbirliği eksikliğinin yılda yaklaşık 25 milyar ile 100 milyar arasında bir maliyete sebep olduğunun tahmin edilmesi olmuştur. Buna göre AB'de savunma yetenek planlaması ve savunma tedarikinin yaklaşık %80'i tamamen ulusal bazda yürütülmekte ve bu da savunma yeteneklerine aktarılan bütçenin maliyetli bir şekilde tekrarlanmasına yol açmaktadır. Ayrıca savunma alanındaki araştırma ve teknolojinin yalnızca %9'u üye devletler arasında işbirliği içinde yürütülmektedir.⁹¹⁹

Savunma maliyetlerinin düşürülmesi ve bu alandaki yeteneklerin daha etkili bir şekilde geliştirilebilmesi için AB Komisyonu, 7 Haziran 2017'de savunma araştırması ve yetenek geliştirme için "ölçütleri ortaya koyan" bir Tebliğ kabul ederek EDF'nin yürürlüğe koyulmasını önermiştir. Tebliğ, kapasite başlığı altında Avrupa Savunma Sınai Kalkınma Programını (European Defence Industrial Development Programme/EDIDP) oluşturan bir Yönetmelik teklifiyle birlikte sunulmuştur. Söz konusu öneriler iki aşamalı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Birinci aşamada, 2014-2020 çok yıllık mali çerçeve kapsamında, Savunma Araştırmasına İlişkin Hazırlık Eyleminin (Preparatory Action on Defence Research/PADR) ortak savunma araştırmalarını desteklediği ve EDIDP'nin ortak geliştirme projelerini finanse ettiği bir test dönemi öngörülmüştür. İkinci aşamada ise, 2021-2027 çok yıllık mali çerçeve kapsamında, yenilikçi savunma ürünleri ve teknolojilerinde işbirlikçi araştırmalara ve prototiplerin geliştirilmesi de dahil olmak üzere geliştirme döngüsünün sonraki aşamalarına yönelik finansmanı artıran özel bir ASF hedeflenmiştir.⁹²⁰

Böylelikle EDIDP ve PADR, EDF'nin iki öncü programı olmuşlardır. PADR ile 2017-2019 için 18 savunma araştırma projesine AB bütçesinden 90 milyon Euro ayrılmıştır. EDIDP ise 2019-2020 için 500 milyon Euro bütçeye sahip olmuş; 2019'da 16 proje desteklenmiş 2020'de ise 26 proje kabul edilmiştir. Bunlarda Eurodrone ve

⁹¹⁹ European Commission, European Defence Fund Factsheet, 30 June 2021, s.2., https://ec.europa.eu/defence-industry-space/european-defence-fund-edf_en, (07.02.2022). (EDF Factsheet, 2021).

⁹²⁰ European Defence Agency, What we do EU defence initiatives European Defence Fund (EDF), [https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/european-defence-fund-\(edf\)](https://eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/european-defence-fund-(edf)), (23.11.2021). (EDA Official Web Site)

ESSOR adlı 2 büyük yetenek projesi ödül için seçilmiştir.⁹²¹ Söz konusu projelerle Birlik bütçesi ilk kez savunma teknolojileri ve ürünlerinin ortaklaşa geliştirilmesini finanse etmek için kullanılmıştır. EDIDP kapsamında desteklenen projeler; drone'lar, uzay teknolojileri, insansız kara araçları, yüksek hassasiyetli füze sistemleri, deniz platformları, havadan elektronik saldırı kabiliyeti, güvenli ağlar, siber durumsal farkındalık ve yeni nesil gizli teknolojiler gibi AB'nin yetenek açığını kapatmaya yönelik konularda tespit edilerek 12 kategoride sınıflandırılmıştır.⁹²²

Bu arada Haziran 2018'de EDF'yi oluşturan yasa önerisi Komisyon tarafından Konsey'e sunulmuş ve söz konusu düzenleme ile Avrupa savunma teknolojisi ve endüstriyel tabanının rekabet edebilirlik ve yenilikçilik unsurlarının teşvik edilmesi ve böylelikle AB'nin stratejik özerkliğine de katkıda bulunulması hedeflenmiştir. Ayrıca, AB katkısı olmadan gerçekleşmeyecek işbirliği programlarını arttırmak ve Ar-Ge faaliyetlerini destekleyerek, sanayi döngüsünün her aşamasında işbirliğini artırmak için gerekli teşvikleri sağlamak da bu hedefler arasında sayılmıştır. Sonuç olarak 2019/2020'de AB Konseyi ve AB Parlamentosu tarafından EDF'nin kurulmasına ilişkin nihai karar alınmış ve ASF, 1 Ocak 2021'de hayata geçirilmiştir. Fonun yaklaşık üçte birinin, özellikle hibeler yoluyla, rekabetçi ve işbirlikçi savunma araştırma projelerini finanse etmesi ve geriye kalan üçte ikisinin de araştırma aşamasını takiben savunma yeteneklerinin geliştirilmesi için ortak maliyetleri finanse ederek üye devletlerin yatırımlarını tamamlaması öngörülmektedir.⁹²³

Üye devletlerin çabalarını bir araraya getirerek AB'yi savunma alanında güçlendirmesi hedeflenen EDF'nin, AB'deki her büyüklükteki ve coğrafi kökündeki şirket ve araştırma aktörleri arasında işbirliğini teşvik etmesi; bunu yaparken de Avrupa savunma teknolojisi ve endüstriyel tabanını daha da bütünleştirmesi, endüstriyel beceri ve yeterliliklerin yanı sıra Avrupa endüstrisinin yenilikçi potansiyelini geliştirmesi beklenmektedir. Bu bağlamda esasen AB'nin teknolojik üstünlüğünü arttırarak kilit önemdeki yeteneklerini geliştirmesine ve stratejik özerkliğine katkı sağlaması beklenen EDF'ye 2021-2027 dönemi için AB bütçesinden

⁹²¹ EDF Factsheet, 2021, s.2.

⁹²² European Commission, DocsRoom, Document detail, "Towards a European Defence Union - European defence industrial development programme (EDIDP) calls", 06/04/2020, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/40621>, (07.02.2022).

⁹²³ EDA Official Website.

8 milyar Euro ayrılmıştır. Avrupa savunma kapasitesi ve sanayiinin etkili bir şekilde geliştirilebilmesi ve tüm araştırma - geliştirme döngüsü boyunca rekabetçi ve işbirlikçi projelerin desteklenebilmesi için bu bütçenin 5.3 milyar doları ulusal katkıları tamamlayan işbirlikçi yetenek geliştirme projelerine; 2.7 milyar doları ise gelecekteki tehditlere cevap verebilecek savunma araştırmalarına ayrılmıştır. Böylece AB'nin Avrupa'daki üç savunma araştırmacısından biri olması hedeflenmiştir.⁹²⁴

Genel olarak, en az 3 farklı üye devlet veya ortak üye ülkelerden en az 3 katılımcı ile yalnızca ortak projeler uygun görülmemekte, yıkıcı teknolojiler için kabul edilecek projelerin ise uygun en az 2 üye devletten ve en az 2 katılımcıdan oluşması beklenmektedir. Projelerin, OGSP çerçevesinde üye devletler tarafından kabul edilen savunma yetenekleri öncelikleri doğrultusunda ve özellikle AB'nin güvenlik ve savunma çıkarlarına katkıda bulunmayı amaçlayan öncelikler doğrultusunda tanımlanması kural olarak kabul edilmiştir. Öncelikler için baz alınacak somut kriterlerin de Yetenek Geliştirme Planındaki ve uygun olduğunda NATO gibi diğer bölgesel ve uluslararası kuruluşların belirlediği önceliklerin dikkate alınması yoluyla tespit edileceği belirtilmiştir. EDF'nin ayrıca daha yüksek finansman oranları sağlayarak ve KOBİ'leri içeren konsorsiyumların projelerini destekleyerek KOBİ'lerin sınır ötesi katılımını teşvik etmesi de hedeflenmiştir.⁹²⁵

ASF Bütçesinin % 4-8'inin, Avrupa'nın uzun vadeli teknolojik liderliğini artıracak ve üst düzey savunma ürünlerine katkıda bulunacak savunmada yenilikçi ve yıkıcı teknolojileri desteklemek için ayrılması planlanmıştır. Bununla birlikte AB kaynaklarının iyi bir şekilde kullanılmasının sağlanması için, ortak prototiplerin geliştirilmesi, yalnızca üye devletlerin nihai ürünü satın almayı veya teknolojiyi koordineli bir şekilde kullanmayı planladığı durumlarda finanse edilmesi kabul edilmiştir. Bu bağlamda hiçbir kapasitenin AB'ye ait olmayacağı da belirtilmiştir. Tüm bunlara ek olarak uygun olması halinde üye devletler için, PESCO bağlamında geliştirilen faaliyetlerle, daha yüksek bir AB finansman oranının sağlanması beklenmektedir.⁹²⁶

⁹²⁴ EDF Factsheet, 2021, s.3.

⁹²⁵ EDF Factsheet, 2021, s.3.

⁹²⁶ EDF Factsheet, 2021, ss.3-4.

Komisyonu'nun EDF'yi Avrupa savunma işbirliği için potansiyel bir oyun değiştirici olarak çerçevelemiş olması dikkat çeken bir gelişme olarak görülmektedir.⁹²⁷ Çünkü Komisyon'un, EDF'yi başlı başına bir savunma politikası olarak değil, araştırma ve teknolojik-endüstriyel bir politika olarak gördüğü ileri sürülmektedir. Buna göre EDF, AB bütçesi altında savunma finansmanını gerçeğe dönüştüren ulusüstü bir yönetim modeline yönelik eşi görülmemiş bir dönüşümü temsil etmektedir. Savunmanın ulus ötesileştirilmesindeki bu dönüşümün en dikkat çekici olanı da AB Komisyonu bünyesinde Savunma Sanayi ve Uzay Genel Müdürlüğü'nün (Directorate-General for Defence Industry and Space-DEFIS) kurulması şeklinde tespit edilmiştir.⁹²⁸ DEFIS'in oluşturulması geleneksel olarak hükümetlerarası düzeyde yönetilen AB savunması için uluslarüstüleşmeye yönelik bir dönüşüm şeklinde yorumlanmaktadır. Nitekim DEFIS, EDF'yi uygulamak ve gözetmek, Askeri Hareketlilik Eylem Planı'nın uygulanmasına öncülük etmek, uzay, savunma ve güvenlik arasındaki önemli bağı geliştirmek gibi önemli ortak güvenlik ve savunma konularında sorumlu bir aktör olarak görevlendirilmiştir.⁹²⁹

AB Komisyonu'na verilen sorumluluklarla AB savunmasının uluslarüstüleştirilme çabası her ne kadar EDF yönetiminin üye devletlerin temsilcilerinden oluşan bir "çalışma programı komitesi"nin nüfuzuna maruz kalması gerçeği ile çelişkili görülse de genel olarak, başarılı bir şekilde yönetilir ve uygulanırsa, EDF'nin en son teknolojilerdeki daha kazançlı ortak yatırım planlarını ve bunların araştırma ve yeniliklerini destekleyerek AB Komisyonu'nun savunma alanındaki gündem belirleme gücünü artırması beklenmektedir. Nitekim EDF yönetmeliğinin 4. maddesi uyarınca, AB Komisyonu, araştırma ve geliştirme faaliyetleri arasında yeniden bütçe tahsis etmede, ödüllerin verilmesinde, çalışma programlarının hazırlanmasında ve yönetilmesinde önemli bir esneklik payına sahiptir.

⁹²⁷ Raluca Csernatonî & Bruno Oliveira Martins, The European Defence Fund: Key Issues and Controversies, **Peace Research Institute Oslo**, POLICY BRIEF, 03/2019, <https://www.prio.org/publications/11332>, (07.02.2022).

⁹²⁸ Raluca Csernatonî, "The EU's Defense Ambitions: Understanding the Emergence of a European Defense Technological and Industrial Complex", **Carnegie Europe**, Working Paper, December 2021, ss.15-16, <https://carnegieeurope.eu/2021/12/06/eu-s-defense-ambitions-understanding-emergence-of-european-defense-technological-and-industrial-complex-pub-85884>, (07.02.2022). (Csernatonî, 2021)

⁹²⁹ European Commission, Departments and executive agencies, Defence Industry and Space, https://ec.europa.eu/info/departments/defence-industry-and-space_en#leadership, (07.02.2022).

Bu bağlamda EDF'nin Avrupa savunmasının “topluluklaştırılması” sürecinde gerçekten temel bir değişikliği temsil ettiği kabul edilmektedir. Özetle bu finansal aracın, hükümetler arası yöntemin ve üye devletlerin münhasır koruma alanı olan bir sektöre güçlü bir müdahalenin yanı sıra geleneksel olmayan bir savunma aktörü olarak komisyonun kurumsal rolünde önemli bir kaymaya da neden olacağı öngörülmektedir.⁹³⁰

Ortak savunma konularında Komisyon'un daha aktif olarak görev alması, AB'nin özerk bir güvenlik aktörü olmasına yönelik atılan bir adım olarak değil; post Atlantikçi yaklaşımların bir çıktısı olarak da değerlendirilmelidir. Nitekim post Atlantikçi yaklaşımlarda Ortak Pazar, önemli ölçüde deneyim ve uzmanlık sahibi olduğu bir alan olduğu için, AB'nin ortak savunma alanında da sağlam ve kurallara dayalı bir sanayi üssü oluşturarak başarılı olabilmesi mümkün görülmektedir. Ancak yine de savunma harcamaları ulusal olduğu için ve savunma sektörü diğer sektörlerden farklı olarak ulusal şirketler tarafından verimsiz de olsa korunduğu için bu alanda Avrupa şirketlerinin bütünleşerek bir Pan-Avrupa şirketleri oluşturması oldukça zor görülmektedir ve gerçeklikten oldukça uzaktır. Ayrıca AB'nin ABD'den savunma satın almak yerine ortak AB savunmasına daha fazla harcama yapması, kamusal desteğin daha zayıf olmasına yol açacaktır. Özellikle Atlantikçi yaklaşımın destekçileri, ABD'nin Avrupa'daki Pazar payını kaybetmemek için tıpkı Birleşik Krallık ve Avustralya ile olduğu gibi Atlantik ötesi savunma sanayii işbirliği oluşturması gerektiğini ileri sürmektedirler.⁹³¹

Post Atlantikçi yaklaşım, AB savunma harcamalarındaki yetersizliği ve bu alandaki stratejik özerklik eksikliğini bir Avrupa başarısızlığı olarak görmekle birlikte Washington'un da bu başarısızlığın ortaya çıkmasında kritik bir rol oynadığını kabul etmektedir. ABD'yi, Avrupa'ya yönelik yaklaşımı konusunda eleştiren bu yaklaşım, ABD'nin mevcut yapısal sorunlara odaklanmak yerine NATO üye ülkelerinin daha fazla savunma harcaması yapmaya zorladığını ve bunun da Avrupa savunmasının sorunlarına çözüm getirmediğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşım, Avrupa başkentlerinde hem Cumhuriyetçi hem de Demokratik yönetimlerin, NATO'yu ve ulus devletlerini güçlendirmek için şiddetle baskı yaptığını; ABD- AB ilişkileri de en

⁹³⁰ Csernatoni, 2021, p17.

⁹³¹ Bergmann and the others, 2021, ss.38-39.

çok Avrupa savunmasına yönelik tartışmalarda yıpratıldığını belirtmektedir. Sonuçta Post-Atlantikçi yaklaşım, Avrupa savunmasını olumsuz etkileyen mevcut sorunlar yapısal olduğu için hem Atlantik ötesi ilişkilerde hem de AB savunma harcamalarında büyük bir değişime ihtiyaç olduğunun kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Avrupa savunmasıyla ilgili olumsuzlukların, harcamaların yetersiz olmasından ziyade parçalanmayla ilgili olduğunun da altını çizmektedir. Buna göre her Avrupa ülkesinin, inanılmaz verimsizliklere ve israfa yol açan, kendine özgü ulusal ordusu vardır ve tek tek devletler arasında dağılmış marjinal harcama artışları, ortak savunma ve güvenliğin sağlanmasında neredeyse hiç fayda sağlamamaktadır. Bu noktada NATO, Avrupa güçlerinin karışıklığını koordine etmek için elinden gelenin en iyisini yapmaktadır. Ayrıca NATO'nun yetenek açıklarına odaklanmada, öncelikleri belirlemede, taahhütler oluşturmada ve kuvvetleri koordine etmede hayati bir rolü bulunmaktadır. NATO'nun bu rolü, özellikle 30 ulusal askeri gücü birlikte hareket edebilecek bir askeri ittifakta bir araya getirilmesinde oldukça önemli görülmektedir.⁹³²

Bu durumda ABD ve AB'nin savunma harcamaları ve savunma sanayiinin geliştirilmesi konusunda ortak pazarın geliştirilmesi yoluyla karşılıklı olarak işbirliği yapmasının realist çerçevede pragmatik olduğu için kuvvetle muhtemel olduğu söylenebilir. Sonuç olarak AB savunma sanayiinin liberal kuralların egemen olduğu yapısal dönüşümlerden etkilenmesi ve üye ülkelerin bu alanda bütünleşmeye zorlanması ve bu zorlamanın özellikle bağımlı olduğu Atlantik ittifakından gelmesi, yakın gelecekte üye ülkelerin savunma harcamalarını ve bu alandaki projelere katılımlarını giderek arttırmalarına yol açacaktır.

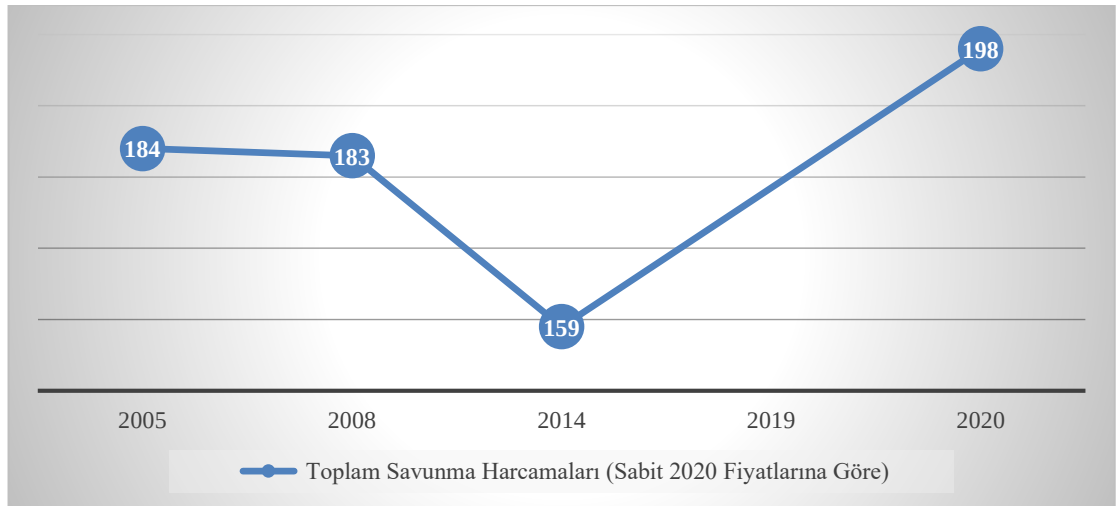
⁹³² Bu anlamda Avrupa NATO kuvvetleri Afganistan'da faaliyet gösterirken, operasyonlara katılmak için hava kaldırma ve nakliye gibi unsurlarda ABD'nin yeteneklerine bağımlı kalmaları örnek gösterilmektedir. Afganistan örneğinde olduğu gibi Avrupalı orduların, hatta yetenekli olanların bile, genellikle bağımsız operasyonlara girmek için gereken kritik etkinleştirme yeteneklerinden genellikle uzun süreli operasyonları sürdürmek için gerekli teçhizat stoklarından veya yedek kuvvetlerden yoksundur. Bu etkinleştirme sistemleri de pahalıdır ve muhtemelen savunma harcamalarında marjinal artışlarla bile bireysel Avrupa ülkelerinin satın alma kapasitesinin ötesindedir. Bkz. Bergmann and the others, 2021, s.18.

3.6.4. Güncel AB Savunma Harcamaları

ASA, 2006 yılından itibaren 26 üye devletin Savunma Bakanlıklarından yıllık bazda savunma verilerini toplamakta ve yayınlamaktadır. 2020 yılına ait savunma verileri rakamları, 2021 PESCO Ulusal Uygulama Planları ve 2019/2020 CARD Konsolide bilgileri aracılığı ile derlenerek oluşturulmuştur. 2020 yılı verilerine göre 26 üye ülkenin savunma harcamaları, art arda altı yıl boyunca artmıştır. Buna göre üye ülkeler, 2020 yılında birlikte savunmaya 198 milyar Euro tahsis etmişlerdir ve COVID-19 pandemisinin neden olduğu ve halen devam etmekte olan ekonomik krize rağmen, 2019 ile karşılaştırıldığında bu tutar %5 oranında artmıştır.⁹³³

Ancak bu artış, savunma harcamalarının azalan GSYİH ile neredeyse paralel olarak düştüğü 2007/2008 mali kriziyle çelişkili görülmektedir. 2008 mali krizinden sonra savunma harcamaları 2014 yılına kadar düşmüş ve bu düşüşün ardından 2017'de yeniden hızlanmış; GSYİH'den daha güçlü bir şekilde büyüme kaydetmiştir. Üye devletlerin GSYİH'si 2020'de %6 azalırken, savunma harcamaları ekonomik baskıya direnmiştir. Kısmen zayıflayan ekonomik ortamın bir sonucu olarak, üye devletlerin savunma harcamalarına GSYİH yüzdesi olarak tahsis edilen yüzdesi, 2019'daki yüzde 1,4'e kıyasla 2020'de yüzde 1,5'e ulaşmıştır.⁹³⁴

Şekil 8: Toplam AB Savunma Harcamaları (Sabit 2020 Fiyatlarına Göre)

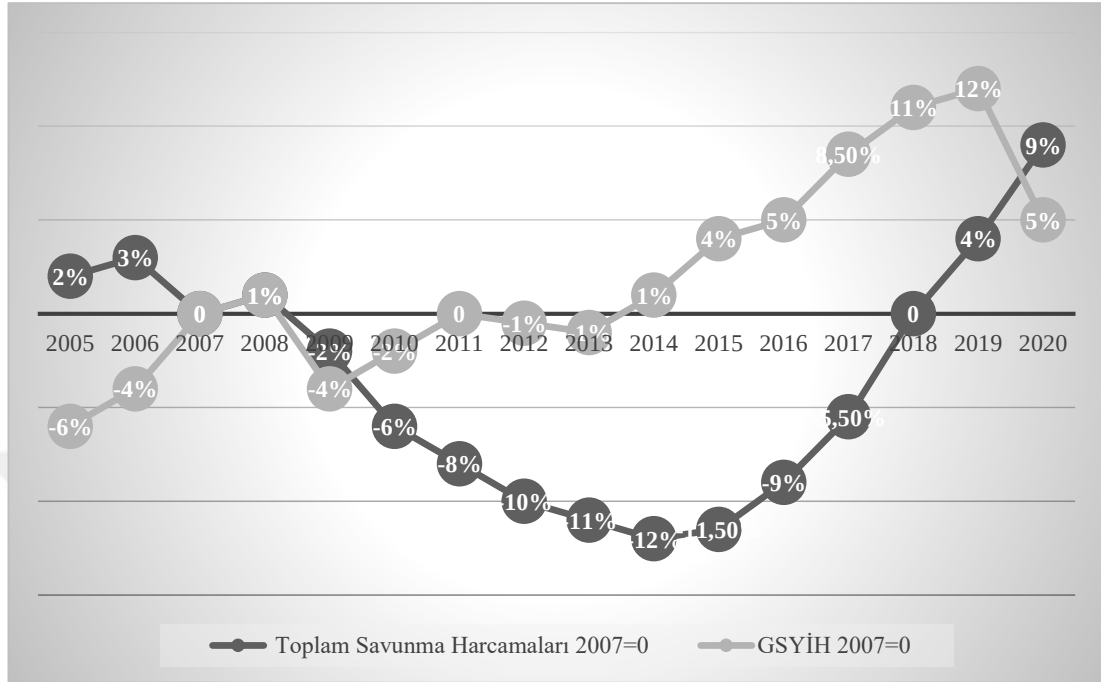

Kaynak: EDA, Defence Data 2019-2020, s.4

⁹³³ European Defence Agency, **DEFENCE DATA 2019-2020- Key findings and analysis**, Belgium, 2021, s.3, <https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/eda---defence-data-report-2019-2020.pdf>, (09.02.2022). (EDA, Defence Data 2019-2020).

⁹³⁴ EDA, Defence Data 2019-2020, s.4.

Şekil 9: 2007 Referans Yılı Olarak Toplam Savunma Harcamalarının ve GSYİH'nin Değerlendirilmesi

Kaynak: EDA, Defence Data 2019-2020, s.4.

COVID-19 pandemisinin bu olumlu eğilim üzerindeki etkisinin uzun vadede belirsiz olduğu da belirtilmektedir. Nitekim Uluslararası Para Fonu'nun 2020'de küresel büyümenin %-3'e düşeceğini öngörmesi ve Dünya Ekonomik Forumu'nun 2008 küresel mali krizinden veya Büyük Buhran'dan daha şiddetli bir ekonomik şok uyarısı yapmasıyla, savunma harcamalarının zarar göreceğine kesin gözüyle bakılmaktadır. Dahası, ekonomik krizler ve hükümetin para biriktirme çabaları sırasında savunma harcamaları “kurbanlık kuzu” olarak tercih edilme eğilimindedir. Fakat bu durumun 2008 mali krizinden sonra ancak 2014 sonrası kötüleşen güvenlik ortamı nedeniyle toparlanmaya başlayan AB üye devletleri için geçerli olacağı da söylenmektedir. Konuyla ilgili uzmanlar, önümüzdeki dönemde büyüme yüzdelerinde yanıltıcı büyüme oranları görülebileceğini de ileri sürmektedir. Bu bağlamda durgunluğun neden olduğu daha düşük GSYİH, mutlak anlamda, savunma gibi belirli harcama kategorilerinde GSYİH payını artırıyor gibi algılanabilecektir.⁹³⁵

⁹³⁵ Tania Laţici, “The role of armed forces in the fight against coronavirus”, **European Parliamentary Research Service**, 2020, ss.4-5. (Brifing)

Bununla birlikte AB savunma harcamalarının özellikle Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı yasadışı olarak ilhak etmesinin ardından Avrupa'daki güvenlik endişesi arttığı için 2014–15'ten bu yana (Trump göreve gelmeden önce ve 2018'den çok daha önce) yükselişe geçtiği de ortaya koyulmuştur. Ayrıca, Trump'ın savunmaya katkı sağlamadığı için eleştirdiği ülkeler de dahil olmak üzere çoğu Avrupa ülkesi savunma bütçelerini artırma planlarını açıklamıştır. Örneğin, Trump'tan NATO Zirvesi öncesi bir mektup alan Norveç, 2017'de 6 milyar Dolar olan savunma bütçesini 2020'de 7,8 milyar Dolarına çıkarmayı planladığını zaten açıklamıştı.⁹³⁶

Bu noktada üye devletler bazında yapılan bir değerlendirmenin sonuçlarına bakılacak olursa, 2019 yılına kıyasla 2020 yılında toplam 19 üye devletin savunma harcamalarını arttırdığı ve bunlardan 13 üye devletin savunma harcamalarını %5'ten fazla; 6 üye devletin ise %10'dan fazla arttırmış olduğu görülmektedir. Buna göre savunma harcamalarındaki en yüksek mutlak artış 3,7 milyar Euro, nispi artış ise %35 olarak tespit edilmiştir. Söz konusu değerlendirmeye göre 7 üye devletin ise 2019 yılına kıyasla 2020 yılı savunma harcamalarını azalttığı, bunlardan en büyük düşüşün de yaklaşık 1 milyar Euro olduğu ortaya koyulmuştur.⁹³⁷

Üye devletlerinin isimlerinin verilmediği bu çalışmaya ek olarak, 2020-2021 döneminde bölgesel Avrupa savunma harcamalarının incelendiği bir başka araştırma da Avrupa'yı bölgelere göre ayırıp ülkeler bazında önemli veriler ortaya koymuştur. Buna göre Avrupa bölgesel savunma grupları Orta Avrupa (Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Macaristan, Polonya, Slovakya ve İsviçre), Kuzey Avrupa (Danimarka, Estonya, Finlandiya, Letonya, Litvanya, Norveç ve İsveç), Güney Avrupa (Kıbrıs, Yunanistan, İtalya, Malta, Portekiz ve İspanya), Güneydoğu Avrupa (Bulgaristan, Romanya ve Türkiye), Balkanlar (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Slovenya) ve Batı Avrupa (Belçika, Fransa, İzlanda, İrlanda, Lüksemburg, Hollanda ve Birleşik Krallık) olmak üzere 6 alt gruba ayrılmıştır. Buna göre, 2020-2021 döneminde Yunanistan, Finlandiya ve Macaristan savunma harcamalarını %20'den fazla arttıran ülkeler arasında yer alırken, Çek Cumhuriyeti, Letonya, İsveç, Hollanda, Belçika, Birleşik Krallık

⁹³⁶ Lucie Béraud-Sudreau and Nick Childs, "The US and Its NATO Allies: Costs and Value," Military Balance blog, IISS, 9 July 2018, <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/07/us-and-nato-allies-costs-and-value>, (02.12.2021).

⁹³⁷ EDA, Defence Data 2019-2020, s.5.

savunma harcamalarını %10-%20 arasında arttırmışlardır. İtalya, Bosna Hersek, Arnavutluk ve Sırbistan ise savunma harcamalarını %3-%10 arasında arttıran ülkeler olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte Almanya, Fransa, İspanya, Polonya, Lüksemburg ve Romanya gibi ülkeler ise savunma harcamalarını ancak %0-%3 arasında arttırabilmişlerdir.⁹³⁸

2021 yılında en fazla savunma harcaması yapan Avrupa ülkeleri ise sırasıyla Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, İtalya ve Hollanda olmuşlardır. Bu son araştırmanın sonuçlarına göre Avrupa savunması için yapılan toplam harcamanın en fazlası 754 milyar Dolar olarak ABD tarafından yapılmıştır. Avrupa ülkelerinin toplam harcamasının ise 351 milyar Dolar olarak tespit edilmiş olup bunun 71 milyar Dolar'lık en büyük payını da Birleşik Krallık oluşturmuştur. Bu bağlamda 2021 yılında Avrupa savunma harcamalarının %4,8 oranında büyüdüğü ve bu büyümenin de esasen Birleşik Krallık'ın Kasım 2020'de açıklanan savunma harcamalarını artırma planından kaynaklandığı; ancak Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya ve Hollanda'da gerçekleşen bütçe artışlarının da bölgesel büyümeye katkı sağladığı belirtilmektedir.

939

Ne var ki Avrupa hükümetlerinin savunma bütçelerini artırdıkça, atalet ile karakterize edilen bütçeleme ve satın alma süreçlerinde tökezledikleri de öne sürülmüştür. Bu bağlamda ampirik kanıtların, Avrupa hükümetlerinin neyin gerekli olduğuna dair kendi analizlerine yanıt verdiklerini, ancak tehdit ortamındaki değişikliklere ayak uydurabilecek bir uyum hızına ulaşabilmek için daha çok çaba göstermelerinin gerekli olduğu tespit edilmiştir.⁹⁴⁰ Dolayısıyla savunma harcamalarındaki artıştan ziyade savunma sanayinin gelişmesine yönelik olarak yatırımların arttırılıp arttırılmadığı ve bu alanda AB üye devletlerinin uyum ve istikrarı daha sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını sağlayacaktır. Zira daha önce de belirtildiği gibi ortak savunma kapasitesinin geliştirilmesi, sayısal olarak üstün olmaktan ziyade stratejik özerkliğin sağlanması ve askeri kapasitenin teknolojik gelişmeleri yakalayarak güncel ihtiyaçlara cevap verecek hızda geliştirilmesi gerekmektedir. Nitekim genel olarak bir savunma bütçesinin ideal yapısı da 40:30:30

⁹³⁸ Military Balance, Chapter Four, 2021, s.72.

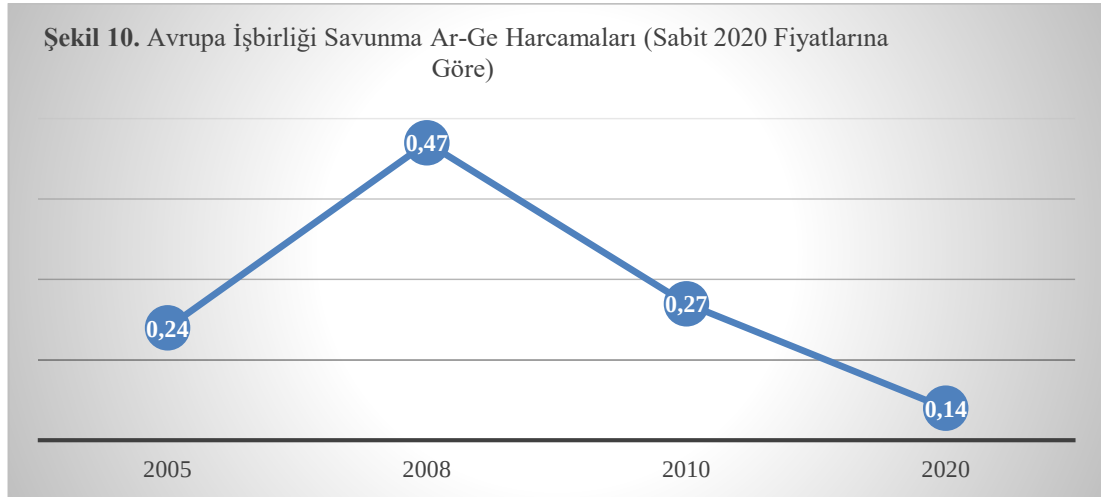
⁹³⁹ Military Balance, Chapter Four, 2021, s.73.

⁹⁴⁰ Lucie Béraud-Sudreau and Bastian Giegerich, "NATO Defence Spending and European Threat Perceptions", *Survival*, Sayı:60, Cilt:4, Yıl: 2018, ss.53-74, s.54.

olarak tespit edilmiştir. Bunun anlamı, toplam savunma bütçesinin yüzde 40'ının askeri kuvvetlerdeki maaş ve ücretleri karşılamaya, yüzde 30'unun malzeme harcamaları ile satın almaya ve geri kalan yüzde 30'unun ise modernizasyona ayrılacak şekilde düzenlenmesidir.⁹⁴¹

ASA, Avrupa savunma harcamalarına yönelik olarak yayınladığı raporda toplam savunma harcamaları, savunma yatırımları ve savunma teçhizatı tedarikindeki artışa rağmen, ortak projelere yapılan harcamaların üye devletlerin çoğunluğu için bir öncelik olmadığını tespit etmiştir. Buna göre 2020'de üye ülkeler, Avrupa işbirlikçi ekipman tedarikine 4,1 milyar Euro harcamışlardır ve bu 2019'a göre %13'lük bir düşüşe tekabül etmektedir ki bu da 2005'ten bu yana kaydedilen üçüncü en düşük değer olarak kayıtlara geçmiştir. Sonuç olarak üye devletlerin, toplam savunma teçhizatı tedariklerinin %35'ini diğer AB üye ülkeleri ile işbirliği içinde harcama kriterine toplu olarak ulaşmakta yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır ki bu da PESCO kapsamında kabul edilen bir taahhüttür. Ayrıca söz konusu rapor uyarınca 2020'de üye ülkeler, toplam ekipman tedarikinin yalnızca %11'ini Avrupa çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Üstelik 2016'dan itibaren, Avrupa işbirlikçi ekipman tedarikine ayrılan pay sürekli azalmış ve 2020'de yeni bir en düşük seviyeye ulaşmıştır.⁹⁴²

Şekil 10: Avrupa İşbirliği Savunma Ar-Ge Harcamaları (Sabit 2020 Fiyatlarına Göre)

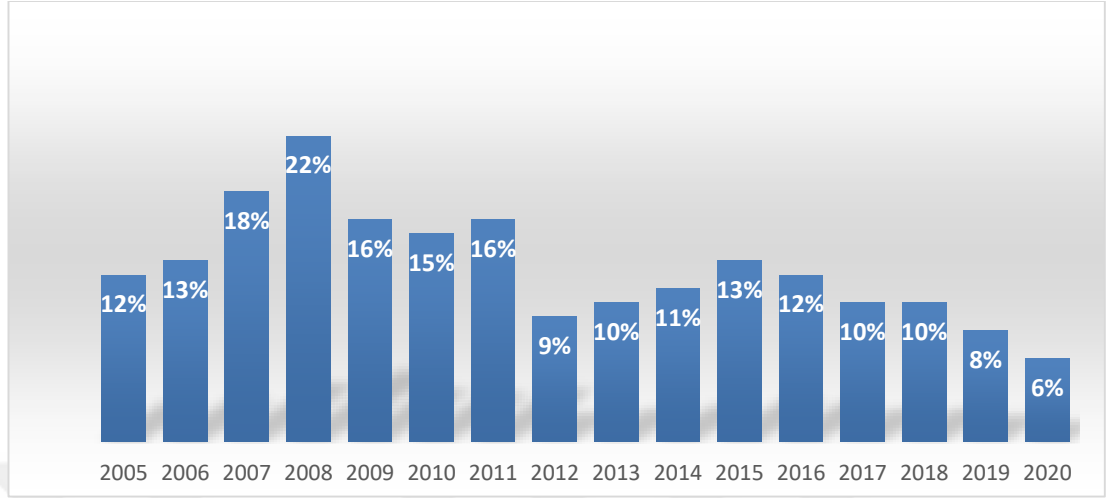

Kaynak: EDA, Defence Data 2019-2020, s.14.

⁹⁴¹ Tamas Magyaries, "Hungary in NATO: The Case of a Half Empty Glass", Janne Haaland Matlary and Magnus Petersson (Eds.), **NATO's European Allies Military Capability and Political Will**, Palgrave Macmillan, UK, 2013, ss.232-261, s.239

⁹⁴² EDA, Defence Data 2019-2020, s.10.

Şekil 11: Toplam Avrupa Ar-Ge Savunma Harcamalarında İşbirlikçi Ar-Ge Harcamalarının Oranı

Kaynak: EDA, Defence Data 2019-2020, s.15.

ASA'nın ortaya koyduğu verilere göre de üye devletler savunma projelerini işbirliği içinde değil, ulusal olarak yürütme eğilimindedirler ve bu, savunma Ar-Ge alanı için de geçerlidir. ASA verilerine göre, 2020 yılında üye devletler diğer AB üye devletleriyle işbirliği içinde savunma Ar-Ge projelerine 143 milyon Euro harcamışlardır ve bu 2019 yılına göre %0.02 oranında marjinal bir düşüş olarak tespit edilmiştir. Yukarıdaki grafiklerden de anlaşılabileceği gibi 2016 yılından itibaren Avrupa işbirlikçi savunma Ar-Ge'sine yapılan harcamalar büyük oranda sabit kalmış ve 2018 yılından günümüze hafif bir düşüş eğilimine girmiştir. ASA'nın buradan çıkardığı sonuç, üye devletlerin toplam savunma Ar-Ge harcamalarının %20'sini Avrupa işbirlikçi savunma Ar-Ge projeleri için harcama kriterine toplu olarak ulaşamadığı yönünde olmuştur. Nitekim ASA verilerine göre 2020 yılında üye devletler, toplam savunma Ar-Ge harcamalarının yalnızca %6'sını diğer üye devletlerle işbirliği içinde harcamıştır. Bu da 2005 yılından bu yana ölçülen en düşük Avrupa işbirliği payı olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte ASA, izleyen yıllarda, EDF kapsamında sağlanan fonlar ve PESCO çerçevesi kapsamındaki projelerle birlikte, CARD tarafından sağlanan işbirliği fırsatlarının bu eğilimi tersine çevirebileceğini ve işbirliğine dayalı Avrupa projelerine yönelik yatırımların arttırılmasına da yardımcı olacağını öngörmektedir.⁹⁴³ Bu bağlamda PESCO projelerine üye devletlerin katılımı, işbirlikçi

⁹⁴³ EDA, Defence Data 2019-2020, s.10.

savunma Ar-Ge'sinin değerlendirilmesinde ve savunmada işbirliğinin somut verilerine ulaşmada önemli bir vaka analizi olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VAKA ANALİZİ: KALICI YAPILANDIRILMIŞ İŞBİRLİĞİ (PESCO) SÜRECİ

4.1. PESCO’NUN KAPSAMI

4.1.1. Otorite Ölçütü

4.1.1.1. Yasal Dayanak ve Hedef

PESCO, üye devletler düzeyinde AB’nin savunma alanında işbirliğini artırmak amacıyla Aralık 2017’de kurulmuştur.⁹⁴⁴ PESCO’nun yasal olarak çıkış noktası ABA’nın 42/6 ve 46. Maddeleri ile Antlaşma’ya ek 10 Nolu Protokol’dür. ABA’nın 42/6 maddesi, daha yüksek askeri kapasite kriterlerine sahip olan ve diğerlerine göre daha fazla bağlayıcı taahhütlerde bulunan üye devletlerin Birlik içinde kalıcı yapısal işbirliği kurabileceklerini belirtmiştir. Antlaşmanın 46. maddesi de bu kalıcı yapısal işbirliğinin nasıl kurulacağını düzenlemiştir. Buna göre PESCO’ya katılmak isteyen üye devletler, bu taleplerini HR/VP’ne ve AB Konseyi’ne iletirler. AB Konseyi de üç ay içerisinde kalıcı yapısal işbirliğini kuran ve buna katılan devletlerin listesini belirleyen bir karar kabul eder. Bu konuda AB Konseyi, HR/VP’in görüşünü aldıktan sonra “ağırlıklı çoğunlukla”⁹⁴⁵ karar alır.

Sonraki aşamada, PESCO’ya katılmak isteyen her üye devlet, bu talebini yine HR/VP’ne ve Konsey’e iletir ve Konsey, PESCO’ya ilişkin 10. Numaralı Protokol’ün 1 ve 2. maddelerinde belirtilen taahhütleri üstlenen ve kriterleri karşılayanların başvurularını kabul eden bir karar alır. Konsey bu noktada yine HR/VP’in görüşünü aldıktan sonra ağırlıklı çoğunlukla karar almaktadır.

PESCO’nun hedefleri, 10. Nolu Protokol’de belirtilmiştir. Söz konusu protokolün birinci maddesinde, Avrupa savunma, araştırma, tedarik ve silahlanma kapasitesinin, ulusal katkıların ASA aktivitelerine katılım yoluyla arttırılması temel hedef olarak belirlenmiştir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse PESCO,

⁹⁴⁴ PESCO, “About PESCO,” <https://pesco.europa.eu/> (09.06.2021).

⁹⁴⁵ ABİDA’nın 238. Maddesinin 3.a bendine göre ağırlıklı çoğunluk, katılan devletlerin nüfuslarının en az %65’ini bir araya getiren, bu katılan üye devletleri temsil eden Konsey üyelerinin en az %55’ine eşit olarak tanımlanmaktadır.

yetenekli ve istekli AB üye devletleri arasında savunma işbirliğini derinleştirmeye yönelik Antlaşmaya dayalı bir çerçeve ve süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu yolla AB'nin uluslararası bir güvenlik aktörü olarak kapasitesinin artırılması, AB vatandaşlarının korunmasına katkıda bulunulması ve savunma harcamalarının etkinliğini en üst düzeye çıkarılması hedeflenmektedir.⁹⁴⁶

Yasal olarak PESCO, gereklilikleri karşılayan tüm üye devletlere açıktır ve katılımcı ülkeler özellikle beş tematik alanda işbirliği kurabileceklerdir. Bu tematik alanlar; savunma bütçesine yatırım düzeyinde katkı; askeri ekipman ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu alanda uzmanlaşılması; operasyonel anlamda kuvvetlerin birlikte çalışabilirliğinin ve hazır olması durumunun iyileştirilmesi; askeri kabiliyetlere ilişkin boşluğun kapatılması ve savunma sanayinin geliştirilmesi şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda PESCO'nun uygulanması kararı yasal olarak AB Küresel Stratejisinde oldukça üzerinde durulan ve askeri anlamda hazır olma kapasitesi ile de yakından ilgili olan “operasyonel hazır olma düzeyini” ni artırma siyasi hedefine de uygun bir ilerleme olarak kabul edilmektedir. Bu da hukuken zımnen de olsa üye ülkelerin (PESCO üyesi olmayan Danimarka ve Malta hariç) askeri entegrasyon taahhüdü ortaya koyduklarını göstermektedir.

4.1.2. Özerklik Ölçütü

4.1.2.1. PESCO'nun İşleyiş Kuralları ve Özellikleri

PESCO, AB'nin yürütme organı olan AB Komisyonu tarafından değil, AB'nin üye devletlerinden oluşan ve hükümetler arası organ olan AB Konseyi tarafından kontrol edilmektedir. Dolayısıyla karar verme, belirli AB üye devletlerinin güvenlik ve savunma politikasının özel karakterine hanel getirmeksizin, Konsey'e katılan üye devletlerin elindedir. Ancak PESCO ile diğer işbirliği biçimleri arasındaki fark, katılımcı üye devletler tarafından gönüllü olarak üstlenilen taahhütlerin yasal olarak bağlayıcı nitelikte olmasıdır.⁹⁴⁷ Nitekim ABA'nın 46/4 maddesinde PESCO'ya katılan bir üye devlet, eğer ki 10. Nolu Protokol'ün 1 ve 2. maddelerinde öngörülen taahhütleri

⁹⁴⁶ EEAS, PESCO Factsheet 2021, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/pesco_factsheet_2021-12.pdf, (30.03.2022).

⁹⁴⁷ PESCO Factsheet 2021.

yerine getiremezse ve ölçütleri karşılayamazsa AB Konseyi'nin bu üye devletin katılımını askıya alabileceği hususu belirtilmiştir.

PESCO'ya şimdiye kadar yirmi beş üye devlet katılmış ve ortak savunma yeteneklerine yatırım yapma ve geliştirme taahhütlerini imzalamışlardır. PESCO'ya katılan üye devletlerin taahhütleri, 10 Nolu Protokol'ün 2. maddesinde sayılmıştır. Buna göre katılımcı devletler;

a. Birliğin uluslararası sorumlulukları bağlamında savunma teçhizatına daha yüksek yatırım harcaması seviyelerine ulaşmak amacıyla işbirliği yapmak ve bu harcama seviyelerini düzenli olarak gözden geçirmeyi;

b. Savunma araçlarını, özellikle askeri ihtiyaçların tanımlanmasını uyumlulaştırarak ve gerektiğinde lojistik ve eğitim alanlarında işbirliğini teşvik ederek savunma kapasitesi ve araçlarını uzmanlaştırarak mümkün olduğunca birbirine yaklaştırmayı,

c. özellikle ulusal karar alma usullerini gözden geçirmek dahil, askeri güçlerin konuşlandırılmasına ilişkin ortak hedefleri tanımlayarak bu güçlerin hazır bulunabilirliğini, birlikte çalışabilirliğini, esnekliğini ve konuşlandırılabilirliğini güçlendirmek için sıkı önlemler almayı;

d. Çok uluslu yaklaşımlar dahil NATO taahhütlerine hâle gelmeksizin “kapasite inşa mekanizması” çerçevesinde tespit edilen boşlukları tamamlamak için gereken önlemlerin alınması için işbirliği yapmayı,

e. Gerektiğinde ASA çerçevesinde büyük ortaklık veya Avrupa ekipman programlarına katılmayı taahhüt ederler.⁹⁴⁸

Söz konusu düzenlemeler uyarınca katılımcı devletler, ulusal savunma bütçelerini reel olarak artırmayı, savunma yatırım harcamalarını toplam savunma harcamalarının %20'sine kadar artırmayı ve savunma araştırmaları ve teknolojisine toplam savunma harcamalarının %2'sine kadar daha fazla yatırım yapmayı taahhüt etmektedirler. Ayrıca, Yetenek Geliştirme Planı'na (Capability Development Plan/ CDP), savunma üzerine koordineli yıllık incelemeye CARD ve ASA'ya uygun olarak savunma yeteneklerini geliştirmeyi ve ortak hareket etmeyi ve ASA tarafından

⁹⁴⁸ Bkz. EurLex, Consolidated version of the Treaty on European Union - PROTOCOLS - Protocol (No 10) on permanent structured cooperation established by Article 42 of the Treaty on European Union, Official Journal 115, 09/05/2008 S. 0275 – 0277, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008M%2FPRO%2F10>, (30.03.2022).

sağlanan mali ve pratik destekten yararlanmayı da taahhüt ederler. Son olarak, Avrupa savunma sanayisini ve Avrupa Savunma Teknoloji ve Sanayi Üssü'nü (EU's Defence Technological and Industrial Base/ EDTIB) güçlendiren projelere katkıda bulunma yükümlülüğünü de üstlenirler.⁹⁴⁹

Danimarka tarafından kapsam dışında bırakılan OGSP'nin aksine, PESCO'nun AB savunmasında yatay olarak farklılaştırılmış bir entegrasyon olarak tanımlanabileceği ("stricto sensu") ve bu yönüyle sadece Malta, Brexit öncesi Birleşik Krallık ve Danimarka'nın dışarda kalmayı tercih ettiği yirmi beş üye devlet arasında geliştirilmiş olan benzersiz bir işbirliği biçimi olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca tek bir mevzuat etrafında inşa edilen diğer gelişmiş işbirliği örnekleriyle karşılaştırıldığında, PESCO'nun tüm politika alanlarında farklılaştırılmış bir entegrasyon kurduğu; bu anlamda da AB kurum ve kuruluşlarının aktif katılımıyla dikey farklılaşmanın şekillendiği küçük bir evren olarak tarif edilebileceği belirtilmiştir. Üstelik PESCO'nun şimdiye kadar geliştirilmiş işbirlikleri içinde en kapsayıcı işbirliği biçimi olduğu da söylenmektedir.⁹⁵⁰

Genellikle PESCO'nun büyük ölçüde, Fransa'nın daha yüksek düzeyde (hükümetlerüstü) bir entegrasyon seviyesine ulaşma arzusuna karşılık, Almanya'nın daha kapsayıcı bir bütünleşme baskısının sonucu ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Ancak uygulamada Berlin ve Paris'in, bunu diğer üye devletlere ikili bir seçim olarak sunmaktansa, savunma alanında işbirliğini geliştirmek için "modüler bir yaklaşım" ortaya koyarak uzlaşmaya karar verdikleri bir işbirliği biçimi olarak gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.⁹⁵¹

PESCO, AB Konseyi düzeyinde ve Proje düzeyinde iki katmanlı bir yapıya sahiptir. Konsey, katılımcı üye devletlerin taahhütlerini yerine getirip getirmediğine

⁹⁴⁹ Elena Lazarou and Tania Laïci, PESCO: Ahead of the strategic review, European Parliamentary Research Service, PE 652.051 – September 2020, s.4, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652051/EPRS_BRI\(2020\)652051_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/652051/EPRS_BRI(2020)652051_EN.pdf), (04.04.2022).

⁹⁵⁰ Steven Blockmans & Dylan Macchiarini Crosson, "PESCO: A Force for Positive Integration in EU Defence", **European Foreign Affairs Review**, Sayı:26, Yıl: 2021, ss. 87–110, s.91.

⁹⁵¹ Council Decision 2017/2315 of 11 December 2017 establishing permanent structured cooperation (PESCO) and determining the list of participating Member States, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D2315&from=EN>, (04.04.2022). (Council Decision, 2017/2315). Blockmans and Crosson, 2021, s.91; European Council, European Council meeting (15 December 2016) – Conclusions, EUCO 34/16, p.11, <https://www.consilium.europa.eu/media/21929/15-euco-conclusions-final.pdf>, (31.03.2022).

ilişkin değerlendirme de dahil olmak üzere, genel politika yönlendirmesinden ve karar verme sürecinden sorumludur. Ağırlıklı çoğunlukla alınan üyeliğin askıya alınması ve yeni üyelerin kabul edilmesine ilişkin kararlar hariç, oybirliği ile karar alınır ve oylamaya sadece PESCO üyeleri katılabilir. Proje düzeyinde ise çıktıların geliştirilen projelerle ölçülmesi planlanmıştır. Bu kapsamda her proje, Konsey'in gözetimi altında, içinde yer alan üye devletler grubu tarafından yönetilecektir. Projelerin nasıl yönetileceğine dair kurallar da 25 Haziran 2018 tarihli Konsey kararı ile kabul edilmiştir.⁹⁵²

Söz konusu Konsey kararı uyarınca AB Konseyi, PESCO'ya katılan ülkeleri “proje üyeleri” şeklinde tanımlayacak, her yıl Kasım ayında proje teklifi sunanlar ile proje teklifi kabul edilen proje üyelerinin listesini yayımlayarak PESCO projelerini düzenli olarak güncelleyecektir. PESCO proje üyeleri de PESCO Sekreterliği'ne yılda bir kez elektronik ortamda sunulacak bir rapor aracılığı ile Konsey'i bilgilendireceklerdir. Proje üyeleri tarafından sunulacak bu raporların, projelerin uygulanmasına yönelik ilerleme, yol haritası, hedefleri ve kilometre taşları ile bağlayıcı taahhütlerin yerine getirilmesine olan katkıları gibi konsolide bilgileri içermesi öngörülmektedir. Bunun dışında Konsey, proje üyelerinden ek bilgiler de talep edebilecektir. Proje üyeleri ayrıca, yıllık olarak gözden geçirilecek ve güncellenecek olan Ulusal Uygulama Planları aracılığıyla yer aldıkları PESCO projelerine bireysel katkıları hakkında bilgi vereceklerdir. Söz konusu Ulusal Uygulama Planları, katılımcı her üye devletin üzerinde antlaşmaya varılan taahhütleri yerine getirme kapasitesini ve istekliliğini göstermek için, PESCO'yu kuran Konsey kararının kabulünden önce, bağlayıcı taahhütleri nasıl yerine getireceklerini gösteren bir taahhüt belgesi olarak tasvir edilmektedir. Şeffaflık gereği, bu Uygulama Planlarına erişimin de tüm katılımcı üye devletlere açık olması öngörülmüştür. Ayrıca Projeye ilgili tüm ilerleme ve değişiklikleri raporlamak için ortak elektronik çalışma alanının kullanılması da kurala bağlanmıştır. Bu ortak elektronik çalışma alanının da buraya yüklenen bilgileri tüm katılımcı üye devletlerin görebileceği şekilde şeffaf olarak kullanılması öngörülmüştür.⁹⁵³

⁹⁵² PESCO Factsheet 2021, s.2.

⁹⁵³ Council Decision (CFSP) 2018/909, establishing a common set of governance rules for PESCO projects, 25 June 2018, Article 2 and Annex III, Article 4.1, s.21 <https://eur-lex.europa.eu/legal->

Projenin yönetimi ve işbirliğinin kapsamı ile bu kapsamdaki düzenlemelerin nasıl yapılacağı konusunda proje üyeleri, kendi aralarında oybirliği ile karar vermektedirler. Proje üyeleri, farklı konularda farklı kararların farklı oylama usulüne göre yapılmasına da kendi aralarında oybirliği ile karar verebilirler. Proje üyeleri, talep halinde, diğer katılımcı üye devletleri projeye kabul etmek için kendi aralarında oybirliği ile anlaşabilirler; ancak yeni üyelerin kabulü konusunda Konseye bilgi vermeleri gerekmektedir.⁹⁵⁴

Proje üyeleri kendi kaynakları ve uzmanlıkları ile projeye katkıda bulunacaklardır. Projenin kapsamına bağlı olarak, her proje üyesi, insan kaynakları, mali kaynaklar, uzmanlık, ekipman veya aynı katkıları içerebilecek katkısının niteliğini kendisi belirleyecektir. Bu tür katkıların, proje hedefine ulaşılmasını destekleyecek ve proje üzerinde bir etkisi olacak katkılar olması beklenmektedir. Proje üyeleri, diğer PESCO projeleriyle çıktı ve zaman çizelgelerinin tutarlılığını sağlamak, gereksiz tekrarlardan kaçınmak ve proje için diğer ilgili kurumsal çerçevelerde geliştirilen girişimlerle uyumlu olmak için her projeyi şeffaflık ve kapsayıcılık çerçevesinde tasarlamaya çalışacaklardır. Proje üyeleri daha üst düzeyde bağlayıcı taahhütlerini yerine getirebilmek için özellikle iyi donanımlı, eğitilmiş ve birlikte çalışabilir olan gerekli yapılara, ikmaller ve yedek parçalara sahip ve operasyonlara konuşlandırılabilir, operasyonları yürütebilecek ve sürdürebilecek kullanılabilir kuvvetler ve yetenekler sunmayı amaçlayacaktır. Ayrıca her proje üyesinin yer aldığı her PESCO projesi için bir ulusal irtibat noktası belirlemesi planlanmıştır.⁹⁵⁵

Proje koordinatörleri, prensip olarak bir projenin başlatıcısıdır. Koordinatörler, yılda bir kez ortak elektronik çalışma alanında yer alan bilgileri güncellemekte, işbirliğini koordine etmekte; ortaya çıkabilecek sorunlarda başvuru merkezi olarak görev yapmakta; proje yönetimi destek araçlarını kullanarak raporlama dahil, proje belgelerinin geliştirilmesine destek olmakla görevlidirler. Koordinatörler ayrıca AB misyonlarının ve operasyonlarında daha bağlayıcı taahhütleri yerine getirerek operasyonel hazırlık düzeyini arttıracak kapasite eksiklerinin üstesinden gelmek için proje kapsamında geliştirilen hedeflerle yönelik çabaları uygun şekilde teşvik

[content/EN/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0909&rid=4](https://eur-lex.europa.eu/content/EN/TEXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0909&rid=4), (31.03.2022). (Council Decision 2018/909).

⁹⁵⁴ Council Decision 2018/909, s.3.

⁹⁵⁵ Council Decision 2018/909, s.3.

etmektedirler. Bununla birlikte proje üyelerinin, gözlemci statüsü ile aralarına aldıkları katılımcı devletlerin gözlemci statüsü ile katılım koşulları da, talep edilmesi halinde, proje koordinatörleri tarafından sağlanmaktadır.⁹⁵⁶

Bir PESCO projesi kapsamında geliştirilen kuvvetler ve yetenekler, proje üyeleri tarafından bireysel olarak kullanılabileceği gibi uygun olması durumunda AB, BM, NATO veya üstlenilen diğer faaliyetler kapsamında da kullanılabilecektir.⁹⁵⁷

PESCO'nun işleyiş kuralları ve özellikleri göz önüne alındığında, katılımcı 25 üye ülkenin savunma alanında yetki ve sorumluluklarını Birliğe devretmeye, en azından belli bir askeri kapasitenin geliştirilmesi ve bunun AB'nin kullanımına sunmaya hazır oldukları görülmektedir. Bununla birlikte PESCO, özellikleri bakımından, ortak çıkarların tek bir projede değil, gönüllü üyelerin girişimi ile parçalı olarak bir araya getirilmesi ve böylece askeri kapasitenin artırılması yönünde bir otorite kurma çabası olarak da ifade edilebilir. Ancak yine de projelere katılım, gönüllülük esasına dayandırıldığı için üye devletlerin ulusal egemenlikleri, dokunulmazlıklarını korumaya devam etmektedir.

Bununla birlikte, önümüzdeki yıllarda daha çok, başlatılan projelerin uygulanmasına odaklanılacağı ve üye devlet taahhütlerinin düzeyine ve diğer projelerle geliştirilen sinerjilere bağlı olarak projelerin birleşmesi veya tamamen ortadan kaldırılmasının söz konusu olabileceği de öngörülmektedir. Bu kapsamda daha fazla endüstriyel ve operasyonel yaklaşmanın "Avrupa şampiyonları" etrafında yeni silolara yol açabileceği ve böylece öngörülen tek savunma pazarının düzgün işleyişinin engellenebileceği ve sonuçta PESCO'nun savunma entegrasyonuna olumlu bir katkı sağlaması da mümkün görülmektedir. Açık ve adil bir pazar ilkesine dayalı olarak, AB savunma entegrasyonunun siyasi gündemin üst sıralarında kalmasını ve kazanılmış sanayi çıkarlarının Avrupa stratejik özerkliğinin hedefleri doğrultusunda kullanılması, büyük ölçüde, HRVP, ASA ve Avrupa Komisyonu'na bağlı görülmektedir.⁹⁵⁸

⁹⁵⁶ Council Decision 2018/909, s.3.

⁹⁵⁷ Council Decision, 2017/2315, s.4.

⁹⁵⁸ Blockmans & Crosson, s.103.

4.2. PESCO SÜRECİ VE ÜYE ÜLKELERİN KATILIMI: UYUM

PESCO sürecinde dalga dalga oluşturulan projelerin, hukuki olarak Konsey Kararlarına karşılık gelen ikincil düzenlemelerle ortaya koyulduğu ve bunun da AB bütünleşmesi açısından, özellikle Brexit'in de bir sonucu olarak, “en esnek farklılaştırılmış savunma entegrasyonu” biçimine karşılık geldiği tespit edilmiştir.⁹⁵⁹ AB Komisyonu'nun Brexit'e ilk önemli tepkisi olarak da değerlendirilen bu entegrasyon yaklaşımı ile savunma ve güvenlik alanında daha derin bir bütünleşmeye iddiasının ortaya koyulduğu belirtilmiştir. Nitekim Brexit referandumunun ve AB Küresel Stratejisinin açıklanmasının hemen akabinde, Fransa ve Almanya liderliğindeki AB ülkelerinin, her iki durumda da en iyisini elde etme çabasıyla PESCO mekanizmasını tetikledikleri görülmüştür. Böylece AB üye devletleri, Birleşik Krallık ile ikili savunma bağlarını sürdürürken Avrupa savunma birliğinin de yolunu açmışlardır. Ancak Brexit sonucunda bundan fayda sağlanması ve Avrupa savunma entegrasyonunda derinleşme beklentisi, 1998'de diğer üyelerin isteksiz olmasına rağmen Birleşik Krallık ve Fransa tarafından önerilen Saint-Malo Deklarasyonu göz önüne alındığında ironi olarak değerlendirilmiştir.⁹⁶⁰

Nisan 2022'ye kadar dört proje dalgası gerçekleşmiş ve bunların ikisi 2018'de, biri 2019'da diğeri de 2021'de Konsey tarafından kabul edilmişlerdir. Bir sonraki proje teklif çağrısının da Temmuz 2022'de yapılması, ardından Mayıs 2023'te de Konsey tarafından kabul edilerek değiştirilmiş ve güncellenmiş yeni PESCO projeleri listesinin ilan edilmesi planlamaktadır.⁹⁶¹

⁹⁵⁹ Frank Schimmelfennig, “Brexit: Differentiated disintegration in the European Union” **Journal of European Public Policy**, Cilt:25, Sayı:8, Yıl:2018, ss.1154–1173; Cristina Fasone and Diane Fromage, “The European Commission and the member states facing differentiated (dis)integration - The challenges of Brexit”, Chad Damro, Elaine Fahey, David Howarth (Eds.), **Differentiated Integration and Disintegration in a Post-Brexit Era**, Routledge, 2020, ss.110-126, s.120; Blockmans and Crosson, 2021, s.88.

⁹⁶⁰ Arnold Kammel, The Impact of Brexit on E.U. Security, Benjamin Zyla (Ed.) **The End of European Security Institutions? The EU's Common Foreign and Security Policy and NATO After Brexit**, Springer Briefs in Political Science, Switzerland, 2020, ss.85-96, ss.90-91.

⁹⁶¹ PESCO Factsheet, 2021, ss.2-3.

4.2.1. Birinci Proje Dalgası

Birinci proje dalgası, 6 Mart 2018 tarihli Konsey Kararı⁹⁶² ile kabul edilen toplam 17 projeden oluşmaktadır:

Tablo 13: Birinci Dalga PESCO Projeleri

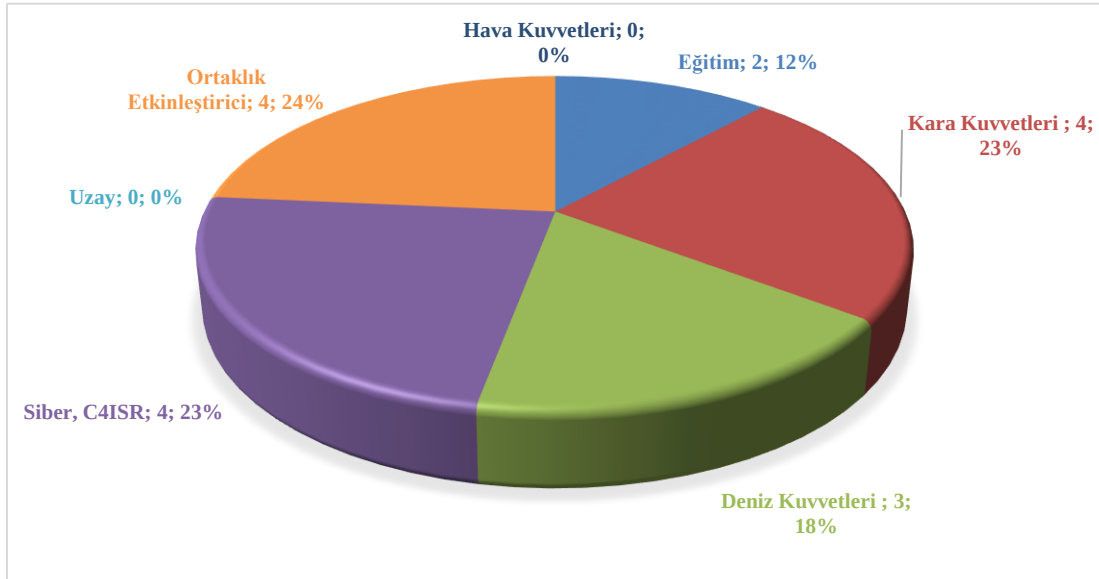
PROJE ADI	KOORD.	KATILIMCI ÜLKELER
Eğitim Alanındaki Projeler		
AB Eğitim Misyonu Yetkinlik Merkezi (European Union Training Mission Competence Centre-EU TMCC)	Almanya	Almanya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, İrlanda, İspanya, Fransa, İtalya, Kıbrıs, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Romanya, İsveç
Avrupa Orduları için Avrupa Eğitim Sertifikasyon Merkezi (European Training Certification Centre for European Armies - ETCCEA)	İtalya	İtalya, Yunanistan
Kara Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Zırhlı Piyade Muharebe Aracı / Amfibi Hücum Aracı / Hafif Zırhlı Araç (Armoured Infantry Fighting Vehicle / Amphibious Assault Vehicle / Light Armoured Vehicle-AIFV/AAV/LAV)	İtalya	İtalya, Slovakya, Yunanistan
Konuşlandırılabilir Askeri Afet Yardımı Kapasite Paketi (Deployable Military Disaster Relief Capability Package-DM-DRCP)	İtalya	İtalya, Yunanistan, İspanya, Hırvatistan, Avusturya
EUFOR Kriz Müdahale Harekat Merkezi (EUFOR Crisis Response Operation Core)	Almanya	Almanya, Kıbrıs, İspanya, Fransa, İtalya
Dolaylı Ateş Desteği (Indirect Fire Support Capability-Euroartillery)	Slovakya	Slovakya, İtalya
Deniz Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Deniz ve Liman Gözetleme- Koruma (Harbour and Maritime Surveillance and Protection-HARMSPRO)	İtalya	İtalya, Yunanistan, İspanya, Portekiz
Mayın Önlemleri için (yarı) Otonom Denizcilik Sistemleri (Maritime (semi) Autonomous Systems for Mine Countermeasures- MAS MCM)	Belçika	Belçika, Fransa, Yunanistan, Letonya, Hollanda, Portekiz, Romanya
Deniz Gözetiminin (UMS) Yükseltilmesi (Upgrade of Maritime Surveillance - UMS)	Yunanistan	Yunanistan, Bulgaristan, Kıbrıs, İspanya, Hırvatistan, İrlanda, İtalya
Siber ve C4ISR Alanındaki Projeler		
Siber Güvenlikte Siber Hızlı Müdahale Ekipleri ve Karşılıklı Yardım (Cyber Rapid Response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security -CRRT)	Litvanya	Litvanya, İspanya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, Romanya, Finlandiya
Siber Tehditler ve Vakalara Müdahale Bilgi Paylaşım Platformu (Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform - CTIRISP)	Yunanistan	Yunanistan, İspanya, Kıbrıs, Macaristan, İtalya, Portekiz, Avusturya

⁹⁶² EUR-Lex, Council Decision (CFSP) 2018/340 of 6 March 2018 establishing the list of projects to be developed under PESCO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018D0340>, (13.04.2022).

Güvenli Yazılım Tanımlı Avrupa Telsizi (European Secure Software defined Radio-ESSOR)	Fransa	Fransa, Belçika, Almanya, Finlandiya, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz,
OGSP Misyonları ve Operasyonları için Stratejik C2 Sistemi (Strategic C2 System for CSDP Missions and Operations - EUMILCOM)	İspanya	İspanya, Almanya, İtalya, Portekiz
Ortaklık Etkinleştirici Projeler (Enabling,Joint)		
Enerji Operasyonel Fonksiyonu (Energy Operational Function-EOF)	Fransa	Fransa, Belçika, İspanya, İtalya
Avrupa Sağlık Komutanlığı (European Medical Command - EMC)	Almanya	Almanya, Çek Cumhuriyeti, İspanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Romanya, İsveç, Slovakya
Askeri Hareketlilik (Military Mobility - MM)	Hollanda	Hollanda, Avusturya, Belçika, Almanya, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan, Estonya, Yunanistan, İspanya, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Macaristan, İtalya, Litvanya, Lüksemburg, Letonya, Polonya, Portekiz, Romanya, İsveç, Slovenya, Slovakya
Avrupa'daki Lojistik Merkezler Ağı ve Operasyonlara Destek (Network Of Logistic Hubs in Europe And Support to Operations - Netloghubs)	Almanya	Almanya, Bulgaristan, Kıbrıs, Belçika, Yunanistan, İspanya, Fransa, Hırvatistan, Macaristan, İtalya, Hollanda, Slovenya, Slovakya.

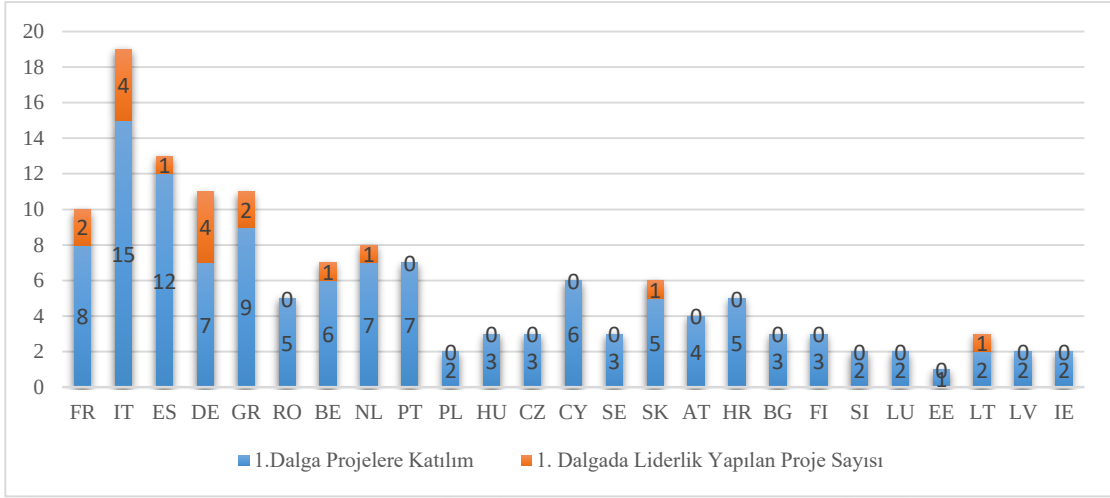
Kaynak: Council Decision 2018/340 of 6 March 2018 establishing the list of projects to be developed under PESCO. Not: Projelere katılan üye ülkeler, ikinci, üçüncü ve dördüncü dalga Konsey kararlarının ekinde konsalide güncellenmiş listesinde artmış, ya da azalmış olabilmektedir. Bu nedenle bu tabloda sadece birinci dalga Konsey kararında kabul edilen projelere katılan üye devletlere yer verilmiştir.

Şekil 12: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre Birinci Dalga PESCO Projeleri

Kaynak: Council Decision 2018/340 of 6 March 2018 establishing the list of projects to be developed under PESCO; PESCO Web Site, 2022.

Şekil 13: Birinci Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik

Kaynak: Council Decision 2018/340 of 6 March 2018 establishing the list of projects to be developed under PESCO. Not: Tablo, 2018 tarihli az önce adı geçen Konsey kararı ile Birinci dalga projelere katılımı uygun görülen ülkeler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

4.2.2. İkinci Proje Dalgası

17 projeden oluşan İkinci proje dalgası, 19 Kasım 2018 tarihinde onaylanmıştır.

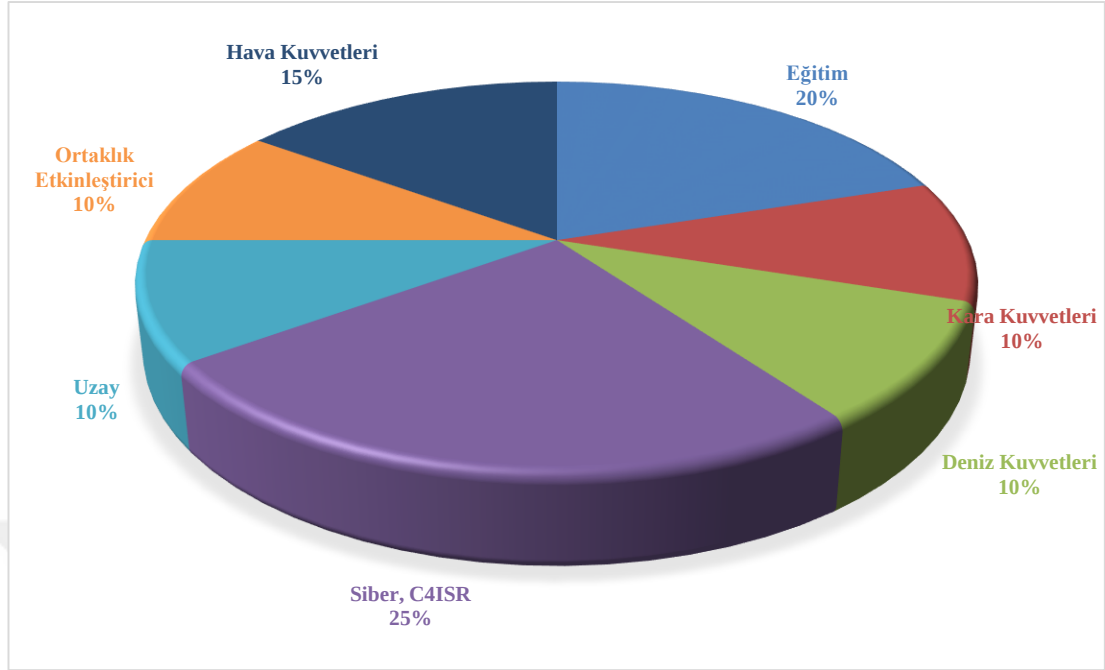
Tablo 14: İkinci Dalga PESCO Projeleri

PROJE ADI	KOORD.	KATILIMCI ÜLKELER
Eğitim Alanındaki Projeler		
AB Ortak İstihbarat Okulu (Joint EU Intelligence School - JEIS)	Yunanistan	Yunanistan, Kıbrıs
Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Denetim Hizmeti (Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN Surveillance as a Service-CBRN SaaS)	Avusturya	Avusturya, Hırvatistan, Fransa, Macaristan, Slovenya
AB Test ve Değerlendirme Merkezleri (EU Test and Evaluation Centres -EUTEC)	İsveç, Fransa	İsveç, Fransa, Slovakya, İspanya
Helikopter Sıcak ve Yüksek Eğitimi (Helicopter Hot and High Training - H3 Training)	Yunanistan	Yunanistan, İtalya, Romanya
Kara Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Entegre İnsansız Kara Araçları (Integrated Unmanned Ground System –iUGS)	Estonya	Estonya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Letonya, Macaristan, Hollanda, Polonya, İspanya
AB Görüş Hattı Dışında Kara Tabanlı Füze Sistemleri (EU Beyond Line Of Sight (BLOS) Land Battlefield Missile Systems (EU BLOS))	Fransa	Fransa, Belçika, Kıbrıs
Deniz Kuvvetleri Alanındaki Projeler		

Yerleştirilebilir Modüler Sualtı Müdahale Yeteneği (Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package-DIVEPACK)	Bulgaristan	Bulgaristan, Yunanistan, Fransa
Hava Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Avrupa Atak Helikopterleri TIGER Mark III (European Attack Helicopters TIGER Mark III)	Fransa	Fransa, Almaya, İspanya
Avrupa Orta İrtifa Uzun Dayanıklılık Uzaktan Kumandalı Uçak Sistemleri (European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems – MALE RPAS -Eurodrone)	Almanya	Almaya, Çek Cumhuriyeti, İspanya, Fransa, İtalya
Karşı İnsansız Hava Sistemi (Counter Unmanned Aerial System - C-UAS)	İtalya	İtalya, Çek Cumhuriyeti
Siber ve C4ISR Alanındaki Projeler		
Gelecekteki Müşterek İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (JISR) için Elektronik Harp Kabiliyeti ve Birlikte Çalışabilirlik Programı (Electronic Warfare Capability and Interoperability Programme for Future Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance -JISR)	Çek Cumhuriyeti	Çek Cumhuriyeti, Almanya
Avrupa Yüksek Atmosferli Hava Gemisi Platformu (EHAAP) – Kalıcı İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (ISR) Yeteneği (European High Atmosphere Airship Platform (EHAAP) – Persistent Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) Capability)	İtalya	İtalya, Fransa
Küçük Müşterek Harekâtlar için Yerleştirilebilir Özel Harekat Kuvvetleri (SOF) Taktik Komuta ve Kontrol (C2) Komutanlığı (CP) (One Deployable Special Operations Forces (SOF) Tactical Command and Control (C2) Command Post (CP) for Small Joint Operations (SJO) – (SOCC) for SJO)	Yunanistan	Yunanistan, Kıbrıs
Ortaklık Etkinleştirici Projeler (Enabling, Joint)		
Ortak Üs (Co-basing)	Fransa	Fransa, Çek Cumhuriyeti, Belçika, Almanya, İspanya, Hollanda
Geo-meteorolojik ve Oşinografik (GeoMETOC) Destek Koordinasyon Unsuru (Geo-meteorological and Oceanographic (GeoMETOC) Support Coordination Element - GMSCE)	Almanya	Almanya, Yunanistan, Fransa, Romanya
Uzay Alanındaki Projeler		
AB Telsiz Navigasyon Çözümü (EU Radio Navigation Solution-EURAS)	Fransa	Fransa, Belçika, Almanya, İspanya, İtalya
Avrupa Askeri Uzay Gözetleme Farkındalık Ağı (European Military Space Surveillance Awareness Network - EU-SSA-N)	İtalya	İtalya, Fransa

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2018/1797 of 19 November 2018 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO.

Şekil 14: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre İkinci Dalga PESCO Projeleri

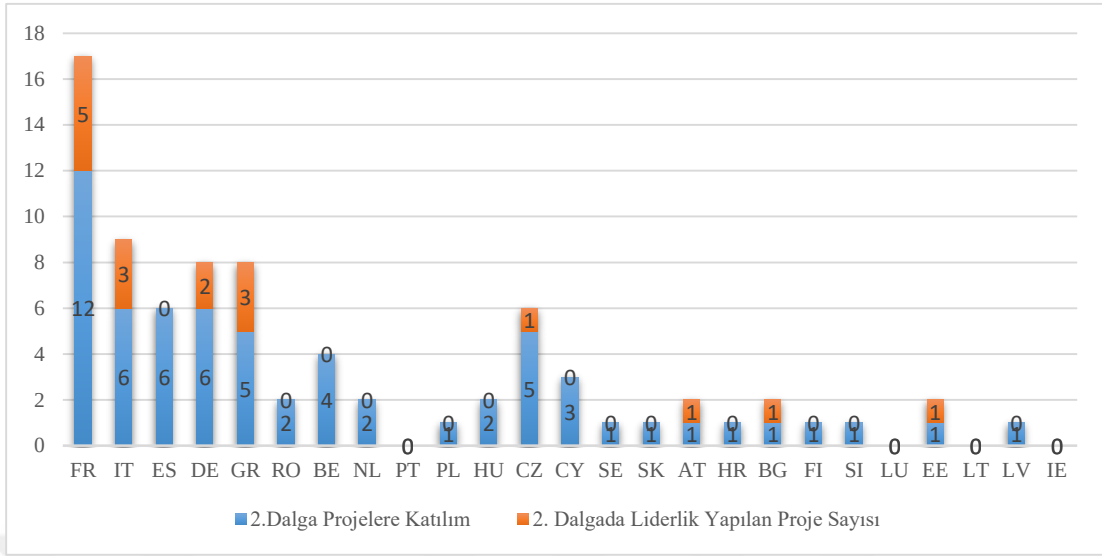
Kaynak: Council Decision (CFSP) 2018/1797.

Kabul edilen⁹⁶³ ve yukarıda adı geçen ikinci dalga PESCO proje kapsamına, birinci dalgada mevcut olmayan hava kuvvetlerine yönelik projelerin eklenmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu projelere katılımın düşük olması ise, özellikle Fransa'nın "daha bağlayıcı taahhütleri" karşılayan daha güçlü askeri yeteneklere sahip ve daha küçük grupların kabul edilmesine yönelik baskı yapması ile açıklanmıştır. Diğer yandan, aşağıdaki tablolarda da görüldüğü gibi, ikinci PESCO proje dalgasında katılım oranının neredeyse yarı yarıya düşmesi, devletlerin daha maliyetli projelere yatırım yapma konusundaki isteksizliklerine ve/veya henüz denenmemiş raporlama mekanizmaları ve dahili proje düzenlemeleri nedeniyle bu şekilde ilerlemeyi tercih etmelerine de bağlanmıştır.⁹⁶⁴

⁹⁶³ EUR-Lex, Council Decision (CFSP) 2018/1797 of 19 November 2018 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018D1797>, (12.04.2022).

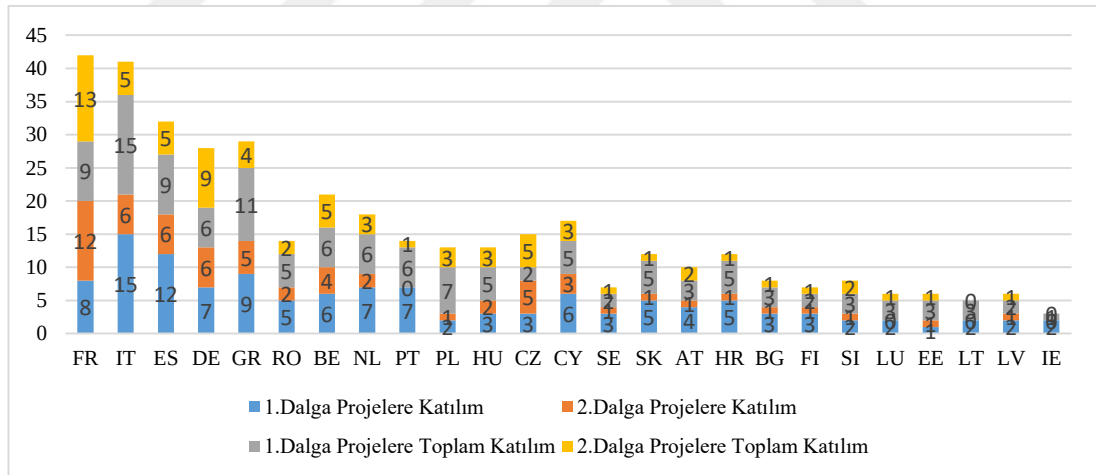
⁹⁶⁴ Blockmans & Crosson, s.93.

Şekil 15: İkinci Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2018/1797. Grafikte sözü edilen Konsey kararınca kabul edilen ek projelere liderlik yapan ülkeler ve bu projelere katılımı uygun görülen ülkeler değerlendirilmiştir.

Şekil 16: Birinci Dalgadan İkinci Dalgaya Katılım Sayılarındaki Değişiklikler

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2018/1797; Council Decision (CFSP) 2021/2008 of 16 November 2021 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO. Grafikte iki Konsey kararı birlikte değerlendirilmiş, böylece 2018'den 2021'e kadar, ikinci dalga projelere toplam katılımın sonucu ortaya çıkarılmıştır.

4.2.3. Üçüncü Proje Dalgası

PESCO'nun üçüncü proje dalgası 12 Kasım 2019 tarihli Konsey kararı⁹⁶⁵ ile kabul edilmiş olup aşağıdaki tabloda belirtilen 13 projeyi kapsamaktadır.

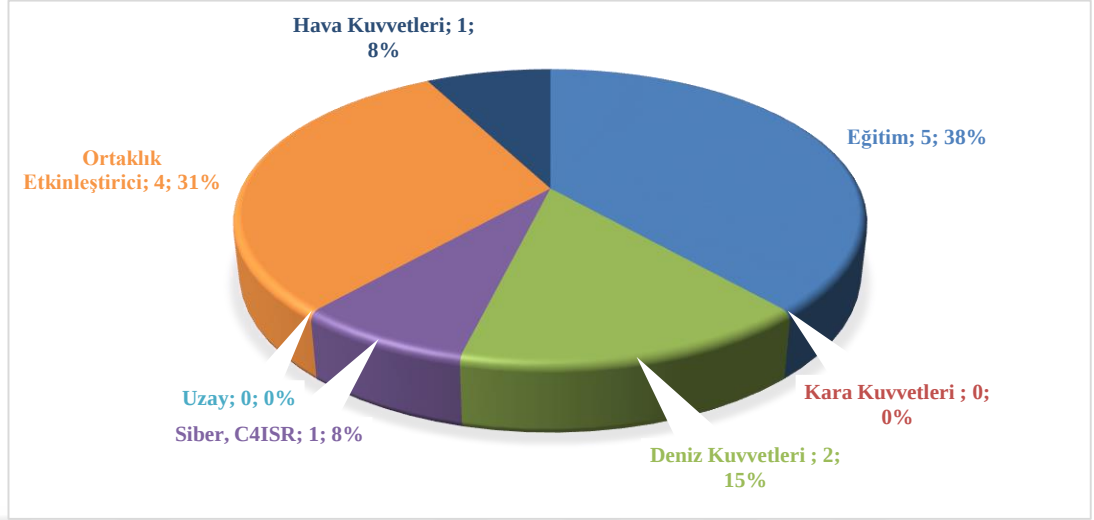
Tablo 15: Üçüncü Dalga PESCO Projeleri

PROJE ADI	KOORDİNATÖR	KATILIMCI ÜLKELER
Eğitim Alanındaki Projeler		
AB Siber Akademi ve İnovasyon Merkezi (EU Cyber Academia and Innovation Hub-EU CAIH)	Portekiz	Portekiz, İspanya
AB Dalış Merkezleri Ağı (European Union Network of Diving Centres -EUNDC)	Romanya	Romanya, Fransa, Bulgaristan
Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Savunma Eğitimi (CBRN Defence Training Range-CBRNDTR)	Romanya	Romanya, Fransa, İtalya
Özel Harekat Kuvvetleri Sağlık Eğitim Merkezi (Special Operations Forces Medical Training Centre -SMTC)	Polonya	Polonya, Macaristan
Bütünleşik Avrupa Ortak Eğitim ve Simulasyon Merkezi (Integrated European Joint Training and simulation Centre -EUROSIM)	Macaristan	Macaristan, Fransa, Almanya, Polonya, Slovenya
Deniz Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Avrupa Karakol Devriye Korveti (European Patrol Corvette - EPC)	İtalya	İtalya, Fransa
İnsansız Denizaltı Savunma Sistemi (Maritime Unmanned Anti-Submarine System - MUSAS)	Portekiz	Portekiz, Fransa, İspanya, İsveç
Hava Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Hava Elektronik Saldırısı (Airborne Electronic Attack - AEA)	İspanya	İspanya, Fransa, İsveç
Siber ve C4ISR Alanındaki Projeler		
Siber ve Alan İstihbaratı Koordinasyon Merkezi (Cyber and Information Domain Coordination Center- CIDCC)	Almanya	Almanya, Çek Cumhuriyeti, İspanya, Macaristan, Hollanda
Ortaklık Etkinleştirici Projeler (Enabling,Joint)		
AB İşbirlikçi Savaş Yetenekleri (EU Collaborative Warfare Capabilities - ECoWAR)	Fransa	Fransa, Belçika, İspanya, Romanya, Macaristan, İsveç
Avrupa Global Uzaktan Pilotlu Uçak Sistemleri Modelleme ve Simülasyon (European Global Rpas Insertion Architecture System - GLORIA)	İtalya	Fransa, İspanya, Portekiz, Romanya
AB teknolojik rekabet gücü için malzemeler ve bileşenler (Materials and components for technological EU competitiveness - MAC-EU)	Fransa	Fransa, Almanya, Portekiz, Romanya, İspanya
Uzay Tabanlı Gözetim ile Zamanında Uyarı ve Müdahale (Timely Warning and Interception with Space-based TheatER surveillance - TWISTER)	Fransa	Fransa, Finlandiya, İtalya, Hollanda, İspanya

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2019/1909 of 12 November 2019 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO.(Council Decision (CFSP) 2019/1909).

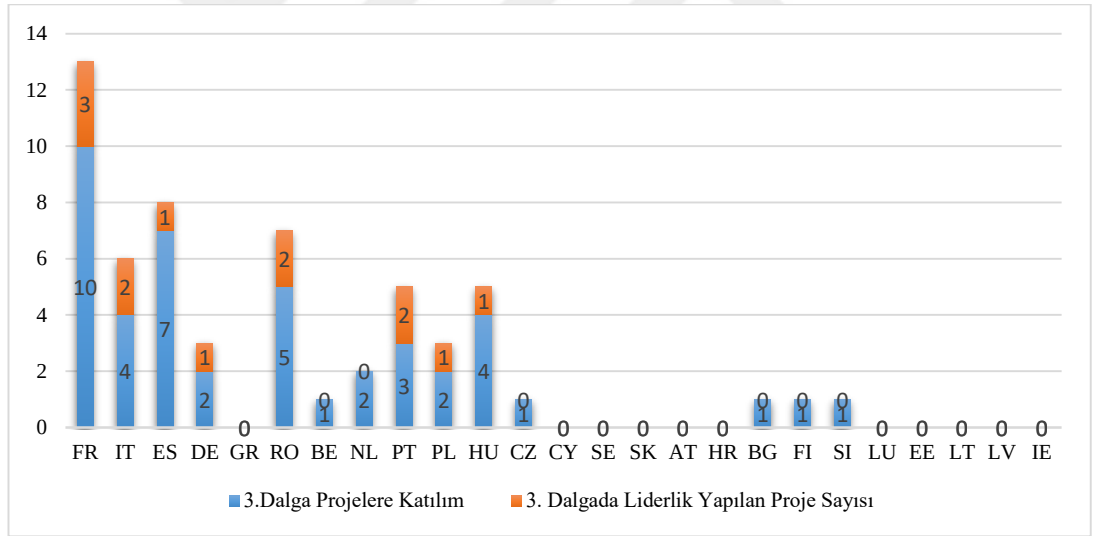
⁹⁶⁵ Eur-Lex, Council Decision (CFSP) 2019/1909 of 12 November 2019 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TEXT/?uri=CELEX:32019D1909>, (13.04.2022).

Şekil 17: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre Üçüncü Dalga Pesco Projeleri

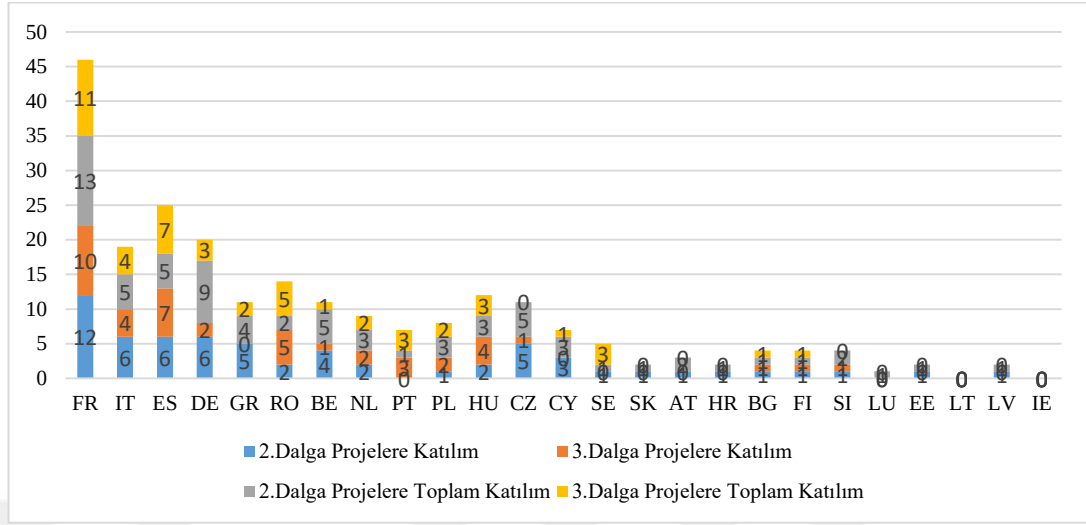
Kaynak: Council Decision (CFSP) 2019/1909.

Şekil 18: Üçüncü Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2019/1909. Grafikte sözü edilen Konsey kararınca kabul edilen ek projelere liderlik yapan ülkeler ve bu projelere katılımı uygun görülen ülkeler değerlendirilmiştir.

Şekil 19: İkinci Dalgadan Üçüncü Dalgaya Katılım Sayılarındaki Değişiklikler

Kaynak: Decision (CFSP) 2018/340; Council Decision (CFSP) 2019/1909; Council Decision (CFSP) 2021/2008. Grafikte söz konusu Konsey kararları birlikte değerlendirilmiş, böylece 2018'den 2021'e kadar, üçüncü dalga projelere toplam katılımın sonucu ortaya çıkarılmıştır.

Yukarıdaki grafiklerden de anlaşıldığı gibi, bir proje dalgasından diğerine, katılım ve liderlik bakımından üye ülkeler arasında büyük farklılıklar vardır. Örneğin ikinci dalgada Almanya 7 projeye katılım göstermiş olmasına rağmen, üçüncü dalgada yalnızca 2 projeye katılım göstermiştir. Bununla birlikte Almanya katıldığı 2 projenin birinde liderliği üstlenmiş olmasına rağmen, 5 projeye katılan Romanya, önceki dalgaya göre liderlik oranını %200'e kadar çıkarmış olsa da yalnızca 2 projede liderliği üstlenmiştir. Yine üçüncü dalgada 3 projeye katılım gösteren İsveç, bunların hiç birinde liderlik üstlenmemiştir. Üçüncü dalgada dikkat çeken bir diğer husus, Fransa'nın katılım ve liderliğinin, diğer katılımcılarla karşılaştırıldığında görece olarak yüksek olmasına rağmen, önemli ölçüde düşmüş olması, bunun yerine İspanya, Romanya, Portekiz, Polonya, Macaristan gibi ülkelerin katılım ve liderlik oranlarının artmış olmasıdır. Bununla birlikte 10 üye devlet, hiçbir PESCO projesine katılım göstermemiştir ki bu da birinci ve ikinci dalgadaki sayılardan oldukça fazladır.

Konsey tarafından kabul edilen projeler, CDP önceliklerine göre değerlendirilecek olursa, eğitim alanındaki projelere ve ortaklık etkinleştirici savunma projelerine yönelik bütünleşme istek ve iradesinin diğer kapasite geliştirme alanlarına göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Ortaklık etkinleştirici projelerden Fransa liderliğindeki AB İşbirlikçi Savaş Yetenekleri (EU Collaborative Warfare Capabilities

- ECoWAR) projesi ile AB içindeki silahlı kuvvetlerin giderek daha yaygın, hızlı ve tespit edilmesi ve etkisiz hale getirilmesi zor olan güncel tehditlerle toplu ve verimli bir şekilde yüzleşme yeteneğini arttırma hedefi ortaya koyulmuştur. Belçika, Fransa, Polonya, Romanya, İspanya ve İsveç'in de bu projeye katılması, bu alanda bütünleşme iradesi ortaya koyan 7 katılımcı olduğunu göstermektedir. 25 üyeli bir oluşumda işbirlikçi savaş yeteneklerine yalnızca 7 üye devletin katılması da savunma alanında bütünleşme isteğinin ne kadar düşük olduğunu göstermektedir.

4.2.4. Dördüncü Proje Dalgası

Dördüncü PESCO proje dalgası, 16 Kasım 2021 tarihinde Konsey kararı ile kabul edilmiş olup, çeşitli alanlardaki 14 projeyi kapsamaktadır:

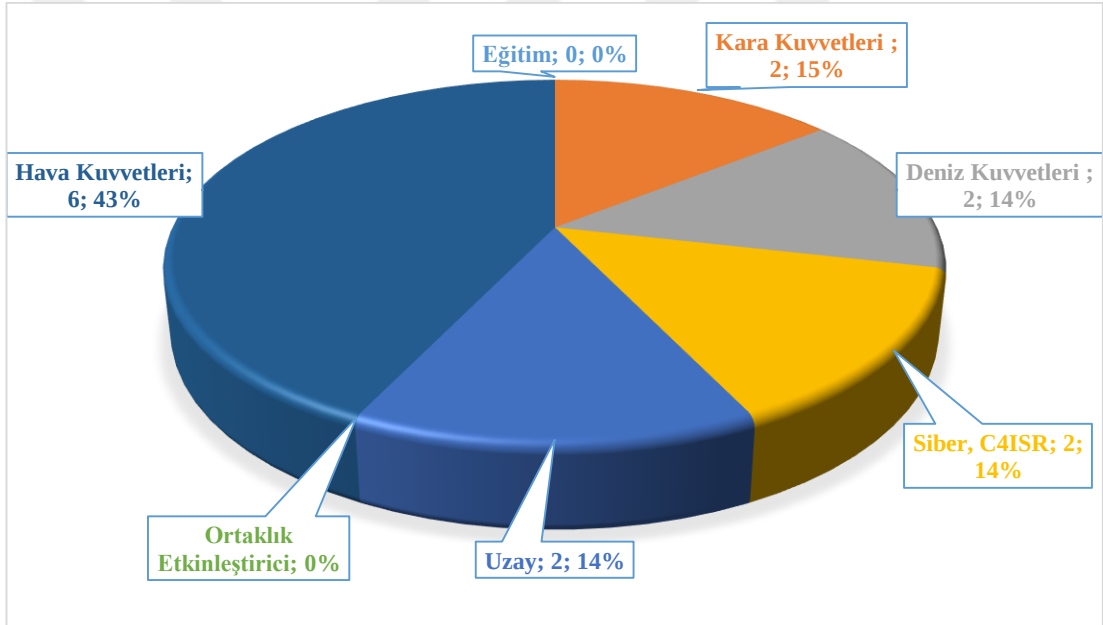
Tablo 16: Dördüncü Dalga PESCO Projeleri

PROJE ADI	KOORD.	KATILIMCI ÜLKELER
Kara Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
AB Askeri Ortaklığı (EU Military Partnership-EU MilPart)	Fransa	Fransa, Avusturya, Estonya, İtalya
Ana Muharebe Tankı Simülasyon ve Test Merkezi (Main Battle Tank Simulation and Testing Center - MBT-SIMTEC)	Yunanistan	Yunanistan, Kıbrıs, Fransa
Deniz Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Orta Ölçekli Yarı Otonom Yüzey Aracı (Medium size Semi-Autonomous Surface Vehicle - M-SASV)	Estonya	Estonya, Fransa, Letonya, Romanya
Avrupa Eskortunun Temel Unsurları (Essential Elements of European Escort - 4E)	İspanya	İspanya, İtalya, Portekiz
Hava Kuvvetleri Alanındaki Projeler		
Hava Gücü (Air Power)	Fransa	Fransa, Hırvatistan, Yunanistan
Yeni Nesil Küçük RPAS (Next Generation Small RPAS- NGSR)	İspanya	İspanya, Almanya, Portekiz, Romanya, Slovenya
Büyük Boy Kargo için Stratejik Hava Taşımacılığı (Strategic Air Transport for Outsized Cargo-SATOC)	Almanya	Almanya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Hollanda, Slovenya
Drone'lar için Rotorcraft Yerleştirme İstasyonu (Rotorcraft Docking Station for Drones)	İtalya	İtalya, Fransa
Geleceğin Orta Boy Taktik Kargosu (Future Medium-size Tactical Cargo - FMTC)	Fransa	Fransa, Almanya, İsveç
Küçük Ölçekli Silahlar (Small Scalable Weapons- SSW)	İtalya	İtalya, Fransa
Siber ve C4ISR Alanındaki Projeler		
Kentsel Arazinin Otomatik Modellenmesi, Tanımlanması ve Hasar Değerlendirmesi (Automated Modelling, Identification and Damage Assessment of Urban Terrain - AMIDA-UT)	Portekiz	Portekiz, Fransa, İspanya

Siber Savunma İttifakı (Cyber Ranges Federations- CRF)	Estonya	Estonya, Bulgaristan, Finlandiya, Fransa, İtalya, Letonya, Lüksemburg
Uzay Alanındaki Projeler		
Uydu Görüntüleri İçin Ortak Merkez (Common Hub for Governmental Imagery-CoHGI)	Almanya	Almanya, Avusturya, Fransa, Romanya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, Litvanya
Uzay Varlıklarının Savunması (Defence of Space Assets-DoSA)	Fransa	Fransa, Avusturya, Almanya,İtalya, Polonya, Portekiz, Romanya

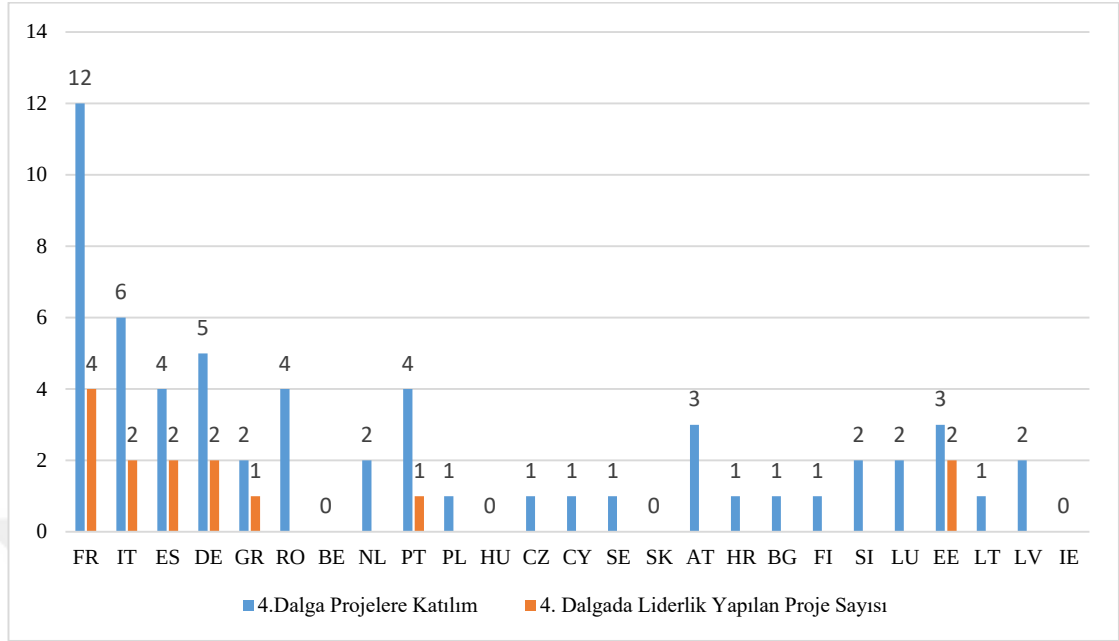
Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008 of 16 November 2021 amending and updating Decision (CFSP) 2018/340 establishing the list of projects to be developed under PESCO.

Şekil 20: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre Dördüncü Dalga PESCO Projeleri

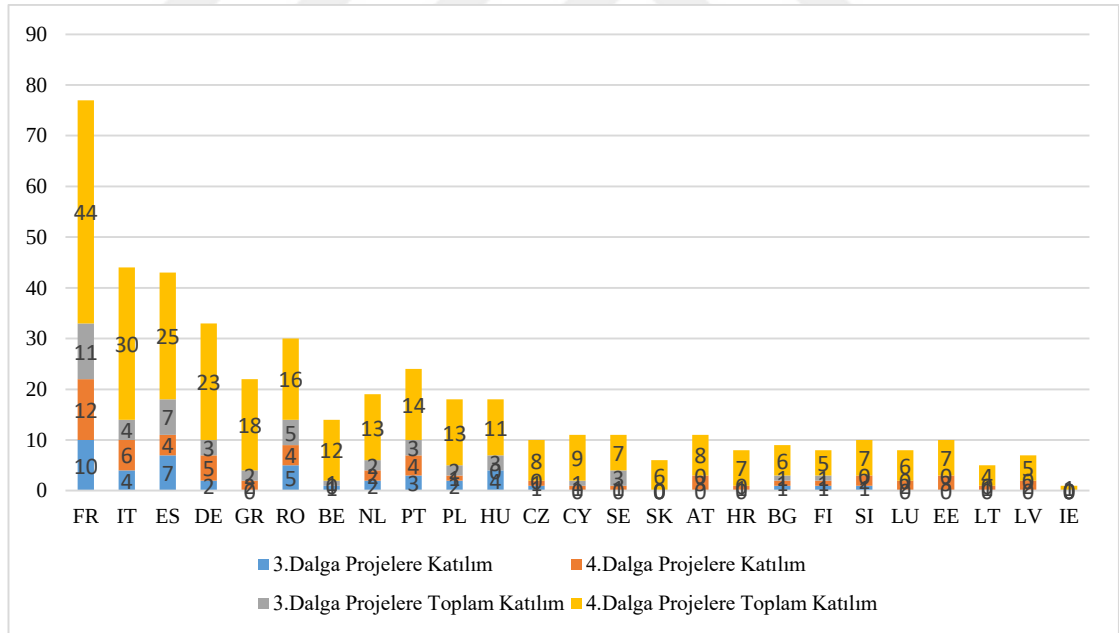
Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Şekil 21: Dördüncü Dalga PESCO Projelerine Katılım ve Liderlik

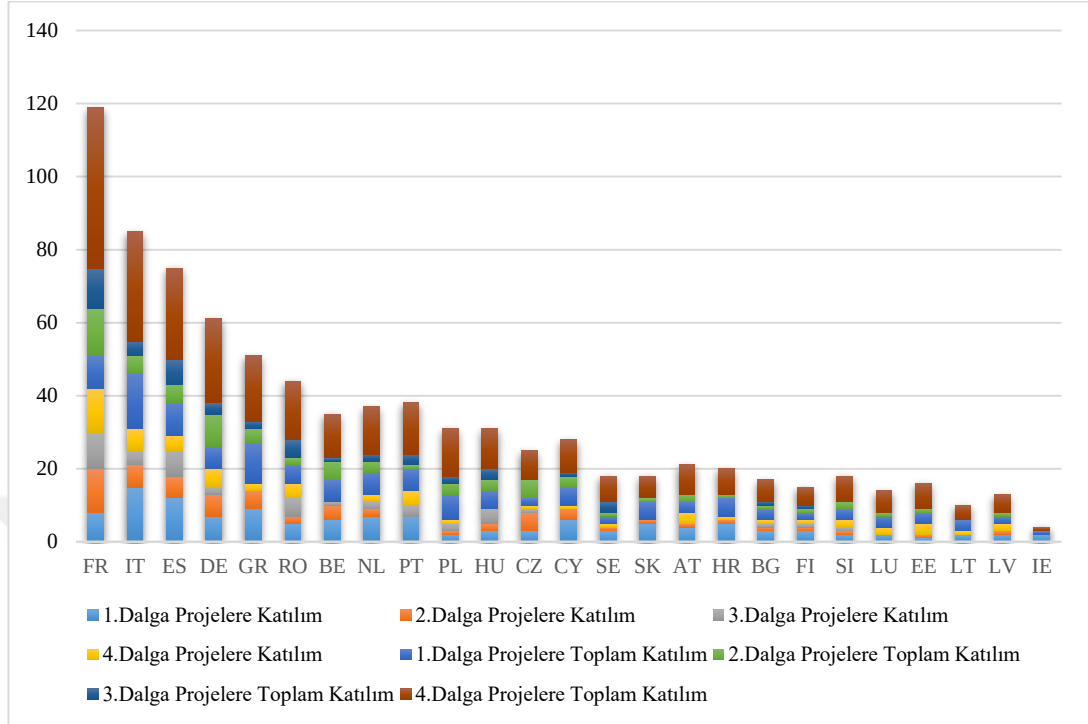
Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Şekil 22: Üçüncü Dalgadan Dördüncü Dalgaya Katılım Sayılarındaki Değişiklikler

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2018/340; Council Decision (CFSP) 2019/1909; Council Decision (CFSP) 2021/2008.

Şekil 23: Projelere Toplam Genel Katılım

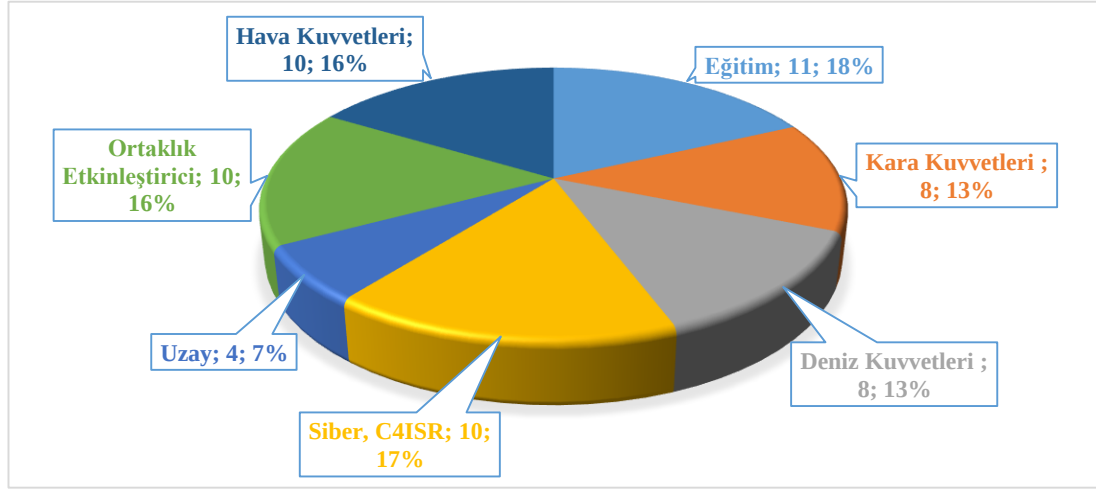

Dördüncü proje dalgasının sonunda üye ülkelerin PESCO projelerine toplam katılımlarına bakılacak olursa; aşağıdaki grafikten de anlaşıldığı gibi, Fransa PESCO'nun tüm aşamalarında olduğu gibi öncü ülke konumundadır. İtalya, İspanya, Almanya da onu izleyen ve toplamda en çok projeye katılan diğer üye devletler olmuşlardır. Genel toplam katılımda en az projeye başvuru yapan ülkeler ise, İrlanda, Litvanya, Letonya, Lüksemburg, Finlandiya, Estonya, İsveç, Slovakya ve Slovenya olarak ortaya çıkmaktadırlar.

4.3. İMKAN VE KABİLİYETLER

Üye ülkelerin katılımları yönünden değerlendirilen yukarıdaki tablolardan da anlaşıldığı üzere, PESCO projeleri daha çok Almanya, İtalya ve Fransa liderliğinde oluşturulmuştur. Ayrıca projeler, AB'nin savunma kapasitesindeki siber, kara, hava, deniz ve eğitim gibi alanlarda hazır olma, konuşlandırılabilirlik, modernizasyon gibi yeteneklerini tamamlamaya yönelik olarak belirlenmiş ve kabul edilmiştir.

Şekil 24: Kilit Alanlar ve CDP Önceliklerine Göre Pesco Projeleri

Kaynak: PESCO Web Site 2022.

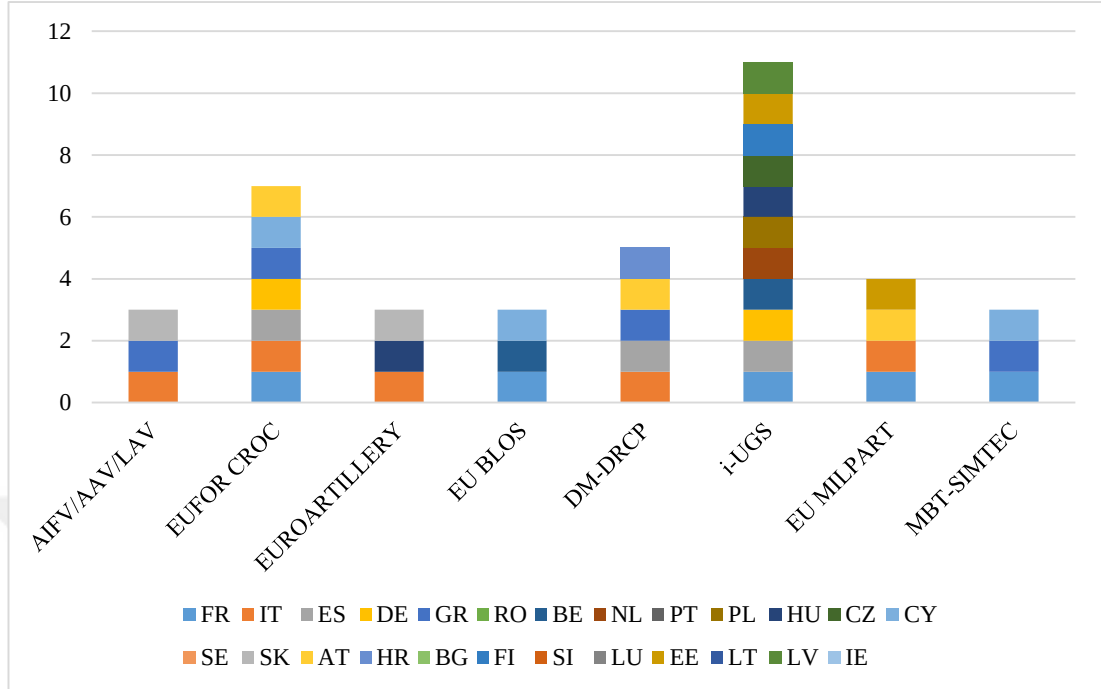
Projelerin hangi imkân ve kabiliyetlerin geliştirilmesine odaklandığı ve özellikle kapasite geliştirme planındaki öncelikler kapsamında belirlenen hedeflere uygun olup olmadığı da AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün önemli bir ölçütü hakkında değerlendirme yapmak bakımından önem taşımaktadır. Bu noktada çalışmanın önceki bölümlerinde özellikle üzerinde durulduğu gibi AB'nin Rus tehdidine yönelik olarak konvansiyonel kara savaşı ve siber savaş unsurlarına odaklanmak yerinde olacaktır.

4.3.1. Kara Unsurlarına Dayalı Konvansiyonel Güç Kapasitesine Yönelik Projeler

4.3.1.1. Arazi, Askeri Düzen ve Sistemler

Nisan 2022 itibarı ile Konsey tarafından kabul edilen Kara Kuvvetlerinin Geliştirilmesine Yönelik PESCO projelerine üye ülkelerin katılımları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Grafikten de anlaşıldığı üzere, AB ortak savunmasında kara kuvvetlerinin geliştirilmesini destekleyen ve bu alandaki projelere katılım göstererek ortak harekât kabiliyet seviyesini arttırmak isteyen ve bu alandaki taahhütleri kabul eden üye devlet sayısı oldukça düşüktür. Fransa, bu alanda toplam beş projeye katılım göstererek öncülük etmekte, İtalya ve Yunanistan da 4 projeye katılım göstererek diğer üye ülkelere nazaran ön plana çıkmaktadırlar.

Şekil 25: Kara Kuvvetlerinin Geliştirilmesine Yönelik PESCO Projelerine Katılım

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Birinci proje dalgasında kabul edilen Zırhlı Piyade Muharebe Aracı / Amfibi Hücum Aracı / Hafif Zırhlı Araç (Armoured Infantry Fighting Vehicle / Amphibious Assault Vehicle / Light Armoured Vehicle-AIFV/AAV/LAV), Dolaylı Ateş Desteği (Indirect Fire Support Capability-Euroartillery) projeleri özellikle kara kuvvetleri yeteneklerini geliştirmeye yönelik projeler olarak öne çıkmaktadırlar. İtalya liderliğinde kabul edilen AIFV/AAV/LAV projesi ile prototip bir Avrupa Zırhlı Piyade Muharebe Aracı / Amfibi Hücum Aracı / Hafif Zırhlı Araç geliştirilmesi ve üretilmesi; böylece hızlı konuşlandırma manevrası, keşif, muharebe desteği, lojistik destek, komuta ve kontrol ile tıbbi destek gibi alanların desteklenmesi hedeflenmiştir. Bu çabaların somut sonuçlarının gelecekte net olarak görüleceği söylene de İtalya önderliğinde Yunanistan ve Slovakya'nın kara yetenekleri alanında askeri kapasitenin geliştirilmesi ve ortak kullanıma hazır tedariklere duyulan ihtiyaçlara cevap verilmesi yönünde irade ortaya koymaları önemli bir adım olarak görülmektedir.⁹⁶⁶

⁹⁶⁶ Marta Kepe, Julia Muravska, Richard Flint, Lucia Retter, Antonia Ward and Nathan Ryan, **Opportunities for European collaboration in armoured vehicles**. RAND Corporation, Santa Monica, CA, 2019, s.3, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2903.html. (11.04.2022)

Yine Slovakya liderliğinde kabul edilen Dolaylı Ateş Desteği (Indirect Fire Support Capability-Euroartillery) projesi de askeri operasyonlarda muharebe kabiliyeti gereksinimine katkıda bulunacak bir mobil hassas topçu platformu geliştirmek suretiyle AB'nin askeri kapasitesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Macaristan ve İtalya'nın da katılım gösterdiği proje, özellikle CDP'nin kara araçlarının hassas vuruş tekniği ile donatılması yoluyla yükseltilmesi, modernleştirilmesi ve geliştirilmesi önceliği ile bağlantılı görülmektedir.⁹⁶⁷

Burada dikkat çeken önemli bir husus da önceki bölümde ele alınan senaryoda Rusya'yı en önemli tehdit olarak gören Estonya, Finlandiya, Letonya ve Polonya'nın birlikte yer aldığı Entegre İnsansız Kara Araçları projesidir. Estonya liderliğinde kabul edilen projenin amacı, kara kuvvetlerine muharebe desteği (CS) ve muharebe hizmet desteği (CSS) sağlamak için diğer robotik insansız platformlar ve insanlı araçlarla insanlı-insansız ve insansız-insansız ekip çalışması yapabilen bir İnsansız Kara Araçları (İKA) geliştirmektir. Proje ile ayrıca, elektronik savaşa karşı savunmanın güçlendirilmesi ve ağ iletişimini destekleyen Komuta, Kontrol ve İletişim (C3) yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.⁹⁶⁸ Bu da Rusya'nın önceki bölümlerde bahsedilen elektronik savaş yeteneklerine karşı AB savunmasını güçlendirebilecek önemli projelerden biri olacaktır. Zira projeye Fransa, Almaya, İspanya ve Hollanda gibi AB'nin büyük ve güçlü ülkeleri de katılmışlardır. Kara kuvvetlerinin geliştirilmesi konusundaki en çok katılıma sahip olan iUGS projesi, kara savaşının unsurlarından olan insansız yer sistemlerinin geliştirilmesi ve bunların siber yeteneklerle donatılması gerekliliği konusunda geniş bir irade beyanı olduğunu göstermektedir.

Kara kuvvetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak EUFOR CROC projesi, “kuvvet tedarikini hızlandırabilecek tutarlı bir tam spektrum kuvvet paketinin oluşturulmasına kararlı bir şekilde katkıda bulunmayı” hedeflemektedir. Proje sonucunda üye ülkeler arasında kuvvet oluşturmaya hazırlıklı olma, isteklilik ve taahhütlerini artırarak AB'nin kriz yönetimi yeteneklerinin geliştirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca projenin AB Savaş Grupları ile AB Küresel Stratejisinde öngörülen en yüksek operasyonel hazırlık seviyesi arasındaki boşluğu aşamalı olarak

⁹⁶⁷ Anna Nádudvari, Alex Etl and Nikolett Bereczky, “Quo vadis, PESCO? An analysis of cooperative networks and capability development priorities, **Institute for Strategic and Defense Studies**, ISDS Analyses Sayı: 15, Yıl: 2020, s.11. (Nádudvari and the others, 2020).

⁹⁶⁸ PESCO Web Site,2022.

doldurması da beklenmektedir. Biscop’a göre Fransız-Alman önerisinden esinlenen bu proje ile ilk aşamada bir tümen veya üç tugay elde edilecek; daha sonra bir kolorduya duyulan ihtiyaç vurgulanarak bir kolordu karargâhı, üç tümen ve dokuz ila on iki tugay için çağrı yapılacaktır.⁹⁶⁹

PESCO ile vücut bulan çok katmanlı farklılaşmanın tüm üye devletlerin desteği ve onayı olmadan operasyonlara başlama, en isteklilerin bağımsız olarak ilerlemelerine izin verme olasılığını arttırmak hedefi dikkate alındığında, EUFOR CROC’a katılan 7 üyenin (Fransa, İtalya, İspanya, Almanya, Yunanistan, Kıbrıs ve Avusturya) bu anlamda bir uygulama çalışmasına başlama şansı olduğu ileri sürülmektedir. Ancak burada önemli olan asıl şey, potansiyel bir kriz anında yeteneklerin önceden tanımlanacak olması yani operasyonel hazırlık seviyesinin arttırılacak olması şeklinde ifade edilmektedir. Bununla birlikte EUFOR CROC’un PESCO’nun merkezi bir projesi olabileceği ve diğer projelerin de buna eklenilebileceği, böylelikle küresel stratejinin temel savunma hedeflerine daha hızlı ulaşılabilmesi de öngörülmektedir. Ancak tamamen operasyonel bir CROC’un, Avrupalıların AB dışı müttefikler olmadan tek başına konuşturacağı senaryolar da dahil olmak üzere, sürekli bir ortak komuta yapısının garantili mevcudiyetini gerektireceği de önemli bir gerçeklik olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle projenin her ne kadar 7 üye tarafından yürütülüyor olsa da en başından itibaren kapsayıcı ve bütünleştirici bir vizyonla yoluna devam etmesi mutlak suretle gerekli görülmektedir.⁹⁷⁰ Bununla birlikte planlayıcılara daha iyi görünürlük sağlamayı amaçlayan bir proje için ironik bir şekilde, projenin tamamlanma yılının “belirlenmemiş” olması da önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.⁹⁷¹

Arazi, askeri düzen ve sistemler alanında geliştirilen bir diğer proje olan Kara Muhabere Alanı Füze Sistemleri (EU Beyond Of Sight -BLOS) projesi de Fransa, koordinatörlüğünde Belçika ve Kıbrıs ile birlikte yürütülen bir yetenek geliştirme paketi olarak geliştirilmiştir. Proje, yeni nesil orta menzilli bir AB BLOS Land Battlefield füze sistemleri ailesi geliştirmeyi hedeflemektedir. Projenin sonunda

⁹⁶⁹ Sven Biscop, Putting the Core at the Centre The Crisis Response Operation Core (CROC) and the Future of PESCO, **Egmont Royal Institute for International Relations**, Sayı:119, December 2019, ss.1-5. (Biscop, 2019).

⁹⁷⁰ Biscop, 2019, ss.1-5.

⁹⁷¹ Barigazzi, July 2021.

geliştirilen füze sisteminin yerden yere, havadan yere çok çeşitli platformlara entegre edilmesi ve bütünleşik ve özerk hedef belirleme yeteneği sağlaması beklenmektedir. Proje aynı zamanda ortak eğitim ve oluşum konularını içermektedir ve projenin BLOS ateşlemesi konusunda ortak bir Avrupa doktrini geliştireceği öngörülmektedir.⁹⁷²

Bu alanda Fransa liderliğinde başlatılan ve Estonya, İtalya ve Avusturya'nın da dahil olduğu AB Askeri Ortaklığı (EU MilPart) projesi de ortakların askeri güçlerini desteklemek ve sürdürmek için Avrupa'nın kapasitesini geliştirmeyi hedefleyen bir başka projedir. Projenin AB üye devletleri ve ilgili AB aktörleri için ulusal kültürler ve stratejiler hakkında bilgi alışverişinde bulunmak, bilgi paylaşmak ve özellikle tavsiye, eğitim, donatım, birlikte operasyon yapma ve reform alanlarında Askeri Ortaklık hakkında en iyi uygulamaları tartışmak için bir platform görevi üstlenmesi beklenmektedir. Yunanistan'ın koordinatörlüğünde Fransa ve Kıbrıs'ın katılım gösterdiği Ana Muharebe Tankı Simülasyon ve Test Merkezi (MBT-SIMTEC) projesi de AB'nin askeri yetenek eksiklerine odaklanan önemli projelerden biridir. Proje, “kavramlar, doktrin ve standardizasyon dahil eğitim için mevcut ulusal altyapıya dayalı bir MBT simülasyon merkezinin kurulmasını ve potansiyel proje üyelerinin eğitim merkezleriyle ağ oluşturma dahil olmak üzere Modelleme ve Simülasyon yeteneklerinin daha da geliştirilmesini amaçlamaktadır”.⁹⁷³ Özellikle Rus tehdidi bakımından en önemli askeri kapasite eksikliğine yönelik bu projeye katılımın oldukça düşük olması bu alanda bütünleşme ve özerklik isteğinin ne kadar az olduğunu bir kez daha göstermektedir.

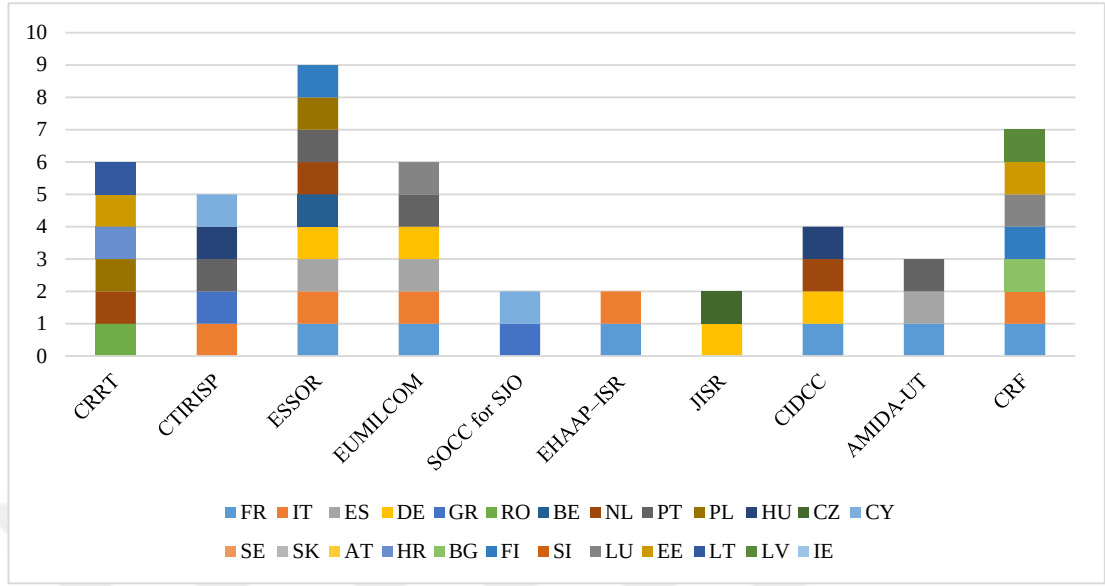
4.3.1.2. Siber/C4ISR Alanında Gelişmeyi Hedefleyen Projeler

Aşağıdaki grafikten de anlaşılacağı gibi Siber/C4ISR alanında Nisan 2022 itibari ile toplam on proje kabul edilmiştir. Katılımcı üye sayıları genel anlamda düşük olan projelere en fazla dokuz üye ülke birlikte katılım gösterebilmişlerdir.

⁹⁷² PESCO Web Site,2022.

⁹⁷³ PESCO Web Site,2022.

Şekil 26: Siber ve C4ISR Alanındaki Projelere Katılım

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Grafikten de anlaşıldığı gibi, siber ve C4ISR alanındaki projelere üye devletlerden en çok Fransa, İtalya, Almanya ve Portekiz katılım göstermiş, İspanya, Hollanda, Yunanistan, Macaristan, Kıbrıs, Finlandiya, Lüksemburg ve Estonya da bu alandaki projelere katılım gösteren önemli ülkeler olmuşlardır. Katılımcı sayısı en yüksek olan proje ise Fransa liderliğinde kabul edilen Yazılım Tanımlı Güvenli Avrupa Telsizi (ESSOR)'dir. Askeri kapasitenin modernleşme ve konuşlandırma ölçütleri bakımından büyük önem taşıyan ve çeşitli platformlarda AB kuvvetleri arasındaki ses ve veri iletişimini geliştirerek güvenli bir askeri iletişim sistemi sağlamayı hedefleyen söz konusu projeye, ayrıca Belçika, Almanya, İspanya, İtalya, Hollanda, Polonya, Portekiz ve Finlandiya katılım göstermişlerdir. Projenin, savunma alanında güvenli iletişim teknolojileri için bir Avrupa standardizasyonu oluşturarak birlikte çalışabilirliği artırması beklenmektedir.⁹⁷⁴

Bu alanda en yüksek katılımlı ikinci proje de Estonya liderliğinde hazırlanan Siber Savunma İttifakı (Cyber Ranges Federations-CRF)'dir. Söz konusu proje,

⁹⁷⁴ European Commission, Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions, Commission contribution to European defence, Strasbourg, 15.2.2022, COM(2022) 60 final, s.4, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/com_2022_60_1_en_act_contribution_european_defence.pdf, (19.04.2022).

mevcut ulusal savunma kapasitelerini benzersiz hizmetlerle donatıp daha büyük bir kümede birleştirerek Avrupa siber savunma kapasitesini geliştirmeyi hedeflemektedir. Nisan 2022 itibarı ile Estonya, Bulgaristan, Fransa, İtalya, Letonya, Lüksemburg ve Finlandiya da dahil olmak üzere toplam yedi ülkenin katılım gösterdiği proje aynı zamanda bu alanda yeteneklerin paylaşılmasına, bir havuzda toplanmasına, siber eğitimlerin, tatbikatların kalitesinin artırılmasına ve ayrıca ittifakın siber konularda araştırma ve geliştirme amaçları için kullanılmasına olanak tanımayı da planlamıştır.⁹⁷⁵

Siber Güvenlikte Siber Hızlı Müdahale Ekipleri ve Karşılıklı Yardım (Cyber Rapid Response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security -CRRT) projesi de Litvanya liderliğinde toplam altı üye devletin katılım gösterdiği bir projedir. Söz konusu proje ile üye devletlerin daha yüksek düzeyde siber savunma sağlamak için birbirlerine yardım etmelerini ve siber olaylara toplu olarak yanıt vermelerine olanak sağlamayı hedeflemektedir. OGSP sivil misyonları ve askeri operasyonları için Stratejik C2 Sistemi (Strategic C2 System for CSDP Missions and Operations - EUMILCOM) projesi de İspanya koordinatörlüğünde toplam altı üyenin katılımı ile yürütülen önemli projelerden biridir. Proje ile gelecekteki gelişmeler için modüler ve ölçeklenebilir bir yaklaşımla, iddialı bir stratejik yetenekler paketi oluşturulması ve böylece AB sivil misyon ve askeri operasyonlarının komuta-kontrol sistemlerinin iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Stratejik Komuta ve Kontrol (C2) Sisteminin, AB'nin dünyanın herhangi bir yerinde, bağımsız olarak veya NATO ile işbirliği içinde, her türden kuvvetle aynı anda birkaç operasyon yürütme kabiliyetini geliştireceği öngörülmektedir. Sistem sayesinde her türlü İletişim ve Bilgi Sistemleri (CIS), İstihbarat Gözetleme ve Keşif (ISR) ve Lojistik (LOG) araçlarının entegre edilmesi ve üye devletlerle, AB kuvvetleri, NATO ve sivil aktörlerin birlikte çalışabilir olması beklenmektedir.⁹⁷⁶

Siber Tehditler ve Vakalara Müdahale Bilgi Paylaşım Platformu (Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform - CTIRISP) projesi, Yunanistan koordinatörlüğünde toplam beş üye devlet tarafından yürütülmektedir. Söz konusu Platform ile güvenlik duvarlarından daha aktif önlemlere geçilerek potansiyel

⁹⁷⁵ PESCO Web Site, 2022.

⁹⁷⁶ PESCO Web Site, 2022.

siber tehditlere karşı savunma önlemlerinin geliştirilmesi, katılımcı devletlerin siber savunma yeteneklerinin güçlendirmesi ve bu alandaki risklerin azaltılması hedeflenmektedir.⁹⁷⁷

Siber ve Alan İstihbaratı Koordinasyon Merkezi (Cyber and Information Domain Coordination Center- CIDCC) projesi, Almanya koordinatörlüğünde toplam dört büyük Avrupa ülkesi tarafından yürütülmektedir. Proje ile çok uluslu bir askeri unsur olarak çok uluslu bir merkez geliştirilmesi, kurulması ve işletilmesi amaçlanmaktadır. Kentsel Arazinin Otomatik Modellenmesi, Tanımlanması ve Hasar Değerlendirmesi (Automated Modelling, Identification and Damage Assessment of Urban Terrain -AMIDA-UT) projesi ise hedef yapıların daha iyi ve daha hızlı haritalanması ve tanımlanması için otomatik bir sistem/ekipman/araç oluşturmak ve planlamacıların, silah uzmanlarının, modelleme ve simülasyon analistlerinin, savaş hasarı değerlendiricilerinin operasyonel etkinliğini desteklemeyi ve geliştirmeyi hedeflemektedir. Yalnızca üç üye devletin katılım gösterdiği projeyi, Portekiz koordine etmektedir.⁹⁷⁸

Ortak İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (JISR) için Elektronik Harp Kabiliyeti ve Birlikte Çalışabilirlik Programı (Electronic Warfare Capability and Interoperability Programme for Future Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance -JISR) projesi de Çek Cumhuriyeti koordinatörlüğünde Almanya ile birlikte yürütülmektedir. Yalnızca iki üye devletin katılım gösterdiği bu projenin öncelikli amacı, mevcut AB elektronik harp (Electronic Warfare/EW) yetenekleri ve doldurulması gereken boşluklar hakkında kapsamlı bir fizibilite çalışması yürütmek ve daha sonrasında eğer üye devlet tarafından kabul edilirse, ortak bir EW biriminin kurulmasını sağlamak şeklinde açıklanmıştır.⁹⁷⁹

Avrupa Yüksek Atmosferli Hava Gemisi Platformu (EHAAP) – Kalıcı İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (ISR) Yeteneği (European High Atmosphere Airship Platform (EHAAP) – Persistent Intelligence, Surveillance and Reconnaissance (ISR) Capability) projesi de İtalya koordinatörlüğünde Fransa ile birlikte iki üye ülke tarafından yürütülmektedir. Proje kapsamında operasyon alanında süreklilik ve

⁹⁷⁷ PESCO Web Site,2022.

⁹⁷⁸ PESCO Web Site,2022.

⁹⁷⁹ PESCO Web Site,2022.

çalışma irtifasından ve olağanüstü çift kullanım özelliklerinden kaynaklanan yüksek derecede hareket serbestliği sağlayacak uygun maliyetli ve yenilikçi bir ISR platformu (balon tabanlı)⁹⁸⁰ geliştirmesi beklenmektedir.⁹⁸¹

Küçük Ortak Harekâtlar için Yerleştirilebilir Özel Harekat Kuvvetleri (SOF) Taktik Komuta ve Kontrol (C2) Komutanlığı (CP) (One Deployable Special Operations Forces (SOF) Tactical Command and Control (C2) Command Post (CP) for Small Joint Operations (SJO) – (SOCC) for SJO) projesi ile de 2024'te tamamlanması öngörülen tam harekât kabiliyeti ile özel harekat kuvvetleri taktik C2 yeteneklerine sahip olan küçük müşterek harekat için bir bölge harekatı kontrol merkezi geliştirmesi ve işletilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu proje, Yunanistan koordinatörlüğünde Kıbrıs ile birlikte yürütülmektedir.⁹⁸²

4.3.1.3. Eğitim Alanındaki Projeler

Çalışmanın önceki bölümlerinde askeri imkan ve kabiliyetlerin modernleşmesinin yanında bu ekipmanları kullanacak olan personelin eğitimi ve donanımlı olmasının da askeri kapasite bakımından önemli bir ölçüt olduğu belirtilmişti. Bu bağlamda AB'nin ortak savunma kapasitesini çağdaş unsurlarla donatıp diğer küresel aktörlerle rekabet edebilir düzeye yükseltebilmesi için askeri personelin sayısından ziyade eğitimi daha büyük önem taşımaktadır. Eğitim alanındaki kapasite eksikliğinin giderilmesi konusunda PESCO taahhütlerini kabul eden ülkelerin başını Fransa çekmekte ve bunu İtalya, Romanya, Yunanistan, Macaristan takip etmektedirler.

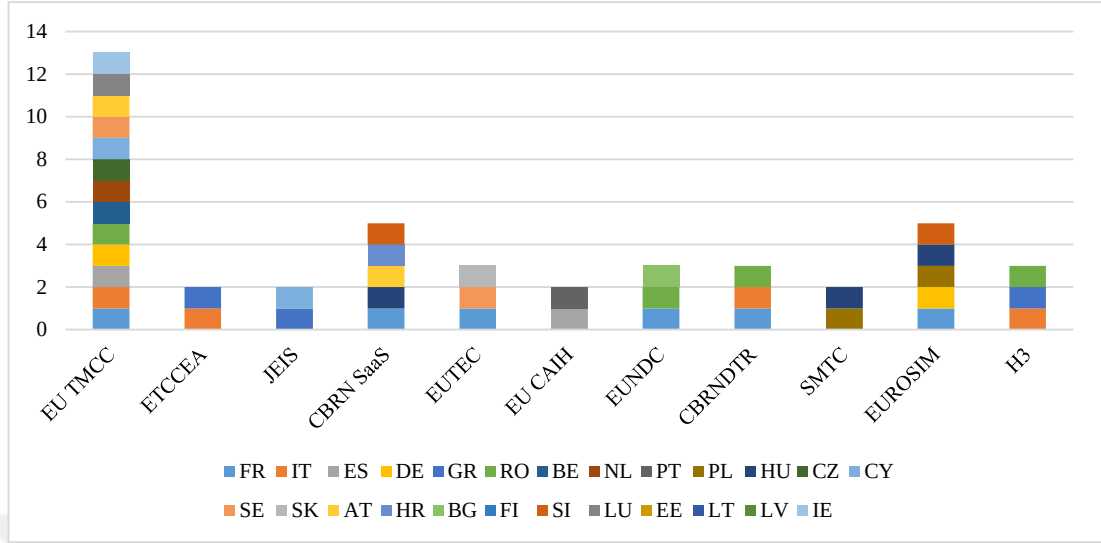
Aşağıdaki tablo, Nisan 2022 itibarı ile eğitim alanındaki kapasite boşluğunun doldurulmasına yönelik projelere üye ülkelerin katılım düzeyini göstermektedir.

⁹⁸⁰ Güvenlik alanında uydu istihbarat ve gözetleme aracı olarak balonlar, daha geniş bir alanda daha uzun bir süre havada kalabildiği için tercih edilmektedir. Türkiye'de de ASELSAN, Karagöz adını verdiği balonlu gözetleme aracı üretmekte ve bu araç, "sürekli gözetleme ve istihbarat, sınır ve sahil güvenliği, afetlerin gözetlenmesi, yol trafik bilgisi toplama, orman yangını tespiti ve erken uyarı, haberleşme rölesi, kritik tesis güvenliği" gibi alanlarda kullanılmaktadır. Bkz. Aselsan Web Sitesi, Karagöz Balonlu Gözetleme Ürün Ailesi, https://www.aselsan.com.tr/KARAGOZ_Balonlu_Gozetleme_Sistemi_Urun_Ailesi_2661.pdf, (31.05.2022).

⁹⁸¹ PESCO Web Site,2022.

⁹⁸² PESCO Web Site,2022.

Şekil 27: Eğitim Alanındaki Projelere Katılım

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Bu alandaki projelerin katılımcı sayısı en yüksek olanı, ilk proje dalgası ile kabul edilen ve 2020’den beri kapalı olan AB Eğitim Misyonu Yetkinlik Merkezi (EU Training Mission Competence Centre- EU TMCC) projesi olmuştur. AB kaynaklarına göre kapsayıcı amacı AB Eğitim Misyonlarında yer alan personelin mevcudiyetini, birlikte çalışabilirliğini, özel becerilerini ve profesyonelliğini geliştirmek olan projenin odak noktası, operasyonel ve stratejik seviyelerde ve esas olarak mentorlar, danışmanlar gibi pozisyonlara atanan personel olarak belirlenmiştir. Proje kapsamında düzenlenen çalıştaylar yoluyla proje üyeleri, EUTMCC’nin potansiyel görevleri üzerine fikir birliğine varmışlar, katılımcı devletlerin eğitim taleplerini analiz ederek bunları karşılamışlardır. Ayrıca AB TMCC’nin belirlenen görevlerini mevcut yapılara dahil edebilecek ilgili AB kurumlarını belirlemişler ve onlara danışmışlardır. Yine proje kapsamında EUMS, MPCC, EUMTG, ESDC ve Eurocorps gibi AB askeri personeliyle ilgili mevcut AB yapılarının temsilcileri ile kapsamlı görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda, söz konusu askeri yapıların birbiri ile bağlantısız ve uyumsuz olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle özel bir EUTMCC oluşturmadan, kaynakların gereksiz yere tahsisini önlemek için mevcut yapıların nasıl daha verimli kullanılabileceği konusunda bir dizi tavsiye kararı alınarak projenin kapatılmasının daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.⁹⁸³

⁹⁸³ PESCO WebSite, 2022.

İkinci PESCO dalgası ile kabul edilen AB Ortak İstihbarat Okulu (Joint EU Intelligence School - JEIS) projesi, NATO ile işbirliği içinde üye devletlere ve askeri olmayan personele istihbarat disiplini ve eğitimi sağlamayı hedeflemektedir ve bu projeye de yalnızca Kıbrıs ve Yunanistan olmak üzere iki üye katılım göstermişlerdir. Esasen Atlantikçi yaklaşımla hazırlanan bir proje olduğu söylenebilir. Yine bu dalgada kabul edilen Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Denetim Hizmeti (Chemical, Biological, Radiological and Nuclear (CBRN Surveillance as a Service-CBRN SaaS) projesi de AB misyonları için kullanılan mevcut Müşterek Harekat Tanımlama sisteminin kullanımını yaygınlaştırmayı ve bunun için eski sistemlerle birlikte çalışabilir olan İHA ve İKA'lardan oluşan kalıcı ve dağıtılmış bir insanlı-insansız sensör ağının kurulmasını sağlamayı hedeflemektedir. Toplam beş üyenin katılım gösterdiği projeye Polonya liderlik etmektedir.⁹⁸⁴

Eğitim alanındaki bir diğer ikinci dalga PESCO projesi ise, AB Test ve Değerlendirme Merkezleri (EU Test and Evaluation Centres -EUTEC) projesidir. Söz konusu proje ile üye ülkeler arasında sinerjilerin vurgulanması, Avrupa merkezlerinin kullanımının optimize edilmesi ve Avrupa test kapasitelerinin ve yeteneklerinin genel olarak iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Üç üyenin katılım gösterdiği projeye Fransa ve İsveç birlikte liderlik etmektedirler. Helikopter Sıcak ve Yüksek Eğitimi (Helicopter Hot and High Training - H3) projesi de eğitim kapsamında kabul edilmiş olup söz konusu proje ile AB'nin Helikopter Hava Mürettebatlarına yeni, ulusötesi ve çok boyutlu tehditlere karşı “sıcak ve yüksek” bir ortamda özel uçuş ve taktik eğitimi verilmesi ve ayrıca barış zamanında sivil hava ekiplerinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Yalnızca üç üyenin katılım gösterdiği bu projeye Yunanistan liderlik yapmaktadır.⁹⁸⁵

Bu alanda üçüncü PESCO proje dalgası ile kabul edilen AB Siber Akademi ve İnovasyon Merkezi (EU Cyber Academia and Innovation Hub-EU CAIH) projesi, siber savunma ve siber güvenlik eğitim-öğretimi için yenilikçi bir bilgi ağı oluşmayı, AB ve NATO seviyesinde akademi-sanayi uyumunun sağlanmasını hedeflemektedir. Yalnızca iki üye devletin katıldığı bu projeye de Portekiz liderlik yapmaktadır. AB Dalış Merkezleri Ağı (European Union Network of Diving Centres -EUNDC) projesi

⁹⁸⁴ PESCO WebSite, 2022.

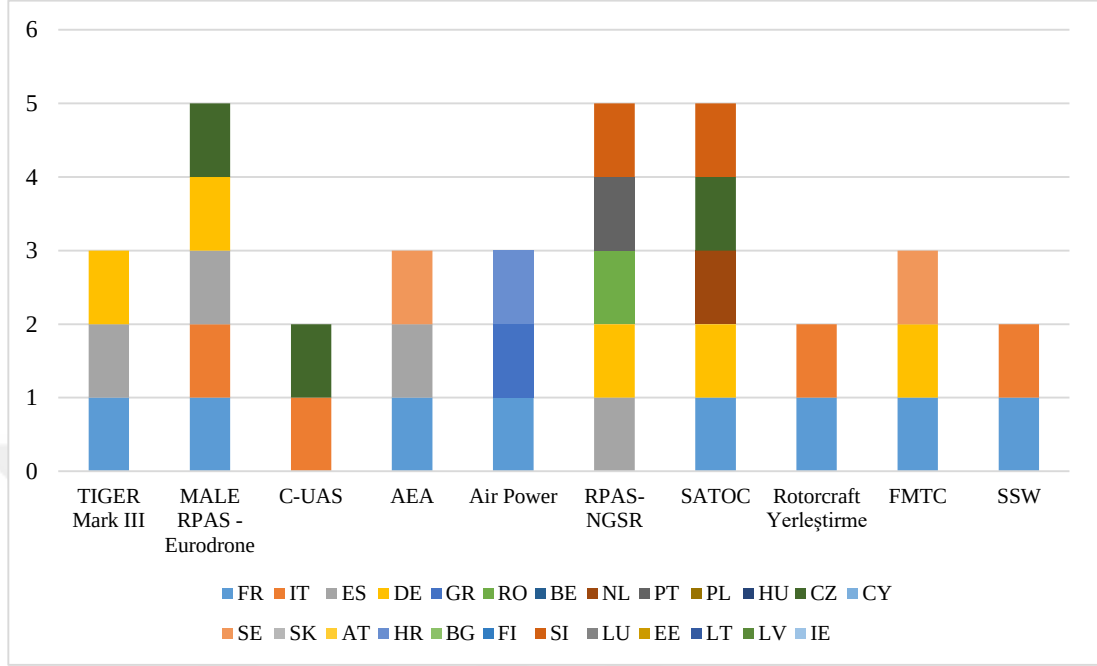
⁹⁸⁵ PESCO WebSite, 2022.

de üçüncü PESCO proje dalgası ile kabul edilen bir diğer eğitim odaklı projedir. Projenin amacı, dalgıçların eğitimi yoluyla OGSP misyonlarını desteklemek şeklinde açıklanmıştır. Üç üyenin katılım gösterdiği bu projeye, Romanya önderlik etmiştir. Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Savunma Eğitimi (CBRN Defence Training Range- CBRNDTR) projesi ile de OGSP misyon ve operasyonlarına katılan CBRND personelinin askeri eğitimi ve değerlendirilmesi bakımından özel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve CBRND ekipman ve teknolojilerinin geliştirilerek bu alanda sanayi sektörünün desteklenmesi hedeflenmektedir. Üç üyenin katılım gösterdiği projeye yine Romanya koordinatörlük yapmaktadır.

Yine bu alanda geliştirilen bir diğer üçüncü dalga PESCO projesi olan Özel Harekat Kuvvetleri Sağlık Eğitim Merkezi (Special Operations Forces Medical Training Centre -SMTTC) projesi de Polonya'da özel operasyonlar için tıbbi desteğe odaklanan bir sağlık eğitim ve mükemmeliyet merkezi kurmayı hedeflemektedir. Söz konusu merkezin kurulmasıyla, özel harekat operasyonları için tıbbi desteğin koordinasyonunun artırılması, katılımcı üye devletlerin bu alandaki profesyonel işbirliğinin sağlanması ve personel ve malzeme ile ilgili hazırlık ve kapasitesinin geliştirilerek sinerjinin artırılması beklenmektedir. Polonya koordinatörlüğünde yürütülen bu projeye, yalnızca Hollanda katılım göstermiştir. Son olarak Bütünleşik Avrupa Ortak Eğitim ve Simülasyon Merkezi (Integrated European Joint Training and simulation Centre -EUROSIM) projesi de üçüncü dalgada Macaristan koordinatörlüğünde yürütülmesi kabul edilen eğitim odaklı projelerden biridir. Macaristan dışında yalnızca dört üye ülkenin katılım gösterdiği EUROSIM projesi ile çok uluslu eğitim kapasitelerini içeren merkezi olmayan bir yönetim modeliyle Avrupa'daki taktik eğitim ve simülasyon sahalarını gerçek zamanlı, ağ bağlantılı, bir sisteme entegre edebilecek bir taktik eğitim ve simülasyon merkezi oluşturulması amaçlanmaktadır.

4.3.1.4. Hava Kuvvetlerine Yönelik Projeler

Şekil 28: Hava Kuvvetlerine Yönelik Projelere Katılım

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Yukarıdaki grafikten de anlaşıldığı gibi AB'nin savunma alanında hava kuvvetlerine ilişkin kapasite eksiklerine yönelik olarak Nisan 2022 itibari ile toplam on proje geliştirilmiş ve bu projeler arasında yalnızca üç projeye beş üye devlet birlikte katılım göstermişlerdir. Hava kuvvetlerinin geliştirilmesine yönelik projelere en çok Fransa, 8 projede yer almak suretiyle ilgi göstermiş; Almanya 5, İtalya ve İspanya da 4'er projeye katılım göstererek onu takip etmişlerdir. Çek Cumhuriyeti 3, Slovenya ve İsviçre 2, Hırvatistan, Hollanda, Portekiz, Romanya ve Yunanistan da birer projeye katılım göstermişlerdir. Ortak bir savunma kültürü geliştirerek stratejik özerklik ortaya koymaya çalışan bir aktör için önemli kapasite eksiklerine odaklanan bu projelere katılımın az olması, yine bu yönde önemli bir irade eksikliği olduğunu göstermektedir.

Bu kapsamda geliştirilen Hava gücü (Air Power) projesi, gelecekte hava kuvvetleri sistemlerinde üstünlüğü sağlamak için hangi teknolojik bileşenlere ihtiyaç duyulacağını ve hava kuvvetleri platformlarının güncellenmesi ve tasarımı için hangi alt sistemlerin entegre edileceğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Fransa koordinatörlüğünde yürütülen projeye yalnızca Yunanistan ve Hırvatistan katılım

göstermişlerdir. Yine Fransa önderliğinde yürütülmekte olan Avrupa Atak Helikopterleri TIGER Mark III (European Attack Helicopters TIGER Mark III) projesi de modernize edilmiş, yenilikçi ve kullanım ömrü uzatılmış bir Avrupa saldırı helikopteri geliştirmek için algılama, hücum ve iletişim yeteneklerinin tutarlı bir şekilde yükseltilmesi yoluyla TIGER küresel verimliliğini önemli ölçüde artırmayı hedeflemektedir. Bu projeye de yalnızca Almanya ve İspanya katılım göstermişlerdir.

986

Bu kapsamdaki kapasite eksikliğinin giderilmesi için kabul edilen Yeni Nesil Küçük RPAS (Next Generation Small RPAS- NGSR) projesi de İspanya koordinatörlüğünde Almanya, Portekiz, Romanya ve Slovenya'nın katılımları ile yürütülmektedir. Sözü edilen proje ile pilot ve operatör iş yükünü azaltmak için otonom davranışlar da kullanabilen yeni nesil bir taktik İHA geliştirilmesi hedeflenmektedir. Projenin tasarım özellikleri itibarı ile Tugay/Tümen gibi taktik ordu birimlerinde, deniz ve hava kuvvetlerinde ve ayrıca sivil savunma alanında afet/acil durum alanlarında kullanılabilmesi beklenmektedir. Çok amaçlı/çok rollü bir sistem olarak tasarlanan bu sistemin, komutanların ihtiyaç duyduğu farklı taktiksel çözümleri mümkün kılması bakımından önemli bir yenilik olarak görülmektedir. Ayrıca geliştirilen bu sistem sayesinde orta menzil (200 km'ye kadar) ve orta bir sürede (5-10 saatlik görev) pist olmadan kalkış ve iniş mümkün olacaktır. Bununla birlikte projenin EO/IR sensörleri, güç sistemi, BLOS ve LOS telsiz iletişimi gibi alanlarda önemli gelişmeler gerektirmesi nedeniyle diğer alanlardaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak hayata geçirilebileceğini vurgulamaktadır.⁹⁸⁷

Büyük Boy Kargo için Stratejik Hava Taşımacılığı (Strategic Air Transport for Outsized Cargo-SATOC) projesi de büyük boyutlu ve ağır kargoların taşınması için aşamalı bir yaklaşımla büyük boy kargo için stratejik hava taşımacılığındaki kritik açığı kapatmayı hedeflemektedir. Projenin kısa ve orta vadeli hedefleri; üçüncü devlet katılımı dahil olmak üzere yeterli sayıda proje üyesi belirlemek, gereksinimleri uyumlu hale getirmek ve ortak bir çözüm ortaya koyarak bu çözüm üzerinde uzlaşmaya varmak şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu proje, Nisan 2022 itibarı ile Almanya

⁹⁸⁶ PESCO Web Site,2022.

⁹⁸⁷ PESCO Web Site,2022.

koordinatörlüğünde Çek Cumhuriyeti, Fransa, Hollanda ve Slovenya dahil yalnızca beş üye ülkenin katılımıyla yürütülmektedir.⁹⁸⁸

Özellikle Rusya'nın gelişmiş elektronik savaş kapasitesine karşılık büyük önem taşıyan Hava Elektronik Saldırısı (Airborne Electronic Attack - AEA) projesi, AB'nin elektronik savaş kapasitesinin artırılması bakımından üzerinde durulması ve geniş katılım sağlanması gerekli olan bir proje olarak ifade edilebilir. Zira bu yetenek sayesinde Avrupa ve NATO hava kuvvetlerinin AB sınırları içinde güvenli bir şekilde faaliyet göstermesi ve gücün diğer potansiyel operasyon alanlarına yansıtılması mümkün olabileceği söylenmektedir. Proje kapsamında oluşturulacak sistemin AB üye devletlerinin mevcut ve planlanan varlıklarıyla ve bölgeler arası operasyonlarda birlikte çalışabilir olması öngörülmektedir. Böylesine önemli bir projenin İspanya koordinatörlüğünde Fransa ve İsveç'in katılımlarıyla yalnızca üç üye devlet tarafından yürütülmesi⁹⁸⁹ bu alanda önemli bir operasyonel isteksizliğin olduğunu göstermektedir.

Avrupa Orta İrtifa Uzun Dayanıklılık Uzaktan Kumandalı Uçak Sistemleri (European Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft Systems – MALE RPAS -Eurodrone) projesi de Almanya koorinatörlüğünde Çek Cumhuriyeti, İspanya, Fransa, ve İtalya'nın da katılımı ile yalnızca beş üye devlet tarafından yürütülmektedir. Projenin 2025 yılına kadar yeni nesil MALE RPAS için geliştirilmiş, operasyonel, uygun fiyatlı ve özerk bir Avrupa askeri kapasitesinin operasyonel test ve değerlendirme, lojistik, eğitim, tatbikatlar gibi özel alanlarında ortak unsurlara odaklanması beklenmektedir. Yine Drone'lar için Rotorcraft Yerleştirme İstasyonu (Rotorcraft Docking Station for Drones) projesi de Savunma Bakanlıklarına rotorcraft platformlarından çok sayıda küçük (mini-mikro) İHA fırlatmak, işletmek ve kurtarmak için yeni bir yetenek sağlamayı hedeflemektedir. Söz konusu proje, İtalya koordinatörlüğünde Fransa ile birlikte yürütülmektedir, katılımcı sayısı oldukça düşüktür.⁹⁹⁰

Karşı İnsansız Hava Sistemi (Counter Unmanned Aerial System - C-UAS) projesi, C2'ye özel bir mimariye sahip, modüler, entegre ve C2 bilgi yapısı ile birlikte

⁹⁸⁸ PESCO Web Site,2022.

⁹⁸⁹ PESCO Web Site,2022.

⁹⁹⁰ PESCO Web Site,2022.

çalışabilir, mini ve mikro İHA'ların oluşturduğu tehdide karşı koyabilen gelişmiş ve verimli bir sistem geliştirmeyi hedeflemiştir. Söz konusu sistemin, askeri hareket alanlarındaki birliklerin korunmasını sağlamak ve ayrıca ülke savunması, güvenlik ve çift görevlerde kullanılmak üzere konuşlandırılması ve operasyonel duruma gelmesi için hızlı olması planlanmaktadır. Proje ile ülke içinde istihdama izin vermek için geçerli sertifikasyon ve düzenleyici gerekliliklerin yerine getirilmesi beklenmektedir. Projeye, İtalya öncülük etmiş yalnızca Çek Cumhuriyeti katılım göstermiştir. Bununla birlikte dördüncü PESCO proje dalgasında kabul edilen Geleceğin Orta Boy Taktik Kargo (Future Medium-size Tactical Cargo - FMTC) projesi de AB üye devletlerinin silahlı kuvvetlerinin hava hareketlilik yeteneklerini artırmayı hedeflemektedir. Sözü edilen projeden A400M'in görevlerini tamamlaması, askeri operasyonlarda veya kriz müdahale durumlarında yaklaşan ulaşım zorluklarıyla toplu ve verimli bir şekilde mücadele edilmesi beklenmektedir. Projeye Fransa koordinatörlüğünde yalnızca Almanya ve İsveç katılım göstermişlerdir.⁹⁹¹

Son olarak Küçük Ölçekli Silahlar (Small Scalable Weapons- SSW) projesi de İtalya ve Fransa tarafından yürütülen ve Savunma Bakanlıklarına, ölçeklenebilir ve dura kalka ilerleme becerisine sahip yeni, küçük, düşük maliyetli bir silah sağlamayı hedefleyen az katılımlı bir proje olarak bu alanda geliştirilen projeler arasında yer almaktadır.⁹⁹²

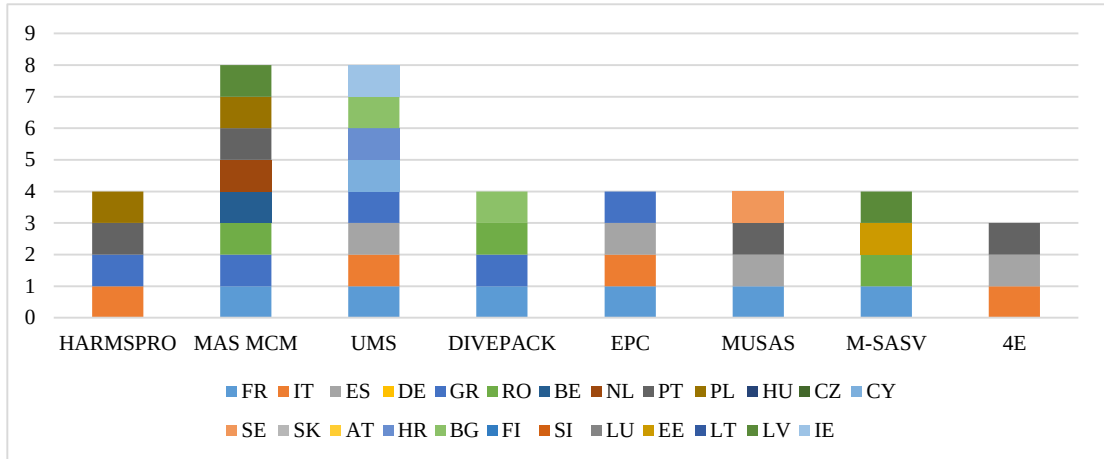
4.3.1.5. Deniz Kuvvetlerine Yönelik Projeler

Aşağıdaki grafikten de anlaşıldığı üzere, AB deniz gücü kapasitesindeki eksiklerin kapatılmasına yönelik olarak Nisan 2022 itibari ile toplam sekiz proje kabul edilmiştir. Bu projelerden yalnızca ikisine toplam sekiz üye katılım sağlamış, diğer projelerden beşine dörder üye katılım sağlarken, bir projeye de yalnızca üç üye katılım göstermiştir. Katılımcı ülkeler arasında da Fransa toplam altı projeye dahil olarak yine ön plana çıkmakta ve Yunanistan (5), İspanya (4), İtalya (4) ve Portekiz(4) onu takip etmektedirler.

⁹⁹¹ PESCO Web Site,2022.

⁹⁹² PESCO Web Site,2022.

Şekil 29: Deniz Kuvvetlerine Yönelik Projelere Katılım

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Bu kapsamda geliştirilen Yerleştirilebilir Modüler Sualtı Müdahale Yeteneği (Deployable Modular Underwater Intervention Capability Package-DIVEPACK) projesi, sefer ortamında tam spektrumlu savunma amaçlı sualtı müdahale operasyonları için birlikte çalışabilir özel bir modüler varlık geliştirmeyi hedeflemektedir. Misyona göre uyarlanabilen “tak-çalıştır” konseptinin OGSP operasyonları çerçevesinde müdahalenin çok yönlülüğünü kolaylaştırması ve hem denizde hem de karada bulunan çok çeşitli sualtı senaryolarına uygulanabilen hızlı tepki kabiliyeti sağlaması beklenmektedir. Söz konusu proje, Bulgaristan koordinatörlüğünde Yunanistan, Fransa ve Romanya’nın katılımları ile yürütülmektedir.⁹⁹³

Deniz ve Liman Gözetleme- Koruma (Harbour and Maritime Surveillance and Protection- HARMSPRO) projesi, üye devletlere, deniz ve liman güvenliği için limanlardan kıyı sularına kadar, deniz iletişim hatları ve jikle noktaları dahil olmak üzere, belirli deniz alanlarının gözetimini ve korunmasını yürütme yeteneği sağlayacak yeni bir denizcilik kapasitesi geliştirmeyi, potansiyel deniz tehditlerinin tespitine ve tanımlanmasına yardımcı olmak için verileri birleştiren ve işleyen entegre bir deniz sensörleri, yazılımları ve platformları (deniz üstü, sualtı ve hava araçları) sunmayı hedeflemektedir. Söz konusu projeye, koordinatör İtalya dahil Yunanistan, Polonya ve Portekiz katılım göstermişlerdir.⁹⁹⁴

⁹⁹³ PESCO Web Site,2022.

⁹⁹⁴ PESCO Web Site,2022.

Estonya koodinatörlüğünde Fransa, Letonya ve Romanya'nın katılım gösterdiği Orta Boy Yarı Otonom Yüzey Aracı (Medium size Semi-Autonomous Surface Vehicle - M-SASV) projesi de bu kapsamda geliştirilen bir başka projedir. Proje, gerektiğinde insanlı, mümkün olduğunda insansız olan çoklu görev modülleri ile orta büyüklükte bir yarı otonom yüzey aracı geliştirmeyi; operasyonların esnekliğini ve mürettebatın korunmasını sağlamayı hedeflemektedir. Avrupa Eskortunun Temel Unsurları (Essential Elements of European Escort - 4E) projesi ise, 2035'ten 2045'e kadar Avrupa'da inşa edilebilecek herhangi bir deniz üstü savaş gemisinin muharebe sistemi, iletişim ve bilgi sistemi, navigasyon sistemi, platform yönetim sistemi ve sistem entegrasyonu gibi en önemli sistemlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Deniz unsurlarının modernleştirilmesi bakımından büyük önem taşıyan bu projeye, İspanya koordinatörlüğünde yalnızca İtalya ve Portekiz katılım göstermişlerdir.⁹⁹⁵

İlk PESCO proje dalgasında kabul edilen Mayın Önlemleri için (yarı) Otonom Denizcilik Sistemleri (Maritime (semi) Autonomous Systems for Mine Countermeasures) projesi, Dünya çapında (yarı) özerk sualtı, deniz üstü ve hava teknolojilerinin bir karışımını sunarak üye devletlerin deniz gemilerini, limanları ve açık deniz tesislerini ve deniz ticaret yollarında seyir özgürlüğünü korumayı hedeflemektedir. Projenin son teknoloji ve açık bir mimari kullanan ve modüler bir kurulum benimseyen otonom araçların geliştirilmesi ile deniz mayınları tehdidine karşı koymaya yardımcı olarak AB'nin deniz güvenliğine önemli ölçüde katkıda bulunması beklenmektedir. Söz konusu proje, Belçika koordinatörlüğünde Yunanistan, Fransa, Letonya, Hollanda, Polonya, Portekiz ve Romanya'nın katılımları ile yürütülmektedir.⁹⁹⁶

Deniz Gözetiminin (UMS) Yükseltilmesi (Upgrade of Maritime Surveillance - UMS) projesi de birinci PESCO proje dalgasıyla kabul edilmiştir. Projenin amacı, mevcut altyapıyı kullanarak, varlıkları konuşlandırmak ve gelecekte ilgili yetenekleri geliştirerek AB'nin deniz gözetimi, durumsal farkındalık ve potansiyel müdahale etkinliğini artırmak şeklinde belirtilmiştir. Proje ile uluslararası sularda zamanında ve etkin müdahale sağlamak amacıyla gerçek zamanlı bilgileri üye devletlere dağıtmak

⁹⁹⁵ PESCO Web Site,2022.

⁹⁹⁶ PESCO Web Site,2022.

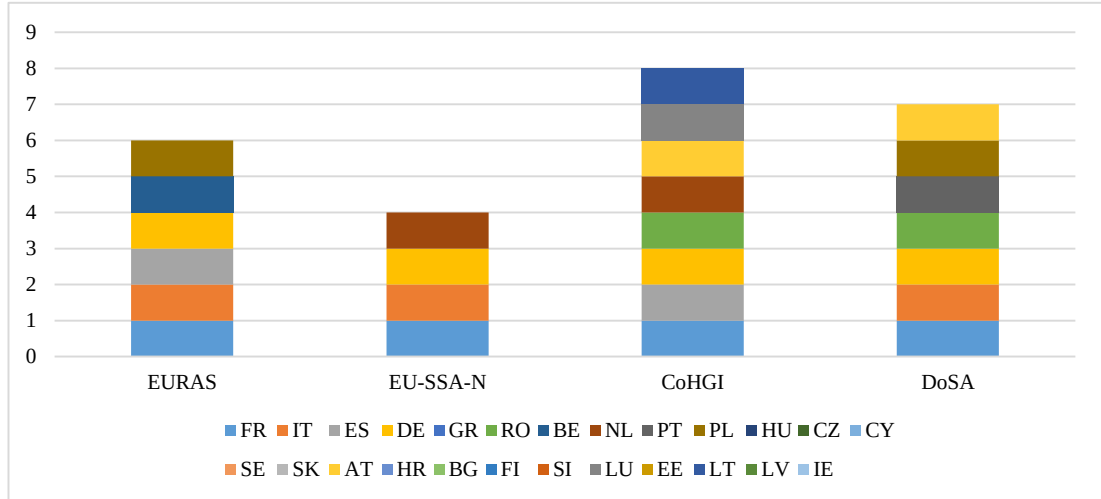
için kara tabanlı gözetim sistemlerini, deniz ve hava platformlarını entegre ederek tehditlerin zamanında ve etkili bir şekilde ele alınmasının sağlanması beklenmektedir. Proje Yunanistan koordinatörlüğünde Bulgaristan, İrlanda, İspanya, Fransa, Hırvatistan, İtalya ve Kıbrıs'ın katılımları ile yürütülmektedir.⁹⁹⁷

Avrupa Karakol Devriye Korveti (European Patrol Corvette - EPC) projesi ise modüler ve esnek bir yaklaşımla, büyük bir askeri gemi tasarlamak ve geliştirmek amacıyla başlatılmıştır. Proje, İtalya koordinatörlüğünde Yunanistan, İspanya ve Fransa'nın katılımları ile yürütülmektedir. Bu kapsamda geliştirilen İnsansız Denizaltı Savunma Sistemi (Maritime Unmanned Anti-Submarine System - MUSAS) projesi de denizaltı savunma savaşı için ileri teknoloji ve yapay zekadan yararlanarak, gelişmiş bir komuta, kontrol ve iletişim (C3) hizmet mimarisi geliştirmeyi hedeflemektedir. Proje ile aynı zamanda deniz iletişim hatlarına izinsiz giriş veya tehdide uygun kuvvet seviyeleriyle hızlı yanıt vererek, deniz tabanlı enerji sistemlerinin yanı sıra su altındaki yüksek değerli altyapıların korunması da öngörülmektedir. MUSAS projesi, Portekiz'in koordinatörlüğünde İspanya, Fransa ve İsveç tarafından yürütülmektedir.

998

4.3.1.6. Uzay Alanına Yönelik Projeler

Şekil 30: Uzay Alanındaki Projelere Katılım

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022

⁹⁹⁷ PESCO Web Site, 2022.

⁹⁹⁸ PESCO Web Site, 2022.

Yukarıdaki grafikten de anlaşıldığı gibi, AB savunmasının uzay alanındaki kapasite eksikliğinin giderilmesini amaçlayan toplam proje sayısı Nisan 2022 itibari ile dördttür. Bu dört projeden katılımcı sayısı en fazla olan projeye sekiz üye katılım göstermiş, diğer üç projeye de sırasıyla 7,7 ve 4'er üye katılım göstermişlerdir. Diğer alanlarda olduğu gibi uzay alanında da projelere katılım gösteren üye sayısı oldukça düşüktür. Bu alanda da Fransa 4 projenin dördüne de katılarak başı çeken ülkelerden biri olmuştur. Ayrıca Almanya da projelerin tümüne katılan ikinci üye devlet olmuştur. Dolayısıyla uzay alanında Almanya ve Fransa başı çeken ülkeler olurken İtalya üç; İspanya, Romanya, Hollanda, Polonya, Avusturya ikişer projeye katılarak Almanya ve Fransa'yı takip etmişlerdir.

İkinci PESCO proje dalgasında kabul edilen AB Telsiz Navigasyon Çözümü (EU Radio Navigation Solution-EURAS) projesi, Galileo hizmetlerinden yararlanarak AB askeri PNT (konumlandırma, navigasyon ve zamanlama) yeteneklerinin ve gelecekteki işbirliğinin geliştirilmesini teşvik etmeyi hedeflemektedir.⁹⁹⁹ Proje, Fransa koordinatörlüğünde Belçika, Almanya, İspanya, İtalya ve Polonya'nın katılımları ile yürütülmektedir. Aynı proje dalgası ile kabul edilen Avrupa Askeri Uzay Gözetleme ve Farkındalık Ağı (European Military Space Surveillance Awareness Network - EU-SSA-N) projesi ise üye devletlerin uzay varlıklarının ve hizmetlerinin korunması için AB-SST Çerçevesi girişimi ile birlikte çalışabilir, entegre, uyumlu ve özerk bir AB askeri SSA yeteneği ile doğal ve insan yapımı tehditlere uygun tepki verilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Proje, İtalya'nın koordinatörlüğünde Almanya, Fransa ve Hollanda'nın katılımları ile yürütülmektedir.¹⁰⁰⁰

Son proje dalgası ile kabul edilen Uydu Görüntüleri İçin Ortak Merkez (Common Hub for Governmental Imagery-CoHGI) projesi, bu alanda en yüksek katılımın sağlandığı proje olmuştur. Söz konusu proje ile EU SatCen'den tam olarak

⁹⁹⁹ Brexit ile Birleşik Krallık'ın Galileo projesinin dışında kalmasının, AB ve Birleşik Krallık arasındaki güvenlik işbirliğinde, birlikte çalışabilirlik de dahil olmak üzere olumsuz sonuçlar doğuracağı belirtilmektedir. Buna göre, Brexit sonucunda Galileo'nun İngiliz şifreleme teknolojilerinden ve denizasırlı bölgelerinden yararlanması engelleneceği için küresel erişimin kısıtlanması söz konusu olacaktır. Dolayısıyla Avrupa'nın ABD Küresel Konumlandırma Sistemine (GPS)'ye olan bağımlılığını azaltmak için geliştirilen bu projeden İngiliz havacılık ve uzay şirketlerinin katılımının sona ermesi ve hatta Birleşik Krallık'ın kendi sistemini geliştirme olasılığının da yüksek olması, AB üye devletlerini bu alanda proje geliştirmeye yöneltmiştir. Bkz. Kammel, s.89-90.

¹⁰⁰⁰ PESCO Web Site,2022.

yararlanarak, üye ülkeler ve AB kurumları arasında, Avrupa düzeyinde gizli devlet görüntülerinin alışverişini kolaylaştırmak için ortak bir merkez kurulması hedeflenmektedir. Bu projenin koordinatörlüğünü Almanya üstlenmiştir. İspanya, Fransa, Litvanya, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya ve Romanya da projeye katılım gösteren diğer üye ülkelerdir. Son proje dalgası ile bu alanda kabul edilen bir diğer proje de Uzay Varlıklarının Savunması (Defence of Space Assets-DoSA) projesidir. Projenin amacı, uzaya reaktif erişim ve uzay manevra kabiliyeti, uzay dayanıklılığı ve uzay askeri operasyonları için eğitim gibi uzay fonksiyonlarını, mevcut ve gelecekteki uzay varlıklarını en iyi şekilde kullanarak AB'nin uzay alanındaki operasyonel verimliliğini artırmak şeklinde açıklanmıştır. Bu proje, Fransa koordinatörlüğünde ve Almanya, İtalya, Avusturya, Polonya, Portekiz ile Romanya'nın katılımları ile yürütülmektedir.¹⁰⁰¹

4.3.2. Kuvvet Aktarımı Unsurlarına Yönelik Projeler

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçütlerinden askeri kapasitesi, kuvvet aktarımı unsurları bakımından önceki bölümde senaryo tabanlı olarak incelemişti. Söz konusu senaryolarda AB'nin kuvvet aktarımı unsurları, askeri operasyonların Brüksel'den uzaklıklarına göre beş farklı bölgede sınıflandırılmıştı. Barış operasyonları, çatışma önleme, kapasite inşası için istikrar ve destek, kurtama ve tahliye ve insani yardım başlıkları altında değerlendirilen bu operasyonlarda öne çıkan eksikliklere yönelik projeler de kuvvet aktarımına yönelik projeler olarak değerlendirilecektir. Sözü edilen senaryolarda Birleşik Krallık'ın da AB'den çıkması sonucunda öne çıkan kapasite eksiklikleri, kara unsurları bakımından sivil-asker işbirliği, patlayıcı mühimmat imhası, askeri polis, tıbbi destek, ISR şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hava unsurları bakımından İHA, ISR uçakları, ağır nakliye uçak ve helikopterleri, elektronik harp uçakları, tanker uçakları, deniz devriye uçağı ve sinyal istihbarat uçağı bu alandaki eksikler olarak tespit edilmiştir. Deniz unsurları bakımından ise, uçak gemileri, başlıca amfibi gemiler, nükleer denizaltılar ve deniz üstü savaş gemileri kısıtlıdır ya da hiç yoktur.

Tıbbi destek, ISR, İHA, yüzey aracı kapasite eksikliklerine dair kısıtlı projelerle bu alandaki kapasite boşluğunu kapatmaya yönelik sınırlı girişimler

¹⁰⁰¹ PESCO Web Site,2022.

gerçekleşmiştir. Ancak söz konusu projelere katılım yeterli seviyede değildir; çıktılarının değerlendirilebilmesi için uzun bir vade gerekmektedir. Bununla birlikte Birinci PESCO proje dalgası ile kabul edilen projelerden Avrupa Orduları İçin Avrupa Eğitim Sertifika Merkezi (European Training Certification Centre for European Armies -ETCCEA) projesi, kara unsurlarına dayalı kuvvet aktarımı alanındaki kapasiteyi geliştirmeye destek amacı taşıyan bir proje olarak bu başlık altında değerlendirilebilir. Yalnızca İtalya ve Yunanistan'ın katılım gösterdiği projenin amacı, Avrupa Orduları arasında prosedürlerin standardizasyonunu teşvik etmek ve simülasyona dayalı bir eğitim ortamında Tümen seviyesine kadar personelin karada, müşterek ve teşkilatlar arası seviyelerde tüm komuta ve kontrol (C2) fonksiyonlarının uygulamasını sağlamak şeklinde açıklanmıştır. Proje ile daha çok insani yardım ve istikrar ve kapasite geliştirmeye destek gibi alanlarda OGSP misyonlarına destek verilmesi öngörülmektedir.¹⁰⁰²

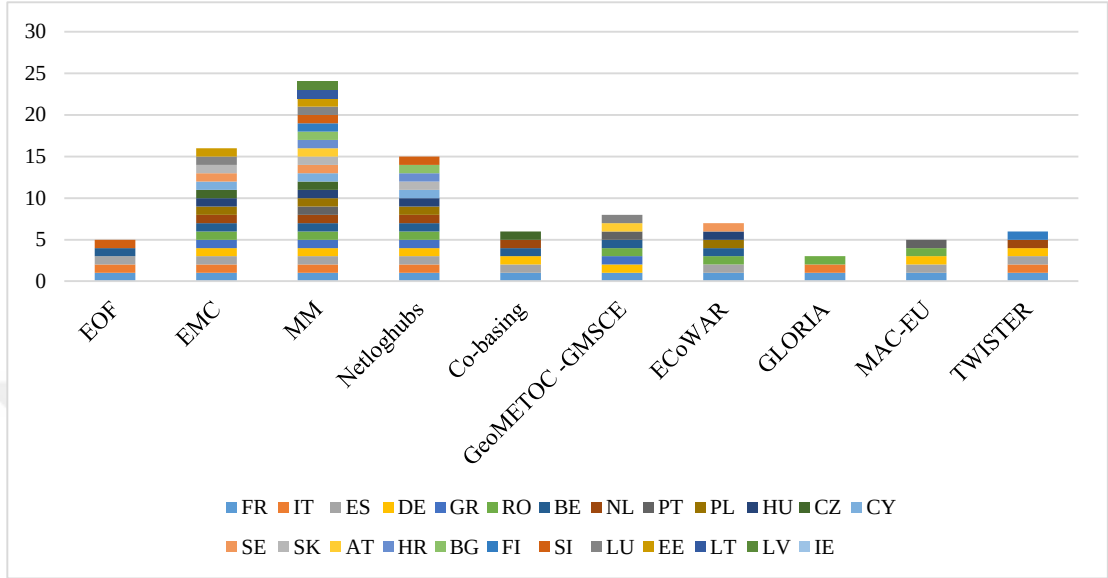
Askeri düzen ve sistemlerde Konuşlandırılabilir Askeri Afet Yardım Yetenek Paketi (DM-DRCP) projesi de İtalya koordinatörlüğünde yürütülen ve bunun dışında Yunanistan, İspanya, Hırvatistan ile Avusturya'nın da katılım gösterdiği bir insani yardım destek programı olarak kuvvet aktarımı unsurlarının geliştirilmesine yönelik olarak düşünülebilir. Zira projenin amacı, AB sınırları içinde veya dışında kamu felaketleri, doğal afetler, salgın hastalıklar gibi acil durumlar ve istisnai olaylara gerektiği gibi müdahale edebilmek için bir görev gücü oluşturmak şeklinde açıklanmıştır. AB'nin daha çok sivil güç unsurlarına yönelik kapasitesi ile bağlantılı olan bu projeye dahi katılımın düşük olması; üye devletlerin sivil güç unsurlarına yönelik kapasite geliştirmek için AB bünyesinde taahhüt ortaya koymaya istekli olmadıklarını göstermektedir.

Bunun dışında kuvvet aktarımı bakımından yeterli kapasiteye sahip olması gereken diğer alanlarda da örneğin ağır nakliye uçağı ve helikopteri, uçak gemileri, başlıca amfibi gemiler ve nükleer denizaltıların geliştirilmesi amacıyla hiçbir PESCO projesi oluşturulmamıştır.

¹⁰⁰² PESCO Web Site,2022.

4.3.3. Ortaklık Etkinleştirici Projeler

Şekil 31: Ortaklık Etkinleştirici Projelere Katılım

Kaynak: Council Decision (CFSP) 2021/2008; PESCO Web Site, 2022.

Yukarıdaki grafikten de anlaşıldığı gibi, ortaklık etkinleştirici projelere, diğer alandaki projelerden daha fazla üye ülke katılım göstermiştir. Projelere en fazla katılım gösteren Fransa, toplam 10 projenin onuna da katılmış, bunlardan beşine de öncülük etmiştir. Yalnızca İrlanda, bu alandaki hiçbir projeye katılım göstermemiş, İspanya 8; Almanya, Romanya ve Belçika 7; İtalya 6; Hollanda 5; Yunanistan, Polonya, Macaristan 4; Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs, İsveç, Slovakya, Slovenya, Lüksemburg 3; Avusturya, Hırvatistan, Bulgaristan, Finlandiya ve Estonya 2; Litvanya ve Letonya ise 1 projeye katılım göstermişlerdir. Bu alanda en fazla koordinatörlük yapan ülke Fransa'dan sonra Almanya olmuştur. Görüldüğü gibi ortaklık etkinleştirici projeler genel olarak Almanya-Fransa öncülüğünde gerçekleşmiştir. Bu alandaki projelerin çoğu lojistik, ulaştırma ve tıbbi destek gibi yeteneklere katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Ayrıca yeteneklerin AB'nin operasyonel hazırlık seviyesini arttırarak özerk bir şekilde kullanılabilmesine odaklanan projeler de mevcuttur.

Bu alandaki PESCO projelerinin en yüksek katılımı Askeri Hareketlilik (Military Mobility-MM)'dir. NATO içinde geliştirilmiş ve PESCO çerçevesine dahil edilmiş olan MM projesi, NATO'nun büyük güçleri Avrupa'ya taşımakta güçlük

çekmesi ve AB’de modern silahların etkin kullanımının, askeri kuvvetlerin Avrupa içinde büyük mesafelerde hızlı ve güvenli bir şekilde hareket edebilmesine bağlı olduğu gerçeğine bir çözüm olarak ortaya koyulmuştur.¹⁰⁰³

2016 Küresel Stratejisinde de üye devletlerin sınır ötesi hareket izinlerini hızlandırmak için düzenlemeler geliştirme konusunda desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰⁰⁴ Söz konusu proje, Avrupa orduları için bir serbest seyahat bölgesi (veya bu konuda üçüncü ülke birlikleri için vizesiz seyahat alanı) oluşturmayı değil; yalnızca katılımcı devletler arasında prosedürlerin uyumlu hale getirilmesi yoluyla birliklerin, hizmetlerin ve malların (örneğin askeri tatbikatlar için) sınır ötesi hareketini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bu da askeri hareketlilik konusunda en azından “bürokratik olarak” operasyonel hazırlık seviyesini arttırma ve stratejik özerklik konularındaki istekliliği somut olarak gösteren önemli bir gelişme olarak görülmektedir.¹⁰⁰⁵

Nitekim projenin amacı, “üye devletlerin sınır ötesi askeri nakliye prosedürlerini basitleştirme ve standartlaştırma taahhüdünü desteklemek ve böylece askeri personel ve varlıkların AB sınırları içinde demiryolu, karayolu, hava veya deniz yoluyla engelsiz hareketini sağlamak” şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca bu alandaki sorunların tartışıldığı siyasi-stratejik bir platform görevi üstlenmesi beklenen Proje, Hollanda koordinatörlüğünde toplam 28 üyenin katılımı ile yürütülmektedir.¹⁰⁰⁶ Bu da bu alanda kapsamlı bir irade beyanı olduğunu göstermektedir. Ayrıca Dış İşleri Konseyi, 6 Mayıs 2021’de Hollanda’ya NATO birliklerinin ve malzemelerinin kıta genelinde hareketini kolaylaştırmak ve AB- NATO işbirliğini geliştirmek amacıyla Kanada, Norveç ve ABD’yi,¹⁰⁰⁷ 14 Kasım 2022’de ise Birleşik Krallık’ı¹⁰⁰⁸ bu projeye katılmaya davet etme yetkisi vermiştir. Türkiye’nin de resmi olarak başvuruda bulunduğu projeye katılımın oldukça yüksek olması ve Atlantik ülkelerinin projeye

¹⁰⁰³ House of Commons Defence Committee, Indispensable Allies: US, NATO, and UK Defence Relations, 2018, s. 9.

¹⁰⁰⁴ Three Years On...2019, s.14.

¹⁰⁰⁵ Blockmans & Crosson, s.93.

¹⁰⁰⁶ PESCO Web Site,2022.

¹⁰⁰⁷ Blockmans & Crosson, s.103.

¹⁰⁰⁸ Eur-Lex, Council Decision (CFSP) 2022/2244 of 14 November 2022 on the participation of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland in the PESCO project Military Mobility, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022D2244&qid=1668513754427>, (13.12.2022).

davet edilmesi, halen daha savunma konularında NATO şemsiyesi altında kalmaya yönelik yüksek talep olduğunu göstermekte ve bu durum da stratejik özerklikle çelişkili bir durum yaratmaktadır.

Birinci PESCO Proje dalgası ile kabul edilen Ortaklık Etkinleştirici projelerden bir diğeri, Fransa koordinatörlüğünde yürütülen Enerji Operasyonel Fonksiyonu (Energy Operational Function-EOF) projesidir. Proje, iki temel amaca odaklanmıştır: Birincisi, ortak harekât çerçevesinde konuşlandırılan kamplar ve askeri personele bağlı cihaz ve teçhizat için yeni enerji tedarik sistemlerini birlikte geliştirmek; ikincisi ise operasyonel planlama dâhil, savaş sistemlerinin tasarlanmasından harekât desteğinin uygulanmasına kadar enerji konusunun dikkate alınmasını sağlamak. Projeye aynı zamanda Belçika, İspanya, İtalya ve Slovenya katılım göstermişlerdir.¹⁰⁰⁹

Avrupa Sağlık Komutanlığı (European Medical Command - EMC) , Almanya koordinatörlüğünde yürütülen ve Belçika, Çek Cumhuriyeti, Estonya, İspanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Macaristan, Hollanda, Polonya, Romanya, Slovakya, İsveç'in de katılım gösterdiği bir diğer ortaklık etkinleştirici PESCO projesidir. Proje ile AB'ye askeri tıbbi kaynakları koordine etmek için kalıcı bir tıbbi yetenek sağlanması hedeflenmektedir. Projeden ayrıca, Avrupa'daki sağlık hizmetleri yeteneklerinin birlikte çalışabilirliği ve tutarlılığı konusunda ilerleme kaydetmesi ve etkili “tıbbi güç” üretimi için temel oluşturması beklenmektedir.¹⁰¹⁰ Bu bağlamda Mart 2020’de yaygın hale gelen covit-19 pandemisine karşı sadece bazı Avrupa ülkeleri gerçek anlamda virüse karşı mücadele etmiş olsa da, silahlı kuvvetlerin kıtanın hemen her yerinde koronavirüs cephe hattında yer aldığı ortaya koyulmuştur. Silahlardan çok temel gıda çantalarıyla donanmış olan Avrupa silahlı kuvvetlerinin, virüsün yayılmasıyla mücadelede de kilit rol oynadığı belirtilmektedir.¹⁰¹¹

Avrupa Lojistik Merkezler Ağı ve Operasyonlara Destek (Network Of Logistic Hubs In Europe And Support To Operations - NetLogHubs) projesi de bu alanda kabul edilen önemli projelerden biridir. Proje, Almanya koordinatörlüğünde ve Belçika, Bulgaristan, Yunanistan, İspanya, Fransa, Hırvatistan, İtalya, Kıbrıs, Litvanya, Macaristan, Hollanda, Polonya, Slovenya, Slovakya’nın katılımları ile

¹⁰⁰⁹ PESCO Web Site,2022.

¹⁰¹⁰ PESCO Web Site,2022.

¹⁰¹¹ Laïçi, 2020, s.2.

yürütülmektedir. Projenin amacı, mevcut lojistik yeteneklere ve altyapıya dayalı çok uluslu bir ağ oluşturmaktır. Bu bağlamda operasyonlar için ekipman hazırlanması, yedek parça veya mühimmat için depo alanlarının yaygın olarak kullanılması ve nakliye ve dağıtım faaliyetlerinin uyumlu hale getirilmesi için bir lojistik kuruluşlar ağının kullanılabilir hale getirilmesi hedeflenmektedir. Bu lojistik ağının tepki verme süresini azaltması ve askeri operasyonlar için kapasiteleri ve sürdürülebilirliği arttırması öngörülmektedir.¹⁰¹²

Bu alanda ikinci PESCO proje dalgası ile kabul edilen ve Fransa koordinatörlüğünde yürütülen Ortak Üs (Co-Basing) projesi de Belçika, Çek Cumhuriyeti, Almanya, İspanya ve Hollanda'nın katılımları ile yürütülmektedir. Proje, katılımcı devletler tarafından hem Avrupa'da hem de denizaşırı ülkelerde işletilen askeri üslerin ve destek noktalarının paylaşımını geliştirmeyi amaçlamaktadır. AB üyelerinin ulusal askeri üsleri ortak bir şekilde kullanmalarına yardımcı olması amaçlanan bu projenin, “özel dikkat veya özel inceleme gerektirdiği”, “şu ana kadar hiçbir kaynak tahsis edilmediği” ve “projenin yürütülmesi veya tamamlanması için hedef tarihleri olmadığı” için sorunlu olduğu tespit edilmiştir.¹⁰¹³

Aynı PESCO proje dalgası ile kabul edilen Jeo-meteorolojik ve Oşinografik (GeoMETOC) Destek Koordinasyon Sorumlusu (Geo-meteorological and Oceanographic (GeoMETOC) Support Coordination Element - GMSCE) projesi de Almanya koordinatörlüğünde ve Belçika, Yunanistan, Fransa, Lüksemburg, Avusturya, Portekiz ile Romanya'nın katılımlarıyla yürütülmektedir. Söz konusu projenin amacı, Avrupa GeoMETOC yeteneklerini birbirine bağlayan ve önemli ölçüde geliştiren bir oluşum aracılığıyla sivil misyonlar ve askeri operasyonlar için jeo-uzay, meteorolojik ve oşinografik (GeoMETOC) desteği geliştirmek şeklinde açıklanmıştır.¹⁰¹⁴

Bu alanda özellikle üçüncü PESCO proje dalgasıyla kabul edilen proje sayısı diğer tüm projelerin %31'i kadardır ve bu da oldukça fazla bir oran olarak dikkat çekmektedir. Fransa koordinatörlüğünde ve Almanya, İspanya, İtalya, Hollanda ile

¹⁰¹² PESCO Web Site,2022.

¹⁰¹³ Jacopo Barigazzi, EU military projects face delays, leaked document shows, **POLITICO**, July 12, 2021, <https://www.politico.eu/article/leaked-document-shows-delays-in-eu-military-pact/>, (10.05.2021).

¹⁰¹⁴ PESCO Web Site,2022.

Finlandiya'nın katılımları ile yürütülen Uzak Tabanlı Harekât Alanı Gözetimi (TWISTER) ile Zamanında Uyarı ve Müdahale projesi, bu projelerden biridir. Avrupa topraklarındaki tehdit yelpazesinin, özellikle füze alanında, daha karmaşık ve gelişmiş hava tehditlerine doğru evrildiği dikkate alınarak, uzak tabanlı erken uyarı ve endo atmosferik önleyiciler için gelişmiş yeteneklerin bir kombinasyonu aracılığıyla Avrupalıların bu tehditleri daha iyi tespit etme, izleme ve bunlara karşı koyma yeteneklerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Projenin aynı zamanda NATO Balistik Füze Savunmasına (BMD) katkıda bulunmak için Avrupa'nın kendi başına ayakta durma yeteneğini teşvik etmesi de beklenmektedir.¹⁰¹⁵

Üçüncü proje dalgası ile kabul edilen Teknolojik AB rekabet gücü için malzemeler ve bileşenler (Materials and components for technological EU competitiveness MAC-EU) projesi de ortaklık etkinleştirici projelerden biridir. Fransa koordinatörlüğünde yürütülen projeye Almanya, İspanya, Portekiz ve Romanya katılım göstermişlerdir. Proje ile malzeme ve bileşen teknolojileri alanında, özellikle tedarik güvenliğinin ve kullanım özgürlüğünün kısıtlanabileceği alanlarda Avrupa Savunma Teknolojisi ve Sanayi Üssü'nün (EDTIB) geliştirilmesi, rekabet edebilirliğin, yenilikçiliğin ve verimliliğin artırılması hedeflenmektedir. Yine bu proje dalgasında kabul edilen AB İşbirliğine Dayalı Savaş Yetenekleri (EU Collaborative Warfare Capabilities-ECOWAR) projesi de Fransa koordinatörlüğünde Belçika, İspanya, Macaristan, Polonya, Romanya ve İsveç'in katılımları ile yürütülmektedir. Proje ile, giderek daha yaygın, hızlı ve tespit edilerek etkisiz hale getirilmesi zorlaşan tehditlerle AB içindeki silahlı kuvvetlerin toplu ve verimli bir şekilde mücadele etme yeteneğinin artırılması hedeflenmektedir.¹⁰¹⁶

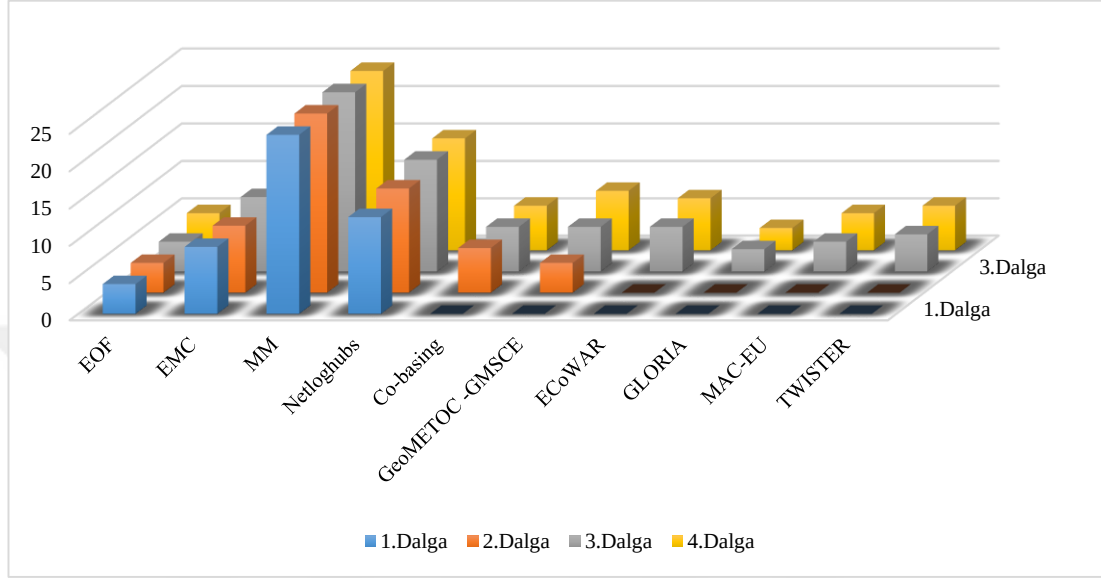
İtalya koordinatörlüğünde ve Fransa ile Romanya'nın katılımları ile yürütülen Avrupa Küresel Uzaktan Pilotlu Uçak Sistemleri (RPAS) Yerleştirme Mimarisi Sistemi (European Global Rpas Insertion Architecture System - GLORIA) projesi de bu alanda üçüncü dalga projelerinden biridir. Projenin amacı, "marjinal bir yaklaşım kullanarak, Tek Avrupa Gökyüzü sistemine entegrasyon dahil olmak üzere Uzaktan Kumanda Edilen Uçak Sistemlerinin (RPAS) yenilikçi prosedürlerini analiz etmek,

¹⁰¹⁵ PESCO Web Site,2022.

¹⁰¹⁶ PESCO Web Site,2022.

değerlendirmek ve tanımlamak için sağlam ve kalıcı bir Modelleme ve Simülasyon (M&S) mimarisi geliştirmek şeklinde tanımlanmıştır”.¹⁰¹⁷

Şekil 32: Ortaklık Etkinleştirici Projelere Dalga Dalga Toplam Katılım

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi ortaklık etkinleştirici projelerin yıllar itibari gelişimi ve bu projelere üye ülkelerin katılımları oldukça düşüktür.

Temmuz 2021 itibari ile kabul edilmiş olan tüm projelerden yalnızca sekiz projenin birinci aşamadan ikinci aşamaya, dördünün ise ikinci aşamadan üçüncü aşamaya geçtiği tespit edilmiştir. Ayrıca, 20 projeye de “şu ana kadar ulusal mali kaynak ayrılmadığı” söylenmiştir.¹⁰¹⁸

4.4. TANINMA

Çalışmanın önceki bölümlerinde AB üyesi olmayan herhangi bir üçüncü tarafın, Birlik üyelerinden herhangi bir devlete gitmek yerine Birlikle etkileşime girmesi durumunda küresel güvenlik aktörlüğünün tanınma ölçütünün karşılanmış olacağı belirtilmişti. Bu bağlamda PESCO’nun tanınma ölçütüne yapacağı katkı, Birliğin PESCO projeleri aracılığı ile üçüncü taraflarla ne derecede ve hangi koşullara dayalı olarak etkileşime girdiğine bakılarak değerlendirilebilecektir. PESCO

¹⁰¹⁷ PESCO Web Site,2022.

¹⁰¹⁸ Barigazzi, July 2021.

projelerine Birlik dışı katılım, resmi olarak yalnızca üçüncü devletler bağlamında düzenlenmiş olup diğer uluslararası aktörler ya da oluşumlarla işbirliğine yönelik bir düzenleme henüz yapılmamıştır.

4.4.1. Üçüncü Tarafların Katılımı: Yasal Dayanak ve Prosedürler

Üçüncü tarafların PESCO projelerine katılımı ilk kez 2017 tarihli Konsey kararı ile düzenlenmiştir. Buna göre, bir projede yer alan katılımcı üye devletlerin o projede yer almak üzere davet etmek istedikleri üçüncü bir devletin, katılım için gereken koşulları sağlayıp sağlamadığına katılımcı üyeler oybirliği ile karar vermektedirler. Dolayısıyla PESCO'ya üçüncü taraf bir devletin katılımı PESCO üyesi olan 25 katılımcı üye devletin oybirliği ile bunu kabul etmesine bağlıdır. Bu şekilde bir PESCO projesine kabul edilen devletle, projede yer alan katılımcı devletler Birliğin usullerine ve karar alma özerkliğine uygun olarak idari düzenlemeler yapabileceklerdir. İstisnai olarak davet edilebilecek üçüncü ülkelerden ayrıca projeye önemli katma değer sağlamaları, PESCO ve OGSP'nin güçlendirilmesine katkıda bulunmaları ve daha zorlu taahhütleri yerine getirmeleri beklenecektir.¹⁰¹⁹

AB Konseyi, 5 Kasım 2020'de, üçüncü devletlerin istisnai olarak bireysel PESCO projelerine katılmaya davet edilebileceği genel koşulları belirleyen bir başka karar daha kabul etmiştir. Kararı bildiren basın açıklamasında PESCO'nun konsolidasyonundaki bu ilave adımın, AB'nin stratejik özerkliğini artıracak ve ortaklarıyla birlikte bir güvenlik sağlayıcısı olarak hareket etme kapasitesini güçlendirecek önemli bir düzenleme olduğu belirtilmiştir.¹⁰²⁰ Bu kapsamda AB'nin, PESCO'nun farklılaştırılmış savunma entegrasyonu ile stratejik özerklik elde etmeye çalıştığı söylenebilir.

Söz konusu Konsey kararının 2. maddesi, üçüncü devletin davet edilme sürecini düzenlerken 3. maddesi, davet edildikten sonra projeye katılabilmesi için genel koşulları ortaya koymaktadır. Buna göre üçüncü bir devlet, katılma nedenleri ile varsa projenin aşamalarında önerilen katılımın kapsamı ve şekli hakkında yeterince

¹⁰¹⁹ Council Decision, 2017/2315, s.5, s.20.

¹⁰²⁰ Council of the European Union, Press release, EU defence cooperation: Council sets conditions for third-state participation in PESCO projects, 05 November 2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/11/05/eu-defence-cooperation-council-sets-conditions-for-third-state-participation-in-pesco-projects/>, (05.04.2022).

ayrıntılı bilgi içeren ve genel koşulları yerine getirdiğini kanıtlayan belgelerle proje koordinatörüne başvuru talebinde bulunabilecektir. Başvuru talebi, “proje üyeleri” tarafından genel katılım koşullarına uygunluk yönünden değerlendirilecek ve “oybirliği” ile katılımın uygun olup olmadığına karar vereceklerdir. Proje üyeleri üçüncü devlet başvurusunun uygun olduğuna oybirliği ile karar verirlerse, talepte bulunan üçüncü devletin talebini, bu devleti projeye davet etmek istediklerini, katılımın kapsamını, şeklini ve varsa aşamalarını ve üçüncü devletin katılımın genel koşulları sağladığını PESCO Sekreterliği aracılığı ile Konseye ve HR/VP’e bildirirler. Konsey de Siyasi ve Güvenlik Komitesi’nin görüşünü aldıktan sonra üçüncü devletin PESCO projesine katılımının kabul edildiğine dair karar alacaktır. Bu Konsey kararı üzerine üye devletler talepte bulunan üçüncü devlete projeye katılım daveti göndereceklerdir. Bu davet üzerine daveti kabul ettiğini bildiren üçüncü devlet ile proje üyeleri arasında idari bir sözleşme yapmak amacıyla müzakereler başlayacak ve üçüncü devlet, bu idari düzenlemede belirtilen tarihte projeye katılacaktır. Söz konusu idari düzenleme, ayrıca elektronik ortamda tüm proje üyeleri ile de paylaşılacaktır. Dolayısıyla üçüncü devletin projeye katılımının gerekli koşulları sağlayıp sağlamadığı konusunda nihai karar Konsey'e ait olacaktır.

Kasım 2020 tarihli Konsey kararında belirtilen ve Projeye katılan üçüncü devletin uyması gereken genel koşullar;

- katılımcı devletin ABA’nın 2. maddesinde belirtilen AB temel normlarına ve kurucu değerlerine, 21/1. maddesinde belirtilen ve AB’nin OGSP’si ile ilgili temel değer ve kurallarla; 21/2. maddenin a, b, c ve h bendlerinde belirtilen amaçlara uymak, üye devletlerle iyi komşuluk ilişkileri ilkesine saygı da dahil olmak üzere, Birliğin ve üye devletlerin güvenlik ve savunma çıkarlarına aykırı davranmamak; Birlik ile güvenlik ve savunma konularını da kapsamaması gereken bir siyasi diyaloga sahip olmak;
- Projeye önemli bir katma değer sağlamak ve projenin hedeflerine ulaşmasına destek olmak, teknik uzmanlık, operasyonel veya finansal destek gibi tamamlayıcı nitelikte ek yetenek sağlamak,
- OGSP kapsamındaki sivil misyon ve askeri operasyonlar dahil olmak üzere OGSP’ye ve Birlik “operasyonel hazırlık seviyesi”nin arttırılmasına destek olmak,

- Silah alımı, araştırma ve yetenek geliştirme veya silah veya yeteneklerin kullanımı ve ihracına ilişkin olarak katılımı, bu üçüncü devlete bağımlılığa veya Birliğin herhangi bir üye devletine karşı koyduğu kısıtlamalara yol açmamak; ortak veya başka şekilde, PESCO projesinde geliştirilen yeteneğin ihracatı veya operasyonel dağıtımını engellemek,
- Özellikle o projenin özelliklerine bağlı olarak PESCO taahhütleriyle tutarlı bir katılım göstermek, yetenek odaklı projeler için, aynı zamanda CARD kaynaklı önceliklerin yerine getirilmesine katkıda bulunmak, EDTIB üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmak ve Avrupa savunma sanayisini daha rekabetçi hale getirmek, özellikle, kuvvetlerin kullanılabilirliğine, konuşlandırılabilirliğine ve birlikte çalışabilirliğine katkıda bulunmak;
- Bilgi Güvenliği Antlaşmasına uymak,
- ASA ile bağlantılı idari düzenlemelere uymak,
- PESCO taahhütlerine uymak.¹⁰²¹

4.4.2. Üçüncü Devletlerin Katılım Düzeyi ve Stratejik Özerklik

Mayıs 2021’de AB Konseyi, Askeri Hareketlilik başlıklı PESCO projesinin koordinatörü Hollanda’ya ABD, Kanada ve Norveç’i söz konusu projeye davet etme yetkisi veren kararı onaylamıştır. Böylece adı geçen üç devlet PESCO projelerine kabul edilen ilk üçüncü devletler olmuşlardır.¹⁰²² 14 Kasım 2022’de ise Birleşik Krallık¹⁰²³ bu projeye katılmaya davet edilmiş ve böylece toplam dört devlet bu şekilde PESCO projesinde yer almaya başlamıştır.

Askeri personel ve varlıkların AB genelinde kara, hava veya deniz yolu ile hızlı ve sorunsuz hareketini sağlamayı hedefleyen stratejik bir platform olarak görülen bir

¹⁰²¹ Council of the European Union, Council Decision establishing the general conditions under which third States could exceptionally be invited to participate in individual PESCO projects, 27 October 2020, Brussels, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15529-2018-INIT/en/pdf>, (31.08.2022). (Council Decision, 2020).

¹⁰²² Council of the EU, Press release, PESCO: Canada, Norway and the United States will be invited to participate in the project Military Mobility, 6 May 2021, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/05/06/pesco-canada-norway-and-the-united-states-will-be-invited-to-participate-in-the-project-military-mobility/>, (07.04.2022).

¹⁰²³ Eur-Lex, Council Decision (CFSP) 2022/2244 of 14 November 2022 on the participation of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland in the PESCO project Military Mobility, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022D2244&qid=1668513754427>, (13.12.2022).

girişime özellikle ABD'nin katılımı, Entegrasyoncu ve Atlantikçi cephelerde farklı şekillerde yorumlanmıştır. Atlantikçi cephe, ABD'nin böylesine stratejik önemde bir projeye katılımını AB-NATO işbirliğine katkı sağlayacak olumlu bir adım olarak değerlendirmiş, hatta ASA CEO'su Jiří Šedivý, MM projesinin, “AB-NATO işbirliğinin amiral gemisi projesi” ve “AB ile NATO arasındaki etkili etkileşimlerin başlıca örneği” olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında özellikle Almanya Savunma Bakanı söz konusu projeyi ve Kanada, Norveç ve ABD'nin katılımını “daha iyi AB-NATO uyumun ve gelişmiş işbirliğinin başlıca örneği” olarak övmüştür. Hollanda, Portekiz ve Slovenya Savunma Bakanları da benzer şekilde birçok alanda olduğu gibi PESCO projelerinin de önceliğinin AB-NATO işbirliğinin ilerletilmesi olduğunu belirtmişlerdir.¹⁰²⁴

AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak NATO ile işbirliğini kendi lehine geliştirmek istiyorsa özellikle yetenek planlaması bakımından daha sıkı bir koordinasyonun sağlanması gerekli görülmektedir. Bu bağlamda AB'nin AB üyesi olmayan NATO ülkeleri ile başarılı bir güvenlik işbirliği yapmasının zorunlu olduğu, bunu da en iyi şekilde Türkiye ile olan ilişkilerinde ortaya koyabileceği belirtilmektedir. Özellikle AB üyesi olan Kıbrıs ve NATO üyesi olan Türkiye'nin farklı platformlardaki veto haklarını kullanarak AB-NATO işbirliğini engellemeleri dikkate alındığında PESCO'nun bu açmazı aşmak için bir fırsat sağlama potansiyeline sahip olduğu belirtilmektedir. Türkiye dahil NATO üyesi üçüncü tarafların anlamlı ve kapsayıcı katkısına izin verecek yöntemlerin belirlenmesi ve bu ülkelere PESCO projelerine tam katılım hakkı verilmesi suretiyle çıkmaza giren ilişkilerde uzlaş sağlanabilmesi mümkün görülmektedir.¹⁰²⁵ Her ne kadar MM projesi bağlamında AB ve NATO, Türkiye ve Kıbrıs'ın çifte vetolarından kaynaklanan siyasi nedenlerden dolayı resmi diyalog engellenmiş olsa da, yapılandırılmış diyalog kapsamında çalışmaktadırlar. Bu çalışma şekli de proje ve girişimin türüne göre personel düzeyinde

¹⁰²⁴ European Defence Agency, News and Events, Latest News, High-level Military Mobility Symposium discussed way ahead, 07 May 2021, <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2021/05/07/high-level-military-mobility-symposium-discussed-way-ahead>, (26.04.2022).

¹⁰²⁵ Senem Aydın Düzgit, PESCO and Third Countries: Breaking The Deadlock in European Security, **FEUTURE Voices**, Sayı:3, January 2018, s.2, https://feuture.uni-koeln.de/sites/feuture/pdf/FEUTURE_Voice_No_3_S._Aydin-Duezgit.pdf, (26.04.2022).

gayri resmi, yarı düzenli ve geçici bir ilerleme kaydedilmesine neden olmaktadır.¹⁰²⁶ Bununla birlikte Türkiye'nin PESCO'nun MM projesine katılmaya davet edilmesinin Konsey tarafından henüz uygun görülmemesi ve dışlanması, AB'nin kapsayıcı bir küresel güvenlik aktörlüğünde ve NATO ile işbirliğinde tutarsız ve çifte standartlı bir izlenim yaratmaktadır.

PESCO projelerine üçüncü devletlerin, özellikle ABD'nin, kabul edilmesi Entegrasyoncu cephede ise, "ABD ordusunun postallarını AB topraklarına indirmesi ve militarizmin yükselişi" şeklinde olumsuz olarak değerlendirmiştir. Buna göre PESCO projelerine ABD'nin entegrasyonu, AB askeri planının, NATO'nun dışında ama PESCO'nun içinde yer alan İrlanda, Avusturya, Finlandiya ve İsveç gibi ülkelerin resmi tarafsızlığını baltalamak için bir paravan olarak algılanmasına yol açabilecektir.¹⁰²⁷ Nitekim ECFR'den Nick Witney, PESCO ile "konvoy" kavramının "öncü" kavramının yerine geçtiğini ve "stratejik özerkliğe sahip olan bir Avrupa savunması fikrine tamamen karşı çıkan Polonyalıların, PESCO konvoyuna katılmaktaki amaçlarının konvoyu yavaşlatmak olduğunu gizleme zahmetine bile girmediklerini" açıklaması da bu yöndeki algıları destekleyen önemli bir söylem olmuştur.¹⁰²⁸

Burada Fransa'nın Eylül 2017'de Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron döneminde ortaya koyduğu "Avrupa Müdahale Girişimi" (European Intervention Initiative-EI2) adlı doktrin de üzerinde durulması gereken bir Fransız çabası olarak karşımıza çıkmaktadır. EI2'ni kapsamlı amacı, AB üye devletlerinin krizlere müdahale etme ve gerektiğinde güç kullanma konusundaki isteksizliği karşısında, AB'nin operasyonel yeteneklerini, savunma bütçesini geliştirip, ortak müdahale gücünün arttırılması şeklinde ifade edilmiştir.¹⁰²⁹ EI2, Avrupa güvenlik çıkarlarını korumak

¹⁰²⁶ Curtis M. Scaparrotti, Colleen B. Bell, Wayne Schroeder, Clementine G. Starling and Conor Rodihan, A Comprehensive Assessment of European Military Mobility, Revitalizing the Military Mobility Effort: MOVING OUT, **Atlantic Council 2020**, s.20, <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep24666.6.pdf?refreqid=excelsior%3A351c124c15a11938a cf7f2f4cbf886ba>, (26.04.2022).

¹⁰²⁷ Ben Chacko, "In threat to Russia, EU grants U.S. troops 'unhindered' movement across continent" **People's World**, May 7, 2021, <https://peoplesworld.org/article/in-threat-to-russia-eu-grants-u-s-troops-unhindered-movement-across-continent/>, (26.04.2022).

¹⁰²⁸ Nick Witney, EU defence efforts miss the open goal again, **European Council on Foreign Relations**, 15 November 2017, https://ecfr.eu/article/commentary_eu_defence_efforts_miss_the_open_goal_again/, (26.04.2022).

¹⁰²⁹ Kammel, s.94.

için gerektiğinde askeri yeteneklerini ve güçlerini devreye sokmaya istekli olan Avrupa katılımcı devletlerinden oluşan bir forum olarak tanımlanmıştır. EI2, NATO ve PESCO'nun kapsamı dışındadır. Bu da Fransa'nın, askeri operasyonları esnek ve bürokratik olmayan bir şekilde gerçekleştirmek isteyen diğer ülkelerle güçlerini birleştirme seçeneğini tercih ettiğini göstermektedir.¹⁰³⁰

Ayrıca, PESCO'nun etkinleştirilmesine paralel olarak EI2'nin oluşturulması, Avrupa'nın savunma girişimleri içinde bir parçalanmayı temsil ettiği de belirtilmiştir. Brexit'in etkisi ile Fransa ve Almanya, AB içinde kilit oyuncular olma fırsatı yakalamış, özellikle Almanya bir yanda PESCO içinde daha fazla entegrasyondan yana bir tavır alarak öte yanda da Fransa EI2'nin mimarı olarak görülmüştür. Diğer yandan, Fransa'nın Brexit sonrasında Birleşik Krallık ile savunma işbirliğini sürdürmek istemesi ve EI2'nin AB dışında bir yapı olması nedeniyle Birleşik Krallık'ın EI2'ye katılımı, Brexit sonrasında da devam edecektir. Ancak Birleşik Krallık'ın savunma projeleri ile çok yakından bağlantılı PESCO'ya katılımının kabul edilmesi, EI2'nin Britanya'yı arka kapıdan bir Avrupa ordusuna embriyonik olarak dahil edilmesine yol açabileceği şeklinde yorumlara da sebep olmuştur.¹⁰³¹

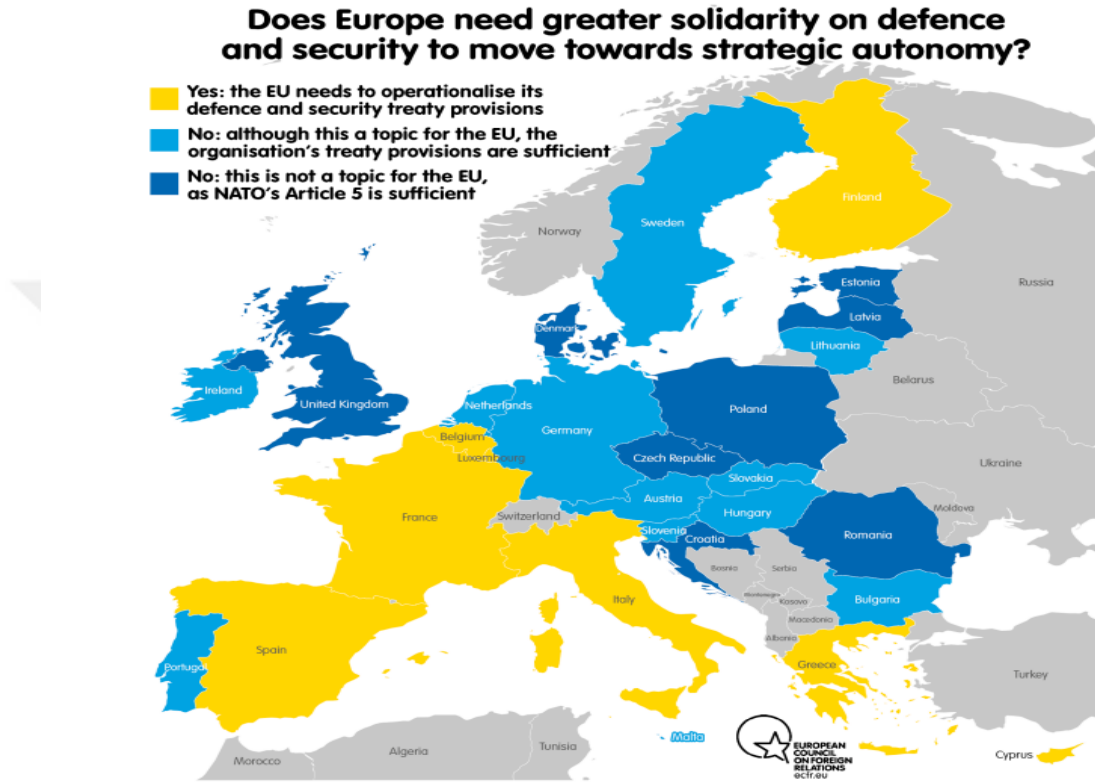
Bununla birlikte Almanya ve Fransa'nın merkezinde olduğu EI2'nin PESCO'nun bütünleştirici bir projesinin merkezinde olması durumunda izole bir çekirdek olarak kalmak yerine daha geniş bir çabanın itici gücü olabileceği de öne sürülmektedir. Buna göre EI2'nin PESCO ile konsolidasyonu ya da PESCO'nun himayesine alınması, AB'nin tutarlılığını arttıracaktır ve AB'yi siyasi olarak güçlendirecektir. Bu aynı zamanda EI2 üyelerinin AB çerçevesi dışındaki fiili operasyonlarda bir koalisyon yaparak hareket etmelerini engellemeyeceği gibi, AB üyelerinin başka bir alt kümesi olarak entegre deniz ve hava kuvvetleri oluşturarak örneğin, PESCO projelerinden biri olan CROC'a dahil olduklarında savunma alanında

¹⁰³⁰ Claudia Major and Christian Mölling, While the EU is celebrating PESCO, Paris is preparing for closer defense cooperation outside the union, **Carnegie Europe Briefing**, 07 December 2017, <https://carnegieeurope.eu/strategieurope/74944>, (10.05.2022). EI2'ye katılmaya davet edilen ilk üyeler Fransa, Belçika, Danimarka, Almanya, Estonya, Hollanda, İspanya, Birleşik Krallık ve İtalya olmuşlardır. Bunlardan yalnızca İtalya, 2019 sonbaharında katılmaya karar vermiş; bunun dışında hepsi EI2 üyesi olmuşlardır. Daha sonradan da Finlandiya, İsveç ve Norveç EI2'ye dahil olmuşlardır.

¹⁰³¹ Henry Samuel, Nine states to launch joint military force as Paris pushes for post-Brexit crisis defence Group, The Telegraph, 25 June 2018, <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/06/25/nine-eu-states-launch-joint-military-force-paris-pushes-tfor/>, (10.05.2022).

bütünleşmenin itici gücü olmalarını da mümkün kılacaktır. Böylelikle PESCO'nun stratejik pusulanın unsurlarından birini sağlamaya yol açarak stratejik özerkliğe gerçek anlamda katkı sağlayabileceği de öngörülmüştür.¹⁰³²

Şekil 33: AB'nin Savunma ve Güvenlik Alanında Daha Fazla Dayanışma Gereksinimi Hakkında Üye Ülkelerin Konumu

Kaynak: Ulrike Franke and Tara Varma, Independence play: Europe's pursuit of strategic autonomy, European Council on Foreign Relations (ECFR), 2019, s.23

Sonuç olarak AB'nin savunma kapasitesindeki yetenek açıklarına odaklanarak savunma alanında stratejik özerkliğin ve operasyonel hazırlık seviyesinin artırılmasını hedefleyen PESCO'nun herşeyden önce üye ülkelerin bu yöndeki siyasi iradesinin ve projelere katılım oranlarının yüksek olmasına bağlı olduğu unutulmamalıdır. Aşağıdaki haritada da anlaşıldığı gibi, AB'nin savunma ve güvenlik alanında stratejik özerkliğini arttırmasının gerekli olduğunu şüphesiz olarak Fransa, İtalya, İspanya, Yunanistan ve Finlandiya desteklemektedir. Bununla birlikte Polonya, Romanya, Bulgaristan ve Baltık ülkeleri; yani Avrupa'nın doğu kanadının

¹⁰³² Sven Biscop, **Strategic Autonomy: Not Without Integration**, The Foundation For European Progressive Studies (FEPS), Brussels, January 2022, ss.11-13.

PESCO değerlerine şüphe ile yaklaştığı ileri sürülmektedir. Buna göre bu ülkeler, PESCO'nun kendileri için daha yakın olan doğudan gelen Rus tehdidine odaklanmak yerine, güney komşularından kaynaklanan zorluklara daha fazla odaklandığını düşünmektedirler.¹⁰³³Bu da 27 üyeli bir Birlik içinde oldukça düşük oranda bir siyasi iradeyi ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte savunma ve caydırıcılıktan ziyade kriz yönetimi operasyonları ve müdahaleler için faydalı görülen PESCO'nun yapısal ve kurgusal olarak da birçok sorunu beraberinde getireceği öngörülmektedir. Projelere katılım isteğinin oldukça düşük olmasının yanında yetenek geliştirmeye sınırlı bir katkı sunduğu da belirtilmektedir. PESCO'nu bazı temel projelere odaklanmak yerine katılımcı üye devletlerin kendi projelerini yaratmalarına izin verilmesi, AB silahlı kuvvetlerini entegre etmek için bir teşvik olarak görülmemektedir. Sahadaki siyasi retorik ile askeri kapasiteye dayalı gerçekler arasında giderek büyüyen bir uçurumu yansıttığı belirtilen bu durumun, üye devlet egemenliklerine dokunmadan AB'nin stratejik özerkliğini artırma çabasının da bir göstergesi olduğu aşıkardır. Bu da esasen kendi içinde paradoksal bir durum olarak vurgulanmaktadır. Ayrıca AB'nin stratejik özerklik vurgusu ile kapasite geliştirmeye odaklanması, ABD'nin bunu ciddiye alarak Trump dönemi örneğinde olduğu gibi AB'yi uygulama kabiliyetinden mahrum bırakma olasılığı bakımından tehlikeli bir oyun olarak da yorumlanmıştır.¹⁰³⁴

4.4.3. NATO ile İlişkiler

PESCO'nun NATO ile ilişkileri, üçüncü devletlerle ilişkilerinde olduğu gibi yasal bir çerçevede düzenlenmemiş olsa da üye devletlerin katılımı bakımından iki oluşum arasında büyük bir yakınlık bulunmaktadır. PESCO'yu düzenleyen Lizbon Antlaşmasına ek 10 Nolu Protokol, katılımcı devletlerin "NATO'daki taahhütlere halel gelmeksizin" işbirliği yapacaklarını belirtmiştir. Aşağıdaki şekilde de görüldüğü gibi, AB üye devletlerinden Danimarka ve Malta hariç olmak üzere diğer tüm üye devletler PESCO projelerine dahil olmuşlar, 30 üye devletten oluşan NATO'nun da

¹⁰³³ Kammel, 2019, ss.93-94.

¹⁰³⁴ Kammel, 2019, ss.92-93.

yalnızca dört üyesi, PESCO projelerinin dışında kalmıştır. Bu bağlamda PESCO'nun tam anlamıyla AB ve NATO'nun kalbinde yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Atlantikçi perspektiften, İttifak'ın bakış açısına göre, askeri araçların etkinliği, birlikte çalışabilirlik düzeyleriyle birlikte üye devletler tarafından sağlanan varlıklara ve birliklere bağlı görülmektedir. Bu nedenle, ayrı ve özerk AB projelerinin, birlikte çalışılabilirliğe engel olarak NATO'nun etkinliğini zayıflatıcı bir etki doğurması endişe ile karşılanmaktadır. Buna göre, “EDF ve PESCO gibi bağımsız AB girişimlerinin NATO faaliyetlerini ve NATO-AB işbirliğini azaltmaması hayati önem taşımaktadır”¹⁰³⁵. Kanada dahil Kuzey Atlantik ülkeleri, stratejik özerkliğin transatlantik ortaklığın en değerli unsuru olarak kabul edilen dayanışma uyumu baltaladığını savunmaktadırlar.¹⁰³⁶

Şekil 34: AB-NATO-PESCO ilişkileri

Kaynak: NATO Web Site, PESCO Web Site, AB Web Site, (Mayıs, 2022)

Washington'un ayrıca, PESCO'nun Avrupa'da faaliyet gösteren Amerikan savunma sanayisini devre dışı bırakmasından derin endişe duymaya devam ettiği belirtilmektedir. ABD, “kopyalama, birlikte çalışmayan askeri sistemler, kıt savunma

¹⁰³⁵ Guy Chazan and Michael Peel, “US warns against European joint military project”, **Financial Times**, 14 May 2019, <https://www.ft.com/content/ad16ce08-763b-11e9-bbad-7c18c0ea0201>, (10.05.2022).

¹⁰³⁶ Lorenzo Giuglietti, The EU's Permanent Structured Cooperation, NATO, and the US: beyond a zero-sum game, **College of Europe**, May 2021, https://intranet.eulacfoundation.org/en/system/files/giuglietti_cepob_5.pdf, (10.05.2022).

kaynaklarının başka yöne çevrilmesi ve NATO ile AB arasında gereksiz rekabet yaratacak”gibi görünen bir mimariye şüphe ile yaklaşmaktadır. Esasen bu endişelerin de ABD ve AB arasındaki savunma piyasasının ithalat-ihracat dengesizliklerini yansıttığı da söylenmiştir. Dolayısıyla, siyasi olarak, PESCO, her iki örgütün de ihtiyaç yelpazesini karşıladığı sürece, NATO için kabul edilebilir bir yapılanmadır.¹⁰³⁷

Bununla birlikte, ABD ve Kanada’nın PESCO projelerine başvurularından da anlaşılacağı gibi, NATO'nun son zamanlarda AB ile daha güçlü ilişkiler geliştirme isteğini vurguladığı, bunun da PESCO’nun yapılandırılmış işbirliği hedeflerini ve AB önceliklerini korurken NATO'yu teşvik etmek için bir araç da olabileceğini gösterdiği ileri sürülmektedir. Bu bağlamda Brüksel’in, PESCO’yu NATO ile daha güçlü bir tamamlayıcılık geliştirmek ve ABD ile ortaklığı güçlendirmek için de kullanabileceği belirtilmektedir.¹⁰³⁸

¹⁰³⁷ Giuglietti, 2022.

¹⁰³⁸ Giuglietti, 2022.

SONUÇ

AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak, kendi Birlik çıkarları doğrultusunda hızla hareket etmesi ya da tamamen Birlik normlarına yönelik bir saldırıya cevap vermesi, Birliği oluşturan üye ülkelerin oybirliği ile hareket edebilmesine bağlıdır. Avrupalı devletler, AST girişiminden başlamak üzere gerek ortak güvenlik ve savunma politikaları konusunda gerekse operasyonel kabiliyetler bakımından kendi aralarında zaman zaman bütünleşme çabalarını arttırarak ilerleme kaydetmişlerdir. Ancak, özellikle kurumsal ve yasal olarak uzun bir yol kat etmelerine rağmen stratejik özerklik ve savunma kapasitesi bakımından güdük kalmaya devam etmektedirler.

Avrupa bütünleşmesine yönelik olarak kuramsal açıdan ortaya çıkan ilk büyük tartışma, 1960'larda uluslararası ilişkilerde idealizm-realizm tartışmasının Avrupa'ya uyarlanması ile başlamıştır. Uluslararası ilişkilerde realist kuram, uluslararası politika sorunlarını yüksek politika ve alçak politika olmak üzere hiyerarşik bir biçimde sınıflandırmış ve yüksek politika alanına giren savunma ve güvenlik meselelerinde devletlerin ulusal çıkarlarının çok daha ön plana çıktığını ve bu alandaki sorunların beka sorunu olarak algılanmaya açık olduğunu varsaymaktadır. Bu nedenle de Avrupa da ekonomik bütünleşme sürecini uluslarüstü düzenlemeleri hızla hayata geçirerek daha kolay bir şekilde gerçekleştirmiş olmasına rağmen, ortak güvenlik ve savunma politikalarında güdük kalmaya devam etmiştir. Hoffmann'ın 1966 yılındaki hükümetlerarasıcılık kuramı, bu durumu teorik olarak açıklayan önemli bir örnek olarak tespit edilmiştir. Hoffman'a göre örgütleri oluşturan devletlerin temsilcileri, uluslararası konferans ve toplantılarda kendi devletlerinin çıkarlarını korudukları ve kolektif güvenliğe önem vermedikleri için Avrupa düzeyinde ortak bir savunma kapasitesini gerçeğe dönüştürecek ortak bir güvenlik politikasının oluşturulması oldukça güçtür. Bu bağlamda Avrupa'da OGSP'nin geleceğine ve bu alandaki entegrasyonun düzeyine üye devletlerin bu yöndeki tutumları karar verecektir.

Nitekim Moravscik de ATS sürecini açıklarken bu entegrasyonun, üye devletlerin zorlu pazarlıklar sonucunda ve örgütün en güçlü üye devletlerinin ekonomik çıkarlarının türlü çekincelerle ortak paydada birleşebilmesi sonucunda hükümetlerarası bir şekilde gerçekleşebildiğini ortaya koymuştur. Moravscik ve

Schimmelfenning'in ortak yaptıkları bir çalışmada özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe dahil edilme sürecinde, devletlerin dış politika tercihlerinin konulara göre değişkenlik gösterdiği ve her üye devletin kendi çıkar önceliklerine göre farklı konularda farklı yaklaşımlar sergileyebildikleri ortaya koyulmuştur.

AB bütünleşmesini realist kuramın varsayımları ile açıklayan Calleo da bugüne kadar AB entegrasyonunun hızlanmak ve yavaşlamak için karar verme noktasında Batı Avrupa'nın belirleyici olduğunu tespit etmiştir. Ona göre Batı Avrupa devletleri, adeta Avrupa gemisinin kaptanı gibi Birliğin gitmek istediği yöne ve durmak istediği noktaya karar vermektedirler. Bu da Birliğin, tamamen ABD'ye muhalif olan ve Birliği kendi dış politika önceliklerinde bir araç olarak kullanan Entegrasyoncu yönelimlerle ile Amerikan gücüne ve önceliklerine bağımlı Atlantikçi üye ülkelerin baskıları arasında kalarak çelişkili bir yapıya bürünmesine neden olmaktadır. Calleo'nun bu realist yaklaşımı, ODGP'nin uluslaraüstü kurumsal düzenlemelerle neden işlerlik kazanamadığını ve giderek devleşen bürokratik bir örgütün ikircikli bir mekanizması olarak varlığını hala sürdürmesinin sebebini açıklamaktadır.

Üye devletlerin ortak çıkarlar etrafında birleşerek OGSP'de derin bir bütünleşme sağlayamayacağı, kısmen yapısal realizmin bir türevi olan saldırgan realizm kuramının varsayımları ile de açıklanmıştır. Saldırgan realizm, uluslararası sistemin anarşik yapısından dolayı devletlerin genel olarak sürekli güçlerini arttırmaya çalıştığını, kurumsal işbirliği ve ittifakların geçici olduğunu ileri sürmektedir. Devletler esas itibarı ile askeri güce sahip olduklarında zorlayıcı yaptırımlar uygulayabilmekte ve bu da en güçlü devletin en sert yaptırımları uygulayabileceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle de devletler, en güçlü olmak isterken diğer devletlerin güçlü olmasını tehdit olarak algılamaktadırlar. Hatta bir devletin, diğer devleti tehdit olarak algılaması için ondan daha zayıf veya güçsüz olması da şart değildir. Devletler kendi çıkarlarına aykırı olan her aktör ve davranışı tehdit olarak algılama ve sert güç unsurlarına da sahip bir hegemonya olma eğilimindedirler. Bu da AB düzeyinde üye devletlerin ortak çıkarlar etrafında birleşerek küresel bir aktör olmasının ne kadar olanaksız olduğunu açıklamaktadır. Bu bağlamda NATO yanlısı Atlantikçi görüşleri yansıtan saldırgan realizm, ODGP'yi sınırlı ama sert güç unsurlarına dayanan bir ABD desteği ile Almanya'nın hegemonya olmasını engellemenin bir aracı olarak görülmüştür. Buna göre üye devletler, ODGP aracılığı

ile Almanya'nın sert güç unsurları ile birlik içinde güçlenmesini engellemek için ABD hegemonyasının egemen olduğu NATO bağımlısı bir güvenlik anlayışını kabul etmişlerdir.

Daha özerk bir AB savunmasını destekleyen entegrasyoncu görüşler, üye devletlerin çıkar birliği yapma çabalarını, Amerikan gücünün dengelenmesiyle açıklarken bu durum daha çok savunmacı realizm kuramının varsayımlarına dayandırılmaktadır. Savunmacı realizm kuramı, devletlerin sürekli güvende kalabilmek için en güçlü olmasalar bile mevcut konumlarını koruyacak kadar güç elde etmek istediklerini; bunu da ya revizyonist bir devletin peşine takılarak ya da onu dengeleyerek gerçekleştirmeye çalıştıklarını ileri sürmektedir. Bu kapsamda AB'nin ODGP'si ile zaman zaman ABD'nin güvenlik sağlayıcısı olanaklarından yararlandığı için peşine takılma stratejisi uyguladığı; kimi zaman da normatif yönleriyle ABD'nin sert gücünü dengelediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Böylelikle AB, hem ABD gibi uluslararası anarşik sistemde hegemon olan bir devleti karşısına almamış hem de stratejik olarak onun kendi güvenliğini sağlayacak olan koruyuculuğunu da garantilemiştir.

ODGP'yi açıklayan bu kuramsal araştırma ve tespitler yanında, AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olabilmesi için hangi ölçütlere sahip olması gerektiğini ve bu ölçütleri ne derecede karşılayabildiğini ortaya koymak, kuramsal açıdan yapılan tespitlerin test edilmesinde büyük önem taşımaktadır. AB'nin küresel güvenlik aktörü olabilmesi için sahip olması gereken ölçütler, literatürde incelenmiş ve çeşitli kaynaklarda farklı ölçütlerin farklı kavramlarla ve farklı başlıklar altında sınıflandırıldıkları tespit edilmiştir. Sonuçta tez çalışması bakımından en faydalı ve rasyonel başlıklandırma özgün olarak yapılmış, bu başlıklar altında AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün test edilebilmesi için sahip olduğu araçlar sayılmıştır.

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünü test edebilmek konusunda üzerinde durulması gereken ölçütler, entegrasyonun kapsamı, imkan ve kabiliyetler, kaynaklar, uyum ve tanınma olmak üzere beş ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Entegrasyonun kapsamı başlığında AB'nin siyasal ve yönetsel kapasitesi ile yetki devri gibi konularda AB'nin aktörlüğüne ilişkin olarak kendi iradesini gösteren ölçütler tespit edilmiştir. Bu kapsamda AB'nin belli bir konudaki yasal yetkinliği olarak da ifade edilen otorite kavramı üzerinde durulmuştur. AB'nin otoritesi, kendisini meydana getiren üye

lkelerden bağımsız değildir. ye ülkelerin yetki ve sorumluklarını Birliğe ne ölçüde devrettikleri ve AB'nin karar alma mekanizmasına ilişkin kurumsal ve yasal düzenlemeleri, Birliğin küresel güvenlik aktörlüğünün sınırlarını belirleyen ölçütler olarak tespit edilmiştir. Ortak güvenlik ve savunma politikasının belirlenmesinde ve bu konularda karar alınmasında AB Konseyi'nin oybirliği ile karar alması zorunluluğu aşılmaması gereken önemli bir engel olarak kaşımaza çıkmıştır. Ayrıca AB'nin özerk bir küresel aktör olabilmesi için AB Komisyonu ve EEAS gibi uluslarüstü ve tarafsız birimlerin de karar alma mekanizmasına dahil olmaması entegrasyonun kapsamını daraltan bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçülmesinde kullanılan imkan ve kabiliyetler ölçütü, aktör davranışları ile bağdaştırılan ve Birliğin küresel sahnede hareket edebilme kabiliyeti olarak ifade edilen bir ölçüt olarak tespit edilmiştir. Bu kapsamda AB'nin mevcut veya gelecekte sahip olacağı kabiliyetlerden çok bu imkan ve kabiliyetleri etkili bir şekilde kullanılmasının çok daha önem taşıdığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda Birliğin etkili politikalar formüle edebilmesi, kapsayıcı değerlere Birlik bağı ile bağlı olunması ve küresel sistemdeki fırsatlardan yararlanmak ya da zorluklarla başa çıkabilmek için uygun politika araçlarının geliştirilebilmesi gerekmektedir. Bu da büyük ölçüde ye devletlerin ortak çıkarlar etrafında birleşmesine bağlı olduğu için, AB'nin üstün bir kapasiteye sahip olsa bile bu kapasiteyi etkin ve verimli kullanabilmesinin rasyonel açıdan mümkün olmadığı sonucunu doğurmaktadır.

AB'nin daha çok ne tür bir aktör olduğuna göre değişkenlik gösteren kaynaklar, güç kullanımı ve tehdidi, askeri kapasite, sivil kapasite ve normatif kapasite başlıkları altında değerlendirilmiştir. Buna göre AB'nin hangi durumda hangi güç kaynağına dayanacağına karar vermesi ve hangi durumlarda baskı altına alınabileceği önem taşımaktadır. Bu durumda sahip olunan değerlerin risk altında olması, g kullanımında veya tehdit algısında belirleyici olacaktır. AB de her ne kadar kendini belirli ortak değerlere sahip bir örgüt olarak tanımlasa da bir ulus devlet gibi ulusal kimliğe sahip olmadığından, kuvvet kullanımını meşrulaştıracak veya varoluş değerlerini tehdit altında hissettirecek ciddi bir sebep olmaması, önemli bir handikap olarak tespit edilmiştir. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi, güvenlik ve savunma alanında her ye devletin kendi güvenlik çıkarları önceliklidir.

Özellikle realist kuramı savunanlar, AB'nin kendine özgü sivil ve normatif güç unsurları ile küresel bir aktör olarak tanınıp kabul edilmesi durumunda dahi bu alanda sahip olduğu ayrıcalıkları sürdürebilmesi için üstün bir askeri kapasiteye sahip olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olması için gereken askeri kapasiteyi elde etmesini sağlayacak olan bütçenin var olması ve bu bütçenin gerektiğinde kullanılabilir olması da önemli bir ölçüt olarak tespit edilmiştir.

AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak etkinliğinin değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken bir diğer ölçüt de AB'nin etkinliğini arttırabilmesi amacıyla ortaya koyduğu politika ve stratejilerdir. Çünkü AB'nin ortaya koyduğu stratejiler, AB'nin dünyadaki rolünü anlamaya, üye devletlerin üzerinde uzlaşmaya vardığı ortak değer ve hedeflere yönelik olarak çıkarımlarda bulunmaya yardımcı olan önemli yasal düzenlemelerdir. Bunlar da büyük ölçüde AB'nin anlaşmalara dayanarak ortaya koyduğu strateji belgelerinden oluşmaktadır.

Birliğin dünyada küresel bir aktör olarak üçüncü taraflarca tanınmasının derecesini belirlemeye yönelik olan meşruluk ve haklı olarak kabul edilmesi ile ilgili olan uyum ve tanınma ölçütleri de ayrı birer alt başlık olarak incelenmiştir. Uyum ölçütünün yatay ve dikey ekseninde çift yönlü olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir. Yatay ekseninde uyum; AB kurumlarının, birimlerinin ve temsilcilerinin çeşitli dış politika faaliyetlerinde birbirlerine ne derecede bağlı ve birbirilerini ne derecede destekler olduğu ile açıklanmıştır. Dikey ekseninde uyum ise, üye devletlerin dış politikadaki karar ve davranışlarında, AB kurumları, birimleri ve temsilcilerinin politikalarına ne derecede bağlı olduğu ve bunları ne ölçüde desteklediği ile ilgilidir. Uyum kavramının, günümüzde AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün merkezinde olduğu ve PESCO gibi yapısal işbirliğine dayalı kurumsal reformları haklı göstermek için kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Aktörlüğün daha çok dış boyutu ile ilgili olan tanınma ölçütü, AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak uluslararası hukukta diplomatik ya da resmi üyelik yoluyla veya üçüncü bir tarafın herhangi bir şekilde üye devlet yerine AB kurumları ile iletişime geçmesi ile gerçekleştirilmektedir. Dinamik bir ölçüt olarak kabul edilen tanınma ölçütü, uyum ölçütü ile yakından ilgili görülmekte ve AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak tanınma derecesi arttıkça kendisine atfedilenden daha fazla yetki ve otorite sahibi olacağından üye ülkeler arasında Birlik politikalarına uyum

düzeyinin de artacağı tespit edilmiştir. Dolayısıyla AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçülmesine yönelik olarak yukarıda sayılan tüm ölçütler de esasen birbirine bağılırlar ve birbirlerini desteklemektedirler. Zira askeri, sivil ya da normatif araçlara, kendi içinde net bir benlik duygusuna, stratejik ve politik önceliklerine ve otoriteye sahip olmayan bir örgütün diğer ölçütleri de karşılaması mümkün değildir.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikalarının tarihsel süreçte nasıl ortaya çıktığı, Entegrasyoncu ve Atlantikçi eğilimler çerçevesinde bugüne kadar hangi aşamalardan geçtiği ve ayrıca AB bürokrasisinin bu gelişim sürecinde nasıl konumlandığı detaylı olarak incelenmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasının yapısal, ekonomik ve teknolojik koşulları altında ortak savunmanın geliştirilmesi çabalarına giren AB, Avrupa Savunma Topluluğu girişimi ile bu çabaları hayata geçirmeye çalışmıştır. AST sürecinin detaylı analizleri sonucunda, AB üye ülkelerinin OGSP konusunda Entegrasyoncu modeli savunanlarla Atlantikçi modeli destekleyenler arasındaki fikir ayrılıklarının başlangıç noktası olduğu tespit edilmiştir.

Fikri temelleri De Gaulle'ün federalist ve uluslarüstü bir idari yapı öngören Birleşik Avrupa Modeli felsefesine dayanan Entegrasyoncu yaklaşım, AB'yi sivil güç unsurlarını ön plana çıkaran, idealist argümanları destekleyen, çok taraflı ve barışçıl bir politika izleyen; fakat aynı zamanda ABD'nin sert gücünü de reddetmeyen, güvenlik politikalarında ve ortak savunma konusunda NATO'ya bağımlılığı azaltarak üye ülkelerin daha fazla entegre olduğu küresel bir güvenlik aktörü olarak görmektedir. Fortress America kavramına karşılık American Century kavramının getirilmesi ile ortaya çıkan Atlantikçi güvenlik yaklaşımı ise, genel olarak Avrupa güvenliğinin NATO şemsiyesi altında sağlanabileceğini öngörmüş ve Atlantik ittifakının aleyhine işleyebilecek herhangi bir özerk AB savunma girişiminin karşısında durmuştur. Atlantikçi yaklaşımı savunanlar AB'nin ABD'nin desteğini alan ve NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma politikasının temel taşı konumunu koruyan, Atlantik ittifakla aynı dünya görüşünü paylaşan; fakat farklı kültürde dış politika davranışı gösteren, sert gücünü NATO'dan; dönüştürücü gücünü kendi normlarından alan ve özellikle son zamanlarda daha ziyade taktiksel olarak Atlantik birliğinin pekiştirilmesi için çoktaraflılığı sürdüren bir küresel güvenlik aktörü olmasını beklemektedirler.

Özellikle Soğuk Savaş döneminden sonra oldukça tartışılan AB'nin dış ve güvenlik politikası ile bu politika yapım süreçlerinde ortaya koyulan farklı yaklaşımlar, geçmişte, günümüzde ve gelecekte AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olmaya ne kadar yakın ya da uzak olduğunu anlayabilmek açısından en önemli bilgi kaynağını oluşturmuşlardır. AB'nin ODGP'sinin varlık sebebi ve amaçları, yapısal realist kuramın savunmacı ve saldırgan realist olmak üzere farklı yaklaşımlarla zenginleşmesiyle rasyonel ve teorik bir zemine oturtulmuştur. Bu kapsamda tespit edilen farklı yaklaşımlar Entegrasyoncu ve Atlantikçi yaklaşımlar yanında AB Bürokrasisinin tutumu çerçevesinde de değerlendirilmişlerdir. Kurumsal olarak AB Bürokrasisi, güvenlik ve savunma alanında gerek kurucu antlaşmalarda yapılan değişiklikler, gerek strateji belgeleri ile yapılan düzenlemeler aracılığı ile karar alma mekanizmalarında çok önemli bir yol kat etmiştir. Buna rağmen AB'nin mevcut entegrasyon düzeyi, bürokratik söylemin oldukça gerisinde kalmış, uygulamada bürokratik kurumlar, Birliğin harekete geçebilmesi için somut bir yenilik getirememişlerdir. Daha da ötesi, OGSP konusunda gösterilen çabaların, taahhütlerini yerine getiremeyen üye devletlerin konferanslar serisi olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde Birliğin mevcut kapasitesi, realist kuramın varsayımları çerçevesinde ve AB'nin küresel güvenlik aktörlüğüne yönelik ölçütler dikkate alınarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Tez çalışmasının temel argümanını teşkil eden ve AB'nin özellikle gündem belirleyici küresel bir güvenlik aktörü olamayacağı iddiasını sahada test etmek bağlamında en önemli araç olarak AB'nin OGSP kapsamında gerçekleştirdiği askeri operasyonlara, sivil misyonlardan daha çok ağırlık verilmiştir. Çünkü sivil misyonlar, küresel güvenlik aktörü olmanın birincil yani temel ölçütü değildirler; daha çok dış politikada aktivizm hamlesi kapsamında değerlendirilmektedirler. Dış politikada aktivizm ile küresel güvenlik aktörü olmak da kapsam bakımından birbirinden farklı şeylerdir. AB'nin mevcut askeri kapasitesini değerlendirmek bakımından hala devam etmekte olan ve ALTHEA bütçesi kapsamında yer alan askeri operasyonlar da coğrafi bölgelere göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Bu da çok geniş olan konunun kapsamını daraltmış, tez çalışmasının odak noktasından uzaklaşmayı engellemiştir.

AB'nin bugüne kadar dış ve güvenlik politikası kapsamında özellikle askeri operasyonları incelendiğinde, bu operasyonlarda daha çok bir üye devletin en çok da Fransa'nın ya da denizcilik firmaları gibi siyaseten güçlü bir baskı grubunun çıkarlarına yönelik olarak harekete geçirilebildiği görülmüştür. AB'nin küresel bir aktör olarak temsil ettiği değerlere yönelik olarak dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen saldırılara karşı ise, çoğu zaman NATO perspektifinden baktığı ve kurucu değerleri ile çelişkili yanıtlar verdiği görülmüştür. Bu kapsamda üye ülkeler ve Birlik arasında gerek kurumsal gerekse ortak tehdit ve anlayışlar bakımından çoğu zaman uyumsuzluk olduğu da tespit edilmiştir.

AB'nin OGSP kapsamında herhangi bir bölgeye askeri bir operasyon başlatabilmesi için, oybirliği ile karar vermesi gerekmektedir. Genel olarak AB'nin herhangi bir olayda ekonomik çıkarları ortak paydada birleştiği zaman, savunma ve güvenlik alanlarında da bütünleşerek etkili bir operasyon başlatıp bu operasyonu sürdürebildiği ve bunun da her zaman mümkün olmadığı ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda halen devam etmekte olan 7 askeri operasyondan yalnızca birinin çok katılımlı ve başarılı olduğu ve bunun da ekonomik çıkarların askeri operasyonu gerektirdiği konusunda üye ülkelerin ortak paydada birleşmesi sayesinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu da tezde öne sürülen hipotezlerden birçoğunu destekleyen önemli çıkarımlar elde etmemize olanak vermiştir.

Örneğin, başarılı olarak görülen ve OGSP kapsamında en büyük askeri operasyonlardan biri olan, başını Fransa'nın çektiği EUNAVFOR Atalanta operasyonu üye devletlerin korsanlık ve deniz haydutluğunun yarattığı veya yaratabileceği sorunlarla genişletilmiş ve kapsamlı bir NATO görev gücüne dâhil olmaktansa daha çok BMDHS'nin onayladığı şekilde mücadele etmeyi tercih etmeleri nedeniyle desteklenmiştir. Bu kapsamda NATO, üye devletlerin üçüncü taraflarla yapacakları transfer anlaşmalarını koordine edebilecek güce ve yetkinliğe sahip olarak görülmemiştir. Üye ülkelerin üçüncü ülkelerle transfer anlaşmalarını AB aracılığı ile yapmayı tercih etmişlerdir; çünkü AB ile anlaşma yapmanın ayrıcalıklarından yararlanmak istemişlerdir. NATO AB'nin sağladığı bu ayrıcalıkları üçüncü taraflara sağlayamadığı için bu alanda ittifak yapılacak doğru mekanizma olarak değerlendirilmemiştir. Çünkü NATO tamamen askeri bir organizasyondur, AB ise siyasi bir organizasyondur ve bu nedenle daha kapsamlı bir yaklaşım benimseyebilir,

farklı alanlarda yürütülmesi gereken politikaları koordine edebilir ve üçüncü ülkelerle anlaşmalar yapmak için ODGP çerçevesi dışındaki politika alanlarıyla bağlantılı araçlardan yararlanabilir. EUNAVFOR Atalanta operasyonu göstermiştir ki üye devletler, seçimlerini organizasyona göre değil; daha çok bu organizasyonun ne kazandıracağına göre yapmışlardır ve bu kazanımların değerine ilişkin düşünceler de maddi çıkarlara değil, normatif değerlendirmelere bağlı olarak şekillenmiştir.

AB'nin Mali'ye yönelik olarak başlattığı EUTM askeri operasyonunu stratejik olarak gerekçelendirmesinde küresel bir güvenlik aktörü olmanın neredeyse tüm ölçütlerini karşıladığı; fakat yine de uzun vadeli güvenlik-kalkınma ilişkisini kuramadığını tespit edilmiştir. Bu nedenle bu tür operasyonların sonucunda bölge halkı nezdinde güvenilir ve meşru bir aktör olabilmek için uzun vadeli hedeflerini tam olarak tutturamasa bile bu hedeflere yaklaşması gerektiği kanısına varılmıştır. Aksi halde AB'nin uluslararası yasal belgelere ve yatay ve dikey koordinasyonu sağlamasına ve yeterli kapasiteyi bölgeye yönlendirebilmesine rağmen bölge halkı ve kamuoyu karşısında meşruluğunu uzun vadede sürdürmesi oldukça zor görünmektedir.

Yine aynı şekilde AB'nin Orta Afrika'ya yönelik askeri operasyonları da genel olarak yasal açıdan insani gerekçelere dayandırılmış olsa da en önemli itici faktörün insancılık değil de Fransa'nın insan haklarını savunan bir devlet olarak saygınlığı ile bağlantı kurması ve yine AB'nin insani bir krizle ilgilendiğini gösterme girişimi olduğu ortaya koyulmuştur. Operasyona katkı sağlayan devletlerin ve operasyonun kapsamının sınırlı olması, AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak değerlendirilmesine imkân vermemektedir. Ayrıca günümüzde Türkiye-Libya ilişkileri bakımından da gündemde olan ve AB'nin yine NATO'dan bağımsız olarak başlattığı İrini operasyonu da tez çalışmasının güncel uluslararası gelişmeler ve güvenlik sorunları ışığında diri kalmasına olanak sağlamıştır. Örneğin İrini operasyonu kapsamında yapılan düzenlemeler ve boarding harekâtları hem AB üye devletlerini, hem Rusya'yı hem Türkiye hem de ABD'yi ilgilendiren sonuçlar doğurmuş; bu da AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak güncel uluslararası güvenlik sorunlarına nasıl tepki verdiği konusunda değerlendirme yapma imkânı sunmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda İrini askeri operasyonunun geleceğinin NATO müdahalesine göre şekilleneceği tespit edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünün ikinci kısmında strateji belgelerine, bu belgeler uyarınca ortaya koyulan hedeflere, ortak tehdit unsurlarına ve bu tehdit unsurları ile ilgili olarak ortaya koyulan somut önlemlere, bu önlemleri hayata geçirmek için gerekli askeri yapılanma ve askeri kapasite ile savunma harcamalarına odaklanılmıştır. Üye ülkelerin 2004 Irak krizi, Libya iç savaşı ve Rusya'ya yönelik tehdit aldıkları gibi üç önemli başlıkta birbirlerinden farklı çıkar unsurlarıyla hareket ettiği veya yaklaşımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Sonuçta tezin argümanlarına uygun olarak üye ülkelerin dış ve güvenlik politikaları konusunda çoğu zaman uyumsuz davranışlar sergiledikleri ortaya koyulmuştur.

Ayrıca askeri yapılanmalar incelendiğinde, bu konuda çeşitli kurumsal düzenlemeler olmasına rağmen, AB'nin özerk bir operasyonel karargah geliştirememiş olması ve bir orduya sahip olmaması, önemli bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. Üye ülkelerin farklı ulusal çıkarları nedeniyle hiçbir zaman özerk bir ordu karargahı kuramayan AB'nin, bu konuda tamamen NATO'ya veya ulusal varlıklara bağımlılığını sürdürdüğü ve bu nedenle de etkili ve özerk bir savunma kapasitesine sahip olmasının mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır.

AB'nin savunma kapasitesi, Birliğin savunma kapasitesini mümkün olan en üst düzeye çıkarabilecek olan Rus tehdidine dayalı bir senaryo üzerinden analiz edilmiştir. Bu kapsamda AB'nin konvansiyonel kara savaşı unsurlarından MBT, APC ve ağır silah gereksinimlerine dayalı veriler IISS kaynaklarından toplanmıştır. Sonuçta son yıllarda Avrupa'nın toplam MBT sayısının %85; toplam APC sayısının %64 oranında düştüğü ve ağır silahlarının da %56 azaldığı tespit edilmiştir. Brexit nedeniyle AB'nin, askeri kapasitesinin %20'sini ve savunma sanayii yeteneklerinin %40'ını kaybedebileceği, AB savunması için ciddi derecede önemli olan istihbarat, gözetleme ve keşif yapan ağır İHA'ların %53'ünü; havadan erken uyarı ve kontrol uçakları ve helikopterlerin %42'sini; elektronik istihbarat uçaklarının %38'ini Birleşik Krallık'ın sağladığı ortaya koyulmuştur. Ayrıca Birleşik Krallık'ın Avrupa savunmasından çekilmesiyle AB'nin küresel aktörlüğünün etkisi ve güvenilirliğinin de bundan önemli derecede etkileneceği öngörülmektedir.

AB'nin savunma kapasitesi ve stratejik özerkliği ile ilgili güncel tartışmalar incelendiğinde, Avrupa'nın herhangi bir Rusya saldırısına karşı savunulmasında NATO yeteneklerine bağımlı olduğu ve özellikle IISS'in verileri dikkate alındığında,

kaybedilen bölgeyi kurtarmak için büyük bir kapasite gerektiği ve AB'nin de bu kapasiteyi tek başına sağlamasının mümkün olmadığı ortaya koyulmuştur. Zira tez çalışmasında Rusya'nın A2/AD teknolojisi ile NATO'nun Avrupa'daki füze savunma sistemini büyük ölçüde etkisiz hale getirebildiği de dile getirilmiştir. AB'nin savunma kapasitesinin yetersizliği, kıtalararası kuvvet aktarımının gereksinimleri çerçevesinde de değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda özellikle son yıllarda Çin ve Rusya'nın gemi savar füzeleri bakımından oldukça gelişmiş olması, Batı donanmaları açısından önemli bir yetenek açığı olarak tespit edilmiştir. Ayrıca AB'nin kriz yönetimi operasyonlarına ilişkin kapasitesi de çeşitli senaryolar üzerinden incelenmiş ve bu operasyonların yürütülmesinde de özellikle Brexit'ten sonra önemli bir kapasite boşluğu oluşabileceği ve bu operasyonların eş zamanlı olarak yürütülmesinin olanaksız olduğu da tespit edilmiştir. Dolayısıyla AB'nin hem konvansiyonel kara savaşı unsurları hem de kuvvet aktarımı unsurları bakımından yetenek eksikleri oldukça fazladır ve bu eksikliklerin de kısa vadede tamamlanabilmesi mümkün görülmemektedir.

AB'nin savunma harcamaları incelendiğinde Danimarka'nın Ek Protokol ile savunma harcamalarının dışında kalmayı tercih etmesi ve harcamaların bütçeleme ve satın alma süreçlerinde sekteye uğraması önemli birer handikap olarak tespit edilmiştir. Savunma harcamaları son yıllarda genel olarak artış göstermiş olsa da savunma sanayinin gelişimi için yapılan yatırımların artması çok daha önemli bir ölçüt olarak karşımıza çıkmıştır. ASA'nın, Avrupa savunma harcamalarına yönelik olarak yayınladığı rapor incelendiğinde toplam savunma harcamaları, savunma yatırımları ve savunma teçhizatı tedarikinde artış yaşanmasına rağmen, ortak projelere yapılan harcamaların üye devletlerin çoğunluğu için bir öncelik olmadığı tespit etmiştir. Sonuç olarak üye devletlerin, PESCO kapsamındaki taahhütlerden de biri olan, toplam savunma teçhizatı tedariklerinin %35'ini diğer AB üye ülkeleri ile işbirliği içinde harcama kriterine toplu olarak ulaşmakta yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Raporda 2016'dan itibaren, Avrupa işbirlikçi ekipman tedarikine ayrılan payın sürekli azaldığı ve 2020'de yeni bir en düşük seviyeye ulaştığı da tespit edilmiş ve bu da AB'nin bütçeleme ve satın alma sürecinin sekteye uğradığını gösteren önemli bir veri kaynağı olmuştur.

Bununla birlikte AB'nin stratejik özerklik sağlayabileceğini düşünen analistler, Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, Ukrayna'ya saldırısı gibi sıcak tehditlerin, pandemiye rağmen, Avrupa savunma sanayinin ve teknolojik kapasitesinin geliştirilmesinde itici güç olacağını ve bu itici güç sayesinde AB'nin savunma eksiklerini kapatacak birçok projeyi hızla tamamlayabileceğini öngörmektedirler. Bu bağlamda PESCO'nun da AB'nin stratejik özerkliğini sağlayarak kendi savunmasına yetip yetmeyeceği konusunda belirleyici bir ölçüt olabileceği ileri sürülmektedir. Özellikle IISS tarafından yapılan analizlerde bu hususun dile getirilmiş olması, PESCO'nun tez çalışmasının dördüncü ve son bölümünde incelenecek vaka çalışması olarak tespit edilmesinde önemli bir etken olmuştur. PESCO süreci ve bu sürecin günümüze kadar ne ölçüde ilerlediği ve küresel güvenlik sorunları karşısında ürettiği çözüm ve yaklaşımlar, AB'nin NATO'dan bağımsız bir küresel güvenlik aktörü olma çabası hakkında yorum yapabilmeyi sağlayacak önemli bir vaka çalışması olarak görülmüştür.

PESCO süreci, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün ölçütleri bağlamında incelenmiş, PESCO'nun kapsamı başlığı altında oluşumun, AB'nin otorite ve özerklik ölçütlerini karşılayıp karşılamadığı değerlendirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Komisyon'un PESCO yapısına dahil edilmesi gibi kurumsal girişimler, savunma kapasitesinin geliştirilmesi konusunda belli bir standardizasyonun sağlanması bakımından önemli gelişmeler olarak görülmektedir. Ancak, açık ve adil bir pazar ilkesine dayalı olarak, AB savunma entegrasyonunun siyasi gündemin üst sıralarında kalmasını ve kazanılmış sanayi çıkarlarının Avrupa stratejik özerkliğinin hedefleri doğrultusunda kullanılması, büyük ölçüde, HRVP, ASA ve Avrupa Komisyonu'nun birlikte çalışmasına; dolayısıyla AB çapında yatay ve dikey uyumun sağlanmasına bağlı görülmektedir. AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün önemli bir ölçütü olan bu koşulu sağlanmaması durumunda, PESCO işbirliği sürecinde entegrasyonu sağlaması ve ileriye götürmesi de mümkün değildir.

Toplam 60 proje, üye ülkelerin katılım düzeyleri bakımından incelenmiş ve bu şekilde AB'nin küresel güvenlik aktörlüğüne yönelik uyum ölçütünü karşılanıp karşılanmadığı somut olarak ortaya koyulmuştur. Buna göre, AB'nin stratejik özerkliği destekleyen üye devletler azınlıktadır ve projeleri en çok destekleyen ülke de hükümetler arası işbirliğinden yana olan Fransa'dır. Dolayısıyla PESCO sürecinin

bu zamana kadarki gelişimi dikkate alındığında geleneksel Atlantikçi-Entegrasyoncu görüş ayrılıklarının, savunma kapasitesinin yeterli düzeye ulaşması durumunda da devam etmesinin kuvvetle muhtemel olduğu düşünülmektedir. PESCO projeleri, tematik alanlar başlıkları altında değerlendirilerek AB'nin askeri kapasitesine yapabileceği katkılar bağlamında ve dolayısıyla küresel güvenlik aktörlüğünün imkân ve kabiliyetler ölçütlerine göre değerlendirilmiştir. Bunlar da kara unsurlarına dayalı konvansiyonel güç kapasitesine yönelik projeler, kuvvet aktarımı unsurlarına yönelik projeler ve ortaklık etkinleştirici projeler olmak üzere üç ayrı başlıkta, askeri kapasitenin unsurlarına yönelik olarak çıkarımlarda bulunabilecek şekilde sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla AB'nin Rus tehdidine bağlı olarak geliştirilmesi zorunlu olan konvansiyonel kara savaşı ve siber unsurlara odaklanılarak bu alandaki kapasitesine dair çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır.

Sonuçta askeri kapasitenin geliştirilmesine yönelik olarak MBT-SIMTEC gibi önemli projeler kabul edilmiş olmasına rağmen, projelere katılım oldukça düşük kalmış ve bu alandaki iradenin ne kadar zayıf olduğu bir kez daha görülmüştür. Bu noktada özellikle projelerin maliyetli olması ve maliyet arttıkça da katılımın düşmesi de önemli bir husus olarak tespit edilmiştir. Kuvvet aktarımı unsurlarının geliştirilmesine yönelik projeler, Brüksel'den uzaklıklarına göre beş farklı bölgede barış operasyonları, çatışma önleme, kapasite inşası için istikrar ve destek, kurtarma ve tahliye ve insani yardım konularında öne çıkan operasyonlarda AB'nin eksikliklerine yönelik projelere odaklanılmıştır. Bu kapsamda tıbbi destek, ISR, İHA gibi kapasite eksikliklerine yönelik olarak girişimler gerçekleştirilmiş olsa da bu alandaki projelere de katılım oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Üstelik ağır nakliye uçağı ve helikopter, uçak gemileri, başlıca amfibi gemiler ve nükleer denizaltıların geliştirilmesi amacıyla hiçbir PESCO projesi geliştirilmemiştir. Bu da AB'nin kıtalararası kuvvet aktarımı unsurlarında savunma kapasitesini geliştirmeye yönelik olarak hiçbir irade ortaya koymadığını göstermektedir. Ortaklık etkinleştirici projeler de çoğunlukla Almanya ve Fransa önderliğinde gerçekleştirilmiş olup daha çok savunma yeteneklerinin AB'nin operasyonel hazırlık düzeyini arttırması amacıyla geliştirilmesi hedefine odaklanılmıştır. Bu alandaki projelerden en yüksek katılımlı olan askeri hareketlilik projesine ABD, Kanada ve Norveç olmak üzere üç NATO

müttefikleri yeni üyenin kabul edilmesi, Avrupa savunmasında NATO'nun belirleyici olmaya devam edeceğini göstermiştir.

Genel olarak bakıldığında PESCO'nun mevcut görünümü, daha çok ulusal birimlerin savunma kapasitesinin artırılmasına hizmet eden, çok uluslu satın alma projeleri biçimindedir. Ancak PESCO'nun AB için esas katma değeri, üye devletlerin ortak çıkarlara dayalı askeri operasyonlar için kapsamlı, uyumlu, sürekli ve kalıcı bir çok uluslu kuvvet paketi yaratabilmesinde yatmaktadır. Bu bağlamda, AB'nin PESCO projeleri aracılığı ile özellikle kara, deniz, hava, siber, siber uzayı da içeren bilgi teknolojileri alanında bir kapasite ortaya koyarak bu kapasiteyi çağın gereklerine uygun bir şekilde çok yönlü (ekonomik, siyasal, fiziki, çevresel) kullanabilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ancak çoğu kaynakta da sözü edildiği gibi AB'nin tam savunma kapasitesine ulaşarak özerk bir güvenlik aktörü olmasının önündeki en büyük engel, üye devletlerin bu alanda bütünleşme iradesini ortaya koyamamalarıdır. Stratejik olarak bu siyasi irade beyanı eksikliğinin önüne geçilmesi için farklılaştırılmış bütünleşme modeline dayandırılan PESCO'nun başarılı olması da beklenmemektedir. Biscop'un da dediği gibi¹⁰³⁹, 27 üye yerine yalnızca 5 veya 10 üye arasında fikir ayrılığına düşmek ve yine aynı konuları tartışıp durmak için bütünü parçalayarak bir alt küme oluşturmak anlamsızdır. Savunmada stratejik özerklik, aynı ekonomik bütünleşmede olduğu gibi, ulusal güçler arasındaki işbirliğinin norm haline gelmesi ile mümkün olabilecektir. Ancak savunma ve güvenlik konuları, üye ülkelerin egemenlik alanı ile ilgili olduğu için, rasyonel bir yaklaşımda bu işbirliği normları spesifik birkaç olayda uygulansa da sürdürülebilir olmayacaktır. Ayrıca PESCO'nun NATO taahhütlerine de sıkı sıkıya bağlı kalacak şekilde düzenlenmiş olması ve ABD, Kanada ve Birleşik Krallık'ın üçüncü devletler olarak PESCO projelerine katılmaya davet edilmeleri, onun AB'nin stratejik özerkliğine hizmet etme olasılığını oldukça düşüren ve Atlantikçi yaklaşımları güçlendiren diğer etkenler olarak sıralanabilir.

Dolayısıyla PESCO, NATO'ya alternatif bir oluşum olarak geliştirilememiş; örneğin Eurocorps, E12 gibi AB'nin kendi kurumları ile bütünleştirilmek yerine NATO ile giderek daha fazla eklemlendirilmiştir. Dolayısıyla AB'nin mevcut

¹⁰³⁹ Biscop, 2022, s.10.

olanaklarla, özellikle PESCO projeleri aracılığı ile küresel güvenlik aktörlüğü ölçütlerini karşılayarak gündem belirleyici bir rol üstlenmesi beklenmemektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Alkan, Yavuz Selim. **The Effectiveness of The European Union As A Normative Power: Human Rights Conditionality in The Case of Turkey** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

Aybet, Gülnur. **The Dynamics of European Security Cooperation-1945-91**, Palgrave Macmillan, London, 1997.

Baç, Meltem Müftüler. **Türkiye - Avrupa Birliği İlişkilerine Güvenlik Boyutundan Bir Bakış**, TESEV Yayınları, İstanbul, 2006.

Baldwin, John D. **George Herbert Mead -A Unifying Theory for Sociology**, SAGE Publications, USA, 1986.

Beisner, Robert L. Dean Acheson **A Life in the Cold War**, Oxford University Press, 2006.

Bengtsson, Rikard. **The EU and the European Security Order: Interfacing Security Actors**, Routledge, London and New York, 2010.

Biehl, Heiko, Bastian Giegerich and Alexandra Jonas (Eds.), **Strategic Cultures in Europe Security and Defence Policies Across the Continent**, Springer, Potsdam, Germany, 2013.

Block, Fred. **The Origins of International Economic Disorder**, University of California, Berkeley, 1977.

Bonds, Timothy M., Michael J. Mazarr, James Dobbins, Michael J. Lostumbo, Michael Johnson, David A. Shlapak, Jeffrey Martini, Scott Boston, Cristina L.

Garafola, John Gordon IV, Sonni Efron, Paul S. Steinberg, Yvonne K. Crane, Daniel M. Norton. **America's Strategy-Resource Mismatch Addressing the Gaps Between U.S. National Strategy and Military Capacity**, RAND Corporation, Santa Monica, 2019.

Bretherton, Charlotte and John Vogler. **The European Union as Global Actor**, Routledge, New York, 2006.

Bronstone, Adam. **European Union- United States Security Relations Transatlantic Tensions and the Theory of International Relations**, Palgrave Macmillan, UK, 1997.

Bulmer, Simon and Wolfgang Wessels, **The European Council Decision-making in European Politics**, Macmillan Press, 1987.

Burchill, Scott, **Theories of International Relations**, 3. Baskı, Palgrave, New York and Houndsmills, 2005.

Burgess, Michael. **Federalism and European Union: the Building of Europe, 1950–2000**, Routledge, London and New York, 2000.

Buzan, Barry. **People, States and Fear-The National Security Problem in International Relations in the post-cold world era**, Second Edition, ECPR Press, UK, 1991. (Buzan, People, States and Fear).

Calderoni, Francesco. **Organized Crime Legislation in the European Union: Harmonization and Approximation of Criminal Law, National Legislations and the EU Framework Decision on the Fight Against Organised Crime**, Springer, London, New York, 2010.

Canbolat, İbrahim S. **Avrupa Birliği ve Türkiye- Uluslararası Sistemle Ortaklık-**, Alfa Aktüel Yayınları, İstanbul, 2014.

Carew, Anthony. **Labour under the Marshall Plan: The Politics of Productivity and the Marketing of Management Science**, Manchester University Press, Manchester, 1987.

Carr, Edward Hallett, **New Society**, Macmillan, Londra, 1951.

Carr, Edward Hallett. **The Twenty Years Crisis, 1919-1939 an Introduction to the Study of International Relations**, Second Edition, St.Martin's Press, 1954. (Carr, The Twenty Years Crisis).

Connable, Ben; Abby Doll, Alyssa Demus, Dara Massicot, Clinton Reach, Anthony Adler, William Mackenzie, Mathew Povlock and Lauren Skrabala. **Russia's Limit of Advance: Analysis of Russian Ground Force Deployment Capabilities and Limitations**, RAND Corporation, Santa Monica, California, 2020. (Connable and the others, 2020).

Cosgrove, Carol and Kenneth J. Twitchett (Eds.) **The New International Actors: The UN and the EEC**, Macmillan, London, 1970.

Croft, Stuart. "Nuclear issues", Jolyon Howorth and Anand Menon (Ed.), **The European Union and National Defence Policy**, Routledge, London and New York, 1997.

Çavuşoğlu, Ahmet Erdi. **Batı Avrupa Silahlanma Grubu (WEAG) ve Türkiye İlişkileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Toplulukları Anabilim Dalı, İstanbul, 2002.

Diez, Thomas, Ingvild Bode and Aleksandra Fernandes da Costa. **Key Concepts in International Relations**, SAGE Publications, London, 2011.

Dinan, Desmond. **An Introduction to European Integration**, Lynne Rienner Publishers, USA, 2010.

Donnelly, Jack, **Realism and International Relations**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2000.

Dougherty, James E. Robert L. Pfaltzgraff Jr., **Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey**, Fifth Edition, Longman, 2001.

Duke, Simon. **The Elusive Quest for European Security From EDC to CFSP**, Palgrave MacMillan Hampshire and Londra, 2000.

Fabian, Billy; Mark Gunzinger, Jan Van Tol, Jacob Cohn, Gillian Evans, **Strengthening The Defense of NATO's Eastern Frontier**, Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA), Washington DC, 2019.

Fleischer, Björn. **A European Army? The European Defense Community and the Politics of Transnational Influence in Post-War Europe, 1950-1954**, (A thesis submitted for the degree of Doctor), Bremen International Graduate School of Social Sciences, Bremen, 2015.

Foster, Nigel G. **Blackstone's statutes: EC legislation: 2004/2005**, Oxford University Press, 2004.

Frederick, Bryan; Matthew Povlock, Stephen Watts, Miranda Priebe and Edward Geist, **Assessing Russian Reactions to U.S. and NATO Posture Enhancements**, RAND Corporation, Santa Monica, Calif, 2017.

Freyer, Tony Allan. **Regulating Big Business: Anti-Trust in Britain and America, 1880-1990**, Cambridge University Press, Cambridge, 1992.

Gegout, Catherine. **Why Europe intervenes in Africa: Security, prestige and the legacy of colonialism**, Oxford University Press, Oxford, 2017.

Gilbert, Mark. **Surpassing Realism The Politics of European Integration Since 1945**, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., USA, 2003.

Griffits, Martin. **Realism, İdealism & International Politics a reinterpretation**, Routledge, London and New York, 1995.

Herz, John H. **Political Realism and Political Idealism: A Study in Theories and Realities**, Chicago, University of Chicago Press, 1951.

Heuser, Beatrice. **Brexit in History: Sovereignty or a European Union?**, Oxford University Press Hurst & Company, London, 2019.

Hodge, Carl Cavanagh. **Atlanticism for a New Century. The Rise, Triumph and Decline of NATO**, Pearson, London 2004.

Howorth, Jolyon. **Security and Defence Policy in the European Union**, Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2007.

Ibrahim, Rasheed. **The EU as a Security Actor in Africa: The Case Of Sahel Mali**, (A thesis submitted for the degree of Master), Sabancı University Graduate School of Social Sciences, Ankara, 2019.

Jones, Seth G. **The Rise of European Security Cooperation**, Cambridge University Press, 2007. (Jones, The Rise of..)

Kagan, Robert. **Paradise and Power: America and Europe in the New World Order**, Alfred A. Knopf, New York, 2003.

Kaplan, Lawrence S. **The Long Entanglement NATO's First Fifty Years**, Praeger, Westport, Connecticut London, 1999.

Karluk, Rıdvan. **Avrupa Birliği, Kuruluşu, Gelişmesi, Genişlemesi ve Kurumları**, Beta Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2011.

Kaunert, Christian and Kamil Zwolski. **The EU as a Global Security Actor A Comprehensive Analysis Beyond CFSP and JHA**, Palgrave Macmillan, New York, 2013.

Keohane, Robert O. and Joseph S. Nye, **Power and Interdependence**, Fourth Edition, Pearson, London, 2011.

Keukeleire, Stephan and Tom Delreux. **The Foreign Policy of the European Union**, Basingstoke: Routledge Macmillan, 2nd edition, 2014.

Knutsen, Torbjorn L. **History of International Relations Theory**, Second Edition, Manchester University Press, UK, 1997.

Koenig, Nicole. **EU Security Policy and Crisis Management: A Quest for Coherence**, Routledge, New York, 2016.

Kolko, Joyce and Gabriel. **The Limits of Power; the World and United States Foreign Policy, 1945–1954**, Harper & Row, New York, 1972.

Koops, Joachim Alexander. **The European Union as an Integrative Power? Assessing the EU's 'Effective Multilateralism' Towards NATO and the United Nations**, Brussels University Press, Brussels, 2011.

Lippman, Walter. **The Cold War: A Study In U.S. Foreign Policy**, Harper and Row, New York, 1972.

Maier, Charles S. **In Search of Stability: Explorations in Historical Political Economy**, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.

Marsh, Steve and Hans Mackensteen. **The International Relations of the EU**, Routledge, New York, 2005.

McCormick, John. **Europe Union Politics**, Palgrave Macmillan, London, 2011.

McCormick, Thomas J. **America's Half-Century: United States Foreign Policy in the Cold War**, The John Hopkins University Press, Baltimore, MD, 1989.

Mearsheimer, John J. **The Great Delusion: Liberal Dreams And International Realities**, Yale University Press, New Haven and London, 2018. (Mearsheimer, The Great Delusion, 2018.)

Mérand, Frédéric. **European Defence Policy Beyond the Nation State**, Oxford University Press, New York, 2008.

Mercer, Helen J. **Constructing a Competitive Order: The Hidden History of British Anti-Trust Policies**, Cambridge University Press, Cambridge, 1995.

Milward, Alan S. **The Reconstruction Of Western Europe 1945–51**, Routledge Taylor & Francis Group, London And New York, 2005.

Miscamble, Wilson D. **George F. Kennan and the Making of American Foreign Policy, 1947–1959**, Princeton University Press, Princeton, 1992.

Morgenthau, Hans. **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, Brief Edition, McGraw Hill, Inc, 1993.

Morillas, Pol. **Strategy-Making in the EU - From Foreign and Security Policy to External Action**, Palgrave Macmillan, Basingstoke, United Kingdom, 2019.

Nicol, William and Salmon C. Trevor. **Understanding The New European Community**, Guilford and King's Lynn, Biddles Press, England, 1994.

Nugent, Neil. **The Government and Politics of the European Union**, Palgrave Macmillan, New York, 2010.

Nye, Joseph S. **Soft Power- The Means to Success in World Politics**, Public Affairs, New York, 2004.

Olsen, Jonathan and John McCormick, **The European Union: Politics and Policies**, Routledge, 2018. (Olsen and McCormick, 2018).

Oswald, Franz. **Europe and the United States: the Emerging Security Partnership**, Westport, Praeger, 2006.

Özdal, Barış. **Avrupa Birliği Siyasi Bir Cüce, Askeri Bir Solucan Mı? –Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası ile Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Oluşturma Süreçlerinin Tarihsel Gelişimi-**, Dora Yayınları, Bursa, 2013.

Parkinson, F. **The Philosophy of International Relations, A Study in the History of Thought**, Sage Publication, Beverly Hills, 1977.

Posen, Barry R. **Restraint: A New Foundation for U.S. Grand Strategy**, Cornell University Press, Ithaca, N.Y., 2014. (Posen, 2014).

Reynolds, David. **Britannia Overruled: British Policy and World Power in the Twentieth Century**, Longman, London, 1991.

Salmon, Trevor C. and Alistair J.K. Shepherd, **Toward A European Army- A Military Power in the Making?**, Lynne Rienner Publishers, London, 2003.

Sander, Oral. **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, Kasım 2008.

Schwarzenberger, George. **Power Politics: A Study of International Society**, Stevens, 1951.

Sjöstedt, Gunnar. **The external role of the European Community**, Westmead, Saxon House, 1977.

Smith, Karen E. **European Union Foreign Policy in a Changing World**, Polity Press, Cambridge, 2003.

Smith, Michael E. **Europe's Foreign and Security Policy The Institutionalization of Cooperation**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2004.

Snyder, Jack. **Myths of Empire- Domestic Politics and International Ambition**, Cornell University Press, Ithaca and London, 1991.

Sönmezoğlu, Faruk. **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Der Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, 2012.

Spanier, John. **American Foreign Policy Since World War II-**, 12th Edition, Congressional Quarterly Press, Washington DC, 1992.

Stehlin, Paul. "Atlantic Policy-The Evolution Of Western Defense", **Foreign Affairs**, Cilt:42, Sayı:1, Yıl: 1963 (October), ss.70-83.

Streit, Clarence Kirshman. **Union Now: A Proposal for Atlantic Federal Union of the Democracies of the North Atlantic**, Harper & Brothers Publishers, 1949.

Terriff, Terry. **Security Studies Today**, Polity Press, Cambridge, 1999.

Tocci, Nathalie. **Framing the EU Global Strategy: A Stronger Europe in a Fragile World**, Hampshire and New York, 2017.

Twitchett, Kenneth J.(Ed.), **Europe and The World: The External Relations of the Common Market**, St.Martin's Press, New York, 1976.

Uçarol, Rifat. **Siyasi Tarih (1789-1994)**, Filiz Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul, 1995.

United States General Accounting Office, **European Initiatives: Implications for U.S. Defense Trade and Cooperation: Report to the Chairman, Subcommittee on Investigations, Committee on Armed Services, House of Representatives**, The Office, Washington D.C.,1991.

Uzgel, İlhan. **Ulusal Çıkar ve Dış Politika**, İmge Yayınları, Ankara, 2004.

Ülger, İrfan Kaya. **Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme- Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının Oluşumu-**, Ankara, 2002.

Vickers, Rhiannon. **Manipulating Hegemony- State Power, Labour and the Marshall Plan in Britain**, Macmillan, Great Britain, 2000, s.12.

Viotti, Paul R. And Mark V.Kauppi, **International Relations Theory**, Longman, Fourth Edition, 2010.

Walt, Stephen M. **The Origins of Alliance**, Cornell University Press, Ithaca and London, 1990.

Waltz, Kenneth N. **Man, State and War: A Theoretical Analysis**, Colombia University Press, New York, 2001.

Waltz, Kenneth. **Theory of International Politics**, McGraw-Hill, New York, 1979.

White, Brian. **Understanding European Foreign Policy**, Palgrave, New York, 2001.

Williams, William Appleman. **The Tragedy of American Diplomacy**, Fiftieth Anniversary Edition, W. W. Norton & Company, New York&London, 2009.

Wolfers, Arnold. **Discord and Collaboration- Essays on International Politics**, The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1962.

Yiğittepe, Levent. **Avrupa Birliği'nde Güvenlik Politikaları ve Arayışları – Kavram, Kuram ve Uygulama-**, Cinius Yayınları, İstanbul, 2017.

Zielonka, Jan. **Explaining Euro-Paralysis Why Europe is Unable to Act in International Politics**, Palgrave Macmillan, Great Britain, 1998.

Makaleler ve Kitapçı Bölümler

A.Açıkmeşe, Sinem. “The Underlying Dynamics of the European Security and Defence Policy”, **PERCEPTIONS: Journal of International Affairs**, Cilt: 9, Sayı:1, 2004, ss.119-147. (Açıkmeşe, 2004a).

Akgül Açıkmeşe, Sinem. “Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 8, Sayı: 30, 2011 (Yaz), ss. 43-73.

Akgül Açıkmeşe, Sinem. “Uluslararası İlişkiler Teorileri Işığında Avrupa Bütünleşmesi”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2004 (Bahar), ss. 1-32. (Açıkmeşe, 2004).

Akgül, Açıkmeşe Sinem ve Cihan Dizdaroğlu. “NATO-AB İlişkilerinde İşbirliği ve Çatışma Dinamikleri”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt: 10, Sayı: 40, 2014, ss. 131-163.

Alcalde, Jesús Díez. “EUTM Somalia: Spain, key factor and commitment”, Analysis paper, **Instituto Español de Estudios Estratégicos**, Sayı: 24, 2019, ss.1-23.

Alcaro, Riccardo and Nathalie Tocci. “The European Union in a COVID World”, **Istituto Affari Internazionali (IAI)**, Cilt:20, Sayı:34, 2020, ss.1-14, ss.11-14.

Alcaro, Riccardo. "Sovereignty and Multilateralism", Daniel Fiott (Ed.), **European Sovereignty: Strategy and interdependence**, European Union Institute for Security Studies (EUISS), Chaillot Paper/169, July 2021, ss.31-42.

Allen, David. "'Who speaks for Europe?': the search for an effective and coherent external policy", John Peterson and Helene Sjursen (Eds.), **A Common Foreign Policy For Europe: Competing Visions of the CFSP**, Routledge, London, 2005, ss.43-60.

Andersson, Jan Joel. "The European Security Strategy and the continuing search for coherence", Sven Biscop and Jan Joel Andersson (Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, 2008, ss.122-138.

Aydın, Mustafa ve Sinem Akgül Açıkmeşe. "İslam Örneğinde Küreselleşen Dünyada Kimliğe Dayalı Güvenlik Tehditleri", **Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe** (Der. Mustafa Aydın, Hans Günter Brauch, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring ve Necati Polat), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, ss.117-130.

Baç, Meltem Müftüler. "The European Union and 2nd Pillar Integration: The Common Foreign and Security Policy", Yannis A. Stivachtis (Ed.), **The State of European Integration**, Ashgate, Great Britain, 2007, ss.3-18.

Bailes, Alyson J. K. "The EU and a 'Better World': What Role for the European Security and Defence Policy?", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt: 84, Sayı: 1, 2008, SS.115-130.

Balla, Evanthia. "European Security Strategy in the 21st Century: The Blair Doctrine Revisited", **Athens Journal of Social Sciences**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2017 (October), ss.399-412.

Barbé, Esther and Diego Badel, “The European Union and Lethal Autonomous Weapons Systems: United in Diversity?”, Elisabeth Johansson-Nogués; Martijn Vlaskamp and Esther Barbé (Eds.), **European Union Contested. Foreign Policy in a New Global Context**, Springer, Cham., 2020, ss. 133-152.

Baylis, John. “Britain and the Dunkirk Treaty: The Origins of NATO.” **The Journal of Strategic Studies**. Cilt:5. Sayı:2, 1982, ss.236-247.

Bebr, Gerhard. “The European Defence Community and the Western European Union: An Agonizing Dilemma”, **Stanford Law Review**, Cilt: 7, Sayı: 2, 1955, ss. 169-236.

Béraud-Sudreau, Lucie & Bastian Giegerich. “NATO Defence Spending and European Threat Perceptions”, *Survival*, Cilt:60, Sayı:4, 2018, ss.53-74.

Bereuter, Doug. “NATO and the EU Security Strategy”, **Oxford Journal on Good Governance**, Cilt:1 Sayı:1, 2004, ss.21-28.

Beyer, Cornelia. “The European Union as a Security Policy actor: The case of Counterterrorism”, **European Foreign Affairs Review**, Cilt: 13, Sayı: 3, 2008, ss.293–315.

Bicci, Federica. “ ‘Our Size Fits All’: Normative Power Europe and The Mediterranean”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:12, Sayı:2, 2006, ss.286-303.

Blockmans, Steven & Crosson, Dylan Macchiarini. “PESCO: A Force for Positive Integration in EU Defence”, **European Foreign Affairs Review**, Sayı:26, 2021, ss. 87–110. (Blockmans and Crosson, 2021).

Booth, Ken. “Security in Anarchy: Utopian Realism in Theory and Practice,” **International Affairs** Cilt:67, Sayı:3, 1991, ss.527-545.

Borrell, Josep. “EU Missions and Operations EU Common Security And Defence Policy (CSDP)”, July 2020, **EEAS**, Brussels, 26/08/2020.

Bowen, Glenn A. “Document Analysis as a Qualitative Research Method”, **Qualitative Research Journal**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2009 (August), ss. 27-40.

Börzel, Tanja A. “Mind the gap! European integration between level and scope”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:12, Sayı:2, 2005, ss.217-236.

Brattberg, Erik and Mark Rhinard. “The EU as a global counter-terrorism actor in the making”, **European Security**, Cilt:21, Sayı:4, 2012, ss.557-577.

Bretherton, Charlotte and John Vogler. “A Global Actor Past Its Peak?” **International Relations**, Cilt:27, Sayı: 3, 2013, ss. 375–390.

Buzan, Barry and Ana Gonzalez-Pelaez, “‘International community’ after Iraq”, **International Affairs**, Cilt: 81, Sayı:1, 2005, ss.31-52.

Carafano, James Jay. “Measuring Military Power”, **Strategic Studies Quarterly**, Cilt: 8, Sayı: 3, 2014, Austere Defense Special Edition, ss. 11-18.

Carrapico, Helena and André Barrinha. “The EU as a Coherent (Cyber)Security Actor?”, **Journal of Common Market Studies**, Cilt:55, Sayı:6, 2017, ss. 1254–1272.

Cebeci, Münevver. “AB'nin Güvenlik ve Savunma Politikalarında Güncel Tartışmalar”, **Hukuki, Siyasi ve İktisadi Yönleriyle Avrupa Bütünleşmesinde Son Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri ATAUM 30. Yıl Armağanı**, Ankara, 2018, ss.151-178.

Cebeci, Münevver. “NATO, AB ve Türkiye: OGSP Açmazı”, **Marmara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:20, Sayı:2, 2012,ss.95-120.

Chafer, Tony and Gordon Cumming. “Anglo-French Security Cooperation in Africa Since Saint-Malo”, **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt: 86, Sayı: 5, 2010 (September), ss. 1129-1147. (Chafer and Cumming, 2010).

Chafer, Tony. “The UK and France in West Africa: Toward Convergence?”, **African Security**, Cilt:6 Sayı:3-4, ss.234-256.

Chapter Four: Europe, **The Military Balance 2021**, Cilt:121, Sayı:1, 2021, ss.66-163, ss.70-71.

Chernyshev, Maxim. “The Concept Of Atlanticism In Time Perspective: Historical Trends And Modern Interpretations”, **Вестник Удмуртского Университета Социология. Политология. Международные Отношения**, (Bulletin of Udmurt University. Sociology. Political Science. International Relations), Cilt:1, Sayı:2, 2017, ss.202-210.

Christensen, Thomas J. “Perceptions and Alliances in Europe, 1865-1940”, **International Organization**, Cilt: 51, Sayı: 1, 1997, ss.65-97.

Cohen, Eliot “Strategy of Innocence? The United States, 1920–1945” Williamson Murray, MacGregor Knox, and Alvin Bernstein, (Eds.), **The Making of Strategy: Rulers, States and War**, Cambridge, 1994, ss. 428–465.

Conceição-Heldt, Eugénia da and Sophie Meunier. “Speaking with a single voice: internal cohesiveness and external effectiveness of the EU in global governance”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:21, Sayı:7, 2014, ss. 961-979.

Cremona, Marise “Coherence through Law: What difference will the Treaty of Lisbon make?”, **Hamburg Review of Social Sciences**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2008, ss. 11–36.

Csernaton, Raluca. "The EU's Defense Ambitions: Understanding the Emergence of a European Defense Technological and Industrial Complex", **Carnegie Europe**, Working Paper, December 2021, <https://carnegieeurope.eu> (08.12.2021).

Çıtak, Emre. "Yeni Gerçekçilik ve Güvenlik", Emre Çıtak ve Osman Şen (Ed.), **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2014, ss. 33-46.

Diez, Thomas. "Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering 'Normative Power'", **Millennium-Journal of International Studies**, Cilt:33, Sayı:3, 2005, ss.613-636.

Drieskens, Edith. "Golden or Gilded Jubilee? A Research Agenda for Actorness". **Journal of European Public Policy**, Cilt: 24, Sayı: 10, Year. 2017, ss. 1534–1546.

Dryburgh, Lynne. "The EU as a Global Actor? EU Policy Towards Iran", **European Security**, Cilt: 17, Sayılar: 2-3, 2008 (June-September), ss.253-271.

Duchene, Francois "Europe's Role in World Peace", Richard Mayne (Ed.), **Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead**, London-Fontana, 1972, ss.32-47.

Duchene, François. "The European Community and the Uncertainties of Interdependence", M.Kohnstamm and W. Hager (Eds.), **A Nation Writ Large? Foreign-Policy Problems before the European Community**, Macmillan, London, 1973, ss. 1–21.

Egeli, Sıtkı. "Hava Gücünün Tarihi Gelişimi: Nitelikler, Bileşenler, Görevler ve Etkinlik Açısından Bir Değerlendirme", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt:17, Sayı:38, 2021, ss.603-638.

Fasone, Cristina and Fromage, Diane. "The European Commission and the member states facing differentiated (dis)integration - The challenges of Brexit", Chad Damro,

Elaine Fahey, David Howarth (Eds.), **Differentiated Integration and Disintegration in a Post-Brexit Era**, Routledge, 2020, ss.110-126.

Fiore, Nicolas J. “Defeating the Russian Battalion Tactical Group”, **Armor**, Cilt: CXXVIII, Sayı: 2, 2017(Spring), ss.9-17.

Fiott, Daniel. “In Search Of Meaning And Action”, Daniel Fiott (Ed.) **European Sovereignty- Strategy and interdependence**, The EUISS Chaillot Paper series Sayı:169, July 2021, ss.4-6.

Fiott, Daniel European defence: the year ahead, **European Union Institute for Security Studies (EUISS)**, Özet Cilt, Sayı:1, January 2017, ss.1-4.

Friesendorf, Cornelius & Susan E. Penksa. “Military Law Enforcement in Peace Operations: EUFOR in Bosnia and Herzegovina”, **International Peacekeeping**, Cilt:15, Sayı:8, 2008, ss.677-694.

Gaddis, John Lewis and Paul Nitze, “NSC 68 and the Soviet Threat Reconsidered”, **International Security**, Cilt: 4, Sayı: 4, 1980 (Spring), ss. 164-176.

Gavin, Victor "Were the Interests Really Parallel? The United States, Western Europe and the Early Years of the European Integration Project", **Journal of Transatlantic Studies**, 2010, Cilt: 8, Sayı: 1, pp 32-43.

Gavin, Victor. “Power Through Europe? The Case Of The European Defence Community in France (1950-1954)”, **French History**, Cilt: 23, Sayı: 1, 2009, ss. 69–87.

Gehring, Thomas, Sebastian Oberthür and Marc Mühleck Gehring, “European Union Actorness in International Institutions: Why the EU is Recognized as an Actor in Some

International Institutions, But Not In Others?” **JCMS**, Cilt: 51, Sayı: 5, 2013, ss. 849–65.

Geremek, Bronislaw. “The Marshall Plan and European Integration”, **The Marshall Plan Lessons Learned for the 21st Century, Sixtieth Anniversary of The Marshall Plan Symposium** (Ed. Eliot Sorel and Pier Carlo Padoan), OECD, 2008, ss.43-48.

Germond, Basil & Michael E. Smith. “Re-Thinking European Security Interests and the ESDP: Explaining the EU's Anti-Piracy Operation”, **Contemporary Security Policy**, Cilt:30, Sayı:3, 2009, ss.573-593.

Giedraityte, Ieva. “Mars and Venus in Action? The US and EU’s foreign relations strategies in academic discourse”, **Baltic Journal of Political Science**, Sayı:7-8, 2018, ss.27-44.

Giles, Keir & Mathieu Boulegue. “Russia's A2/AD Capabilities: Real and Imagined”, **Parameters**, Cilt: 49, Sayı: 1, 2019, ss.21-36.

Ginsberg, Roy H. **The European Union in International Politics: Baptism by Fire**, Rowman & Littlefield Publisher, Oxford, 2001.

Gowan, Richard. “The European Security Strategy’s global objective- Effective multilateralism”, Sven Biscop and Jan Joel Andersson (Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, 2008, ss.42-61.

Grieco, Joseph. “Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism,” **International Organization**, Cilt: 42, Sayı:3, 1988 (Summer), ss. 485-507.

Grünhage, Jan. "The 1996/97 Intergovernmental Conference: A Survey of the Process", Jörg Monar, Wolfgang Wessels (Eds.), **The European Union After the Treaty of Amsterdam**, Continuum, London, 2001, ss.9-30.

Haine, Jean-Yves "A new Gaullist moment? European bandwagoning and international polarity", **International Affairs**, Cilt:91, Sayı:5, 2015, ss.991-1008.

Ham, Peter Van. "Europe's Common Defence Policy: Implications for the Transatlantic Relationship", **Security Dialogue**, Cilt:31, Sayı:2, 2000, ss.215-228.

Healey, Denis. "The Sputnik and Western Defence", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt:34, Sayı:2, 1958(April), ss. 145-156.

Heisbourg, François. "A European Defense Industry: Dream or Reality", **NATO's Sixteen Nations**, Cilt: 33, Sayı:8, 1989 (January), ss.24-27.

Helly, Damien and Greta Galeazzi. "Avant la lettre? The EU's comprehensive approach (to crises) in the Sahel", **European Center for Development Policy Department**, Briefing Note Sayı:75, February 2015. (Helly and Galeazzi).

Herz, John H. "Political Realism Revisited", **International Studies Quarterly**, Cilt: 25, Sayı: 2, 1981 (June), pp, 182–197.

Herz, John. "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", **World Politics**, Cilt:2, Sayı:2, 1950, ss.157-180.

Hill, Christopher. "Closing the capabilities-expectations gap?", John Peterson and Helene Sjursen (Eds.), **A Common Foreign Policy for Europe? Competing visions of the CFSP**, Routledge, London, 1998, ss.19-40. (Hill, 1998).

Hill, Christopher. "The capability-expectations gap" **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 31, Sayı: 3, Year. 1993, ss. 305-328. (Hill, 1993).

Hoffmann, Stanley. "Obstinate or Obsolete? The Fate of The Nation State and the Case of Western Europe", **Daedalus**, Cilt:95, Sayı:3, Tradition and Change, 1966(Summer), ss.863-915.

Hoffmann, Stanley. "The European Process at Atlantic Crosspurposes", **Journal of Common Market Studies**, Cilt:3, Sayı:2, 1965, ss.85-101.

Hoffmann, Stanley. **Primacy or World Order**, McGrawHill, New York, 1978.

Howorth, Jolyon "The CESDP And The Forging Of A European Security Culture", **Politique Européenne**, Cilt:4 Sayı:8 2002, ss.88-109.

Howorth, Jolyon. "Catherine Ashton's five-year term: a difficult assessment", **Les Cahiers européens de Sciences Po**, Sayı: 03, 2014, ss.1-21.

Howorth, Jolyon. "National defence and European security integration: an illusion inside a chimera?", Jolyon Howorth and Anand Menon (Eds.), **The European Union and National Defence Policy**, Routledge, London and New York, 1997.

Howorth, Jolyon. "The EU's Security and Defence Policy: Towards a Strategic Approach", C. Hill and M.E. Smith (Eds.) **International relations and the European Union**, 2nd ed, Oxford: Oxford Univ. Press, Oxford, 2011, ss.197–225.

Howorth, Jolyon. "The European Security Strategy and military capacity The first significant steps", Sven Biscop and Jan Joel Andersson(Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, 2008, ss.81-102.

Hyde-Price, Adrian. "A 'Tragic Actor'? A Realist Perspective on 'Ethical Power Europe'", **International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)**, Cilt: 84, Sayı:1, Ethical Power Europe? (Jan., 2008), ss. 29-44.

Jupille, Joseph and James A. Caporaso, “States, Agency, and Rules: The European Union in Global Environmental Politics”. In Carolyn Rhodes. (ed), **The European Union in the World Community**, Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998, ss. 213-229.

Kahraman, Sevilay "Avrupa Bütünleşmesi Kuramları: 1950-1970 Yılları", Belgin Akçay ve İlke Göçmen (Ed.), **Avrupa Birliği, Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012, ss.67-83.

Kahraman, Sevilay. “Avrupa Birliği ve Irak Krizi: Bölünmeden Yeniden Birleşmeye Uzun, İnce Bir Yol”, **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:2 Sayı:4, 2003(Bahar) ss. 151-161.

Kahraman, Sevilay. “Avrupa Birliğinin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası” Çağrı Erhan ve Deniz Senemoğlu (Eds.), **Avrupa Birliği Politikaları**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2011, ss.121-169.

Kammel, Arnold. “The Impact of Brexit on E.U. Security”, Benjamin Zyla (Ed.) **The End of European Security Institutions? The EU’s Common Foreign and Security Policy and NATO After Brexit**, Springer Briefs in Political Science, Switzerland, 2020, ss.85-96.

Khrushchev, Nikita S. “On Peaceful Coexistence”, **Foreign Affairs**, Cilt: 38, Sayı: 1, 1959, ss. 1-18.

Kissinger, Henry A. “Missiles and the Western Alliance”, **Foreign Affairs**, Cilt:36, Sayı:3, 1958 (April), ss.383-400.

Klimov, Vasily A. “The European Missile Defense Factor in Russia – USA/NATO Relations”, **Mirovaia ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniia**, Cilt: 65, Sayı:10, 2021, ss.103-111.

Klose, Stephan. "Theorizing the EU's Actorness: Towards an Interactionist Role Theory Framework", **Journal of Common Market Studies**, Cilt:56, Sayı:5, 2018, ss. 1144–1160.

Knezović, Sandro. "Scanning EUFOR – Operation ALTHEA and a possible Croatia's role in it" **Croatian International Relations Review**, Cilt:11, Sayı:40, 2005, ss.125-132.

Kocabaş, Sinem. Avrupa Birliği'nin Dış İlişkileri, Uğur Burç Yıldız (Ed.) **Bölgesel Politikalar, Bölgeler ve Uluslararası Aktörler ile İlişkiler**, Nobel Yayınları, 2015, ss.339-373.

Krasner, Stephen D. "Structural Causes and Regime Consequences-Regime as Intervening Variables" **International Organization**, Cilt:36, Sayı:2, 1982 (Bahar), ss.185-205.

Kocamaz, Sinem Ünal. "Donald Trump Döneminde Avrupa Birliği-ABD İlişkileri: Liberal Dünya Düzeni, Krizler ve Ayrışan Politikalar", **Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Cilt:28, Sayı:2, 2020, ss.221-253, s.248

Krotz, Ulrich and Richard Maher. "International Relations Theory and the Rise of European Foreign and Security Policy", **World Politics**, Cilt:63, Sayı:3, 2011, ss.548-579.

Kupchan, Charles A. "Reviving the West", **Foreign Affairs**, Cilt: 75, Sayı: 3, 1996, ss. 92-104.

Langlois, Major General Maurice de and Andreas Capstack. "The Role Of The Military In The EU's External Action: Implementing The Comprehensive Approach", **Laboratoires De L'IRSEM**, Sayı:23, 2014, ss.1-42.

Larsen, Henrik. "The EU: A Global Military Actor?", **Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association**, Cilt: 37, Sayı: 3, 2002.

Laursen, Finn. "The Lisbon Treaty: A First Assessment", **L'Europe en Formation**, Cilt:362, Sayı:4, 2011, ss. 45-70.

Lippman, Walter "The Cold War", **Foreign Affairs**, Cilt: 65, Sayı: 4, 1987, ss. 884-869.

Lucarelli, Sonia and Roberto Menotti. "The use of force as coercive intervention The conflicting values of the European Union's external action", Sonia Lucarelli and Ian Manners (Eds.) **Values and Principles in European Union Foreign Policy**, Routledge, 2006, ss.147-163.

Luce, Henry L. "The American Century", **Diplomatic History**, Cilt: 22, Sayı:2, 1999 (Spring), ss.159-171. (Credit: Henry Luce Life Magazine, C.Time Inc. Reprinted by permission).

Lutteri, Filippo Tancon. "EUROGENDFOR: The Origins", **The CoESPU MAGAZINE**, Sayı:4, 2020, ss.14-21.

Magyarics, Tamas. "Hungary in NATO: The Case of a Half Empty Glass", Janne Haaland Matlary and Magnus Petersson (Eds.), **NATO's European Allies Military Capability and Political Will**, Palgrave Macmillan, UK, 2013, ss.232-261.

Manners, Ian. "Normative Ethics of the European Union", **International Affairs**, Cilt:84, Sayı:1, 2008, ss.45-60.

Manners, Ian. "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", **Journal of Common Market Studies**, Cilt:40, Sayı:2, 2002, ss.235-258.

Manners, Ian. "The European Union as a Normative Power: A Response to Thomas Diez", **Millennium-Journal of International Studies**, Cilt:35, Sayı:1, 2006, ss.167-180.

Manners, Ian. "The symbolic manifestation of the EU's normative role in world politics", O. Elgström ve M. Smith (Eds.), **The European Union's Roles in International Politics : Concepts and Analysis**, Routledge, London, 2006, ss.66-84. (Manners, 2006).

Mathiopoulos, Margarita and István Gyarmati. "St. Malo and Beyond: Toward European Defence", *The Washington Quarterly*, Cilt: 22, Sayı: 4, 1999, ss.65-76.

Mauß, Hanns W. "Germany and Japan: The New Civilian Powers", **Foreign Affairs**, Cilt:69, Sayı:5, 1990, ss. 91-106.

Mauß, Hanns W. "Europe and The New Balance", **International Affairs**, Cilt 81, Sayı:4, 2005, ss. 775-799.

McLaren, James G. "Europe's Efforts to Develop an Autonomous Defense Capability, a Constitution for Europe, and the Implications for NATO", **Columbia Journal of European Law**, Cilt: 11, Sayı: 3, 2005, ss. 523-556.

Mearsheimer, John J. "E.H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On" **International Relations**, Cilt:19, Sayı:2, 2005, ss.139–152.

Mearsheimer, John J. "Reckless States and Realism", **International Relations**, Cilt:23 Sayı:2, 2009, ss.241–256.

Mearsheimer, John J. "The False Promise of International Institutions", **International Security**, Cilt:19, Sayı:3, 1994-1995 (Winter), ss. 5-49. (Mearsheimer, The False Promise of..)

Mearsheimer, John. *The Tragedy of Great Power Politics*, New York & London: Norton, 2001.

Meijer, Hugo and Stephen G. Brooks. “Illusions of Autonomy: Why Europe Cannot Provide for Its Security If the United States Pulls Back”, **International Security**, Cilt: 45, Sayı: 4, 2021, ss. 7-43. (Meijer and Brooks, 2021).

Menotti, Roberto and Maria Francesca Vencato. “The European Security Strategy and the partners”, Sven Biscop and Jan Joel Andersson (Eds.), **The EU and the European Security Strategy Forging a global Europe**, Routledge, USA and Canada, 2008, ss.103-121.

Michael Merlingen and Rasa Ostrauskaite, EU peacebuilding in Georgia: Limits and achievements, **Centre For The Law Of EU External Relations (CLEER)**, CLEER WORKING PAPERS 2009/6.

Milward, Alan S. “The Marshall Plan: America, Britain, and the Reconstruction of Western Europe, 1947–1952 by Michael J. Hogan”, **Diplomatic History**, Cilt: 13, Sayı: 2, 1989, ss. 231-253.

Moe, Terry M. “The New Economics of Organization”, **American Journal of Political Science**, Cilt: 28, Sayı: 4 (November), 1984, ss. 739-777.

Mogherini, Federica. “Guest Editorial-Serving the Union Foreign and Security Policy”, **European Foreign Affairs Review**, Cilt:25, Sayı:2, 2020, ss. 155-158.

Molenaar, Arnout. “Unlocking European Defence In Search of the Long Overdue Paradigm Shift”, **Istituto Affari Internazionali (IAI)**, Cilt:21, Sayı:1, Yıl:2021, ss.01-26.

Moravcsik, Andrew and Frank Schimmelfennig. "Liberal Intergovernmentalism", (Eds.) Antje Wiener and Thomaz Diez, **European Integration Theory**, Oxford University Press, Oxford, 2004.

Moravcsik, Andrew. "Negotiating the Single European Act: national interests and conventional statecraft in the European Community", **International Organization**, Cilt:45, Sayı:1, 1991(Winter) ss.19-56.

Nádudvari, Anna. Etl, Alex and Bereczky, Nikolett. "Quo vadis, PESCO? An analysis of cooperative networks and capability development priorities, **Institute for Strategic and Defense Studies**, ISDS Analyses, Sayı: 15, Yıl: 2020, ss.1-27.

Neumann, Iver B. "European Identity, EU Expansion, and the Integration/Exclusion Nexus" Lars-Erik Cederman (Ed.) **Constructing Europe's Identity: the External Dimension**, Boulder & London, 2001, ss.141-164.

Neumann, Iver B. "To Be a Diplomat", **International Studies Perspectives**, Cilt: 6, Sayı: 1, 2005, ss. 72-93.

Niemann, Arne and Charlotte Bretherton. "EU External Policy at the Crossroads: The Challenge of Actorness and Effectiveness", **International Relations**, Cilt: 27, Sayı: 3, 2013, ss. 261–75.

NovÁKy, Niklas I. M. "From EUFOR to EUMAM: The European Union in the Central African Republic," **European Foreign Affairs Review**, Cilt:21, Sayı: 1, 2016, ss.95-104.

Nsaibia, Héní and Caleb Weiss. "The End of the Sahelian Anomaly: How the Global Conflict between the Islamic State and al-Qa`ida Finally Came to West Africa", **CTCSENTINEL -Combating terrorism Center at West**, Cilt:13, Sayı:7, 2020, ss.1-12.

O'Neill, Michael. "Atlanticism and the Changing Dynamics of European Security in the 'New Global Order'", Wilfried Loth and Nicolae Păun (Eds.), **Disintegration and Integration in East-Central Europe**, Nomos Verlagsgesellschaft mbH, ss.240-253.

Olsen, Gorm Rye. "Fighting terrorism in Africa by proxy: the USA and the European Union in Somalia and Mali", **European Security**, Cilt:23, Sayı:3, 2014, ss.290-306.

Özlük, Erdem. "Dengeleme mi Peşine Takılmak mı?: Dış Politika Stratejilerini Yeniden Düşünmek", **Akademik Bakış**, Cilt:10, Sayı:20, 2017, ss.221-263.

Palm, Trineke & Ben Crum, "Military operations and the EU's identity as an international security", **European Security**, Cilt:28, Sayı:4, 2019, ss.513-534. (Palm and Crum, 2019).

Palm, Trineke. "Cooperative bargaining in the EU's common security and defence policy: EUNAVFOR Atalanta", **Contemporary Politics**, Cilt:25, Sayı:2, 2019, ss.129-149. (Palm, 2019).

Palm, Trineke. "The changing character of EUFOR Althea: power politics or learning?" **Cambridge Review of International Affairs**, Cilt:30, Sayı:1, 2017, ss.67-86.

Papastavridis, Efthymios. EUNAVFOR Operation Atalanta Off Somalia: The EU In Uncharted Legal Waters?, **International & Comparative Law Quarterly**, Cilt:64, July 2015, ss. 533–568.

Pathak, Monica. "Maritime Violence: Piracy at Sea & Marine Terrorism Today", **Windsor Review of Legal and Social Issues**, Cilt:20, 2005, ss. 65-81.

Persson, Anders. "Shaping Discourse and Setting Examples: Normative Power Europe can Work in the Israeli–Palestinian Conflict", **Journal of Common Market Studies**, Cilt:55, Sayı:6, 2017, ss. 1415–1431.

Peterson, John. "The European Union as a global actor" John Peterson and Helene Sjursen (Eds.), **A Common Foreign Policy For Europe: Competing Visions of the CFSP**, Routledge, London, 2005, ss.3-18.

Posen, Barry R. "Pull Back: The Case for a Less Activist Foreign Policy," **Foreign Affairs**, Cilt:92, Sayı:1, 2013, ss.116-128.

Posen, Barry. "The European Security Strategy: Practical Implications", **Oxford Journal on Good Governance**, Cilt:1, Sayı:1, 2004, ss.33-38.

Posen, Bary. "European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity?" **Security Studies**, Cilt: 15, Sayı: 2, 2006, ss.149–186.

Pulko, Ivana Boštjančič, Meliha Muherina, Nina Pejič, "Analysing the Effectiveness of EUFOR Althea Operation in Bosnia and Herzegovina" **European Perspectives – Journal on European perspectives of the Western Balkans**, Cilt: 8 Sayı: 1/ (14), 2016, ss. 85-114.

Rizzo, Alessandro Minuto. "Towards a European Defence Policy", **The International Spectator**, Cilt:36, Sayı:3, 2001, ss.47-55.

Rynning, Sten. "Realism and the Common Security and Defence Policy", **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 49, Sayı: 1, 2011, ss. 23–42.

Rynning, Sten. "The European Union: Towards a Strategic Culture?", *Security Dialogue*, Cilt: 34, Sayı: 4, 2003, ss. 479–496.

Sailer, Herbert. "EU Capability Development", Jochen Rehl (Ed.), **Handbook On CSDP The Common Security and Defence Policy of The European Union**, Volume I, 3rd edition, Directorate for Security Policy of the Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria, 2017, 194-206.

Savaş, Cem. “Serval ve Barkhane Operasyonlarından G5 Sahel Grubu’na: Fransa’nın Sahel Kuşağında Terörizmle Mücadele Politikaları”, **Türk Siyaset Bilimi Dergisi**, Cilt: Sayı:2, 2020, ss.137-163.

Schimmelfennig, Frank and Ulrich Sedelmeier. “Theorizing EU Enlargement: Research, Focus, Hypotheses, and the State of Research”, **Journal of European Public Policy**, Cilt:9, Sayı:4, 2002, ss.500-528.

Schimmelfennig, Frank. “Brexit: Differentiated disintegration in the European Union” **Journal of European Public Policy**, Cilt:25, Sayı:8, 2018, ss.1154–1173.

Schippers, Sibylle ve Daniella Sicurelli, “Normative Power Europe: A Credible Utopia?” **Journal of Common Market Studies**, Cilt: 45, Sayı:2, 2007, ss.435-457.

Schulenburg, Michael von der. “Peace-Building Needs More Effective Tools” Malcolm Chalmers (Ed), **Global Europe Report 3: Rescuing the State: Europe’s Next Challenge**, The Foreign Policy Centre British Council, The European Commission, London, 2005, ss.15-32.

Schweller, Randall L. “Neorealism’s Status-Quo Bias: What Security Dilemma?” **Security Studies**, Cilt:5, Sayı:3, 1996, ss. 90–121. (Schweller, 1996).

Schweller, Randall L. “Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing”, **International Security**, Cilt: 29, Sayı: 2, 2004 (Fall), ss. 159-201.

Sjursen, Helene. “Missed Opportunity or Eternal Fantasy: The Idea of a European Security and Defence Policy”, John Peterson and Helene Sjursen (Eds.), **A Common Foreign Policy For Europe: Competing Visions of the CFSP**, Routledge, London, 1998, ss.97-115. (Sjursen, 1998).

Smith, Julie. “The Future of the EU and the Transatlantic Relationship”, **International Affairs**, Cilt: 79, Sayı: 5, 2003, ss.943-949.

Smith, Karen E. “The end of civilian power EU: a welcome demise or cause for concern?”, **International Spectator**, Cilt:35, Sayı:2, 2000, ss.11–28.

Smith, Karen E. “The European Union: A Distinctive Actor in International Relations”, **The Brown Journal of World Affairs**, Cilt: 9, Sayı: 2, 2003, ss. 103-113.

Stahl, Bernhard, Henning Boekle; Jorg Nadoll; Anna Johannesdottir, “Understanding the Atlanticist- Europeanist Divide in the CFSP: Comparing Denmark, France, Germany and the Netherlands”, **European Foreign Affairs**, Review 9, 2004, ss.417-441. (Stahl and the others, 2004).

Steininger, Rolf. John Foster Dulles, “The European Defence Community, and The German Question” Richard H. Immerman (Ed.), **John Foster Dulles and the Diplomacy of the Cold War**, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1990, ss.79-108.

Stoler, Mark A. “From Continentalism to Globalism: General Stanley D. Embick, the Joint Strategic Survey Committee, and the Military View of American National Policy during the Second World War,” **Diplomatic History**, Cilt: 6, Sayı:4, 1982, ss.303-320.

Stuart, Gisela & Silke Pottebohm. “Shaping up? : the European Convention and the Future Shape of Europe”, **Chatham House review World Today**, Cilt: 59, Sayı: 6, 2003, ss. 13-14.

Sudreau, Lucie Béraud- and Bastian Giegerich. “NATO Defence Spending and European Threat Perceptions”, **Survival**, Cilt:4, Sayı:60, 2018, ss.53-74.

Tangör, Burak. “Dış, Güvenlik ve Savunma Politikaları”, Belgin Akçay ve İlke Göçmen (Eds.), **Avrupa Birliği Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2012, ss.579-611.

Tardy, Thierry. “The New Form of Civilian Crisis Management”, Thierry Tardy (Ed.), **Recasting EU civilian crisis management**, ISSUE (EU Institute for Security Studies), Sayı:31, 2017 (Paris, January), ss.9-22.

Taylor, Claire. “European Security and Defence Policy: Developments Since 2003”, Research Paper 06/32, **International Affairs and Defence Section House of Commons Library**, 8 June 2006.

Taylor, Peter J. “The 'American Century' as Hegemonic Cycle”, Patrick Karl O'Brien and Armand Clesse (Eds.), **Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001**, Ashgate, 2002, ss. 284-304.

Toje, Asle. “Introduction by the Editor: The EU Strategic Culture”, **Oxford Journal of Good Governance**, Cilt:2, Sayı:1, 2005, ss.9-16.

Toje, Asle. “New Patterns of Transatlantic Security: The Challenge of Multipolarity”, **The International Spectator**, Cilt:44, Sayı:1, 2009, ss.33-49.

Toje, Asle. “The European Union as a Small Power, or Conceptualizing Europe’s Strategic Actorness”, **European Integration**, Cilt:30, Sayı:2, 2008, ss.199-215.

Törö, Csaba. “EU Bridging Operation in Support of AU and UN Missions in the Central African Republic”, **European Foreign Affairs Review**, Cilt: 20, Sayı: 4, 2015, ss.517–534.

Varwick, Johannes. “European Union and NATO Partnership, Competition or Rivalry?”, **Kieler Analysen zur Sicherheitspolitik**, Sayı:18, 2006, ss.1-22.

Vennesson, Pascal. “Competing Visions for the European Union Grand Strategy”, **European Foreign Affairs Review**, Cilt:15, Sayı:1, 2010, ss. 57-75.

Voskopoulos, George “European Integration through Gaullism and Europeanism”, **Studia Europaea**, Cilt:51, Sayı:2, 2006, ss.65-80.

Waltz, Kenneth N. “Realist Thought and Neorealist Theory”, **Journal of International Affairs**, Cilt:44, Sayı:1, 1990, ss.21-37.

Waltz, Kenneth. “Anarchic Orders and Balances of Power” Robert O. Keohane, (Ed.), **Neorealism and Its Critics**, New York: Columbia University Press, 1986, ss.98-130.

Wessel, Ramses A. “Towards EU Cybersecurity Law: Regulating a New Policy Field”, Nicholas Tsagourias, Russell Buchan (Eds.) **Research Handbook on International Law and Cyber Space**, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2015, ss.403-425.

Wolfers, Arnold. “National Security as an Ambiguous Symbol”, **Political Science Quarterly**, Cilt:67, Sayı:4, 1952, ss. 481-502.

Wunderlich, Carmen. “Moving beyond neutrality: Sweden’s changing attitude towards the military use of force”, Anna Geis, Harald Müller, Niklas Schörnig (Eds.), **The Militant Face of Democracy Liberal Forces for Good**, Cambridge University Press, United Kingdom, 2013, ss.269-307.

Zakaria, Fareed. “Realism and Domestic Politics: A Review Essay”, **International Security**, Cilt: 17, Sayı: 1, 1992 (Summer), ss. 177-198.

Zubok, Vladislav “The Soviet Union and European Integration from Stalin to Gorbachev”, **Journal of European Integration History**, Cilt:2, Sayı:1, 1996, ss.85-98.

İnternet Kaynakları

African Development Bank Report, A Country Priority Plan and Diagnostic of the Electricity Sector Mozambique, 2021, <https://www.afdb.org/>, (28.12.2021).

Agnieszka Nimark, “EUFOR RCA: EU force or farce?”, **Opini3n CIDOB**, Sayı:230, March 2014, <https://www.cidob.org/>, (23.04.2021).

Andreas Noll ve Ralf Bosen, “Yeni Elysee Antlaşması AB'yi yenileyecek”, **Deutsche Welle Türkçe**, 22.01.2019, <https://www.dw.com/>, (10.12.2019).

Annelies Hickendorff and Igor Acko, “The European Union Training Mission In The Central African Republic: An Assessment”, **Stockholm International Peace Research Institute** ,2021, <https://www.sipri.org>, (22.04.2021).

Aselsan Web Site, <https://www.aselsan.com.tr/>. (31.05.2022).

Assembly of the WEU, ‘Surveillance of the Maritime and Coastal Areas of European States’, Paris, 6 December 2005, Document A/1920, <https://www.assemblee-ueo.org>, (01.02.2022).

Barrie, Douglas. Ben Barry, Henry Boyd, Marie-Louise Chagnaud, Nick Childs, Bastian Giegerich, Christian Mölling and Torben Schütz. “Protecting Europe: meeting the EU’s military level of ambition in the context of Brexit”, **The International Institute for Strategic Studies and German Council of Foreign Affairs**, November 2018, <https://dgap.org>, (25.01.2022). (Douglas Barrie and the others, 2018).

Barry R. Posen, “Trump Aside, What’s the US Role in NATO?”, **New York Times**, 10 March 2019, <https://www.nytimes.com>, (01.12.2021).

BBC News, France's Macron pushes for 'true European army', 06 November 2018 <https://www.bbc.com/> , (13.01.2019).

BBC News, France's Macron: Europe must unite to prevent 'global chaos', 18 November 2018, <https://www.bbc.com/>, (13.01.2019).

Ben Chacko “In threat to Russia, EU grants U.S. troops ‘unhindered’ movement across continent” **People’s World**, May 7, 2021, <https://peoplesworld.org>, (26.04.2022).

Ben Hodges, Ray Wojcik and Tony Lawrence. “Until Something Moves: Reinforcing the Baltic Region in Crisis and War”, **International Centre for Defence and Security**, 31 March 2020, <https://icds.ee/>, (15.12.2021).

Benjamin Fox, “Withdrawing French troops from Sahel ‘would be a mistake’, Macron says”, **EURACTIVE.com**, 17.01.2021, <https://www.euractiv.com/> (29.03.2021).

Béraud-Sudreau Lucie and Nick Childs. “The US and Its NATO Allies: Costs and Value,” Military Balance blog, **IISS**, 9 July 2018, <https://www.iiss.org/>, (02.12.2021).

Bulletin of the European Communities. June 1983, No 6. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. "Solemn Declaration on European Union (Stuttgart, 19 June 1983)", <https://www.cvce.eu>, (15.10.2021). (Solemn Declaration, 1983).

Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/> (27.05.2020).

Catherine Ashton, “To Secure Peace, Be Ready for Battle”, **The Wall Street Journal**, 18 December 2013, <https://www.atlanticcouncil.org/>, (10.11.2021).

Commission of the European Communities, ‘Green Paper: Towards a Future Maritime Policy for the Union: A European Vision for the Oceans and Seas’, Brussels, 7 June 2006, COM(2006) 275 final, Annex 6, ss. 29–31, <https://eur-lex.europa.eu>, (18.03.2022).

Commission of the European Communities, “An Integrated Maritime Policy for the European Union”, COM(2007) 575 final, Brussels, 10.10.2007, <https://eur-lex.europa.eu>, (17.02.2021).

Constant Paris, “Assessing the European Union’s International Actorness in Cyberspace, College of Europe”, **Department of EU International Relations and Diplomacy Studies**, EU Diplomacy Paper 01 / 2021, <http://aei.pitt.edu>, (07.08.2021).

Council Decision (CFSP) 2016/1791 of 12 July 2016 on the signing and conclusion, on behalf of the Union, of the Agreement in the form of an Exchange of Letters between the European Union and the Central African Republic on the status of the European Union CSDP Military Training Mission in the Central African Republic, <https://eur-lex.europa.eu/> (01.04.2021). (EUTM RCA).

Council Decision (CFSP) 2016/610 of 19 April 2016 on a European Union CSDP Military Training Mission in the Central African Republic, <https://eur-lex.europa.eu>, (01.04.2021). (EUTM RCA).

Council of Brussels, EU Maritime Dimension Study, (doc. CCD 02-28/03-07 OPS 134/2/06 REV 2 dated 12 December 2006), 02 March 2007, Brussels, <https://www.eumonitor.nl/>, (21.02.2021).

Council of the EU, “European Security Strategy Council Of The European Union A Secure Europe in A Better World”, European Communities, Belgium, 2009, <https://www.consilium.europa.eu/>, (21.01.2021).

Council of the EU, Press release 2879th Council meeting General Affairs and External Relations. Luxembourg, 16 June 2008. 10726/08, <https://data.consilium.europa.eu/>, (21.01.2021).

Council of The European Union, A Secure Europe In A Better World European Security Strategy, Brussels, 8 December 2003, <https://data.consilium.europa.eu/>, (25.06.2021). (European Security Strategy 2003).

Council of the European Union, Council Decision establishing the general conditions under which third States could exceptionally be invited to participate in individual

PESCO projects, 27 October 2020, Brussels, <https://data.consilium.europa.eu>, (31.08.2022). (Council Decision, 2020).

Council of the European Union, European External Action Service, Revised draft list of generic civilian CSDP tasks, EEAS(2015) 654 REV 1., Brussels, 8 May 2015, <https://www.statewatch.org/>, (20.04.2020).

Curtis M. Scaparrotti, Colleen B. Bell, Wayne Schroeder, Clementine G. Starling and Conor Rodihan, “A Comprehensive Assessment of European Military Mobility”, Revitalizing the Military Mobility Effort: MOVING OUT, **Atlantic Council** 2020, <https://www.jstor.org>, (26.04.2022).

CVCE.eu, Franco–British St. Malo Declaration (4 December 1998), <https://www.cvce.eu/>, (22.10.2021). (St. Malo Declaration, 1998).

Daniel Fried and Kurt Volker. “The Speech In Which Putin Told Us Who He Was”, **POLITICO**, 18.02.2022, <https://www.politico.com>, (03.03.2022).

Daniel Gouré, “Winning Future Wars: Modernization and a 21st Century Defense Industrial Base”, **The Heritage Foundation**, 2019 Index of U.S. Military Strength, ss.61-92, 04 Oct 2018, <https://www.heritage.org>, (14.01.2022).

David Brewster, “Africa and Europe rally to contain Islamic insurgency in Mozambique”, The interpreter by The Lowy Institute, 29 July 2021, <https://www.lowyinstitute.org>, (27.12.2021).

David J. Francis, “The regional impact of the armed conflict and French intervention in Mali”, **The Norwegian Peacebuilding Resource Centre (NOREF)**, <https://www.files.ethz.ch/>, (01.04.2021).

Davignon Report (Luxembourg, 27 October 1970), <https://www.cvce.eu/>, (05.10.2021).

DCAF, the Geneva Centre for Security Sector Governance, **Defence Reform, Applying the principles of good security sector governance to defence**, 2019. <https://www.dcaf.ch/>, (22.04.2021).

Declaration by the WEU Foreign and Defence Ministers (Rome, 27 October 1984), <https://www.cvce.eu/>, (20.08.2021). (Rome Declaration, 1984).

Delegation of the European Union to Mali, EEAS, EU Mali Relations, SN 10173/19, July 2019, <https://www.eeas.europa.eu>, (05.05.2021).

Derek E. Mix, “Poland: Background and U.S. Relations”, **Congressional Research Service Report**, Rapor Sayısı: R45784, 25 June 2019. <https://crsreports.congress.gov>. (28.01.2022).

Dirk Peters, Wolfgang Wagner & Cosima Glahn, “Parliamentary control of military missions: The case of the EU NAVFOR Atalanta” **RECON online working paper**, Sayı:24, Yıl:2011, <https://ideas.repec.org/>, (01.05.2021).

Ebru Canan Sokullu, “Savaş Türleri”, **Güvenlik Yazıları Serisi**, Sayı:22, Ekim 2019, <https://trguvenlikportali.com/>, (03.12.2021).

Elena Lazarou and Tania Laïci, “PESCO: Ahead of the strategic review”, **European Parliamentary Research Service**, PE 652.051- September 2020, <https://www.europarl.europa.eu/>, (04.04.2022).

ENISA, News, WannaCry Ransomware: First ever case of cyber cooperation at EU level, May 15, 2017, <https://www.enisa.europa.eu/>, (31.01.2022).

Eric Engle, “The Eurocorps: Toward a European Army?”, **SSRN**, 31 January 2009, <https://papers.ssrn.com>, (14.12.2021) (Engle, 2009).

ETH Zurich Department of Humanities, Social and Political Sciences, Center for Security Studies, “Beyond 2010 European Grand Strategy in a Global Age”, Bertelsmann Stiftung, Guetersloh, July 2007, <https://css.ethz.ch/>, (20.04.2020).

EUR-Lex, “Treaty on European Union (Maastricht, 7 February 1992) — Consolidated version 1997”, <https://www.cvce.eu/>, (20.10.2021). (Maastricht Treaty, 1992).

EUR-Lex, Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union, L194/1, <https://eur-lex.europa.eu/>, (31.01.2022).

EUR-Lex, Official Journal of the European Union, C115, Volume 51, 9 May 2008, Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, <https://eur-lex.europa.eu/>, (27.10.2021).

EUR-Lex, Treaty on European Union (Nice consolidated version) - EU Treaty (Maastricht 1992) -, Official Journal C 340, 10/11/1997 P. 0145 - Consolidated version, <https://eur-lex.europa.eu/>, (26.10.2021).

European Commission, European Defence Fund Factsheet, 30 June 2021, <https://ec.europa.eu/>, (07.02.2022). (EDF Factsheet, 2021).

European Commission, Home, Strategy Priorities 2019-2024, A stronger Europe in the World, <https://ec.europa.eu/>, (05.11.2021).

European Commission, Priorities, State of Union Speeches, State of The Union 2018, “Qualified majority voting: a tool to make Europe’s Foreign and Security Policy more effective”, 12 September 2018, <https://ec.europa.eu/>, (11.04.2020).

European Defence Agency, 2020 Card Report, B-1050 BRUSSELS, <https://eda.europa.eu/>, (03.02.2022).

European Defence Agency, DEFENCE DATA 2019-2020- Key findings and analysis, Belgium, 2021, <https://eda.europa.eu/>, (09.02.2022). (EDA, Defence Data 2019-2020).

European Defence Agency, EDA's Pooling & Sharing, Last Update 30.01.2013, <https://eda.europa.eu/>, (11.11.2021).

European External Action Service, <https://eeas.europa.eu/>

European Parliament, Headline Goal 2010, <https://www.europarl.europa.eu>, (02.11.2021).

European Parliament, Summits, Helsinki EUROPEAN Council 10 AND 11 DECEMBER 1999 Presidency Conclusions, <https://www.europarl.europa.eu>, (30.10.2021).

European Parliamentary Research Service, The European Union's 'Strategic Compass' process, April 2021, <https://www.europarl.europa.eu>, (30.12.2021).

European Security Strategy, A Secure Europe In A Better World, Brussels, 12 December 2003, <http://www.internationaldemocracywatch.org/>, (19.04.2020).

European Union Force in BiH Operation ALTHEA, <http://www.euforbih.org>, (05.05.2021).

Fabian Krohn, "What kind of power? The EU as an International Actor", **Atlantic Community**, 2009, <http://citeseerx.ist.psu.edu/>, (12.05.2020).

Fatih Ceylan, "Is it Operation JANUS or Irini?", **Ekonomi ve Dış Politika Araştırmalar Merkezi**, 17.06.2020, <https://edam.org.tr/en/is-it-operation-janus-or-irini/>, (24.04.2021).

Federico Alagna, “From Sophia to Irini: EU Mediterranean Policies and the Urgency of “Doing Something”, **Istituto Affari Internazionali**, Issue:20/32, May 2020, <https://www.iai.it/>, (05.05.2021).

Florent Banfi, “Eurocorps: Future European Army Or Missed Attempt?”, **The New Federalist**, Security&Defence, 13 July 2008, <https://www.thenewfederalist.eu/>, (14.12.2021).

Giorgio Cafiero, “The Biden Administration’s Impulse to US-EU Cooperation on Libya”, **ETH Zürich Center for Security Studies**, 21.01.2021, <https://css.ethz.ch/>, (03.05.2021).

Giulia Mantini, “A EU Naval Mission Without a Navy: The Paradox of Operation Sophia”, **Istituto Affari Internazionali**, Issue:19/33, May 2019, <https://www.iai.it/en>, (05.05.2021).

Global Fire Power, 2018 Military Strength Ranking, <https://www.globalfirepower.com/>, (18.02.2019).

Gudrun Persson (Ed.), **Russian Military Capability in a Ten-Year Perspective – 2016**, Rapor Sayısı: FOI-R--4326—SE, December 2016, www.foi.se/russia (20.01.2022).

Guy Chazan and Michael Peel, “US warns against European joint military project”, **Financial Times**, 14 May 2019, <https://www.ft.com>, (10.05.2022).

Henry Samuel, “Nine states to launch joint military force as Paris pushes for post-Brexit crisis defence Group”, **The Telegraph**, 25 June 2018, <https://www.telegraph.co.uk>, (10.05.2022).

Hugo Meijer and Stephen G. Brooks, “Appendix for 'Illusions of Autonomy: Why Europe Cannot Provide for Its Security If the United States Pulls Back,” **International**

Security, Cilt: 45, Sayı: 4, Yıl: 2021, ss.7–43, Harvard Dataverse, <https://dataverse.harvard.edu>, (20.01.2022).

Jacopo Barigazzi, “EU military projects face delays, leaked document shows”, **POLITICO**, 12 July 2021, <https://www.politico.eu>, (10.05.2021).(Barigazzi, July 2021).

Jacopo Barigazzi, “Portugal wants EU to help Mozambique military fight jihadists”, **POLITICO**, 12 March 2021, <https://www.politico.eu>, (27.12.2021).

Janet Andres, “CFE: Will It Remain a Cornerstone of European Security?”, **American Diplomacy**, September 2007, <https://americandiplomacy.web.unc.edu/>, (03.03.2022).

Jim Mattis, “Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military’s Competitive Edge”, **The Department of Defense United State of America**, 2018, <https://dod.defense.gov/>, (14.01.2022).

Jolyon Howorth, “For a True European Defence Union”, **Wilfried Martens Centre for European Studies**, Brussels, 2017, <https://www.martenscentre.eu/>, (01.12.2021).

Karen E. Smith, “The EU and the Responsibility to Protect in an Illiberal Era”, **Dahrendorf Forum Working Paper**, Sayı: 03, 21 August 2018, <https://www.dahrendorf-forum.eu>, (10.11.2020).

Leo Tindemans, "European Union- Report by Mr. Leo Tindemans, Prime Minister of Belgium, to the European Council”, Bulletin of the European Communities, Supplement 1/76, **Archive of European Integration**, University of Pittsburgh, 1976, <http://aei.pitt.edu/>, (15.10.2021). (Tindemans Report, 1976).

Lorenzo Giuglietti, “The EU’s Permanent Structured Cooperation, NATO, and the US: beyond a zero-sum game”, **College of Europe**, May 2021, <https://intranet.eulacfoundation.org/>, (10.05.2022).

Lt. Gen. Henry A. Obering, “European Missile Defense: The View From The Pentagon”, **Arms Control Association**, May 19, 2021, <https://www.armscontrol.org/>, (21.01.2021).

Luigi Scazzieri, Does the Strategic Compass herald a stronger EU in security and defence?, **CER Insight**, 25 March 2022, <https://www.cer.eu>, (01.06.2022).

Maartje Rutten (Der.), “From St.Malo to Nice, European Defence: Core Documents”, **The Institute for Security Studies for Western European Union**, Chaillot Papers Sayı: 47, Paris, May 2001, <https://www.iss.europa.eu/> (01.05.2022).

Marta Marafona, “European Reactions to AUKUS and Implications for EU Strategic Autonomy”, **Istituto Affari Internazionali**, Joint Brief, Sayı:5, November 2021, <https://www.iai.it/> (15.12.2021).

Martin Walker, “Foreign Office Priorities: Mind the Gap”, **The World Today**, Chatham House, January 2004, <https://www.chathamhouse.org>, (02.01.2021).

Matthew Cox, “Army Releases Deploy-or-Out Rules for Administratively Sidelined Troops”, **Military.com**, 13 Nov 2018, <https://www.military.com/>, (14.12.2021).

Maxx Bergmann, James Lamond and Siena Cicarelli, “The Case For EU Defence-A New Way Forward for Trans-Atlantic Security Relations”, 01.06.2021, **The Center For American Progress**, <https://www.americanprogress.org/> (13.12.2021). (Bergmann and the others, 2021).

Ministry of Defence of Ukraine Official Web Site, <https://www.mil.gov.ua/>, (12.12.2022).

Moussa Djiré, Djibril Sow, Kissima Gakou and Bakary Camara, “Assessing the EU’s conflict prevention and Peacebuilding interventions in Mali”, **Whole of Society**

Conflict Prevention and Peacebuilding (WOSCAP), Case Study Report Mali, 24 March 2017, <https://www.woscap.eu/>, (21.01.2022).

Munich Security Report 2019, The Great Puzzle: Who Will Pick Up the Pieces?, s.14, <https://www.securityconference.de>, (18.02.2019).

NATO Dergisi, Eski ve Yeni Operasyonlar, Özel, Üç Soğuk Savaşçı, İlkbahar 2006, <https://www.nato.int/>, (15.11.2019).

NATO, NewsroomSpeeches & transcripts, "NATO And The WEU Are Two Viable Building Blocks In Our Broader Effort To Create A New Euro-Atlantic Security Order", 29 Nov.1993, <https://www.nato.int/>, (20.10.2021).

Niclas Nováky, “The Strategic Compass: Charting a New Course for the EU’s Security and Defence Policy.” **European View**, Cilt: 20, Sayı: 1, Yıl: 2021 ss.112–112, <https://www.martenscentre.eu>, (12.06.2022).

Nicole Koenig, “The EU’s strategic compass for security and defence: Just another paper?”, **Hertie School Jacques Delors Center**, 10 July 2020, <https://www.delorscentre.eu/>, (31.12.2021).

Nicoletta Pirozzi, “The EU’s Comprehensive Approach to Crisis Management”, **Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF)**, June 2013, <https://europa.eu>, (15.05.2021).

Nina Græger and Kristin M. Haugevik. “The revival of Atlanticism in NATO: Changing security identities in Britain, Norway and Denmark”, **Norwegian Institute for International Affairs (NUPI)** ,2009, <https://www.jstor.org/> , (21.12.2020).

NSPA, Newsroom, News, News 2021, Danish Army Acquires New Missile System Through The Nato Support and Procurement Agency, 23 March 2021, <https://www.nspa.nato.int>, (24.01.2022).

Paul Stronski, “Late to the Party: Russia’s Return to Africa”, **Carnegie Endowment for International Peace**, October 16, 2019 PAPER, ss.16-17, <https://carnegieendowment.org/>, (22.04.2021).

Peter Round, Bastian Giegerich, Christian Mölling, “European strategic autonomy and Brexit, **IISS**, June 2018, London, <https://www.iiss.org>, (16.12.2021).

Pew Research Center, Research, Topics, Politics & Policy, Political Issues, Defense & National Security, War & International Conflict, In Shift from Bush Era, More Conservatives Say “Come Home, America”, 16 June 2011, <https://www.pewresearch.org>, (02.12.2021).

Platform on European Security Interests (The Hague, 27 October 1987), <https://www.cvce.eu>, (20.08.2021). (Platform, 1987).

Raluca Chernatoni, “EU Security and Defense Challenges: Toward a European Defense Winter?”, **Carnegie Europe**, 11 June 2020, <https://carnegieeurope.eu/>, (30.11.2021). (Chernatoni, 2020).

Reuters Staff, Joint statement by EU's Ashton and Iran's Zarif on nuclear deal Reuters, 24 November 2013, <https://www.reuters.com>, (11.11.2021).

Ron Suskind, “Faith, Certainty and the Presidency of George W. Bush”, **New York Times Magazine**, 17 October 2004, <http://www.nytimes.com>, (19.04.2019).

Ronja Scheler, “The EU as a Global Actor: a Framework for Analysis”, Paper presented at the ECPR Graduate Student Conference Innsbruck, 3 to 5 July 2014, Section 09, Panel 100 – The EU as a Global Actor, ss. 1-18, <https://ecpr.eu/>, (18.02.2020).

Sabatino, Ester. “EU Defence: Franco-German Cooperation and Europe's Next Generation Battle Tank”, **Istituto Affari Internazionali (IAI)**, 07/08/2020, <https://www.iai.it>, (17.01.2022).

Sebastian Roblin, “Russian Battalion Groups Are Assembling Around Ukraine. What Is Putin Up To?”, **1945**, 16.01.2022, <https://www.19fortyfive.com>, (19.01.2022).
Second Line of Defence, <https://sldinfo.com> (29.03.2021).

Senem Aydın Düzgit, “PESCO and Third Countries: Breaking The Deadlock in European Security”, **FEUTURE Voices**, Sayı:3, January 2018, <https://feuture.uni-koeln.de>, (26.04.2022).

Sertaç Aktan, “Almanya ile Fransa arasında imzalanan Aachen Antlaşması neyi hedefliyor?”, **Euronews Türkçe**, 22.01.2019, <https://tr.euronews.com>, (10.12.2019).

Steven A. Hildreth and Carl Ek. “Long-Range Ballistic Missile Defense in Europe”, **Congressional Research Service**, Rapor Sayısı: 7-5700, 23 September 2009, ss.1-2. <https://sgp.fas.org/>, (21.01.2022). (Hildreth and Ek, 2009).

Sven Biscop, “EU and NATO Strategy: A Compass, a Concept, and a Concordat”, Security Policy Brief, Sayı: 141, **Egmont Institute**, Brussels, March 2021. (Biscop, 2021). <https://www.egmontinstitute.be>, (21.04.2022).

Sven Biscop, “Putting the Core at the Centre The Crisis Response Operation Core (CROC) and the Future of PESCO”, **Egmont Royal Institute for International Relations**, Sayı:119, December 2019, ss.1-5, <https://www.egmontinstitute.be/>, (19.04.2022). (Biscop, 2019).

Sven Biscop, “Strategic Autonomy: Not Without Integration”, **The Foundation For European Progressive Studies (FEPS)**, Brussels, January 2022, <https://www.feps-europe.eu/> (10.05.2022). (Biscop, 2022).

Tania Laïci, “The role of armed forces in the fight against coronavirus”, **European Parliamentary Research Service**, 2020, <https://www.europarl.europa.eu>, (Brifing). (21.05.2021).

Tarek Megerisi, “The EU’s ‘Irimi’ Libya mission: Europe’s Operation Cassandra”, **European Council on Foreign Relations**, 3 April 2020, <https://ecfr.eu/> , (27.04.2021).

The Acronym Institute, Disarmament Documentation, President Sarkozy speech on France, European Defence and NATO, 11 March 2009, <http://www.acronym.org.uk/>, (21.02.2021).

The Irish Times, News, Full text of letter written by eight European leaders, 30 Jan 2003, <https://www.irishtimes.com/> , (07.12.2021).

The Military Balance, **The International Institute for Strategic Studies (IISS)**, Cilt: 121, Sayı: 1, Yıl: 2021, <https://www.iiss.org>, (05.06.2022).

The National Security Strategy of the United States of America, September 2002, <https://www.globalsecurity.org>, (15.07.2021).

The Single European Act, <https://eur-lex.europa.eu>, (15.10.2021). (The Single European Act, 1987).

Thierry Tardy, “For a New NATO-EU Bargain”, **EGMONT Royal Institute for International Relations**, Sayı:138, February 2021, <https://www.egmontinstitute.be> (05.01.2022).

Timo Smith, “Increasing Member State Contributions to EU Civilian CSDP Missions”, **SIPRI Policy Brief**, November 2020, <https://www.sipri.org>, (18.05.2021).

Timothy Ogden, “Why the Armed Forces of Europe isn’t possible”, **NEWEUROPE**, 30.06.2020, <https://www.neweurope.eu>, (13.12.2021).

Tobias Pietz, “Operation Irini is wrong, for Libya and for sea rescues”, **euobserver**, 11 May 2020, <https://euobserver.com/>, (27.04.2021).

Tomasz Smura, “Russian Anti-Access Area Denial (A2/AD) capabilities – implications for NATO”, **The Casimir Pulaski Foundation**, 27 November 2017, <https://pulaski.pl/>, (16.12.2021).

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr>, (04.10.2016).

Twitter, Donald J. Trump, <https://twitter.com>, (09.04.2019).

UN Security Council, Resolutions, <https://www.un.org>, (30.09.2022).

United States General Accounting Office, Report to the Chairman, Committee on Armed Services House of Representatives, “Measuring Military Capability Progress, Problems, and Future Direction”, February 24, 1986, Washington, D.C., <https://www.gao.gov>, (09.07.2022).

Valerio Briani, “The Costs of Non-Europe in The Defence Field”, **Centro Studi sul Federalismo (CSF) and the Istituto Affari Internazionali (IAI)**, April 2013, <https://www.iai.it/>, (05.06.2022).

Venturi, Bernardo. “The EU and the Sahel: A Laboratory of Experimentation for the Security -Migration-Development Nexus”, **The IAI Working Paper**, 17/38, December 2017, <https://www.jstor.org/>, (01.05.2021).

Von Gregor Peter Schmitz and Christoph Schult, “Iran Nuclear Talks: Europe's Unsung Chief Diplomat”, **Spiegel International**, 01.10.2013, <https://www.spiegel.de>, (17.05.2021).

Von Jörg Lau und Bernd Ulrich, “Something New in the West”, **Zeit Online**, 25 Oktober 2017, <https://www.zeit.de>, (21.12.2020).

Witney, Nick. “EU defence efforts miss the open goal again”, **European Council on Foreign Relations**, 15 November 2017, <https://ecfr.eu>, (26.04.2022).

Yvonne Efstathiou, “How Common and Effective is the EU’s Common Foreign and Security Policy in the Eastern Mediterranean?”, **HEINRICH-BÖLL-STIFTUNG-The Green Political Foundation**, 8 January 2021, <https://www.boell.de/en/>, (30.04.2021).

Zamfir, Ionel. “Security situation in Mozambique”, **European Parliamentary Research Service**, PE 689.376- July 2021, <https://www.europarl.europa.eu>, (28.12.2021).